

„Într-o jumătate de veac, firul existenței mele se desfășoară între «jos jidanii» din 1800 și nu știu cât și «jos jidanii» din 1940. În tot acest răstimp am dat, am dat, am dat din mine cât am putut, iubind și așteptând, înțelegând și iubind. Tot ce am văzut și auzit în jurul meu și mai departe de mine, bărbi evreiești smulse, profanări de sinagogi, bătaii și vexațiuni, jigniri ale fetelor mele, variata gamă de ticăloșii și nedreptăți, injurii și insanități, cruzimi rafinate și brutale, am crezut că vor fi izbăvite, uitate, atenuate, plătite în orice caz – și iată că astăzi bilanțul jumătății de veac se încheie cu o serie nouă de îngenunchieri și crime fără pereche.”

Emil Dorian

Antisemitismul universitar
în România (1919–1939)

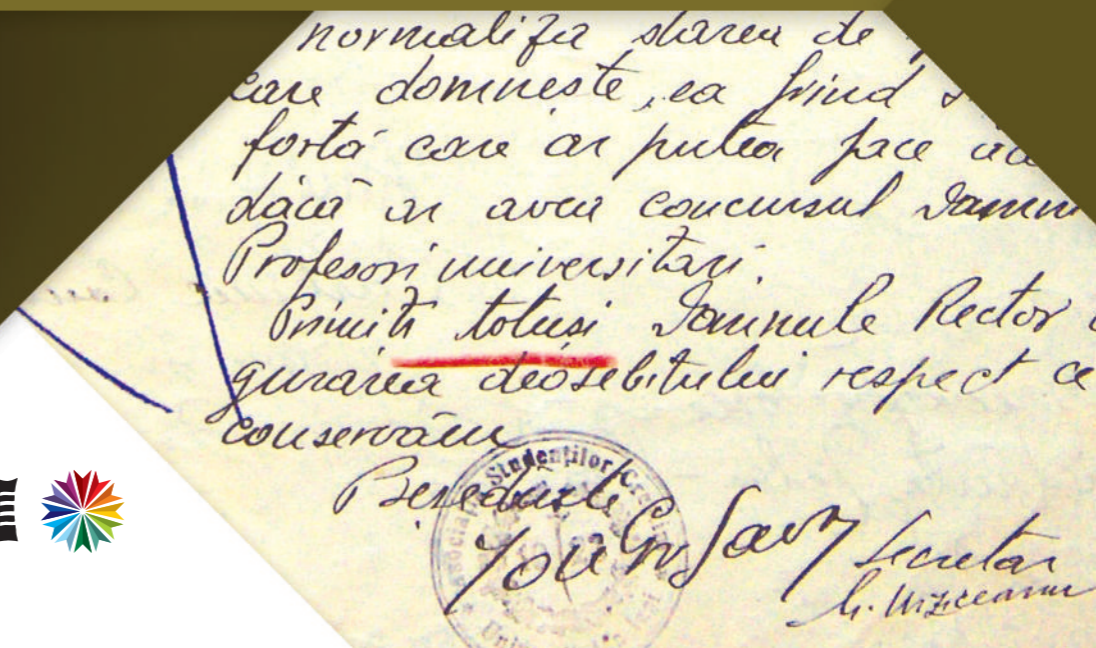
Lucian Nastașă
(editor)

Mărturii
documentare

Antisemitismul universitar în România (1919–1939) Mărturii documentare

Lucian Nastașă (editor)

ISBN 978-606-92744-5-3
ISBN 978-973-26-1037-4

Antisemitismul universitar în România
(1919–1939)

Lucian Nastașă
(editor)

Lucian Nastașă
(editor)

» **Antisemitismul
universitar în România
(1919–1939)**

Mărturii documentare

Cu un cuvânt înainte
de Carol Iancu

EDITURA
INSTITUTULUI PENTRU
STUDIAREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

KRITERION

Cluj-Napoca, 2011

Titlu: Antisemitismul universitar în România (1919–1939). Mărturii documentare
Ediție îngrijită de Lucian Nastasă, cu o prefață de Carol Iancu

Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale
Editura Kriterion

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Nastasă, Lucian

Antisemitismul universitar în România (1919–1939) : mărturii documentare / Lucian Nastasă ; ed.: Lucian Nastasă ; pref.: Carol Iancu. - Cluj-Napoca : Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale : Kriterion, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-606-92744-5-3

ISBN 978-973-26-1037-4

I. Nastasă, Lucian (ed.)

II. Iancu, Carol (pref.)

323.1

Lector: Prof. univ. dr. Vasile Pușcaș

Coordonator serie: Horváth István, Jakab Albert Zsolt

Design: Könczey Elemér

Tehnoredactare: Sütő Ferenc

Tipar: IDEA și GLORIA, Cluj-Napoca

© Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale

Opiniile exprimate în textul de față aparțin autorului și ele nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al ISPMN și al Guvernului României.

>> Cuprins

Cuvânt înainte (Carol IANCU)	>> 7
Antisemitismul universitar în România (1919–1939). Studiu introductiv	>> 13
Notă asupra ediției	>> 99
Lista documentelor	>> 103
List of documents	>> 129
Documente	>> 155
Abstract: University anti-Semitism in Roumania (1919–1939)	>> 621
Indice de nume	>> 633

>> Cuvânt înainte

Istoria evreilor și a antisemitismului din România interbelică sunt încă subiecte de cercetat, chiar dacă o bogată literatură le-a fost consacrată, la care și noi ne-am adus contribuția în ultimele două decenii. Așa cum dovedește și volumul de față, numeroase sunt aspectele care se cuvin investigate, cu atât mai mult cu cât arhivele din România, dar și cele din afară mai pot dezvălui fapte și evenimente care merită a fi cunoscute. Este și motivul pentru care am considerat și consider a fi de maxim interes orice restituție documentară pe marginea trecutului evreilor din spațiul românesc în perioada premergătoare Șoahului.

Volumul pus acum la dispoziție cercetătorilor reprezintă o apariție editorială îndelung așteptată, și este de datoria noastră a sublinia larga deschidere tematică și deosebita investiție intelectuală a Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale din Cluj-Napoca. Mai mult chiar, asistăm la o fericită întâlnire dintre un proiect cultural de anvergură și profesionalismul unui istoric deja consacrat – este vorba de Lucian Nastasă, editorul acestei cărți –, pe de o parte în trecutul diverselor grupuri etnoculturale din România, pe de alta în mai tot ce ține de istoria intelectualității, dintr-o perspectivă realmente interdisciplinară.

Fără a răpi lectorilor plăcerea de a parcurge întregul volum, trebuie precizat faptul că tomul de față cuprinde un număr de 369 documente culese din diferite arhive românești, precedate de un prețios studiu introductiv. Abordând „antisemitismul universitar”, Lucian Nastasă examinează de fapt atât fenomenul general al antisemitismului, cât și problematica specifică a raporturilor dintre lumea universitară și puterea politică. De altfel, multe din considerațiile sale fac frecvente referiri la sfârșitul veacului XIX, relaționând stările de fapt ale anilor interbelici cu perioadele anterioare, tocmai pentru a explica succesiunile. În acest context, el afirmă că „universitățile nu pot fi atașate direct și decisiv dezvoltării moderne a societății românești, întrucât au contribuit în principal la formarea elitelor politice și administrative ale statului, și oarecum secundar la pregătirea specializată, pragmatică a noilor categorii socio-profesionale (întreprinzători, ingineri, tehnicieni, manageri etc.) direct angajate în dezvoltarea economiei de piață”.

În interacțiunea dintre universitate și societate, puterea politică joacă astfel un rol preponderent, în ciuda proclamării libertății învățământului și autonomiei universitare. Pentru a înțelege tulburările antievreiești recurente ale studenților creștini și măsurile antisemite din perioada interbelică, care au culminat cu legislația rasială din 1938, autorul insistă asupra circumstanțelor social-politice ale antisemitismului european din a doua jumătate a secolului XIX, înainte de a prezenta pentru această perioadă câteva aspecte ale manifestărilor sale în spațiul românesc. Se știe că prin votarea tristului, dar celebru de acum articol 7 al Constituției din 1866, s-a închis, pentru mai mult de jumătate de veac, drumul emancipării politice a evreilor: „Calitatea de român se dobândește, se păstrează și se pierde în conformitate cu regulile enunțate prin legile civile. Numai străinii de rit creștin pot dobândi calitatea de român”

(s.n., C.I.) Într-adevăr, acest articol nu permitea evreilor străini să fie naturalizați români, plasând pe evreii pământeni într-o situație de nesiguranță: în viitor ei vor putea fi (și au fost) tratați ca adevărați străini, împotriva cărora vor fi luate numeroase măsuri discriminatorii. Acestea s-au concretizat prin diferitele circulare și legi școlare care au avut drept consecință reducerea numărului de elevi din învățământul secundar și superior, excluzând cu totul pe evrei din diferite școli profesionale (precum cele de agricultură și silvicultură), ca și din școlile normale de institutori (art. 37 al Legii cu privire la învățământul primar din 1896). Astfel, principiul *numerus clausus*, care a fost unul din principalele sloganuri ale naționaliștilor antisemiți între cele două războaie mondiale, a fost admis și aplicat încă înainte de 1900.

Emanciparea a intervenit numai în 1919, la sfârșitul primului război mondial, la care evreii au participat ca „străini nesupuși unei protecțiuni străine” (după formula noului articol 7 al Constituției din 1879), principiul egalității în drepturi fiind înscris ulterior în Constituția din 1923. Cu toate acestea, asistăm la perpetuarea unui curent antievreiesc și după 1919, factorii tradiționali, religioși, economici, xenofobi ai acestei ostilități persistând. Vechilor acuzații li s-au adăugat, odată cu nașterea României Mari, noi invective. Țara și-a dublat teritoriul (de la 130.177 km² în 1913, la 295.049 km² în 1920), dar și populația sa (de la 7.160.000 locuitori în 1912 la circa 15.541.000 în 1920). Dintr-un stat național relativ omogen (în 1912 minoritățile nu reprezentau decât 8%), România devine un stat cu naționalități multiple: aproximativ 30% din populație erau alogeni. Conform datelor recensământului din 1930, minoritatea maghiară era cea mai numeroasă - 1.425.507 suflete (7,9%), care constituiau 11,2% din populația orașelor și 7,1% din cea a satelor, dar un sfert din locuitorii Transilvaniei (24,5%) -, urmată de germani, al căror număr se ridica la 745.241 (4,1%), care reprezentau 5,3% din populația orașelor și 3,8% din cea a satelor, majoritatea locuind în Transilvania. Evreii erau prin ponderea lor numerică a treia mare minoritate, numărând 728.115 suflete (4,0%) potrivit criteriului naționalității și 756.930 (4,4%) după cel al religiei. Ei reprezentau 13,6% din populația orașelor (a doua colectivitate urbană după români) și doar 1,6% din aceea a satelor. La cei 239.967 de evrei (potrivit recensământului din 1912, reprezentând circa 3,3% din populația totală) din Vechiul Regat s-au adăugat peste 500.000 de evrei din noile provincii: 206.958 din Basarabia, 192.833 din Transilvania și 93.101 din Bucovina¹.

După 1919, antisemitismul a evoluat din cauza contextului iritant al unei variate palete de minorități naționale, căutând a-și păstra identitatea și, după opinia noastră, el a fost adevăratul vector al naționalismului între cele două războaie mondiale. În Basarabia, evreii au fost făcuți răspunzători de progresele comunismului, iar conspirația „iudeo-bolșevică” – acuzație deloc originală – a fost de atunci înainte și în mod permanent lansată împotriva lor și extinsă la evreii din toate provinciile. Este neîndoielnic că numeroși preoți ai Bisericii Ortodoxe Române au furnizat cadrele organizațiilor de extremă dreapta, contribuind la întreținerea obsesiei „iudeo-bolșevismului” în sânul maselor populare. În schimb, în Transilvania, evreii, în mare măsură asimilați culturii maghiare (ei au fost recunoscuți ca cetățeni începând din 1867 și primiți fără discriminare în școlile ungurești), au

1 Cf. *Recensământul general al populației din 29 decembrie 1930*, II, București, Edit. Monitorul Oficial, 1938.

fost acuzați de iredentism. Nici una, nici cealaltă din aceste acuzații nu erau total lipsite de teme, dar numărul comuniștilor evrei, ca și cel al evreilor unguri iredentiști a fost minim. Cu toate acestea, ele au fost cele două axe constante pe care s-a construit propaganda antisemită după Marele Război. Această propagandă a cunoscut un succes deosebit printre studenți, învățători, profesori, preoți, funcționari guvernamentali și mai ales șomeri intelectuali, care au constituit armătura organizațiilor de extremă dreapta, propovăduind anticomunismul, antisemitismul și statul autoritar.

După trei ani de tulburări antievreiești la Universitatea din Iași, Corneliu Zelea-Codreanu (viitorul fondator al Gărzii de Fier), a devenit președintele „Asociației Studenților Creștini”, întemeiată la 20 mai 1922, și s-a impus pe plan național ca unul dintre conducătorii mișcării antisemite. Tot în anul 1922, care trebuie considerat ca o dată de cotitură, A.C. Cuza, ideologul și „părintele” antisemitismului românesc, profesor la facultatea de drept din Iași, și colegul său N.C. Paulescu, autorul unui pamflet odios împotriva religiei evreiești², au întemeiat *Uniunea Național-Creștină*, al cărei obiectiv esențial era soluționarea problemei evreiești prin eliminarea evreilor din societatea românească. Organul lor de presă a fost revista bilunară *Apărarea Națională*, în care A.C. Cuza se face doctrinarul unei „științe a antisemitismului”. Nu e de mirare că tulburările antievreiești declanșate de studenții diferitelor universități au cunoscut o expansiune deosebită începând cu anul 1922. Prezentul volum conține nu mai puțin de 25 de documente privind acest an și 39 pentru cel următor!

Diferitele declarații, memorii, procese verbale ale Senatelor universităților, interpelări parlamentare, evidențiază responsabilitatea anumitor profesori în derularea violențelor și slaba reacție a autorităților. Astfel, la 1 decembrie 1922, deputatul Adolphe Stern³ se adresează în Camera Deputaților în ceea ce privește excesele antisemite de la Universitatea din Cluj, iar la 15 martie 1923, un alt deputat evreu, B. Straucher, intervine pe aceeași temă, solicitând primului ministru instituirea unei comisii care să cerceteze evenimentele⁴. Între timp, Wilhelm Filderman, președintele Uniunii Evreilor Pământeni, se adresa pe data de 20 decembrie 1922 ministrului Instrucțiunii cu rugămintea de a lua măsuri contra studenților ce manifestau atitudini antisemite, constatând că aceste acțiuni erau în continuă creștere⁵.

La Cluj, în noiembrie 1922, studenți creștini ai facultății de medicină au bătut și alungat de la cursuri pe colegii evrei, agresiunile lor extinzându-se în oraș: în strigăte de „Jos jidani!”, „Jidani la Palestina!”, ei au distrus și prădat prăvăliile evreiești, au spart ferestrele locuințelor evreiești și au molestat pe locuitorii israeliți. Casa studenților evrei și redacția ziarului evreiesc de limba maghiară *Új Kelet* („Noul Orient”) au fost devastate, colecția acestei gazete și manuscrisele au fost arse în piața publică, iar mobilierul și caracterele tipografice aruncate în Someș. Pretextul incidentelor a fost restituirea de către studenții evrei comunității lor a

2 N. C. Paulescu, *Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul, Franc-Masoneria*, București, 1913, 300 p.

3 Documentul nr. 47. Despre viața și activitatea acestui lider al comunității evreiești, vezi Dr. Adolphe Stern, *Din viața unui evreu român*, 3 vol., ediție îngrijită, adnotată și postfață de Țicu Goldstein, București, Edit. Hasefer, 2001.

4 Documentul nr. 69.

5 Documentul nr. 53.

cadavrului unui coreligionar, adus la Institutul de anatomie (evreii ortodocși se opuneau disecției cadavrelor). De fapt, adevăratul scop al mișcării pornite din capitala Transilvaniei și extinsă repede la alte centre universitare ale țării a fost exigența aplicării lui *numerus clausus*, pentru a suprima concurența evreiască în cariera medicală, ca și în alte discipline.

În timp ce profesorul Nicolae Iorga, care și-a schimbat atitudinea ostilă pe care o manifestase față de evrei înainte de războiul întregirii, își prezenta demisia din învățământ ministrului Instrucțiunii în urma violențelor (demisie care a fost respinsă) și reitera neacceptarea ideii de introducere a unui *numerus clausus* în universități⁶, numeroși studenți au continuat să reclame aplicarea acestui principiu.

Tulburările antievreiești ale studenților sub guvernul lui Ion Brătianu (1922–1925) au continuat sub guvernarea lui Alexandru Averescu (1926–1927), culminând cu excesele de la Oradea Mare și de la Cluj în vremea cât Vintilă Brătianu era președinte al Consiliului de miniștri (1927). Un Congres al studenților din toată țara organizat la Oradea cu sprijinul material al guvernului s-a deschis pe data de 2 decembrie 1927, cu o ordine de zi vădit antisemită: „lupta împotriva evreilor” și chestiunea lui *numerus clausus*. În zilele următoare, grupuri de studenți au comis agresiuni chiar împotriva celor care le acordaseră ospitalitate (o mie de studenți au fost găzduiți de evrei), devastând sinagogi, au murdărit, au rupt și ars în piața publică sulurile Torei, aceste pentateuhuri, parte integrantă a Bibliei creștine.... Excesele antisemite au continuat la Cluj și în alte localități din Transilvania, reprezentând cele mai grave dezordini de la începutul agitațiilor studențești din 1922, cu un larg ecou în Camera Deputaților⁷ și în Senat⁸. Tulburările antievreiești au continuat (cu mai puține violențe) și sub guvernele național-țărăniște (1928–1933).

În toată perioada 1922–1933, guvernele de la putere au afirmat în fața străinătății fidelitatea lor față de principiile democrației și voința lor de a face să înceteze dezordinele. De fapt, atitudinea lor a fost mai mult decât tolerantă față de agitațiile studențești și ale extremei drepte în general, iar responsabilii tulburărilor antievreiești au fost rareori și întotdeauna doar ușor pedepsiți. Aceiași oameni politici care mai înainte se opuneau cu înverșunare emancipării evreilor au rămas la putere până în 1928. Ei sunt aceia care au tolerat – în diferite grade – tulburările antievreiești și care au operat, prin intermediul legislației (Legea Mârzescu asupra cetățeniei din 1924, care a anulat drepturile cetățenești la aproape 100.000 de evrei, locuitori în imensa lor majoritate ai provinciilor atașate, și Legea Angelescu asupra învățământului privat din 1925), pentru a restrânge drepturile evreilor.

Pe de altă parte însă, este adevărat că trebuind să țină seama de puterile occidentale și îndeosebi de Franța, guvernele din România au refuzat, spre deose-

6 Documentul nr. 65, scrisoarea lui Nicolae Iorga.

7 Documentele nr. 158 și 159: interpelările lui W. Filderman și Horia Carp, din 12 decembrie 1927, și Documentul nr. 188 (15 martie 1928), interpelarea lui B. Straucher în ceea ce privește măsurile luate de autorități pentru a impune siguranța evreilor în spațiul universitar și în afara acestuia.

8 Cf. Documentul nr. 178, din 26 ianuarie 1928: interpelarea senatorului I. Clinciu, pe tema tulburărilor studențești de la Oradea, Huedin, Cluj, Târgu Ocna și Iași.

bire de Ungaria vecină, să instituie în mod oficial *numerus clausus*⁹. Acesta s-a concretizat însă în fapt prin violențele permanente împotriva studenților evrei, molestati, împiedicați a urma cursurile, fiind chiar obligați să se expatrieze. Pentru a cita un singur exemplu pe care-l cunosc bine, semnalez că în 1933, la facultatea de medicină din Montpellier numărul studenților evrei originari din România se ridica la 79 (la un total de 800 studenți francezi și străini).

Între 1934 și 1938, viața politică este marcată de Legea pentru folosirea personalului românesc în întreprinderi (1934–1935), de campania în favoarea lui *numerus proportionalis* și excluderea evreilor din barou, politica de „românizare” a guvernului Tătărescu, concretizată printr-o avalanșă de prevederi discriminatorii, culminând cu legislația rasistă a guvernului Goga-Cuza (decembrie 1937-ianuarie 1938). Acesta a impus revizuirea cetățeniei evreilor: între 21 ianuarie 1938 și 15 septembrie 1939, cetățenia a fost retrasă la 225.222 (36,7%) dintre evreii români. În această perioadă premergătoare celui de-al doilea război mondial, consecință a unui nou „antisemitism de stat”, numărul studenților evrei în universități s-a micșorat în mod constant.

Trebuie să fim recunoscători lui Lucian Nastă, care în cadrul studiului introductiv a consacrat un capitol important „studenților evrei în rețeaua universitară românească”, prin realizarea a 28 de tabele statistice (regrupate în 8 tablouri tematice) privind evoluția numerică din principalele facultăți ale instituțiilor universitare din București, Iași, Cluj, Cernăuți, și Oradea. Ele aduc date comparative importante relative la ponderea studenților evrei și pun în evidență pentru diverse perioade și la anumite facultăți (în special la cele de medicină, farmacie și drept) chiar o „supra-reprezentare” a elementului minoritar israelit. Această supra-reprezentare denotă interesul pe care evreii îl acordau studiilor superioare, dar și o voință tenace de integrare în societatea românească. Ea se explică și prin faptul că o mare parte a studenților evrei locuiau împreună cu familiile lor în marele centre urbane universitare, acest lucru oferindu-le reale facilități.

Merită să menționăm și faptul că multe din documentele reunite ne aduc informații prețioase și despre situația generală a comunităților evreiești, despre rolul conducătorilor în apărarea drepturilor evreilor, dar și de existența unei solidarități evreiești supra-naționale. Astfel, o notă informativă din 3 august 1934 din Timișoara este consacrată inițiativei evreilor români de a boicota produsele germane, datorită antisemitismului promovat de regimul instaurat de Adolf Hitler¹⁰. De asemenea, o serie de documente pun în relief atitudini ale unor personalități din sistemul universitar, care s-au opus tulburărilor și persecuțiilor antisemite.

În concluzie, îmi este agreabil să evidențiez importanța apariției acestui volum, o nouă și remarcabilă contribuție la cunoașterea unor aspecte tensionate și mult timp ocltate din istoria contemporană a României, prin prisma antisemitismului universitar interbelic.

Carol IANCU

9 Legea lui *numerus clausus* care a fost votată la Budapesta la 21 septembrie 1920 stabilea o clară distincție între cetățenii maghiari după *rasă* și naționalitate, limitând numărul studenților la proporția grupului lor etnic respectiv în populația generală a țării.

10 Documentul nr. 317.

>> Antisemitismul universitar în România (1919–1939). Studiu introductiv

Începând cu a doua jumătate a veacului XIX, odată cu unirea principatelor române și declanșarea procesului alert de modernizare a statului prin profundele reforme sociale, economice și administrative, asistăm la o evidentă deschidere spre ascensiune a indivizilor în societate pe temeiul meritului și al capacității. În acest context, nașterea sistemului meritocratic a determinat ca investiția școlară să capete o nouă valoare socială, care să justifice sacrificiile făcute de cei proveniți din păturile mici și mijlocii (îndeosebi mica burghezie, preoți, învățători și profesori, dar și țărani înstăriți)¹. Iar această idee o regăsim ca o dogmă în spiritul vremii, cu rezultate notabile mai ales din ultimul deceniu al secolului XIX, dar extrem de vizibil după primul război mondial.

Cu alte cuvinte, toți cei care năzuiau să se realizeze în viață, prin dobândirea unei bune poziții sociale, știau că atuul principal în promovarea și afirmarea de sine îl constituie așadar educația, în special cea de rang înalt, validată prin dobândirea unei diplome universitare, acesteia adăugându-se – în cazul celor foarte ambițioși – o altă suită de titluri și atestate (doctorat, studii de specializare, certificate profesionale etc). Este și cauza pentru care încă din ultimele patru decenii ale veacului XIX asistăm la o creștere tot mai pronunțată în toată Europa occidentală a fenomenului școlarizării de nivel secundar și universitar². De altfel, această expansiune constituie unul din procesele fundamentale ale modernizării, în strânsă legătură cu progresele tehnologice și științifice, cu evoluția structurilor politice și sociale, cu extensia drepturilor civice, cu emanciparea femeilor și a diverselor grupuri etnice așa-zis „marginale” etc, cu alte cuvinte este vorba de un proces general de profunde mutații structurale. Nu întâmplător, mijlocul secolului XIX este apreciat de sociologi și istorici drept începutul erei învățământului, ce va duce la eradicarea analfabetismului, în care școala este considerată de către stat ca un „serviciu indispensabil”, educația deschizând calea spre prestigiul social, siguranță, prosperitate, confort etc³.

- 1 James V. Smith, David Hamilton, *The Meritocratic intellect. Studies in the history of educational research*, Aberdeen, Aberdeen University Press, 1980; Pascal Duret, *Sociologie de la compétition*, Paris, Armand Colin, 2009; Maurice Bernard, *La méritocratie française. Les élites françaises. Essai critique*, 3 vol., Paris, L'Harmattan, 2010.
- 2 Cf. Reinhart Schneider, *L'évolution de l'éducation dans les Etats d'Europe occidentale entre 1870 et 1975*, în vol. *Perspectives des sciences sociales en Allemagne aujourd'hui*, coord. Erwin K. Scheuch, Paris, Editions de la Maison des Sciences de l'Homme, 1991, p.3-39.
- 3 Vezi Th. Zeldin, *Histoire des passions françaises, 1848-1945*, vol. II, *Orgueil et intelligence*, trad. din engleză de Catherine Erhel și Odile de Lalene, Paris, Edit. du Seuil, 1978, p.159 (cu o nouă ediție, Paris, Edit. Payot, 2002).

Universitate și modernizare în spațiul românesc

În acest context, unirea principatelor la 1859 a marcat declanșarea unui proces susținut de reforme și în domeniul educației, România fiind parcă avidă să recupereze decalajele, generând însă „forme” pe un „fond” cvasi-inexistent. Este și explicația pentru care, deși create în sens modern prin Legea Instrucțiunii din 5 decembrie 1864⁴, primele două universități românești de la București și Iași au avut încă de la început o structură deosebit de fragilă, deși acestea nu au apărut *ex nihilo*. O întreagă suită de evenimente au precedat acest moment⁵, deloc similare pentru ambele centre universitare care, până la definitivă unire a principatelor, au fost și capitalele politice ale Moldovei și Țării Românești.

Pentru o mai bună circumscriere a volumului de față este semnificativ a sublinia încă de acum faptul că legea din 1864 stabilea cel puțin trei precepte semnificative: „facultățile formează un institut național, în care se vor propune toate ramurile științelor, fără nici o eschidere”; apoi „toți membrii universității sunt considerați ca funcționari înalți ai statului, *ei vor fi români*” (s.n.); și nu în ultimul rând, „în viitor, nici un june nu va mai putea fi primit în serviciile publice ale statului, de nu va fi înzestrat cu testimoniile sau diplomele necesare, conform cu natura postului ce va ocupa”. Sunt acestea câteva elemente care indică nu numai intenția strict modernă a stabilimentului, dar și principiile de bază ce stau la susținerea lui, printre care unul de excludere pe temeiul neapartenenței la națiunea dominantă în cazul corpului profesoral.

Cu ușoare modificări de-a lungul timpului, Legea instrucțiunii din 1864 a stat la baza învățământului nostru universitar mai bine de trei decenii. Transformările generale ale societății românești au impus însă corecții serioase și racordarea la noile imperative educaționale europene. O nouă Lege a învățământului secundar și superior, sancționată în 1898⁶, prevedea schimbări profunde pentru ambele nivele de învățământ. În legătură cu subiectul cărții, este de reținut faptul că intenția legiuitorului a fost de a modifica de fond profilul universităților românești, acestea nemaiapărând ca un fel de continuare a învățământului secundar, ci devenind și stabilimente de cercetare, prin existența seminarilor, institutelor și laboratoarelor, asemenea modelului universitar german, care a stat la baza acestei reforme. Totodată, se prevedea organizarea și dreptul de a susține doctoratul în cadrul celor

4 În „Monitorul Oficial”, nr. 272 din 5 decembrie 1864, reproducă în volumul apărut sub egida Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor, *Colecțiunea legilor, regulamentelor, programelor și diferitelor deciziuni și dispozițiuni generale ale acestui departament, 1864-1901*, adunată și publicată sub îngrijirea d-lor C. Lascăr și I. Bibiri, București, Imprimeria Statului, 1901, p.9-34. Asupra acesteia vezi Ilie Popescu-Teiușan, *Contribuții la problema legislației școlare românești. Legea instrucției publice din 1864*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1963.

5 Vezi în principal Ariadna Camariano-Cioran, *Academiile domnești din București și Iași*, București, Edit. Academiei, 1971; Elena Grigoriu, *Istoricul Academiei Domnești de la Sf. Sava (Contribuții documentare)*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1978; Gabriel Bădărau, *Academia Mihăileană (1835-1848). Menirea patriotică a unei instituții de învățământ*, Iași, Edit. Junimea, 1987.

6 Publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 283 din 24 martie 1898 (reproducă în *Colecțiunea legilor, regulamentelor, programelor și diferitelor deciziuni și dispozițiuni generale ale acestui departament, 1864-1901*, p.77-95).

două universităţi, titlu ce va fi atribuit pentru prima oară în acelaşi an, 1905, la Iaşi şi Bucureşti.

Aşadar, pentru intervalul de până la cea dintâi conflagraţie mondială, asistăm la o evoluţie când alertă, când prudentă a sistemului universitar românesc, chiar dacă aceasta nu a fost sincronă cu similarele ei occidentale. S-au asigurat totuşi dotări materiale cât de cât adaptate la necesităţi (de la imobile până la inventarul laboratoarelor), iar corpul universitar şi publicul studentesc a sporit mereu, atinând cifre care justificau pe deplin investiţiile statului.

Totodată, departe de a fi omogene şi neavând întotdeauna o logică, ritmurile acestei evoluţii indică însă şi nenumărate sincope, iar existenţa şi dorinţa de a impune unele proiecte s-a remarcat mai curând prin incoerenţă sau defectuoasă aplicare. Depinzând prea mult de diversele determinări politice, ideologice şi financiare, şi mai puţin de proiecte strategice, fiind în bună măsură un rezultat al imitării diverselor modele occidentale şi prea puţin răspunzând particularităţilor locale, universităţile care au funcţionat în această perioadă s-au dovedit oarecum rigide, uneori părând chiar abstracte, rupte de realităţile vremii, dar mai ales prea la remorca puterii politice. Cu alte cuvinte, deşi idealul universitar liberal german a stat mereu la baza diverselor transformări, progresele s-au impus cu dificultate datorită ataşamentului structural faţă de autoritate şi de centralismul puterii politice.

În alţi termeni, s-ar putea afirma că mai toate defectele, crizele, neputinţele celor aflaţi la guvernare sau care gravitau în jurul centrelor de putere politică, şi-au aflat prelungirea şi în mediul universitar, deşi autonomia acestuia din urmă era un atribut prevăzut mereu prin articole de lege şi invocat cu vehemenţă. Pentru că dependenţa accentuată faţă de puterea politică a fost reală, puternică şi îndeosebi perfidă. În plus, nu trebuie omis faptul că cei ce au elaborat reformele şi le-au aplicat au fost şi ei oameni, produsul acestui mediu cultural autohton, indivizi cu calitate, dar şi cu defecte. Cu toate că ar putea părea cam supărătoare remarca făcută cândva de C. Rădulescu-Motru la adresa lui Ion Petrovici, pe când acesta era ministru al Educaţiei în vremea regimului Antonescu, şi anume că „ministrii români au capul plin de proiecte, dar nici o persistenţă să-şi realizeze proiectele”⁷, această observaţie are totuşi caracter de generalitate.

Pe de altă parte, nu se poate afirma că nu s-au impus şi schimbări de paradigmă, care au ținut pasul cu progresul ştiinţei, în general, şi al ştiinţei educaţiei în particular. Acest lucru a determinat – mai mult ca proiecte intelectuale – introducerea unor noutăţi sub aspectul domeniilor de studiu, transformând instituţiile noastre de învăţământ superior dacă nu într-un câmp competitiv, atunci măcar atractiv pe piaţa ştiinţifică. Cu toate acestea, universităţile nu pot fi ataşate direct şi decisiv dezvoltării moderne a societăţii româneşti, întrucât au contribuit în principal la formarea elitelor politice şi administrative ale statului, şi oarecum secundar la pregătirea specializată, programatică, a noilor categorii socio-profesionale (întreprinzători, ingineri, tehnicieni, manageri etc) direct angajate în dezvoltarea unei economii de piaţă. De altfel, introducerea şi dezvoltarea

7 C. Rădulescu-Motru, *Revizuire şi adăugiri, 1943*, ed. Rodica Bichis şi Gabriela Dumitrescu, Bucureşti, Edit. Floarea Darurilor, 1996, p.40

științelor de dată recentă a creat în interiorul câmpului universitar mai curând un fel de tensiune, dezamorsată din când în când prin reorganizări, prin deplasarea unor științe de la o facultate la alta (de pildă geografia, diverse branșe ale biologiei, domenii experimentale ale psihologiei, fizicii, chimiei, agronomiei etc), prin scindări de catedre etc.

Dintr-o altă perspectivă, țăria unei universități nu stă doar în forțele ei interne (profesori și studenți), ci este indisolubil legată de influențele din afară: îndeosebi de puterea economică a statului, puterea politică, tradiția intelectuală a națiunii, ideologiile în vogă etc, la fel cum este deopotrivă dependentă și de evoluțiile universităților străine, care exercită o concurență reală, chiar agresivă, asupra celor naționale. Iar dacă vrem să nuanțăm mai mult – din această ultimă perspectivă –, sistemul universitar românesc a fost supus de fapt la o dublă concurență externă, nu fără semnificații profunde: pe de o parte este vorba de emulația intelectualilor ce acționează în afara câmpului academic, iar pe de alta concurența universităților străine în ceea ce privește publicul studentesc, mulți tineri optând din motive deja explicate⁸ pentru studii dincolo de granițele României.

Există așadar o interacțiune între universitate și societate în ansamblul ei. Puterea politică centrală a avut un rol aproape exclusiv în direcția reformelor de ansamblu a universităților românești, acestora lipsindu-le parcă voința internă de a face mare lucru, poate și pentru că mulți universitari erau deopotrivă oameni politici și, oricum, puteau dirija „afacerile” profesionale de la vârf, atunci când se aflau la guvernare. Teoretic, dar și practic în anumite momente, puterea politică a acceptat libertatea învățământului, dar a exploatat din plin disensiunile din cadrul corpului universitar, generate de individualismul profesional și de corporatismul facultăților. Guvernării, prin Ministerul Instrucțiunii, nu s-au mulțumit să-și exercite tutela de departe, ci adeseori și-au impus politica voluntaristă.

Acest intervenționism a fost pus de multe ori pe seama unei voințe coerente la vârf, care viza modernizarea societății în ansamblu și a învățământului în special. În fapt, a fost vorba de o politică clientelară în ceea ce privește cooptarea corpului profesoral, iar pe de altă parte părea să protejeze în principal publicul studentesc românesc, sub aparența unui „liberalism universitar”, dilematic totuși în condițiile în care nu s-au găsit soluții de reconciliere a libertății învățământului și a autonomiei universitare cu controlul ideologic dirijat spre naționalism și antisemitism, îndeosebi între cele două războaie mondiale. Dilema a fost rezolvată în bună măsură începând cu legislația rasială din 1938⁹, dar și printr-o serie de acțiuni anterioare, uneori explicite, alteori obscure, de impunere a unui *numerus clausus* universitar, aspect ce constituie tocmai subiectul cărții de față.

De altfel, după 1919 apare tot mai evident dezinteresul major al puterii politice față de tineret, în relația cu acesta prevalând mai degrabă politicianismul. De aici și nemulțumirea studenților față de partidele politice. Dacă până spre sfârșitul perioadei interbelice se vorbește despre mișcările studentești îndeosebi ca manifestări antisemite, în fapt de cele mai multe ori antisemitismul constituie

8 Lucian Nastasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate, 1864-1944*, Cluj, Edit. Limes, 2006.

9 Vezi Jean Ancel, *Contribuții la istoria României. Problema evreiască*, vol.I, partea I, trad. Carol Bines, București, Edit. Hasefer, 2001, p.65-129.

izbucnirea de suprafață, insidios manipulată, care permitea violențele, pentru că mai ales în anii 30 el se topește într-o mișcare naivă din punct de vedere ideologic, dar extrem de periculoasă prin anularea democrației, în obiectiv fiind de fapt partidele politice.

Zadarnic o serie de universitari, deopotrivă și lideri politici, au căutat să fe-rească instituția de diversele derapaje ideologice, căutând să redefinească rolul universității în cadrul societății românești. Ion Petrovici, într-un text devenit celebru, intitulat *Menirea universităților*, reamintea faptul că valorificarea unui popor se face în primul rând prin cultură, iar aceasta din urmă nu se poate realiza decât prin intermediul universităților. De aceea, trebuia creat un mediu prielnic dezvoltării acestora, care n-au avut la noi o tradiție științifică îndelungată, în primul rând prin existența unui corp profesoral „străbătut de florul creației științifice”. Pe de altă parte, crearea de savanți și de buni profesioniști nu e de ajuns. Universitatea trebuie să aibă influență și asupra educației morale și civice a studenților, să fie un focar de patriotism generos, dar și de „emancipare intelectuală, ca citadele de luptă împotriva tuturor tiraniilor”¹⁰.

Însă multe din neajunsurile învățământului universitar s-au datorat nu doar numeroaselor ambiguități legislative, cât mai ales – cum remarca unul din marii înnoitori ai epocii – „lipsei de sistem și perseverenței” în reformarea educației¹¹. De altfel – deși ar părea bizară nedumerirea ce o vom enunța –, după o oarecare imobilitate între 1864 și 1898, frecvențele reforme și rețușuri aduse învățământului universitar (prin legi, amendamente, regulamente, programe și modificări ale celor din urmă, circulare și ordine ministeriale) ne pun în fața a cel puțin două dileme: ori societatea românească evolua prea repede, ceea ce solicita frecvente aduceri la zi, ori administratorii domeniului nu au acordat suficientă atenție sistematică sau au dovedit incompetență în ceea ce privește cerințele organice ale societății, fapt ce a impus permanente reveniri și ajustări. Sau din ambele câte ceva! Pentru că, dacă parcurgem chiar și numai sumar lunga perioadă de la 1864 până pe la 1940, constatăm că frecvențele polemici, dezbateri, rapoarte, memorii, analize etc ofereau sentimentul unui perpetuu provizorat în legislația școlară în general, dar și în cea universitară, în special. Cauzele repetatelor reforme au avut în mod evident motivații mult mai profunde decât simpla bănuială a vanității diverșilor miniștri ai educației, care nu este nici ea departe de adevăr.

Însă dincolo de toate aceste aspecte, fără îndoială că vocația Universității este organic legată de ideea unei anume transcendente a spiritualității, a culturii și științei, a cunoașterii teoretice, această instituție constituind fundamentul întregului angrenaj cultural național, cu o fizionomie mai bine conturată în direcția formării elitelor intelectuale. Nu întâmplător, Universitatea – în accepțiune clasică – s-a dezvoltat sub tutela unei discipline atotcuprinzătoare precum filosofia, alături de care au înflorit materii cognitive, speculative, mai curând teoretice decât practice, atașate diverselor ideologii ori idealuri civilizatoare, care transmiteau principalele achiziții ale trecutului și sintetizau sistematic noutățile de orice fel.

10 I. Petrovici, *Menirea universităților*, în „Minerva”, II, 1928, nr. 2, p.31.

11 Spiru C. Haret, *Raport general anual asupra învățământului*, București, Tipografia Academiei Române, 1884.

Așadar, într-o logică măcar formală, instituțiile de învățământ superior par a-și fi asumat de timpuriu o menire universalistă, contribuind la transformările sociale și politice care sunt asociate cu modernitatea. Cu toate că acest atribut fundamental trebuie conferit indiscutabil și universităților românești, totuși evoluția lor pare să fi fost însoțită de nenumărate sincope și neîmpliniri, iar printre acestea se cuvine a include și *antisemitismul*, ce a început cu *ghetoizarea amfiteatrelor* și a sfârșit cu aplicarea lui *numerus nullus*. Tocmai pentru elucidarea celor petrecute în acest interval vine să răspundă volumul de față, care reunește în fapt – la rece – surse documentare vitale în explicarea fenomenului.

Circumstanțele socio-politice ale antisemitismului

Mereu și pretutindeni educația (îndeosebi învățământul instituționalizat) a constituit una din strategiile majore de gestionare a identității grupurilor alogene atașate alterității. În acest context, transformările din a doua jumătate a secolului XIX și impunerea meritocrației au făcut ca filiera studiilor să devină cea mai importantă pârgie de accedere în rândul elitelor, îndeosebi pentru minoritățile etnice și confesionale ce căutau astfel să compenseze dezavantajele inițiale. Acest lucru ar fi trebuit să determine și la noi – asemenea altor state central-europene – transformări majore în ceea ce privește relațiile de putere ale diverselor pături și categorii sociale în beneficiul noilor elemente burgheze și ale intelectualității progresiste. Numai că în România, tardiv modernizată, rudimentele sau formele incipiente ale acestei burghezii încă din zorii veacului XIX, până spre primul război mondial, erau reprezentate îndeosebi de o activă și întreprinzătoare populație evreiască, în marea ei majoritate lipsită de drepturi civile și politice. Statisticile dovedesc acest lucru, și nu neapărat din porniri antisemite.

Însă gustul îmburghezirii a fost împărtășit și de acele grupuri ale elementului românesc care au ajuns relativ recent în sfera puterii sociale și economice – începând cu epoca regulamentară (1832), reimpulsionată de revoluția din 1848, dar mai ales după 1860 – și care puteau să fie mulțumite de consecințele modernității, ale economiei de piață, devenind astfel deosebit de active și fervent susținătoare ale transformărilor din societatea românească (ele fiind de altfel și inițiatoarele ideologice, chiar dacă cu idei de împrumut!). Numai că în tot acest proces de prefacere, evreii și non-evreii au participat în mod inegal (dacă raportăm la ponderea fiecăruia în populația țării și implicarea lor în activitățile specifice unei piețe libere), ba chiar dizarmonic până la prima conflagrație mondială, în sensul că românii s-au îndreptat preponderent spre latura birocratică a statului modern, ocupând funcții pregătite parcă anume pentru ei (în aparatul administrativ și de stat, justiție, armată, învățământ public, diplomație, dar și diverse posturi economice ale instituțiilor publice), de regulă bugetivore, în vreme ce evreii au constituit partea dinamică, ocupând poziții semnificative mai ales în domeniile industrial-comerciale și bancare private, generatoare de plusvaloare.

Cu alte cuvinte, prin pozițiile detinute în statul incipient modern, românii au generat, alimentat și consolidat în profunzime etosul așa-zis național, detectabil sub noțiunea de *românism* din a doua jumătate a veacului XIX, pe când o bună

parte a elementelor non-româneşti, dezvoltate și chiar apreciate ca o veritabilă clasă de mijloc – activă și întreprinzătoare – ce s-a afirmat în competiția pe piața liberă, a devenit purtătoarea etosului burghez, a modernității, promovând valori și forme comportamentale evident raționale, utilitariste, care să aducă prosperitate, dar și mesaje ce țineau de idealurile umane liberale.

În esență, acestea ar fi motivele pentru care s-a pus mereu până acum un prea mare accent și la noi pe rațiunile economice ale antisemitismului, corelându-se dezvoltarea acestuia cu progresul capitalismului, care înseamnă mult mai mult decât economia de piață, aceasta fiind în fond suportul solid al modernizării. În alți termeni, simplist privind lucrurile, pentru faptul că numeroși evrei din diversele țări ale continentului – dar mai ales cei din Bazinul Carpatic și Europa răsăriteană – erau angrenați în profesii tradiționale lor, precum comercianți și meșteșugari, non-evreii au asociat propriile lor frustrări și neîmpliniri de prosperitate cu prezența israeliților în aceste câmpuri economice.

Însă anti-iudaismul nu este de dată recentă, existând deja o bogată literatură istoriografică ce ajunge cu analiza acestui fenomen cel puțin până la perioada de început a evului mediu, la rigoare chiar mai devreme¹². Dar nu putem omite nici faptul că acesta se „modernizează”, vechile atitudini medievale fiind înlocuite treptat cu alte tipuri de manifestări anti-evreiești, pe care de la finele veacului XIX le regăsim sub noțiunea de antisemitism. Este și motivul pentru care Charles Létourneau vorbește într-un interviu acordat lui Henri Dagan, pentru finele secolului XIX, despre „capitalismul antisemit”¹³, în opoziție parcă cu capitalismul modernizator, cel al emancipării evreilor, al Declarației Drepturilor Omului și Cetățeanului.

Fără a intra în detalii asupra acestui fenomen cu rădăcini atât de îndepărate, se cuvine totuși a remarca din capul locului faptul că perspectiva economică – iar ca un corolar, cea demografică – este mult prea exclusivistă, în esență mecanicistă, care într-adevăr răspunde la numeroase întrebări, acoperă o sumedenie de realități, în anumite contexte pare a fi chiar logică, dar din păcate lasă fără explicații multe alte ipostaze, nu mai puțin importante. Această viziune s-a dezvoltat totuși exclusiv odată cu creșterea concurenței pentru resursele materiale limitate și nu întâmplător antisemitismul s-a inflamat mereu îndeosebi în perioadele de declin sau stagnare economică, evreii devenind de fapt „țapii ispășitori” ai tuturor nenorocirilor, pe această temă existând chiar și o teorie destul de bine articulată (*the scapegoat theory*), asociată perfect cu o alta, cea a „amenințării”. La fel cum, poate, n-ar trebui să ignorăm aforismul lui Anatole Leroy-Beaulieu, care afirma la cum-păna veacurilor XIX-XX că „din punct de vedere economic, antisemitismul nu este decât socialismul de salon”¹⁴.

12 Vezi, sintetic, îndeosebi: Léon Poliakov, *Histoire de l'antisémitisme*, 5 vol., Paris, Calmann-Lévy, 1955-1994 (cu o versiune românească în 2 vol., apărută la București, Edit. Hasefer, 2007); Jeremy Cohen, *The Friars and the Jews. The evolution of medieval anti-Judaism*, Ithaca-London, Cornell University Press, 1986; Hillel Levine, *Economic origins of anti-Semitism. Poland and its Jews in the early modern period*, New Haven, Yale University Press, 1991; Avner Falk, *Anti-semitism. A history and psychoanalysis of contemporary hatred*, Westport, Conn.-London, Praeger, 2008.

13 Henri Dagan, *Enquête sur l'antisémitisme*, Paris, P.V. Stock Éditeur, 1899, p.14.

14 Anatole Leroy-Beaulieu, *Les doctrines de haine. L'antisémitisme, l'antiprotestantisme, l'anticléricisme*, 3ème édition, Paris, Calmann-Lévy Éditeur, 1902, p.16.

Însă, de regulă, crizelor economice li se asociază și crizele naționale. Iată de ce mai toate traumele de prin ultimul pătrar al secolului XIX european sunt relaționate cu evreii, atât cele de natură politică, cât mai ales cele de ordin economic și social, pentru că acestea din urmă sunt cele mai vizibile la nivelul maselor, cele mai rapid percepute. Așa se face că furia indivizilor „prelucrați” din perspectivă naționalistă a fost îndreptată în principal spre evrei deopotrivă în anii crizelor economice din 1899-1901 și 1929-1933, dar și după „catastrofe” de ordin național, cum ar fi înfrângerea Franței și pierderile ei teritoriale în 1871 ori după capitularea Germaniei în primul război mondial ș.a.m.d.

Dintr-o altă perspectivă, s-a atras mereu atenția asupra erorii elementare – dar persistente – de a privi întreaga evreime ca un întreg, un monolit. De aceea, fără a insista, se cuvine totuși a sublinia pentru coerența textului de față ideea că se poate de evidentă că toate comunitățile evreiești sunt extrem de polivalente, destul de stratificate, iar tipurile de interdependență între păturile lor sociale și funcționarea angrenajelor de legătură între ele par a fi unice în istorie. Iată de ce trebuie reafirmat mereu și mereu un lucru nu doar banal, dar mai ales cum nu se poate mai real: nu trebuie să ne imaginăm că toți evreii au fost bancheri, mari antreprenori, negustori, că erau bogați, că au făcut parte din societăți de ordine oculte prin care să conducă lumea etc. Se uită că marea masă a lor – nu numai de la noi, ci de pretutindeni în răsăritul Europei –, a fost săracă (iar descrierile pentru spațiul Vechiului Regat nu sunt doar numeroase, cât mai ales întristătoare), așa-dar nevoiași, dar și cu alte înclinații și aspirații decât de a produce și deține bani, ca să ne exprimăm *grosso modo*.

În mod evident, nu este aici locul de a intra în detalii, existând deja câteva sinteze din această perspectivă¹⁵. Însă în legătură cu tema acestui volum, trebuie să declarăm aprioric faptul că istoria și tradiția evreilor, precum și Legea, au făcut din educație și întărirea spiritului ocupația de bază a israeliților, averea nefiind decât un accesoriu sau complementul. Doar contradicțiile economice, concurența, prigonirea, excluderea ori starea lor marginală și influențele exterioare au făcut de-a lungul timpului ca bogăția materială să ocupe în aparență un rang de seamă în ierarhia valorilor. Iar această bogăție trebuia să fie, la modul ideal, cât mai concentrată, sub forma unui capital material ce să însumeze cât mai mult preț într-o cantitate cât mai mică, ușor transportabilă în vremurile de restricte pentru evrei, care n-au fost puține. Dar „bogăția” evreilor a luat adeseori – poate mult mai frecvent decât partea vizibilă, palpabilă a ei – și forma unui capital așa-zis simbolic, „la purtător”, utilizabil oriunde și oricând, îndeosebi sub formă spirituală, însumând cunoaștere, pricepere, expertiză, capacitate, merite intelectuale personale, toate acestea numai bune de folosit într-o societate meritocratică, chiar și atunci când nu ai un sfanț în buzunar. Fără a fi un paradox, totuși evreii nu sunt înfățișați preponderent manevrând bani, ci mult mai frecvent îi aflăm în postura de cărturari,

15 Am în vedere acum îndeosebi lucrările lui Carol Iancu, *Les Juifs en Roumanie. De l'exclusion à l'émancipation, 1866-1919*, Aix-en-Provence, Éditions de l'Université de Provence, 1978 (cu o versiune în limba română datorată lui C. Litman, București, Edit. Hasefer, 1996), și *L'émancipation des Juifs de Roumanie, 1913-1919. De l'inégalité civique aux droits de minorité*, prefata de Charles Olivier Carbonell, Montpellier, Centre de recherches et d'études juives et hébraïques, 1992 (în românește de Țicu Goldstein, București, Edit. Hasefer, 1998).

cu figuri ascetice, înconjurați de nenumărate tomuri, scriind ori având o carte în mână, meditativi și spiritualizați ca imagistică.

Cu alte cuvinte, ar trebui să-i vedem pe evrei și în alte ipostaze. Rupti de propriile lor rădăcini, israeliții duceau aici, mai ales în spațiul extra-carpatic, o viață aproape izolată de curente și convențiile mediului înconjurător. De altfel, până la unirea principatelor, cea mai mare parte a evreilor a fost prea puțin deschisă spre societatea românească. Pur și simplu nu-i interesau drepturile politice și civice, pentru că încă nu se punea în discuție așa ceva la noi nici pentru marea masă a populației autohtone. Era aici prezent un alt „spirit” al epocii, nu chiar cel pe care ni-l transmit unii analiști istoriografi români ai veacului XIX, într-un exces de sincronism cu lumea „civilizată”. Încă mai funcționau forme ale privilegiilor feudale chiar și după mijlocul secolului XIX, păturile sociale superioare rămânând închise încă ceva vreme, sau oricum blocate atât pentru autohtonii din categoriile „ne-aristocratice”, ca să nu mai vorbim de alogenii ne-creștini.

Evreii au aflat aici în primul rând un loc bun pentru a-și salva viața, un spațiu oarecum tihnit pentru a-și practica convingerile religioase (extrem de importante pentru toți, dar mai ales pentru *hasidimi*), loc unde competențele nu doar le erau apreciate, ci și căutate, pentru că puteau face afaceri sau să desfășoare o profesie lucrativ-manufacturieră, se puteau dedica profesiilor liberale etc, cu alte cuvinte găsiseră o regiune relativ sigură și oportunități de a-și câștiga existența în contextul în care puteau să-și pună în practică anumite abilități. Abia odată cu unirea principatelor din 1859 și începutul reformelor care să modernizeze România, oferind o coloratură oarecum democratică vieții politice, evreii își pun problema drepturilor politice și civice, posibilitatea de a se identifica cu aspirațiile națiunii române.

Pe de altă parte, stabiliți masiv în principatele române îndeosebi din prima jumătate a secolului XIX – mai ales în Moldova –, evreii au format relativ repede o fracțiune activă și întreprinzătoare, în mod esențial urbană, ceea ce a creat observatorilor neavizați falsa imagine că mai ales teritoriul dintre Prut și Carpați este locuit preponderent de o populație israelită. Și nu e de mirare, de vreme ce în orașe precum Iași, Botoșani, Piatra Neamț, Bacău, Dorohoi, Darabani ș.a. evreii se aflau la 1899 în proporție de 50-56%, iar în Bârlad, Focșani, Roman, Vaslui, Tecuci, Huși, Pașcani ș.a. cuantumul se situa între 25-45%¹⁶. Însă nu trebuia să fii doar în trecere pentru a avea o asemenea impresie. Într-un volum intitulat *Mémoires juives. L'enfance ailleurs*, sunt redată amintirile unui anume Samuel, născut la Iași în 1891, și care vedea cam în această manieră lucrurile: „Familia mea locuia de multă vreme la Iași. Bunica avea o sută doisprezece ani, iar casa o moștenise de la părintii ei. (...) Pretutindeni erau *schule* [școli de limba idiș]” pentru că – afirmă memorialistul prin raportare doar la mediul ce-l cunoștea – „erau mai mulți evrei decât creștini”¹⁷.

16 Leonida Colescu, *Analiza rezultatelor recensământului general al populațiunii României de la 1899*, cu o prefață de dr. Sabin Manuilă, București, Institutul Central de statistică, 1944, p.85. Pentru comparații, este interesant a consulta și Laurence Leitenberg, *La population juive des villes d'Europe. Croissance et répartition, 1750-1930*, Berne, Peter Lang SA, 2008.

17 *Mémoires juives. L'enfance ailleurs*, propos recueillis par F. Schulmann, Paris, Édition Clancier-Guénard, 1980, p.15.

Deși în aparență sunt distincte cele două dimensiuni invocate până acum (cea economică și cea a respectării poruncilor divine cu privire la învățatură), împlinirea lor a contribuit esențial la atașamentul israeliților față de cele mai diverse forme de educație, care să le confere și acel capital simbolic necesar ascensiunii sociale într-un stat ce se proclama meritocratic. În felul acesta, evreii au intrat mereu în competiție (pentru că așa sunt legile „pieții”) cu autohtonii atât în sfera economicului, cât și în cea a școlarității, căutând să acumuleze cât mai multe tipuri de capital și cât mai multe atuuri în reușita socială, ceea ce a dus la un dezechilibru al proporțiilor între „națiunea dominantă” și israeliți.

Unde se întâmplă însă acest lucru? Într-o Românie tardiv modernizată, care până în preajma primului război mondial realizase prea puține progrese, comparativ cu lumea occidentală, ba chiar cu cea central-europeană. Era încă o țară preponderent rurală, cu oameni săraci și incult¹⁸. Reformele agrare începute de A.I. Cuza n-au reușit să ofere prea multă prosperitate nici locuitorilor rurali, nici țării. De fapt, tot marile proprietăți funciare (dar și cele mijlocii) au putut să confere României denumirea de „grânarul Europei”. Iar acest apelativ, aflusul masiv de cereale de la noi spre apusul Europei – îndeosebi până când acesta a fost invadat de grânele nord-americane, mult mai ieftine, pe la începutul veacului XX – se datorează și evreilor din România, fie prin faptul că unii au luat în arendă pământuri pentru a le transforma în plantații performante, fie prin rolul de intermediari între producție și desfacere.

Dintr-o altă perspectivă, intelectualitatea autohtonă – câtă exista ea pe atunci – n-a prea oferit proiecte de construcție ori reformare statală capabile să mobilizeze realmente societatea, care era – după cum am afirmat mai sus – dizarmonică în multe din segmentele ei. Poate și pentru că valorile noastre culturale au fost fie de împrumut, din Occident, fără a se potrivi cu realitățile de aici, fie erau așa-zis „tradiționale”, prin apelul la rural, la unul puternic idealizat, pentru că țărănul român n-a fost nicicând de tip „bibelou”, ci unul cumplit de sărac și incult, tradiția lui fiind dominată de valorile promovate de o Biserică Ortodoxă profund retrogradă și obedientă puterii politice, care întreținea până la exacerbare superstițiile, practicile oculte, fără cel mai mic apetit pentru chestiunile sociale ale celor nevoiași. În fapt, Biserica Ortodoxă a fost o frână în evoluția semeață a națiunii, permițând sau îndemnând chiar la intoleranță religioasă, și nu întâmplător cohorta antisemiților de la noi – cea activă și chiar violentă – număra în cadrul ei numeroși studenți teologi și preoți creștin-ortodocși, naționalismul românesc având un puternic pigment religios.

Prin urmare, dacă până la unirea principatelor din 1859 evreii au trăit aici într-un fel de „lume a lor”, în mod tradițional, în comunități distincte de restul non-

18 În 1899, 81.2% din populația țării (5.956.690) locuia în mediul rural, și doar 18.8% în mediul urban (16% în capitalele de județ, 2.8% în celelalte orașe). Regiunea cu populația cea mai urbanizată era Dobrogea (26%), pentru ca la polul opus să fie Oltenia (cu 9.8%). Moldova și Muntenia aveau 20.2% și, respectiv, 21.2%. În 1912 situația rămâne aproape neschimbată, deși procentul analfabeților a crescut, chiar dacă nesemnificativ, la 81.6%. În ceea ce privește analfabetismul, în 1899, 78% din populație era analfabetă: 50.6% în orașe, 84.5% în mediul rural. (Leonida Colescu, *Analiza rezultatelor recensământului*, p.44-45, 109, 118; I.M. Dinescu, *Fiii neamului de la 1859 la 1915. Statistica socială pe înțelesul tuturor*, Iași, Institutul de Arte Grafice N.V. Ștefaniu & Comp., 1920, p.52).

evreilor (dar nu în ghetouri propriu-zise), anii domniei lui A.I. Cuza marchează deschiderea israeliţilor spre procesul de integrare în societatea românească, de fapt spre modernitate, laolaltă cu marea masă a românilor, care tot acum începe să se ... occidentalizeze. Cu alte cuvinte, evreilor li se insuflă şansa de a se integra într-o societate, într-o formaţiune statală care să-i adopte şi care să le acorde posibilitatea de a trăi ca în propria ţară.

Iar acest elan integrator este extrem de vizibil, atât prin implicarea evreilor în cele mai diverse activităţi social-economice necesare susţinerii procesului modernizator, cât şi prin renunţarea de bunăvoie la însemnele exterioare ale iudaităţii. Iar din această ultimă categorie, cele mai evidente erau portul şi perciunii. Cei originari din Galiţia purtau caftan, veştmânt al aristocraţiei poloneze, adoptat încă din evul mediu, de pe vremea când evreii aşkenazi au ajuns din spaţiul german în cel polonez. Evreii veniţi din Bucovina după 1850¹⁹ erau de două feluri, cei stabiliţi în acea provincie înainte de 1786, şi cei de după. Deşi între cele două categorii nu exista nici o diferenţă legislativă, hainele le indicau totuşi originea: cei „vechi” purtau veşminte moldave, cu culori vii şi având blană pe margini, însă nu aveau barbă; cei „noi” îmbrăcau haine poloneze, aidoma celor din Galiţia – adică bărbaţii aveau în general un caftan negru ce ajungea măcar până la genunchi, iar în unele locuri chiar până la glezne – şi în marea lor majoritate umblau cu barbă. De altfel, cei foarte credincioşi din ultima categorie aveau şi perciuni (*payot* – în ebraică), şi întotdeauna purtau pe cap o pălărie sau „capac”, „chipa” (*yarmulke* – în idiş; *yarmelke*). Nu întâmplător, la scurtă vreme de la Unire, la 18 noiembrie 1859, Consiliul municipal Iaşi şi Epitropia evreilor din localitate decid adoptarea de către evrei a portului „european” şi renunţarea la perciuni, exceptând pe cei bătrâni²⁰.

Aşadar, unirea principatelor părea o mare promisiune şi pentru israeliţi, pe de o parte datorită faptului că atât A.I. Cuza, cât şi M. Kogălniceanu fuseseră printre cei care la 1848, în Moldova, înscriaseră în programul revoluţiei emanciparea „graduală” a evreilor, iar pe de alta prin aceea că domnitorul a manifestat mereu o atitudine binevoitoare faţă de aceştia. De altfel, în 1864 li se acordă evreilor „drepturi comunale”, de fapt aceasta fiind prevederea legislativă cea mai favorabilă evreilor până la 1918. Totodată, prin cele câteva legi fundamentale ale educaţiei, domnia lui A.I. Cuza instituie învăţământul primar obligatoriu, dar şi o reţea de învăţământ secundar, punându-se de asemenea şi bazele educaţiei superioare moderne, prin crearea celor două universităţi de la Iaşi şi Bucureşti (1864), aşa cum s-a invocat deja mai sus. Or, toate aceste legi modernizatoare (dar şi altele) par să-i favorizeze şi pe evrei, aceştia dorind tot mai mult să se integreze în societatea românească, păstrându-şi însă particularităţile. Totul părea să le fie prielnic, încă din 1860 M. Kogălniceanu cerând rabinilor şi fruntaşilor comunităţii mozaice să încurajeze apropierea dintre evrei şi români, să-i îndemne pe israeliţi să frecventeze şcolile de stat, să-şi satisfacă serviciul militar şi să adopte portul autohton

19 Până în 1849 Bucovina a făcut parte din Galiţia, mulţi evrei stabilindu-se aici în vremea războiului ruso-turc din 1769-1774. Aşa se face că în 1775, la trecerea regiunii sub austrieci, în Bucovina se aflau aproximativ 500 familii evreieşti.

20 Cf. Liviu Rotman, *Şcoala israelito-română (1851-1914)*, Bucureşti, Edit. Hasefer, 1999, p.72.

nilor²¹. Iar din toate aceste solicitări nimic nu a fost respins de către evrei, pentru că nu păreau a le altera identitatea.

Numai că prin îndepărtarea lui A.I. Cuza de la cârma României și aducerea lui Carol I de Hohenzolern în 1866, acest trend de conviețuire amiabilă și treptat integratoare va fi profund alterat, debutul constituindu-l dezbaterile pe tema Constituției, document care în cele din urmă va statua excluderea evreilor de la drepturile cetățenești, principiu valabil până la finele primei conflagrații mondiale²². Sau mai concret, deși evreii sunt tolerați pe mai departe pentru consolidarea procesului modernizator, cu toate acestea sunt aproape cu totul excluși de la beneficiile majore ale acestui fenomen.

Însă perioada dezbaterilor pe tema evreiască în decursul elaborării Constituției din 1866 a dus într-un fel la sistematizarea celor mai diverse argumente care să blocheze ascensiunea politică și socială a evreilor în cadrul României, cu această ocazie structurându-se mai toată gama de atribute negative ce li se conferea și care îi va însoți pe viitor. Cu alte cuvinte, evreii devin de acum cauza tuturor problemelor economice și sociale, iar mai apoi chiar și spirituale, ideologice ale țării.

Așa se face că, începând cu 1866, antisemitismul a contribuit și la realizarea unor coeziuni de grup, îndeosebi în mediul universitar. Pentru că în dezvoltarea acestui puternic spirit comunitar, antisemitismul a fost un factor decisiv care a atras grupuri de tineri spre o nouă mișcare naționalistă și spre propovăduitorii ei. Bunăoară, dezbaterile privind destinul României erau mereu transpuse în termeni politici și raportate la dimensiunea etnică și religioasă, dar și la cea generațională. Principalele teme ale disputelor ideologice, preocuparea mereu actuală și urgentă în concepția unora de a defini și realiza specificul național s-au interferat cu „problema evreiască”, percepută nu numai ca o chestiune politică, economică și socială, ci și ca o problemă vitală a culturii românești. În acest context, din ultimul pătrar al veacului XIX, antagonismul față de evrei a fost promovat și teoretizat de o importantă direcție a naționalismului românesc, *mitul național*, cu componenta sa xenofobă și antievreiască, consolidându-se ca un element dominant al vieții noastre spirituale.

Cum de la sine se înțelege, mai nimic din viața noastră culturală nu a rămas în afara fenomenului antisemit, acest simțământ fiind susținut, dezvoltat, diversificat, literaturizat, „științificizat”. Nu întâmplător aflăm în cohorta antisemiților români nume cu mare rezonanță culturală, din care trebuie să menționăm pe Vasile Alecsandri, B.P. Hasdeu²³, Cezar Bolliac, Mihai Eminescu, A.D. Xenopol, Vasile Conta, N. Istrati, N.C. Paulescu, N. Iorga, Nichifor Crainic, Octavian Goga ș.a.

De altfel, nu putem disocia faptul că antisemitismul se dezvoltă la noi cam totodată cu evoluția ascendentă a mediului intelectual. Nu întâmplător, școala publică în general și universitatea românească au fost cele ce au teoretizat, dezvoltat și difuzat cel mai eficient xenofobia și antisemitismul, iar nu lipsit de semnificație

21 *Ibidem*, p.73.

22 Vezi Carol Iancu, *Les Juifs en Roumanie. De l'exclusion à l'émancipation, 1866-1919*, citat.

23 Măriuca Stanciu, *The end 19th Century Cultural Elite and the origins of romanian anti-semitism (two classical authors of Romanian literature: Bogdan Petriceicu Hasdeu and Vasile Alecsandri)*, în „Studia Hebraica”, ed. Felicia Waldman, București, V, 2006, p.69-76.

este faptul că în 1895 N. Iorga și A.C. Cuza pun bazele Alianței Antisemite Universale, poate ca o replică întârziată la Alliance Israélite Universelle, care i-a iritat atât de mult pe români prin susținerea emancipării evreilor de la noi.

În acest context, nu este de mirare faptul că de pe la finele veacului XIX studenții români și creștini căpătaseră un renume numai bun să înspăimânte pe orice evreu. Arnold Schwefelberg relatează în memoriile lui despre spaima imensă ce i-a pricinuit-o bunicii sale când, prin 1898, nu știe din ce motiv, a strigat în idiș: „Bobă, a student”, bătrâna apostrofându-l apoi, după ce i-a trecut frica, cu peiorativul „șeiġhet” (adică băiat neevreu). De altminteri, memorialistul afirmă cu acest prilej faptul că „viața mă și învățase că evreii au dușmani, și în primul rând printre «intelectuali»”²⁴. Și Emil Dorian își amintește cum se juca în curte, pe când avea 4-5 ani, prin 1896-97, în București (undeva, pe str. Ducești), și la un moment dat mama sa l-a luat repede în casă, pentru că pe stradă tocmai trecea o manifestație studențească, unde se scanda „Jos jidani! Moarte jidanilor!” Aceasta este prima lui imagine din memorie de genul acesta, asociată cu „zgomotul surd de pietre și de geamuri sparte”²⁵.

Și pentru a nu ne îndepărta de acest aspect, trebuie aprioric spus că îndeosebi după primul război mondial și mai ales după impunerea sufragiului universal, asistăm la o evidentă și perfidă de excesivă politizare nu doar a tot ceea ce înseamnă „aparatură de stat”, ci și a corpului profesoral. Mai mult chiar, corpul profesoral pare să devină un soi de „agent electoral”, alături de tagma preoților. În fond, în lumea satelor – cam 80% din populația României fiind rurală – învățătorul și preotul par a fi cele mai ascultate persoane, ei putând determina electorii spre a vota anumite personaje și formațiuni politice. La fel în cazul profesorilor de învățământ secundar, care în provincie constituiau veritabila elită intelectuală, din rândul lor fiind cooptați și numeroși jurnaliști locali, ei fiind în fapt educatorii celor care la 21 ani dobândeau dreptul la vot. De altfel, avem de-a face cu un soi de paradox, profesorii fiind seduși pe de o parte de ideile de stânga, dar și de – în aparență contradictoriu – naționalism, de creștinism, prea puțini fiind cei vehemenți și argumentați atinși de anticomunism.

Așa se face că în acest context prevederile defavorabile evreilor din Constituția din 1866 au slujit și au fost îmbogățite de-a lungul vremii de nenumărate legi sau ordonanțe menite a exclude pe evrei sau a le limita prezența în cele mai diverse domenii ale vieții socio-economice. Cum de la sine se înțelege, această atmosferă profund antisemită nu putea rămâne fără urmări vizibile în mentalul colectiv românesc, prin existența unei atmosfere cel mai adesea duplicitară în ceea ce privește atitudinea față de evrei, cu repercusiuni uneori tragice – ca în cazul celor câtorva pogromuri –, cel mai adesea traumatizante prin insecuritatea vieții de zi cu zi a israeliților, prin înfruntări cu creștinii autohtoni, cu distrugerii de bunuri materiale, începând cu incendierea Templului Coral din București în 1866 și până la frecvențele atacuri cu pietre asupra locuințelor și magazinelor evreiești, dar și a oamenilor.

24 Arnold Schwefelberg, *Amintirile unui intelectual evreu din România*, ed. Leon Volovici, București, Edit. Hasefer, 2000, p.30.

25 Emil Dorian, *Jurnal din vremuri de prigoană [1937-1944]*, ed. Marguerite Dorian, București, Edit. Hasefer, 1996, p.115.

Totodată, trebuie să remarcăm cât se poate de categoric faptul că în România nu s-a găsit nici o voce cât de cât influentă, mai cu autoritate morală și intelectuală care să se opună în mod vehement antisemitismului. Au existat, ce-i drept, atitudini răzlețe, temporare, efemere, dar destul de palide, parcă cu jumătate de gură. Cu alte cuvinte, România nu a produs și, poate, din păcate, nu va produce niciodată un Émile Zola, cu al său celebru text *J'acusse* din 13 ianuarie 1898, care i-a adus autorului o condamnare și retragerea Legiunii de Onoare, dar care a declanșat în schimb un amplu fenomen de reconsiderare a antisemitismului în societatea franceză.

În acest context, de blocare permanentă a evreilor din punct de vedere social și economic, cel mai adesea pe față, prin articole de lege, dar și în formule obscure, aceștia au pus în lucru o serie de mecanisme compensatorii care le-au oferit șanse acolo unde concurența autohtonilor era mai slabă, cei din urmă preferând piețele deja rezervate lor, amintite mai sus (armată, diplomație, administrație etc). Iată de ce diversele domenii economice, profesii liberale sau intelectuale neprotejate de stat exclusiv în favoarea „clientelei” românești cunosc totuși o supra-reprezentare a elementului evreiesc. Dacă la toate acestea adăugăm suma performanțelor colective de natură spirituală și practicile intelectuale moderne ale israeliților avem imaginea unei comunități definite nu numai prin credința și practica religioasă, prin supra-reprezentarea amintită, dar și prin supra-calificare. Cazuistica este impresionantă în mai toate domeniile tehnico-industriale, cultural-estetice, filosofice, științifice, și nu întâmplător numeroși evrei au contribuit major la înnoirea culturală a României – și nu numai –, intrând uneori în conflict cu radicalismul politic, cu așa-ziii tradiționaliști.

Peste toate însă, în afara forței lor competitive pe piața liberă a concurenței economice, în profesii moderne și aducătoare de plusvaloare, evreii au arătat multă deschidere spre investițiile – aparent riscante – în domenii noi sau novatoare, precum industria culturală, presă, edituri, mai apoi cinema, mulți din ei fiind promotorii sau măcar colportorii sistemelor de idei și practici intelectuale ale modernității în domeniile politice, cultural-estetice, literare, filosofice de la noi.

Pe de altă parte, se impune constatarea că, peste tot în Europa, procesul modernizării – asociat apodictic liberalismului și economiei de piață – a condus la emanciparea politică, socială și economică a evreilor, acest aspect având valoare de axiomă, fiind validat în practica infraistoriei. Însă nu putem disocia de acest context constatarea – pe care nu trebuie să o minimalizăm – că România a fost singurul stat european care a refuzat emanciparea propriilor evrei înainte de primul război mondial (cu excepția Rusiei țariste, dacă am integra-o în Europa). Iată de ce, din această perspectivă, discuțiile și analizele din istoriografia română ar trebui să-și fortifice și să-și extindă reflecțiile pe seama modernizării, conceptul de sincronism fiind deja desuet, ca să nu pomenim un altul, ce a făcut carieră în cultura noastră nu mai mult decât acum câteva decenii, cu efecte cât se poate de păgubitoare.

Primul război mondial și perfidul antisemitism

Abnegația și virtuțile dovedite de evrei în anii primului război mondial, cu sacrificii încă nu îndeajuns evidențiate de istoriografia evenimentului, deși a trecut aproape un veac, confirmau de altfel atașamentul indiscutabil al acestora față de patria care însă le refuzase cu obstinație dreptul la cetățenie, dar nu și pe cel de a satisface serviciul militar. Ca și în vremea războiului de independență din 1877-1878 sau al celui balcanic din 1913, prin curajul, devotamentul și spiritul de sacrificiu pe front sau în spatele acestuia, israeliții din România mai demontau un mit, cel al neimplicării lor sufletești în momentele cheie ale edificării națiunii.

Fără a intra acum în detalii asupra participării lor la marea conflagrație, trebuie să evidențiem totuși câteva aspecte fundamentale, ce dau măsura sacrificiului lor²⁶, pe de o parte, însă conturând pe de alta o atmosferă specifică ce s-a creat în ceea ce-i privește, necesară a fi reamintită pentru înțelegerea subiectului de față.

Înainte de toate, oricât ar deranja pe compatrioți, se cuvine totuși a prezenta și alte aspecte mai puțin însuflețitoare, la care a trebuit să facă față evreei mobilizați pentru a se sacrifica pe „altarul națiunii”. Sunt ipostaze despre care se știu mai puține lucruri și care vizează în principal situația mizeră a evreilor de la noi în intervalul 1915-1918, ascunse însă publicului larg pentru că în acei ani funcționa cenzura și nimic din detalii de acest gen nu scăpa în presă, de pildă. Spre finele conflagrației s-a încercat aducerea la cunoștința opiniei publice – îndeosebi internaționale – a nenumăratelor persecuții, vexațiuni și umilințe suferite de evreei din România în timpul conflagrației²⁷, însă cu efecte prea puțin remarcabile, lumea fiind preocupată de cu totul alte lucruri decât de a rememora anii tragici ai războiului. Însă multe mărturii ale evreilor și non-evreilor înregistrează asemenea ipostaze, iar sursele arhivistice confirmă că fluxul memoriei traumatizate a avut motivații profunde.

Încă din perioada mobilizării, din 1915, mulți evrei au fost expulzați din țară sub pretextul aplicării Legii contra spionajului. Apoi, mai nimic nu s-a scris despre tot felul de umilințe la care au fost supuși evreei încorporați să apere „patria”, deși erau apreciați ca „străini” de neamul românesc. Trebuie însă să se știe că numeroși soldați evrei erau jigniți, maltratați, umiliți. Mai mult chiar, până și majoritatea eșecurilor noastre militare au fost puse – prin diversiune – tot pe seama evreilor, la fel cum pe vremuri israeliții erau făcuți responsabili și de ... secetă, de inundații, de invazia lăcustelor, de răspândirea molimelor, de tot ce era mai rău. Pe de altă parte, multor soldați evrei li s-au pus în cârcă fel de fel de vini, majoritatea închipuite (trădare, dezertare, neexecutarea ordinului etc), ceea ce atrăgea după sine degradarea – în cel mai bun caz –, dar cel mai adesea fiind chiar arestați, judecați

26 Vezi îndeosebi volumul *Evreei din România în războiul de reîntregire a țării, 1916-1919*, ed. Lya Benjamin și D. Hîncu, București, Edit. Hasefer, 1996, dar și volumele lui Carol Iancu, *Les Juifs en Roumanie. De l'exclusion à l'émancipation, 1866-1919*, și *L'émancipation des Juifs de Roumanie, 1913-1919. De l'inégalité civique aux droits de minorité*, deja citate.

27 Vezi de pildă volumul lui S. Bernstein, *Die Judenpolitik der rumänischen Regierung*, publicat în martie 1918 de către Biroul Sionist din Copenhaga, din care fragmente au fost reluate într-o cărțuie sub semnătura aceluiași, intitulată *Les persécutions des juifs en Roumanie*, Édition du Bureau de l'Organisation Sioniste à Copenhague, [1918].

sumar și împușcați. Și pentru că nu părea îndeajuns, execuțiile erau anunțate prin afișe speciale, răspândite în localitățile din proximitate.

De altfel, acuzațiile de trădare și dezertare aduse evreilor erau anunțuri numai bune de „servit” în acei ani, printre cele care mai puteau răzbate prin presă, pentru a alimenta pasiunile antisemite, inoculându-li-se românilor ideea că evreii fie nu dau dovadă de patriotism, fie sunt lași pe linia frontului, fie sunt spioni. Într-un Raport al biroului de presă israelit din Stockholm, din 12 octombrie 1917, „guvernul român este acuzat că ar fi tolerat și ar fi organizat el însuși un război de exterminare sistematică a populației evreiești. Legenda crimei de *lèse-patrie*, pe care țarismul decăzută o folosea ca mijloc preferat de combatere, a fost deopotrivă pusă în circulație contra evreilor din România, pentru a le ridică în cap poporul și armata”²⁸. Iar Raportul oferă numeroase exemple de soldați evrei executați pentru vini închipuite, de la spionaj până la dezertare. Așa se face că evreii au devenit suspecti de trădare, ca agenți germanofili. Iar cele câteva cazuri de dezertare a evreilor – exasperați de umilintele la care erau supuși în armată – la ruși, de pildă, au sporit această nervozitate antisemită. Pe de altă parte, nu sunt puține circulațiile Marelui Stat Major în ceea ce privește „comportamentul” evreilor din partea ocupată a României, începând cu 1917, fiind prezentați ca informatori ai nemților, pentru că atunci când au intrat aceștia în capitală au fost primiți cu flori și urale de către israeliți etc.

Din această ultimă perspectivă, evreii au trăit aproape sub teroare în toți anii aceia, îndeosebi cei din Moldova, neputând să folosească nici măcar limba idiș, acest jargon iudeo-german, pentru că imediat erau catalogați ca fiind de partea inamicului. Bunăoară, doar pentru acest simplu motiv (al utilizării idișului), mulți soldați, dar și civili evrei au fost arestați, încarcerați fără a fi judecați, tratați ca „spioni” și „trădători” etc, iar presa abunda de exemplificări, fără ca mai apoi să revină cu dezmințiri în cazul falselor divulgări. Mai mult chiar, la Iași, la un moment dat au fost arestați câțiva evrei pentru faptul că s-ar fi rugat în Sinagogă în limba „germană”. A trebuit ca rabinul să depună multe eforturi pentru a convinge autoritățile că, de fapt, aceștia s-au rugat în ebraică. De altfel, evreii au renunțat în acei ani să mai utilizeze limba idiș până și în corespondență, pentru că aceasta era verificată (cenzurată), iar câțiva au și fost arestați pentru astfel de scrisori.

După izbucnirea revoluției în Rusia țaristă, acuzațiile de spionaj sunt înlocuite treptat cu altele adaptate evenimentelor, și anume prin includerea evreilor în categoria de „revoluționari”, de „revoluționari străini”, iar mai apoi de „comuniști”. De altfel, Siguranța – sub șefia lui Iancu Panaitescu – a lucrat explicit în direcția creării unei atmosfere antisemite evidente, cu caracter provocator, acuzându-i pe evrei, bunăoară, că ar favoriza „ingerința rușilor în afacerile României”²⁹. În acest context de schimbări profunde în cadrul imperiului de la răsărit, trebuie să subliniem totuși faptul că noile autorități ale Rusiei revoluționare, social-democrate și sovietice, nu au fost insensibile la tratamentul prost și la persecuțiile la care erau supuși evreii din România, încă din primăvara lui 1917. Mai ales evreii din Odesa

28 S. Bernstein, *Les persécutions des juifs en Roumanie*, p.61.

29 Cf. „*La Renaissance du peuple juif*”, XI, 1917, no. 31-32 (15 août-15 sept.), p.22.

au adus la cunoaştinţa întregii lumi situaţia evreilor de la noi, prin demonstraţii, memorii, proteste etc³⁰.

Pe de altă parte, mai ales după stabilirea liniei frontului în sudul Moldovei şi mutarea regelui, a guvernului şi parlamentului la Iaşi, viaţa în această parte a ţării a devenit extrem de grea. Lipsurile de tot felul, accentuate şi de suprapopularea regiunii, au antrenat totodată elaborarea unor legi specifice în astfel de împrejurări. Este de altfel şi contextul în care o serie de prevederi anti-speculă au devenit armele perfecte în mâinile antisemiţilor, pentru că în opinia lor doar evreei se puteau ocupa de comercializarea „la negru” a produselor deficitare, îndeosebi alimente.

În mai multe localităţi moldovene, acest lucru a devenit adeseori pretextul nemurăratelor jafuri şi devastări ale locuinţelor evreieşti. Nu puţini tineri gimnaşti şi liceeni români, care mai apoi vor alcătui grosul cohorţii de studenţi antisemiţi interbelici, s-au organizat în anii refugului la Iaşi – dar şi în alte localităţi moldave – într-un soi de grupe, de coterii, autointitulaţi „auxiliari voluntari”, care îşi îndreptau acţiunea în principal contra evreilor, a negustorilor îndeosebi, aceşti adolescenţi fiind printre numeroşii delatori, de pildă, a evreilor care vorbeau idiş. Iar cazuistica este de-a dreptul impresionantă şi va veni vremea ca şi istoriografia română să se ocupe de acest aspect.

Cu alte cuvinte, până la finele războiului, atmosfera antisemită fusese numai bine întreţinută şi chiar pregătită pentru altfel de excese.

Dincolo de această situaţie, mai puţin analizată până acum, se impun deciziile macro-politice, curajul şi sacrificiile evreilor în marea conflagraţie fiind totuşi recunoscute, chiar dacă uneori doar cu jumătate de gură. Ceea ce unii prezintă ca fiind drept o răsplată acordarea cetăţeniei evreilor imediat spre finele războiului, nu a fost decât o recunoaştere precipitată a marelor contribuţii la salvarea ţării, pentru ca imediat după proclamarea Marii Uniri şi încheierea conflagraţiei, explicitele promisiuni să fie date uitării, ca de atâtea ori în istoria acestei naţii. Doar intervenţia marilor puteri ale vremii, la presiunea organizaţiilor evreieşti internaţionale, au împins în cele din urmă România să adopte principiul modern al emancipării israeliţilor, dar nu fără avataruri. Pentru că în opinia multora, acordarea cetăţeniei evreilor deschidea calea acestor „marginali” şi spre o ipotetică concurenţă în domeniul rezervat până atunci exclusiv românilor creştini (în armată, în diplomatie, dar şi în funcţii administrative de stat). Aşa se face că dezbaterile pe această temă, până la adoptarea Constituţiei din 1923, au reluat toată gama de argumente antisemite anterioare, în contrapondere cu raţionamentele celor ce vedeau un nou curs în evoluţia semeată a naţiunii după Marea Unire şi prin emanciparea evreilor, aceştia din urmă – mult mai puţini ca pondere – având însă în fundal pe adevăraţii promotori ai emancipării evreilor de la noi, marile puteri civilizate ale vremii (îndeosebi SUA, Franţa şi Anglia).

În afara acestui aspect nu lipsit de semnificaţie, sfârşitul războiului va oferi cadrul ideal pentru societatea românească pentru a se democratiza: are loc o nouă şi profundă împrăştiere, se acordă drept de vot universal, dispar privilegiile vechii boierimii, care îşi pierde aproape cu totul şi puterea politică etc, ceea ce va conferi mult mai multe şanse fiilor de ţărani să accedă la educaţie, iar prin intermediul acesteia să rupă cu lumea rurală, să intre în administraţie, armată etc. Cu alte cuvinte, abia

30 S. Bernstein, *Les persécutions des juifs en Roumanie*, p.30-38.

de acum putem vorbi de un cadru cu adevărat prielnic pentru generalizarea acțiunii principiului meritocratic, la scara tuturor categoriilor sociale.

În acest context, unii din vechii aristocrați se împacă cu ideea și încearcă se se adapteze noilor realității, alții rămân blocați în nostalgii pașnice, iar alții, de regulă „bastarzi” din punct de vedere nobiliar, manifestă chiar un soi de „agresivitate” față de noii veniți în câmpul puterii și al beneficiilor economice și culturale. De altfel, aparținători ai acestor ultime două categorii se implică activ în promovarea unor ideologii de tip „revanșard”, cum ar fi antisemitismul și șovinismul, promovând naționalismul, denunțând pericolul „străin” etc. Iar noile realități păreau a le da dreptate.

Evreii din România Mare. Unitate în diversitate

Fără a intra în detalii asupra efectelor Marii Uniri de la sfârșitul anului 1918, câteva elemente se cuvin însă a fi reținute pentru contextualizarea subiectului de față. Sfârșitul primei conflagrații a dus la destrămarea monarhiei austro-ungare, cu consecințe dezastruoase pentru ulterioara fizionomie teritorială a Ungariei, în urma Tratatului de la Trianon spațiul intracarpatic intrând în componența României, aceasta din urmă realizându-și dezideratul de unitate națională și prin alipirea altor două teritorii importante, Bucovina și Basarabia. În felul acesta, România și-a dublat teritoriul și populația.

Așadar, după actul de la 1 decembrie 1918, România a reunit în noul său teritoriu o multitudine de populații, foarte diversificate în ceea ce privește cultura lor (în sens cât mai larg, antropologic). Din această perspectivă, chiar populația evreiască era extrem de complexă și variată³¹, ceea ce face foarte dificilă aprecierea lor sub un numitor comun, tratarea lor ca un corp omogen, definit doar pe temeiul apartenenței religioase.

Evreii din Bucovina erau destul de eterogeni, ca rezultat al istoriei regiunii. După trecerea ținutului sub austrieci (1775), Bucovina a făcut parte din Galiția până în 1849, pentru ca în 1850 să capete statutul de „teritoriu al Coroanei” (*Koronland*). Formal, evreilor le-a fost interzisă stabilirea aici, până la revoluția de la 1848. Cu toate acestea, mulți evrei din Galiția, Moldova și Rusia au continuat să se instaleze în Bucovina pe tot parcursul celei de-a doua jumătăți a veacului XIX – în principal ca agricultori, meseriași, meșteșugari –, în ciuda tuturor măsurilor luate de autorități pentru a limita acest lucru. Așa se face că în Bucovina au coexistat două categorii de evrei („vechi” și „noi”), menționați undeva mai sus, fără a exista între acestea nici o diferență legislativă.

Cei originari din Galiția aveau așadar în fibra lor o componentă poloneză importantă, dar și ucraineană. Stabiliți în aceste părți încă din evul mediu, fiind alungați din principatele germane, acești evrei și-au creat de-a lungul câtorva secole o viață culturală și socială specifică, extrem de stratificată pe verticală. Pe de altă parte, ei au fost tratați ca niște paria de către polonezi și s-au izolat în ghetouri,

31 Markus Kraemer, *Les Juifs de l'ancienne et de la nouvelle Roumanie*, în „Le Peuple Juif”, Paris, XIII, 1919, no. 46-47 (21 nov.), 2-3.

atât fizic, cât și intelectual. Este adevărat că spiritul Luminilor (*haskala*) și al reformei a pătruns și printre acești evrei, generând însă o puternică opoziție a *hasidimilor*, în special a celor din dinastia de Sadagura. De aceea, procesul de germanizare sau austriificare a acestora a fost foarte dificil.

O altă diferență între evreii celor două regiuni ale Imperiului habsburgic – Bucovina și Galiția – constă în raporturile lor cu Monarhia. În vreme ce evreii originari din Bucovina au primit armata imperială ca pe una eliberatoare, evreii (polonezi) din Galiția au privit-o ca pe una de ocupație. Așa se face că procesul de germanizare în ce privește limba și cultura a fost mult mai puternic la evreii din Bucovina, Cernăuțiul cu universitatea sa fondată la 1872 devenind unul din bastioanele culturii germane din răsăritul Imperiului. Iar prin venirea germanilor și austriecilor în Bucovina s-a pus în practică un mai vechi principiu geopolitic, de a corecta geografia prin etnografie. Așadar, evreii din Galiția și din Bucovina n-au avut aceeași istorie: unii au ales calea asimilării, ceilalți par să fi rămas prizonierii lumii ghetoului.

Însă mai presus de toate erau cetățeni ai Imperiului, activi contra birocrăției germane și centralizării, vorbitori de idiș într-o mare slavă, ceea ce le-a permis să dezvolte o existență națională, cu o cultură proprie, cu organe de presă, reviste, cărți, teatru în idiș, muzică etc. Este și explicația pentru care de aici au provenit o sumedenie de scriitori și artiști de renume mondial, și tot aici s-a afirmat puternic acțiunea ideii sioniste și național-evreiască.

Cu alte cuvinte, așa-ziii evrei din estul Imperiului (*Ostjuden*) sunt mult diferiți de ceilalți, din apus, de israeliții de mult germanizați, atât prin religie (primii fiind *hasidimi*), cât și prin gradul de urbanizare, în sensul că cei din est locuiau în *ștetl*, pe când în vest erau așezați în centre urbane alături de autohtoni. Iar analiza acestei divizări ar putea fi mult adâncită în cele mai diverse nuanțe. Însă ne pare extrem de semnificativ a sublinia aici și acum faptul că în cadrul Imperiului habsburgic evreii au constituit singurul grup etno-cultural cât de cât semnificativ care n-a avut solicitări de tip naționalist, într-un spațiu în care mereu au existat forțe centrifuge, generate de celelalte „naționalisme”, ale maghiarilor, polonezilor, românilor, croaților ș.a. Așadar, evreii nu doar că nu au prezentat nici un risc pentru Imperiu (neavând revendicări naționale și teritoriale), dar i-au adus chiar imense beneficii, în special în sfera economică, științifică și culturală. Așa se face că spre finele secolului XIX se spunea în Imperiu că singurii austrieci adevărați sunt evreii, aceștia dând dovadă nu doar de mult patriotism național, cât și regional. Este de altfel și explicația pentru care Curtea de la Viena s-a manifestat față de evrei în mod tolerant (din punct de vedere religios), asimilator (din perspectivă etnică și culturală), modernizator (în plan economic), emancipator (juridic și social), dar mai ales protector (permițând autonomia comunităților evreiești, dar apărându-i și în fața agresiunilor antisemite)³².

32 Victor Karady, *Les Juifs, l'Etat et la société dans la monarchie bicéphale*, în vol. *Le génie de l'Autriche-Hongrie. Etat, société, culture*, sous la direction de Miklós Molnár et André Reszler, Paris, Presses Universitaires de France, 1989, p.84. Această viziune este diferită, bunăoară, de cea a lui William O. McCagg Jr. (din vol. *History of Habsburg Jews, 1670-1918*, Bloomington, Indiana University Press, 1988), unde evreii din Imperiu sunt tratați sub forma unei unități istorice, din perspectiva aceleiași metodologii istoriografice.

În schimb, evreii din Basarabia erau asimilați iudaismului rusesc³³, atât de activ din punct de vedere intelectual, dar și cu un mod de viață tributar spiritului rus, plin de misticism. De altfel, încă înainte de primul război mondial Moldova românească adăpostea pe teritoriul ei ambele tipuri de evrei, și galițieni, și din Basarabia, unii chiar din mai îndepărtata Rusie. Este un aspect încă de studiat cam până unde a ajuns o eventuală armonizare dintre cele două categorii de evrei așezați la noi de-a lungul vremii. În schimb, este demn de semnalat faptul că în această regiune, la 1918, „după naționalitate, burghezia noastră este compusă din evrei, români, greci, armeni, ruși etc”³⁴, iar ca o specificitate, de pildă, majoritatea colecțiilor, depozitelor și comercianților de tutun erau israeliți³⁵.

La toată această realitate, mai trebuie adăugat faptul că în urma persecuțiilor din Rusia Albă, Ucraina etc, mulți evrei s-au refugiat și la noi prin 1920-1921. Acești israeliți, cel mai adesea fără mijloace de întreținere, mergând pe jos, jerpeliți și înfomețați, creau creștinilor sentimente de respingere și nu de ajutorare, iar autoritățile le făceau viața cât se poate de grea: nu puteau zăbovi în țară fără o autorizație specială, nu aveau dreptul de a poposi decât temporar și numai în anumite locuri (fără permisiunea de a intra în București) etc; mai mult, presa îi descria în culorile cele mai sumbre, generând un soi de animozitate, chiar teamă din partea autohtonilor.

Prin unirea Transilvaniei cu România, în afara unei importante populații maghiare și germane, regiunea avea și o semnificativă comunitate israelită, în profunzime asimilată și purtătoare a unor puternice sentimente naționale maghiare, care trăia totodată în condiții economice deosebit de prielnice³⁶. Cu alte cuvinte – în paranteză fie spus, îndeosebi pentru a vedea cât de diferit s-au petrecut lucrurile în România – trebuie să remarcăm faptul că cel mai deschis grup confesional spre asimilare în vechea Ungarie (foarte vizibil și în Transilvania) a fost cel evreiesc. Acest mecanism a devenit chiar o dogmă a elitei liberale maghiare, sintetizată în ideea că asimilarea evreilor este o chestiune de interes național, că prin acest proces se formează o pătură care îndeplinește funcțiile burgheziei naționale și în același timp corectează echilibrul național în favoarea maghiarimii.

Mai mult chiar, se poate vorbi de existența unei „alianțe de clasă” între aristocrația creștină maghiară, care deținea puterea politică, și burghezia evreiască, ce avea în principal puterea economică. Această „alianță” – un „veritabil contract

33 În Basarabia erau în 1920 aproximativ 267.000 evrei (cf. *Bulletin Statistique de Bessarabie*, Bucharest, 1923).

34 Ion G. Pelivan, *La Bessarabie sous le régime russe (1812-1918)*, I, Paris, Imprimerie Générale Lahure, 1919, 43.

35 Idem, *La Bessarabie sous le régime russe (1812-1918)*, IV (*L'état économique de la Bessarabie*), Paris, Imprimerie J. Charpentier, 1920, p.14.

36 Vezi îndeosebi lucrările lui Victor Karady, din care reținem aici doar volumele: *Zsidóság, modernizáció, polgárosodás*, Budapest, Cserépfalvi Kiadása, 1997; *Gewalterfahrung und Utopie. Juden in der europäischen Moderne*, Frankfurt am Main, Fischer Verlag, 1999; *Zsidóság és társadalmi egyenlőtlenségek (1867-1945). Történeti-szociológiai tanulmányok*, Budapest, Replika Kör, 2000; *Zsidóság Európában a modern korban*, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2000; *Önazonosítás, sorsválasztás. A zsidó csoportazonosság történelmi alakváltozásai Magyarországon*, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2001.

social”³⁷ – a fost posibilă datorită integrării și asimilării culturale a evreilor (proces cunoscut sub noțiunea de „maghiarizare”), ceea ce a favorizat ascensiunea socială rapidă a israeliților în statul ungar de după 1867. O asemenea mișcare asimilaționistă a atins și celelalte minorități, însă la nici una nu a devenit atât de completă și profundă ca în cazul evreilor, conferindu-le acestora o proeminență și înflăcărată conștiință națională maghiară, determinându-i totodată la o puternică loialitate față de stat. Or, la finele lui 1918, acești evrei maghiarizați, cetățeni cu drepturi depline în regatul Ungariei mult occidentalizat, s-au trezit incluși – măcar conceptual – într-un „judaism oriental”.

Nu vrem să lăsăm totuși impresia că în Ungaria n-ar fi existat antisemitism! Însă acea „alianță” menționată mai sus, în interesul națiunii, a maghiarismului, acel echilibru unic în Europa, a dus la atenuarea asperităților, a manifestărilor antisemite, cel puțin până la finele primului război mondial³⁸, când s-a prăbușit Imperiul habsburgic (septembrie 1918), după care a avut loc așa-zisa revoluție democratică a „Trandafirilor de toamnă” (octombrie 1918), apoi Comuna din Ungaria (martie-august 1919), urmată de Teroarea Albă (august 1919-aprilie 1920), toate aceste evenimente fiind însoțite de pierderi teritoriale uriașe. Doar în acest context s-a activat un antisemitism militant, însoțit de o legislație antievreiască, mereu invocată în anii interbelici de antisemiții români, pentru că – în legătură cu subiectul nostru – primul document de acest fel a fost Legea XXV din 1920 referitoare la cuantumul înscrierii în universitățile maghiare în funcție de proporțiile etnice³⁹. Așadar, tragedia de la Trianon a constituit pretextul ideologic pentru a pune în sarcina evreilor dezastrul Ungariei, trecându-se de la o atitudine pro-evreiască la una anti-evreiască. În acest context, israeliții devin „profitorii” războiului, înfrângerea datorându-se „loviturii de cuțit pe la spate” a evreilor revoluționari, aceștia fiind catalogați drept „conspiratori iudeo-bolșevici”, iar dezmembrarea regatului Sfântului Ștefan fiind opera „internaționalei iudeo-masonice”.

Cum de la sine se înțelege, toată această evreime s-a adăugat comunităților israelite din Vechiul Regat, nici ele omogene. Evreii sefarzi erau cei mai vechi în Valahia, majoritatea cu o bună situație materială, fiind și cei mai deschiși spre integrare, spre românizare chiar. Moldova însă se integra în aria hasidismului, ce se manifesta printr-o mare fervoare religioasă, acești evrei (*așkenazi*) supunându-se unui soi de centralism și patriarhalism, pentru că și aici au existat vestite „curți” rabinice. De altfel, existența acestora era bine reglată, urma modele bine înrădăcinate și nu se prea ieșea din „front”, toate acțiunile lor fiind codificate și derulându-se sub egida celui Atotputernic. Pe de altă parte, după cum am arătat mai sus, acești evrei proveneau îndeosebi din Galiția, fiind extrem de subdezvoltați din

37 După expresia lui Victor Karady, *Antisemitisme et stratégies d'intégration Juifs et non-Juifs dans la Hongrie contemporaine*, în „Annales. Économies, Sociétés, Civilisations”, no. 2, 1993, p.242.

38 V. Karady, István Kemény, *Les juifs dans la structure des classes en Hongrie. Essai sur les antécédents historiques des crises d'antisémitisme du XXème siècle*, în „Actes de la recherche en sciences sociales”, vol. 22, juin 1978, p.26-59; Mary Gluck, *The Budapest Flaneur: Urban Modernity, Popular Culture, and the „Jewish Question” in Fin-de-Siecle Hungary*, în „Jewish Social Studies”, Volume 10, Number 3, Spring/Summer 2004 (New Series), p.1-22.

39 Viktor Karady, István Kemény, *Antisémitisme universitaire et concurrence de classe. La loi du numerus clausus en Hongrie entre les deux guerres*, în „Actes de la recherche en sciences sociales”, vol. 34, septembre 1980, p.67-96.

punct de vedere economic, iar din rândul lor, de-a lungul vremii, au reușit relativ repede să se acomodeze doar cei ce au manifestat multă mobilitate socială, care au dat dovadă de aptitudini lingvistice și deschidere spre o profitabilă sociabilitate și în spațiul extra-ștettl.

Diferențele dintre evreii sefarzi și așkenazi provenea și din orgoliul celor din-tâi, ancorat în secolele anterioare, că s-au remarcat atât prin universalitatea spiritului lor, cât mai ales prin marile lor realizări științifice, contribuind fundamental la progresul civilizației europene. În schimb, evreii din Europa orientală au trăit multă vreme într-o mare ... izolare, depinzând chiar simțitor de mediul înconjurător, ducând o viață de o reală simplitate, motiv pentru care acești israeliți au simțit un soi de dispreț față de ei, din partea non-evreilor. În vreme ce sefarzii au avut libertatea de a crea în orice limbă, așkenazi nu aveau ca posibilitate decât limba ebraică, limba Torei, idișul devenind doar limba conversațiilor cotidiene.

Cadrelor unor noi realități istorice

Sfârșitul primului război mondial a adus așadar Vechiului Regat – în plan statal – realizarea dezideratului de unitate națională prin alipirea unor teritorii ce aparținuseră până atunci Imperiului habsburgic și Rusiei (Transilvania, Basarabia și Bucovina). Însă actul unificării a pus noul stat în fața unor probleme deosebit de complexe, inerente oricărui fapt de asemenea amploare și semnificație politico-socială. Se manifestă acum nu numai o diversitate în ceea ce privește structura etnică și confesională, dar și evidente inegalități regionale din punct de vedere social, economic și cultural.

Deși suficient de îndepărtate temporal, statisticile din 1899 și 1930 (pentru a ne folosi de anchetele cele mai competente⁴⁰) sunt grăitoare în ceea ce privește evoluția structurii etnice și confesionale a României după Marea Unire. Dacă la 1899, dintr-o populație totală de 5 956 690, distribuția pe confesiuni se prezenta astfel: 91,5% creștini-ortodocși, 4,5% mozaici, 2,5% romano-catolici, 0,7% mahomedani, 0,4% protestanți și 0,4% alte convingeri religioase⁴¹; în 1930, la o populație de 18 057 028, proporțiile devin următoarele: 72,59% creștini-ortodocși, 7,9% greco-catolici, 6,83% romano-catolici 4,19% mozaici, 3,93% reformați, 2,2% evanghelici-lutherani, 1,02% mahomedani, 1,34% de alte convingeri religioase, din care 71,9%

40 Deși recensământului din 1899 i se pot aduce suficiente reproșuri. Dincolo de asta, Leonida Colescu se joacă uneori cu reprezentările cifrice – pentru a menaja probabil spiritul vremii –, unorii utilizând raportări când la 100, când 1000, tocmai parcă pentru a scoate în evidență primejdia „străinilor” (înregistrații ca fiind 31,7‰ după ce mereu anterior a utilizat raportări la %); vezi de pildă Leonida Colescu, *Analiza rezultatelor recensământului*, p.94-103).

41 Leonida Colescu, *Analiza rezultatelor recensământului*, p.82. Cât privește pe evrei (4,5%), aceștia erau însă inegal distribuiți: în Moldova – 10,6%; în Muntenia – 2,3%; în Dobrogea – 1,6%; în Oltenia – 0,4%. Ca județe: Iași (24,3%), Botoșani (17,1%), Dorohoi (11,8%), Neamț (11,2%), Covurlui (10,6%), la polul opus fiind Gorj (0%), Muscel (0,1%) și Vâlcea (0,1%); *Ibidem*, p.84.

erau români din punct de vedere etnic, iar restul de 28.1% minorităţi (adică 5 069 000 locuitori, aproape populaţia României la 1899)⁴².

Fiecare din noile regiuni alipite aducea cu sine specificităţi greu de armonizat cu cele ale Vechiului Regat, ceea ce a impus la nivelul factorilor politici de decizie, şi nu numai, necesitatea regândirii „domeniului naţional”, elaborarea unor strategii de integrare într-un spaţiu statal unitar, românesc. În acest context, problema alterităţii devine una din preocupările majore, evoluând în strânsă legătură cu teoria „dominării sociale”, conform căreia minorităţile etnice trebuie să suporte o triplă alienare: politică, economică şi culturală.

Deşi anii de după prima conflagraţie mondială ar fi trebuit să ducă la atenuarea mai vechilor asperităţi dintre naţiunea dominantă şi evreii tocmai emancipaţi, prin Constituţia din 1923 (art. 22), ce proclama Biserica Ortodoxă ca „dominantă”, conştiinţa marginalităţii devenea deja un fapt împlinit. Cu toate că nu a existat în perioada interbelică o legislaţie restrictivă (cel puţin până în 1938), care să blocheze mobilitatea socială a evreilor, România a fost unul din acele state guvernate exclusiv de elitele naţionale şi în care funcţiile publice au rămas mai mult sau mai puţin închise non-românilor.

În acest context, emanciparea evreilor după prima conflagraţie mondială, intrarea lor în cursa pentru reuşita socială pe picior de egalitate cu elementul autohton, a fost resimţită de o parte a societăţii româneşti ca o nevoie înveterată a evreilor de a predomina. Nu întâmplător, principala bază socială a antisemitismului a fost furnizată de acele grupe a căror situaţie se deteriorase în noile condiţii postbelice şi care se aflau adeseori în competiţie mai mult sau mai puţin directă cu partenerii israeliţi.

În urma emancipării, generaţia tinerilor evrei abandonează în bună măsură ideea vechilor îndeletniciri comerciale şi manufacturiere, căutând să urce scara socială prin investiţiile şcolare, îndeosebi de rang superior. Mai direct spus, după 1919, evreii au pus mare preţ pe reuşita personală în noul stat „unitar” român, iar în acest context frecventarea învăţământului secundar şi universitar putea contribui rapid la ameliorarea integrării sociale, la eliminarea relicvelor vechiului statut de alojeni stigmatizaţi. Astfel, reformele constituţionale şi democratizarea relativă a societăţii româneşti după 1919, prin extinderea bazei electorale, ar fi trebuit să aducă beneficii, avantaje, atât burgheziei, cât şi intelectualităţii evreieşti, deschizându-li-se aşadar în mod teoretic accesul spre carierele politice şi funcţiile publice. Cu alte cuvinte, parcă mai mult ca niciodată reuşita socială părea indisolubil legată de dobândirea competenţelor prin investiţia şcolară.

Dintr-o altă perspectivă, în virtutea contextului prezentat, calea studiilor superioare a fost încurajată după 1919 atât de extinderea reţelei de centre universitare, cât mai ales a pieţei unde o diplomă de acest rang îşi putea găsi utilitatea. În plus, perioada interbelică a însemnat extinderea învăţământului superior nu doar pe orizontală, ci şi în profunzime, printr-o mai mare diversificare a lui. Procesul tot mai alert de industrializare, aplicaţiile mereu extinse ale electricităţii, progresele în domeniul chimiei industriale, marile lucrări rutiere, feroviare şi hidraulice,

42 Cf. *Recensământul general al populaţiei României din 29 decembrie 1930*, vol. IX (Structura populaţiei României), publicat de Sabin Manuilă, Bucureşti, Edit. Institutul Central de Statistică, f.a., p.376-406, 440-470.

dezvoltarea agriculturii după reforma agrară din 1921, importanța tot mai sporită și specializată a științelor economice și financiar-bancare, diversificarea serviciilor etc, au contribuit esențial la consolidarea și extinderea învățământului superior și a cercetărilor științifice. La Cluj, vechea Academie de Înalte Studii Comerciale și Industriale, precum și Academia de Agricultură au fost și ele românizate și păstrate în continuare, Academia de drept din Oradea a cunoscut un proces similar, fiind trecută sub autoritatea Universității din București, iar din 1934 fuzionând cu facultatea de drept din Cluj. La Timișoara a luat ființă în 1920 o Școală Politehnică, în 1926 a fost creată la Chișinău o facultate de teologie ortodoxă ce depindea administrativ de Universitatea din Iași, iar în acest ultim centru a fost creată – din 1937 – Școala Politehnică „Gheorghe Asachi”. Totodată, este realizat un mai vechi deziderat, prin statornicirea la București în 1923, în mod distinct, a unei facultăți de farmacie⁴³, care din 1934 va concentra toate celelalte instituții similare din țară, din motive asupra cărora vom reveni mai jos. Tot la București, în iulie 1921, s-a mai înființat o facultate de medicină veterinară, iar la Iași, în 1933, se organizează o secție agricolă, care la scurtă vreme va deveni facultate de agronomie, cu sediul la Chișinău. Toate aceste stabilimente – dar și altele, de mai mică anvergură, însă de rang „superior” – răspundeau în primul rând unor nevoi concrete ale societății românești, dar au avut ca efect și diminuarea presiunii tot mai crescânde a publicului studios asupra universităților.

Sub aspectul șanselor de acces la clasa mijlocie, cel puțin prin dublarea efectivelor de posturi susceptibile a fi ocupate în baza titlurilor academice, Marea Unire a generat o veritabilă euforie în spiritul generației românești imediat postbelice. Nu întâmplător se vorbea la sfârșitul războiului că după realizarea idealului național trebuie să urmeze o veritabilă revoluție culturală, în care se simțeau chemați scriitorii, artiștii, publiciștii, oameni de teatru, cântăreți, filosofi, sociologi, muzicieni etc., adică toți aceia cărora li se putea atribui calitatea de intelectual, sancționată și printr-o diplomă de învățământ superior.

Deși România a ieșit biruitoare doar conjunctural din această conflagrație, eșecurile ei militare, pierderile de vieți omenești, suferințele și lipsurile de tot felul n-au fost ușor uitate. Entuziasmul generat de alipirea celorlalte teritorii la „patria mamă” era valabil în general pentru clasa politică diriguitoare, pentru cei care se îmbogățiseră de pe urma războiului și stătuseră mult în spatele frontului, a acelorora care vreme de câteva decenii au făcut carieră politico-intelectuală și prin agitația coardei naționaliste, în vreme ce marea masă a poporului, a acelei părți numeroase ce s-a jertfit cu adevărat în anii conflagrației, având aspirații mai degrabă de ordin social⁴⁴, a trăit elanul cu mai multă reținere, plângând mai întâi morții, bolile și lipsurile materiale. Iar situația imediat postbelică era extrem de dificilă, asta și datorită dezorganizării specific românești.

În acest context, lumea era grăbită să ajungă la normalitate, iar cele mai multe din cauzele greutăților imediat postbelice n-au fost căutate în incapacitatea

43 Cf. „Monitorul Oficial”, nr. 54 din 12 iunie 1923.

44 Vezi *Un nou ideal*, în „Cuvântul studentesc”, București, I, 1923, nr. 1 (7 ianuarie), p. 3, în care se arată că până la război a fost „idealul național”, însă după victorie acesta a fost „răpit”, epoca postbelică devenind „o rușine națională”, în care „idealul național [a fost] înlocuit cu aviditatea de îmbogățire” prin fraudă, corupție etc.

diriguiitorilor noştri de a gestiona evenimentele, ci au fost puse – prin diversiune –, evident, în sarcina vinovatului „de serviciu”, adică a evreilor. Aşa se face că imediat după retragerea germanilor din teritoriile ocupate (noiembrie 1918), toată furia românilor generată de foamete, de privaţiunile războiului, de mizeria şi dezorganizarea ţării etc, s-a îndreptat contra israeliţilor. Şi de parcă societatea românească de atunci, deja postbelică, nu avea alte treburi mai importante de făcut, manifestările antisemite se ţineau lanţ şi căpătau o tot mai mare amploare⁴⁵. Prin anii 1919-1921, mulţi din studenţii români s-au constituit în grupuri organizate ce pătrundeau de pildă în cartierele evreieşti din Bucureşti, atacând magazinele, locuinţele şi sinagogile, maltratând pe toţi israeliţii întâlniţi⁴⁶. De altfel, după cum am sugerat deja mai sus, încă de pe la finele veacului XIX, studenţii români şi creştini de la noi căpătaseră un renume numai bun să înspăimânte pe orice evreu.

Dar această atmosferă nu este specific românească! În general sfârşitul lui 1918 şi anii 1919-1921 au fost pentru evreii din Europa centrală şi răsăriteană plini de violenţă antisemită, chiar de pogromuri. Dacă cifrele nu sunt exagerate, s-ar părea că aproximativ 100.000 evrei au fost masacraţi în diferite ţări din Europa Orientală, îndeosebi în Ucraina, în Rusia de Sud, dar şi în Polonia şi Letonia⁴⁷. Finele războiului a dovedit astfel că lumea creştină este incapabilă să poarte responsabilitatea propriei ferocităţi, iar consecinţele dezastruoase ale conflictului au trezit masele, punându-se pe seama israeliţilor toată responsabilitatea acestuia. Poate nu întâmplător între 11-13 martie 1921 a avut loc la Viena un Congres Antisemit, la care au participat grupări, organizaţii şi partide antisemite, precum şi clerici din Austria, Germania, Polonia şi Ungaria. Evident, această reuniune a generat o veritabilă „atmosferă de pogrom” în capitala Austriei, cu mari manifestaţii antisemite, încercarea de a invada cartierul evreiesc (Leopoldstadt) etc⁴⁸.

Pe de altă parte, trebuie subliniat faptul că imediat după sfârşitul conflagraţiei avem de-a face cu o situaţie specifică unor astfel de momente, cel puţin din punct de vedere demografic. Revenirea la normal a fost însoţită de întoarcerea în facultăţi a tuturor promoţiilor de studenţi împiedicaţi de mobilizare să-şi facă studiile⁴⁹, în anumite situaţii chiar dublându-se efectivele. Mulţi din aceştia aveau experienţa războiului, trăiseră în mizeria tranşeeelor, fuseseră răniţi şi au pierdut mulţi camarazi sfărtecaţi de obuze ori răpuşi de gloanţe. Cu alte cuvinte reveniseră cu

45 Vezi relatările lui Al. Tzigara-Samurçaş, *Memorii*, II (1910-1918), ed. Ioan şi Florica Şerb, Bucureşti, Edit. „Grai şi Suflet”-Cultura Naţională, 1999, p.230-231.

46 Cf. Arnold Schwefelberg, *Amintirile unui intelectual evreu din România*, ed. Leon Volovici, Bucureşti, Edit. Hasefer, 2000, p.85.

47 Vezi de pildă *The pogroms in Poland and Lithuania*, London, Poale Zion, [1919]; Ch. Jacobowitz, *Temoignage oculaire sur le pogrome de Kief*, în „Le Peuple juif”, Paris, XIV, 1920, no. 1 (2 janvier), p.9-10; *Jewish pogroms in South Russia*, report by the Kieff Pogrom Relief Committee, London, Central Committee of the Zionist Organisation in Russia (Merkaz), 1920; William Hagen, *The Moral Economy of Popular Violence. The Pogrom in Lwow, 1918*, în vol. *Antisemitism and its opponents in modern Poland*, ed. Robert Blobaum, New York, Cornell University Press, 2005; *Jewish pogroms in Ukraine, 1918-1921. Documents of Kiev District Commission for relief to victims of pogroms*, Minneapolis, MN, East View Information Services, 2006 ş.a.

48 Cf. „Le Peuple juif”, Paris, XV, 1921, no. 15 (15 avril), p.10.

49 De pildă, într-un raport al rectorului Universităţii din Iaşi către primul ministru (din 1918) se cerea demobilizarea a 600 studenţi, care se aflau încorporaţi şi aşteptau lăsarea la vatră (*Arh. St.Iaşi, Universitatea „A.I. Cuza” Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat*, dos. 883; vezi şi dos. 880).

un mare potențial de ... brutalitate, erau „spirite agitate” – după cum îi caracteriza un memoriu studentesc din 1 februarie 1925⁵⁰ –, iar în plus se bucurau de o enormă autoritate în asociațiile studentești, dovedind o imensă putere de tulburare și presiune politică. Sau, în alți termeni, constituiau veritabile modele, mituri prestigioase și incontestabile pentru mai tinerii studenți care nu cunoscuseră încercările conflagrației. De pildă, un asemenea personaj despre care nu s-a vorbit până acum în istoriografia problemei, Lazăr Isaicu, student la medicina din Cluj, ajuns asistent universitar, iar mai apoi lider local al LANC și organizator la finele lui 1927 și începutul lui 1928 al Legiunii în Ardeal, fusese vreme de trei ani pe frontul primului război mondial și trecuse printr-un tifos exantematic care era gata să-l răpună⁵¹. Iar pildele de acest fel sunt nenumărate!

Trebuie subliniat însă faptul că cel mai numeros contingent al acestor studenți „întârziați” frecventa facultățile de drept, unde prezența nu era obligatorie, unii fiind ofițeri, „îngroșând numărul agitatorilor”. De fapt, aceștia creau și marea problemă a organelor de ordine, polițienești, deoarece „în caz de reprimare [a manifestărilor antisemite], numărul mare de ofițeri, care nutresc idei xenofobe, și care vin la examene, ar îngreuna mult potolirea agitațiilor”⁵². Și tot acești studenți veterani au reactivat „germanofilia” evreilor, obsesie prezentă mai ales în mediul universitar bucureștean al începutului anilor ‘20, ca formă a unui antisemitism ascuns.

Pe de altă parte, acest efect de recuperare a „veteranilor” sau a celor împiedicați din cauza războiului de a-și face studiile a fost însoțit de aflulul sporit de fete spre învățământul superior. Dacă pentru etapa anterioară există un decalaj mare între cele două sexe, datorită marginalizării sau, în anumite cazuri, chiar excluderii femeilor din viața socială – deși a existat o mișcare feministă și la noi, destul de activă încă de pe la finele secolului XIX –, anii războiului și antrenarea acestora în cele mai diverse câmpuri de activități socialmente organizate, pentru a înlocui pe cei aflați pe front, a schimbat atitudinea și importanța lor socială. Astfel, femeia își face tot mai mult apariția în profesii rezervate până atunci doar bărbaților. Iar efectul este sesizabil și în mediile universitare⁵³. Dacă în anul academic 1903/4, la București, din întregul efectiv, studentele reprezentau doar 6.24%, după marea conflagrație proporțiile sporesc la 21.88% în 1924/25 și 30.66% în 1934/35, creșterea ce poate fi constatată în toate centrele universitare. Mai mult chiar, nu puține sunt branșele de studii care efectiv par a fi monopolizate de studente: la facultățile de litere, acestea reprezintă cel mai adesea dublul efectivelor de băieți, aspect ce se întâlnește și la farmacie.

Numai că în contextul creșterii masive a numărului de studenți, statul n-a manifestat un real interes față de învățământul superior românesc, printr-o finanțare adecvată, n-a înțeles că activitatea intelectuală ar fi putut juca un rol fundamental în evoluția societății românești. Cu alte cuvinte, la noi, spre deosebire de mai toate statele europene ale epocii, demografia studentească nu a exercitat o reală presiune asupra guvernanților pentru a-i face să investească mai mult în universități,

50 *Ibidem*, dos. 1087, f.23v.

51 Cf. *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat*, cutia 26, dos. 1551/1927-1928.

52 *Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat*, dos. 1087, f.23v..

53 *Femeile în învățământul universitar*, în „Patria”, Cluj, I, 1919, nr. 189 (12 octombrie), p.2; *Femeile care studiază*, în „Patria”, II, 1920, nr. 197 (14 septembrie), p.1 ș.a.

determinând o parte a tinerilor să recurgă la violență, la răsmerițe – cu adjuvantul bine cunoscut încă de la finele veacului XIX, antisemitismul.

În aceste împrejurări, cohortele de tineri veniți de pe front sau proaspeți baccalaureați intrați în universități după 1918 sunt supuși unei intense propagande antievreiești, peste care se adaugă cea anticomunistă. Trebuie adăugat aici că în urma alipirii Basarabiei la România foarte mulți israeliți din acest teritoriu răsăritean s-au îndreptat spre Universitatea din Iași, atât datorită proximității geografice, cât și a puternicului mediu evreiesc existent aici. Iar reacțiile n-au întârziat să apară!

În plus, acești tineri originari din teritoriile nou alipite s-au bucurat de multe facilități acordate de statul român în general studenților proveniți din aceste regiuni (fonduri speciale pentru integrare, cazare prioritară în cămine, burse – pentru că majoritatea aveau certificate de pauperitate, Basarabia de atunci fiind o regiune extrem de săracă).

Acest exod oarecum masiv s-a derulat în paralel cu războiul civil din Rusia, cu tot ce a însemnat propaganda comunistă, în vreme ce o primejdie similară părea să vină și din Ungaria, cu a ei Comună din martie-august 1919, în care evreii avuseseră un rol important⁵⁴. Dar și Consiliul Național rezultat în urma revoluției de la Budapesta, la finele lui octombrie 1918, număra opt evrei dintr-un total de 20 membri, iar primul guvern revoluționar avea trei miniștri (din 10) cu strămoși israeliți (printre care și pe Oszkár Jászi)⁵⁵. În acest context, nu este de mirare vehicularea intensă, obsesivă, a sintagmei „iudeo-bolșevici”, la fel cum nu puține au fost și procesele – reale sau inventate – prin care erau demascați mulți evrei ca fiind comuniști, în vreme ce rapoartele confidentiale ale serviciilor noastre secrete făceau frecvente referințe la activitatea studenților evrei în această direcție.

Din doar cele câteva aspecte menționate până acum derivă, cred, și cea mai importantă trăsătură a antisemitismului interbelic. Ca fundament ideologic, acesta a început să se manifeste declarativ contra „iudeo-bolșevicilor”, dar în structurile lui profunde vizează îndeosebi intelectualitatea evreiască, adică pe toți aceia care prin supra-reprezentare și supra-calificare erau susceptibili ca pe baza principiului meritocratic să ocupe funcții în aparatul de stat, în universități, profesii liberale etc. Dacă până spre 1914 antisemitismul era îndreptat în principal contra burgheziei evreiești, a comercianților, artizanilor, meșteșugarilor, apreciați ca principalii concurenți ai elementului românesc, după război centrul de greutate cade pe intelectualitate, pentru că – în general vorbind – de la aceasta mai spera societatea românească o primenire reală și atenuarea politicianismului.

54 Vezi W. McCagg, *Jews in Revolution. The Hungarian Experience*, în „Journal of Social History”, XXVIII, 1972, p.78-105.

55 Însă nu era ceva neobișnuit pentru Ungaria, pentru că mai multe guverne maghiare din epoca Imperiului au avut ca ministru de justiție un evreu (pe Vilmos Vázsonyi), iar alți israeliți convertiți ocupau poziții importante (cum ar fi, de pildă, Samu Hazay (1851-1942), care a fost ministru al Apărării în vremea războiului). Cf. Raphael Patai, *The Jews of Hungary. History, Culture, Psychology*, Detroit, Michigan, Wayne State University Press, 1996 (pentru istoria evreilor din Ungaria începând cu emanciparea lor, vezi p.282-441, iar pentru Samu Hazay, p.459).

Este și explicația pentru care antisemitismul interbelic s-a manifestat cel mai pregnant în Universitate. Acesta a fost spațiul în care fracțiunea antisemită s-a constituit într-o mișcare de forță considerabilă, instaurând un climat ce s-a exprimat prin agitație și violență, climat cultivat și întreținut de corporațiile studentești așa-zis „naționaliste” și care va degenera în acțiune politică sub lozincile unor organizații sau partide precum Liga Creștin-Socială, Acțiunea Românească, Fascia Național-Română, Liga Apărării Național-Creștine, Legiunea Arhanghelului Mihail, Totul pentru Țară, Garda de Fier ș.a.

Pe de altă parte, s-ar cuveni să nu ignorăm o altă situație, ce ar trebui să rețină poate mai mult atenția analiștilor fenomenului, așa cum am făcut-o deja acum un deceniu într-una din lucrările mele, chiar dacă referitor la o altă epocă și un alt subiect⁵⁶. Este vorba de ideea de generație. Fără să intrăm acum în detalii, trebuie spus că tinerii antisemiți imediat postbelici au avut sentimentul că fac parte nu doar dintr-o clasă de vârstă, ci și de idealuri, constituindu-se mai apoi chiar într-un organism articulat, „Asociația generației mișcării studentești de la 1922”, cu întâlniri periodice la scară națională vreme de mai mulți ani⁵⁷.

Dintr-o altă perspectivă, nu trebuie scăpat din vedere faptul că în general tinerii au fost asociați de-a lungul vremii cu ideea de revoltă, indisciplină, disperare, pesimism, scepticism etc⁵⁸. Ei sunt aceia care manifestă un surplus de energie și un spirit de independență foarte dezvoltat, sunt îndărătnici și insolenți cu cei ce li se opun, la fel cum la vârsta lor dovedesc multă generozitate și mai ales un simț al solidarității aproape impecabil. În fapt, aderența lor la diversele asociații studentești, ca formă de sociabilitate juvenilă, se datorează nu numai dorinței de emancipare intelectuală, ci se manifestă și în virtutea ideii de fraternitate, de coeziune generațională. De altfel, solidaritatea stă la originea multor dezordini, începute în modul cel mai banal, sub forma unor mărunte altercații care au degenerat în revolte mai ales când autoritatea școlară nu a avut abilitatea de a gestiona evenimentul sau măsura în atribuirea sancțiunilor. Pentru că mereu și pretutindeni sentimentul solidarității tinde să exacerbeze dezordinile, iar în prelungirea acestei frățietăți vine contaminarea, contagiunea dezordinilor în baza sentimentului de comunitate de vârstă și de status a tinerilor studenți⁵⁹.

56 Este vorba de Lucian Nastasă, *Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, Cluj, Presa Universitară Clujeană, 1999.

57 De pildă, la 27 aprilie 1935, în capitală, la sediul Societății Studenților în Medicină a avut loc congresul „Generației mișcării studentești”. S-au întrunit peste 200 foști conducători ai studenților creștini dintre 1922-1935, Ion Moța fiind ales președinte al congresului („Glasul studențimii”, II, 1935, nr. 22 din 28 aprilie, p.4; pentru mai apoi, vezi și *Congresul „Asociației generației mișcării studentești de la 1922”*, în „Glasul studențimii”, III, 1936, nr. 36 din 3 mai, p.4.).

58 Vezi Olivier Galland, *Sociologie de la jeunesse*, 4e édition, Paris, A. Colin, 2007; Noortje Berte Tromp, *Adolescent personality pathology. A dimensional approach*, Enschede, Print Partners Ipskamp (Universiteit Amsterdam), 2010.

59 Această solidaritate este valabilă nu doar în ceea ce privește atitudinile antisemite. De pildă, când în februarie 1936, un student din Timișoara a fost agresat de un artist, iar apoi a fost dat afară dintr-un restaurant de către poliție, pentru că a deranjat un spectacol, fiind beat, în acest context doi-trei colegi au alertat pe ceilalți studenți de la cămin, care au venit să înfrunte poliția. (*Arh.St.Timișoara, Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara*, dos. 4/1936, f.6-7). Și nu este singurul caz!

Evident, nu vom dezvolta aici aceste aspecte, însă problema care s-ar pune totuși este dacă dezordinile studențești de după 1919 au fost doar simple manifestații datorate împetuozității tinerești? Dacă au fost sistematice și specific studențești? În ce măsură corpul studențesc autointitulat „creștin” și antisemit a fost supus influențelor nefaste din exterior (presa, strada, evenimentele politice interne sau chiar externe)? Antisemitismul universitar din perioada premergătoare adoptării Constituției din 1923 a fost rodul manipulărilor diverselor forțe politice care urmăreau blocarea emancipării evreilor, oarecum asemănător cu frământările anti-evreiești ce au precedat Constituției din 1866? ș.a.m.d. Sunt doar câteva întrebări ce ar trebui să împingă analizele cât mai în profunzime, punând în lucru într-o manieră cât mai pronunțată și sociologia, pentru că nu este suficient a desluși doar circumstanțele evenimentale ale „crizei” antisemite de după primul război mondial, ci trebuie evocată o sumă de realități socio-istorice foarte diverse, uneori aproape imposibil de controlat într-o manieră optimă în studii limitate ca spațiu, precum cel de față. Pe de altă parte, dificultatea articulării coerente a explicațiilor rezidă și în faptul că nu avem încă la îndemână în România acele analize, indispensabile, asupra distribuției potențialului antisemit în spațiul social.

Cu toate că unii analiști ai fenomenului antisemit universitar interbelic au încercat să refacă o succesiune cronologic-rațională a evenimentelor, nu lipsită de semnificație în tot acest context al sfârșitului primei conflagrații mondiale, credem că, pe lângă tratarea în continuitate a anti-iudaismului, nu trebuie să rămânem blocați doar în conexiunile directe cu problematica abordată. Cert este că nu întotdeauna tulburările și disfuncționalitățile pe temeiul declarat antisemit au avut ca resort miza proclamată, în spatele dezordinilor existând imbolduri abia întrezărite și care nu întotdeauna pot fi tipologizate cu acuratețe, atât din cauza complexității momentului istoric, a interdependenței unei mari game de motivații (multe fără nici o legătură cu antisemitismul), cât și a multitudinii de elemente socio-politice puse în joc. Bunăoară, măsurile vexatorii sunt un detonator semnificativ al tulburărilor, al nemulțumirii generale. Cu alte cuvinte, contextualizarea și cauzalitatea diverselor manifestări antisemite interbelice nu este aceeași pentru toată epoca avută în atenție. Motivațiile, stimulii pornirilor agresive contra evreilor din învățământul nostru superior – și nu numai – au ca temei adeseori situații complexe, iar peste toate nu trebuie neglijat nici spiritul de imitație și mai ales provocările extrauniversitare. Iar din această perspectivă se cuvine a oferi chiar un exemplu ceva mai articulat.

Poate nu întâmplător, Universitatea din Cernăuți și-a început activitatea academică ceva mai târziu decât cea din Cluj, de pildă, și într-o formulă organizatorică improprie spațiului românesc, în sensul că, asemenea modelului german, facultatea de filosofie și litere avea în componența ei și facultatea de științe, structură menținută până în 1922, la care se mai adăugau facultățile de teologie și drept.

Încă înainte de finele primului război mondial, când se profila evidentă înfrângere a Imperiului habsburgic, armata română a intrat în Cernăuți la 11 noiembrie 1918, iar Congresul Național din Bucovina a proclamat la 28 noiembrie 1918 unirea regiunii cu Vechiul Regat. Dacă instaurarea administrației românești, care a impus tuturor funcționarilor de stat prestarea jurământului de credință față de autoritățile de la București, precum și însușirea limbii oficiale, a făcut ca cea mai mare parte a vechiului corp profesoral de la Cluj să părăsească inima Ardealului

pentru a-și continua activitatea în Universitatea de la Szeged, succesoarea simbolică a celei de la Cluj, nu la fel au stat lucrurile și în cazul stabilimentului din Cernăuți.

Deși prin Decretul regal din 12 septembrie 1919, fosta universitate germană a devenit românească⁶⁰, au existat profesori ce s-au crezut îndreptățiți a rămâne mai departe aici și a se pune în slujba acestei Alma Mater, indiferent de tutela statală sub care se afla acum regiunea. Oricum, Bucovina era un spațiu bine individualizat în cadrul Imperiului habsburgic, iar după prăbușirea monarhiei nu toată lumea vechiului aparat birocratic ori a înalților funcționari (inclusiv universitari) a înțeles ce va însemna această schimbare.

Numai că încă de la unirea Bucovinei cu „patria mamă”, instituțiile statului din această regiune – ca și din Ardeal, de altfel – au devenit numai bune pentru a servi clientela politică a celor aflați la putere, ajungând astfel și un spațiu al confruntărilor – nu doar pentru început – în ceea ce privește influența diverselor partide politice. Iar Universitatea din Cernăuți nu putea rămâne în afara acestui proces de „acaparare” strategică. Cine reușea să pună mână pe acest spațiu vital al unei națiuni – pentru că universitatea este cea care îi pregătește cadrele elevate, exercitând o dominație nu doar simbolică asupra societății – putea pe viitor să-și asigure și exercitarea puterii, în sensul cel mai larg termenului⁶¹.

De altfel, inaugurarea noului stabiliment la 24 octombrie 1920 sub patronajul istoricului Ion I. Nistor, căruia i-a revenit de fapt sarcina reorganizării Universității din Cernăuți, explică în fond și politica de cadre de aici pe mai toată perioada interbelică. Cu alte cuvinte, pe parcursul celor două decenii de funcționare a universității românești era de neconceput ocuparea unui post de profesor la Cernăuți fără bunăvoința lui Ion Nistor, personaj cu rosturi importante în unirea Bucovinei cu România în 1918, primul rector al universității românilor de aici, fruntaș al Partidului Național Liberal, de mai multe ori ministru etc⁶². În calitatea sa de ministru delegat cu administrarea Bucovinei, a reușit să impună la Cernăuți ca profesori cam pe cine a dorit el și liderii săi de partid, mulți din aceștia fiind oameni mediocri, remarcabili doar prin activismul politic ori relațiile de rudenie, dar „buni români”. Iar această strategie și arbitrariul cooptărilor s-a păstrat de-a lungul întregii perioade interbelice⁶³. Când la Cernăuți, de pildă, s-a vacantat catedra de

60 Textul Decretului în *Arh.St.București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice*, dos. 447/1920, f.1-2.

61 Vezi Lucian Nastasă, „*Suveranii*” universităților românești. *Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale*, Cluj, Edit. Limes, 2007, p.60-135, 461-533.

62 După ce fusese abilitat docent al Universității din Viena (1911), în toamna lui 1912 devine profesor extraordinar la Universitatea din Cernăuți, la catedra de Istoria Europei de sud-est, pentru că în 1914 să fie titularizat (în același an fiind ales și membru corespondent al Academiei Române). În anii primului război se refugiază în România, susținând cauza unirii Bucovinei cu Vechiul Regat. În 1918 este numit profesor suplinitor la Universitatea din Iași, la catedra vacantă de Istoria românilor, dar la scurt timp este numit secretar de stat în guvernul I.I.C. Brătianu, reprezentând interesele Bucovinei, ocupându-se activ de preluarea și reorganizarea Universității din Cernăuți, trecând la românilor acesteia, și ocupând catedra de Istoria românilor. În urma cedării Bucovinei către URSS, I. Nistor se transferă din toamna lui 1940 la Universitatea din București. Asupra sa vezi Doina Alexa, *Ion Nistor – dimensiunile personalității politice și culturale*, Rădăuți, Editura Institutului Bucovina-Basarabia, 2000.

63 Vezi Lucian Nastasă, „*Suveranii*” universităților românești, citată.

indo-europenistică pe la finele lui 1928, în luna ianuarie a anului următor Grigore Nandriş (profesor la universitatea bucovineană) îi scria lui Al. Rosetti – care ar fi dorit să ocupe o catedră în învăţământul superior – că „această chestiune nu este aici actuală, şi după obiceiul pământului va fi actuală atunci când interesele personale ale unora o vor cere. (...) G[raur] va avea rezistenţe redutabile de ordin naţional [era evreu]”⁶⁴. Asta însă nu însemna că lucrurile nu se puteau rezolva pentru Rosetti. Dimpotrivă, îi oferă şi rudimentele unei strategii, în sensul că va avea sorţi de izbândă dacă „câştigi oculta lui Nistor”⁶⁵.

Numai că în perioada imediat următoare sfârşitului de război miza era mult mai mare, extremă chiar, dată fiind situaţia din Bucovina, dar mai ales din centrul universitar al acesteia⁶⁶. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că Cernăuţiul era considerat de către comunitatea germanofonă de la finele secolului XIX şi până la prima conflagraţie drept o „mică Viena”, sintagmă atribuită fără nici o exagerare. Apoi, prezenţa evreiască în acest oraş cosmopolit era mai mult decât dominantă, având chiar o notă specială din punct de vedere cultural⁶⁷. Cernăuţiul era un puternic centru sionist, dar şi socialist evreu („Bund”), iar aici s-a dezvoltat o literatură proprie evreiască, de limbă idiş, şi nu întâmplător tot aici s-a ținut în 1926 primul congres mondial al acestui idiom. Fenomen lingvistic singular, în fapt un dialect local al evreilor aşkenazi, compus din ebraică şi arameică, limbi romanice, slave şi germană, idişul a fost vorbit de pe malurile Rinului până la Birobidjan, însoţind migraţiile israeliţilor pe trei continente⁶⁸. Deşi pentru unii a reprezentat un soi de jargon sau „limbă revoluţionară” de la finele veacului XIX, pentru alţii el a însemnat un mijloc de transmitere a tradiţiei evreieşti, idişul devenind vectorul unei bogate literaturi.

De altfel, nu întâmplător din Cernăuţi sunt originari o serie de scriitori – poeţi, nuvelişti şi romancierii – de un impresionant renume pe întregul mapamond: Paul Celan, Immanuel Weißglas, Alfred Gong, Gregor von Rezzori, Rosalie Scherzer (Ausländer) – fiind doar câteva nume. Iar tot acest efort intelectual şi literar a fost susţinut de o solidă presă şi revuistică de limbă idiş sau germană⁶⁹, conferind regiunii o fizionomie culturală aparte, aproape unică pentru întregul continent, cultură ce a gravitat indiscutabil în jurul Universităţii din Cernăuţi.

64 *Scrisori către Al. Rosetti (1916-1968)*, ed. Al. Rosetti, Bucureşti, Edit. Minerva, 1979, p.281.

65 *Ibidem*, p.278-279.

66 Vezi excelenta lucrare a Mariane Hausleitner, *Die Rumänisierung der Bukowina. Die Durchsetzung des nationalstaatlichen Anspruchs Grossrumäniens 1918-1944*, München, R. Oldenbourg Verlag, 2001.

67 Din bogata literatură vezi: *An der Zeiten Ränder. Czernowitz und die Bukowina. Geschichte, Literatur, Verfolgung, Exil*, Hrsg. von Cécile Cordon und Helmut Kusdat, Wien, Theodor Kramer Verlag, 2002; Florence Heymann, *Le Crépuscule des lieux. Identités juives de Czernowitz*, Paris, Stock, 2003; *Die Geschichte einer untergegangenen Kulturmetropole*, Hg. Helmut Braun, Berlin, Links Verlag, 2005; *Gelebte Multikulturalität. Czernowitz und die Bukowina*, Hrsg. Victoria Popovici, Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, New York, Bern, Frankfurt/M., Peter Lang Verlag, 2010 ş.a.

68 Jean Baumgarten, *Le yiddish, histoire d'une langue errante*, Paris, Albin Michel, 2002; Max Weinreich, *History of the Yiddish Language*, 2 vol., YIVO Institute for Jewish Research, 2008 (prima ediţie, în idiş – *Geshikhte fun der yidisher shprakh* – a apărut tot la YIVO, în 1973).

69 Markus Winkler, *Jüdische Identität im kommunikativen Raum. Presse, Sprache und Theater in Czernowitz bis 1923*, Bremen, Lumière Verlag, 2007.

În aceste împrejurări devin explicabile temerile multor români originari din regiune, cu aspirații intelectualiste și universitare, în ceea ce privește concurența exercitată în Cernăuți de către purtătorii unei „culturi imperiale”, precum cea germană⁷⁰. Iată de ce imediat după redeschiderea Universității din Cernăuți și în perioada când se făceau cooptările cadrelor didactice s-au declanșat puternice atacuri antisemite contra unor profesori ai vechii universități germane, intelectuali de certă valoare științifică care și-au declarat intenția de a rămâne și în actuala formulă de Alma Mater, chiar românizată.

Au fost vizati în principal doi universitari, Eugen Ehrlich și Adolf Last, care îndeosebi în luna martie 1921 au fost supuși unor puternice atacuri de presă. În mod evident, în față au fost scoși studenții, care au redactat o Moțiune contra „tentativei de readucere a vechilor profesori evreo-germani” Ehrlich și Last, „constatați dușmani ai neamului nostru”⁷¹. Iar studenții li s-au adăugat apoi voci de prestigiu, apărătoare ale românismului, precum Romulus Cândea sau Aurel Morariu, acesta din urmă fiind de fapt printre inițiatorii acestui demers⁷², în vreme ce primul era pornit contra „pangermanismul feroce al unui evreu”⁷³. De altfel, Romulus Cândea va trece din toamna lui 1922 la catedra de istorie universală a facultății de litere din Cernăuți⁷⁴, anul următor devenind decan, iar mai apoi rector (1925/1926), primar al urbei (1927-1929), pentru ca vreme de mai multe legislaturi să fie deputat sau senator în Parlamentul României, prieten și om de încredere al lui Ioan I. Nistor, fără ca profesional să fi realizat mare lucru.

Deși în aparentă rivalitate cu Romulus Cândea, pe atunci⁷⁵, Aurel Morariu era și el un apropiat al lui Nistor, prin tatăl său – Constantin Morariu – fiind totodată beneficiarul unui capital simbolic deosebit de important pentru un bucovinean devenit cetățean român după 1918⁷⁶. În plus, era frate cu Leca [Alexandru] și Victor

70 Vezi și Florin Anghel, *Evreii - o problemă de integrare pentru România Mare? Câteva explicații ale antisemitismului. Cazul regiunii Cernăuți, 1919-1940*, în „Anuarul Institutului de istorie George Barițiu”, Cluj, XXXIV, 1995, p.99-109; David Schaari, *Comunitatea evreilor din Cernăuți în perioada administrației românești între cele două războaie mondiale*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, IV, 1999, p.137-184.

71 *Moțiunea studențimii române în chestia Ehrlich-Last*, în „Glasul Bucovinei”, IV, 1921, nr. 656 (15 martie), p.1; vezi și F. Doboș, *D-nii Last și Ehrlich la Universitatea noastră?*, în „Glasul Bucovinei”, IV, 1921, nr. 652 (10 martie), p.1; *Studențimea cernăuțeană contra d-lor Ehrlich și Last*, în „Glasul Bucovinei”, IV, 1921, nr. 656 (13 martie), p.1; V. Vermeșan, *Domnii Ehrlich și Last*, în „Glasul Bucovinei”, IV, 1921, nr. 655 (13 martie), p.2 ș.a.

72 Aurel Morariu, *Să apărăm prestigiul universității noastre!*, în „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, IV, 1921, nr. 647 (4 martie), p.1-2.

73 Romulus Cândea, *Noi nu suntem în România?*, în „Glasul Bucovinei”, IV, 1921, nr. 656 (15 martie), p.1.

74 Cf. „Monitorul Oficial”, nr. 212 din 28 decembrie 1922, p.10066. Anterior fusese profesor la Institutul teologic din Sibiu, devenind apoi titular la catedra de Istoria bisericească universală și statistică bisericească la facultatea de teologie din Cernăuți („Monitorul Oficial”, nr. 267 din 26 febr./11 mart.1919, p.5767), după ce încercase să se titularizeze aici încă de pe vremea universității germane, în toamna lui 1917.

75 Aurel Morariu, *Fariseii de azi*, în „Glasul Bucovinei”, IV, 1921, nr. 839 (4 nov.), p.1.

76 Preotul C. Morariu a fost unul din cei cinci bucovineni întemnițați de austrieci, alături de Ciprian Porumbescu, datorită telegramelor trimise la Iași cu ocazia comemorării decapitării lui Grigore Ghica, cel ce se opusese cedării Bucovinei către habsburgi. De altfel, cei doi au fost colegi de teologie la Cernăuți, activând totodată în „Arboroasa”.

Morariu, ambii ajunşi profesori la Universitatea din Cernăuţi, primul de literatură modernă şi folclor, celălalt la catedra de germanistică⁷⁷, în vreme ce o soră a acestora, Elvira, a devenit soţia unui foarte bun prieten de liceu al lui Leca, şi anume Ilie E. Torouţiu⁷⁸, reputat istoric literar şi folclorist, ales din 1936 membru corespondent al Academiei Române, iar o alta s-a căsătorit cu bizantinistul Vasile Grecu, şi el universitar cernăuţean⁷⁹. În plus, pe mulţi din cei menţionaţi îi mai legau şi evenimentele primului război mondial, Leca şi Torouţiu fiind mobilizaţi deodată la finele lui iulie 1914⁸⁰, pentru ca în toamnă cel din urmă, împreună cu Vasile Grecu şi cu Aurel Morariu să dezerteze din armata austriacă pentru a se refugia la Bucureşti⁸¹.

De altfel, acţiunea studenţilor români din Bucovina a căpătat repede valoare de simbol⁸², ambii profesori – Eugen Ehrlich şi Adolf Last – fiind îndepărtaţi din universitate fără prea multe menajamente. Cine erau însă aceşti doi profesori împotriva cărora se adunase atâta vrajbă? Dacă Adolf Last a făcut o carieră academică mai puţin strălucită în ceea ce priveşte dreptul roman, dovedindu-se însă un bun cunoscător al limbii române, din moment ce a tradus în germană încă de la 1895 piesa lui I.L. Caragiale, *Năpasta*⁸³, despre celălalt s-ar putea spune multe şi numai la superlativ, fiind în fond poate una din marile pierderi ale învăţământului superior românesc. Alături de Emile Durkheim şi Max Weber, Eugen Ehrlich este considerat unul din fondatorii sociologiei dreptului, opera sa – în principal *Grundlegung der Soziologie des Rechts* (Leipzig, 1913) – fiind extrem de apreciată mai ales în SUA şi Japonia. Evreu de origine, convertit apoi la catolicism, Ehrlich s-a născut la Cernăuţi în 1862, iar după studii superioare strălucite s-a specializat în drept roman, în 1896 fiind invitat la Universitatea din Viena ca profesor extraordinar, pentru ca din 1900 să devină titular la cea din Cernăuţi, unde va fi şi rector în 1906-1907⁸⁴. Totodată, Eugen Ehrlich a fost şi unul din cei mai cunoscuţi reprezentanţi ai Şcolii austriece a

77 Asupra lui vezi Mircea Grigoroviţă, *Victor Morariu (1881-1946)*, ed. N. Cârlan, Suceava, Fundaţia Culturală „Leca Morariu”, 2005. Pentru maniera în care a ajuns profesor vezi Lucian Nastasă, „Suveranii” universităţilor româneşti, p.367.

78 Anterior, prin 1908-1909, aceasta era asiduu curtată de Ion Grămadă, jurnalist şi literat, mort în 1917, la Cireşoia, acolo unde a fost rănit şi Gh.I. Brătianu.

79 Din nefericire, Victoria Grecu a suferit după primul război mondial o profundă depresie, într-o clipă de nebunie împuşcându-şi mama, în 1923, pentru ca apoi să se sinucidă.

80 Vezi Leca Morariu, *Viaţă. Din caietul unui român prizonier în uniforma împăratului*, ediţie îngrijită şi prefată de Liviu Papuc, Editura Alfa, Iaşi, 2002.

81 Acesta a absolvit dreptul, cu un doctorat la Praga, intrând în anii interbelici în afaceri ce i-au adus o avere respectabilă. Aurel a fost căsătorit cu Graţiela Călinescu, dintr-o familie înstărită, neavând însă urmaşi. (Pentru alte detalii asupra familiei Morariu, vezi Liviu Papuc, *Leca Morariu. Studiu monografic*, Iaşi, Edit. Timpul, 2004, p.9-21).

82 I. Domintî, *13 martie 1906-13 martie 1921*, în „Glasul Bucovinei”, IV, 1921, nr. 657 (16 martie), p.1, studenţii fiind lăudaţi pentru „conştiinţa lor naţională”, momentul îndepărtării profesorilor Last şi Ehrlich fiind asemuit cu acţiunea lui N. Iorga din 13 martie 1906, din faţa Teatrului Naţional din Bucureşti.

83 Jucată la 30 decembrie 1895 pe scena teatrului din Cernăuţi, iar pe temeiuil aceleiaşi traduceri a fost prezentată şi la Berlin în 1902.

84 Asupra sa vezi Manfred Rehbinder, *Die Begründung der Rechtssoziologie durch Eugen Ehrlich*, Berlin, Duncker & Humblot, 1986. De altfel, Manfred Rehbinder este savantul european cel mai implicat în ceea ce priveşte viaţa şi opera lui Eugen Ehrlich, în ultimii ani reuşind ca împreună cu el să aflu o mulţime de noi informaţii arhivistice ce vor fi puse în valoare în scurt timp.

„dreptului liber”, iar unul din discipolii săi celebri a fost „spontaneistul”⁸⁵ Friedrich von Hayek, profund ostil lui Marx și lui Freud, laureat al premiului Nobel pentru științe economice în 1974, propovăduitor al „societății deschise”⁸⁶.

Deși într-o adresă a Administrației Bucovinei către Ministerul Instrucțiunii Publice, din primăvara lui 1920, Eugen Ehrlich figurează printre profesorii vechii Universități din Cernăuți care au refuzat să învețe limba română și să depună jurământul de credință regelui Ferdinand⁸⁷, lucrul pare mai puțin verosimil de vreme ce toate demersurile lui ne îndreptățesc la o altă concluzie. În mod concret, Ehrlich și-a dorit enorm să rămână la noua universitate româniată de la Cernăuți, în acest sens făcând toate diligențele necesare nu doar la Ministerul Instrucțiunii, ci și pe lângă o serie de personalități proeminente ale mediului academic românesc, apelând în mod special la N. Iorga și la Dimitrie Gusti. Iar dacă N. Iorga l-a apreciat în mod deosebit pe Ehrlich în acești ani postbelici – când atitudinea lui antigermană era extrem de vehementă –, asta spune deja multe!

În ceea ce privește relația lui Ehrlich cu Dimitrie Gusti, trebuie evocat faptul că deși Universitatea din Cernăuți îi refuza cooptarea în rândul corpului profesoral, revista „Arhiva pentru știință și reformă socială” oferea pagini consistente fondatorului sociologiei dreptului. Aici și-a publicat Eugen Ehrlich printre ultimele lui producții cărturărești, texte ce impun luare aminte, din care *Sfârșitul unei mari împărății* (III, 1921, nr.1) merită o semnalare specială. Am spus „ultimele” pentru că, îndurerat de felul în care era tratat de cei ce decideau destinul Universității din Cernăuți, și-a aflat sfârșitul la numai 59 ani, pe 2 mai 1922, fiind internat într-o clinică din Viena. Așadar, nimeni nu l-a ajutat, nici chiar Sextil Pușcariu, cel care beneficiase de enormul sprijin al lui Eugen Ehrlich pentru a ajunge la Universitatea din Cernăuți, pe vremea când sociologul era rectorul acestui stabiliment.

Îndepărtarea celor doi universitari, dar de fapt a mai multor profesori non-români, nu se datora neapărat nici „pangermanismului” acestora, nici evreității lor, ci era pornirea ce părea mai tuturor „firească” pe atunci de a umple universitatea cu români sau, ca excepții la maximă rigoare, persoane ce și-au declarat românismul, așa cum în epoca ante-1918 câțiva români își declaraseră pangermanismul (inclusiv Sextil Pușcariu, Alexe Procopovici ș.a.).

De altfel, trebuie subliniat acum faptul că în întreaga istorie a învățământului superior românesc, încă de la 1864 și până la 1944, evreii au fost excluși din corpul universitar românesc. Singurele excepții, ce confirmă regula, au fost reprezentate de doar câțiva evrei ce au ocupat posturi auxiliare, așa-zise „de așteptare”, în principal de expertiză și care solicitau un maxim profesionalism, în principal în cazul facultăților de medicină. În rest, cazuistica indică un profund antisemitism academic, în ceea ce privește cooptarea corpului profesoral.

85 „Spontaneismul” este un curent conform căruia dreptul este ceva natural, creat în mod liber, ca realizare a forțelor sociale, el este produsul societății și nu al statului; de aceea, ideea de „justiție socială” este un „miraj”, o „manipulare politică”.

86 *Vezi Hayek on Hayek. An autobiographical dialogue*, edited by Stephen Kresge and Leif Wenar, London, Routledge, 1994; Hans Jörg Hennecke, *Friedrich August von Hayek zur Einführung*, Hamburg, Junius Verlag, 2010.

87 *Arh.St.București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice*, dos. 443/1920, f.20-24.

Fără a intra în detalii, am putea totuși invoca la rigoare pe Tudor Vianu, dar al cărui tată, medicul Alexandru Vainberg (care a adoptat numele de Vianu) se creștinase, primind totodată naturalizarea în 1878, în urma războiului de independență⁸⁸, la care a participat ca voluntar. Tudor Vianu a fost numit conferențiar suplinitor de Estetică la Universitatea din București, de la 1 februarie 1927, pentru ca după trei ani să fie definitivat pe lângă catedra de Sociologie, etică și estetică a lui D. Gusti. Mai târziu, după ce catedra s-a scindat în două, Estetica și critica literară, pe de o parte, iar pe de alta Estetica generală, titular fiind M. Ralea, Vianu va funcționa pe lângă acesta din urmă, predând Estetică specială și critică literară. Cu toate acestea, nu a fost lipsit de emoții când s-a pus problema aplicării legilor rasiiale și a purificării sistemului universitar, deși la unison i-au sărit în apărare colegii de facultate⁸⁹. A depășit însă momentul, devenind profesor titular de Estetică și critică literară abia în 1945, iar odată cu reforma învățământului din 1948 a trecut la Literatură comparată, catedră denumită din 1955 de Literatură universală.

Asemenea celui de mai sus, un alt evreu creștinat, prezent în Universitatea de la București, a fost I.A. Candrea, inițial conferențiar de filologie romanică, apoi profesor titular la catedra de Dialectologie și folclor romanic (prin transformarea conferinței) de la 1 iulie 1927, care a funcționat până la 1 octombrie 1936, când a fost pensionat pentru limită de vârstă. Dar nu toți cei „creștinați” au avut șansa celor mai sus menționați. Heimann (Hariton) Tiktin (1850-1936), de pildă, doctor în filologie la Universitatea din Leipzig, fusese cooptat prin 1896 de Philippide la îngrata muncă pentru *Dicționarul Academiei*, în același timp mergând regulat la cursurile acestuia. Pentru a avea șanse în plus de promovare, Tiktin s-a și botezat în 1900. Însă, așa cum îi relatează Philippide lui H. Sucher la 20 martie 1900: „Bietul om crede că cu aceasta va îmblânzi băieții de la liceu – unde este profesor de limba germană – care-i fac zile fripte, și va putea căpăta catedra definitiv. E un necăjit suflet și al lui. Mie mi-i foarte simpatic acest evreu (...). Tiktin e însă un om muncitor, un învățat serios și un om nenorocit și pentru cei nenorociți am avut totdeauna multă iubire, pentru că și eu am făcut totdeauna parte dintr-însii. (...) Știu foarte bine că omul nu s-a botezat din dragoste pentru creștinism – dar cine-i creștin din convingere astăzi ?”⁹⁰ Iar meritele sale erau recunoscute și de alții. În 1902, când Al. Philippide dorea să încredințeze suplینirea cursului său lui P. Zarifopol, care însă se considera nepregătit pentru o asemenea sarcină dificilă, acesta din urmă s-a gândit că este mai bine să i se adreseze lui Tiktin, deși „vorbește foarte rău românește (așa mi s-a spus cel puțin), și cu toate că printre studenții români

88 Tatăl său a participat și la războiul din 1913, iar la cel din 1916-1918 a fost invalid de război. La fel se creștinase și mama lui Tudor Vianu, Florica, născută Leibovici.

89 În vara lui 1940, la facultatea de litere din București nu era înregistrată pe statele personale ale salariaților decât o singură persoană de origine „evreiască”, și anume asistenta Anita Belciugăteanu (1892-1944). În fapt, aceasta era doar de origine evreiască, pentru că în perioada studiilor universitare la Paris s-a convertit la religia catolică, pe care a practicat-o atât de fervent încât și-a botezat ambii copii. Asupra acesteia vezi Luminița Beiu-Paladi, „Leopardi nella visione di una comparatista romana: Anita Belciugăteanu”, în vol. *Giacomo Leopardi e la sua presenza nelle culture est-europee. Atti del Convegno internazionale di Bucarest (2-5 luglio 1998)*, edit. S. Bratu Elian, Bucarest, Editura Fundației Culturale Române, 1999, p.32-39.

90 *Alexandru I. Philippide în dialog cu contemporanii*, I, ed. I. Opreșan, București, Edit. Minerva, 1986, p.176.

domnește un curent antisemit destul de violent, tot pe dânsul, ca pe un adânc cunoscător al filologiei române ce este, ar trebui să-l alegă d-l Philippide⁹¹. N-a avut însă nici o șansă în România, părăsind țara și lucrând ca „lector onorar” (din 1905) la Seminarul de Limbi orientale de la Universitatea din Berlin, abia în 1919 recunoscându-i-se oarecum meritele prin alegerea lui ca membru de onoare al Academiei Române⁹².

Au existat așadar situații evidente de discriminare în ce privește recrutarea la universitate pe criteriul etnicității, iar cazul lui Lazăr Șăineanu este cât se poate de semnificativ. După studii strălucite la București, Șăineanu s-a specializat la Paris în lingvistică, după care își va trece doctoratul la Leipzig, în 1889. Revenit în țară, cu greu i se oferă un post la gimnaziul „Gh. Lazăr” din București, și numai la intervenția energică a profesorului și susținătorului său Al. Odobescu. În paralel va suplini „onorific” la Universitate pe Hasdeu⁹³ – rezultatul prelegerilor sale fiind un volum cu titlul *Raporturile dintre gramatică și logică. Cu o privire sintetică asupra părților cuvântului*⁹⁴ –, obținând în toamna lui 1890 chiar un transfer la catedra recent înființată de Istoria și literatura românilor până la Mihai Viteazul, nu doar pe baza titlurilor și diplomelor, ci mai ales a competențelor sale în lingvistica indo-europeană, limba paleoslavă, limbile romanice, dialectul evreo-german etc, fără echivalent pe atunci la noi. În clipa aceea, s-a declanșat contra lui o aprigă campanie de presă, susținută din umbră, dar și fățiș, de V.A. Urechia, titularul unei catedre complementare, dar care ar fi vrut și suplinirea normei lui Șăineanu. În plus, Gr.G. Tocilescu se oferă și el să suplinească postul, împrejurări în care Șăineanu își dă demisia, deși era susținut de Hasdeu, Odobescu și Maiorescu. De altfel, într-o scrisoare a lui M. Gaster – și el victimă a sentimentelor antisemite – către L. Șăineanu, din 26 octombrie 1890, Tocilescu era apreciat drept un „mizerabil cumular și stoarce sânge”, un „nimic pe care l-am ajutat împotriva tuturor, care s-a ridicat pe umerii prietenilor, cărora le-a dat apoi cea dintâia călcare”⁹⁵.

În acest context, alimentat de atmosfera antisemită de la noi, ilustrul filolog își va „rata” cariera de universitar. De altfel, se pare că eșecurile lui Șăineanu aproape că s-au ținut lanț, refuzându-i-se cu îndârjire acordarea cetățeniei române (care, poate, i-ar fi dat o șansă în plus la universitate), deși nu a fost lipsit de susținători.

91 Paul Zarifopol în *corespondență*, ed. Alexandru și Radu Săndulescu, București, Edit. Minerva, 1987, p.233.

92 H. Tiktin este autorul unui celebru *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, din care o a II-a ediție a apărut în trei volume la Wiesbaden (1985, 1987 și 1988), în „colaborare” cu Paul Miron și Elsa Lüder. De altfel, aceștia din urmă au republicat un prim volum, cu asiduitate verificat, din aceeași lucrare, literele A-C (Wiesbaden, Otto Harrassowitz Verlag, 2001).

93 Lecția sa de deschidere la cursul de Filologie comparată este o pildă de erudiție – ca de altfel întreaga lui operă – ce nu prea își are echivalent în spațiul românesc (vezi L. Șăineanu, *Lingvistica contemporană sau școala neogramatică*, București, 1890). De altfel, referindu-se la acest moment, îi scrie lui Gaster că „Prelegerile universitare sunt, pentru mine, o excelentă diversivsiune și contribuie a-mi întreține voiciunea intelectuală. Sunt oarecum răsplătit de munca ce reclamă prepararea lor, prin interesul și asiduitatea cu care un numeros public urmărește aceste prelegeri” (*M. Gaster în corespondență*, ed. Virgiliu Florea, București, Edit. Minerva, 1985, p.159).

94 Tomul a apărut la București, în 1891, 193 p.

95 *M. Gaster în corespondență*, p.114.

Adresându-se lui H. Sucher în 1895, Al. Philippide îl anunţa că lui Şăineanu nu i s-a acceptat împământăntirea, pe care Senatul a respins-o cu mare majoritate: „Eu nu sunt filosemit – spunea filologul ieşean –, dar dacă merită vreun jâdan împământăntirea, apoi Şăineanu o merită”⁹⁶. La un moment dat chiar i s-a dat cetăţenia (în 1900), însă la numai 24 de ore actul de naturalizare a fost anulat. În faţa unei asemenea atitudini, a plecat definitiv la Paris, unde a şi publicat o lucrare ce merită luare aminte: *Une carrière philologique en Roumanie (1885-1900). I. Les péripéties d'une naturalisation*. Mémoire auto-biographique par Lazare Sainéan, Bucarest, Chez Émile Storck/Paris, Chez Larousse, 1901.

Au existat aşadar cazuri evidente de discriminare în ce priveşte recrutarea corpului profesoral la universitate pe criteriul etnicităţii. În felul acesta, de altfel, erudiţii evrei – care n-au fost puţini în spaţiul românesc – au fost mereu descurajaţi *ab initio*, prin toată atmosfera antisemită existentă în universităţi, nu numai printre studenţi, dar şi în cadrul unei bune părţi a corpului profesoral. Într-un astfel de context, mulţi dintre israeliţii din România au trebuit să-şi caute şansa împlinirii intelectuale şi sociale în afara ţării de origine, optând pentru o emigrare definitivă în străinătate. Dintre aceste impresionante „pierderi” care au avut o carieră de universitari în afară aş dori să amintesc aici doar pe Solomon Schechter (1847-1915), născut la Focşani într-o familie hasidică, care a plecat în 1879 să studieze la Berlin, deopotrivă universitatea şi „Hochschule für die Wissenschaft des Judentums”, după ce anterior poposise pentru scurtă vreme la Universitatea din Viena. S-a afirmat apoi ca un mare erudit al Talmudului şi textelor rabinice, fiind o vreme lector la Universitatea din Cambridge, profesor de ebraică la „University College” din Londra, după care se stabileşte în Statele Unite, fondând aici „United Synagogue of Conservative Judaism”. Însă celebritatea lui s-a datorat mai ales descoperirii şi valorificării parţiale a Genizei din Cairo, achiziţionând din întregul material aproximativ 140.000 de fragmente pentru Cambridge⁹⁷.

Educaţia la evrei

În România, ca de altfel în tot Bazinul Carpatic – şi nu numai –, cei mai mari utilizatori ai sistemului şcolar au fost evreii. Şcolarizarea a constituit pentru aceştia una din cele mai importante strategii de gestionare a identităţii etnice şi religioase, a îndeplinit funcţia de compensare directă a dezavantajelor sociale ataşate marginalităţii. Iar această „sentinţă” se pliază pe o sumă de particularităţi ale vieţii cotidiene a marelui masă evreieşti, care avea o existenţă cât se poate de periferică,

96 Alexandru I. Philippide în *dialog cu contemporanii*, I, ed. I. Opreşan, Bucureşti, Edit. Minerva, 1986, p.122.

97 Norman Bentwich, *Solomon Schechter. A biography*, Cambridge, Cambridge University Press, 1938 (reeditat la Philadelphia, The Jewish Publ. Society of America, 1948). Pentru alte nume de evrei emigraţi din România şi stabiliţi în SUA, până la epoca avută de noi aici în vedere, care au făcut o carieră de excepţie, vezi George Dobsevege, *Jews of prominence in the United States*, în *American Jewish Year Book*, 5683 (vol. 24/1922-1923), ed. Harry Schneiderman, Philadelphia, The Jewish Publication Society of America, 1922, p.109-218.

israeliții fiind înghesuiți în spații urbane insalubre, uneori în case suprapopulate, persecutați și îngrijorați de eventualitatea unor legi arbitrare, intimidăți de proprietari, disprețuiți de populația citadină autohtonă și chiar de coreligionarii nou îmbogățiți, adeseori bruscați de polițiști și gardieni, jigniți în discursurile demagogice ale politicianilor etc.

Asta la suprafață! Pentru că la finele unei zile de muncă, evreii nu erau de găsit în birturile de la tot pasul – asemenea altor concitadini –, ci, cu profesor sau nu, ei se consacrau cu mare plăcere studiului, nenumărate ipostaze surprinzându-i în fața cărților deschise și intonând melodioasa muzică talmudică. De altfel, iată cum surprinde Moses Rosen acest aspect în târgul copilăriei sale, Fălticeni, nu mult după începutul veacului XX: „Mulți meseriași simpli petreceau ore în șir, după munca istovitoare și rău plătită a zilei, pentru a studia *Tora* și Talmudul. În fiecare zi, dimineața devreme și seara târziu, ei zăboveau la sinagogă și continuau să învețe, să învețe pentru că «asta era, pur și simplu, viața lor»”; „voiau să asculte cuvântul Torei și să recite psalmi în ebraică, cu toate că le pierduseră înțelesul”⁹⁸.

Din această perspectivă, se cuvine a remarca faptul că în aproape fiecare locuință evreiască, chiar și în cea mai umilă și mai săracă, exista o mică bibliotecă cu cărți. În plus, aproape că nu a existat în România vreo comunitate iudaică fără a poseda un centru de învățământ⁹⁹. Studiul a constituit mereu una din principalele datorii ale tânărului evreu, poate chiar cea de căpătâi: pentru a fi un bun evreu trebuie să asculti de învățăturile Scripturii (*Tanah*¹⁰⁰); pentru a le respecta trebuie să le cunoști; pentru a le cunoaște trebuie să le studiezi. Mai mult chiar, *a studia* este o poruncă divină: din cele 613 precepte care definesc obligațiile fundamentale ale evreilor, cele privitoare la învățare („să citești”, „să studiezi”, „să împărtășești și altora învățămintele”, „să transcrii o *sefer Tora*”) se află printre primele. De altfel, Talmudul îndeamnă la prioritatea studiului, pentru că acesta din urmă conduce la fapte.

Mai mult chiar, studiul și învățătura constituia pentru *hasidimi* principala cale pentru izbăvire, de a ajunge la Dumnezeu. Iar cei care nu aveau șansa de a răzbate la Cel Atotputernic prin studiu, o făceau prin fervoarea religioasă, prin rugăciune intensă, prin dans și muzică. Nu întâmplător, evreii purtau filactere fie în dreptul inimii (*șel jad*), fie pe cap (*șel roș*).

În acest context, educația a fost extrem de importantă în tradiția culturală a evreilor. Israelii europeni au apreciat de-a lungul vremii postura de a studia, dar și de a învăța pe alții, asta încă din vremurile pre-Talmudice. „Un ignorant nu poate fi credincios”, spune Talmudul. Așa se face că în această lume așkenazi, hasidică, copiii nu trebuiau siliți să meargă la școală, pentru că o făceau ei cu mare plăcere. Iar în aceste comunități de la noi existau întotdeauna indivizi care să satisfacă exigența sacră a studiului, iar Mișna (*Avot*) oferă chiar un model pedagogic.

De altfel, aproape că nu există organizație evreiască care să nu proclame educația drept una din principalele obligații ale israeliților. De pildă, în epoca la care

98 Moses Rosen, *Primejdii, încercări, miracole*, ed. II, București, Edit. Hasefer, 1991, p.23.

99 Vezi în acest sens cartea lui Liviu Rotman, *Școala israelito-română (1851-1914)*, București, Edit. Hasefer, 1999.

100 Termenul reunește cele trei componente principale ale Scripturii ebraice: *Tora* (Pentateuhul), *Neviim* (Profeții) și *Ketuvim* (Hagiografele).

ne referim, comitetul central al organizației ortodoxe evreo-ruse „Nezach Israël” prevedea printre principalele puncte: „Educația națională este prima condiție pentru viața sănătoasă a unui popor și garanția cea mai sigură pentru continuarea poporului evreiesc. Toți copiii de 6-16 ani trebuie să frecventeze o școală națională evreiască în care se învață îndeosebi domeniile evreiești”¹⁰¹.

Cum de la sine se înțelege, deși este vorba de o educație religioasă, implicațiile sunt anevoie de cuantificat sub aspectul dezvoltării intelectului tânărului învățăcel. Pe lângă faptul că mintea este deprinsă nu doar cu efortul, ci și cu plăcerea învățării, studierea Torei și a Talmudului oferea deja o sumedenie de cunoștințe extrem de utile în viață, dar și înclinații serioase spre sistematizări, formulări doctrinare, reflecție și dezbateri. A studia Tora și Talmudul nu înseamnă doar a memora și a acumula cunoștințe, ci presupune a trece totul prin filtrul propriei gândiri, a pune la îndoială, a analiza, dar și a dezvolta, a transmite și altora rodul reflecțiilor tale, pentru că și acest din urmă aspect se încadrează tot într-un comandament divin, de a împărtăși și altora cunoștințele tale. Iată de ce, nu întâmplător, concepte în idiș precum *lerner* (studios), *lamdn* (erudit), *talmid khokhem* (savant), *gaon* (geniu) ș.a. impuneau un imens respect, chiar venerație, în vreme ce persoanele inculte, grobiene, cu limbaj și conduită mizerabile erau denumite *prost*, termen asociat cel mai frecvent non-evreilor.

Până și israeliții puternic implicați în diverse activități profesionale își consacrau un anumit timp studiului, dimineața și seara, în anumite familii chiar întreaga zi de Șabat. Evident, nu toată lumea se supunea acestei reguli, însă cei ce o practicau se bucurau de un mare respect și renume în cadrul comunității, pentru că instrucția a conferit mereu prestigiu, stimă și autoritate. Așa cum suna un dicton foarte răspândit la evreii din Europa orientală, „Tora este cea mai bună negustorie”, explicându-se astfel faptul cum de cea mai importantă parte a bugetului familial era consacrată cheltuielilor cu educația. În funcție de avantajele ce decurgeau din educație – statut social, prestigiu, căsătorie cu o dotă respectabilă și chiar plăcerea de a studia –, este firească evoluția mereu ascendentă a investiției școlare la evrei, studiosul fiind mereu orgoliul familiei, promisiunea spre înalte onoruri și reușita socială. De aceea, fiecare etapă de succese educaționale era marcată printr-o celebrare familială, acasă sau la sinagogă, în care tânărul evreu avea ocazia să-și demonstreze capacitățile intelectuale.

De altfel, educația este factorul cel mai sigur, direct al mobilității sociale, mai ales pe verticală. Tinerii din familii modeste nu trebuiau să aștepte cu anii să adune avere și să dea un „nume” familiei, ci prin sânguintă intelectuală puteau cu ușurință intra în categoria de *yikhes*. Bunăoară, întotdeauna un evreu educat avea șansa unui bun mariaj, cu o excelentă dotă, pentru că nu era o mai mare bucurie pentru un tată decât să-și mărite fata cu un studios promițător, pentru că astfel exista garanția binecuvântării eterne.

Cu alte cuvinte, cu cât un evreu este mai instruit, cu atât se bucură de o mai mare considerație. Până și idealul frumuseții masculine este asociat cu trăsăturile intelectualizante, de la chipul feței până la înfățișarea mâinilor, care trebuie să indice spiritualizarea, finețea muncii intelectuale și nu efortul fizic al brațelor ori corpului.

101 „La Renaissance du peuple juif”; XII, 1918, no. 34 (1er janvier), p.10-11.

În acest context, se poate afirma fără nici o rezervă faptul că la evrei aproape că nu a existat analfabetism. Chiar și pentru cei foarte săraci, orfani din fragedă copilărie, indivizi cărora soarta nu le-a surâs prea mult, sunt luați în grija „comunității” și li se asigură – printre altele – minimalele cunoștințe de ebraică, stăpânind măcar alfabetul, pentru că este același folosit în idiș. Așadar, chiar dacă nu toată lumea din comunitățile evreiești de la noi era instruită, dezideratul unei pregătiri intelectuale se afla în sufletul tuturor.

Pe când Elie Wiesel era copil, adeseori tatăl său îi spunea: „Niciodată să nu-ți pară rău că ai dat prea mult săracilor sau că ai învățat prea mult”¹⁰². Totodată, în conformitate cu vechea tradiție iudaică, în fiecare Șabat, tatăl lui Elie, Șlomo, invita la masă un *oyrekh* (străin, musafir), uneori un cerșetor, dar cel mai adesea un „student” de la *yeșiva* (școala talmudică). De altfel – în paranteză fie spus – fără *oyrekh* nu poate exista un Șabat perfect, iar această ospitalitate o manifestau și evreii de condiție mai modestă, pentru că la așkenazi exista legenda conform căreia în fiecare Șabat se afla printre evrei profetul Elie (Ilie), deghizat într-un străin sărac, pentru a verifica dacă sunt respectate cerințele celui Atotputernic. Cu alte cuvinte, orice *oyrekh* putea fi profetul Ilie, nimeni altul decât precursorul venirii lui Mesia.

În Sighetul Marmăției, Șlomo Wiesel nu era un evreu bogat, dar se dovedise a fi un *șeyn*, un om de onoare, fără aere, ce-și asuma responsabilități sociale, își împlinea datoriile față de comunitate și față de indivizi. Era înțelegător și chiar generos cu cei mai puțin norocoși în viață, sau care doar la un moment dat treceau prin greutăți. Dar până și bunicul dinspre mamă al lui Elie Wiesel, reb Dovid (Dodie) Feig, care locuia la țară, în Bocicoi (Bocskó, în ungurește; Biciev în idiș), deși se ocupa cu agricultura, era totodată „cultivat și erudit, citind cu nesaț Biblia și comentariile lui Rași și Ramban, și mai ales opera lui Rabi Haim Ben Atar”; „bunicul îmbina perfect căutarea sacrului cu exigențele vieții cotidiene”¹⁰³. Sau, ca să mă folosesc de spusele lui Abraham Joshua Heschel, chiar dacă evreii săraci ai acestei regiuni nu aveau „înfățișarea profetilor”, chiar dacă „burtile le erau goale, locuințele suprapopulate”, „spiritele le erau pline de bogăția Torei”¹⁰⁴.

Treptat însă, mai ales după primul război mondial și odată cu emanciparea evreilor din România, educația religioasă își pierde locul central în instruirea tinerilor evrei, poate și datorită ideologiilor tot mai universaliste ce încep să se răspândească la scară largă, dar îndeosebi în dorința indiscutabilă a lor de a se integra cât mai rapid în societatea românească, prin frecventarea școlilor publice. Cu alte cuvinte, tot mai mulți israeliți se despart oarecum tranșant de *heder*, învățământul preșcolar specific evreiesc, dându-și copiii la gimnazii și licee de stat, ca semn al dorinței lor de asimilare¹⁰⁵. Ar fi trebuit de altfel să fie un lucru de dorit și din partea statului, deoarece în societățile moderne școala are printre altele și menirea de a controla și a integra cetățenii în cadrele ideologice ale națiunii.

102 Elie Wiesel, *Toate fluviile curg în mare*, trad. Felicia Antip, București, Edit. Hasefer, 2000, p.19.

103 *Ibidem*, p.45–46.

104 Cf. Abraham Joshua Heschel, *Le monde intérieur du Juif polonais*, prefață la vol. Mark Zborowski, Elizabeth Herzog, *Olam. Dans le shtetl d'Europe centrale avant la Shoah*, trad. par Didier Pernerle et Fr. Alvarez-Pereyre, Paris, Plon, 1992, p.V.

105 Cf. Arnold Schwefelberg, *Amintirile unui intelectual evreu din România*, ed. Leon Volovici, București, Edit. Hasefer, 2000, p.24.

Studentii evrei în reţeaua universitară românească

Instituţie cu o reală putere socială şi spirituală, ce pregăteşte intelectuali profesionişti, Universitatea constituie un câmp de investigaţie deosebit de complex. Ca loc de întâlnire a mai tuturor aspiraţiilor culturale la un moment dat, ea ar trebui definită nu numai prin referinţa la câteva tipuri organizatorice ideal-abstracte, ci mai ales prin clientela ce o atrage şi prin funcţiile ce le îndeplineşte în cadrul societăţii¹⁰⁶. Din această perspectivă, opţiunea pentru un anume centru de învăţământ superior şi bransa de studii, stabilirea unei tipologii în ceea ce priveşte conduita profesională, pe baza unor variabile socio-istorice (etnie, confesiune, categorie socială, origine geografică, vârstă etc), ar trebui să constituie elemente privilegiate de analiză¹⁰⁷.

Pe de altă parte, aşa cum am sugerat mai sus, Marea Unire din 1918 şi emanciparea evreilor în anul următor¹⁰⁸, a deschis tuturor israeliţilor de la noi gustul pentru integrare în noua societate, care promitea mult – chiar enorm – prin toate atuurile dobândite la finele primului război mondial (de la întinderea teritorială până la extensia nemavăzută până atunci a cooperării internaţionale, din care România nu ar fi avut decât de câştigat). Cu alte cuvinte, acordarea de drepturi cetăţeneşti evreilor, teoretic le deschidea acestora calea spre mai toate funcţiile în stat.

În acest context, este explicabil aflulul sporit de tineri spre învăţământul universitar, pe de o parte convinşi de existenţa unor debuşeeuri profesionale, iar pe de alta şi în virtutea unui discurs politic obsesiv în ceea ce priveşte necesitatea schimbării raportului de forţe în câmpul elitelor, în favoarea elementului românesc. În paranteză fie spus, era evident faptul că aspiraţia „românizării” noilor provincii (îndeosebi Ardealul şi Bucovina) presupunea eliminarea vechiului aparat administrativ şi înlocuirea cu unul de origine autohtonă. Iar ideea „românizării” era atotprezentă în epocă, chiar obsedantă, fenomenul în sine meritând studii de profunzime şi mare fineţe analitică, care cu siguranţă îşi vor afla locul cândva şi în istoriografia română.

Aşadar, în anii imediat următori primului război mondial situaţia părea deosebit de favorabilă şi plină de perspective pentru tânăra generaţie postbelică. La aceasta se adaugă şi extinderea reţelei universitare prin intrarea în circuit a două noi centre provinciale de învăţământ superior, la Cluj şi Cernăuţi, ceea ce a contribuit la dublarea aşezămintelor de acest gen în raport cu perioada anterioară. Evident, au sporit şi efectivele potenţialului public, dar şi ale celor în căutare de angajamente post-universitare.

Tabloul 1 surprinde oarecum la rece, numeric, evoluţia corpului studentesc din cele patru centre universitare româneşti interbelice, pe baza a două categorii distincte: evrei şi non-evrei, atunci când statisticile înregistrează repartiţiile pe

106 Vezi Lucian Nastasă, *Universitate şi elite. Repere bibliografice*, în „Xenopoliana”, IV, 1996, p.172-177.

107 Vezi, de pildă, Victor Karady, Lucian Nastasă, *The University of Kolozsvár/Cluj and the students of the Medical Faculty (1872-1918)*, Budapesta-Cluj, CEU-CRDE, 2004.

108 Carol Iancu, *L'émancipation des Juifs de Roumanie, 1913-1919. De l'inégalité civique aux droits de minorité*, preface de Charles Olivier Carbonell, Montpellier, Centre de recherches et d'études juives et hebraïques, 1992.

critériul confesional și cel național, consemnare ce nu este cât de cât sistematică decât de pe la mijlocul anilor '20. Pe de altă parte, un aspect fundamental trebuie semnalat încă din capul locului: cumplită, incredibilă neglijență a celor care întocmeau statisticile studentești, de la nivelul facultății până la cel de centru universitar! Că nu se potrivesc întotdeauna statisticile facultăților cu cele ale administrațiilor universitare (acestea din urmă fiind ceva mai riguroase, pentru că au ca temei taxele și stipendiile școlare), că diferă cifrele semestrului întâi de cele din al doilea – ar mai afla explicații. Însă chiar operațiile simple de adunare sau înmulțire sunt uneori eronate, existând totodată diferențe între ceea ce se găsește în arhivele universitare și în diversele statistici editate¹⁰⁹.

Acest aspect ne-a creat un imens disconfort, cu atât mai mult cu cât în ultima vreme am lucrat intens cu statistici ale învățământului superior din Austria, Franța, Germania și Ungaria, iar cifrele și verificările au indicat o seriozitate pe care unii doar și-o imaginează, dar care devine fascinantă după ce încerci să faci ceva și pentru spațiul românesc. În consecință, cu riscul anunțat acum de o eroare statistică între 1-1.5%, am preluat evidențele așa-zis „oficiale” (îndeosebi Anuare universitare), le-am confruntat cu cifrele din alte surse statistice tipărite, menționate deja în nota de subsol anterioară, iar când au existat lipsuri pe diverși ani sau discrepanțele erau mari (ori fără distincție între medicina propriu-zisă și farmacie, de exemplu, între studenții la nivel de licență și cei de doctorat etc), atunci am recurs la sursele arhivistice ale diverselor centre universitare. În felul acesta credem că am oferit o bază statistică cât mai aproape de cifrele reale de școlarizare în învățământul nostru superior interbelic.

Tabloul 1¹¹⁰

Anul	București		Iași		Cluj		Cernăuți	
	Evrei	Total studenți	Evrei	Total studenți	Evrei	Total studenți	Evrei	Total studenți
1919/20	510	7224	-	3584	276	1880	365	1591
1920/21	852	8138	-	3970	-	2421	263	1191
1921/22	-	8419	-	3767	-	2643	465	1102
1922/23	-	8986	-	3224	-	2900	483	1312
1923/24	-	10880	-	4650	224	2016	-	660
1924/25	1872	11932	1325	4634	158	2175	256	755
1925/26	2519	14869	1251	4747	-	2292	-	886

109 Avem aici în vedere îndeosebi: *Anuarele universităților din București, Iași, Cluj și Cernăuți pe toți anii interbelici; Statistica învățământului public și particular din România pentru anii școlari 1919-1920 și 1920-1921*, cu o dare de seamă de G. Theodoru, București, Tip. Curții Regale F. Göbl, Fii, 1924; *Anuarul statistic al României*, pe toți anii interbelici; *Recensământul din 1930*, vol. I-IX; Sabin Manuilă, *Știința de carte a populației României. Note preliminare după datele recensământului general al populației din 1930*, București, Institutul Social Român, 1936 ș.a.

110 Statisticile universităților din București și Cernăuți nu includ și studenții facultăților de teologie creștin-ortodoxă, tocmai pentru a nu distorsiona ponderea pe confesiuni.

Anul	Bucureşti		Iaşi		Cluj		Cernăuţi	
	Evrei	Total studenţi	Evrei	Total studenţi	Evrei	Total studenţi	Evrei	Total studenţi
1926/27	2544	16850	1382	4914	-	2494	-	1021
1927/28	2499	18879	1256	4660	151	2743	-	1155
1928/29	2580	20573	1221	4653	177	3016	-	1527
1929/30	2773	21416	1197	5010	241	3756	-	1651
1930/31	2663	18591	1323	4891	302	4064	-	1800
1931/32	2708	16408	1507	5536	404	4123	-	1925
1932/33	2101	14392	1639	5716	447	4469	-	1929
1933/34	2515	16897	1505	5982	453	4361	689	2043
1934/35	2621	17104	1029	5334	396	4300	461	1580
1935/36	1596	15091	974	5181	363	3579	346	1395
1936/37 ¹¹¹	1155	13092	656	4028	321	3191	192	998
1937/38	1169	12990	449	2638	296	3155	188	1386
1938/39 ¹¹²	610	10414	356	1969	284	3094	173	1243

Aşa cum lesne se poate constata, efectivele studenţeşti ale universităţilor din România sporesc în toată perioada interbelică în ritm alert, punctul culminant fiind atins în 1929/1930, exact anul declanşării marelui crize economice, după care urmează evidente descreşteri, chiar dacă într-o manieră lentă. Cu alte cuvinte, dacă – de pildă – la 1901/1902 erau 3443 studenţi la Bucureşti şi 629 la Iaşi, după două decenii avem deja 8832 şi respectiv 3767, pentru ca la alţi zece ani cifrele să indice 17361 studenţi în capitală şi 5753 la Iaşi. Cum bine se constată, ritmurile ponderilor sunt diferite, în sensul că la finele primului război mondial capitala Moldovei este cea care creşte semnificativ ca număr al studenţilor, pentru ca de prin 1925 întâietatea să revină Bucureştiului. Iar un alt aspect ce trebuie remarcat este ponderea evreilor, mereu la Iaşi existând între 40-50% din câţi israeliţi studiau la Bucureşti, în vreme ce cifra totală a studenţilor din ultimul centru universitar era de trei şi chiar de patru ori mai mare decât în celălalt stabiliment.

Însă această problemă, a creşterii numerice în ce priveşte corpul studenţesc, nu a fost corelată cu extensia infrastructurii universitare. De altfel, în cadrul şedinţei Adunării Deputaţilor din 16 decembrie 1927, C.N. Ifrim, într-o interpelare adresată ministrului Instrucţiunii Publice, prezenta situaţia „dezastruoasă” a Universităţii din Iaşi, care ar fi explicat într-un fel mişcările studenţeşti de acolo. Deşi acea instituţie de învăţământ superior „trebuie să fie un factor de căpetenie în acţiunea de unire şi alipire sufletească a Basarabiei”, ea „nu poate răspunde acestui rol cultural şi naţional”. Din punct de vedere al spaţiului, stabilimentul fusese conceput

111 Cifra reprezintă numărul studenţilor înmatriculaţi după revizuirea în virtutea noii legi a învăţământului superior; în baza acestei „revizui” s-a redus drastic numărul studenţilor evrei.

112 Diminuarea semnificativă a efectivelor se datorează aplicării art. 4 din Legea învăţământului superior din 1938, conform căreia studenţii care nu şi-au trecut examenele unui an de studiu vreme de doi ani consecutivi, vor fi şterşi din matricole.

pentru 7-800 studenți, or în 1927 cuantumul acestora atinsese deja aproximativ 4700. De pildă, facultatea de drept avea trei săli de cursuri pentru aproape 1800 studenți. Cam aceeași situație se întâlnea la toate facultățile. În plus, dotările didactice erau lamentabile, iar ca buget Universitatea din Iași primea 1/3 din cât avea Bucureștiul și 1/2 din cât primea Clujul, ceea ce „a făcut să nască în suflelele profesorilor”, ca și „în sufletele ieșenilor, sentimentul dureros că instituția lor e nedreptățită”¹¹³.

Dintr-o altă perspectivă, constatăm faptul că la nici un deceniu de la Marea Unire, în România aveam de-a face cu un surplus de absolvenți ai învățământului superior („titrați”), comparativ chiar și cu Germania, adică asistăm la o supraproducție de diplome. Dacă pe la 1930 în Germania era un student la 60 locuitori, în România aveam un student la 40 locuitori. Iar acest lucru în contextul în care diferențele erau enorme între cele două țări. Chiar dacă Germania pierduse un război, i se impuseră „reparații”, trecuse printr-o inflație înfiorătoare etc, ea însă continua să fie o țară puternic industrializată, cu un ridicat standard de viață, cu o tradiție culturală de prim rang etc. În schimb, România rămăsese o țară agricolă, în care puțin peste 72% din populație se ocupa cu exploatarea solului, și din care aproape jumătate era analfabetă¹¹⁴, cu o organizare și mentalitate mai mult patriarhală. În aceste împrejurări, era firesc să apară problema șomajului intelectual, dar și un corolar al acesteia, și anume concurența între „rase” pentru dobândirea posturilor publice.

Chiar dacă în epocă s-a invocat faptul că acest surplus de diplome universitare s-ar fi datorat îndeosebi crizei economice, prin reducerea drastică a oricărui progres socio-economic, această supraproducție de atestate academice s-ar fi produs oricum! Nu trebuie să uităm că după Marea Unire s-a dublat teritoriul României, ajungându-se în situația de a nu avea numărul necesar de oameni care să ocupe posturile vacante sau în curs de românizare. În acest context, s-a ajuns ca unii români să ocupe și câte două funcții, ba chiar și trei. Iar această situație a slujbelor disponibile a generat un extrem de mare aflux de tineri spre învățământul liceal și universitar, afluența fiind încurajată și de numeroasele burse acordate de stat pentru studenții săraci, accesul la cămine și cantine, diverse gratuități (pe liniile CFR, de pildă), posibilitatea de a lucra în vremea studiilor etc. Numai că acest lucru s-a făcut oarecum haotic, în România neexistând preocupări în ceea ce privește „politica profesiunilor” (sau de „orientare profesională”)¹¹⁵.

Mihail Sebastian găsea însă și ale valențe acestui aspect: „Pretutindeni, mașina de stat și angrenajul social se dovedesc insuficiente și incapabile să cuprindă în cadrul lor generațiile noi, pe care le refuză, pentru care nu mai găsesc întrebuințare și cărora nu le mai poate da condiții normale de existență, muncă și creație”.

113 *Arh.St.București, Președinția Consiliului de Miniștri*, dos. 21/1927, f.258-259. Vezi și un articol anterior al lui Cezar Petrescu, *Ruina Universității din Iași*, în „Cuvântul”, II, 1925, nr. 285 (17 octombrie), p.1.

114 Cf. *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. III (Știința de carte), publicat de Sabin Manuilă, București, Edit. Monitorul Oficial, 1938; vol. V (Profesiuni), București, Edit. Institutul Central de Statistică, f.a.

115 Abia mult mai târziu vor exista preocupări teoretice: Constantin Kirițescu, *Problema „educației dirijate” în legătură cu suprapopulația universitară și șomajul intelectual*, în „Arhiva pentru Știință și Reformă Socială”, XIII, 1936, nr. 2 (vol. *Omagiul profesorului D. Gusti*), 70 p. (extras).

De aceea, criza economică este vinovată doar în foarte mică măsură. Este vorba mai curând de „o criză de regim, de civilizație, de structură socială”. „O societate care nu mai are ce face cu tinerii ei este o societate virtual căzută. Acesta e cel mai sigur simptom de înțepenie și de moarte”. România oferă însă și specificități: „Șomajul intelectual al generațiilor tinere nu se datorează la noi numai lipsei de debușuri pentru muncă, ci și exageratei invazii de diplome și diplomați, pe care învățământul nostru superior o întreține și o încurajează an cu an. Aici nu mai este vorba de păcatele structurale ale unei societăți, incapabilă să ofere de lucru tuturor oamenilor săi, ci de dezmațul unui sistem de învățământ care trăiește în vid și produce vid, fără nici o relație cu necesitățile limitate – mereu mai limitate – ale colectivității”¹¹⁶.

Pe de altă parte, Petre Chiricuță părea și el îndreptățit a se întreba: „Cum adică? Noi românii suntem abia la a doua-treia generație de intelectuali! Am și ajuns la șomaj intelectual?” În Occident sunt mult mai mulți intelectuali decât la noi (raportat la populație), iar acolo nu se pune atât de acut problema ca la noi. Mai mult, în Apus, aspirația la cultură este una „eminamente civică”, este de fapt un drept, chiar o „cvasiobligație”, fără ca dobândirea unei diplome să impună statului vreo obligație față de posesor. „Intelectualitatea noastră este o intelectualitate de import, de lux, de dragul purei celebrități, beneficiară, snoabă”. Care sunt rezultatele activității ei, dacă în mediul rural avem încă o masivă populație analfabetă?¹¹⁷ În acest context, răspunzând celor care sugerează ca soluție pentru șomajul intelectual impunerea lui *numerus clausus* etno-confesional, chiar cenzitar, Petre Chiricuță – într-o altă intervenție – explică de unde derivă ilegalitatea și nedreptatea aplicării unui atare principiu de excludere. El spune că „dreptul la cultură” derivă din chiar „esența cetățeniei” și nimeni nu poate fi privat de acest drept. Totodată, autorul crede că în „problema intelectualității creatoare și libere” trebuie promovată „libera concurență stimulatorie a valorilor activ creatoare”, iar pentru rezolvarea parțială a șomajului intelectual se cere reducerea cumulurilor, adică „nimeni nu poate împlini decât o singură funcție în stat”¹¹⁸. Cum de la sine se înțelege, acest aspect al supraproduției de diplome academice și problema șomajului intelectual în România acelei epoci sunt teme suficient de complexe pentru a fi analizate distinct, într-un alt context.

În legătură cu subiectul nostru însă, nu lipsită de semnificație este repartitia pe domenii de studii a tuturor acestor efective de studenți evrei și non-evrei, într-o logică ce poate fi mai apoi cât de cât explicată. Se impune mai întâi o prezentare a acestei distribuții pe fiecare centru universitar aparte, această opțiune având ca temei în primul rând dificultățile tehnice de a așeza acum și aici în pagină tablo-uri care să ofere dimensiunea comparativă între diversele instituții de învățământ superior.

116 Mihail Sebastian, *Șomajul intelectual*, în „Cuvântul”, IX, 1933, nr. 2978, 10 august, p.1.

117 Pr. Petre Chiricuță, *Șomaj – „intelectual”?*, în „Cuvântul”, IX, 1933, nr. 2984 din 16 august, p.1-2.

118 „Cuvântul”, IX, 1933, nr. 2993 din 25 august, p.1-2

Tabloul 2/a. Universitatea din București

	Litere și filosofie	Științe	Drept	Medicină	Farmacie	Total
1895/96	344	298	687	502	94	1925
1900/01	545	263	2297	487	188	3780
1901/02	475	318	2312	516	128	3749
1904/05	386	188	2589	634	351	4148
1909/10	422	193	1575	576	436	3202
1910/11	402	159	1386	622	415	2984
1911/12	442	179	1373	672	428	3094
1919/20	470	905	4104	1626	119	7224
1920/21	754	842	4375	1808 ¹¹⁹	359	8138
1921/22	1022	931	4711	1565	190	8419
1922/23	1419	1965	5091	1344	167	9986
1923/24	1636	1452	5536	1604	652	10880
1924/25	2192	1552	5790	2201	197	11932
1925/26	3293	1637	6970	2289	680	14869
1926/27	4725	1778	7760	1920	667	16850
1927/28	6424	2280	7762	1616	797	18879
1928/29	6656	3094	8463	1591	769	20573
1929/30	6658	3167	8825	1771	995	21416
1930/31	3133	3011	9693	858	948	17643
1931/32	2361	3112	8862	1071	1002	16408
1932/33	2611	2931	6825	1062	963	14392
1933/34	3524	2650	8858	1030	835	16897
1934/35	3466	2754	8648	1031	1205	17104
1935/36	3460	2037	7559	987	1048	15091
1936/37	3033	1566	6626	1041	826	13092
1937/38	3035	1574	6626	1215	540	12990
1938/39	2519	1104	5075	1148	568	10414
1939/40	1771	927	5310	1283	602	9893

119 *Anuarul statistic al României. 1922*, București, Tipografia Curții Regale, F. Göbl Fii, 1923, p.289, nu furnizează pentru această facultate nici o cifră. Cuantumul prezentat de noi, aici, provine din Arhiva Ministerului Instrucțiunii.

Tabloul 2/b. Universitatea din Iaşi

	Litere şi filosofie	Ştiinţe	Drept	Medicină	Farmacie	Total
1904/05	101	73	227	151	-	552
1919/20	214	786	1421	966	197	3584
1920/21	390	730	1495	1106	249	3970
1921/22	199	870	1361	1142	195	3767
1922/23	330	1054	1840	-	-	3224
1923/24	491	899	1924	948	388	4650
1924/25	610	987	1765	826	446	4634
1925/26	548	1089	1811	785	514	4747
1926/27	645	1162	1907	635	565	4914
1927/28	557	1365	1711	592	435	4660
1928/29	684	1395	1501	596	477	4653
1929/30	842	1562	1451	630	525	5010
1930/31	856	1241	1692	627	475	4891
1931/32	860	1382	2110	691	493	5536
1932/33	806	1057 ¹²⁰	2577	749	527	5716
1933/34	958	997	2883	685	459	5982
1934/35	852	956	2724	661	141 ¹²¹	5334
1935/36	694	777	2945	738	27	5181
1936/37	526	589	2189	708	16	4028
1937/38	359	530	996	734	19	2638
1938/39	260	233	640	836	-	1969

Tabloul 2/c. Universitatea din Cluj

	Litere şi filosofie	Ştiinţe	Drept	Medicină	Farmacie	Total
1920/21	132	81	1197	926	85	2421
1921/22	459	131	1200	801	52	2643
1922/23	691	167	1265	706	71	2900
1923/24	328	195	960	472	61	2016
1924/25	404	214	967	524	66	2175
1925/26	423	218	1073	480	98	2292
1926/27	506	220	1185	429	154	2494
1927/28	580	355	1147	509	152	2743

120 Scăderea numărului de studenţi la facultatea de ştiinţe se datorează desprinderii secţiei de ştiinţe agricole ca instituţie distinctă.

121 Din acest an, farmacia este în lichidare.

	Litere și filosofie	Științe	Drept	Medicină	Farmacie	Total
1928/29	704	455	1079	646	132	3016
1929/30	734	625	1519	767	111	3756
1930/31	764	589	1714	870	127	4064
1931/32	684	463	1691	955	331	4124
1932/33	710	575	1813	984	387	4469
1933/34	691	554	1695	1025	396	4361
1934/35 ¹²²	708	403	2184	1005	-	4300
1935/36	572	338	1719	950	-	3579
1936/37	587	401	1341	862	-	3191
1937/38	582	357	1321	895	-	3155
1938/39	508	324	1364	898	-	3094

Tabloul 2/d. Universitatea din Cernăuți

	Litere și filosofie	Științe	Drept	Total
1919/20 ¹²³	938		653	1591
1920/21	719		472	1191
1921/22	800		302	1102
1922/23	846		466	1312
1923/24	242	181	237	660
1924/25	203	174	378	755
1925/26 ¹²⁴	229	-	657	-
1926/27	324	196	501	1021
1927/28	371	217	567	1155
1928/29	513	336	678	1527
1929/30	508	400	743	1651
1930/31	507	505	788	1800
1931/32	526	576	823	1925
1932/33	402	641	886	1929
1933/34	554	477	1012	2043
1934/35	556	394	630	1580
1935/36	481	275	639	1395
1936/37	357	176	465	998
1937/38	274	176	936	1386
1938/39	223	242	778	1243

122 Facultatea de farmacie a fost desființată, acest tip de învățământ fiind comasat la București.

123 Până în 1923, literele și științele au fost comasate într-o singură facultate.

124 Lipsesc indicații cifrice pentru facultatea de științe în acest an universitar.

Aşa cum lesne se poate constata, partea cea mai numeroasă a corpului studentesc era înregimentată la facultăţile de drept, la cele patru ilustrate mai sus adăugându-se şi facultatea de drept din Oradea. Explicaţia acestei prezenţe masive rezidă în faptul că mulţi studenţi înregistraţi la facultatea de litere şi filosofie urmau şi pe cea de drept, fie pentru o rentabilizare a studiilor universitare, prin jocul la „două capete”, fie pentru dobândirea unei culturi umaniste şi facilităţi de utilizare a limbilor clasice ori moderne, în cazul celor ce îmbrăţişau cariere juridice, fie – dar nu în ultimul rând – pentru dobândirea unor competenţe juridice strict necesare celor ce ţinteau şi la o carieră politică. Aşadar, în sine dreptul era atractiv prin aceea că putea avea ca finalitate – asemenea medicinei ori arhitecturii – o profesie de clientelă, care aducea în mod sigur beneficii materiale semnificative dacă se opta pentru avocatură. Iar peste toate, absolvind şi facultatea de drept, cumulul de cunoştinţe putea fi utilizat şi în câmpul acţiunii politice.

Dintr-o altă perspectivă, afluxul de tot mai mulţi studenţi la facultatea de drept, începând de altfel chiar cu ultimul deceniu al veacului XIX, relevă atitudinile liberale tot mai profunde din sânul elitei, îndeosebi a celei provinciale, în asigurarea unor cariere specifice noului model societal, deşi acest aspect a fost perceput de contemporani, la noi, ca şi în Ungaria de pildă, ca o „maladie a titlurilor”¹²⁵.

În acest context, este lesne de constatat faptul că mulţi studenţi din România care aspirau spre cariere de stat sau politice s-au îndreptat îndeosebi spre studiile juridice şi pentru că – după cum motiva un memorialist, referindu-se la opţiunea sa de la 1900 – „dreptul poate să-mi deschidă un drum mai larg în viaţă”, iar în plus, asemenea altora ce se pregăteau pentru cariera de avocat, a urmat şi cursurile de declamaţie de la Conservator¹²⁶. Este şi explicaţia faptului că atât în ţară, cât şi în străinătate, cohortele de studenţi la facultăţile de drept au fost de-a dreptul impresionante, pentru că această filieră nu se adresa doar unei singure „pieţe” (ca în cazul medicinei, de exemplu), ci oferea o multitudine de deuşeuri. Între 1899-1911, din totalitatea tinerilor din România aflaţi la studii în Franţa, între 51% şi 62% au urmat cursurile juridice¹²⁷. Iar acest lucru se datorează faptului că mai ales până la primul război mondial cariera de avocat, mai mult chiar decât medicina, era profesia liberală cea mai căutată în toate ţările în curs de modernizare, mai ales în cele târziu modernizate. Mai mult, a urma facultatea de drept constituia o filieră oarecum comodă, care nu presupunea mari investiţii

125 Expresia aparţine lui István Apáthy, rector al Universităţii din Cluj înainte de primul război mondial, în *Egyetemeink bajairól és azok orvoslásáról*, în vol. *Beszédek, a melyek a kolozsvári M. K. Ferencz József Tudományegyetem alapítása XL évfordulójának ünnepén* (în seria „Acta Universitatis Litterarum Regiae Hungaricae”, fasc. II), Kolozsvár, Nyomatott Ajtai K. Alebert Könyvnyomdájában, 1912, p.25. Pentru această aseuire ce am făcut-o vezi Victor Karady, *Une „nation de juristes”. Des usages sociaux de la formation juridique dans la Hongrie d’Ancien Régime*, în „Actes de la Recherche en Sciences Sociales”, no. 86-87, 1991, p.106-124.

126 I. Valjan, *Cu glasul timpului. Amintiri*, ed. Despina Vasilescu-Valjan şi Ion Potopin, Bucureşti, Edit. Eminescu, 1987, p.94.

127 Calcule făcute de Victor Karady, *La migration internationale d’étudiants en Europe, 1890-1940*, în „Actes de la Recherche en Sciences Sociales”, no. 145/2002, p.52, după Anuarele Statistice ale Franţei.

sau destoinicie și nici vocație intelectuală, dar care conferea un titlu universitar, confirma un statut social și oferea perspective de ascensiune¹²⁸. Iar absolvenții acestei facultăți erau tot mai mult solicitați pentru a apăra noile tipuri de interese, de la afacerile juridice și economice ale diverselor instituții de stat sau private până la cele ale persoanelor fizice.

Tabloul 3/a. Studenții facultății de drept din București

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1909/10	1575	1572	3	1526	49 (3.11%)
1910/11	1386	1380	6	1367	19 (1.37%)
1911/12	1373	1366	7	1343	30 (2.18%)
1919/20	4104	4012	92	4086	18 (0.43%)
1920/21	4375	4224	151	4357	18 (0.41%)
1921/22	4711	-	-	-	-
1922/23	5091	-	-	-	-
1923/24	5536	5049	487	-	-
1924/25	5790	5167	623	4884	906 (15.64%)
1925/26	6970	6217	753	5877	1093 (15.68%)
1926/27	7760	6838	922	6492	1268 (16.34%)
1927/28	7762	6794	968	6195	1567 (20.18%)
1928/29	8463	7139	1060	7120	1343 (15.86%)
1929/30	8825	7749	1076	7405	1420 (16.1%)
1930/31	9693	8418	1275	8028	1665 (17.17%)
1931/32	8862	7791	1071	7346	1516 (17.1%)
1932/33	6825	6050	775	5547	1278 (18.72%)
1933/34	8858	7829	1029	7494	1364 (15.39%)
1934/35	8648	7453	1193	7414	1234 (14.26%)
1935/36	7559	6599	960	6725	834 (11.03%)
1936/37	6626	5840	786	6115	511 (7.71%)
1937/38 ¹²⁸	6626	5840	786	6115	511 (7.71%)
1938/39	5075	4511	564	4912	163 (3.21%)
1939/40	5310	4503	807	5195	115 (2.2%)

128 *O statistică universitară*, în „Înfrățirea”, Cluj, II, 1921, nr. 411 (30 decembrie), p.2.

129 *Anuarul Universității din București, 1937-1938*, București, Edit. „Bucovina” I.E. Torouțiu, 1939, p.76, reia pentru facultatea de drept exact aceeași statistică din anul precedent, cifre ce se regăsesc și în tabloul general al universității.

Tabloul 3/b. Studenții facultății de drept din Iași

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1909/10	396	394	2	366	30 (7.57%)
1910/11	293	292	1	290	3 (1.02%)
1911/12	403	401	2	392	11 (2.72%)
1919/20	1421	1355	66	1244	177 (12.45%)
1920/21	1495	1420	75	1295	200 (13.37%)
1921/22	1361	1269	92	-	-
1922/23	1840	1704	136	-	-
1923/24	1924	1755	169	-	-
1924/25	1765	1578	187	1493	272 (15.41%)
1925/26	1811	1581	230	1527	284 (15.68%)
1926/27	1907	1667	240	1598	309 (16.2%)
1927/28	1711	1493	218	1400	311 (18.17%)
1928/29	1501	1316	185	1174	327 (21.78%)
1929/30	1451	1342	109	1154	297 (20.46%)
1930/31	1692	1442	250	1215	477 (28.19%)
1931/32	2110	1758	352	1538	572 (27.1%)
1932/33	2577	2107	470	1922	655 (25.41%)
1933/34	2883	2355	528	2304	579 (20.08%)
1934/35	2724	2257	467	2297	427 (15.67%)
1935/36	2945	2460	485	2523	422 (14.32%)
1936/37	2189	1856	333	1971	218 (9.95%)
1937/38	996	847	149	941	55 (5.52%)
1938/39	640	523	117	626	14 (2.18%)

Tabloul 3/c. Studenții facultății de drept din Cluj

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1921/22	1200	1196	4	-	-
1922/23	1265	1261	4	1129	136 (10.75%)
1923/24	960	960	-	869	91 (9.47%)
1924/25	967	957	10	922	45 (4.65%)
1925/26	1073	1043	30	1021	52 (4.84%)
1926/27	1185	1153	32	1094	91 (7.67%)
1927/28	1147	1119	28	1063	84 (7.32%)

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1928/29	1079	1047	32	985	94 (8.71%)
1929/30	1519	1479	40	1383	136 (8.95%)
1930/21	1714	1611	103	1569	145 (8.45%)
1931/22	1691	1578	113	1525	166 (0.94%)
1932/23	1813	1742	71	1670	143 (7.88%)
1933/24	1695	1574	121	1551	144 (8.49%)
1934/25	2184	2050	134	2027	157 (7.18%)
1935/36	1719	1602	117	1618	101 (5.87%)
1936/27	1341	1276	65	1263	78 (5.81%)
1937/28	1321	1234	87	1252	69 (5.22%)
1938/29	1364	1265	99	1299	65 (4.76%)

Tabloul 3/d. Studenții facultății de drept din Cernăuți

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1919/20	653	635	18	554	99 (15.16%)
1920/21	472	467	5	397	75 (15.88%)
1921/22	302	297	5	-	-
1922/23	466	458	8	-	-
1923/24	237	222	15	-	-
1924/25	378	350	28	320	158 (41.79%)
1925/26	657	613	44	-	-
1926/27	501	461	40	-	-
1927/28	567	512	52	-	-
1928/29	678	615	63	-	-
1929/30	743	656	87	-	-
1930/31	788	686	102	-	-
1931/32	823	707	116	-	-
1932/33	886	769	117	-	-
1933/34	1012	903	109	675	337 (33.3%)
1934/35	630	564	66	464	166 (26.34%)
1935/36	639	586	53	514	125 (19.56%)
1936/37	465	435	30	390	75 (16.12%)
1937/38	936	872	64	854	82 (8.76%)
1938/39	778	722	56	697	81 (10.41%)

Tabloul 3/e. Studenții facultății de drept din Oradea¹³⁰

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1921/22	377	373	4	274	103 (27.32%)
1922/23	293	292	1	229	64 (21.84%)
1923/24	195	190	5	163	32 (16.41%)
1924/25	202	195	7	167	35 (17.32%)
1925/26	263	255	8	216	47 (17.87%)
1926/27	290	276	14	226	64 (22.06%)
1927/28	274	259	15	212	62 (22.62%)
1928/29	317	285	32	244	73 (23.02%)
1929/30	359	331	28	-	-
1930/31	432	391	41	-	-
1931/32	557	515	42	474	83 (14.9%)
1932/33	764	697	67	663	101 (13.21%)
1933/34	642	590	52	516	126 (19.62%)

Pe de altă parte – un aspect nu lipsit de semnificație –, studiile de drept au constituit unul din atuurile de bază ale celor care s-au implicat în viața politică de la noi până spre sfârșitul democrației românești, carierele juridice presupunând activități identificabile cu pozițiile elitiste, oferind totodată competențe legislatorilor și funcționarilor de stat. Este și explicația pentru care din cei 682 de „juriști” identificați în vechiul regat al României între 1800-1878, 417 au deținut funcții politice, fiind deputați, senatori, miniștri și prim-miniștri¹³¹. Iar o analiză a structurii socio-profesionale a Parlamentului între 1922-1937, de pildă, indică în mod evident faptul că cele două Camere erau dominate de absolvenții unei facultăți de drept, aceștia fiind în proporție de 35,5%, urmați la distanță mare de proprietarii agricoli (6,5%), de profesorii de liceu (6,2%) și proprietarii urbani (6,1%). În ceea ce privește prima categorie ce ne interesează aici, aceasta era distribuită oarecum inegal, în Camera Deputaților fiind prezenți o medie de 41,8% „avocați”, urmați de profesorii de liceu (6,3%) și de universitari (6,1%), în vreme ce în Senat posesorii unei diplome în drept erau doar în proporție de 25,3%, urmați de înalții prelați (10,9%) și de diverși mari proprietari (agricoli și industriali)¹³², configurația acestei

130 La Oradea ființa o Academie încă de la 1780, care din 1850 va fi doar de drept. Prin decretul regal din 4 mai 1874, Academia devine o facultate de drept, cu un ciclu de 4 ani, la fel ca toate facultățile. După primul război mondial, instituția a continuat să funcționeze depinzând de Universitatea din București.

131 Elena Siupiur, *Viața intelectuală la români în secolul XIX*, în vol. *Cartea interferențelor*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1985, p.243.

132 Cf. Ioan Scurtu, *La structure socio-professionnelle du Parlement roumain pendant les années 1919-1937*, în „Analele Universității București”, istorie, 1987, p.91-93.

Camere din urmă fiind dată de caracterul specific de reprezentare a unor instituții fundamentale ale statului¹³³.

Semnificativ este însă faptul că până la finele primului război mondial marea majoritate a celor care au absolvit facultatea de drept posedau o diplomă franceză, unii din aceștia ajungând în țară chiar profesori universitari¹³⁴. În acest context, acei români aflați la studii în Franța nu se poate să nu fi fost sensibili la teribilul succes editorial al lucrării lui Edouard Drumont, *La France juive*, apărută în 1886, lucrare ce atribuie evreilor așa-zisa „decădere” a Hexagonului¹³⁵.

În plus, dacă pe lângă implicarea în viața politică, absolvenții unei facultăți de drept se vedeau buni juriști, prestigiul unora putea atinge cote maxime. Iată cum surprindea I. Valjan la începutul veacului XX portretul lui Take Ionescu – numit cum bună dreptate și „gură de aur” –, în postura lui de avocat, model de succes pentru mulți din tinerii aspiranți la această profesie: „Apariția lui la Palatul de Justiție e totdeauna un eveniment. O lume întreagă e în jurul acestui prinț al barei. Apare mai întotdeauna escortat de secretari, admiratori, partizani, solicitanți, care îi urmăresc pașii, și chiar dacă intră singur în Palat în câteva clipe s-a și făcut cerc în jurul lui. E în centrul admirației obștești, nimeni n-are curaj să-i precupețească elogiile, prieteni sau dușmani, partizani sau adversari, toți se înclină în fața acestei forțe care câștigă parcă zi în zi în măreție și prestigiu. De câte ori se anunță pleoaria lui Take într-un proces mare, sala se umple până la refuz. Treizeci-patruzeci de avocați mari, mijlocii sau mici fac cerc în spatele lui și ascultă. (...) Este cel mai mare orator al timpului la bară, în politică, la tribună, în parlament, oriunde e chemat de multipla, multicolora și neostenita lui vibrație zilnică”¹³⁶. Iar de celebritate s-au bucurat – chiar dacă nu de o asemenea anvergură – o sumedenie de alți juriști, care au constituit totodată modele de aspirație profesională pentru tinerii doritori nu doar de o carieră, ci și de celebritate. Așadar, sunt argumente suficiente pentru a înțelege afluxul masiv de studenți spre facultățile de drept.

În ceea ce-i privește pe evrei, opțiunea lor pentru a urma studii juridice în noul stat român, care îi recunoscuse ca cetățeni cu drepturi depline începând cu 1919, indică în mod evident dorința lor imensă de a se integra în societatea românească, pentru că altfel competențele juridice câștigate în țară le-ar fi fost de prea puțin folos în afară. Așa se face că în cazul facultăților de drept evreii au fost supra-reprezențați în toată perioada interbelică, la București situându-se între 15-20%, pentru ca la Iași și mai ales Cernăuți ponderile acestora să fie mult mai ridicate, între 20-30% (mai ales în anii 1928-1934), în fapt, în ultimul centru universitar cuantumul depășind 30%, atingând la un moment dat chiar 41%. Poate fi aceasta explicația pentru care frecvent în Anuarele Universității din Cernăuți lipsesc indicații clare în ceea ce privește prezența evreilor

133 În linia mari, această structură socio-profesională este oarecum similară cu cea a Parlamentului din a doua jumătate a veacului XIX (vezi George D. Nicolescu, *Parlamentul român, 1866-1901. Biografii și portrete*, București, I.V. Socec, 1903).

134 Lucian Nastasă, *Le rôle des études à l'étranger dans la carrière des professeurs d'université roumains (1878-1944)*, în vol. *L'enseignement des Elites en Europe Centrale (19-20e siècles)*, sous la direction de Victor Karady et Mariusz Kulczykowski, Cracovie, Université Jagellonne, 1999, p.149-158.

135 Volumul s-a bucurat de mare căutare, între 1886-1914 cunoscând peste 200 ediții. Nu întâmplător, poate, în 1889 se crează în Franța „Liga Antisemită”.

136 I. Valjan, *Cu glasul timpului. Amintiri*, p.137-138.

pe diverse branşe de studiu? O situaţie asemănătoare cu a Iaşului aflăm la facultatea de drept din Oradea, cu evrei în procente ce pornesc de la 27% în 1921/1922, pentru ca să avem apoi o medie între 19-21%. Deşi constatăm o uşoară supra-reprezentare şi la Cluj, ponderea evreilor este aproape mereu sub 10%, compensată însă în „dauna” elementului românesc prin prezenţa maghiarilor (în principal de două confesiuni: calvinistă şi romano-catolică) şi, în mai mică măsură, a germanilor.

Aşadar, ipotetic vorbind, perioada de după emanciparea evreilor trebuia să fie de fapt una a integrării acestora în societatea românească, dacă am ţine cont de „pasiunea” pe care a depus-o acest grup pentru reuşita socială. Din nefericire însă, cu toate drepturile civile obţinute de către israeliţi în România după 1919, nu cunoaştem cazuri de înalţi funcţionari ai statului, nici de judecători sau alt gen de magistraţi, la fel cum nu ştim nici vreun general în armată evreu etc¹³⁷. Cu alte cuvinte, mereu a existat o blocare obscură, fără a avea o acoperire prin legi, în ce priveşte ascensiunea socială a evreilor, iar antecedentele socio-istorice, ideologice şi – poate – chiar psihologice au concurat la dezvoltarea unei atitudini violent antisemite în anii interbelici, iar în mediul universitar nu întâmpător la facultatea de drept din Iaşi s-au inflammat lucrurile imediat după război. În acest context, procesul asimilării ori al integrării politice şi sociale a evreilor a fost extrem de restrâns şi mai ales foarte dificil tocmai datorită acestei vulnerabilităţi de după emancipare.

Oarecum diferit au stat lucrurile în cazul anumitor profesii liberale, precum medicina şi farmacia, care au constituit câmpurile cele mai deschise faţă de evrei, alături de cele antreprenoriale, de care nu ne ocupăm aici. De altfel, studiile de medicină şi farmacie par a fi domeniile de maxim interes pentru tinerii evrei, iar statisticile universitare confirmă din plin acest aspect.

Tabloul 4/a. Studenţii facultăţii de medicină şi farmacie din Bucureşti

Anul	Medicină					Farmacie				
	Total	Băieţi	Fete	Non-evrei	Evrei	Total	Băieţi	Fete	Non-evrei	Evrei
1909/10	576	482	94	518	58 (10.07)	436	294	142	401	35 (8.02%)
1910/11	622	507	115	555	67 (10.77)	415	280	135	391	24 (5.78%)
1911/12	672	607	165	602	70 (10.41)	428	280	148	396	32 (7.47%)
1919/20	1626	1307	319	1289	337 (20.72)	119	88	222	82	37 (31.09%)
1920/21	1808	1454	354	1271	537 (29.7)	359	101	258	287	72 (20.05%)
1921/22	1565	1250	315	-	-	190	51	139	-	-
1922/23	1344	1074	270	-	-	167	50	117	-	-
1923/24	1604	1320	284	-	-	652 ¹³⁸	278	374	471	181 (27.76%)

137 Cu toate sacrificiile din primul război mondial, constatăm de pildă că în 1919/20, în şcolile militare din România, nu era decât un singur elev evreu, la Liceul Militar „Mănăstirea Dealu” (la un efectiv de 392 elevi). Erau însă 10 evrei (5 şi 5) la două şcoli pregătitoare a ofiţerilor de rezervă (de la Ploieşti – dintr-un total de 296 elevi – şi Craiova – la 295 elevi); cf. *Statistica învăţământului public şi particular din România pe anii şcolari 1919-1920 şi 1920-1921*, cu o dare de seamă de G. Theodoru, Bucureşti, Tip. Curtii Regale F. Göbl, 1924, p.474-475.

138 Este anul când farmacia s-a separat de medicină la Bucureşti.

Anul	Medicină					Farmacie				
	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1924/25	2201	1852	349	1614	587 (26.66)	197	125	72	155	42 (21.31%)
1925/26	2289	1936	354	1564	725 (31.67)	680	278	402	-	-
1926/27	1920	1622	298	1489	431 (22.44)	667	265	402	412	255 (38.23%)
1927/28	1616	1345	271	1315	301 (18.62)	797	315	482	492	305 (38.26%)
1928/29	1591	1273	318	1308	283 (18.63)	769	341	428	466	303 (39.4%)
1929/30	1771	1350	412	1409	362 (20.44)	995	450	545	603	392 (39.39%)
1930/31	858	657	198	708	150 (17.48)	948	433	515	607	341 (35.97%)
1931/32	1071	796	275	849	222 (20.72)	1002	473	529	711	291 (29.04%)
1932/33	1062	772	290	831	231 (21.75)	963	408	555	693	270 (28.03%)
1933/34	1030	721	309	744	286 (27.76)	835	328	507	616	219 (26.22%)
1934/35	1031	706	325	727	304 (29.48)	1205	498	707	807	398 (33.02%)
1935/36	987	708	279	768	219 (22.18)	1048	417	631	670	378 (36.06%)
1936/37	1041	717	324	822	219 (21.03)	826	322	504	543	283 (34.26%)
1937/38	1215	832	383	1037	178 (14.65)	540	227	313	379	161 (29.81%)
1938/39	1148	771	377	1026	122 (10.62)	568	214	354	434	134 (23.59%)
1939/40	1283	865	418	1158	125 (9.74)	602	210	392	496	106 (17.6%)

Tabloul 4/b. Studenții facultății de medicină și farmacie din Iași

Anul	Medicină					Farmacie				
	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1919/20	966	658	308	-	-	197	93	104	-	-
1920/21	1106	653	453	-	-	249	132	117	-	-
1921/22	1142	712	432	-	-	195	112	83	-	-
1922/23	1377	-	-	546	831 (60.34%)	396	-	-	97	299 (75.5%)
1923/24	948	610	338	-	-	388	147	241	-	-
1924/25	826	575	251	409	417 (50.5%)	446	140	306	92	354 (79.37%)
1925/26	785	504	281	496	289 (36.81%)	514	176	338	92	422 (86%)
1926/27	635	465	170	346	289 (45.5%)	565	209	356	73	492 (87.07%)
1927/28	592	436	156	325	267 (45.1%)	435	180	255	74	361 (82.98%)
1928/29	596	442	154	359	237 (39.76%)	477	198	279	75	402 (84.27%)
1929/30	630	495	135	368	262 (41.58%)	525	210	315	89	436 (83.04%)
1930/31	627	479	148	383	244 (38.91%)	475	199	276	86	391 (82.31%)
1931/32	691	525	166	407	284 (41.09%)	493	222	271	95	398 (80.73%)
1932/33	749	569	180	423	326 (43.52%)	527	236	291	112	415 (78.74%)
1933/34	685	490	195	423	262 (38.24%)	459	179	280	99	360 (78.43%)
1934/35	661	469	192	424	237 (35.85%)	141	59	82	37	104 (73.75%)

Anul	Medicină					Farmacie				
	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1935/36	738	552	186	446	292 (39.56%)	27	16	11	10	17 (62.96%)
1936/37	708	500	208	442	266 (35.75%)	16	11	5	6	10 (62.5%)
1937/38	734	513	221	482	252 (34.33%)	19	9	10	6	13 (68.42%)
1938/39	836	579	257	554	282 (33.73%)	-	-	-	-	-

Tabloul 4/c. Studenții facultății de medicină și farmacie din Cluj

Anul	Medicină					Farmacie				
	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1919/20	792	678	114	-	-	66	66	-	-	-
1920/21	926	845	81	-	-	85	68	17	-	-
1921/22	801	706	95	-	-	52	47	5	-	-
1922/23	706	625	81	-	-	71	58	13	-	-
1923/24	472	404	68	372	100 (21.18%)	61	53	8	53	8 (13.11%)
1924/25	524	444	80	448	76 (14.50%)	66	49	17	55	11 (16.66%)
1925/26	480	389	91	-	-	98	63	35	-	-
1926/27	429	350	79	-	-	154	101	53	-	-
1927/28	509	437	72	496	13 (2.55%)	152	112	40	131	21 (13.81%)
1928/29	646	563	83	613	33 (5.1%)	132	93	39	112	20 (15.15%)
1929/30	767	670	97	717	50 (6.51%)	111	72	39	88	23 (20.72%)
1930/31	870	747	123	778	92 (10.57%)	127	70	57	95	32 (25.19%)
1931/32	955	820	135	841	114 (11.93%)	331	183	148	256	75 (22.65%)
1932/33	984	838	146	842	142 (14.43%)	387	219	168	194	93 (24.03%)
1933/34	1025	861	164	869	156 (15.21%)	396	223	173	309	87 (21.96%)
1934/35	1005	830	175	827	178 (17.71%)	-	-	-	-	-
1935/36	950	795	155	747	203 (21.36%)	-	-	-	-	-
1936/37	862	722	140	685	177 (20.53%)	-	-	-	-	-
1937/38	895	733	162	740	155 (17.31%)	-	-	-	-	-
1938/39	898	718	180	756	142 (15.81%)	-	-	-	-	-

Tabloul 4/d. Doctori în medicină la Universitatea din Cluj, 1919-1929¹³⁹

Anul	Non-evrei		Evrei		Total		Total
	B	F	B	F	B	F	
1919	12	3	3	-	15	3	18
1920	82	3	33	1	115	4	119
1921	71	1	65	-	136	1	137
1922	78	3	42	6	120	9	129
1923	30	3	21	2	51	5	56
1924	97	9	80	10	177	19	196
1925	37	3	7	1	44	4	48
1926	78	6	20	8	98	14	112
1927	65	8	19	4	84	12	96
1928	55	6	12	7	67	13	80

Tabloul 4/e. Studenții facultăților de farmacie

Anul	București înscriși	București licențiați	Cluj înscriși	Cluj licențiați	Iași înscriși	Iași licențiați
1923/4	652	54	61	5	~400	40
1924/5	197	25	66	16	446	39
1925/6	667	13	~100	19	514	41
1926/7	667	69	~125	14	565	39
1927/8	797	90	152	28	435	36
1928/9	769	125	132	31	477	41
1929/30	995	94	111	36	525	78
1930/1	948	106	127	36	475	55
1931/2	1002	79	331	34	493	38
1932/3	963	99	387	34	527	48
1933/4	835	393	396	37	459	67

Dintr-o anumită perspectivă, această prezență masivă a evreilor la facultățile de medicină ne obligă să constatăm opțiunea lor indiscutabilă pentru științele complexe, am putea spune „dure“, cu validitate universală și susceptibile a fi transportate sau transferate cu titlul de bagaj intelectual de-a lungul întregii vieți. Totodată, este mult prea evident faptul că medicina a făcut parte pentru evreii din diaspora

¹³⁹ Arh.St.Cluj, Institutul de medicină, fond 650, pachet 11, dos. 56, doc.291.

dintr-o veritabilă moştenire intelectuală ancestrală¹⁴⁰. Nu întâmplător, de exemplu, între 1889-1900, facultatea de medicină din Iaşi a fost frecventată de 150 de evrei, dintr-un total de 376, constituind astfel un procent de 39.9%, ceea ce indică în mod evident o supra-reprezentare¹⁴¹. Iar acest aspect este o constantă şi pentru perioada interbelică, în semestrul II al anului universitar 1922/3 ponderea evreilor depăşind chiar cu mult pe cea a românilor (831 israeliţi şi doar 546 autohtoni)¹⁴², pentru ca din anul următor să înceapă o descreştere (în 1924/5, din 826 studenţi, 417 fiind evrei, iar 406 creştini)¹⁴³ până la proporţii situate între 35-43% în toţi anii '30, acesta fiind de altfel şi argumentul activiştilor antisemiţi, care doreau impunerea unui *numerus clausus*, fapt realizat din 1938.

Pe de altă parte, nu trebuie neglijat faptul că în tradiţia iudaică medicul a fost întotdeauna un „activist“ şi un „misionar“ în cadrul comunităţii, cu funcţii mult mai largi decât acea de simplu vindecător. Medicului evreu i-a revenit în primul rând o menire socială, chiar educativă, iar acest aspect – al „doctorului-educator“ – a fost evidenţiat şi pentru societatea israelită de la noi¹⁴⁴. Nu întâmplător, printre temele disertaţiilor doctorale ale evreilor figurează subiecte precum: *Responsabilitatea medicală* (de Al. Grossi, la Iaşi, 1904); *Alcoolismul din punct de vedere clinic şi medico-legal* (de Ştrul Catz, la Iaşi, 1904); *Higiena şi dietetica sifilisului* (de Leiba Leibovici, la Iaşi, 1907); *Ataxia acută tabagică* (de Sulim Finchelstein, Cluj, 1936); *Caria dentară. Tratamentul ei profilactic în mediul şcolar* (de Ernest Mesinger, Cluj, 1938) etc, enumerarea acestora putând lesne constitui un respectabil tom bibliografic.

În plus – pentru că mai sus am vorbit de şomajul intelectual –, se poate lesne constata că absolvenţii facultăţilor de medicină nu au fost atinşi de acest fenomen nici măcar în anii crizelor economice, la fel cum mai puţin i-au afectat profesional manifestările rasiste, în cazul acestei profesii de clientelă, însă vitală pentru viaţa omului: așa cum indică bunăoară şi datele recensământului şomerilor intelectuali de la 7 martie 1938, în toată România nu erau atunci decât 2 medici şomeri, comparativ cu absolvenţii de litere (172), drept (128), ştiinţe (124), Academia comercială (79), Politehnică (66) ş.a., majoritatea celor fără o slujbă fiind de sex masculin¹⁴⁵. Până şi *Decretul-Lege pentru revizuirea titlurilor şi autorizaţiunilor de liberă practică a medicilor şi farmaciştilor cu diplome în străinătate echivalente în ţară*, promulgat la 9 februarie 1938 şi îndreptat în mod evident contra medicilor israeliţi, nu a putut afecta acest corp profesional.

140 Fred Rosner, *Medicine in the Bible and the Talmud. Selections from Classical Jewish sources*, New York, KTAV (The Library of Jewish Law and Ethics, vol. 5), 1977; David M. Feldman, *Health and medicine in the Jewish tradition. L'hayyim – to life*, New York, Crossroad, 1986; Fred Rosner, *Modern medicine and Jewish ethics*, Hoboken (N.J.), KTAV, 1991; *Mélanges d'histoire de la médecine hébraïque. Études choisies de la Revue d'histoire de la médecine hébraïque (1948-1984)*, réunis par Gad Freudenthal et Samuel Kottek, Leiden, Brill, 2003.

141 *Arh. St. Iaşi, Universitatea „Al. I. Cuza“. Rectorat*, dos. 656/1900-1901, f.54, 66. În afara supra-reprezentării, se poate vorbi şi de o supra-calificare, dacă se iau în discuţie succesele şcolare: de pildă, din totalul celor 19 absolvenţi ai medicinei din Iaşi în ianuarie 1903, 11 erau evrei (*Ibidem*, dos. 667/1902-1903, f.158).

142 *Ibidem*, dos. 1021/1923, f.98.

143 Calcule făcute după *Anuarul Universităţii din Iaşi, 1924-25*, Iaşi, Tip. „T.M. Carpaţi“, 1925.

144 Liviu Rotman, *Şcoala israelito-română (1851-1914)*, p.200-203.

145 *Bréviaire statistique de la Roumanie. 1940*, Bucureşti, Institut Central de Statistique, [1941], p.101.

În asemenea împrejurări, devine explicabil cum de au apărut la această facultate și cele mai grave acțiuni antisemite: problema cadavrelor; violențe; *numerus clausus*, *numerus nullus*; pentru ca în 1934 să se impună propunerea de a se concentra învățământul farmaceutic național la București, expunerea de motive a legii întemeindu-se pe faptul că s-au înmulțit licențiații la această secțiune, majoritatea celor de la Iași și Cluj fiind „minoritari”. Fără să intrăm acum în detalii, se cuvine totuși evidențiat faptul că, spre deosebire de București, la Iași și la Cluj farmacia era un soi de anexă a facultăților de medicină și de științe, în sensul că majoritatea cursurilor erau făcute împreună cu studenții acestor facultăți, cei de la farmacie comportându-se uneori ca simpli auditori. Mai mult chiar, în cele două centre provinciale exista doar câte un singur profesor titular de specialitate, iar laboratoarele nu erau dotate, în acest context pregătirea fiind oarecum superficială¹⁴⁶. Iată de ce poate constitui și acest aspect una din cauzele pentru care în România nu a existat „cercetare” în acest domeniu, lipsind și industria farmaceutică proprie, deși existau materii prime, în toți anii '30 importându-se aproximativ 80% din medicamente¹⁴⁷.

Iar o altă modalitate de a reduce numărul evreilor în facultățile de medicină a fost introducerea examenului de admitere și stabilirea unor cote ce impuneau de fapt *numerus clausus*, poate ca un compromis făcut studenților naționaliști¹⁴⁸. Ce a însemnat această procedură? Aflăm bunăoară de la Emil Dorian, care relatează despre izbânda uneia din fiice cu ocazia examenului de admitere la medicina din București, în toamna lui 1939, pe care o apreciază drept un „succes foarte prețios”, deoarece din cele 255 locuri pentru admitere în acel an, evreilor le-au fost rezervate doar 7, unul fiind ocupat prin concurs de fiica sa¹⁴⁹.

Însă de o supra-reprezentare a publicului studentesc israelit se poate vorbi și în cadrul celorlalte facultăți. Deși multă vreme s-au aflat într-o stare de inferioritate comparativ cu dreptul și medicina, fapt remarcat prin ponderea și calitatea publicului studentesc care le frecventau, prin promovarea unui învățământ prea puțin funcțional, lipsit de echipamente și cu o infrastructură menită a furniza în principal cadre didactice pentru învățământul gimnazial și liceal, imediat după război facultățile de litere și-au asumat profunde funcții ideologice, promovând o educație nu doar umanistă, ci mai ales naționalistă. Studiile de istorie, bunăoară, au contribuit la dezvoltarea sentimentelor naționale prin apelul la faptele trecutului. În contextul în care toate inițiativele, idealurile de viitor și realizările erau subsumate istoriei, care părea să ofere mereu argumente, este explicabil cum profesioniștii acestei materii s-au bucurat de un imens prestigiu intelectual și au dezvoltat conduite ce merită luare aminte.

Pe de altă parte, cei care ilustrau filosofia au exercitat de asemenea o influență majoră în societatea românească, acționând fie prin persuasiune, fie prin punerea

146 Vezi, de pildă, *Situația învățământului farmaceutic. Un memoriu al profesorilor*, în „Cuvântul”, IX, 1933, nr. 2901 din 25 mai.

147 Cf. *Anuarul statistic al României*, pe toți anii interbelici.

148 *Agitația studenților mediciniști din Cluj*, în „Glasul studentimii”, III, 1936, nr. 43 (20 decembrie), p.4. Aceștia au declarat grevă pentru a impune respectarea proporționalității etnice la admitere, în anul I (24% unguri, 10% sași, 3% evrei).

149 Pentru cele 255 locuri s-au prezentat 620 candidați, din care 250 evrei, numărul relativ ridicat al evreilor fiind explicabil prin limitările de la alte facultăți, dar și prin închiderea granițelor (începuse deja războiul). Cf. Emil Dorian, *Jurnal din vremuri de prigoană [1937-1944]*, ed. Marguerite Dorian, București, Edit. Hasefer, 1996, p.88.

în lucru a „raționalismului”. Ambiguă în fond, filosofia apelează la retorică, caută să placă utilizând abstracții, făurind chiar și construcții societale ori individuale adeseori imaginare, care să seducă, prin ceea ce înțelegem noi astăzi ca ideologie¹⁵⁰. Nu întâmplător, deși majoritatea universitarilor noștri „filosofi” au dovedit prea puțină originalitate, aceștia au reușit să genereze nu doar entuziasme, ci au impus chiar conduite și direcții de evoluție intelectuală. Iar aici putem invoca ca exemplu, în legătură cu tematica volumului de față, pe Nae Ionescu, a cărui imagine se asociază cu mișcarea de extremă dreapta a anilor '30 din veacul trecut. În perioada menționată, în jurul lui Nae Ionescu s-au grupat numeroși tineri deosebit de dotați, precum M. Eliade, M. Vulcănescu, P. Comarnescu, Em. Cioran, C. Floru, Virgil Bogdan, C. Noica, D.C. Amzăr, Gh. Racoveanu, Petre Pandrea ș.a. Deși nu făcea parte din grupul „profesorului” (care de fapt era doar conferențiar), iată cum explică un congener al celor enumerați mai sus – este vorba de Henri H. Stahl – marele prestigiu de care se bucura Nae Ionescu: acesta „era departe de a fi un «oarecine», unul din profesorii șterși, care umpleau câteva din catedrele noastre universitare. Simpla lui prezență era impresionantă. (...) «Nae» avea un deosebit talent în folosirea glasului, a gestului, a mimicii, în special a privirii, astfel că reușea să puie în scenă un personaj deloc banal”¹⁵¹. De altfel, „profesorul” a rămas mai toată viața lui un risipitor al ideilor prin viu glas și mai puțin printr-o operă coerentă și cât de cât articulată. Din acest motiv, a și fost îndepărtat de la universitate (în 1938), în baza unei legi ce făcea referire la lipsa activității științifice.

Tabloul 5/a. Studenții facultății de litere și filosofie din București

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1909/10	422	274	148	418	4 (0.94%)
1910/11	402	255	147	392	10 (2.48%)
1911/12	442	266	176	432	10 (2.26%)
1919/20	470	354	116	452	18 (3.82%)
1920/21	754	431	323	710	44 (5.83%)
1921/22	1022	-	-	-	-
1922/23	1419	-	-	-	-
1923/24	1636	707	929	-	-
1924/25	2192	906	1286	2032	160 (7.29%)
1925/26	3293	1433	1860	-	-
1926/27	4725	2121	2604	4377	348 (7.36%)

150 Vezi, de pildă, Ernest Bernea, *Filosofia la Universitate*. București, Tip. Bucovina, 1937; C. Noica, *Filosofie și Universitate*, în „Vremea”, X, 1937, nr. 510 (24 octombrie), p.8.

151 Henri H. Stahl, *Amintiri și gânduri din vechea școală a „monografiilor sociologice”*, București, Edit. Minerva, 1981, p.215, 217. Vezi și interesantul text al lui M. Eliade, *Funcțiunea socratică a lui Nae Ionescu*, în „Pan, literatură și artă”, I, 1941, nr. 3 (aprilie), p.4. De altfel, acesta din urmă a mai scris în epocă câteva articole dedicate „magistrului”, toate intitulate *Profesorul Nae Ionescu*, în „Vremea”, X, 1936, nr. 458 (11 octombrie), p.7; *Ibidem*, IX, 1936, nr. 463 (15 noiembrie), p.7, 9; „Universul literar”, IL, 1940, nr. 13 (23 martie), p.1-2.

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1927/28	6424	2814	3610	5935	489 (7.61%)
1928/29	6656	2792	3864	6253	403 (6.05%)
1929/30	6658	2792	3866	6255	403 (6.05%)
1930/31	3133	1255	1878	2930	203 (6.47%)
1931/32	2361	860	1501	1977	384 (16.26%)
1932/33	2611	1007	1604	2263	348 (13.32%)
1933/34	3524	1216	2308	3262	262 (7.43%)
1934/35	3466	1169	2297	3161	305 (8.79%)
1935/36	3460	1125	2335	3213	247 (7.13%)
1936/37	3033	1010	2023	2852	181 (5.96%)
1937/38	3035	1194	1841	2858	177 (5.83%)
1938/39	2519	1047	1472	2398	121 (4.8%)
1939/40	1771	595	1176	1630	141 (7.96%)

Tabloul 5/b. Studenții facultății de litere și filosofie din Iași

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1919/20	214	109	105	-	-
1920/21	390	218	172	-	-
1921/22	199	79	120	-	-
1922/23	330	121	209	-	-
1923/24	491	168	323	-	-
1924/25	610	146	464	497	113 (18.52%)
1925/26	548	162	386	465	83 (15.14%)
1926/27	645	221	424	518	127 (19.68%)
1927/28	557	172	385	476	81 (14.54%)
1928/29	684	231	453	590	94 (13.74%)
1929/30	842	240	602	796	46 (5.46%)
1930/31	856	270	586	765	91 (10.63%)
1931/32	860	272	588	743	117 (13.6%)
1932/33	806	268	538	673	133 (16.5%)
1933/34	958	287	671	810	148 (15.44%)
1934/35	852	269	583	729	123 (14.43%)
1935/36	694	222	472	602	92 (13.25%)
1936/37	526	198	328	456	70 (13.3%)
1937/38	359	126	233	319	40 (11.14%)
1938/39	260	98	162	228	32 (12.3%)

Tabloul 5/c. Studenții facultății de litere și filosofie din Cluj

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1919/20	116	-	-	106	10 (8.6%)
1920/21	132	-	-	-	-
1921/22	459	295	164	-	-
1922/23	691	435	256	-	-
1923/24	328	190	138	317	11 (3.35%)
1924/25	404	220	184	384	20 (4.95%)
1925/26	423	201	222	-	-
1926/27	506	218	288	-	-
1927/28	580	262	318	-	-
1928/29	704	333	371	680	24 (3.4%)
1929/30	734	224	510	711	23 (3.13%)
1930/31	764	363	401	738	26 (3.4%)
1931/32	684	318	366	648	36 (5.26%)
1932/33	710	338	372	663	47 (6.61%)
1933/34	691	315	376	648	43 (6.22%)
1934/35	708	325	383	668	40 (5.64%)
1935/36	572	270	302	539	33 (5.76%)
1936/37	587	280	307	545	42 (7.15%)
1937/38	582	288	294	536	46 (7.9%)
1938/39	508	258	250	465	43 (8.46%)

Tabloul 5/d. Studenții facultății de litere și filosofie din Cernăuți

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1919/20 ¹⁵²	938	787	151	672	266 (28.35%)
1920/21	719	594	125	531	188 (26.14%)
1921/22	800	666	134	-	-
1922/23	846	655	191	-	-
1923/24	242	162	80	172	70 (28.92%)
1924/15	203	116	87	154	49 (24.13%)
1925/16	229	108	121	-	-
1926/17	324	142	182	219	105 (32.4%)
1927/18	371	157	214	241	130 (35.04%)

152 Împreună cu secția de „științe” până în 1923.

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1928/19	513	226	287	-	-
1929/30	508	211	297	-	-
1930/31	507	203	304	-	-
1931/32	526	199	327	-	-
1932/33	602	262	340	-	-
1933/34	554	208	346	344	210 (37.9%)
1934/35	556	208	348	358	198 (35.61%)
1935/36	481	184	297	331	150 (31.18%)
1936/37	357	146	211	275	82 (22.96%)
1937/38	274	117	157	212	62 (22.62%)
1938/39	223	109	114	177	46 (20.62%)

Așa cum surprind și tablourile 5/a-d, îndeosebi la Cernăuți avem o supra-reprezentare a evreilor, de cel puțin 5-6 ori mai mult decât la București și Cluj, și aproape dublu chiar decât Iași. Dincolo de realitățile confesional-demografice și culturale ale Bucovinei, o analiză mai riguroasă a repartitiei pe domenii de specializare și raportul studenți/studente indică aspecte nu lipsite de interes, chiar dacă nu vom insista aici așa cum s-ar cuveni, în primul rând din lipsă de spațiu.

Întâi de toate trebuie remarcat faptul că la Cernăuți – dar observația este valabilă pentru toate centrele universitare – evreii sunt cel mai slab reprezentați la secția „istorie” și „filologie clasică”, prima materie fiind prea exaltant naționalistă, a doua foarte slab acoperită profesional la toate facultățile din țară (anii interbelici fiind în general defavorabili limbilor clasice profesate la noi, greaca și latina). În schimb, „filologia modernă” este în top, mereu și pretutindeni studentele fiind mai mult decât dublu reprezentate, fiind urmată de „filosofie”, unde studenții sunt majoritari. Așadar, o analiză din această perspectivă indică orientarea fermă a evreilor spre filologia modernă, în fapt deprinderea limbilor de circulație universală sau cu vocație cultural-imperială fiind o miză importantă, pe de o parte ca făcând parte din tradiția israeliților aflați în diaspora, pe de alta ca un capital simbolic și bagaj intelectual transportabil oriunde și mereu de mare utilitate.

De altfel, în 1938, o mamă evreică din Oradea, al cărei soț era doar comis voiajor (deși provenea din familia eruditului rabin șef al Moraviei, Mordechai Benet), ce avea 7 copii, îi sfătua pe aceștia să-și însușească cât mai multe limbi străine, deși nici unul din ei nu avea studii superioare: „învață neapărat franceza cu un profesor bun, iar mai târziu engleza (...), pentru că în felul acesta vei avea mari posibilități. Poți ajunge în străinătate, și acolo muncitorul cultivat e foarte bine privit”; iar unul din băieții aceștia „și-a propus, și el, ca după bacalaureat să nu meargă imediat la facultate (...), se va duce un an în străinătate, să hoinărească pe acolo și să vadă ce anume e de viitor”¹⁵³.

153 Salamon Juliska, *Scrisorile unei mame, 1935-1944. Destinul unei familii evreiești*, trad. Ladislau Skultéty, București, Edit. Polimark, 1996, p.77.

Cum de la sine se înţelege, la Cernăuţi, dar şi la Iaşi, limba germană este preferată aproape la fel de mult ca franceza, în vreme ce engleza şi italiana par a reţine interesul studenţilor din Cluj şi Bucureşti, aceste predilecţii având motivaţii atât politico-culturale, dar care ţin şi de corpul profesoral ce ilustrează o disciplină sau alta. Nu trebuie în acelaşi timp să uităm că mai ales evreii din Bucovina erau cu toţii purtători şi promotori ai limbii şi culturii germane, iar marea majoritate a celor din Moldova utilizau idişul, acest dialect evreo-german despre care am amintit mai sus. Pe de altă parte, mai ales în capitala ţării, au existat evrei asimilaţi (mai bine zis aculturaţi) care au părăsit idişul aproape cu totul. Mai mult chiar, mai toţi israeliţii de limbă română respingeau chiar proximitatea acestui idiom, privind parcă cu un soi de repulsie la cei ce îl utilizau, ca pe un semn de „primitivism”¹⁵⁴. Însă chiar şi în acest caz, însuşirea altor limbi devenea o obligaţie. De pildă, părinţii compozitorului şi pianistului Dan Mizrahy – dintr-o familie de sefarzi – erau de părere că limbile străine trebuie deprinse din copilărie. Tatăl său, economist, urmase Şcoala evanghelică din Bucureşti, iar pentru copiii săi s-a îngrijit să aibă guvernante din străinătate, pentru a-i deprinde cu germana şi franceza¹⁵⁵.

În ceea ce priveşte facultăţile de ştiinţe, prezenţa evreilor se cuantifică astfel:

Tabloul 6/a. Studenţii facultăţii de ştiinţe din Bucureşti

Anul	Total	Băieţi	Fete	Non-evrei	Evrei
1909/10	193	146	47	-	-
1910/11	159	131	28	154	5 (3.14%)
1911/12	179	137	42	171	8 (4.46%)
1919/20	905	740	165	805	100 (11.04%)
1920/21	842	642	200	661	181 (21.49%)
1921/22	931	712	219	-	-
1922/23	965	734	231	-	-
1923/24	1452	1057	395	-	-
1924/25	1552	1121	431	1355	197 (12.69%)
1925/26	1637	1175	462	1421	216 (13.91%)
1926/27	1778	1251	527	1539	239 (13.44%)
1927/28	2280	1665	615	2093	187 (8.2%)
1928/29	3094	2120	974	2866	228 (7.36%)
1929/30	3167	1918	1249	2971	196 (6.18%)
1930/31	3011	1917	1094	2707	304 (10.09%)
1931/32	3112	1975	1137	2817	295 (9.47%)

154 Pentru cum a devenit o „prejudecată” acest lucru vezi Emil Dorian, *Jurnal din vremuri de prigoană*, p.35; de asemenea, Ion Lihaciu, *Câteva consideraţii în legătură cu statutul limbii idiş în România în prima jumătate a secolului al XX-lea*, în „Studia et Acta Historiae Judaeorum Romaniae”, Iaşi, VI, 2001, p.228-240.

155 Dan Mizrahy, *Aşa a fost ... Exerciţii de memorie*, Bucureşti, Edit. Hasefer, 2005, p.22.

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1932/33	2931	2003	928	2620	311 (10.61%)
1933/34	2650	1755	895	2266	384 (14.49%)
1934/35	2754	1739	1015	2374	380 (13.79%)
1935/36	2037	1582	455	1869	168 (8.24%)
1936/37	1566	1137	429	1424	142 (9.06%)
1937/38	1574	1017	557	1427	147 (9.33%)
1938/39	1104	542	562	1023	81 (7.33%)
1939/40	927	492	435	777	150 (16.18%)

Tabloul 6/b. Studenții facultății de științe din București pe ani de studii

Anul	1924/1925			1925/1926			1926/1927		
	Total	Non-evrei	Evrei	Total	Non-evrei	Evrei	Total	Non-evrei	Evrei
Anul I	776	668	108	822	706	116	902	781	121
Anul II	404	365	39	427	371	56	457	400	57
Anul III	254	224	30	296	268	28	312	274	38
Anul IV	95	76	19	92	76	16	107	84	23
Doctorat	23	22	1	-	-	-	-	-	-
Total	1552	1355	197	1637	1421	216	1778	1539	239

(Pentru a nu ne îndepărta de acest tablou, se constată faptul că la facultatea de științe, pe la mijlocul anilor 20, afluxul de evrei era foarte mare în primul an de studii, pentru ca din anul II numărul lor să se reducă la jumătate sau chiar mult sub 50%. De altfel, procesul de înjumătățire este valabil și pentru ne-evrei, explicația constând în dificultatea de a trece examenele primului an, fiind vorba de materii „dure”. Același fenomen îl întâlnim și în cazul celorlalte universități).

Tabloul 6/c. Repartiția „evrei” – „non-evrei” pe specialități la București

Specialitatea	1934/1935			1935/1936		
	Total	Non-evrei	Evrei	Total	Non-evrei	Evrei
Fizico-chimice	492	429	63	397	363	34
Matematici	874	751	123	606	569	37
Științe naturale	457	398	59	273	232	41
Chimie industrială	549	479	70	425	381	44
Electrotehnică	337	273	64	302	291	11
Doctorat	45	44	1	37	36	1
Total	2754	2374	380	2037	1869	168

Tabloul 6/d. Studenții facultății de științe din Iași

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1919/20	786	663	123	513	273 (34.73%)
1920/21	730	590	140	532	198 (27.12%)
1921/22	870	682	188	-	-
1922/23	1054	-	-	773	281 (26.66%)
1923/24	899	594	305	-	-
1924/25	987	631	356	818	169 (17.12%)
1925/26	1089	678	411	916	173 (15.88%)
1926/27	1162	696	466	997	165 (14.19%)
1927/28	1365	808	557	1129	236 (17.28%)
1928/29	1395	817	578	1234	161 (11.54%)
1929/30	1562	909	653	1406	156 (9.98%)
1930/31	1241	738	503	1121	120 (9.66%)
1931/32	1382	832	550	1246	136 (9.84%)
1932/33 ¹⁵⁶	1057	560	497	947	110 (10.4%)
1933/34	997	548	449	841	156 (15.64%)
1934/35	956	516	440	818	138 (14.43%)
1935/36	777	433	344	655	122 (15.7%)
1936/37	589	345	244	497	92 (15.61%)
1937/38	530	315	215	453	77 (14.52%)
1938/39	233	105	128	205	28 (12.01%)

156 Din acest an s-a desprins Agronomia.

Tabloul 6/e. Studenții facultății de științe din Cluj

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1921/22	131	86	45	-	-
1922/23	167	95	72	-	-
1923/24	195	105	90	181	14 (7.17%)
1924/25	214	104	110	208	6 (2.8%)
1925/26	218	118	100	212	6 (2.75%)
1926/27	220	117	103	218	2 (0.9%)
1927/28	355	199	156	349	6 (1.7%)
1928/29	455	193	262	449	6 (1.31%)
1929/30	625	357	268	616	9 (1.44%)
1930/31	589	294	295	582	7 (1.18%)
1931/32	463	222	241	450	13 (2.8%)
1932/33	575	305	270	553	22 (3.82%)
1933/34	554	316	238	537	17 (3.06%)
1934/35	403	244	159	482	21 (5.21%)
1935/36	338	203	135	321	17 (5.02%)
1936/37	401	245	156	372	29 (7.23%)
1937/38	357	228	129	331	26 (7.28%)
1938/39	324	225	99	290	34 (10.5%)

Tabloul 6/f. Studenții facultății de științe din Cernăuți

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1923/24	181	148	33	125	56 (30.93%)
1924/5 (+farmacia)	174	137	37	125	49 (28.16%)
1925/26	-	-	-	-	-
1926/27	196	146	50	147	49 (25%)
1927/28	217	150	67	174	43 (19.81%)
1928/29	336	226	110	-	-
1929/30	400	252	148	-	-
1930/31	505	313	192	-	-
1931/32	576	342	234	-	-
1932/33	641	383	258	-	-
1933/34	477	277	200	335	142 (29.76%)

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1934/35	394	230	164	297	97 (24.61%)
1935/36	275	163	112	216	59 (21.45%)
1936/37	176	117	59	141	35 (19.88%)
1937/38	176	123	53	132	44 (25%)
1938/39	242	162	80	182	60 (24.8%)

Așa cum se poate lesne constata, supra-reprezentarea evreilor este valabilă și pentru facultățile de științe. Apelând însă la analize mult mai de detaliu, pe branșe de studiu, se observă totuși opțiunea fermă a israeliților pentru domenii ce țin de științele aplicate, îndeosebi chimia industrială și electrotehnica. În fond, proporțiile confirmă faptul că în general evreii au fost supra-reprezențați și în industria mare din România. În 1902, de pildă, aproximativ 19,5% din marile întreprinderi industriale – adică 122 din 625 (fără cele din industria extractivă: cărbuni, petrol, sare) – au fost întemeiate de evrei. Din aceste 122 întreprinderi, 33 erau în industria chimică, 26 în industria alimentară, 25 în industria îmbrăcăminte, textile și pielărie, 19 în industria lemnului și mobilei, 9 în industria metalurgică¹⁵⁷. De altfel, mult mai târziu, „Buletinul periodic al presei române” din 19 iunie 1937 indica faptul că evreii reprezentau 80% din inginerii industriei textile.

Cu alte cuvinte, devine explicabilă această prezență supra-proportională a evreilor în cadrul facultăților de științe, chiar în contextul în care funcționau în România interbelică și câteva școli politehnice, în afara celor din centrele universitare invocate aici existând una și la Timișoara, unde mișcarea antisemită nu a fost neglijabilă, după cum dovedesc și unele documente din acest volum. Fără a intra aici în detalii, nu trebuie să ometem faptul că asistăm în anii interbelici la explozia altor piete concurențiale, aproape inexistente la noi până pe la 1914, pe lângă domeniile financiare, dezvoltându-se tot mai mult numărul posturilor tehnice și de conducere din industrie.

În schimb, constatăm un număr extrem de redus de evrei la medicină veterinară:

Tabloul 7. Facultatea de medicină veterinară din București

Anul	Total	Băieți	Fete	Non-evrei	Evrei
1920/21	87	86	1	85	2 (2.29%)
1921/22	121	107	14	118	3 (2.47%)
1922/23	154	148	6	-	-
1923/24	169	157	12	-	-
1924/25	201	196	5	200	1 (0.49%)
1925/26	189	184	5	186	3 (1.58%)

¹⁵⁷ Avram Rosen, *Participarea evreilor la dezvoltarea industrială a Bucureștiului din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până în anul 1938*, București, Edit. Hasefer, 1995, p.60-62.

1926/27	228	221	7	224	4 (1.75%)
1927/28	300	291	9	297	3 (1%)
1928/29	333	326	7	328	5 (1.5%)
1929/30	326	314	12	324	2 (0.6%)
1930/31	389	375	14	388	1 (0.25%)
1931/32	427	403	24	426	1 (0.23%)
1932/33	438	404	34	434	4 (0.91%)
1933/34	432	396	36	429	3 (0.69%)
1934/35	402	364	38	399	3 (0.74%)
1935/36	401	364	37	399	2 (0.5%)
1936/37	406	372	34	402	4 (1%)
1937/38	445	408	37	442	3 (0.67%)
1938/39	425	394	31	423	2 (0.49%)
1939/40	419	393	26	414	5 (1.19%)

Tabloul 8. Facultatea de științe agricole din Iași [Chișinău]

Anul	Total	Băieți	Fete	Evrei	Evrei băieți	Evrei fete
1932/33	444	361	83	23 (5.18%)	16	7
1933/34	482	397	85	32 (1.86%)	23	9
1934/35	450	384	66	32 (2.22%)	22	10
1935/36	438	384	54	31 (2.28%)	21	10
1936/37	314	275	39	20 (2.54%)	12	8
1937/38	270	239	31	12 (2.6%)	5	7

Acest aspect este, printre altele, rezultatul direct al politicii anti-evreiești de până la 1919, când israeliților li s-a interzis mereu în Vechiul Regat să se stabilească și să dețină proprietăți funciare în mediul rural. În schimb, în cadrul facultății de agronomie din Chișinău numărul evreilor este mult mai mare decât la București, de exemplu, pentru că altul a fost statutul israeliților din fosta gubernie rusească. Nu întâmplător, „expertiza” căpătată de acești tineri basarabeni absolvenți de agronomie va fi de maxim profit în cazul celor care mai apoi vor emigra în Palestina, contribuind la nașterea ori dezvoltarea unor prospere kiburi. În schimb, la Cluj, evreii sunt sub-reprezențați poate și pentru că aproape mereu Academia de Agricultură a adăpostit cel mai consistent contingent de studenți români antiseμιți, înregistrați și din punct de vedere politic în partide de extremă dreapta¹⁵⁸.

158 Vezi, de pildă, *Teroarea legionară de la Academia de Agricultură*, în „Patria”, Cluj, XVIII, 1936, nr. 155 (12 iulie), p.4.

Câteva repere ale antisemitismului universitar românesc

Aşa cum a rezultat de mai sus, este cât se poate de evidentă supra-reprezentarea publicului evreiesc în reţeaua universitară românească de după 1919. Mai mult chiar, putem vorbi şi de o supra-calificare, deşi nu avem încă la îndemână în România – şi de altfel nicăieri în lume¹⁵⁹ – analize de acest gen, care să investigheze relaţionarea dintre succesele şcolare şi apartenenţa confesională. Afirmăm însă acest lucru ţinând seama atât de suma performanţelor colective, chiar şi generic atribuite evreilor, cât şi de cele strict personale ale multor studenţi israeliţi din universităţile româneşti, asupra cărora am insistat cu investigaţiile noastre, fără a ajunge încă la încheieri decât segmentiale, ceea ce exclude concluziile macroistorice, datorită în primul rând insatisfacţiilor noastre metodologice şi de calibrul a eşantionului avut în vedere¹⁶⁰.

În acest context, de supra-reprezentare a studenţilor evrei în învăţământul superior, se conturează tot mai pregnant un climat de antisemitism, o mişcare radicală universitară întreţinută de o cohortă de studenţi, organizaţi şi înregistraţi oficial sub forma unor asociaţii studenţeşti (care conţineau cel mai adesea în titulatură şi noţiunea de „creştin”), cohortă înarmată uneori cu ciomege şi care promova violenţa contra partenerilor israeliţi, solicitând vehement aplicarea lui *numerus clausus* în universităţi. Mai mult chiar, aceştia se vor şi organiza politic, structurându-se oarecum militarist, aspirând prin anii '30 chiar la a prelua puterea politică, încurajaţi şi de evoluţia spre extrema dreaptă a unor state europene. Cu alte cuvinte, din perspectiva vieţii studenţeşti, perioada interbelică poate fi apreciată ca o epocă a dezordinelor şi violenţelor universitare¹⁶¹.

159 Aş putea invoca totuşi aici două studii, valabile însă pentru învăţământul secundar: Victor Karady, St. Vari, *Facteurs socio-culturels de la réussite au baccalauréat en Hongrie. Quelques hypothèses*, în „Actes de la recherche en sciences sociales”, no. 70, 1987, p.79-82; V. Karady, *Juifs et luthériens dans le système scolaire hongrois*, în „Actes de la Recherche en Sciences sociales”, no. 69, sept.1987, p.67-85.

160 Acest tip de analiză era prevăzut în cadrul unui grant câştigat de subsemnatul acum trei ani (programul Idei), dar a cărui finanţare a fost redusă la jumătate încă de la început (motivându-se „criza economică”), cu termen de raportare după numai câteva luni (sub patru luni), pentru că deblocarea reduselor fonduri s-a făcut extrem de târziu, iar în plus, la noi, totul se mişcă cu enormă întârziere şi greutate. Chiar şi în aceste condiţii, finanţarea a fost retrasă încă de la prima „evaluare”, deoarece am raportat un procent de sub 100% realizare (ce se putea face, logic şi onest, în câteva luni şi cu bugetul mult diminuat?!), pentru că a fost publicată o carte de peste 550 p. pe tema respectivă, dar nu un „studiu” de revistă de doar câteva pagini, aşa cum obliga regulamentul, care nu prevede varianta volumului (întrucât în România de acum producţia „academică” se măsoară în „ISI” şi nu în rezultatul concret al cercetării, cu impact asupra mediului ştiinţific). Cu alte cuvinte, la „evaluarea anuală” (!?) – după doar câteva luni – proiectul a fost respins pentru că a fost tipărit un volum şi nu un articol, iar studiul publicat totuşi într-o revistă de specialitate de către o tânără membră a echipei de cercetare nu a fost luat în seamă de „evaluatori” din criminala vină de a nu fi menţionat într-o notă că a fost elaborat în cadrul acestui „program” (scăpare de tânăr sub 25 ani!)

161 Vezi pentru Iaşi: Gabriel Asandului, *Mișcările studențești la Universitatea ieșeană în perioada interbelică*, în „Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol”, Iași, 43-44, 2006-2007, p. 253-272.

Cum de la sine se înțelege, nu vom dezvolta aici o reconstrucție empirică a evenimentelor ce pot fi incluse în mișcarea antisemită din universitățile românești pentru simplul motiv că tocmai documentele din acest volum își propun să ilustreze această temă. Din punctul nostru de vedere este doar un început, pentru că subiectul este extrem de complex și nu-și poate afla dezlegarea doar în cadrul unui „studiu introductiv”. Iată de ce vom recurge doar la câteva repere analitice, pe care le considerăm semnificative, urmând ca un volum de sine stătător să ofere o sinteză mult mai articulată asupra acestei probleme.

Întâi de toate trebuie să amintim faptul că în descifrarea fundalului antisemit nu putem omite o serie de „stări de fapt” pe care le-a cunoscut societatea românească imediat după primul război mondial și impactul lor indiscutabil în reactivarea sentimentelor antievreiești.

Cu toate că imediat după 1918 nu au existat măsuri restrictive în ceea ce privește accesul în învățământul de orice grad, fără o recrutare socială sau profesională preferențială sau discriminatorie, dizarmoniile dintre diversele centre universitare și decalajele economice inter-regionale (mai ales în cazul Basarabiei, mult înapoiată economic, dar și al Moldovei, dacă o comparăm bunăoară cu Transilvania) au afectat în mod particular distribuția artificială a inegalității șanselor de acces la educația elevată între diversele fracțiuni ale publicului tânăr, dornic a se intrui și a propăși din punct de vedere social. Deși s-a căutat a se stabili în istoriografia noastră postcomunistă o anumită primordialitate regională în declanșarea antisemitismului universitar interbelic¹⁶², trebuie totuși să reamintim faptul că potențialul antisemit academic românesc nu era de dată recentă, repartiția lui în spațiul universitar a rămas destul de inegală și a cunoscut fizionomii diverse, dar mai ales perfide, iar cauzalitățile reactivării lui imediat după război sunt diferite pentru fiecare centru de învățământ superior în parte, pentru a nu fi nevoie de indicarea unui moment inițial.

Fără îndoială însă, mai ales Iașul, veche capitală a Moldovei, impunea după 1918 o situație deosebită noilor efective de studenți. Aflat timp de doi ani într-o supra-aglomerare demografică, datorită refugiului din vremea războiului, care îl lăsase aproape fără resurse, orașul se regăsea după Marea Unire într-o situație cu totul și cu totul specială. Năzuințele spre „noua strălucire”, la care aspirase în anii de mizerie ai conflagrației, „milioanele alocate” pentru refacere și modernizare se vedeau spulberate de o inabilă gestiune administrativă, pe fondul euforiei politice postbelice¹⁶³.

Pe acest fond, alipirea Basarabiei aducea nu doar un plus de eterogenitate profesională, dar și complicații de ordin demografic și economic, chiar și politic. Ca să nu ne depărtăm de subiectul nostru, tinerii basarabeni de pildă, români, dar mai ales israeliți, s-au îndreptat spre Universitatea din Iași, atât datorită proximității geografice, cât și a puternicului mediu evreiesc existent aici, ce avea extrem de multe afinități cu cel de peste Prut. Israelii basarabeni,

162 Vezi Maria Ghitta, *The 1922-1923 Student Revolt at Cluj University and its anti-jewish aspect*, în „Jews in Russia and Eastern Europe”, Jerusalem, 1-2 (54-55), 2005, p. 91-108.

163 *Din Iași*, în „Patria”, Cluj, I, 1919, nr. 179 (2 octombrie), p.4.

supra-școlarizați¹⁶⁴, au format așadar majoritatea contingentului de studenți pe care l-a furnizat această provincie, bucurându-se prioritar de facilitățile pe care le oferea statul român și universitatea la vremea aceea: „Fondul de ajutor pentru învățatură a studenților basarabeni”, întâietate la cazarea în cămine și obținerea bursei, cei mai mulți având certificate de pauperitate (în general populația acestei regiuni fiind foarte săracă și majoritar rurală)¹⁶⁵ etc.

Afluxul evreilor din fosta gubernie țaristă spre universitățile românești a fost una din cele mai semnificative forme de reacție a acestui grup confesional față de situația marginală ce le fusese impusă până atunci, mult mai accentuată decât în Vechiul Regat al României. Acest veritabil exod s-a derulat în paralel cu războiul civil din Rusia și pogromurile din Ucraina din anii 1919-1920¹⁶⁶, printre refugiații la Universitatea din Iași în 1919 aflându-se bunăoară un număr considerabil de studenți din Odesa (centru cu o puternică comunitate evreiască), beneficiari ai ușurinței cu care se acceptau și se echivalau atunci în România tot felul de diplome.

Ca întotdeauna în astfel de împrejurări a apărut o serie de falsuri și neregularități în recunoașterea actelor de studii, în eliberarea adeverințelor și a carnetelor de student, cu bani obținându-se orice. În acest context, Directoratul de Instrucțiune Publică din Basarabia dă o circulară – la 26 ianuarie 1920 – prin care universitățile românești sunt avertizate că numeroși tineri basarabeni prezintă acte de studii false. Mai mult chiar, se pare că fusese creată o veritabilă „industrie” în acest sens¹⁶⁷. Nu întâmplător la Iași, în 1921, a fost schimbat întreg personalul cancelariei universității, iar „copistului” Louis Stifler (la care s-au găsit acte în alb cu ștampila de echivalare a rectoratului) i s-a intentat proces¹⁶⁸.

Apoi, starea de confuzie specifică perioadei imediat următoare unei conflagrații de asemenea proporții, a fost accentuată și de așa-zisa propagandă comunistă, îndeosebi prin intermediul noilor veniți. De altfel, mai toată presa din România acelor vremuri era plină de referințe la „primejdia comunistă”, cu largi relatări din Rusia Sovietică și asupra evenimentelor din toamna anului 1918 din Ungaria (revoluția și proclamarea Republicii), în care evreii avuseseră un rol important¹⁶⁹. Ace-

164 Deși pentru a-și justifica pornirile antisemite, A.C. Cuza oferă cifre exagerate (de pildă, pentru anul școlar 1919/1920, dintr-un total de 8369 elevi de licee și școli profesionale din Basarabia, israeliții ar fi reprezentat 75,3%, în vreme ce creștin-ortodocșii doar 18,34%, iar catolicii și protestanții la un loc 4,18%; cf. A.C. Cuza, *Despre poporație. Statistica, teoria, politica ei. Studiu economic și politic*, ed. II, București, Imprimeria „Independența”, 1929, p.657). Evaluările mai probabile indică *grosso modo* aceeași supra-reprezentare, dar în alte cifre absolute și fără a amesteca diversele categorii de școli: de exemplu, în același an școlar, 1919/20, în școlile medii de stat din Basarabia erau 2893 elevi, din care 1065 erau evrei (*Statistica învățământului public și particular din România pe anii școlari 1919-1920 și 1920-1921*, cu o dare de seamă de G. Theodoru, București, Tip. Curții Regale F. Göbl, 1924, p.264-265).

165 Vezi bunăoară, pentru anul 1920, *Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza”.Rectorat*, dos. 926/1920, două volume cu peste 600 pagini de cereri pentru bursă și certificate de pauperitate.

166 Cf. „Le Peuple juif”, Paris, XV, 1921, no. 2 (14 janv.), p.11.

167 *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798*, inv. 946, dos. 35, f.3.

168 *Arh.St.Iași, Tribunal. Secția II*, dos. 169/1921.

169 W. McCagg, *Jews in Revolution. The Hungarian Experience*, în „Journal of Social History”, XX-VIII. 1972, p.78-105.

tora li se asociază tot mai mult expresii de „francmasoni”¹⁷⁰ și „iudeo-bolșevici”, accentuând astfel mai vechile animozități, generând neîncredere, patimi și intoleranță. Astfel, propaganda antisemită merge mână în mână cu acuzațiile de bolșevism (în cazul evreilor basarabeni, în principal) sau de iredentism (pentru evreii din Ardeal, maghiarizați de-a lungul vremii, unii din aceștia fiind priviți și ca bolșevici, în virtutea Comunei din Budapesta).

Însă în paranteză trebuie totuși subliniat că marea masă a evreilor din Maramureș aparținea hasidismului, care pe lângă misticism avea și o puternică componentă socială. Cu alte cuvinte, pentru cei neavizați, hasidismul părea a avea și elemente, simptome ale socialismului și comunismului, acestor evrei venindu-le ușor să accepte – printre altele – și existența „liderului” de partid atotputernic, pentru că același tip de supunere l-au manifestat ei sau strămoșii lor față de *țadik*. Dacă rabinul în general doar ne învață Cuvântul celui Atotputernic, *țadik* este un adevărat „păstor al sufletelor”¹⁷¹.

În acest context, nu puține au fost procesele politice în primii ani postbelici, în cadrul cărora evreii basarabeni au fost „demascați” ca fiind comuniști sau socialiști. Dar nu trebuia să fii basarabean pentru asta! Din imensa cazuistică de acest fel, invocăm aici doar pilda medicului Herșcu Aroneanu, victimă a „pasiunii antisemite”, deși a luptat în primul război mondial, ajungând până la gradul de căpitan, cu toate că era evreu. Arestat la 13 octombrie 1920, în contextul grevei generale din România, pentru vina de a avea „activitate socialistă”, a decedat în arest datorită bătăii la care a fost supus, după cum a constatat medicul legist¹⁷².

De asemenea, rapoartele confidentiale ale serviciilor secrete românești făceau deseori referință la activitatea studenților în această direcție, a mișcării socialiste și bolșevice. Astfel, într-o adresă a șefului de stat major al Corpului 4 Armată din 1 martie 1920, se arăta că la Universitatea din Iași sunt 32 studenți ce „au fost în serviciul bolșevicilor din Rusia, ca agenți de propagandă” și că aceștia își continuau activitatea¹⁷³. În conformitate cu o dare de seamă informativă a aceluiași Corp de Armată, la Iași organele de Siguranță descoperiseră „cuiburi bolșevice și

170 Această temă nu ar trebui ocolită, deși nu este aici locul unei analize mai complexe. Cu toate acestea, trebuie subliniat faptul că din rândul israeliților religioși moderati sau laicizati s-au dovedit multi deosebit de interesati si chiar influentati de utopiile universalist-laice (francmasonerie, socialism, comunism, feminism, mișcarea esperanto etc), în fond proiecte culturale alternative. Este cât se poate de evident că promisiunea abolirii tuturor tipurilor de discriminare, egalitatea șanselor sociale, fraternitate generalizată, societate fără clase, limbă universală ș.a. au interesat mai mult pe evreii decât pe creștini, iar pe de altă parte se impune constatarea că întotdeauna ideologiile universaliste au fost privite de israeliți și ca anticamere ale integrării. Pe de altă parte, a identifica francmasonii cu evreii, utilizându-se chiar termenul de „judeo-masoni”, este o indiscutabilă eroare, pentru simplul motiv că masoneria nu este o creație evreiască, ci mai curând protestantă. Mai mult chiar, în Ungaria, conducerea Comunei din 1919 a interzis francmasoneria, act întărit în perioada Terorii Albe printr-un decret din mai 1920.

171 Asupra acestui curent vezi excelenta lucrare a lui Jean Baumgarten, *La naissance du hassidisme. Mystique, rituel société (XVIIIe-XIXe siècle)*, Paris, Albin Michel, 2006.

172 Vezi în epocă *L’Affaire Dr. Aroneanu*, în „Le Peuple juif”, Paris, XV, 1921, no. 2 (14 janv.), p.11-12. De asemenea, Leon Eșanu, *Un asasinat politic: dr. Herșcu Aroneanu (1881-1920)*, în „Studia et Acta Historiae Iudeorum Romaniae”, Iași, V, 2000, p.251-267.

173 *Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat*, dos. 926/1920, f.44-47.

comuniste dispunând de tipografii secrete și având ca membri în special studenți evrei basarabeni”; mulți din aceștia aveau carnete false de student și nu frecventau universitatea. „Căminul studenților basarabeni și în special al evreilor – conchidea raportul – nu sunt decât puternice centre de propagandă comunistă, iar faptul că toți poartă șapcă rusească denotă că sunt departe de a nutri sentimente românești”¹⁷⁴.

Tot studenții basarabeni sunt aceia care au proclamat grevă la Universitatea din Iași între 28-30 martie 1921, datorită arestării colegilor Timotei și Elisa Marin, Liuba Elbert ș.a., dovediți comuniști „notorii”, după ce încercaseră să dea acțiunii o amploare mai mare și prin asocierea studenților din București¹⁷⁵. Faptul că au fost prinși câțiva studenți socialiști evrei răspândind manifeste și că în general basarabienii manifestau un puternic spirit corporatist, vorbind între ei doar limba rusă, crea mereu românilor sentimentul existenței unei conspirativități. Iată de ce recrudescența antisemitismului postbelic, sub o formă vizibilă și explicit declarată în universități, are și fundamente ideologice, manifestându-se îndeosebi contra „iudeo-bolșevicilor”. Dacă până pe la 1914 antisemitismul era îndreptat contra burgheziei evreiești, a comercianților și meșteșugarilor, apreciați ca fiind în concurență cu elementul românesc, după război el se abate în principal asupra intelectualilor israeliți, pentru că ei sunt susceptibili ca pe baza principiului meritocratic să ocupe funcții în aparatul de stat, universități, profesii liberale etc.

Iar exemplele din perspectiva celor invocate mai sus pot fi nenumărate. Este și una din motivațiile memoriului Asociației Studenților Creștini din Iași, de la 11 decembrie 1924, prin care se cerea „descompunerea grupurilor mari de studenți basarabeni și plasarea lor în grupuri mici în mijlocul studenților din Vechiul Regat în căminuri. Numai în acest fel se vor putea distruge focarele de teorii marxiste (...). Numai în acest fel *lumina de la răsărit* nu va putea pătrunde în obscurantismul ideilor noastre conservatoare-naționaliste”¹⁷⁶. De altfel, sintetizând parcă, un raport al Prefecturii Poliției Iași din 17 decembrie 1924 structura astfel studențimea din acest centru universitar, din punct de vedere al ideologiei: 1) naționaliști extremiști, majoritatea din Vechiul Regat; 2) naționaliști moderați, de regulă din Vechiul Regat și Basarabia; 3) comuniști, îndeosebi basarabeni și evrei, acest ultim curent „deși e cel mai mic din toate, e cel mai periculos”¹⁷⁷.

Nu trebuie omise din schițarea atmosferei imediat postbelice efectele „Terorii Albe” și pornirile antisemite din Ungaria, cu componenta lor anti-francmasonă¹⁷⁸, ceea ce a determinat un exod al evreilor, mai numeros în apusul Europei, dar sesizabil și în Transilvania, unde poate fi ușor surprins în statisticile universitare și

174 *Ibidem*, dos. 953/1921, f.110.

175 *Ibidem*, f.109.

176 *Ibidem*, dos. 1087/1925, f.93.

177 *Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat*, dos. 1057/1924, f.22.

178 Andor Ladányi, *Az egyetem ifjúság az ellenforradalom első éveiben 1919-1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1979; V. Karady, István Kemény, *Antisemitisme universitaire et concurrence de classe: la loi du „numerus clausus” en Hongrie entre les deux guerres*, în „Actes de la Recherche en Sciences Sociales”, no. 34, 1980, sept., p.67-96; Nathaniel Katzburg, *Hungary and the Jews. Policy and legislation 1920-1943*, Ramat-Gan, Bar-Ilan U.P., 1981; Mária Ormos, *Hungary in the age of the two world wars, 1914-1945*, translated by Brian McLean, Boulder, Ccolo., Social Science Monographs, 2007.

ale învățământului secundar. Aici însă, spre deosebire de Vechiul Regat, situația era diferită, prin specificități ce au fost mai sus invocate. Deși evreii au fost considerați de către români ca neasimilabili¹⁷⁹, în vechea Ungarie, unde aproape că nu a existat câmp de afirmare a modernității în care israeliții să nu exercite o funcție importantă, chiar preponderentă, s-a reușit o profundă maghiarizare culturală și identitară¹⁸⁰, ce s-a păstrat chiar pe întreaga perioadă interbelică.

Însă datorită raportului demografic dintre români și minoritari, a dirijării discursului naționalist spre maghiaritatea ardeleană îndeosebi, a făcut ca manifestările antisemite să nu capete proporțiile din Vechiul Regat, iar cele care s-au produs au avut conotații ceva mai complexe. Secole de conviețuire, obișnuința cu alteritatea confesională (existau în Transilvania cel puțin 7 religii importante), un anumit grad de modernitate și civilizație au impus conduite ceva mai „decente” decât în regiunile extra-carpatice, violența antisemită făcându-și loc în proporții sensibil diminuate și doar ca rod al instigării din partea acelor factori politici în căutare de capital politic pe seama „primejdiei evreiești” și a studenților „creștini” veniți frecvent la Cluj pentru a mobiliza elanurile „patriotice”. Apoi, eforturile ce au însoțit crearea Universității „Daciei Superioare”, deosebita grijă a administrației instituției de a asigura condiții mai bune de studiu, cazare și masă pentru studenți, într-o vreme în care Clujul era și el supra-aglomerat, prestigiul de care se bucurau profesorii și multe altele au făcut ca fricțiunile inter-confesionale și inter-etnice să nu capete prea des forme acute. Pe de altă parte, așa cum rezultă și din tablourile statistice de mai sus, la Cluj cuantumul studenților evrei a fost cel mai redus dintre toate celelalte centre universitare, dar nu și raportul dintre români și non-români.

Totodată, sfârșitul primului război mondial, realizarea aspirațiilor naționale, pe lângă entuziasmul general, au dat frâu liber și patimilor, intoleranței, chiar în interiorul aceluiași corp etnic. În temeiul decretului regal nr. 441 din 21 ianuarie 1919, de exemplu, toți profesorii universitari care avuseseră o „atitudine antinațională” au fost suspendați din învățământ, marginalizați din punct de vedere politic¹⁸¹. Așadar, chiar la nivelul elitelor intelectuale, spiritul revanșard, politicianismul, conturarea unor noi grupuri de presiune, jocul de culise și acțiunile oculte, patimi-

179 Este o temă ce ar trebui mai cu atenție analizată, pentru că prea mult s-a vorbit și se mai vorbește încă la noi despre neasimilarea evreilor sau despre falsa lor asimilare. Fără a intra acum în discuție în ceea ce privește noțiunea de asimilare, problema fundamentală ar fi totuși: avea statul român puterea de a asimila un grup etno-confesional precum cel israelit? Așadar, chestiunea care s-ar pune este de a discerne de ce statul român era incapabil să asimileze pe evrei. În fond, este o dilemă, cât se poate de reală, pentru că vecinătatea Ungariei și reușita ei în ceea ce-i privește pe evrei ne indică evident că în statul român trebuie căutată pricina, și nu la evrei.

180 *Jews in the Hungarian Economy 1760-1945*, Studies Dedicated to Moshe Carmilly-Weinberger on his Eightieth Birthday, ed. by M.K.Silber, Jerusalem, 1992, p.161-184; Vera Ranki, *The politics of inclusion and exclusion. Jews and nationalism in Hungary*, New York, Holmes & Meier, 1999; V. Karady, *Zsidóság és társadalmi egyenlőtlenségek (1867-1945). Történeti-szociológiai tanulmányok*, Budapest, Replika Kör, 2000; V. Karady, *Symbolic Nation-Building in a Multi-Ethnic Society. The Case of Surname Nationalization in Hungary*, în vol. *Ethnizität, Moderne und Enttraditionalisierung*, herausgegeben von Moshe Zuckermann, Tel Aviv, Wallstein Verlag, 2002, p.81-103.

181 Vezi Lucian Boia, „Germanofilii” Elita intelectuală românească în anii primului război mondial, București, Edit. Humanitas, 2009.

le și animozitățile nu puteau avea decât influențe nefaste asupra studențimii care, pregătindu-se să preia din mers ștafeta vechilor elite – iar în numele sacrificiilor din vremea războiului spera în mai mult respect și considerație –, se vedea neglijată și marginalizată în profitul acelorași conduite antebelice.

Nu întâmplător, după 1918, ideea de generație este atotprezentă, constituindu-se într-un discurs obsesiv și în strânsă legătură cu cel naționalist¹⁸². În fapt, conceptul de generație, mereu utilizat și invocat, căuta să dea sens și imagine destinului comun al celor din aceeași clasă de vârstă, unor aspirații – altele decât Marea Unire – pe care „bătrânii” politicieni nu și le mai puteau asuma. *Optimismul generației eroice* (ca să cităm titlul unui articol de presă)¹⁸³, era însă departe de împlinire. Aflați mereu în căutare de modele, tinerii din perioada interbelică se vor găsi foarte curând în față cu spectrul unei societăți mai degrabă în convulsii și căutări.

Mai mult decât orice, gravă era „criza morală, criza de ideal, criza de orientare”. Așa cum se clama în periodicul „Glasul studențimii”, „generația de azi n-a avut copilărie. Psihologia ei este clădită pe morții războiului, în inimă deșteptându-i dezgust și ostilitate față de supraveghetorii profitori”. La întrebarea „Ce facem? Încotro mergem?”, răspunsurile nu erau cătuși de puțin optimiste: „Dezorientarea tinerimii și mai ales cea universitară ia proporții pentru că la Apus e ademenită de fascism, la răsărit de comunism, iar în țară participăm la cel mai dezgustător spectacol”¹⁸⁴.

Din această perspectivă se poate vorbi de existența unei crize a juneții, a tinerilor în căutare de alte formule politice, de noi temeuri filosofice și culturale, pentru că: „În asemenea momente de grea cumpănă, generația tânără are o mare și grea misiune. Să mobilizeze pentru a salva nu putregaiul bătrânilor cocoțați în locurile care le-au necinstit, ci pentru a salva ce este de salvat”¹⁸⁵. Iar această confuzie a valorilor a fost abil fructificată ideologic de câteva personaje ale vieții publice românești, din care cei mai vocali și cu priză la public au fost chiar profesori universitari. În acest împrejurări, antisemitismul – deși a fost doar o componentă ce a stat la baza ideologiei radicalismului de dreapta – a contribuit esențial la realizarea unor coeziuni de grup, generaționale, pe temeiul clasei de vârstă, îndeosebi în mediul universitar, la dezvoltarea unui puternic spirit comunitar, specific perioadelor de criză socio-culturală.

Însă în mediul universitar românesc, antisemitismul a rămas o problemă numerică – cum s-a sugerat deja mai sus –, prin dimensiunea etnică a supra-școlărității relative a evreilor. Cu toate că Marea Unire ar fi trebuit să deschidă largi posibilități de afirmare a tinerei generații, aceasta s-a văzut în fața perspectivei unei vieți mai puțin asigurate. Îndeosebi după criza economică din 1929-1933 situația părea cu totul compromisă. Creșterea „proletariatului intelectual”, categorie

182 Vezi îndeosebi Leon Volovici, *Nationalist Ideology and Antisemitism. The Case of Romanian Intellectuals in the 1930s*, Oxford, New York, Pergamon Press, 1991 (cu o versiune românească apărută la București, Edit. Humanitas, 1995); Alina Tudor, „Noi” și „parazitul din afară”. *Câteva considerații asupra discursului antisemit al „noii generații” interbelice*, în „Revista istorică”, VIII, 1997, nr. 1-2, p.61-80.

183 În „Patria”, Cluj, I, 1919, nr. 176 (23 septembrie), p.1.

184 V. Mărăscu, *Unde mergem?*, în „Glasul studențimii”, I, 1934, nr. 1 (18 martie), p.2-3.

185 *Curenți anarhice*, în „Dacia nouă”, Cluj, II, 1933, nr. 27 (5 februarie), p.1.

formată din licențiații universităților și din bacalaureații incapabili de a-și face o situație în raport cu educația și ambițiile lor, devenise o problemă insurmontabilă și mereu prezentă în dezbaterile anilor '30. Și totuși, calitatea de student, perspectivele teoretice ale unui posesor de diplomă universitară de a-și face un rost în viață ofereau mai departe unicul mod practic de a conserva un statut moderat¹⁸⁶, acutizându-se însă discursul antisemit, îndreptat împotriva concurenței ce se manifesta îndeosebi în cadrul profesiilor liberale (medicină, farmacie, cariere juridice, jurnalism ș.a.), care atrăgeau în mod deosebit pe tinerii evrei din rațiuni invocate deja mai sus.

Sub aspectul analizei branșelor universitare, strategiile divergente de investiție între evrei și non-evrei relevă deosebirea de atitudini față de anumite profesii. Cu ocazia deschiderii anului universitar 1920/21, la Cluj, rectorul Sextil Pușcariu constata disproporția numerică îngrijorătoare între diversele facultăți. La drept și medicină, majoritatea studenților „au avut în vedere cariera mai sigură și mai rentabilă (...), căci lipsa de medici și de funcționari administrativi sau magistrați în noul stat român exclude concurența pentru absolvenții acestor facultăți”¹⁸⁷. Îndeosebi supra-efectivele de la medicină au determinat Senatul universitar din Cluj să pună în discuție chiar introducerea unui *numerus clausus*, pentru a stăvili afluența studenților evrei din Ungaria¹⁸⁸, unde prin Legea XXV din 21 septembrie 1920 se limita înscrierea în învățământul superior pe baza criteriilor de apartenență etnică¹⁸⁹.

Însă o asemenea tentativă de impunere a lui *numerus clausus* o aflăm chiar ceva mai devreme. Încă din 8 noiembrie 1919, în cadrul ședinței consiliului profesoral al facultății de medicină din Cluj, prof. Iuliu Moldovan își prezenta raportul ce fusese însărcinat să-l facă pe tema studenților refugiați de la facultățile din Budapesta și Debrecen, propunând „ca principiu restrângerea numărului ovreilor din facultatea de la Cluj”. Iar motivația era cât se poate de antisemită, întrucât Moldovan – din postura de conducător al Ocrotirilor Sociale și al Serviciului Sanitar, pe lângă cea de profesor –, „cunoaște că mai mult de jumătate din medicii transilvăneni sunt ovrei”, el insistând „asupra faptului că ovreii constituie un rău și pericol element medical, de aceea cere consiliului profesoral [o decizie] prin care să se poată limita numărul acesta covârșitor de viitori medici ovrei”. Semnificativ este însă faptul că Victor Babeș se opune unei asemenea decizii, deși Moldovan insistă asupra deosebirii ce trebuie făcute între evrei și celelalte etnii din Ardeal, opinând „că motivul cel mai bun este insuficiența clinicilor și laboratoarelor”. Lui Babeș i

186 Vezi sub acest aspect imaginea oferită de Nae Tudorică, fost student la drept, legionar, în cartea sa de memorialistică: *Mărturisiri în duhul adevărului*, Bacău, Edit. Plumb, 1993.

187 *Anuarul Universității din Cluj 1919-1920*, ed. II, Cluj, Tip. Națională, 1931, p.14-15.

188 Cf. „Patria”, Cluj, II, 1920, nr. 219 (12 octombrie), p.2. În semestrul I al anului 1919/1920 erau 707 studenți la medicină și 33 la farmacie; în semestrul II cuantumul acestora a trecut de 800, din care 343 erau evrei, mulți veniți din Ungaria; cf. *Facultatea de medicină din Cluj*, în „Înfrățirea”, Cluj, I, 1920, nr. 58 (13 octombrie), p.4.

189 Însă în toată perioada interbelică, în Ungaria restricțiile legislative impuse evreilor au fost eludate cu pricepere de către autorități, neexistând agresiuni antisemite, nici pogromuri, nici deportări, asta până la ocupația germană. Cu alte cuvinte, în Ungaria a avut loc un „joc dublu”, ce s-a impus ca regulă. (Victor Karady, *Antisemitisme et stratégies d'intégration Juifs et non-Juifs dans la Hongrie contemporaine*, în „Annales. Économies, Sociétés, Civilisations”, Paris, 2/1993, p.245).

se realiază și Iacob Iacobovici, arătând că „acest lucru constituie o ilegalitate și ca atare nu o putem face. Afară de aceasta, d-sa e de părerea d-lui prof. Babeș, că cel mai bun mijloc de a atrage elementele străine e de a le face toate înlesnirile în facultățile românești. În urma tuturor acestor discuțiuni, consiliul profesoral a admis părerea d-lui prof. Babeș ca toți acești evrei să fie primiți în facultate în același timp, exprimă dezideratul ca clinicile și laboratoarele să fie mărite pentru ca toți studenții să fie primiți”¹⁹⁰.

Așadar, studenții români ce se pregăteau pentru profesiile liberale sperau în ameliorarea condiției lor economice prin înlăturarea concurenței evreiești. Ideea s-a grefat pe dezinteresul major al puterii politice față de tineret, ceea ce va determina ca mișcarea studențească antisemită să evolueze spre propria organizare politică – de la corporațiile studențești până la un partid politic („Legiunea Arhanghelului Mihail”¹⁹¹) – și spre elaborarea unei ideologii totalitare, ca unica modalitate de a-și impune dezideratele. Doctrina legionară (dacă putem vorbi de așa ceva, în mod cât de cât articulat)¹⁹², pe lângă combaterea evreilor, elabora și un discurs anti-politicianist, de renovare morală a societății prin excluderea acelor partide atotputernice și care erau conduse din umbră de o „camarilă ocultă”, evreiască, dominantă în sistemul finanțelor românești¹⁹³. Iar aspectul a fost pus în discuție pentru prima oară în mod pregnant cu ocazia Congresului conducătorilor mișcării studențești de la Iași (23-25 august 1923), când se hotărăște, printre altele, și această nouă orientare: lupta împotriva partidelor politice „înstrăinate de neam” și care nu susțineau doleanțele tinerilor studioși.

Pentru cei intrați în mediul universitar imediat după 1918, majoritatea foști combatanți, anii de angoasă și mizerie petrecuți în tranșee cereau compensații directe și imediate, fără a se ține seama de starea de penurie postbelică și nici de „învârtelile” politice de tot felul. Mulți dintre ei aveau la bază experiența războiului, se bucurau de un mare prestigiu în corporațiile studențești, iar unii erau dotați cu o imensă putere de agitație și presiune politică, cu alte cuvinte constituiau veritabile prototipuri îndeosebi pentru tinerii care abia își luaseră bacalaureatul, dar nu cunoscuseră încercările oribile ale războiului.

Apariția unor lideri, sprijinul și protecția pe care le-au avut din partea unor profesori universitari, activismul lor antisemit – și nu numai – în cadrul societăților studențești și în afara lor, cu tot cortegiul de sancțiuni la care au fost supuși (amânarea examenelor, eliminări din universitate, anchete polițienești, procese, perioade de detenție etc), au generat un cult al personalității deosebit de fecund: Corneliu Zelea-Codreanu, I.I. Moța, V. Marin ș.a. (deveniți „martiri”) au intrat în mitologia legionară, devenind subiect de cult și adorație chiar și după dispariția lor fizică. Când Senatul universității din Cluj a dizolvat, la 4 noiembrie 1937, Societatea

190 *Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj*, fond 650, pachet 1, dos. 3, f.34.

191 Armin Heinen, *Legiunea Arhanghelului Mihail: mișcare socială și organizație politică*, București, Edit. Humanitas, 1999.

192 Vezi câteva perspective la Mihai Chioveanu, *Fetele fascismului. Politică, ideologie și scrisul istoric în secolul XX*, București, Editura Universității din București (Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren”), 2005, p.225-294.

193 Al. Tomescu Bălțești, *Pe când românul moare de foame, jidanul Max Auschnitt se scaldă în milioane*, în „Glasul studențimii”, I, 1934, nr. 11 (5 august), p.3; N. Astratinei, *O ploșniță națională: Auschnitt*, în rev. cit., I, 1934, nr. 17 (4 noiembrie), p.1 ș.a.

studenților în litere și filozofie pentru „activitate politică” în cadrul unei instituții academice (fapt interzis prin regulament), precum și datorită existenței în sediul societății a însemnelor ce dovedeau apartenența la mișcarea legionară, membrii acesteia au protestat contra acuzațiilor aduse, fapta incriminată nefiind în opinia lor decât cultivarea memoriei lui I.I. Moța și V. Marin¹⁹⁴.

De altfel, cultul personalității și respectul ierarhiilor au fost dintre pârgurile ideologice mereu utilizate, beneficiind în toate manifestările de o scenografie atent elaborată și excesiv mistică, care atrăgea mase destul de importante. Însă asta nu însemna că întreg corpul studentesc de etnie română și confesiune greco-ortodoxă era antisemit. În general, publicul era eterogen, din medii regionale, sociale și politice diferite, ceea ce a și făcut imposibilă apropierea și înțelegerea la unison. Dar nu întâmplător grosul contingentului de antisemiți a fost furnizat în special de acea populație școlară de origine modestă, rurală îndeosebi, și fără posibilități materiale. De altfel, în expunerea de motive ce însoțea cererea de recunoaștere a Societății studenților în drept din Iași (3 martie 1919), cea mai activă prin manifestările antisemite, se specifica existența acestei eterogenități: „Diferențieri între studenții provinciilor și ai regatului sunt, și în această privință nu putem scrie tot ce putem spune”, însă în opinia semnatarilor avea „mare importanță; este periculos – afirmam ei – pentru statul român o mentalitate haotică, lipsa unui principiu director și a unui ideal unic, a celor care mâine, răspândiți în administrație, profesii libere, magistratură și politică, s-ar trezi străini”. În consecință, Societății i s-a dat „un caracter național!”¹⁹⁵

Cu toate că în perioada interbelică nu a existat o legislație antisemită, iar autoritățile guvernamentale au acționat în direcția oricărei încălcări a principiilor constituționale, mediul universitar a cunoscut în toți acești ani manifestări ce aveau drept scop nu numai marginalizarea, dar chiar excluderea israeliților din instituțiile de învățământ superior. Atitudinea extremiștilor a evoluat de la încercarea de a impune un *numerus clausus* (*numerus valahicus*¹⁹⁶) până la radicalismul unui *numerus nullus*. Orice disfuncționalitate a relațiilor dintre români și evrei a fost mereu speculată și supralicitată în favoarea aplicării principiilor de limitare sau excludere a publicului israelit. Dacă bunăoară antreprenorul Solomon Grünberg nu și-a îndeplinit în 1919 obligațiile contractuale de a furniza combustibil școlilor din Iași, acestea fiind închise toată luna februarie, dacă ziarul „Lumea”, proprietatea fraților Alfred și Jean Hefter, a publicat de pildă un articol intitulat *Epoca examenelor*, în care erau ofensați profesorii facultății de drept din Iași pentru ușurința acordării examenelor și a diplomelor¹⁹⁷ – iar exemplele ar putea continua pentru întreaga epocă și la scara întregii țări –, astfel de evenimente sensibilizau imediat studenții în direcția antisemită.

194 Arh.St.Cluj, Facultatea de litere. Corespondență, dos. 138/1927-1938.

195 Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 897/1918, f.132-133.

196 R. Filimon, *Numerus Valahicus*, în „Glasul studențimii”, II, 1935, nr. 20 (25 martie), p.1. (sintagmă lansată de Al. Vaida Voevod; „o formulă care exprimă marele postulat al generației tinere”, „un cuvânt mesianic”, Vaida Voevod vorbind de „proportionalitatea etnică”); „*Numerus valahicus*” și tineretul generației mișcării studentești, în „Glasul studențimii”, II, 1935, nr. 23 (16 mai), p.4.

197 „Lumea”, Iași, III, 1920, nr. 495 (17 iunie), p.2.

Însă cum deja am evidențiat, manifestările antisemite din mediul universitar și-au găsit un câmp de acțiune propice în cadrul facultăților de medicină, unde – dincolo de orice alt pretext – exista o sensibilă disproporție între evrei și non-evrei. Incidentele declanșate mai întâi la Cluj, dar continuate cu virulență la Iași și București, au avut drept punct de plecare problema disecțiilor, cerându-se paritate în ceea ce privește materialul didactic (cadavre de creștini și evrei)¹⁹⁸. Începând de acum, s-a pus tot mai acut chestiunea separării interconfesionale și aplicarea unui *numerus clausus*, ajungându-se chiar – deși sporadic – la constituirea unui spațiu al „băncilor ghetou” la Universitatea din Iași (așa cum rezultă și dintr-un document al acestui volum), evreii fiind siliți să asiste la cursuri de pe acele locuri stabilite de creștini, de regulă mai prost poziționate în amfiteatre sau săli de cursuri¹⁹⁹.

Totodată, violența se instituie ca o stare de fapt la inițiativa unor corporații studențești intitulate „creștine”, dar aflate aproape mereu în ilegalitate fie prin nerecunoașterea lor, fie prin retragerea autorizațiilor de funcționare de către Senatele universitare. S-a ajuns până acolo încât, prin decizia directorului Institutului de Anatomie din Iași (nr. 76/15 noiembrie 1923), s-a dispus excluderea evreilor din sălile de disecție²⁰⁰, impunându-se astfel o discriminare confesională tocmai într-o disciplină în care practica era indispensabilă. Atitudinea – în formule diverse – se va menține și ulterior, la 26 iunie 1924, de pildă, decanul facultății de medicină din Iași informând rectoratul că studenții evrei vor avea posibilitatea de a trece examenele de anatomie topografică pe cadavre numai după ce „creștinii” au trecut probele practice și vor mai rămâne piese disponibile²⁰¹. La București, pentru a curma o asemenea situație, liderul evreilor din România, Wilhelm Filderman, și-a luat angajamentul în februarie 1925 – când agitațiile studențești păreau să fi atins cote maxime – să procure de la diversele comunități israelite din țară cadavrele necesare pentru disecții²⁰².

Practica discriminatorie față de israeliți s-a extins însă la toate facultățile, frecvent fiind postate „gărzi” ale studenților antisemiți la intrările în universități, interzicându-se participarea la cursuri prin amenințare și violență, ceea ce atrăgea intervenția autorităților polițienești și chiar închiderea instituțiilor de învățământ superior. Așa cum se arăta în protestul studenților evrei de la facultatea de drept din Iași, „situația aceasta anormală, tinzând să se perpetueze, deoarece studenții

198 *Conflictul studentesc de la Universitatea din Cluj*, în „Înfrățirea”, Cluj, III, 1922, nr. 671 (30 noiembrie), p.4 (relatează despre tensiunile dintre studenții mediciști români, maghiari și sași, pe de o parte, și cei evrei pe tema cadavrelor, fapt ce a dus la devastarea redacției ziarului „Ūj Kelet”; totodată se evidențiază marea disproporție între studenții anului I medicină, unde sunt peste 150 evrei și doar vreo 60 creștini). De altfel, chiar dacă din 1922 chestiunea disecției cadavrelor s-a pus îndeosebi în România și Polonia, au existat însă voci – chiar dacă timide – și în alte țări europene, în facultățile de medicină. Pentru cele două țări amintite, problema cadavrelor a fost însă principala cerere antisemită imediat postbelică, însoțită de agitații pentru *numerus clausus*. La Cracovia, de pildă, în primăvara lui 1922, sub amenințarea studenților creștini, evreii s-au angajat să asigure 1/10 cadavre pentru disecții.

199 O asemenea practică a existat și în universitățile poloneze, în anii '30.

200 *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat*, dos. 1037/1923, f.5. O decizie asemănătoare a fost luată și în ședința Senatului din 5 noiembrie 1923 (cf. f.10). Vezi protestul studenților evrei la f.14-15.

201 *Ibidem*, dos. 1047/1924, f.663.

202 „România”, III, 1925, nr. 419 (27 februarie), p.4.

creștini procedează sistematic la excluderea noastră de la diferitele prelegeri universitare”, îi punea în mod înjust și arbitrar „într-o stare de inferioritate”²⁰³.

Nici motivațiile nu au lipsit. Memoriul Asociației Studenților Creștini din 28 noiembrie 1924 oferea explicațiile unei atari atitudini. „În ziua de 10 decembrie 1924 se împlinesc 3 ani de când studențimea română a început o luptă având de scop *numerus clausus*, ca măsură de apărare a clasei dirigențe de elementele străine, care au invadat-o și care, prin situația materială superioară nouă și prin alte însușiri specifice, tind să înăbușe formând-o numai din sânul lor, pentru ca astfel să poată deveni conducătorii neamului românesc”. De aceea, întrucât „în timpurile când studențimea deznădăjduită de a ajunge la vreun rezultat, pentru că acolo unde se adresa un glas de fiu, găsea neascultare, hulă, ba și bătaie”, ea își va continua acțiunile pentru ca „neamul românesc să vadă că la poarta clasei dirigențe stau studenții conștienți, care prin muncă încordată și cu orice jertfă vor face ca să fie recucerită din mâinile străinilor și ferită pe viitor de invazii”²⁰⁴.

În lipsa unei legislații antisemite, care să dea satisfacție naționaliștilor, agitațiile studențești au continuat pe întreg parcursul anilor ‘30, în strânsă legătură cu Mișcarea Legionară – organizată ca forță politică și care a activat, temporar, legal sau ilegal. S-a reușit astfel, printr-o atmosferă de violență, impunerea tacită a principiului excluderii proporționale. Dacă radicalismul lui *numerus nullus*, propus la Iași de președintele Centrului Studențesc (Virgil Gavrielescu) în 1933²⁰⁵, nu s-a aplicat decât mult mai târziu²⁰⁶, principiul proporționalității etnice s-a pus în practică, discret, prin reglementări în ce privește bunăoară numărul de studenți în anul I, chiar dacă acestea nu vizau neapărat discriminarea²⁰⁷.

Însă toată această atmosferă tensionată, antisemită, caracterizată totodată prin boicotarea cursurilor de către non-evrei, organizarea grevelor studențești, violențele care au dus la închiderea frecventă a universităților etc, au determinat tot mai mult scăderea publicului evreiesc din învățământul superior românesc. La Cluj, de exemplu, ca și în celelalte centre, asociațiile studențești „creștine” supraviețuiau îndeaproape ponderea numerică a „minoritarilor”, ajungându-se după 1936 la proporțiile „optime”: 24% maghiari, 10% sași și 3% evrei²⁰⁸. Mai mult chiar, pentru ameliorarea stării permanente tensionate din Iași și Cluj, în 1934 Ministerul Instrucțiunii a luat decizia desființării facultăților de farmacie provinciale și concentrarea lor la București. Iar expunerea de motive se întemeia atât pe „înmulțirea licențiatilor”, cât și pe ponderea excesivă a „minoritarilor”. Cu toată opoziția corpului profesoral din Cluj și Iași („nu trebuie să răsturnăm organizațiile noastre de

203 Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1047/1924, f.27; vezi și f.324-325, 389.

204 *Ibidem*, dos. 1057/1924, f.16-17.

205 Motiv pentru care acestuia i s-a intentat proces. Vezi „Glasul studențimii”, I, 1934, nr. 10 (22 iulie), p.4, și R. Filimon, *Numerus nullus*, în „Glasul studențimii”, I, 1934, nr. 11 (5 august), p.1.

206 *Decretul-lege pentru reglementarea situației evreilor din învățământ* (în „Monitorul Oficial”, nr. 240 din 14 octombrie 1940) și care prevedea că nu pot fi admiși în universitățile de stat cei născuți din ambii părinți evrei sau numai din tată evreu, indiferent de religie.

207 C. Kirițescu, *Suprapopulația universitară. Proporții, cauze, remedii*, în „Viitorul”, XXVIII, 1935, nr. 8236 (2 iulie), p.1-2 (vezi și nr. 8239, p.1).

208 Vezi și „Glasul studențimii”, II, 1935, nr. 27 (22 septembrie), p.4; III, 1936, nr. 43 (20 decembrie), p.4.

învăţământ plecând de la ideea unei lupte cu minoritarii²⁰⁹), desfiinţarea învăţământului farmaceutic provincial a dus la diminuarea considerabilă a evreilor din cele două centre universitare.

A eşuat însă o altă încercare de „rezolvare” a prezenţei evreilor în universităţile româneşti prin înfiinţarea unor instituţii de educaţie elevată destinate doar pentru „minoritari”, lucru prevăzut în proiectul de lege pentru organizarea învăţământului superior din 1931. În cursul dezbaterii acestuia, Consiliul facultăţii de medicină din Cluj, în şedinţa din 12 iunie 1931, a decis – printre altele -, la punctul 4: „Facultatea de medicină găseşte de asemenea *inoportună crearea de şcoli superioare pentru minoritari* (s.n.), atâta vreme cât universităţile româneşti nu pot face faţă cerinţelor moderne ştiinţifice, iar din motive bugetare se desfiinţează şcoli secundare”. Referitor la această chestiune, şi Senatul universităţii din Cluj, la 27 iunie, „înţelege a nu avea o atitudine ostilă acestei legi, dar nu o poate accepta în actuala redactare”; „Senatul e de părere că înfiinţarea unor Institute de înaltă cultură minoritară nu poate avea locul înăuntrul unei legi a învăţământului superior românesc. Dealtcum, studenţii minoritari au toată posibilitatea de a studia în universităţile române, iar la crearea acestor institute de înaltă cultură nu ne obligă nici Constituţia, nici tratatele internaţionale²¹⁰. Cum de la sine se înţelege, acest refuz avea ca teme în primul rând pierderea studenţilor „minoritari” de către universităţile româneşti, ceea ce ar fi însemnat pentru facultăţi şi corpul lor profesoral şi mari pierderi materiale, prin tot ce însemna taxe de înscriere, de examene, reexaminări, licenţă, doctorate etc, din care cotă parte revenea profesorilor²¹¹.

Cu toate acestea, în asemenea împrejurări, mulţi din bacalaureaţii ori studenţii evrei vor opta pentru emigrare, aşa cum indică şi numărul mare de paşapoarte eliberate îndeosebi după 1935 de chesturile de poliţie. Simplist prezentând lucrurile, marginalizarea evreilor, permanentele obstrucţii şi persecuţii, puseurile mai mult sau mai puţin vizibile de *numerus clausus* din universităţile româneşti etc, au determinat importante cohorte de tineri israeliţi de la noi să plece la studii în Occident, mulţi optând în cele din urmă chiar pentru o emigrare definitivă. Iar acest aspect este lesne sesizabil până pe la începutul anilor 1920 – când acest grup etno-confesional a fost privat în mod colectiv de egalitatea drepturilor civile, fiind supuşi la diverse forme de excludere, de stigmatizare, lipsa emancipării juridice etc –, dar şi mai apoi, îndeosebi după 1938, odată cu impunerea în România a unei legislaţii rasiale, ce a generat inegalităţi de şcolarizare, uneori conflictuale, datorate restrângerii posibilităţilor de acces a israeliţilor la o instrucţie superioară, îndeosebi profesionalizată, putându-se vorbi de supunerea lor la un „apartheid” universitar.

Aşadar, atitudinile antisemite faţă de studenţii evrei de la noi au contribuit în bună măsură la creşterea dorinţei acestora de a emigra, deşi şansele de a-şi continua studiile în străinătate s-au diminuat odată cu ascensiunea Germaniei naziste

209 *Anuarul Universităţii din Iaşi pe anii 1930-1935*, Iaşi, 1936, p.62.

210 *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”.Rectorat*, cutia 46, dos. 2680/1930-1931.

211 Vezi Lucian Nastasă, *Intimitatea amfiteatrelor. Ipostaze din viaţa privată a universitarilor „literari” (1864-1948)*, Cluj, Edit. Limes, 2010, p.325. Vezi însă *Reducerea taxelor universitare. De ce sporesc minoritarii la universităţi? În atenţia dlui Rector*, în „Dacia nouă”, Cluj, III, 1934, nr. 253 (18 noiembrie), p.1 („taxele sunt în defavoarea românilor săraci”).

și a răspândirii ideologiei rasiste în Europa. Cu toate acestea, toți „excluși” pe motive de apartenență la iudaism s-au regăsit în Occident – mai ales în Franța și Italia²¹² – pentru a-și satisface cererea lor de studii, aceasta fiind una din formele de reacție ale acestui grup confesional față de situația marginală la care erau supuși în țară.

Acest aspect explică în bună măsură cum se face că evreii din România au alcătuit un important contingent de tineri plecați la studii în străinătate, unii cu intenția frecvent materializată de a se stabili definitiv în Occident. Asistăm de fapt la un veritabil exod al israeliților cu educație măcar secundară, care în România atingeau o cotă medie de aproximativ 1/5 bacalaureați, în toată perioada anilor '20, iar în anii '30, datorită frecvențelor manifestări antisemite, cota absolvenților scade la 1/6 și chiar 1/7. Pentru a fi și mai edificatori, vom da câteva date pentru anul școlar 1934/1935, ce pare a oferi indicatori constanți la mijlocul unei decade luate de noi în calcul, pentru ca din 1939 diminuarea numerică a evreilor în școli să fie cât se poate de evidentă. Așadar, în anul școlar menționat, în instituțiile de învățământ secundar ale statului evreii reprezentau 13.17% (dintr-un total de 146.728 elevi), iar în cel particular 22.73% (din 31.451 elevi), deci cu o medie la acest nivel de pregătire de 17.95%. În același an, învățământul universitar avea o reprezentare de 12,5% evrei (dintr-un total de 41.307 studenți), iar procentul celor care au dobândit o diplomă de licență sau doctorat era de 13,9%²¹³. În consecință, decalajul numeric dintre cei ce finalizează studiile secundare și cei care urmează o universitate „națională” ar putea (repet: *ar putea!*) constitui baza de recrutare a tinerilor evrei care au optat pentru studii superioare în apusul Europei. Iar pentru mulți din ei, acest lucru a reprezentat chiar pretextul cel mai bun de a părăsi definitiv România.

De altfel, aspectul poate fi surprins și din statisticile universităților românești, diminuarea numerică a evreilor în decursul anilor 30 – datorită manifestărilor antisemite și a legislației rasiale elaborată începând cu 1938 – sugerând pentru tinerii israeliți ambițioși orientarea spre stabilimentele din străinătate. Dacă la Iași, quantumul maxim de studenți evrei poate fi identificat în 1932/33 (1631), după acest an numărul lor este în evidentă descreștere, înregistrându-se 1040 în 1934/5, 677 în 1936/7, 355 în 1938/9 și 382 în 1939/40²¹⁴. Fără a exista o legătură directă, rata descreșterii studenților evrei în anii '30 pare să corespundă cu rata emigrației israelite în general din România spre alte spații. Dacă în 1926 dintr-un total de 21.681 emigranți, 2631 au fost evrei (din care 807 în Palestina,

212 Până spre începutul celui de-al doilea război mondial (de fapt până în 1938), în Italia nu au existat manifestări antievreiești. Mai mult chiar, această țară a primit destui refugiați israeliți, deoarece pentru Mussolini ideea de „rasă pură” i se părea ceva stupid, o prostie. De aceea, el n-a luat nici o măsură anti-evreiască până în februarie 1938, când asistăm la începutul manifestărilor antisemite, pentru ca la 14 iulie 1938 mai mulți universitari italieni – unii antifasciști declarați – să publice *Manifestul asupra rasei*, marcându-se astfel debutul antisemitismului în peninsula, care totuși n-a fost de masă. Vezi Elisa Signori, *Minerva a Pavia. L'ateneo e la città tra guerre e fascismo*, Milano, Cisalpino, 2002.

213 Calcule făcute pe baza *Anuarului statistic al României, 1939 și 1940*, București, Institutul Central de Statistică, 1941, p.268-299.

214 *Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat*, dos. 2398/1944.

440 în SUA, 328 în Canada, 291 în Argentina, 150 în Uruguay)²¹⁵, iar în 1930 din 10.861 emigranți, 3703 erau israeliți (1076 au plecat în America de Sud; 696 în SUA; 490 în Uruguay; 412 în Argentina; 411 în Canada; 208 în Brazilia; 100 în Peru; 93 în Palestina)²¹⁶, deja în 1936 erau înregistrați 1251 evrei emigrați dintr-un total de numai 1617²¹⁷.

De altfel, fenomenul este aproape identic cu cel din perioada anterioară primei conflagrații mondiale²¹⁸, care a dus la apariția unei imense mase de studenți israeliți în universitățile occidentale, începând încă cu anii 1880. Însă cei mai mulți tineri israeliți din România vor opta pentru studii în străinătate îndeosebi de prin 1899, fapt datorat și prevederilor discriminatorii ale celei mai apreciate și des invocate legi de reformare a învățământului secundar și superior, cea din 1898 (cunoscută și sub sintagma de „legea Spiru Haret“), care nu admitea pe evrei în sistemul educativ de stat decât în limita locurilor disponibile și numai plătindu-se o taxă, al cărei quantum nu era de neglijat: la facultatea de medicină – de pildă –, cea mai frecventată de evrei până atunci, un an de studii costa 360 franci (aur), o sumă imensă pe atunci²¹⁹. Or, cu asemenea bani, se putea învăța și trăi bine la ... Paris – să zicem²²⁰.

Din această perspectivă, se impun ample anchete pentru a estima – comparativ, pe epoci – numărul celor plecați, originile lor socio-profesionale, dar și orientarea intelectuală a studenților evrei care emigrează, pentru a face o mai bună distincție în ce privește conduita tinerilor proveniți din același spațiu, dar de concesiune diferită, în special între creștini și evrei.

Însă nu putem încheia fără a da cuvântul lui Emil Dorian, care sintetizându-și oarecum viața în România, de la naștere până în vara lui 1940, rezuma astfel cei 50 ani petrecuți aici: „Într-o jumătate de veac, firul existenței mele se desfășoară între «jos jidanii» din 1800 și nu știu cât și «jos jidanii» din 1940. În tot acest răstimp am dat, am dat, am dat din mine cât am putut, iubind și așteptând, înțelegând și iubind. Tot ce am văzut și auzit în jurul meu și mai departe de mine, bărbi evreiești smulse, profanări de sinagogi, bătăi și vexațiuni, jigniri ale fetelor mele, variata gamă de ticăloșii și nedreptăți, injurii și insanități, cruzimi rafinate și brutale, am crezut că vor fi izbăvite, uitate, atenuate, plătite în orice caz – și iată că astăzi bilanțul jumătății de veac se încheie cu o serie nouă de îngenunchieri și crime fără pereche”²²¹.

215 *Anuarul statistic al României. 1926*, București, Tipografia Curții Regale, F. Göbl Fii, 1927, p.242-243.

216 *Anuarul statistic al României. 1930*, București, Imprimeria Națională, 1932, p.243.

217 *Anuarul statistic al României. 1937 și 1938*, București, f.ed., f.a., p.130.

218 Vezi Samuel Joseph, *Jewish Immigration to the United States from 1881 to 1910*, New York, Columbia University, 1914; de completat cu informațiile din *American Jewish Year Book*, pe anii de până la 1914, dar și de mai apoi (ed. Harry Schneiderman, Philadelphia, The Jewish Publication Society of America).

219 Pentru această descreștere vezi, de exemplu, statistica facultății de medicină din Iași pentru intervalul 1900-1905: *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat*, dos. 684/1904-1905 („Tablou cu numărul studenților”).

220 Cf. Pierre Moulinier, *La naissance de l'étudiant moderne (XIXe siècle)*, Paris, Éditions Belin, 2002, p.89-91 (cap. „Cheltuieli de școlarizare”).

221 Emil Dorian, *Jurnal din vremuri de prigoană [1937-1944]*, ed. Marguerite Dorian, București, Edit. Hasefer, 1996, p.116.

Așadar, fără a insista asupra numeroaselor detalii factice care au marcat evoluția antisemitismului universitar în perioada interbelică – și care vor fi regăsite în documentele reunite în volumul de față –, acesta a constituit una din trăsăturile majore ce au dat specificitate învățământului superior românesc, generând numeroase disfuncționalități la nivel statal și perturbând serios evoluția culturală a României, provocând totodată și o diminuare sensibilă a contingentelor susceptibile a furniza elitele națiunii.

»» Notă asupra ediției

După atâtea volume de restituții documentare dedicate Șoahului din România, credem că este vremea să ne îndreptăm atenția și asupra antecedentelor, din perspective cât mai „specializate”, pentru că uneori generalizările sau îngrămădirea la un loc a tot felul de informații arhivistice pot împovăra fluxul memoriei și al analizelor circumstanțiale. Din această perspectivă, în mod cât se poate de evident antisemitismul nostru interbelic – prin toate formele lui diverse de manifestare, de la violență până la excludere socială – prefătează în fond ororile împotriva evreilor din anii 1940–1944.

Pe de altă parte, după ani de cercetări pe această temă, îmi pare extrem de complex a înțelege și a explica antisemitismul, de la noi în primul rând, dar și cel contextualizat la întregul Bazin Carpatic. Fiind o manifestare cu proiecții adânci în trecut și extinsă pe o arie culturală deosebit de variată și inegală în ceea ce privește evoluțiile socio-politice, faptul acesta deja complică lucrurile, pentru că dinamica și formele manifestărilor antisemite capătă extrem de multă diversitate. Cu alte cuvinte, antisemitismul s-a construit istoricește, din el au emanat ideologii, raporturi politice și economice, proiectii culturale etc. Deși nașterea ideologiilor antievreiești și manifestările antisemite n-au cunoscut granițe nici între țări, nici între categorii sociale, structurile pe care s-au grefat, spațiile „naționale” au fost totuși sensibil diferite, ceea ce a impus particularități. Din acest motiv, din punct de vedere socio-istoric, este extrem de dificil să conturăm o imagine unitară a antisemitismului, datorită numeroaselor variabile sociologice, economice, antropologice sau culturale ce ar trebui luate în seamă.

Iată de ce ne-am propus pentru moment să apelăm la cât mai multe restituții documentare pe această temă, care să acopere într-o manieră riguroasă diversele paliere ale societății (cultural, economic, politic, militar, administrativ etc) ori articulațiile și mecanismele de funcționare ale statului român, cu racordările necesare la alte spații, deoarece lipsa comparațiilor împiedică în mod real înțelegerea unor fenomene atât de complexe precum antisemitismul. În acest context, ne-ar apărea cât se poate de evident faptul că nu putem vorbi despre un antisemitism la modul general în societatea românească, pentru că, de exemplu, biserica a impus pasiunea religioasă ca formă a antisemitismului, guvernării au dictat motivații economice, diversele partide și grupări politice – oamenii politici în general – înfățișau lucrurile în termeni de pericol asupra ființei naționale, în mediul universitar se îmbină antisemitismul de natură „creștină” (de ordin teologic) cu cel politic și cultural etc. Așadar, în spațiul întregii societăți potențialul antisemit este inegal răspândit, motiv pentru care se impune extrem de multă prudență, dar mai ales enorme investigații atunci când abordăm această chestiune.

În aceste împrejurări, Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale și-a manifestat fără ezitare interesul pentru un asemenea proiect, în urma căruia să rezulte cât mai numeroase și inspirate volume. Și pentru a nu mă înde-

părta de acest aspect, sunt dator din acest punct de vedere cu toată recunoștința față de István Horváth, directorul instituției mai sus amintite, dar și de Zsolt Albert Jakab, care nu doar s-a interesat stăruitor de mersul acestui tom, ci s-a ocupat și de inerentele chestiuni birocratice în fața cărora eu am cedat mereu.

Așadar, volumul de față caută să reunească într-o manieră reprezentativă – și nu exhaustivă –, acoperind în primul rând tipologii, documente relative la istoria antisemitismului universitar din România în intervalul 1919–1939.

Identificarea și selecția documentelor arhivistice nu a constituit o problemă chiar atât de simplă din cel puțin două motive. Pe de o parte, fondurile arhivistice ale celor patru universități nu sunt prelucrate în maniera cea mai optimă din punct de vedere al facilităților de cercetare, nu toate sunt în circuitul liber al rețelei naționale de profil, iar altele au fost atât de drastic (sau mai bine zis de inegal și barbar), „selectate” și „conservate” încât trecutul unor instituții pare mutilat pe vecie. Pe de altă parte, nu întotdeauna sunt evidente referințele cu încărcătură antisemită din unele documente, surse care „lecturate” însă într-un anumit context pot arunca proiecții de maxim interes pe această temă (de exemplu, chestiuni legate de „verificarea” actelor de studii, echivalarea diplomelor universitare dobândite în străinătate etc). În schimb, ca unul care am făcut aproape trei decenii cercetări prin diverse arhive, nu pot să nu constat marea deschidere a Arhivelor Naționale din ultimii ani prin eforturile evidente ale directorului general, Dorin Dobrințu, care a înțeles menirea acestei instituții nu doar la nivelul discursurilor, ci și al practicii profesionale.

În selecția materialului am urmărit în primul rând să furnizăm toate acele documente care pot contribui, într-o manieră reprezentativă, la reconstituirea temei anunțate în titlul volumului. Principiul ce ne-a călăuzit a fost acela de a acoperi o tipologie cât mai diversă de probleme, dar și atmosfera epocii și a vieții universitare. De aceea, ne asumăm și responsabilitatea pentru eventualele lipsuri ce vor fi invocate de posibili comentatori, pe care i-am dori mult mai abili decât noi în a gestiona o asemenea cantitate de informație. Între mai multe opțiuni păgubitoare (în primul rând de a nu publica nimic), am ales-o pe cea mai puțin dăunătoare: o culegere de documente cât de cât articulată și coerentă pe această temă. Volumul nu poate și nici nu și-a propus să acopere în totalitate o temă atât de complexă.

Documentele au fost rânduite cronologic, astfel încât lectura să poată conduce la o imagine cât mai fidelă a evoluției antisemitismului universitar de-a lungul perioadei invocate. La transcrierea documentelor s-a avut în vedere normele actuale ale textologiei, respectându-se cât mai fidel faptele de limbă și actualizând ortografia. Erorile provenite din *lapsus calami* și punctuația au fost îndreptate tacit. Abrevierile utilizate inițial în documente au fost păstrate adoma, dacă coincid cu cele de azi, iar atunci când ele ies din tipicul nostru, le-am întregit doar când au apărut prima oară sau când ar fi putut crea confuzii. Cum e și firesc, inconsecvențele în abrevieri sunt cât se poate de firești de vreme ce emitenții sunt de o asemenea diversitate. Întregirile noastre au fost marcate prin paranteze drepte. Aceleași semne au fost utilizate și pentru indicarea omisiunilor dintr-un anumit document, acestea neavând legătură cu tematica volumului.

Notele editorului, așezate la sfârșitul fiecărui document (după indicația sursei), sunt minime și au drept scop de a oferi lămuriri asupra contextului istoric ori asupra unor persoane sau evenimente ce solicitau aceasta. Totodată, atragem atenția

cititorului să manifeste extrem de multă prudență în lectura diverselor documente cu tentă vădit propagandistică, care uneori conțin informații eronate sau dezvoltă un discurs xenofob oarecum seducător, de fapt o subcultură. Iată de ce istoria, ca disciplină științifică, trebuie să manifeste înainte de toate un pronunțat spirit critic, apelând chiar la hipercritică (în sens istoriografic, așa cum apare formulată în construcții de filosofia istoriei deja consacrate, dar care se pare că la noi în ultima vreme fie sunt necunoscute, fie nu sunt luate în seamă, fie sunt eronat înțelese).

Nu putem încheia fără a menționa contribuția parțială la realizarea acestui volum a CNCSIS, prin finanțarea proiectului de cercetare exploratorie (ID_816) pe tema: „Discurs istoric și diplomație. Românii din Transilvania și Basarabia în politica externă a României, 1878-1947”, condus de Flavius Solomon de la Institutul de istorie „A.D. Xenopol” din Iași. Totodată, îmi exprim imensa recunoștință față de mai tinerii colegi care au contribuit într-o formă sau alta la articularea acestui volum, pe care îi amintesc pentru mai multă rigoare: Liviu Cărare, Zoltán Györke, Irina Nastasă-Matei, Liviu Neagoe, Mihai Panu și Dragoș Sdrobiș. Cu toții dovedesc o pasiune debordantă pentru istorie, dar mai ales răbdare și în ceea ce privește chestiunile oarecum mecanice și de detaliu, inerente însă în munca de cercetare. Tinerețea și destoinicia lor îi vor răsplăti pe viitor mai mult decât o putem face noi. Și nu în ultimul rând, un gând de mulțumire se îndreaptă spre doi directori de filiale ale Arhivelor Naționale, Cătălin Botoșineanu și Ioan Drăgan.

Mănăstireni/Magyargyerőmonostor,
15 mai 2011

»» Lista documentelor

1. **1919 ianuarie 30. Iași:** Memoriul studenților Universității din Iași către profesorii acestei instituții, prin care se solicită deschiderea anului academic, întrucât greutățile postbelice nu justifică această întârziere, iar numeroși tineri din toate cele trei provincii intrate în componența statului român așteaptă să-și reia studiile după ce le-au întrerupt vreme de trei ani.
2. **1919 februarie 19. Iași:** Cererea lui Iosef S. Goldstein, absolvent al Școlii Comerciale Superioare, de înscriere la Facultatea de științe din localitate, după ce anterior participase la război și absolvise Școlala Militară de Infanterie.
3. **1919 martie 10. Iași:** Declarația unor profesori ai facultății de litere prin care se atrage atenția asupra faptului că tendința unor colegi de a îngradi libertatea de gândire și de opinie crează o atmosferă neprielnică vieții academice, provocând ură, polemici și acuzații pătimașe, încurajând implicarea studenților în problemele profesionale, ceea ce va avea drept consecință crearea unei stări de anarhie.
4. **1919 martie 27. Iași:** Cererea și expunerea de motive pentru constituirea Asociației studenților evrei din universitatea ieșeană.
5. **1919 martie 28. Iași:** Solicitarea adresată rectorului de către studenții în farmacie, evrei în marea lor majoritate, pentru finanțarea cursului de botanică a prof. Alexandru Popovici.
6. **1919 decembrie 21. Cluj:** Adresă a serviciului de Siguranță din Transilvania în care se relatează refuzul studenților evrei mediciști din Cluj de a permite utilizarea pentru disecție a cadavrului unui israelit din motive de cutumă. Totodată este evidențiată atitudinea antiromânească a studenților evrei care încă vorbesc limba maghiară.
7. **1920 ianuarie 26. Cluj:** Raportul lui Victor Papilian, directorul Institutului de Anatomie din Cluj, referitor la incidentul semnalat pentru luna decembrie în ceea ce privește atitudinea studenților evrei față de cadavrul unui coreligionar. Explică împrejurările în care a ajuns cadavrul acolo, dar și „agitația” ce a cuprins pe studenții „creștini” în legătură cu această problemă.
8. **1920 ianuarie 28. Cluj:** Președintele Societății Studenților în Medicină din Cluj avertizează Consiliul profesoral asupra stării de tensiune din facultate, ce se poate transforma în manifestări violente, solicitând a nu se admite înscrierea studenților non-români, suspectați de atitudine potrivnică statului.
9. **1920 aprilie 6. Chișinău:** Memoriul ministrului delegat al guvernului român în Basarabia cu privire la necesitatea înființării unei universități în această provincie, ca posibilitate de a se forma o elită intelectuală românească, întrucât regiunea are un pregnant aspect evreo-rusesc.
10. **1920 iunie 16. Iași:** Proces verbal întocmit de poliția din localitate referitor la acțiunea mai multor studenți creștini care au devastat câteva chioșcuri de ziare ale unor vânzători evrei, incendiind îndeosebi periodicul „Lumina”, proprietatea fraților Hafter.

11. **1920 iunie 18. Cluj:** Dare de seamă a prof. Ioan Lupaș, director al căminului studentesc de pe str. Avram Iancu, despre activitățile educative pe care le-a patronat în acest stabiliment, cu accent deosebit pe latura lor religioasă și națională.
12. **1920 iunie 20. Iași:** Reclamația studentului Gh. Zane împotriva lui Corneliu Zelea-Codreanu, care ar fi scris în presă despre relațiile celui dintâi cu evreii, totodată insultându-l prin limbajul folosit. În Anexă, declarația lui Zelea-Codreanu.
13. **1920 iunie 29. Iași:** Declarația lui Corneliu Zelea-Codreanu în ceea ce privește conflictul avut cu studentul N. Pascu, autor al unui articol calomniator la adresa familiei Zelea-Codreanu.
14. **1920 august 29. Soroca:** Cererea lui Emanoil Abramovici, absolvent al unui liceu agricol din localitate, de a fi primit ca student la Universitatea din Cluj, asemenea altor tineri din Basarabia care se bucură de unirea cu România.
15. **1920 octombrie 9. Cernăuți:** Ministerul Instrucțiunii este informat că Senatul universitar a aprobat – la cererea studenților evrei - ținerea unui curs de limbi semitice, însă cu taxe duble de frecvență.
16. **1920 noiembrie 22. Iași:** Adresa Centrului Studentesc prin care sunt relateate evenimentele din acea zi, în care se deschideau cursurile: Corneliu Zelea-Codreanu și alți câțiva colegi interziceau pătrunderea în universitate a studenților sub pretextul că nu s-a ținut un serviciu religios.
17. **1920 noiembrie 23. Iași:** Societatea Academică „Cercul Studenților Ardeleni și Bucovineni” își manifestă dezaprobarea în ceea ce privește interdicția de a se ține un serviciu religios la deschiderea cursurilor (22 noiembrie), fără a fi însă de acord cu violența manifestată de un grup de studenți creștini.
18. **1921 ianuarie. Iași:** Cererea unui student evreu originar din Odesa de a i se amâna perioada susținerii examenelor de diferență la facultatea de medicină, pentru a avea timpul necesar însușirii corecte a limbii române.
19. **1921 februarie 7. Cernăuți:** Excluderea studentului evreu M. Bronstein din toate universitățile românești datorită faptului că unele documente de înmatriculare au fost declarate false.
20. **1921 martie. Iași:** Buletinul informativ al Corpului 4 Armată relatează despre arestarea unui student evreu ce împărțea manifeste, prin care colegii universitari erau îndemnați la grevă. Se propune ca legitimațiile studenților din Basarabia, care nu au naționalitate română, să poarte viza Siguranței din Iași.
21. **1921 aprilie 1. Iași:** Protestul Cercului Studenților Basarabeni, prin care i se aduce la cunoștință rectorului Universității din Iași despre atitudinea agresivă a poliției față de studenții din Basarabia, care sunt bătuti, arestați și deținuți fără a li se putea atribui vreo vină, sunt târați prin procese ce țin de siguranța statului pe temeuri fictive etc. Totodată se atrage atenția asupra faptului că manifestările violente ale studenților conduși de C. Zelea-Codreanu vor atrage după sine riposta celor atacați.
22. **1921 aprilie 1. Iași:** Reclamația lui Th.I. Ionescu, profesor la Liceul Național din localitate, contra fostului său elev și actual student M. Bercovici, care ar manifesta o atitudine insolentă contra sa.
23. **1921 aprilie 9. Iași:** Notă informativă a Corpului IV Armată prin care se solicită ca studenții basarabeni neromâni să capete și viza Siguranței din loca-

litate, întrucât aceștia – majoritatea fiind evrei – sunt implicați în mișcarea și propaganda comunistă.

24. **1921 iunie 2. Cluj:** În urma unui denunț, Siguranța din Cluj solicită decanului facultății de medicină verificarea actelor studentului evreu Albert Bernáth.
25. **1921 iunie 2. București:** Scrisoarea lui A.C. Cuza adresată rectorului Universității din Iași prin care justifică acțiunile agresive ale lui Corneliu Zelea-Codreanu, comunicând totodată că el este împotriva eliminării acestuia.
26. **1921 iunie 2. Iași:** Protestul Sindicatului Ziaristilor din Moldova contra agresiunilor săvârșite de Corneliu Zelea-Codreanu față de unii jurnaliști.
27. **1921 iunie [3-5]. Iași:** Comunicat al societăților studentești din Iași prin care este aprobată eliminarea lui Corneliu Zelea-Codreanu din universitate.
28. **1921 iunie 2. Cluj:** Solicitarea lui Nicolae Lövi de a i se recunoaște așa-numitul „semestru de război”, întrucât a fost mobilizat pe parcursul întregului conflict mondial, iar spre sfârșitul acestuia a stat și în prizonerat.
29. **1921 iulie 2. Cernăuți:** Se aduce la cunoștință decizia Comisiei disciplinare de a exclude timp de un semestru trei din studenții evrei care au semnat un protest adresat Senatului universitar.
30. **1921 octombrie 27. Cluj:** Inspectoratul General Sanitar din Cluj cere autorităților locale din subordinea lui ca pe viitor cadavrele nerevendicate să nu mai fie înmormântate pe bani publici, ci să fie trimise la facultatea de medicină din Cluj, care va deconta cheltuielile de transport.
31. **1921 decembrie 15. Iași:** Cererea lui C. Zelea-Codreanu de a se anula decizia Senatului universitar privitoare la excluderea petentului din această instituție academică.
32. **1922 februarie 21. Briceni (jud. Hotin):** Poliția acestei localități avertizează Rectoratul Universității din Iași asupra faptului că doi studenți evrei au adunat o sumă de bani în folosul unui cămin studentesc, însă există informații că această sumă ar fi folosită pentru propagandă comunistă.
33. **1922 mai 16. Iași:** Solicitarea lui Max H. Goldner de a fi despăgubit pentru stricăciunile provocate de un grup de studenți naționaliști, care i-au devastat tipografia și sediul redacției ziarului „Opinia”.
34. **1922 iunie 8. Iași:** Anunț în legătură cu întemeierea „Asociației studenților români creștini de la Universitatea din Iași”.
35. **1922 iunie 12. București:** Ștefan Christescu îl anunță pe rectorul Universității din Iași că nu va mai susține anunțata conferință despre Einstein, întrucât a primit amenințări din partea studenților evrei.
36. **1922 octombrie 22. Iași:** Solicitarea a peste 300 de studenți creștini adresată rectorului, ca serviciul religios pentru deschiderea anului academic să aibă loc în Aula universității și nu la Mitropolie.
37. **1922 octombrie. Iași:** Informare a Uniunii Evreilor Pământeni (secția Iași) în legătură cu ciocnirile violente dintre studenții creștini și membrii cercului „Macabi”.
38. **1922 noiembrie 1. Iași:** Asociația Generală a Studenților Evrei din Iași relatează rectorului universității violențele provocate de studenții creștini cu ocazia unei manifestații sportive organizate de „Macabi”, dar și a unei reprezentații teatrale în care urma să joace o actriță evreică. Sunt invocate și alte acțiuni antisemite, solicitându-se a se lua măsuri contra studenților agresivi, dar și intervenția pe lângă autoritățile care manifestă prea multă îngăduință.

39. **1922 noiembrie 9. Iași:** Raportul confidențial al poliției despre dezordinile petrecute la Teatrul Național din Iași cu ocazia reprezentării piesei „Ciuta”.
40. **1922 noiembrie 9. Iași:** Cerere adresată rectorului, prin care se solicită aprobarea de a se constitui o societate a studenților mediciști care să nu facă distincție între membri pe criterii etnice sau confesionale.
41. **1922 noiembrie 9. Iași:** Declarația unui tânăr evreu în ceea ce privește conflictul cu mai mulți studenți creștini într-un restaurant din localitate.
42. **1922 noiembrie 16. București:** Raportul inspectorului general al Ministerului Instrucțiunii asupra dezordinilor antisemite din Huși, Bârlad, Iași și Botoșani, în care au fost implicați studenți „naționaliști”.
43. **1922 noiembrie 17. Cluj:** Cererea Societății Studenților în Medicină de a se introduce *numerus clausus* la admitere în facultate datorită spațiului insuficient și a atitudinii antiromânești a studenților de alte etnii, iar evreii care nu au cetățenia română să fie chiar exmatriculați.
44. **1922 noiembrie 28. Cluj:** Memoriul studenților „creștini” de la facultatea de medicină în ceea ce privește chestiunea cadavrelor pentru disecție.
45. **1922 noiembrie 28. Cluj:** Comunicatul decanatului facultății de medicină în care se arată că se va interveni pe lângă alte comunități confesionale pentru procurarea de cadavre necesare disecțiilor. Totodată, îndeamnă studenții să se abțină de la dezordini, toate nemulțumirile fiind aduse la cunoștința decanului pe căi oficiale.
46. **1922 noiembrie 29. Cluj:** Adresa profesorului A. Ostrogovoch, directorului Institutului de chimie, cu rezultatul discuțiilor asupra dezordinilor din ultimele zile. Totodată, consideră ca un gest „provocator” nefolosirea limbii române de către studenții de altă etnie.
47. **1922 decembrie 1. București:** Conținutul interpelării lui A. Stern în cadrul Camerei Deputaților în ceea ce privește excesele antisemite de la Universitatea din Cluj.
48. **1922 decembrie 1. București:** Conținutul interpelării lui Sándor József în cadrul Camerei Deputaților în ceea ce privește excesele antisemite de la Universitatea din Cluj.
49. **1922 decembrie 6. Cluj:** Declarația lui Mór Tischler, președintele Comunității israelite ortodoxe din Cluj, asupra faptului că nu există nici o interdicție în ceea ce privește utilizarea cadavrelor evreilor drept material didactic.
50. **1922 decembrie 7. Cluj:** Procesul verbal al Senatului universitar, în care se adoptă un comunicat în legătură cu incidentele antisemite de la facultatea de medicină. Printre altele, se lasă posibilitatea de introducere a unui *numerus clausus*, iar Institutul de anatomie va primi toate cadavrele fără familie, indiferent de religie.
51. **1922 decembrie 12. Cluj:** Memoriul studenților evrei de la facultatea de medicină, adresat decanului, prin care se solicită măsuri cât mai energice și eficiente pentru a împiedica manifestările antisemite.
52. **1922 decembrie 15. Cluj:** Adresa profesorului C. Urechia către rector, prin care se arată că studenții evrei sunt în continuare împiedicați a participa la cursurile facultății de medicină.
53. **1922 decembrie 20. București:** Președintele Uniunii Evreilor Pământenii, W. Filderman, se adresează ministrului Instrucțiunii cu rugămintea de a lua mă-

- suri contra studenților ce manifestă atitudini antisemite, constatând că aceste acțiuni sunt în continuă creștere.
54. **1922 decembrie 20. Cluj:** Circulară confidențială a facultății de medicină prin care profesorii sunt rugați să rețină numele studenților care împiedică participarea evreilor la cursuri.
  55. **1922 decembrie 21. Cluj:** Reclamația profesorului N. Abramescu de la facultatea de științe în ceea ce privește atitudinea față de el a unor studenți „creștini”, care împiedicau pe evrei să participe la cursuri.
  56. **1922 decembrie 26. Cernăuți:** Studenții români ai Universității din Cernăuți declară și ei grevă în semn de solidaritate cu colegii din alte centre de învățământ superior.
  57. **1923 ianuarie 2. Iași:** Memoriul prof. C. Șumuleanu prin care evreii sunt acuzați că nu vor să asigure cadavre pentru lecțiile de disecție, oferind în acest caz și un exemplu. Solicită ca israeliții să facă disecții doar pe cadavrele coreligionarilor.
  58. **1923 ianuarie 4. București:** Comunicat al tuturor rectorilor și decanilor de la cele patru universități românești, prin care se decide reînceperea cursurilor, dar și o serie de măsuri care să liniștească studențimea creștină. Printre acestea, se prevede acceptarea studenților „străini” doar în limita locurilor disponibile, fără a se aplica însă un *numerus clausus*.
  59. **1923 ianuarie 26. Cluj:** Corespondență în legătură cu actele de studii secundare ale unor studenți evrei. În Anexă se află o statistică a studenților din anul I medicină, după etnie și tipul de liceu absolvit.
  60. **1923 ianuarie 29. Cluj:** Declarația studentului medicinist Gh. Ionescu, prin care motivează refuzul de a permite evreilor să participe la lucrările de laborator ale facultății de chimie.
  61. **1923 ianuarie 30. Cluj:** Solicitarea unor studenți evrei de a se prelungi termenul de depunere a certificatelor de cetățenie română datorită depărtării localităților de domiciliu.
  62. **1923 ianuarie 30. Cluj:** Motivația lui A. Dima în ceea ce privește suspendarea orelor de curs, întrucât studenții „creștini” nu au permis evreilor să rămână în amfiteatru.
  63. **1923 februarie 2. București:** Interpelarea lui N. Policrat în Senatul României în legătură cu arestarea unor studenți „creștini”, în vreme ce colegii ai acestora, evrei, sunt în libertate.
  64. **1923 februarie 6. Cernăuți:** Adeziunea studenților români din localitate la mișcarea colegilor din Universitatea din București, cerându-se pedepsirea studenților evrei ca fiind provocatori ai incidentelor antisemite.
  65. **1923 februarie 11. București:** Scrisoare adresată de N. Iorga ministrului Instrucțiunii, care i-a respins demisia din învățământ, reiterând totodată neacceptarea ideii de introducere a unui *numerus clausus* în universități.
  66. **1923 martie 8. Viena (Austria):** Motiunea societății academice „România Jună” în ceea ce privește mișcările antisemite din universitățile românești, cerându-se încetarea persecuțiilor contra studenților creștini.
  67. **1923 martie 10. Iași:** Motiunea studenților creștini, prin care se cere aplicarea lui *numerus clausus* în universități.
  68. **1923 martie 12. Cernăuți:** Suspendarea cursurilor și a examenelor la această universitate până la rezolvarea problemelor ridicate de către studenți.

- 69. 1923 martie 15. București:** Interpelarea lui B. Straucher în Camera Deputaților pe tema tulburărilor antisemite de la Universitatea din Cluj, solicitându-i-se primului ministru instituirea unei comisii care să cerceteze evenimentele.
- 70. 1923 martie 22. Cluj:** Adresa Parchetului de pe lângă Tribunalul Cluj, adresată Rectorului, în care sunt prezentați acei studenți creștini care au provocat tulburările antisemite din ultima vreme.
- 71. 1923 martie 30. București:** Hotărârile în urma consfățuirii rectorilor și decanilor din toată țara, ce vizau printre altele redeschiderea universităților, rezolvarea unor probleme sociale ale studenților, pedepsirea celor care vor mai produce tulburări, apelul la forța armată pentru a reinstaura ordinea.
- 72. 1923 aprilie 17. Cluj:** Rectorul este sesizat de câțiva studenți evrei de la medicină că li s-a interzis accesul la cursuri de către câteva persoane.
- 73. 1923 aprilie 21. Iași:** Procesul verbal al ședinței Marelui Colegiu Universitar în care se discută modalitatea de aplanare a atmosferei antisemite, mai mulți profesori expunând propriile opinii asupra acestei probleme.
- 74. 1923 aprilie 23. Iași:** Procesul verbal al ședinței Senatului universitar, convocat pentru a discuta evenimentele din seara precedentă, când studenții creștini au ocupat universitatea, expunând mai multe revendicări, din care cea mai importantă era aplicarea lui *numerus clausus*.
- 75. 1923 aprilie 26. Iași:** Procesul verbal al ședinței Senatului universitar în care se discută problema organizării unui referendum printre studenți, în ceea ce privește aplicarea lui *numerus clausus*, și chestiunea autonomiei universitare. Se adoptă decizia suspendării cursurilor până în toamna acestui an.
- 76. 1923 aprilie 26. Cluj:** Informarea prof. Titu Vasiliu asupra faptului că studenților evrei li s-a interzis de către colegii creștini participarea la cursurile de anatomie.
- 77. 1923 aprilie 28. Cluj:** Rectorul Iacob Iacobovici relatează evenimentele cu caracter antisemit din zilele anterioare și maniera în care a fost insultat de către studenții mediciști militari.
- 78. 1923 aprilie 28. Cluj:** Relatarea acțiunilor antisemite din acea zi la universitate, precum și despre demonstrația studenților „creștini” în fața locuinței rectorului Iacob Iacobovici.
- 79. 1923 mai 1. Cluj:** Raportul rectorului adresat ministrului Instrucțiunii în care sunt relatate manifestările antisemite din luna precedentă, colaborarea cu poliția, prezența unor studenți „creștini” de la celelalte universități din țară, dar și câteva reacții ale presei scrise față de atitudinea lui Iacob Iacobovici.
- 80. 1923 mai 7. Iași:** Memoriul a 68 de studenți, adresat rectorului, prin care se solicită găsirea unei soluții la starea de anarhie creată de antisemiți, solicitând chiar organizarea unui plebiscit în acest sens.
- 81. 1923 mai 14. Iași:** Solicitarea unui student de la facultatea de drept de a nu fi exmatriculat ca fiind supus austriac, întrucât el și tatăl său sunt cetățeni români, după cum rezultă din documentele anexate, el doar fiind născut la Viena, pe când tatăl urma Conservatorul.
- 82. 1923 mai 30. București:** Confirmarea Ministerului Instrucțiunii de a fi luat cunoștință de exmatricularea din Universitatea din Cluj a liderilor studenților antisemiți.

- 83. 1923 iunie 22. Suceava:** Raport asupra atitudinii antisemite manifestată de unii profesori de liceu din Suceava, atitudine dobândită pe când erau studenți la Universitatea din Iași.
- 84. 1923 august 24. București:** Notă informativă a Siguranței asupra atitudinii antisemite manifestate de câțiva elevi și studenți la Deva, cu ocazia unui spectacol prezentat de elevii Liceului „Tarbut”.
- 85. 1923 septembrie 7. Cluj:** Solicitarea ca studenții evrei mediciniști să-și procure cadavre pentru disecție, în caz contrar aceștia vor face lucrările practice doar pe mulaje și preparate de muzeu.
- 86. 1923 octombrie 31. Cluj:** Nota șefului Diviziei de „urmăriri” a poliției despre prinderea unor studenți care lipeau pe ziduri afișe cu conținut antisemit.
- 87. 1923 noiembrie 13. București:** Memoriu al Uniunii Evreilor Români adresat rectorului Universității din Iași prin care argumentează ilegalitatea de a se pretinde doar evreilor asigurarea cadavrelor necesare disecțiilor la facultatea de medicină.
- 88. 1923 noiembrie 14. Iași:** Directorul Institutului de anatomie sesizează pe rectorul Universității despre pătrunderea în sala de disecție a mai multor studenți „creștini” care i-au scos afară pe evrei, dedându-se la violențe fizice.
- 89. 1923 noiembrie 14. Iași:** Solicitarea Asociației Studenților Creștini, adresată rectorului, de a nu permite evreilor să facă disecții decât pe cadavrele coreligionarilor.
- 90. 1923 noiembrie 14. Iași:** Motiunea Asociației Studenților Creștini prin care se cere, printre altele, procurarea de către evrei a cadavrelor necesare pentru disecție, interzicerea prezenței poliției în spațiul universității și eliberarea studenților deja arestați.
- 91. 1923 noiembrie 15. Iași:** Directorul Institutului de anatomie roagă Rectoratul pentru a se lua măsuri împotriva studenților „creștini” care împiedică pe evrei de a participa la lucrările practice.
- 92. 1923 noiembrie 16. Iași:** Memoriu al studenților evrei contra hotărârii Senatului universitar de a nu li se permite practica anatomică decât pe cadavre ale coreligionarilor.
- 93. 1923 decembrie 14. Iași:** Mai mulți studenți evrei ai facultății de drept înștiințează rectorul asupra faptului că unii colegi „creștini” îi împiedică a participa la cursuri, amenințându-i cu violențe.
- 94. 1923 decembrie 15. Iași:** Raportul rectorului către ministrul Instrucțiunii în care sunt relatate evenimentele antisemite din zilele anterioare, necesitatea ca armata să apere universitatea, atrăgând totodată atenția asupra implicării unor profesori în menținerea atmosferei de dezordine.
- 95. 1923 decembrie 23. Iași:** Cererea unor studenți evrei de la facultatea de drept de a li se permite susținerea examenului de Economie politică la alte universități din țară, deoarece titularul cursului – A.C. Cuza – în mod declarat nu le dă notă de trece, făcând totodată comentarii cu caracter rasist.
- 96. 1924 februarie 15. Cluj:** Prefectul poliției informează Rectoratul asupra violențelor antisemite din zilele anterioare, solicitând măsuri contra studenților care se pregătesc pentru noi atacuri contra forțelor de ordine.
- 97. 1924 martie 15. Iași:** Relatarea unor incidente antisemite din ziua anterioară săvârșite la facultatea de drept.

- 98. 1924 martie 24. Iași:** Solicitarea unor studenți evrei adresată rectorului, de a se interveni pentru a se putea frecventa cursurile facultății de drept.
- 99. 1924 martie 27. Cluj:** Rectorul solicită decanului de la facultatea de medicină efectuarea unei anchete în ceea ce privește brutalitățile la care sunt supuși evreii de către studenții „creștini”.
- 100. 1924 aprilie 8. Suceava:** Delațiunea unui profesor român din Suceava contra unui coleg evreu din Cernăuți, prin care acesta din urmă este acuzat de lipsa patriotismului. În Anexă se află rezultatul anchetei efectuate de către un inspector școlar, care infirmă acuzațiile.
- 101. 1924 mai 27. Cluj:** Decizia Senatului universitar în ceea ce privește pedepsele aplicate unor studenți ce au manifestat atitudini antisemite.
- 102. 1924 noiembrie 7. Oradea:** Memoriul studenților creștini ai facultății de drept din localitate prin care se ia apărarea prof. Lazăr Iacob, care avusese o altercație verbală cu câțiva tineri evrei pe tema continuității poporului român.
- 103. 1924 noiembrie 10. Oradea:** Solicitarea prof. Lazăr Iacob adresată decanului de a se ancheta atitudinea unor studenți evrei în ceea ce privește tema continuității poporului român.
- 104. 1924 noiembrie 13. Oradea:** Procesul verbal de anchetă în legătură cu conflictul dintre prof. Lazăr Iacob și câțiva studenți evrei de la facultatea de drept din localitate. În Anexă sunt câteva declarații ale unor studenți români.
- 105. 1924 noiembrie 28. Iași:** Solicitarea studenților „creștini” de a li se aproba sărbătorirea zilei de 10 decembrie, dată ce marca împlinirea a trei ani de la proclamarea lui *numerus clausus*, anexându-se programul festivităților și cerându-se suspendarea cursurilor în acea zi.
- 106. 1924 noiembrie 28. Iași:** Cerere adresată rectorului pentru a fi recunoscută „Asociația Studenților Creștini”, invocându-se necesitatea acesteia și diverse considerente istorice.
- 107. 1924 noiembrie 30. Iași:** Datorită refuzului de a li se permite aniversarea zilei de 10 decembrie, studenții „creștini” avertizează Rectoratul că ei nu răspund pentru eventualele dezordini antisemite ce ar putea apărea în universitate.
- 108. 1924 decembrie 4. Oradea:** Prof. D.D. Mototolescu de la facultatea de drept relatează despre atitudinea antisemită a unor studenți români prezenți la cursul său de Drept roman.
- 109. 1924 decembrie 5. Oradea:** Memoriul studenților „creștini”, prin care este acuzat prof. D.D. Mototolescu de a fi de partea tinerilor evrei. În anexă, solicitarea profesorului amintit de a fi pedepsit unul din studenții români recalci-tranți.
- 110. 1924 decembrie 11. Iași:** Solicitarea „Asociației Studenților Creștini” adresată rectorului, de plasare a studenților „basarabeni” (*recte* „evrei”) în cămine create nu pe criteriile regionale. Sunt prezentate câteva considerente pe această temă, inclusiv în ceea ce privește atitudinea conducerii universității față de tinerii antisemiți.
- 111. 1924 decembrie 11. Iași:** Stenograma procesului verbal al Senatului universitar ce a luat în discuție evenimentele violente din ziua precedentă, rezultând opinia profesorilor față de asemenea mișcări, necesitatea intervenției armatei etc.

112. **1924 decembrie 12. Oradea:** Raport al prefectului de poliție asupra evenimentelor din 8 decembrie, în care s-au înfruntat studenții „creștini” cu cei evrei, violente în urma cărora au fost arestate câteva persoane.
113. **1924 decembrie 14. Iași:** Declarația studentului Iulian Sârbu în legătură cu violentele din universitate la data de 10 decembrie, prezentându-le în evoluție cronologică și ca rezultat al diverselor provocări.
114. **1924 decembrie 15. Iași:** Declarația studentului Ioan Sava în legătură cu evenimentele din seara zilei de 9 decembrie, prezentând atitudinea prof. Myller față de atmosfera antisemită din universitate. Sunt prezentate totodată detalii asupra manifestărilor violente din ziua următoare, cu indicarea unor profesori care susțin cererile studenților „creștini”.
115. **1924 decembrie 15. Oradea:** Anunț al consiliului profesoral prin care se constată că D. Mototolescu, profesor de drept roman, a acționat așa cum se cuvine atunci când a luat apărarea studenților evrei.
116. **1924 decembrie 16. Iași:** Declarația studentului Aurel Gheorghiu, fost președinte al Societății Studenților în Medicină, în legătură cu evenimentele din 9-10 decembrie, insistând asupra „stării de spirit” antisemită de la facultatea sa, generată de lipsa cadavrelor evreiești necesare lecțiilor de anatomie.
117. **1924 decembrie 16. Timișoara:** Adresa directorului Liceului Israelit din localitate către prefectul poliției în legătură cu agresiunile repetate ale studenților români la adresa elevilor evrei din școala ce o conduce.
118. **1924 decembrie 17. Iași:** Raport al prefectului de poliție asupra manifestărilor violente ale studenților din zilele de 9-10 decembrie, relatând evenimente antisemite și din afara spațiului universitar.
119. **1924 decembrie 18. Iași:** Declarația unui student medicinist asupra atitudinii prof. Parhon față de atmosfera antisemită din acea facultate.
120. **1924 decembrie. Iași:** Declarația prefectului poliției în legătură cu evenimentele de la universitate din zilele de 9-10 decembrie, insistând pe aspecte ce țin de legătura avută cu rectorul și alți profesori, maniera în care a utilizat trupele de jandarmi, dar și cu descrieri asupra atmosferei printre studenții antisemiți.
121. **1925 ianuarie 15. Oradea:** Declarația mai multor studenți ai facultății de drept din localitate conform căreia vor să se reia cursurile prof. Mototolescu, deși acesta le-a jignit sentimentele românești, declarând totodată că incidentul de luna trecută nu a avut caracter antisemit.
122. **1925 ianuarie:** Manifestul delegaților la Congresul studentesc, în principal cu accent pe problema evreiască, cu un vădit caracter antisemit.
123. **1925 februarie 3. Oradea:** Apel al studenților „creștini” către rector de a fi reprimiți la facultate acei colegi care au fost exmatriculați, pe considerentul că locurile rămase libere vor fi ocupate în principal de israeliți.
124. **1925 februarie 4. Iași:** Procesul verbal al comisiei de anchetă de la facultatea de medicină în cazul violențelor contra studenților evrei prezenți la cursul de boli nervoase. În Anexă, câteva declarații ale studenților agresați de colegii lor „creștini”.
125. **1925 februarie 7. București:** Dispoziții adresate prefectilor de județe în ceea ce privește identificarea cadavrelor evreilor fără rude și expedierea lor la facultățile de medicină.

- 126. 1925 februarie 20. Iași:** Propunerile studenților „creștini” de pacificare a vieții universitare, solicitându-se la primul punct rezolvarea problemei cadavrelor, apoi recunoașterea „Asociației Studenților Creștini”, scoaterea armatei din universitate etc.
- 127. 1925 februarie 25. Timișoara:** Informare adresată Ministerului Instrucțiunii în legătură cu mișcarea de solidarizare a studenților din Timișoara cu cei din țară, conținând măsurile luate de conducerea Școlii Politehnice contra celor care vor recurge la grevă.
- 128. 1925 martie 4. București:** Prof. Francisc Rainer solicită Ministerului Instrucțiunii detalii asupra felului cum să procedeze în cazul studenților evrei, inclusiv în ceea ce privește materialul didactic al Institutului de Anatomie.
- 129. 1925 martie 6. Iași:** Memoriu al studenților „creștini” exmatriculați din universitate cu ocazia tulburărilor din ziua de 10 decembrie 1924, solicitând reînmatricularea, apreciind totodată ca fiind excesive măsurile luate contra lor, comparativ cu alte centre universitare.
- 130. 1925 martie 12. Cluj:** Informare a Siguranței în legătură cu intenția studenților antisemiți de a se organiza într-o grupare politică sub numele de Partidul Național Creștin și de a participa la alegerile parlamentare.
- 131. 1925 aprilie 3. București:** Interpelarea deputatului rabin L. Țirelson în Parlamentul României în legătură cu violențele săvârșite de studenții „creștini” la Focșani, cu ocazia procesului în care era judecat Corneliu Zelea-Codreanu pentru asasinarea prefectului poliției din Iași, Manciu.
- 132. 1925 aprilie 10. Iași:** Rezultatul anchetei de la facultatea de medicină, în urma plângerilor studenților evrei că ar fi persecutați la examene, îndeosebi la cel de chimie. Concluzia este că rata redusă de promovabilitate a evreilor nu are legătură cu pregătirea lor, ci cu apartenența confesională.
- 133. 1925 decembrie 14. București:** Decizia Universității din București de a-și suspenda cursurile datorită violențelor antisemite.
- 134. 1925 decembrie 15. București:** Interpelarea deputatului Benno Straucher în Parlamentul României în ceea ce privește intervenția autorităților statului pentru a pune capăt violențelor antisemite în universități.
- 135. 1926 ianuarie 26. București:** Adresa decanului facultății de medicină prin care informează ministerul asupra faptului că în acest an academic nu a fost adus pentru lucrările de anatomie nici un cadavru de evreu, iar în aceste împrejurări este nevoie să nu permită studenților israeliți să facă disecții.
- 136. 1926 februarie 9. Cluj:** Notă informativă asupra unui proces de la Iași în care este judecat un student român pentru agresiunea comisă împotriva unui evreu. În Anexă, un manifest al studenților antisemiți în legătură cu acest lucru.
- 137. 1926 martie 6. Iași:** Un grup de studenți medici evrei reclamă decanului facultății faptul că au fost bătuți de colegii lor „creștini”, solicitând ca pe viitor asemenea acțiuni să nu se mai întâmple.
- 138. 1926 martie 6. Iași:** Rectorul universității anunță ministerul de izbucnirea unor manifestații studențești, revendicările acestora fiind formulate într-un Memoriu. În acest context, Senatul universitar a decis apelul la armată, lansând totodată un Apel, reprodus în documentul de față.

139. **1926 martie 9. București:** Solicitarea rectorului universității din capitală adresată ministrului Instrucțiunii pentru a se apela la forțele polițienești în vederea împiedicării violențelor în universitate.
140. **1926 martie 14. Iași:** Se aduce la cunoștința Ministerului Instrucțiunii faptul că tulburările studențești nu au încetat, în acest context luându-se decizia de a se închide universitatea.
141. **1926 aprilie 8. Iași:** Rectorul universității solicită ministrului Instrucțiunii aprobarea de a redeschide instituția, având totodată garanția că armata și poliția vor asigura liniștea.
142. **1926 iunie 12. Iași:** Prof. P. Anghel, însărcinat să conducă comisia de anchetă a tulburărilor studențești din ultima vreme, anunță pe decanul facultății de medicină că nimeni nu recunoaște vreo vinovăție, iar tinerii evrei și-au retras reclamațiile, depunând totodată un Memoriu, reprodus în Anexă.
143. **1926 noiembrie 12. București:** Declarațiile unor studenți evrei mediciniști în legătură cu brutalitățile la care au fost supuși de unii colegi „creștini”.
144. **1926 decembrie 16. Oradea:** Solicitarea unor studenți evrei, adresată decanului facultății de drept, de a interveni ca pe viitor aceștia să nu mai fie agresați de către colegii lor „creștini”.
145. **1926 decembrie 16. București:** Interpelarea parlamentarului Alex. Mavrojani asupra evenimentelor antisemite din zilele anterioare de la facultatea de medicină din capitală.
146. **1926 decembrie 17. Oradea:** Memoriul avocatului Iuliu Pogany adresat decanului facultății de drept din localitate, în care relatează despre violențele contra studenților evrei, prezentând totodată dorința israeliților de a se integra societății românești cu toată onestitatea.
147. **1926 decembrie 24. Oradea:** Prefectul poliției anunță pe decanul facultății de drept despre faptul că a primit o delegație de notabilități și părinți ai studenților israeliți, care au reclamat violențele săvârșite de studenții creștini.
148. **1927 februarie 3. București:** Notă informativă a Siguranței statului asupra unor consecințe ale incidentelor antisemite, îndeosebi organizarea în țară de filiale ale „Clubului Național Evreiesc” care, printre altele, să ajute pe studenții evrei persecutați de a studia în străinătate.
149. **1927 februarie 16. București:** Notă informativă a Siguranței în ceea ce privește consecințele agitațiilor antisemite din universități, dar și din întreaga țară.
150. **1927 februarie 24. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu atmosfera creată după achitarea tânărului cernăuțean Nicolae Totu, care asasinase pe colegul său evreu, David Falik, în timpul tulburărilor antisemite studențești.
151. **1927 martie 11. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu materialele apărute în ziarul bulgar „Utro” pe tema tulburărilor antisemite din România.
152. **1927 martie 12. București:** Notă informativă a Siguranței care sintetizează discursurile ținute cu ocazia unei reuniuni politice a evreilor din Cernăuți, în care problema manifestărilor antisemite a constituit punctul central.
153. **1927 martie 18. București:** Notă informativă a Siguranței asupra discuțiilor purtate în cadrul Consiliului Municipal din Chișinău pe tema agitațiilor antisemite, de față fiind colonelul american Amond, trimis ca observator de autoritățile din SUA.

- 154. 1927 martie 21. București:** Notă informativă a Siguranței asupra unor demonstrații ale evreilor din Bulgaria, care susțineau pe coreligionarii lor din România, supuși agresiunilor antisemite.
- 155. 1927 aprilie 16. Iași:** Reclamația librarului Elias Șaraga în ceea ce privește atitudinea antisemită a unor studenți.
- 156. 1927 octombrie 10. Iași:** Memoriul unui student evreu din ultimul an de studii pentru a fi reprimat la universitate, exmatricularea sa anterioară, condamnarea lui pentru spionaj și încarcerarea neavând motive reale.
- 157. 1927 noiembrie 26. Iași:** Solicitarea unor studenți de a se reface alegerile pentru conducerea Societății Studenților în Litere și Filosofie, deoarece studenții antisemiți au impus prin fraudă alți lideri.
- 158. 1927 decembrie 12. București:** Interpelarea lui Filderman în Camera Deputaților asupra evenimentelor de la Oradea, reamintind totodată primului ministru toate demersurile și propunerile făcute de el pentru a împiedica manifestările antisemite.
- 159. 1927 decembrie 12. București:** Interpelarea senatorului Horia Carp adresată primului ministru, miniștrilor de Interne și de Instrucțiune Publică cu privire la politica guvernului față de populația evreiască, din perspectiva evenimentelor antisemite declanșate cu ocazia Congresului studentesc de la Oradea
- 160. 1927 decembrie 12. București:** Interpelarea senatorului Emil Iacobi cu privire la dezordinile provocate de studenți cu ocazia Congresului de la Oradea.
- 161. 1927 decembrie 18. București:** Interpelarea lui Virgil Madgearu în legătură cu evoluția anchetelor în ce privește violențele antisemite de la Oradea, reproșând guvernului și diverselor autorități administrative că au acordat facilități pentru ținerea congresului studentesc.
- 162. 1927 decembrie 23. București:** Comunicat al Universității din București de condamnare a manifestărilor antisemite de la Oradea și Cluj, anunțând eliminarea studenților dovediți că au participat la acele evenimente.
- 163. 1927 decembrie 23. București:** Ministrul Instrucțiunii informează pe rectorul Universității din București asupra participării studenților din această instituție la violențele antisemite petrecute cu ocazia Congresului de la Oradea.
- 164. 1927 decembrie 31. Chișinău:** Ordinul lui Gh. Tătărescu prin care se cere luarea tuturor măsurilor pentru prevenirea tulburărilor studentești.
- 165. 1927 decembrie. Chișinău:** Notă de analiză a cauzelor manifestărilor antisemite în mediul studentesc, cu observații în ceea ce privește politizarea universităților.
- 166. 1928 ianuarie 2. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu măsurile luate pentru menținerea liniștei în Oradea după agresiunile antisemite studentești, printre altele și interzicerea ceremoniilor evreiești după distrugerea unor texte sfinte.
- 167. 1928 ianuarie 2. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu măsurile luate pentru menținerea liniștei în Oradea, evidențiind totodată atmosfera din cadrul comunității evreiești.
- 168. 1928 ianuarie 3. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu ceremoniile evreiești de „înmormântare” a resturilor din Tora la Cluj, Iași și Oradea, după distrugerile săvârșite de studenți.

169. **1928 ianuarie 3. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu desfășurarea ceremoniilor evreiești de „înmormântare” a resturilor din Tora la Iași, Chișinău, Bacău și Oradea.
170. **1928 ianuarie 3. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu ceremoniile evreiești de „înmormântare” a resturilor din Tora în capitală, Iași, Chișinău și Cluj.
171. **1928 ianuarie 3. București:** Raport al Siguranței asupra întrunirilor ce au avut loc la două Sinagogi din capitală, în prezența unor lideri ai comunităților evreiești, cu detalii asupra celor discutate.
172. **1928 ianuarie 3. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu violențele la care a fost supusă echipa de fotbal „Unirea Tricolor” cu ocazia unui meci la Salonic, publicul de acolo fiind în majoritate evreiesc, ca replică la violențele antisemite studentești de la Oradea.
173. **1928 ianuarie 3. București:** Notă informativă de bilanț a Siguranței în legătură cu felul în care au decurs în diverse localități ceremoniile de „înmormântare” a Torei.
174. **1928 ianuarie 3. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu ceremonia de „înmormântare” a rămășițelor Torei în capitală, cu participarea prim-rabinului Niemerover.
175. **1928 ianuarie 10. Iași:** Indignarea Senatului universitar față de violențele antisemite de la Oradea, sancționând pe studenții ieșeni participanți și solicitând Ministerului Instrucțiunii de a nu se mai aproba organizarea unor congrese de acest gen.
176. **1928 ianuarie 12. București:** Notă a Siguranței ce conține în anexă o circulară a Sfatului Rabinic din capitală în problema profanării mai multor Sinagogi cu ocazia Congresului studentesc de la Oradea.
177. **1928 ianuarie 12. București:** Decizia Ministerului Instrucțiunii ca să nu mai fie autorizată nici o întrunire a asociațiilor studentești, indiferent de scopul declarat al acesteia.
178. **1928 ianuarie 26. București:** Interpelarea senatorului I. Clinciu pe tema tulburărilor studentești de la Oradea, Huedin, Cluj, Târgu Ocna și Iași de la finele anului trecut.
179. **1928 februarie 6. Cernăuți:** Raport al Siguranței din localitate asupra atmosferei din universitate, scoțându-se în evidență faptul că limba oficială a statului nu este dominantă, impunându-se măsuri pentru românizarea instituției.
180. **1928 februarie 7. Cluj:** Raportul prefectului poliției în legătură cu activitatea politică antisemită a unui asistent universitar de la facultatea de medicină, fapt dovedit și cu ocazia unei descinderi la domiciliul acestuia.
181. **1928 februarie 10. București:** Corespondență între Ministerul de Interne și cel al Instrucțiunii pe tema activității organizațiilor studentești legale și ilegale, pentru a preîntâmpina acțiunile clandestine ale unora din acestea.
182. **1928 februarie 14. Iași:** Înștiințare a prefectului de poliție asupra unei manifestări neautorizate a studenților medicinști, prin care se solicită rectorului luarea de măsuri.
183. **1928 martie 6. Iași:** Solicitarea a doi studenți ce au participat la agresiuni antisemite, fiind condamnați penal și excluși din universitate, de a fi reprimiți la studii, relatând cum s-au petrecut faptele.

- 184. 1928 martie 6. Chișinău:** Avertisment al Siguranței în legătură cu posibile manifestări studențești prilejuite de un proces în care pledează A.C. Cuza.
- 185. 1928 martie 7. București:** Notă informativă asupra reunirii conducătorilor Ligii Naționale Evreiești la Cluj, în care s-a discutat despre agresiunile antisemite de la Cluj și Oradea.
- 186. 1928 martie 14. București:** Interpelarea lui W. Filderman în Parlamentul României în legătură cu agresarea studenților evrei de la facultatea de drept din capitală.
- 187. 1928 martie 14. București:** Interpelarea senatorului Filaret Doboș în ceea ce privește atitudinea studenților evrei și maghiari aflați la Paris față de studenții români „creștini” de acolo. În Anexă epistola unui student care relatează faptele.
- 188. 1928 martie 15. București:** Interpelarea lui B. Straucher în Parlamentul României în ceea ce privește măsurile luate de autorități pentru a impune siguranța evreilor în spațiul universitar și în afara acestuia.
- 189. 1928 martie 22. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu o reuniune a societății evreiești „Der Bund” la Cernăuți, în care s-a discutat despre situația politică din țară și atmosfera antisemită din diversele instituții școlare de stat.
- 190. 1928 martie 26. București:** Adresa Ministerului de Interne în care este prezentată împiedicarea unei întruniri a studenților „creștini” din capitală, care până la urmă a avut loc în altă parte. În Anexă este prezentat un Apel al studenților români de solidarizare cu colegii lor din străinătate.
- 191. 1928 martie 27. Iași:** Rectoratul este înștiințat în legătură cu agresiunea unui student de la facultatea de științe asupra unor locuințe de evrei.
- 192. 1928 martie 29. București:** Ordinul telegrafic al lui Gh. Tătărescu în ceea ce privește măsurile ce trebuie luate de poliție și jandarmi pentru a nu se produce incidente în timpul vacanței studenților.
- 193. 1928 martie 31. Chișinău:** Măsuri de împiedicare a unei reuniuni studențești la Teatrul Național din localitate, ce ar putea genera violențe antisemite.
- 194. 1928 aprilie 7. Iași:** Declarația unui student în ceea ce privește atitudinea decanului de la facultatea de medicină, care a refuzat să aplice discriminarea etnică cu ocazia concursului pentru interni la spitalul „Sfântul Spiridon”.
- 195. 1928 aprilie 21. Chișinău:** Telegramă adresată Siguranței Generale din București în legătură cu un conflict antisemit provocat de câțiva studenți „creștini” din localitate.
- 196. 1928 aprilie 27. București:** Înștiințare a rectorului universității în ceea ce privește neautorizarea Uniunii Naționale a Studenților Creștini din România și, în acest context, neputința de a participa la sărbători cu caracter național. În Anexă, procesul verbal al Senatului universitar de dizolvare a asociației amintite.
- 197. 1928 mai 7. București:** Informare asupra protestelor studențești din ziua anterioară, provocate de eliminarea unor colegi participanți la Congresul de la Oradea. În acest context, s-a încercat intrarea în locuința rectorului, motiv pentru care au fost întocmite mai multe dosare de urmărire penală.
- 198. 1928 mai 28. București:** Înștiințare adresată ministrului Instrucțiunii în legătură cu clasificarea pe diverse categorii de vină a studenților participanți la congresul de la Oradea.

199. **1928 iunie 20. Chișinău:** Avertizare din partea Siguranței din localitate asupra intenției unor studenți antisemiți de a ataca pe evreii aflați în trecere prin parcul orașului.
200. **1928 iunie 23. Chișinău:** Informare a Siguranței în legătură cu studenții basarabeni ai Universității din Iași care au atacat mai mulți evrei pe când veneau în vacanță cu trenul.
201. **1928 iulie 4. București:** Uniunea Evreilor Români comunică ministrului Instrucțiunii că deși Uniunea Națională a Studenților Creștini din România a fost dizolvată, ea continuă să activeze pe față, fără ca autoritățile să ia măsurile ce se cuvin.
202. **1928 iulie 4. Chișinău:** Marele Stat Major avertizează asupra posibilității ca studenții din localitate, dar și din alte centre universitare, să declanșeze violențe antisemite la Chișinău.
203. **1928 septembrie 7. București:** Notă a serviciului de Siguranță în legătură cu persecutarea studenților români aflați la studii la Caen (Franța) de către colegii lor evrei, conflictul pornind de la alegerile pentru Asociația Generală a Studenților Români din Franța. În Anexe, materiale care – în opinia Siguranței – ar trebui să dovedească acest lucru.
204. **1928 noiembrie 17. Cluj:** Notă informativă a prefectului de poliție asupra unor noi acțiuni violente antisemite, cu exemplificări de studenți evrei agreșați. Totodată, este stabilită o legătură directă între activitatea studenților din Liga Apărării Național-Creștine și tulburările anti-evreiești.
205. **1928 noiembrie 23. București:** Directive ale Ministerului Instrucțiunii în legătură cu atitudinea pe care trebuie să o adopte universitățile în contextul pregătirii unor mișcări studențești cu ocazia zilei de 10 decembrie.
206. **1928 noiembrie 23. Cluj:** Apel al rectoratului Universității din Cluj adresat studenților, prin care sunt îndemnați să nu se alăture celor care vor să provoace dezordine în această instituție, a cărei menire este doar educația.
207. **1928 decembrie 1. Cluj:** Notă informativă a prefectului poliției prin care se arată că studenții „creștini” așteaptă venirea lui A.C. Cuza pentru manifestările de 10 decembrie, iar până atunci ar fi posibile manifestări antisemite la facultatea de medicină.
208. **1928 decembrie 2. București:** Notă informativă a poliției din capitală despre întrunirea Uniunii Evreilor Români, la care s-a discutat – printre altele – despre atitudinea diverselor guverne față de mișcarea antisemită, fiind totodată criticată atitudinea lui W. Filderman în chestiunea cadavrelor.
209. **1928 decembrie 4. Bacău:** Raport al prefectului asupra agresiunii unui evreu de către studenți „creștini” într-un tren de persoane și reacția de apărare a unor israeliți față de aceștia din urmă în gara Bacău.
210. **1928 decembrie 5. Cluj:** Cererea Societății Academice „Petru Maior” către decanul facultății de litere pentru a suspenda cursurile în ziua de 10 decembrie, atât pentru a aniversa începutul mișcării studențești antisemite, cât și pentru a nu exista agresiuni contra evreilor din universitate.
211. **1928 decembrie 9. Iași:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu dezordinile pe care intenționează să le provoace studenții antisemiți în universitate.
212. **1928 decembrie 14. Cluj:** Solicitarea studenților evrei adresată Baroului de avocați de a se trimite avocați care să conferențieze în fața acestora pe diverse teme de interes profesional.

- 213. 1928 decembrie 17. București:** Ordinul Ministerului de Interne asupra măsurilor ce trebuie luate cu ocazia plecării și venirii studenților din vacanță, pentru a se evita manifestările antisemite.
- 214. 1929 decembrie 20. Iași:** Raportul chestorului de poliție asupra manifestărilor antisemite studențești din zilele 16–18 decembrie. În Anexă lista studenților evrei și „creștini” care au făcut reclamații unii contra altora.
- 215. 1930 ianuarie 2. Iași:** Dare de seamă a prof. C. Șumuleanu – susținător al antisemitismului - asupra evenimentelor violente contra studenților evrei din ziua de 16 decembrie.
- 216. 1930 ianuarie 9. București:** Informare a Ministerului Apărării în ceea ce privește ordinul dat armatei de a interveni în universități la cererea rectorilor din țară.
- 217. 1930 ianuarie 13. Cluj:** Dare de seamă a rectorului în legătură cu dezordinile studențești din 10 decembrie anul trecut, arătându-se nemulțumirea față de intervenția forțelor polițienești și militare, care au încălcat principiul autonomiei universitare.
- 218. 1930 ianuarie 28. Iași:** Rezultatul anchetei comisiei de disciplină a facultății de medicină în legătură cu incidentele violente dintre studenții români și evrei petrecute în laboratorul de chimie. În Anexe, mai multe declarații ale prof. C. Șumuleanu și ale unor studenți evrei.
- 219. 1930 ianuarie 30. Iași:** Memoriul „Asociației Studenților Creștini” din Universitatea din Iași prin care se manifestă nemulțumirea față de atitudinea rectorului, care a pedepsit pe studenții ce au provocat dezordini antisemite și a retras autorizația de funcționare a Asociației. Printre solicitări se află și aplicarea lui *numerus clauses*.
- 220. 1930 februarie 1. Iași:** Întâmpinarea prof. C. Șumuleanu la raportul de anchetă al Comisiei disciplinare, prin care se dezvinovățește în ceea ce privește complicitatea lui la violențele antisemite din luna decembrie a anului trecut.
- 221. 1930 februarie 3. Iași:** Protest al studenților evrei mediciști contra faptului că se tergiversează pedepsirea colegilor „creștini” care i-au agresat în cadrul laboratorului de chimie al prof. C. Șumuleanu.
- 222. 1930 februarie 14. București:** Interpelarea lui S. Rozemberg în Parlamentul României în legătură cu manifestările antisemite din Chișinău, îndeosebi ale studenților teologi, constatând evidente legături între aceste violențe și propaganda electorală a unor partide politice.
- 223. 1930 februarie 26. Chișinău:** Ancheta decanului facultății de teologie în legătură cu violențele antisemite din localitate. În Anexă câteva declarații ale studenților „creștini” acuzați că au participat la aceste manifestări.
- 224. 1930 martie 12. Cluj:** Plângerea mai multor lideri ai societăților studențești în legătură cu intervenția brutală a poliției în timpul unor manifestații cu caracter naționalist. În Anexe câteva declarații ale participanților.
- 225. 1930 martie 18. Iași:** Telegramă adresată Regenței prin care se solicită intervenția pentru ca studenții evrei să nu mai fie maltratați de către colegii lor „creștini” și pentru a putea astfel participa la cursuri.
- 226. 1930 martie 18. Bârlad:** Notă informativă a poliției despre activitatea comunistă a unor tineri, dintre care unii erau studenți.

227. **1930 martie 21. Cluj:** Rapoarte ale Parchetului în legătură cu manifestările studențești din localitate, cu motivarea intervenției poliției.
228. **1930 martie 22. Iași:** Dare de seamă a rectorului către ministrul Instrucțiunii asupra unor incidente antisemite, invocând totodată pasivitatea organelor de ordine.
229. **1930 martie 25. Iași:** Notă informativă a poliției în legătură cu mai mulți studenți evrei cercetați și condamnați pentru delictul de „rebeliune”.
230. **1930 martie. Iași:** Raport al poliției asupra mai multor incidente cu caracter antisemit la care au participat studenți „creștini” ai universității.
231. **1930 aprilie 1. Iași:** Declarația unui student „creștin” de la facultatea de medicină asupra cauzelor unui conflict avut cu un coleg evreu, conflict ce a degenerat apoi în acțiuni violente antisemite ale studenților.
232. **1930 aprilie 1. Iași:** Declarația unui student „creștin” asupra contextului în care a participat la o acțiune antisemită în cadrul facultății de medicină.
233. **1930 aprilie 2. Iași:** Notă explicativă a prof. Gr.T. Popa în legătură cu violențele antisemite care au avut loc două zile consecutiv la facultatea de medicină din localitate. Totodată face propuneri în ceea ce privește modalitățile de a elimina manifestările anti-evreiești din universitate.
234. **1930 aprilie 2. București:** Cererea unui tânăr eliminat din universitățile românești cu ocazia violențelor din decembrie 1927 de a fi reprimat ca student, regretând atitudinea antisemită de atunci.
235. **1930 aprilie 7. Iași:** Reclamația unui student evreu care a fost agresat din motive antisemite de câțiva tineri, arătând că a fost amenințat să se retragă de la universitate.
236. **1930 mai 7. Iași:** Solicitarea unui student antisemit de a fi acceptat la examene până când instanțele judecătorești se vor pronunța în ceea ce privește vinovăția sa cu ocazia agresării unor colegi evrei.
237. **1930 mai 14. Iași:** Reclamația a doi studenți evrei de la facultatea de științe că au fost agresați de un coleg „creștin”. Fapta nu este singulară, relatându-se o altă împrejurare când au fost crunt bătuți de mai mulți studenți antisemiți.
238. **1930 mai 23. București:** Interpelarea lui A.C. Cuza în Parlament în legătură cu atitudinea presupus provocatoare a evreilor, care neliniștește populația „creștină”.
239. **1930 mai 24. Iași:** Solicitarea unor studenți acuzați de participare la manifestări antisemite de a li se ridica pedeapsa stabilită de Senatul universitar până când se va pronunța o sentință judecătorească.
240. **1930 mai 31. București:** Raportul poliției capitalei în legătură cu violențele antisemite săvârșite de membri ai Uniunii Studenților Creștini, precum și măsurile luate de autorități pentru prevenirea acestora pe viitor.
241. **1930 mai 31. Iași:** Memoriul mai multor studenți evrei de la facultatea de medicină, adresat rectorului, prin care îi solicită a interveni pe lângă prof. C. Șumuleanu pentru a fi primiți la examene.
242. **1930 iunie 3. Iași:** Informarea directorului căminului studențesc din Păcurari asupra prezenței mai multor membri ai Asociației Studenților Creștini care agrează pe evrei.

- 243. 1930 iulie 22. Cernăuți:** Motiunea avocaților din Bucovina asupra agitațiilor și devastărilor provocate de către adeptii lui A.C. Cuza, acțiuni ce trebuie împiedicate de către autorități, pentru a nu degenera în violențe grave.
- 244. 1930 octombrie. Iași:** Memoriul unui tânăr evreu de la facultatea de medicină, adresat Regelui, prin care solicită să fie reprimat la examene de către prof. C. Șumuleanu, care l-a pedepsit pentru că a depus mărturie împotriva studenților antisemiți.
- 245. 1931 ianuarie 3. București:** Circulară a Ministerului Instrucțiunii prin care rectorii sunt rugați a lua măsuri ferme pentru a îndepărta din universități pe studenții antisemiți care produc tulburări.
- 246. 1931 ianuarie 12. Cluj:** Raport al rectorului către ministrul Instrucțiunii, prin care îi comunică faptul că studenții sunt liniștiți, dar că există totuși o oarecare tensiune datorită reducerii numărului de burse. În Anexă, un discurs al rectorului Iuliu Hațieganu adresat studenților cu ocazia reînținerii cursurilor universitare.
- 247. 1931 ianuarie 13. București:** Adresa ministrului de Interne către cel de la Instrucțiune Publică de a se lua măsuri contra unui student ce a acuzat calomnios în presă pe un general al armatei române de apartenență la o societate francmasonică.
- 248. 1931 ianuarie 27. București:** Notă informativă cu studenți care sunt lideri ai unor „cuiburi” ale Societății „Arhanghelul Mihail” din Galați.
- 249. 1931 februarie 10. București:** Informare despre violențele din Cernăuți asupra tipografiei ziarului evreiesc „Vorwärts” și agitațiile antisemite contra unei actrițe a Teatrului Național.
- 250. 1931 februarie 15. Paris:** Decanul facultății de medicină din Paris îi prezintă ministrului Instrucțiunii de la noi situația statistică a prezenței românilor acolo, din care un sfert sunt evrei. În acest context, ar intenționa să introducă aplicarea lui *numerus clausus* pentru studenții români.
- 251. 1931 martie 9. Timișoara:** Decizia Centrului Studentesc din Timișoara de a exclude din rândurile ei doi studenți care au criticat în presă atitudinea antisemită a unor tineri din Școala Politehnică.
- 252. 1931 martie 20. București:** Interpelarea lui A.C. Cuza în Parlamentul României, ce pune în discuție atitudinea rectorului Politehnicii din Timișoara față de studenții antisemiți, aducând acuzații conducătorului acelei instituții de învățământ superior.
- 253. 1931 aprilie 22. București:** Ministrul Instrucțiunii solicită rectorului Universității din București de a cerceta împrejurările în care s-a ținut un Congres al studenților sioniști.
- 254. 1931 aprilie 29. Timișoara:** Solicitarea unui părinte ca fiul său să fie reprimat la Politehnică, deoarece a fost exmatriculat că a participat la manifestări antisemite.
- 255. 1931 iunie 2. București:** Informare despre implicarea unor studenți evrei ai facultății de drept din Oradea în mișcarea comunistă, solicitându-se eliminarea acestora din învățământul superior.
- 256. 1931 iunie 9. București:** Decizia Ministerului Instrucțiunii de eliminare pentru totdeauna a unor studenți evrei de la facultatea de drept din Oradea.

- 257. 1931 octombrie 24. București:** Solicitarea Ministerului Instrucțiunii ca un student evreu al Universității din Cluj să fie exmatriculat deoarece face parte dintr-o organizație comunistă.
- 258. 1931 noiembrie 18. Iași:** Rectorul universității informează Ministerul Instrucțiunii despre întrunirile neautorizate ale studenților „creștini”, solicitând totodată de a nu se permite organizarea vreunui congres studentesc, deoarece s-ar produce din nou dezordini.
- 259. 1932 ianuarie 24. Iași:** Raport al poliției în legătură cu desfășurarea și contextul unor manifestații antisemite la care au participat studenții din localitate.
- 260. 1932 februarie 4. Iași:** Implicarea unui student evreu în mișcarea comunistă, prin răspândirea de manifeste subversive.
- 261. 1932 februarie 15. Iași:** Declarația unui student evreu despre altercația avută într-o frizerie datorită atmosferei antisemite.
- 262. 1932 martie 26. Cluj:** Moțiunea de solidarizare a studenților „creștini” clujeni cu cei de la Universitatea din București, protestându-se totodată împotriva brutalității cu care a intervenit poliția împotriva tinerilor din capitală.
- 263. 1932 martie 26. Cluj:** Studenții „creștini” anunță că au declarat grevă în semn de solidaritate cu colegii lor din București și Iași, dar și datorită brutalității cu care a intervenit poliția în cele două centre universitare.
- 264. 1932 martie 28. Cluj:** Sesizarea Centrului Studentesc „Petru Maior” în ceea ce privește existența unei organizații evreiești în universitate care răspândește manifeste și îndeamnă la „anarhie”. În Anexă se află un exemplar din aceste manifeste.
- 265. 1932 martie 29. Cluj:** Raport al poliției prin care, în urma cercetărilor, confirmă delatiunea Centrului Studentesc „Petru Maior” împotriva unor colegi evrei grupați în „Organizația Studenților Săraci”.
- 266. 1932 martie 31. Cluj:** Reclamația unui student evreu de la facultatea de medicină în ceea ce privește alungarea lui de către colegii „creștini” de la cursuri, sub motivul că ar fi „comunist”.
- 267. 1932 martie 31. Cluj:** Reclamația mai multor studenți medici evrei referitoare la excluderea lor de la cursurile de biochimie de către colegii creștini, invocându-se faptul că sunt israeliți și „comuniști”.
- 268. 1932 aprilie 5. Cluj:** Memoriu al Societății Studenților în Medicină prin care se solicită anchetarea și pedepsirea de către Senatul universitar a mai multor studenți evrei suspecți că ar avea simpatii comuniste.
- 269. 1932 iulie 9. Cluj:** Decizia Senatului universitar de a exclude un student evreu de la facultatea de litere întrucât a fost condamnat penal pentru „îndemn la revoluție”.
- 270. 1932 noiembrie 28. București:** Notă informativă a Siguranței asupra unor studenți maghiari și evrei de la Academia Comercială și Universitatea din Cluj care ar fi comuniști, iar alți israeliți fiind implicați în mișcarea sionistă.
- 271. 1932 decembrie 14. Timișoara:** Notă informativă a poliției în ceea ce privește posibilele manifestații studentești contra unor trupe artistice maghiare și evreiești ce vor veni în Timișoara.
- 272. 1932 decembrie 15. Timișoara:** Raport al poliției în ceea ce privește organizarea prin țară de către studenții evrei a unor conferințe și așa-zise „procesuri literare”, care de fapt ar fi pretextul întâlnirii celor ce au aderat la mișcarea comunistă.

- 273. 1933 ianuarie 21. Turnu Măgurele:** Raportul poliției în ceea ce privește devastarea Sinagogii din localitate de către mai mulți studenți bucureșteni, cei mai mulți de la Academia Comercială.
- 274. 1933 ianuarie 29. Iași:** Solicitarea Siguranței de a se lua măsuri ca studenții „naționaliști” să nu devasteze căminul basarabenilor și pe cel al evreilor, semnalându-se existența unor informații asupra unei asemenea intenții.
- 275. 1933 februarie 13. Iași:** Rectoratul transmite ministrului Instrucțiunii memoriul câtorva profesori (în Anexă), prin care autoritățile statului sunt acuzate de prea multă toleranță în a reprimă mișcărilor și violențele studențești din afara universității.
- 276. 1933 februarie 27. Iași:** Intervenția rectorului Traian Bratu pe lângă ministrul Instrucțiunii, pentru a avea în atenție cele semnalate prin memoriul a șapte profesori în legătură cu slaba reacție a forțelor de ordine în a împiedica violențele antisemite din afara universității.
- 277. 1933 martie 13. Cluj:** Cererea în numele studenților evrei de la facultatea de drept, adresată rectorului, de a lua act de faptul că ei au fost excluși din Societatea Studenților în Drept la solicitarea Uniunii Studenților Creștini. Din acest motiv, studenții evrei ar dori să-și creeze propriul organism asociativ.
- 278. 1933 aprilie 4. Oradea:** Informare a Siguranței în legătură cu încercarea unui grup de studenți „creștini” de a provoca violențe antisemite în zona comercială, acțiune zădărnicită de către evreii aflați acolo, care s-au apărut și i-au alungat pe provocatori.
- 279. 1933 aprilie 21. Cluj:** Societatea Studenților în Farmacie denunță un coleg evreu care ar împărți manifeste printre coreligionari, solicitându-se „boicotarea” creștinilor. În Anexă se află textul manifestului.
- 280. 1933 mai 1. Cluj:** Decizia Societății Studenților în Medicină de a nu permite studenților evrei să participe la cursuri vreme de o săptămână. Sunt invocate mai multe motive ce-i îndreptățesc să ia o asemenea hotărâre. În Anexă se află procesul verbal al Comisiei de disciplină din facultatea de medicină, care condamnă decizia Societății amintite.
- 281. 1933 mai 3. Cluj:** Comunicatul rectorului prin care se anunță măsurile luate împotriva studenților evrei care s-au constituit în diverse Societăți, precum și excluderea unuia dintre ei.
- 282. 1933 mai 4. Cluj:** Declarații ale mai multor studenți evrei de la facultatea de farmacie în ceea ce privește neimplicarea lor în nici o societate, desolidarizându-se totodată de Apelul prin care se cerea „boicotarea” creștinilor.
- 283. 1933 mai 5. Cluj:** Scrisoarea avocatului Eugen Kertész adresată rectorului, prin care ia apărarea studenților evrei ce au fost sancționați din motive politice, explicând confuzia în a li se atribui calitatea de „comuniști” sau „socialiști”.
- 284. 1933 mai 8. Cluj:** Memoriul unor studenți evrei adresat rectoratului, prin care se explică gruparea lor în diverse cercuri, cauza principală fiind atitudinea antisemită a colegilor „creștini”.
- 285. 1933 mai 8. Cluj:** Solicitarea prof. V. Papilian de la facultatea de medicină de a se lua măsuri urgente contra studenților care împiedică pe colegii lor evrei de a participa la cursuri.

286. **1933 mai 9. Cluj:** Hotărârea Senatului universitar de a dezaproba decizia studenților „creștini” de la facultatea de medicină de a nu permite evreilor să frecventeze cursurile.
287. **1933 mai 11. Cluj:** Hotărârea Senatului universitar de a pedepsi mai mulți evrei din facultatea de medicină și farmacie pentru că au făcut parte dintr-o Societate studențească neautorizată.
288. **1933 mai 11. Cluj:** Rectorul universității este informat de câțiva studenți evrei de la facultatea de drept că li s-a interzis participarea la cursuri de către un coleg „creștin”.
289. **1933 mai 11. Cluj:** Mai mulți studenți evrei semnaleză rectorului faptul că li s-a interzis să participe la cursuri.
290. **1933 mai 12. Cluj:** Directorul Institutului de Anatomie Patologică motivează rectorului de ce nu s-au ținut cursurile, invocând violențele antisemite.
291. **1933 mai 12. Cluj:** Raportul lui Rubin Popa, șef de lucrări la facultatea de medicină, asupra incidentelor antisemite la care a fost martor.
292. **1933 mai 13. Cluj:** Declarația unui student „creștin” care a participat la violențele antisemite din 11 mai de la facultatea de medicină.
293. **1933 mai 14. Cluj:** Apelul rectorului Fl. Ștefănescu-Goangă prin care studenții sunt rugați să instaureze liniștea în universitate, pentru a nu se recurge la suspendarea cursurilor și pedepsirea celor vinovați.
294. **1933 mai 15. Cluj:** Raportul prof. Gh. Pamfil de la facultatea de medicină în ceea ce privește continuarea atitudinii antisemite din partea studenților „creștini”.
295. **1933 mai 15. Cluj:** Comunicatul Senatului universitar în ceea ce privește suspendarea cursurilor și pedepsirea mai multor studenți care au continuat dezordinile antisemite.
296. **1933 mai 15. Iași:** Raport al poliției în legătură cu starea de spirit a studenților „creștini” după eliminarea din universitate a unui lider care a solicitat aplicarea lui *numerus nullus*.
297. **1933 mai 16. Cluj:** Decizia Societății Studenților în Drept de a interzice pe viitor participarea evreilor la cursurile universitare.
298. **1933 mai 16. Cluj:** Informare a directorului Institutului de Anatomie Patologică despre refuzul studenților creștini de a-i accepta la cursuri pe colegii lor evrei.
299. **1933 mai 16. Cluj:** Declarația lui Alexandru Buia în ceea ce privește contextul în care a fost adoptată de către studenții creștini decizia de a nu permite evreilor să participe la cursuri.
300. **1933 mai 17: Cluj:** Memoriu al studenților „creștini” prin care se cere anularea pedepselor aplicate colegilor acuzați de antisemitism, eliminarea evreilor din universitate, datorită convingerilor comuniste, și redeschiderea universității. În Anexă, motivația pentru care se cere aplicarea lui *numerus clausus*.
301. **1933 mai 19. Cluj:** Decizia Senatului universitar de a pedepsi pe membrii comitetului Societății Studenților în Drept care au încălcat hotărârile rectorului, care au participat la întruniri neautorizate și au solicitat îndepărtarea evreilor din universitate.
302. **1933 mai 19. Cluj:** Comunicatul rectorului privind excluderea din universitate a studenților care fac parte din societăți cu caracter secret și cu scopuri „anarhice”.

- 303. 1933 mai 19. Cluj:** Cererea unui student „creștin” de a i se anula pedeapsa, întrucât a fost arestat de poliție din eroare, cu ocazia manifestărilor antisemite de la facultatea de medicină.
- 304. 1933 mai 20. Cluj:** Solicitarea Asociației Farmaciștilor din Ardeal și Banat de a se concentra învățământul farmaceutic la București, datorită unei supra-productii de titrați, din care majoritatea sunt minoritari.
- 305. 1933 mai 29. Cluj:** Decizia Senatului universitar de a pedepsi un student evreu și câțiva tineri „creștini”, precum și închiderea universității datorită dezordinilor antisemite.
- 306. 1933 mai 30. Cluj:** Solicitarea unei studente israelite pentru a i se anula pedeapsa pierderii a două sesiuni de examene datorită aderării ei la o organizație nerecunoscută de către Senatul universitar.
- 307. 1933 mai 30. Timișoara:** Notă informativă a Siguranței despre faptul că evreii adună bani pentru a cumpăra arme și a se apăra în cazul violențelor antisemite.
- 308. 1933 iunie 1. București:** Activitatea extremistă de propagandă a unor cadre didactice și a unui student. În anexă, un manifest al Gărzii de Fier, cu un vădit caracter antisemit.
- 309. 1933 iunie 7. Cernăuți:** Solicitarea adresată Regelui de către Avram Rappaport, doctor în litere și cu stagii de pregătire la Strassbourg și Florența, de a i se acorda un stipendiu pentru a merge la Cairo și a se specializa în orientalistică.
- 310. 1933 iunie 10. Cluj:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu mai mulți studenți evrei care fac propagandă comunistă la Biblioteca Universitară, răspândind totodată revista „Studentul revoluționar”.
- 311. 1933 noiembrie 22. Cluj:** Decizia Senatului universitar de exmatriculare a unei studente israelite deoarece a fost surprinsă că răspândea manifeste „comuniste”, ce îndemnau la grevă.
- 312. 1934 februarie 5. Cluj:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu existența unor însemne ale Gărzii de Fier („svastica”) în diverse săli ale facultății de drept.
- 313. 1934 martie 6. Cluj:** „Acțiunea Patriotică” atrage atenția rectorului universității asupra faptului că instituția folosește un avocat evreu în litigiile sale, în loc să apeleze la unul din numeroșii avocați români.
- 314. 1934 mai 19. Cluj:** Declarația unui student, reporter la un ziar local, asupra contextului în care a fost acuzat de „tulburarea liniștii publice”, prin afirmații antisemite, și „apologia” asasinării lui I.G. Duca.
- 315. 1934 iulie 12. Timișoara:** Notă informativă despre activitatea ilegală a Gărzii de Fier și a propagandei antisemite făcută de aceasta.
- 316. 1934 iulie 27. Timișoara:** Raport al poliției în ceea ce privește propaganda studenților extremiști, dar și asupra divergențelor dintre cele două orientări principale ale acestora.
- 317. 1934 august 3. Timișoara:** Notă informativă în legătură cu inițiativa evreilor de a boicota produsele germane, datorită antisemitismului promovat de regimul instaurat de Adolf Hitler.
- 318. 1934 august 9. București:** Precizări ale Ministerului de Externe asupra recunoașterii unei diplome în stomatologie obținute în Franța de către un tânăr evreu.

319. **1934 septembrie 19. Timișoara:** Notă informativă în legătură cu măsurile organizatorice ale studenților din Liga Apărării Național Creștine.
320. **1935 martie 6. București:** Notă informativă asupra întrunirii grupului parlamentar al Partidului Maghiar și discuțiilor pe marginea intenției autorităților de a introduce *numerus valachicus* pe piața muncii din România.
321. **1935 aprilie 5-8. București:** Raport informativ asupra mai multor probleme legate de activitatea Uniunii Studenților Creștini din capitală: organizarea unui congres național, diverse cazuri concrete de antisemitism universitar și intervenția poliției pentru a reinstaura ordinea.
322. **1935 mai 4. București:** Raportul poliției capitalei în legătură cu studenții anchețați și arestați cu prilejul violențelor antisemite din luna precedentă.
323. **1935 mai 20. București:** Prefectura poliției anunță Ministerul Instrucțiunii de arestarea și judecarea de către un Tribunal Militar a mai multor studenți participanți la violențele antisemite din luna precedentă.
324. **1935 mai 20. Cluj:** Societatea Studenților în Medicină anunță pe decanul facultății de faptul că nu vor mai intra la cursuri până nu se introduce *numerus clausus*, dar și din solidaritate cu colegii lor din București pedepsiți în urma violențelor antisemite.
325. **1935 mai 22. București:** Notă informativă în legătură cu memoriul studenților „creștini” din universitate de solidarizare cu colegii lor mediciniști, punând violențele antisemite pe seama „provocărilor” Partidului Liberal.
326. **1935 mai 22. București:** Notă informativă asupra ipostazei că, în cazul reluării cursurilor de la facultatea de medicină, violențele antisemite vor fi reluate.
327. **1935 mai 23. București:** Memoriul Societății Studenților în Medicină adresat ministrului Instrucțiunii Publice, prin care se încearcă dovedirea din punct de vedere statistic a faptului că „minoritarii” domină profesia de medic, din acest motiv solicitând aplicarea într-o primă etapă a lui *numerus nullus*, pentru ca apoi să funcționeze un *numerus clausus*.
328. **1935 mai 25. București:** Hotărârile luate de Consiliul interuniversitar în urma agitațiilor studențești din ultima vreme, proclamându-se faptul că revendicările social-politice nu stau în puterea universităților de a le rezolva.
329. **1935 august 19. București:** Notă informativă asupra unui student evreu din România care își face studiile la Brno, dovedindu-se însă un „înfocat filomaghiar”.
330. **1935 septembrie 4. București:** Adresă a Ministerului Instrucțiunii cu o copie de pe Raportul Parchetului din Satu Mare prin care se solicită a nu se aproba ținerea acolo a unui congres al studenților din Cluj, datorită faptului că orașul numără foarte mare de locuitori evrei și s-ar produce violențe antisemite.
331. **1935 octombrie 7. București:** Decanul facultății de farmacie informează Ministerul Instrucțiunii asupra faptului că nu recunoaște frecvența și examenele studenților de la farmacia din Iași din anul școlar 1934-1935, întrucât această facultate era deja desființată.
332. **1935 octombrie 28. Cluj:** Solicitarea mai multor tineri israeliți de a li se aproba înființarea unei Asociații Generale a Studenților Evrei.
333. **1936 ianuarie 20. Cluj:** Intervenția ziarului „Új Kelet” pe lângă rectorul universității în cazul a doi studenți evrei care vor să-și continue studiile la Cluj, dar nu sunt primiți din motive confesionale. În Anexă răspunsul rectorului.

- 334. 1936 februarie 11. București:** Înștiințare asupra organizației „Blocul pentru apărarea libertăților democratice”, de orientare comunistă, menită a reacționa la eventualele agresiuni ale grupărilor de dreapta.
- 335. 1936 februarie 19. Timișoara:** Notă informativă despre activitatea propagandistică a studenților înregimentati în Partidul „Totul pentru Țară”.
- 336. 1936 februarie 20. București:** Notă informativă asupra unui student care, în timpul vacanței, a făcut propagandă pentru Corneliu Zelea-Codreanu și gruparea lui politică.
- 337. 1936 martie 14. București:** Informare din partea Ministerului de Externe în legătură cu excesele antisemite de la Universitatea din Varșovia.
- 338. 1936 martie 18. Praga:** Raportul Legației noastre din Praga în legătură cu mai mulți studenți evrei din România aflați la Universitatea din Brno care desfășoară activitate comunistă. În Anexă, lista acestora cu date biografice de identificare.
- 339. 1936 mai 6. Cluj:** Apel al studenților „creștini” adresat profesorilor în legătură cu intervenția autorităților cu ocazia Congresului studentesc de la Târgu Mureș, în urma căreia au fost arestați mai mulți lideri ai societăților studentești participante.
- 340. 1936 iulie 31. București:** Notă informativă despre studenții din România înscriși la diverse școli de învățământ superior din Cehoslovacia cunoscute că desfășoară activitate comunistă. În Anexă, un tabel cu aceștia, în marea majoritate evrei.
- 341. 1936 august 17. București:** Regretând asasinarea legionarului Mihai Steltescu, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe solicită ministrului Instrucțiunii ca, printr-o nouă lege a învățământului superior, Patriarhia să aibă dreptul a numi profesorii facultăților de teologie și să intervină în procesul de educație a viitorilor preoți.
- 342. 1936 noiembrie 19. Cluj:** Notă informativă a Siguranței în ceea ce privește refuzul studenților „creștini” de a se prezenta la cursurile facultății de medicină deoarece au fost admiși la examenul de admitere și tineri evrei.
- 343. 1936 decembrie 11. Cluj:** Serviciul de Siguranță informează rectoratul că studenții „creștini” au primit autorizația de a sărbători ziua de 10 decembrie fără acordul universității.
- 344. 1937 ianuarie 25. București:** Notă informativă a Siguranței în legătură cu pregătirile ce se fac pentru ținerea la Timișoara a unui congres al Uniunii Naționale a Studenților Creștini Români.
- 345. 1937 ianuarie 28. București:** Acordul ministrului Instrucțiunii ca un număr restrâns de studenți să se întâlnească la Timișoara pentru a stabili programul funeraliilor lui Ioan Moța.
- 346. 1937 aprilie 16. Cluj:** Solicitarea Asociației de Ajutorare a studenților evrei ardeleni adresată rectorului, prin care este rugat să revizuiască lista cu bursieri ai universității și să fie incluși mai mulți israeliți.
- 347. 1937 iulie 27. Vicovul de Sus (Suceava):** Proces verbal al jandarmeriei locale în legătură cu incidente antisemite la care au participat și un student.

348. **1937 septembrie 28. București:** Rectorul Politehnicii semnaleză ministru-
lui Instrucțiunii faptul că în ziua examenului de admitere la această școală
au pătruns în clădire mai mulți studenți „creștini” de la medicină și de la Aca-
demia Comercială pentru a împiedica pe evrei să participe la examinare.
349. **1937 noiembrie 23. București:** Ministrul Instrucțiunii semnaleză rectoru-
lui Politehnicii din Timișoara că studenții acestei școli activează politic, ceea
ce este interzis, solicitând sancționarea celor vinovați.
350. **1937 decembrie 3. Iași:** Notă informativă a poliției în legătură cu desfă-
șurarea grevei studenților, principala revendicare a acestora fiind separarea
Politehnicii de universitate.
351. **1937 decembrie 8. București:** Solicitarea rectorului ca Ministerul Instruc-
țiunii să intervină pentru a nu se permite funcționarea mai multor societăți
studențești „creștine” declarate ilegale, care doresc totodată să organizeze
aniversarea zilei de 10 decembrie. În Anexă, solicitarea acestor societăți de a
li se permite manifestări cu această ocazie.
352. **1937 decembrie 10. Timișoara:** Informare a rectorului Politehnicii despre
felul în care s-au derulat manifestările organizate de studenții „creștini” cu
ocazia zilei de 10 decembrie.
353. **1937 decembrie 14. București:** Motiunea Marelui Consiliu al Asociației
Generale a Medicilor adresată ministrului Instrucțiunii prin care se solicită
maximă exigență în echivalarea diplomelor de doctor în medicină obținute
în străinătate.
354. **1937 decembrie 18. Iași:** Notă informativă în legătură cu desfășurarea
ceremoniilor de înmormântare a prof. C. Șumuleanu, la care au participat
numeroși legionari, printre care și Corneliu Zelea-Codreanu.
355. **1937 decembrie 18. Iași:** Nemulțumirea studenților din Iași, care ar dori să
intre în grevă, deoarece nu li s-a aprobat reducerea la biletele CFR.
356. **1938 februarie 21. București:** Solicitarea de către un tânăr evreu a unui
pașaport pentru a pleca la studii în străinătate.
357. **1938 februarie 23. Cluj:** Decizia de menținere a pedepsei cu exmatricularea
pentru niște studenți evrei, deoarece au fost condamnați de „crime contra
siguranței statului”.
358. **1938 martie 5. Iași:** Nemulțumirea studenților pentru că nu și-au primit
bursele, fiind decizi să treacă la manifestații ostile rectorului.
359. **1938 aprilie 12. Alba Iulia:** Anunț al poliției în legătură cu faptul că Univer-
sitatea din București nu a mai prelungit autorizația de funcționare a Asocia-
ției Generale a Studenților Evrei din România.
360. **1938 iulie 7. București:** Statistica avocaților din Transilvania și Basarabia,
cu indicarea numărului de evrei ce au o asemenea profesie.
361. **1938 august 13. București:** Solicitarea unui tânăr din Rădăuți de a i se
aproba un pașaport de studii în Palestina.
362. **1938 noiembrie 11. Cluj:** Directorul Clinicii de chirurgie înștiințează pe de-
canul facultății de medicină că studenții evrei au fost împiedicați să participe
la cursul său.
363. **1938 noiembrie. București:** Solicitarea unui tânăr evreu de a i se aproba
eliberarea unui pașaport necesar continuării studiilor în Franța.

- 364. 1938 decembrie 5. București:** Cererea unui comerciant evreu de produse chimice de a i se elibera fiului său un pașaport pentru studii în Franța.
- 365. 1938 decembrie 14. Timișoara:** Rectorul Politehnicii anunță pe ministrul Educației că nu există nici un student evreu în acea școală, anexând un tabel cu situația israeliților în anii precedenți.
- 366. 1938 decembrie 22. Alba Iulia:** Ordin de urmărire și arestare a unui student de la facultatea de teologie din Cernăuți care a participat la incendierea mai multor proprietăți ale evreilor din Bucovina.
- 367. 1939 mai. București:** Raport al Ministerului pentru Minorități asupra „Problemei evreiești”, cu următoarele capitole: mișcarea antisemită; legea revizuirii cetățeniei; statistica populației evreiești; plângerile israeliților; situația lor economică și politică;
- 368. 1939 iunie:** Plângerea unui medic evreu, cu studii la Pavia (Italia), în legătură cu faptul că Universitatea din Iași a refuzat echivalarea diplomei sale de doctor.
- 369. 1939 decembrie. Cluj:** Solicitarea ca Ministerul Educației să acorde un ajutor financiar pentru un tânăr evreu aflat la studii de inginerie la Geneva.

»» List of Documents

1. **1919 January 30. Yassi:** The petition of the students from Yassi University to their professors, requesting the opening of the new academic year, because the post war difficulties does not justify this delay and many young people from all three provinces joined to the Romanian state are waiting to retake their studies after a three years break.
2. **1919 February 19. Yassi:** The application of Iosef S. Goldstein, graduate of the Commercial Superior School, for submitting at the Faculty of Sciences, after he participated to the war and graduated the Military School of Infantry.
3. **1919 March 10. Yassi:** The deliverance of some professors from the Faculty of Letters emphasizing that the tendency of some colleagues to restrain the freedom of speech creates an unpropitious academic climate based on hate, hard polemics and give to a state of anarchy.
4. **1919 March 27. Yassi:** The memorandum for the foundation of the Association of Jewish Students from Yassi University.
5. **1919 March 28. Yassi:** The request addressed to the rector by the Jews students in pharmacy for the financing the syllabus of botany of Professor Alexandru Popovici.
6. **1919 December 21. Cluj:** Transylvanian Security note relating the decline of the Medicine Jewish students to use a Jews corpse for dissection. At the same time, is underlined the Anti-Romanian attitude of the Jews students who continue to speak Hungarian.
7. **1920 January 26. Cluj:** The Victor Papilian report, headmaster of the Institute of Anatomy from Cluj, related to the incident from December and the attitude of the Jews students regarding a corpse of a coreligionist. The report also explains the circumstances in which the corpse was brought there and “the agitation” of the Christian students related to this issue.
8. **1920 January 28. Cluj:** The president of the Medical Student Association from Cluj warns the board of trustees about the state of tension from faculty, which could became violent. In this respect, he suggests not submitting for the non Romanian students, suspected by attitude against social order.
9. **1920 April 6. Chisinau.** The petition of the delegate ministry of Romanian government in Bassarabia related to the necessity of foundation of a university in this province, as possibility to form Romanian intellectual elite, because the region had a majority Jews-Russian componence.
10. **1920 June 6. Yassi:** The local police record related to the action of some Christian students who set fire the brother’s Hafter “The Light” periodical.
11. **1920 June 18. Cluj:** The Professor Ioan Lupas account, manager of the student dormitory on Avram Iancu Street, about his educational activities, focused on religious and national factor.

12. **1920 June 20. Yassi:** The Gh. Zane student petition against Corneliu Zelea-Codreanu, who would write in press about the relations of the first with the Jews, insulted him through language. In Appendix, the declaration of Corneliu Zelea-Codreanu.
13. **1920 June 29. Yassi:** The Corneliu Zelea-Codreanu declaration about the conflict had with the student N. Pascu, author of a calumnious article about the Zelea-Codreanu family.
14. **1920 August 29. Soroca:** The Emanoil Abramovici request, alumni of an ethnic local high school, to be admitted as student at the University of Cluj, like other young people from Bassarabia.
15. **1920 October 9. Czernowitz:** The Ministry of Instruction is informed that the university Senate approved – at the request of Jewish students – the holding of a Semitic language course, but with double tuition.
16. **1920 November 22. Yassi:** The Student Center note related to the events linked to the opening of the academic year: Corneliu Zelea Codreanu and other students stopped the entry of students in University under the pretext that a religious service was not held.
17. **1920 November 23. Yassi:** “The Transylvanian and Bucovinian Student Circle” Academic Society disapproved the interdiction to hold a religious service on the opening of the academic year (22 November), but in the same time is not agree with the violent manifestations of a Christian group of students related to this issue.
18. **1921 January. Yassi:** The request of a Jewish student from Odessa in order to postpone the difference exams at the Faculty of Medicine for has the time to learn Romanian.
19. **1921 February 7. Czernowitz:** The exclusion of the Jew student M. Bronstein from all Romanian universities because some registration documents were declared counterfeit.
20. **1921 March Yassi:** The Fourth Body Army newsletter relates about the arrest of a Jewish student who spread handouts which urge the other students to strike. It is proposed that the student cards of all non Romanian students from Bassarabia to be approved by the Security Department of Yassi.
21. **1921 April 1. Yassi:** The Circle of Bassarabian Students protest submitted to the rector of Yassi University about the aggressive attitude of the local police towards the students from Bassarabia, arrested, beaten, jailed and prosecuted without a concrete quilt. Therefore, it is pointed the fact that the violent manifestations of the students lead by C. Zelea-Codreanu would be riposted.
22. **1921 April 1. Yassi:** The Th.I. Ionescu complaint, Professor at the National High School, against his former student M. Bercovici, who manifests a hostile attitude.
23. **1921 April 9. Yassi:** The Fourth Body Army newsletter requests that the non Romanian Bassarabian students must have the local Security visa, because they, mostly Jews, are involved in the communist propaganda.
24. **1921 June 2. Cluj:** Following a denunciation, the Security of Cluj requests the dean of the Medicine Faculty to check up the papers of the Jew student Albert Bernáth.

25. **1921 June 2. Bucharest:** The A.C. Cuza letter to the rector of the Yassi University to justify the aggressive actions of Corneliu Zelea-Codreanu, announcing that he is against the expelling of Corneliu Zelea-Codreanu.
26. **1921 June 2. Yassi:** The protest of the Journalists' Union from Moldova in opposition to the aggressions of Corneliu Zelea-Codreanu made against journalists.
27. **1921 June [3-5]. Yassi:** Statement of the Student Societies from Yassi for approving the expelling of Corneliu Zelea-Codreanu from University.
28. **1921 June 12. Cluj:** The request of Nicolae Lövi for admitting the so-called „war semester”, because he served in the army during the whole war.
29. **1921 July 2. Czernowitz:** It is bring into attention the decision of the Disciplinary commission to exclusion for one semester three Jews students who signed a protest addressed to the University Senate.
30. **1921 October 27. Cluj:** The General Sanitary Inspectorate from Cluj asks to the local authorities that the unclaimed bodies not be buried on public expenses, but sent to the Faculty of Medicine, which will cover all the expenses.
31. **1921 December 15. Yassi:** The request of C. Z. Codreanu for cancels the decision of the University Senate in order to exclude him from this academic institution.
32. **1922 February 21. Briceni (Hotin county):** The local police warns the Rectorate of Yassi University about an amount of money collected by two Jews students for communist propaganda purposes.
33. **1922 May 16. Yassi:** The Max H. Goldner claim for damages as a result of the devastation of his printing house and local newspaper “The Opinion” by some nationalist students.
34. **1922 June 8. Yassi:** Announcement about the foundation of “The Association of the Christian Romanian Students from Yassi University”.
35. **1922 June 12. Bucharest:** Ștefan Christescu announces the rector of Yassi University about the call of his conference about Einstein because of some threats from Jews students.
36. **1922 October 22. Yassi:** The request of 300 Christian students addressed to the rector of the University in order to hold the religious service related to the opening of the academic year in Aula Magna and not in The Metropolitan Cathedral.
37. **1922 October. Yassi:** “Union of the Local Jews” newsletter about the violent clashes between the Christian students and the “Macabi” society members.
38. **1922 November 1. Yassi:** The General Jews Student Association from Yassi relates to the rector of the University about the violent manifestations of the Christian students during on a sportive activity organised by “Macabi” and a theatre performance in which played a Jews actress. There are also invoked another Anti-Semitic actions and requested measures against the turbulent students.
39. **1922 November 9. Yassi:** The confidential Police report about the incidents from the National Theatre during the performance of the play “Ciuta”.
40. **1922 November 9. Yassi:** The request addressed to the rector in order to found a medical student association in which all members be welcome no matter ethnic or religious criteria.

41. **1922 November 9. Yassi:** The Jew student statement related to a minor incident from a local restaurant.
42. **1922 November 16. Bucharest:** The general inspector of the Instruction Ministry reports about the Anti-Semitic disorders from Husi, Barlad, Yassi and Botosani, in which were involved the “nationalists” students.
43. **1922 November 17. Cluj:** The Medicine Faculty students request to introduce *numerus clausus* in the process of admission because of insufficient space and the anti Romanian attitude of other ethnic groups. In these circumstances even Jews without Romanian citizenship would be expelled from University.
44. **1922 November 22. Cluj:** The petition of “Christian” students from the Medicine Faculty related to the body dissection issue.
45. **1922 November 28. Cluj:** The bulletin of the dean’s office at the Medicine Faculty which shows that is required an intervention to other religious communities for providing dissection’s bodies. At the same time it encourages students to maintain order, all the discontents been officially noticed to the dean.
46. **1922 November 29. Cluj:** The Professor A. Ostrogovoch note, headmaster of the Institute of Chemistry, with the result of the discussions about the disorder from the last days. The disuse of Romanian language by other ethnic students is considered to be a “provocative” attitude.
47. **1922 December 1. Bucharest:** The A. Stern hearing from the Deputy Chamber related to the Anti-Semitic excesses in Cluj University.
48. **1922 December 1. Bucharest:** The Sándor József hearing from the Deputy Chamber related to the Anti-Semitic excesses in Cluj University.
49. **1922 December 6. Cluj:** The Mór Tischler statement, chairman of the Orthodox Israelite Community from Cluj, to the fact that there is no interdiction in using the Jews bodies for dissections.
50. **1922 December 7. Cluj:** The University Senate record which states a statement about the Anti-Semitic incidents from the Medicine Faculty. It is introduced the possibility of a *numerus clausus* and the Institute of Anatomy will receive all the bodies without family, no matter religion.
51. **1922 December 12. Cluj:** The Jewish students’ petition from the Medicine Faculty addressed to the dean requesting stern and efficient measures in order to diminish the Anti-Semitic manifestations.
52. **1922 December 15. Cluj:** The Professor C. Urechia note to the rector, which shows that the access of the Jews students to the Medicine Faculty classes is still banned.
53. **1922 December 20. Bucharest:** The chairman of the Union of the Local Jews, W. Filderman, makes a public statement to the ministry of Instruction in order to be taken measures against the more increasingly Anti-Semitic manifestations.
54. **1922 December 20. Cluj:** Informal bulletin of the Medicine Faculty asking the professors to retain the names of the students who banned the Jews students’ access to classes.
55. **1922 December 21. Cluj:** The professor N. Abramescu protest from the Sciences Faculty related to the attitude of some “Christian” students who ban the Jews to participate at classes.

56. **1922 December 26. Cernăuți:** Romanian students from the Cernăuți University declare strike as solidarity with their colleagues from other universities.
57. **1923 January 2. Yassi:** The professor C. Șumuleanu petition related to the Jews who do not want to deliver bodies for dissection. It is required that the Jews make dissections only on their coreligionar bodies.
58. **1923 January 4. Bucharest:** The four Romanian universities rectors and deans bulletin for restarting the classes and other measures to appease the Christian students. It is introduced the acceptance of the “foreign students” only in certain limits, but without *numerus clausus*.
59. **1923 January 26. Cluj:** Correspondence about the secondary studies documents of Jews students. Statistics of freshmen medicine students upon religion and high school in Appendix.
60. **1923 January 29. Cluj:** The Gh. Ionescu medicine student statement about his refusal to permit the access of the Jews to the laboratory activities.
61. **1923 January 30. Cluj:** A few Jewish students request for prolonging the term for submitting their applications for Romanian citizenship visa because of the long distance of their residence.
62. **1923 January 30. Cluj:** The A. Dima assertion about his dismissal class, because the “Christian” students did not permit to the Jews to attend the class.
63. **1923 February 2. Bucharest:** The N. Policrat interpellation in the Romanian Senate about putting some “Christian” students under arrest as long as Jews students are still in freedom.
64. **1923 February 6. Cernăuți:** Romanian students adhesion to the movement of their colleagues from Bucharest University requesting the punishment of the Jews students as provoking the anti Semite incidents.
65. **1923 February 11. Bucharest:** The Nicolae Iorga open letter addressed to the ministry of Instruction, who rejects his resignation, against the acceptance of introducing the *numerus clausus* in universities.
66. **1923 March 8. Vienna (Austria):** The academic society motion “Romanian Youth” related to the Anti-Semitic movements from Romanian universities and the request for stopping the persecutions against the Christian students.
67. **1923 March 10. Yassi:** The Christian students’ motion for introducing the *numerus clausus* in universities.
68. **1923 March 12. Cernăuți:** Suspending the classes and exams of the University until the student’s problems will be resolved.
69. **1923 March 15. Bucharest:** The B. Straucher hearing in the Deputy Chamber about the Anti-Semitic manifestations from Cluj University. It is required to the prime minister a ministerial commission which investigates the events.
70. **1923 March 22. Cluj:** The Prosecutor’s Office Cluj notification addressed to the rector of University which presents a list with the Christian students who have provoked the Anti-Semitic manifestations.
71. **1923 March 30. Bucharest:** The resolutions of all rectors and deans relating to: the opening of the universities, resolving the social problems of students, maintaining the social order inclusive with using the Army.
72. **1923 April 17. Cluj:** Few medicine Jews students notify the rector about the fact that their access in classes was banned by other persons.

73. **1923 April 21. Yassi:** The Great University College meeting expose for taking the sting out the Anti-Semitic climate.
74. **1923 April 23. Yassi:** The University Senate expose for discussing the last evening events when Christian students occupied the University and claimed urgently the introducing of *numerus clausus*.
75. **1923 April 26. Yassi:** The University Senate expose for organising a referendum in order to apply the *numerus clausus*, and the university autonomy issue. Was also adopted the decision to postponed the classes until the fall.
76. **1923 April 26. Cluj:** The Professor Titu Vasiliu note on the fact that for the Jews students the access to the class of Anatomy was banned by the Christian students.
77. **1923 April 28. Cluj:** Rector Iacob Iacobovici notes the Anti-Semitic events from the previous days and the manner in which he was insulted by military medicine students.
78. **1923 April 28. Cluj:** The report on the Anti-Semitic events at the University and about the manifestation of Christian students in front of Rector Iacob Iacobovici.
79. **1923 May 1. Cluj:** The rector report addressed to the ministry of Instruction which describes the Anti-Semitic manifestations from the previous month, the cooperation with police, the presence of some “Christian” students from other universities, and few reactions of the press about the Iacob Iacobovici attitude.
80. **1923 May 7. Yassi:** The 68 students petition, addressed to the rector, requesting to found a solution for the state of anarchy created by the anti Semites.
81. **1923 May 14. Yassi:** The request of a student from the Law School to not be expelled as Austrian servant, because he and his father are Romanian citizens, he was born in Vienna during his father university studies at Conservatory.
82. **1923 May 30. Bucharest:** The Ministry of Instruction confirmation in order to take into account the expelling of leaders of Anti-Semitic students from University of Cluj.
83. **1923 June 23. Suceava:** Report related to the Anti-Semitic attitude manifested by some high-school professors, attitude acquired during their studies at Yassi University.
84. **1923 August 24. Bucharest:** A Security note related to the Anti-Semitic attitude of a few students from Deva during a show played by the students from “Tarbut” high school.
85. **1923 September 7. Cluj:** The request that the Jews medicine students to provide bodies for dissection, otherwise they will practice only on moulds.
86. **1923 October 31. Cluj:** The note of the chief of the “tied” division of the local police about caching students who put on the walls posters with Anti-Semitic messages.
87. **1923 November 13. Bucharest:** Romanian Jews Union memoir to the rector of Yassi University for arguing the illegality of pretending only to the Jews the providing the bodies for the dissections at the Faculty of Medicine.
88. **1923 November 14. Yassi:** The headmaster of the Anatomy Institute notifies the rector about the entrance of some “Christian” students in the dissection room and they got out the Jews students from class by using violence.

89. **1923 November 14. Yassi:** The Christian Student Association request, addressed to the rector, to not permit the Jews students to make dissections only on their coreligionist bodies.
90. **1923 November 14. Yassi:** The Christian Student Association motion for providing the necessary dissection bodies by the Jews, forbidding the police inside of University and realising the students already imprisoned.
91. **1923 November 15. Yassi:** The headmaster of the Anatomy Institute asks the Rectorate to take measures against the “Christians” students who ban the Jews to participate to practical activities.
92. **1923 November 16. Yassi:** Jews students’ petition against the university Senate decision to not allow the practical anatomy but only the coreligionist bodies.
93. **1923 December 14. Yassi:** Several Jews students from the Law School notice the rector on the fact that some “Christian” students ban them to submit classes, treating with violence.
94. **1923 December 14. Yassi:** Rector report to the minister of Instruction relating the anti-Semite events from the previous days, the necessity that the Army protects the University, coming into notice about the implication of some professors in maintaining the disorder status.
95. **1923 December 23. Yassi:** Jews students’ request from the Law School in order to allow to take the exam at Economy at other universities from country, because the holder of class – A. C. Cuza – fail them, attending his grades with racist and xenophobic commentaries.
96. **1924 February 15. Cluj:** The marshal informs the Rectorate about the anti-Semite violences from the previous days, requesting measures against students who prepare new assaults against the law forces.
97. **1924 March 15. Yassi:** Reporting of some anti-Semite incidents from the previous day at the Law School.
98. **1924 March 24. Yassi:** The request of some Jews students to the rector in order to intervene to attend the classes of the Law School.
99. **1924 March 27. Cluj:** The rector requests to the dean of the Medicine Faculty to make an investigation related to the brutalities against the Jews of the “Christian” students.
100. **1924 April 8. Suceava:** The deletion of a Romanian professor from Suceava against a Jew colleague from Czernowitz, in which the latest is accused by lack of patriotism. In Appendix is the result of the official investigation which refutes the accusations.
101. **1924 May 27. Cluj:** The University Senate decision to penalty the students who manifest the anti-Semite attitudes.
102. **1924 November 7. Oradea:** The Christian students memoir in the defending the professor Lazăr Iacob, who had a dispute with some Jews students in the Romanian people continuity issue.
103. **1924 November 10. Oradea:** Professor Lazăr Iacob request to the dean in order to investigate the attitude of the Jews students in the Romanian people continuity issue.
104. **1924 November 13. Oradea:** The report about the conflict between Professor Lazăr Iacob and some Jews students from the Law School. In Appendix, the declarations of a few Romanian students.

105. **1924 November 28. Yassi:** Christian students request to approve the anniversary of the day of 10 December, the date of introduction of *numerus clausus* three years ago, in addition with cutting the classes in that day.
106. **1924 November 28. Yassi:** The request addressed to the rector for the approval of “The Christian Students Association”, invoking its necessity.
107. **1924 November 30. Yassi:** Because of the refusal to celebrate of 10 December, the “Christian” students warn the Rectorate that they don’t take any responsibilities in the case of some eventual anti-Semite disorders.
108. **1924 December 4. Oradea:** Professor D.D. Mototolescu from the Law School relates about the anti-Semite attitude of some Romanian students who attend his class of Roman law.
109. **1924 December 5. Oradea:** “Christian” students’ memoir in which Professor D.D. Mototolescu is accused to be on the Jews part.
110. **1924 December 11. Yassi:** “The Christian Students Association” request to the rector, in order to accommodate the “bassarabian” students (Jews) in facilities created on other criteria than the residential region.
111. **1924 December 11. Yassi:** The transcript of the university Senate report related to the violent events from the previous day with the opinion of the professors about these movements, intervention of Army and so on.
112. **1924 December 12. Oradea:** Marshal report on the 8 December events, in which were confronted “Christian” and Jews students and some of them were been arrested.
113. **1924 December 14. Yassi:** The Iulian Sârbu declaration about violence of the University on 10 December in chronological order and as a result of diverse provocations.
114. **1924 December 15. Yassi:** The Ioan Sava declaration about violence on the evening of 9 December, in addition with the attitude of Professor Myller about the anti-Semitic climate at the University. There are detailed described the violent manifestations from the previous day, indicating the names of some professors who sustain the demands of the „Christian” students.
115. **1924 December 15. Oradea:** The professorial board announcement in the favor of Roman law professor D. Mototolescu, who actioned properly when he defended the Jews students.
116. **1924 December 16. Yassi:** The Aurel Gheorghiu declaration, ex-president of Medical Students Society about the events from 9 to 10 December, focusing on the anti-Semitic state of spirit from the faculty due to the lack of Jews bodies necessary for the Anatomy lessons.
117. **1924 December 16. Timisoara:** Principal of the Hebrew High School note to the local marshal related to the aggressions upon the Jews students from the school made by Romanian students.
118. **1924 December 17. Yassi:** Marshal report on the violence of students from 9-10 December, with the anti-Semitic events outside of University.
119. **1924 December 18. Yassi:** The Medicine School student declaration on the attitude of Professor Parhon about the anti-Semitic climate from faculty.
120. **1924 December. Yassi:** The marshal declaration on the 9-10 December University events, with an emphasis on the relation with the rector and other professors, the manner in which restored the order and the climate among the anti-Semitic students.

121. **1925 January 15. Oradea:** A few Law School students' declaration that they want to retake the class of Professor Mototolescu, even if he offended them their Romanian feelings.
122. **1925 January:** The student Congress delegates manifesto, mainly focused on the Jewish issue, with anti-Semitic tendency.
123. **1925 February 3. Oradea:** The "Christian" students appeal to the rector in order to be resubmitted in the faculty the expelled colleagues, with the motivation that the free places will be occupied manly by the Jews.
124. **1925 February 3. Yassi:** The investigation commission report from the Medicine School in the violence case against the Jews students who attend to the neurotic diseases class. In Appendix, few declaration of the aggressed students.
125. **1925 February 7. Bucharest:** Requirements addressed to the county prefects regarding the identification of the Jews bodies with no relatives and their sending to the Medicine faculties.
126. **1925 February 20. Yassi:** The "Christian" students' proposal on the peace-making of the university life, requesting the solving of the bodies issue, the recognizing of "The Christian Students Association", army off the University, etc.
127. **1925 February 25. Timisoara:** Appeal addressed to the Ministry of Instruction about the sympathetic movement of the students from Timisoara with the students across the country. The memo contains the measures taken by the Polytechnic School management against those who will make strike.
128. **1925 March 4. Bucharest:** Professor Francisc Rainer requests to the Minister of Instruction details about how to proceed in the case of the Jewish students, including the materials from the Anatomy Institute.
129. **1925 March 6. Yassi:** The "Christian" students appeal expelled from University with the occasion of manifestation of 10 December 1924, requesting to resubmit and appreciating as been excessive the measures taken against them.
130. **1925 March 12. Cluj:** Security note related to the intention of the Anti-Semitic students to organize them into a political group under the name of National Christian Party and to participate at the parliamentary elections.
131. **1925 April 3. Bucharest:** The rabbi deputy L. Tzirelson interpellation in Romanian Parliament related to the violence made by the "Christian" students at Focsani, occasioned to the trial of Corneliu Zelea Codreanu for the assassination of Iasi marshal Manciu.
132. **1925 April 10. Yassi:** The results of the investigation from the Medicine School as result of complain of the Jews students that they would be persecuted at exams. The conclusion is that the low rate of pass of Jews is not related with their training but with their confession.
133. **1925 December 14. Bucharest:** The decision of Bucharest University to suspend the classes because of the Anti-Semitic violence.
134. **1925 December 15. Bucharest:** The deputy B. Straucher interpellation in Romanian Parliament related to the state authorities for stopping the anti-Semitic violence in universities.

135. **1926 January 26. Bucharest:** The Medical School dean report inform the minister that in this academic year none Jew body was bring for dissection and in this case he can not permit to the Jews students to attend the Anatomy classes.
136. **1926 February 9. Cluj:** Memo related to a trial in Yassi in which is judged a Romanian student accused by aggression against a Jew. In Appendix is exposed a manifesto of the Anti-Semitic students about this issue.
137. **1926 March 6. Yassi:** A medicine student group complains to the dean that they were beaten by the “Christian” students requesting that such actions not be repeated.
138. **1926 March 6. Yassi:** The rector informs the ministry that breaking students manifestations and their requests were put in a Memo. The Senate decided to call Army and edited an Appeal.
139. **1926 March 9. Bucharest:** The University rector requests to the Ministry of Instruction for bring the police to stop the violence in University.
140. **1926 March 14. Yassi:** The Ministry of Instruction is informed that the student manifestations were not stopped; in this case, taken the decision to close the University.
141. **1926 April 8. Yassi:** The rector of University request to the minister of Instruction to reopen the University, having the certitude that police and army will assure the order.
142. **1926 June 12. Yassi:** Professor P. Anghel, in charge to conduct the commission of investigation of student manifestations informs the dean of the Medicine School that nobody declare any guilty and the young Jews dropped their declarations and made a Memo.
143. **1926 November 12. Bucharest:** Few Jews students from the Medicine School declaration related to the violence against them made by some “Christian” colleagues.
144. **1926 December 16. Oradea:** The Jews students request to the dean of the Law School to intervene that in the future they do not be harassed by their “Christian” colleagues.
145. **1926 December 16. Bucharest:** The deputy A. Mavrojani interpellation on the anti-Semitic events from the previous days from the Medicine School.
146. **1926 December 17. Oradea:** The lawyer Iuliu Pogany memo to the dean of the Law School about the violence against the Jews students, presenting their intention to integer in Romanian society with all the respect.
147. **1926 December 24. Oradea:** The local marshal announces the dean of the Law School about the fact that he received a delegation of notabilities and parents of Jews students, who reclaimed the violence made by the Jews students.
148. **1927 February 3. Bucharest:** Memo of the state Security about the consequences of the Anti-Semitic events, especially the organization of the local branches of the “National Jewish Club”, which provides support for the Jew students in order to continues their studies abroad.
149. **1927 February 16. Bucharest:** Memo of the state Security about the consequences of the Anti-Semitic manifestations from universities and from the whole country.

150. **1927 February 24. Bucharest:** Memo of the state Security related to the climate due to the absolving of the young Nicolae Totu from Czernowitz, who killed his Jew colleague, David Falik, during the Anti-Semitic student manifestations.
151. **1927 March 11. Bucharest:** Memo of the state Security related to the information edited in the Bulgarian newspaper "Utro" about the Anti-Semitic manifestations from Romania.
152. **1927 March 12. Bucharest:** Memo of the state Security which summarizes the speeches held at a political reunion in Czernowitz, where the main topic was the Anti-Semitic manifestations issue.
153. **1927 March 18. Bucharest:** Memo of the state Security related to the debates from the Municipal Council of Chisinau on the Anti-Semitic manifestations, with the participation of the American colonel Amond, observer from the U. S. authorities.
154. **1927 March 21. Bucharest:** Memo of the state Security about some demonstrations of the Jews from Bulgaria for supporting their coreligionists.
155. **1927 April 16. Yassi:** The Elias Şaraga librarian petition about the Anti-Semitic attitude of some students.
156. **1927 October 10. Yassi:** The memoir of a senior Jewish student to be reenrolled at university, his previous expelling and jailing for espionage being unjustified.
157. **1927 November 26. Yassi:** The request of some students in order to reorganize the elections for "The Philosophy and Letters Students Society", because the Anti-Semitic students have imposed other leaders by forgery.
158. **1927 December 12. Bucharest:** The interpellation of Filderman in the Deputy Chamber about the events from Oradea, reminding to the prime minister all the measures taken in order to impede the Anti-Semitic manifestations.
159. **1927 December 12. Bucharest:** The interpellation of the senator Horia Carp to the prime minister, the minister of the Internal Affairs, the minister of Public Instruction, related to the politics of the government to the Jewish population, from the perspective of the Anti-Semitic manifestations at the Student Convention from Oradea.
160. **1927 December 12. Bucharest:** The interpellation of the senator Emil Iacobi related to the disorders made by the students at their Convention from Oradea.
161. **1927 December 18. Bucharest:** The interpellation of Virgil Madgearu related to the evolution of investigations about the Anti-Semitic violence from Oradea, reproaching to the authorities that they give facilities for holding the Convention.
162. **1927 December 23. Bucharest:** Communiqué of Bucharest University for condemning the Anti-Semitic manifestations from Oradea and Cluj and announcing the expelling to all the students who have participated at these events.
163. **1927 December 23. Bucharest:** The minister of Public Instruction informs the rector of Bucharest University about the participation of the student from university at the violence Anti-Semitic from the Convention from Oradea.

164. **1927 December 31. Chişinău:** The Gh. Tătărescu order to be taken all the measures required in order to prevent the students' violence.
165. **1927 December. Chişinău:** Synopsis on the causes of the Anti-Semitic violence from the student environment, focusing on the politicization universities issue.
166. **1928 January 2. Bucharest:** Memo of the state Security about the measures taken for keeping order in Oradea after the students' violence. Among other things were been forbidden the Jewish ceremonials, after the undoing of some sacred books.
167. **1928 January 2. Bucharest:** Memo of the state Security about the measures taken for keeping order in Oradea, focusing on the general attitude in the Jewish community.
168. **1928 January 3. Bucharest:** Memo of the state Security about the Jewish ceremonials of "burring" the fragments of Torah in Yassi, Chişinău, Bacău and Oradea, after the devastation of students.
169. **1928 January 3. Bucharest:** Memo of the state Security about the deployment of the Jewish ceremonials of "burying" the fragments of Torah in Yassi, Chişinău, Bacău and Oradea.
170. **1928 January 3. Bucharest:** Memo of the state Security about the Jewish ceremonials of "burying" the fragments of Torah in Bucharest, Yassi, Chişinău and Cluj.
171. **1928 January 3. Bucharest:** State Security report about the meetings at two Synagogues from Bucharest in the presence of some important leaders of the Jewish community, focusing on the issues discussed at the meeting.
172. **1928 January 3. Bucharest:** Memo of the state Security about the violence suffered by the soccer team "Unirea Tricolor" at Salonic, the audience been majority Jewish, as a replica at the Anti-Semitic students' violence from Oradea.
173. **1928 January 3. Bucharest:** Memo of the state Security about the deployment of the Jewish ceremonials of "burying" the fragments of Torah in different cities from country.
174. **1928 January 3. Bucharest:** Memo of the state Security about the Jewish ceremonials of "burying" the fragments of Torah in Bucharest, with the participation of the prime-Rabin Niemerover.
175. **1928 January 10. Yassi:** The indignation of the University Senate to the Anti-Semitic violence from Oradea, sanctioning the students who have participated at the event and requesting to the Ministry of the Public Instruction do not approve anymore such Conventions.
176. **1928 January 12. Bucharest:** Memo of the state Security with an appendix about a note of the Rabbinic Council in the profanation of the Synagogues issue during the student Convention from Oradea.
177. **1928 January 12. Bucharest:** The decision of the Ministry of the Public Instruction do not be approved any student conventions, no matter their subject.
178. **1928 January 26. Bucharest:** The interpellation of the senator I. Clinciu on the issue of the student manifestations from Oradea, Huedin, Cluj, Târgu Ocna and Yassi from the late of the previous year.

179. **1928 February 6. Czernowitz:** Memo of the local Security on the atmosphere at the university, emphasizing the fact that the Romanian language is not dominant and as a consequence, imposing measures for the Romanization of the institution.
180. **1928 February 7. Cluj:** The marshal report about the politic Anti-Semitic activity of a university assistant from the Medicine Faculty, proven by a roundup at his domicile.
181. **1928 February 10. Bucharest:** Correspondence between the Ministry of the Internal Affairs and the Ministry of Public Instruction about the activity of legal and illegal student associations, in order to prevent the outlaw actions of some of them.
182. **1928 February 14. Yassi:** Notice of the marshal about one unauthorized manifestation of the students from the Medicine Faculty and requesting to the rector as measures to be taken
183. **1928 March 6. Yassi:** The requesting of two students who have participated at the Anti-Semite violence, been convicted and expelled from University, to be reenrolled.
184. **1928 March 6. Chişinău:** Warning of the local Security about the possible student manifestations occasioned by a trial in which plead A.C. Cuza.
185. **1928 March 7. Bucharest:** Memo about the reunion of the leaders of the National Jewish League at Cluj, in which has discussed about the Anti-Semitic agressions from Cluj and Oradea.
186. **1928 March 14. Bucharest:** The interpellation of W. Filderman in Romanian Parliament about the aggression of the Jew students from the Law School from Bucharest.
187. **1928 March 14. Bucharest:** The interpellation of Senator Filaret Doboş related to the attitude of the Jews and Hungarian students from Paris to the Romanian “Christian” students from there. In Appendix there is the letter of one student who describes the facts.
188. **1928 March 15. Bucharest:** The interpellation of B. Straucher in Romanian Parliament about the measures taken by the authorities in order to enforce the safety of the Jews in the university campus and outside of it.
189. **1928 March 22. Bucharest:** Memo of the State Security about a reunion of the Jew society “Der Bund” at Czernowitz, with the discussions about the general political climate and the Anti-Semite atmosphere from the educational public institutions.
190. **1928 March 26. Bucharest:** The Ministry of Internal Affairs note which presents the impeding of a meeting of the “Christian” students from Bucharest, which were be taken in a different location. In Appendix is presented an Appeal of the Romanian students to sympathy to their colleagues from abroad.
191. **1928 March 27. Yassi:** The Rectorate is informed about the aggression of a student from the Science Faculty to some Jews facilities.
192. **1928 March 29. Bucharest:** The telegraphic order of Gh. Tătărescu about the measures which must be taken by the Police and the Gendarmerie in order to prevent the violence during the student holiday.

193. **1928 March 31. Chisinau:** Measures to impede a student reunion to the local National Theatre, which could degenerate in Anti-Semitic violence.
194. **1928 April 7. Yassi:** The statement of a student about the attitude of the dean from the Faculty of Medicine who refuses to apply the ethnic discrimination at the contest for internship at “Saint Spiridon” Hospital.
195. **1928 April 21. Chisinau:** Telegram to the General Security about an Anti-Semitic conflict provoked by the few “Christian” students from the city.
196. **1928 April 27. Bucharest:** Note of the rector of the University related to the unauthorization of the National Union of the Christian Students from Romanian and, in this context, the impossibility to participate at the national ceremonies. In Appendix is the report to the dissolve the N. U. C. S. R.
197. **1928 May 7. Bucharest:** Note about the protest of the students from the previous day, caused by the expelling of some colleague who have participated to the Convention from Oradea. In this context, there was the attempt to entry in the rector domicile and many files of following were been written.
198. **1928 May 28. Bucharest:** Note to the ministry of the Public Instruction about the classification on ranks of guilty of the students participated to the Convention from Oradea.
199. **1928 June 20. Chisinau:** Local Security warning about the intention of some Anti-Semitic students to attack the Jews who cross the local park.
200. **1928 June 23. Chisinau:** State Security note about the Bessarabian students of Yassi University who have attacked several Jews students who came home by train.
201. **1928 July 4. Bucharest:** The Romanian Jews Union notify the ministry of the Public Instruction that, even the National Union of the Christian Students from Romania was dissolved, it continues to be active without that the authorities to interfere.
202. **1928 July 4. Chisinau:** The Headquarter warns on the possibility that the students from Chisinau and other university campuses to instigate Anti-Semitic violence in Chisinau.
203. **1928 September 7. Bucharest:** State Security note related to the persecution of the Romanian from Caen (France) by their Jews colleagues, the conflict beginning from the elections for the General Association of the Romanian Students from France. In Appendix are exposed documents which – in the opinion of Security – might prove this.
204. **1928 November 17. Cluj:** Marshal note about new Anti-Semitic violence, with cases of aggressed Jews. At the same time, is established a connection between the National Christian Defense League [in Romanian LANC] and the Anti-Semitic violence.
205. **1928 November 23. Bucharest:** Public Instruction Ministry notifications related to the attitude have to be adopted by the universities in the context that new student manifestations are expected of the occasion of 10 December.
206. **1928 November 23. Cluj:** Appeal of the rectorate of the Cluj University to the students to not join to those who want to provoke disorders in the residence.

207. **1928 December 1. Cluj:** Marshal memo which informs that the “Christian” students await the coming of A.C. Cuza for the manifestations of 10 December; until then, would be possible to happen Anti-Semitic agitations at the Faculty of Medicine.
208. **1928 December 2. Bucharest:** Police memo about the gathering of the Romanian Jewish Union in which were been discussed the attitude of the government related to the Anti-Semitic movement and criticized the position of Filderman in the bodies’ issue.
209. **1928 December 4. Bacău:** Marshal report about the aggression of a Jew by “Christian” students in a personal train and the defending reaction of other Jews in the Bacău rail station.
210. **1928 December 5. Cluj:** The request of the “Petru Maior” Academic Society to the dean of the Letter Faculty to suspend the classes on the 10 December; both for the anniversary of the beginning of the Anti-Semitic student movement and for avoiding aggressions of the Jews inside of the residence.
211. **1928 December 9. Yassi:** Security memo about the disorders that the Anti-Semitic students are intending to make inside of university.
212. **1928 December 14. Cluj:** The request of the Jews students to the Bar in order to sent lawyers to conference on different professional subjects.
213. **1928 December 17. Bucharest:** The Internal Affairs Ministry order about the measures that should taken for the departure and the arrival of the students from holiday, in order to prevent the Anti-Semitic manifestations.
214. **1929 December 20. Yassi:** The police inspector report about the student Anti-Semitic manifestations from the days of 16 and 18 December. In Appendix is attached the list with the Jews and the “Christian” students who claim ones against others.
215. **1930 January 2. Yassi:** Account of Professor C. Șumuleanu – supporter of Anti-Semitic – on the violent events against the Jews students from the day of 16 December.
216. **1930 January 9. Bucharest:** Ministry of Defense note related to the order given to the army for intervening in universities at the express demands of the rectors.
217. **1930 January 13. Cluj:** Account of the rector about the student disorders from the 10 December previous year showing the discontent to the intervention of the police and army forces which have not respected the principle of the university autonomy.
218. **1930 January 28. Yassi:** The discipline commission decision of the Faculty of Medicine about the violent incidents between Romanian and Jews students from the Chemistry laboratory. In Appendix are presented several statements of Professor C. Șumuleanu and the Jewish student about the incidents.
219. **1930 January 30. Yassi:** “The Christian Student Association” from Yassi University memoir which shows the incontent to the attitude of the rector who has punished the students who provoked the Anti-Semitic disorders and has retired the authorization of functioning the Association. As a special request is the enforcement of *numerus clausus*.

- 220. 1930 February 1. Yassi:** The Professor C. Șumuleanu statement in front of the discipline commission in which he shows that was not accomplice with the Anti-Semitic violence from the last year December.
- 221. 1930 February 3. Yassi:** The Jews students protest against the lettering of the punishment of the “Christian” colleagues who have had aggressed them in the chemistry laboratory of Professor C. Șumuleanu.
- 222. 1930 February 14. Bucharest:** The interpellation of S. Rozemberg in the Romanian Parliament related to the Anti-Semitic manifestations from Chisinau, mainly of the students from Theology, with obviousness connections between that violence and the electoral propaganda of some political parties.
- 223. 1930 February 26. Chisinau:** The dean of the Theology Faculty investigation related to the Anti-Semitic violence from the city. In Appendix are exposed few statements of some “Christian” students accused to participation to those manifestations.
- 224. 1930 March 12. Cluj:** The complaining of the leaders of the student organizations related to the brutal intervention of the police during a several nationalist manifestations. In Appendix are exposed few statements of the participants.
- 225. 1930 March 18. Yassi:** Telegram to the Regency for requesting the intervention that the Jews students should not be aggressed anymore by their “Christian” colleagues and to attend the classes.
- 226. 1930 March 18. Bârlad:** Police memo about the communist activity of some young, most of them students.
- 227. 1930 March 21. Cluj:** The Attorney reports related to the student manifestations from the city, explaining the intervention of the police.
- 228. 1930 March 22. Yassi:** Account of the rector to the minister of the Public Instruction about some Anti-Semitic incidents, implying the passivity of the police.
- 229. 1930 March 25. Yassi:** Police memo related to several Jews students arrested and convicted for the offense of “rebellion”.
- 230. 1930 March. Yassi:** Police report about several Anti-Semitic incidents with the participation of the “Christian” students of university.
- 231. 1930 April 1. Yassi:** A “Christian” student statement from the Medicine Faculty about the causes of a conflict with a Jew colleague which degenerated in violent Anti-Semitic actions of the students.
- 232. 1930 April 1. Yassi:** A “Christian” student statement about the context in which he has participated to an Anti-Semitic action inside of the Medicine Faculty.
- 233. 1930 April 2. Yassi:** The expose of Professor Gr.T. Popa related to the Anti-Semitic violence which took place two days in a row at the Medicine Faculty. At the same time, he makes suggestions in order to be eliminated further Anti-Semitic actions.
- 234. 1930 April 2. Bucharest:** The request of a young expelled from all the Romanian universities because of the violence from December 1927 for being reenrolled as student, regretting his previous attitude.
- 235. 1930 April 7. Yassi:** The Jewish student complain who was aggressing by other students from Anti-Semitic reasons, showing that he was treated to leave the university.

- 236. 1930 May 7. Yassi:** The request of an Anti-Semitic student to be accepted at the exams until the justice will pronounce about his guilty in the case of the aggression of other Jewish students.
- 237. 1930 May 14. Yassi:** The two Jewish students complain from the Science Faculty that they were aggressing by a “Christian” colleague. They also relate another action when they were brutally beaten by several Anti-Semitic students.
- 238. 1930 May 23. Bucharest:** The A.C. Cuza interpellation in Parliament related to the attitude presumed as provoking of the Jews, which induce a great anxiety in the “Christian” population.
- 239. 1930 May 24. Yassi:** The request of some students accused by participation at Anti-Semitic manifestations in order to be exonerated by the university Senate until a judgement will be pronounced.
- 240. 1930 May 31. Bucharest:** The police report about the Anti-Semitic violence made by the members of the Christian Student Union and also the measures taken by the authorities for preventing further manifestations.
- 241. 1930 May 31. Yassi:** The memoir of several Jewish students from the Medicine Faculty, addressed to the rector, in order to intervene to Professor C. Șumuleanu for attending the exams.
- 242. 1930 June 3. Yassi:** The principle of the student facility from Păcurari note about the presence of more members of the Christian Student Association who aggress the Jews.
- 243. 1930 June 22. Czernowitz:** The Bucovina lawyers’ motion related to the devastations provoked by the adepts of A.C. Cuza, actions which have to be banned by authorities in order to prevent more serious violence.
- 244. 1930 October. Yassi:** The memoir of a young Jewish from the Medicine Faculty, addressed to the King, requesting to be reexamined by Professor C. Șumuleanu, who punished him because he testified against the Anti-Semitic students.
- 245. 1931 January 3. Bucharest:** Public Instruction Ministry note to ask the rectors to take severe measures in order to dismiss from universities the Anti-Semitic students who provoke violence.
- 246. 1931 January 12. Cluj:** Rector report to the minister of the Public Instruction to inform on the fact the students are appeased, but still exists a certain state of anxiety because of the reducing the number of scholarships. In Appendix is exposed a speech of Rector Iuliu Hatieganu to the students with the occasion of the retaking the academic year.
- 247. 1931 January 13. Bucharest:** Note of the minister of Internal Affairs to the minister of Public Instruction to be taken measures against a student who calumny accused a general of Romanian Army to be member of a Freemason society.
- 248. 1931 January 27. Bucharest:** Note with students who are leaders of some “nests” of the “Michael Archangel” Society from Galati.
- 249. 1931 February 10. Bucharest:** Note about the violence from Czernowitz against the typography of the Jew newspaper “Vorwaerts” and the Anti-Semitic agitation against an actress from the National Theatre.

- 250. 1931 February 15. Paris:** The Dean of the Medicine Faculty from Paris presents to the minister of the Public Instruction from Romania the statistic situation of the Romanians from there, from which a quarter are Jews. In this respect, he would intent to introduce the *numerus clausus* regulation for Romanian students.
- 251. 1931 March 9. Timișoara:** The Student Centre decision to exclude two members who have criticised in press the Anti-Semitic attitude of some young from the Polytechnic School.
- 252. 1931 March 10. Bucharest:** The A.C. Cuza interpellation in Romanian Parliament which discusses the attitude of the Rector of the Polytechnic School from Timișoara to the Anti-Semitic students, bringing accusations to the Rector.
- 253. 1931 April 22. Bucharest:** The minister of the Public Instruction requires to the Rector of the Bucharest University to investigate the circumstances in which was held a Zionist student convention.
- 254. 1931 April 29. Timișoara:** The request of a parent that his son to be reenrolled at the Polytechnic School from where his son was expelled because he had participated to the Anti-Semitic manifestations.
- 255. 1931 June 2. Bucharest:** Note about the involving of some students from Oradea in the communist movement, requesting the expelling of these from all universities.
- 256. 1931 June 9. Bucharest:** The Public Instruction Ministry decision to expelling for good a few students from the Law Faculty from Oradea.
- 257. 1931 October 24. Bucharest:** The Public Instruction Ministry request that one Jewish student from University from Cluj to be expelled because he is member of a communist organization.
- 258. 1931 November 18. Yassi:** The Rector of University informs the Public Instruction Ministry about the unauthorized meetings of the “Christian” students. In that direction, he requests to not be approved any student convention because new disorders might be produced.
- 259. 1932 January 24. Yassi:** Police report about the deploying and the circumstances of the Anti-Semitic manifestations with the participation of some local students.
- 260. 1932 February 4. Yassi:** The involving of a Jew student in the communist movement by spreading of subversive files.
- 261. 1932 February 15. Yassi:** The statement of a Jew student about the altercation from a barbershop because of the Anti-Semitic climate.
- 262. 1932 March 26. Cluj:** The motion of solidarity of the „Christian” students from Cluj with their colleagues from Bucharest University, protesting against the brutal intervention of the police against the students from the capital.
- 263. 1932 March 26. Cluj:** The “Christian” students declared strike in sign of solidarity with their colleagues from Bucharest and Yassi, but also because the brutal intervention of the police against the students from the two university center.
- 264. 1932 March 28. Cluj:** The “Petru Maior” Student Center intimation regarding to the existence of a Jewish organization in university which spread handouts and urge to “anarchy”. In Appendix is exposed a copy from these handouts.

265. **1932 March 29. Cluj:** Police report which, as a result of the investigations, infirm the delation of the “Petru Maior” Student Center against some Jewish students gathered in the “Poor student organization”.
266. **1932 March 31. Cluj:** A Jewish student complaint from the Medicine Faculty related to his driving away from the classes by the “Christian” colleagues under the reason of being communist.
267. **1932 March 31. Cluj:** A few Jewish students’ complaint from the Medicine Faculty related to their exclusion from the biochemistry class by the Christian colleagues, invoking the fact that they are Hebrews and “communists”.
268. **1932 April 5. Cluj:** The Medicine Student Society memoir that requires the inquiry and penalty by the University Senate of more Jewish students accused by communists’ views.
269. **1932 July 9. Cluj:** The University Senate decision to expel a Jewish student from the Letter Faculty because he was convicted for “urge to revolution”.
270. **1932 November 28. Bucharest:** Security note about Jewish and Hungarian students from the Commercial Academy and the University who would be communists or involved in the Zionist movement.
271. **1932 December 14. Timisoara:** Local Police note about possible student manifestations against some Jewish and Hungarian artistic bands that will come in the city.
272. **1932 December 15. Timisoara:** Police report related to the organization across the country of some conferences and so-called “literary trials” by the Jewish students, in fact only the pretext for the meetings of those who have adhered to the communist movement.
273. **1933 January 21. Turnu Măgurele:** Police report about the devastating of the local Synagogue by some students from Bucharest, many of them from the Commercial Academy.
274. **1933 January 29. Yassi:** The State Security request in order to be taken measures that the “nationalists” students do not devastate the Jewish and Bessarabian facility, existing some information about such intention.
275. **1933 February 13. Yassi:** The Rectorate sent to the minister of the Public Instruction the memoir of some professors (in Appendix) who accuse the state authorities by too much tolerance in restraining the student movements and violence outside the university.
276. **1933 February 27. Yassi:** The intervention of the Rector Traian Bratu at the ministry of the Public Instruction in order to have in attention the seven professors’ memoir related to the weak reaction of the order forces to prevent the Anti-Semitic violence outside the university.
277. **1933 March 13. Cluj:** The request, in the name of the Jewish students from the Law School, addressed to the Rector, to take note by the fact that they were excluded from the Law Student Society at the demand of the Christian Student Union. For this reason, the Jewish students would want to create their own professional association.
278. **1933 April 4. Oradea:** Security note related to the attempt of some “Christian” students to provoke Anti-Semitic violence in the commercial area, attempt rejected by the Jews located in the area that defend themselves and chased the provocateurs.

- 279. 1933 April 21. Cluj:** The Student Pharmaceutical Society denouncing a Jewish colleague who would spread handouts among coreligionists, in which it is requests “the boycott” of the Christians. In Appendix is reproduced the text of the manifesto.
- 280. 1933 May 1. Cluj:** The decision of the Student Medicine Society to not allow the Jewish students to attend the classes for one week. There are invoked many reasons which conduct to such decision. In Appendix is presented the report of the Discipline Commission from the Medicine Faculty that condemns the decision of the Student Medicine Society.
- 281. 1933 May 3. Cluj:** The Rector communiqué that announces the measures taken against the Jewish students gathered in various Societies, and also the expelling of one of them.
- 282. 1933 May 4. Cluj:** Several Jewish students’ statements from the Pharmacy Faculty related to the fact that they are not involved in any society, and they are dissociate by the Appeal that demands the “boycott” of the Christians.
- 283. 1933 May 5. Cluj:** The Eugen Kertész lawyer open letter adressed to the Rector, in that he defends the Jewish students who were sanctioned for political reasons, explaining the confusion created in to be nominate as „communists” or „socialists”.
- 284. 1933 May 8. Cluj:** The few Jewish students memoir addressed to the Rector that explains their gathering in various societies, the main reason being the Anti-Semitic attitude of the “Christian” colleagues.
- 285. 1933 May 8. Cluj:** The Professor V. Papilian from the Medicine Faculty request to be taken urgent measures against the students who restraint the access of their Jewish colleagues to attend the classes.
- 286. 1933 May 9. Cluj:** The University Senate decision to disapprove the option of the “Christian” students from the Medicine Faculty to not allow the Jewish students to attend the classes.
- 287. 1933 May 11. Cluj:** The University Senate decision to punish many Jews from the Medicine and Pharmacy Faculty because they taken apart to an unapproved student society.
- 288. 1933 May 11. Cluj:** The University Rector is informed by the few Jewish students from the Law School about the fact that one “Christian” colleague ban their access in classrooms.
- 289. 1933 May 11. Cluj:** Many Jewish students sign to the rector the fact that their access to classes was banned.
- 290. 1933 May 12. Cluj:** The Pathologic Anatomy Institute principle explains to the Rector that the reason for what the classes was been suspended is justified by the Anti-Semitic violence.
- 291. 1933 May 12. Cluj:** The Rubin Popa report, headmaster at the Medicine Faculty, about the Anti-Semitic incidents at that he was witness.
- 292. 1933 May 13. Cluj:** The “Christian” student statement who participated at the 11 May Anti-Semitic violence.
- 293. 1933 May 14. Cluj:** The Rector Fl. Ștefănescu-Goangă appeal that ask the students to remake the calm in university, in order to not suspend the classes and punish the guilties.

294. **1933 May 15. Cluj:** The Professor Gh. Pamfil report, from the Medicine Faculty, related to the continuation of the Anti-Semitic attitude of the “Christian” students.
295. **1933 May 15. Cluj:** The University Senate communiqué about suspending the classes and punishing the students who have continued the Anti-Semitic disorders.
296. **1933 May 15. Yassi:** Police report related to the state of spirit of the “Christian” students after the expelling from university of a leader who demanded the application of *numerus nullus*.
297. **1933 May 16. Cluj:** The Law Student Society decision to forbid on the future the Jewish participation at the university classes.
298. **1933 May 16. Cluj:** The Pathologic Anatomy Institute principle note about the refusal of the “Christian” students to accept at classes the Jewish colleagues.
299. **1933 May 16. Cluj:** The Alexandru Buia statement about the context in that was adopted by the Christian students the decision to not allow for Jewish attending the classes.
300. **1933 May 17. Cluj:** The “Christian” students’ memoir that demands the abolishing of the punishments of the colleagues accused by Anti-Semitism, the expelling of the Jews from university because of their communist convictions, and the reopening of university. In Appendix is reproduced the motivation for which is demand the applying of *numerus clausus*.
301. **1933 May 19. Cluj:** The University Senate decision to punish the members of the Law Student Society committee, who broke the recommendations of the rector, participated at the unauthorized meetings and requested the thrust away the Jews from university.
302. **1933 May 19. Cluj:** The Rector communiqué related to the expelling from university of students who take apart from the secret societies or with “anar-chist” character.
303. **1933 May 19. Cluj:** A “Christian” student request for abolishing hid penalty because he was arrested by the police from error during the Anti-Semitic manifestations from the Medicine Faculty.
304. **1933 May 20. Cluj:** The request of the Banat and Ardeal Pharmacists Association as the pharmaceutical high education to be concentrated in Bucharest, because of a supra-production of licensed people, most of them had been ethnic minorities.
305. **1933 May 29. Cluj:** The University Senate decision to punish a Jewish student and some “Christian” colleagues, and also the closing of the university because of the Anti-Semitic disorders.
306. **1933 May 30. Cluj:** The request of a Jewish student-girl to be absolved by the penalty of loosing of two sessions of exams because her adhesion to an unrecognized organization by the University Senate.
307. **1933 May 30. Timisoara:** State Security note related to the fact that the Jews buy guns in order to protect themselves in the case of some Anti-Semitic manifestations.
308. **1933 June 1. Bucharest:** The extremist and propagandistic activity of some professors and a student. In Appendix is exposed an Iron Guard manifesto with an Anti-Semitic content.

- 309. 1933 June 7. Czernowitz:** The request addressed to the King by Avram Rappaport, PhD in Letters and with trainings at Strasbourg and Florence, in order to receive a stipendium to go to Cairo and specialize in orientalist.
- 310. 1933 June 10. Cluj:** State Security note related to more Jewish students who make communist propaganda at the University Library spreading the “Revolutionary student” magazine.
- 311. 1933 November 22. Cluj:** The University Senate decision to expel one Jewish-student girl because she was caught in the act of spreading “communist” hand-outs that urge to strike.
- 312. 1934 February 5. Cluj:** State Security note related to the existence of signs of the Iron Guard (“swastika”) in some classes from the Law School.
- 313. 1934 March 6. Cluj:** “Patriot Action” notifies the Rector of the University about the fact that the institution uses the services of a Jew lawyer, instead of using one of the many Romanian lawyers.
- 314. 1934 May 19. Cluj:** A student statement, reporter at a local newspaper, on the context in which he was accused of “the disturbing of public order” by anti-Semitic affirmations and “the apology” of the assassination of I.G. Duca.
- 315. 1934 July 12. Timisoara:** Memo about the illegal activity of the Iron Guard and its Anti-Semitic propaganda.
- 316. 1934 July 27. Timisoara:** Police report related to the student extremist propaganda, but also to the discrepancies between their two main currents.
- 317. 1934 August 3. Timisoara:** Memo about the initiative of the Jews to boycott the German products because of the Anti-Semitism of the Adolf Hitler regime.
- 318. 1934 August 9. Bucharest:** Foreign Ministry instructions about the recognition of a stomatology diploma achieved in France by a young Jew.
- 319. 1934 September 19. Timisoara:** Memo about the organization of the students from the National Christian Defense League [In Romanian L.A.N.C.].
- 320. 1935 March 6. Bucharest:** Memo about the Hungarian Party parliamentary group meeting and the discussions on the authorities’ intention to introduce the *numerus valachicus* on the labour market in Romania.
- 321. 1935 April 5-8. Bucharest:** Report related to the Police intervention for restoring the order and the several problems related to the Christian Student Union: the organization of a national convention and university Anti-Semitism.
- 322. 1935 May 4. Bucharest:** Local Police report about the students investigated because of the Anti-Semitic violence from the previous month.
- 323. 1935 May 20. Bucharest:** County Police informs the Ministry of the Public Instructions about the conviction by a Military Court of several students who have participated at the Anti-Semitic violence from the previous month.
- 324. 1935 May 20. Cluj:** Medicine Student Society announces the refusal to attend the classes until is not introduced *numerus clausus*, but also from solidarity with their colleagues from Bucharest convicted because of the Anti-Semitic violence from the previous month.
- 325. 1935 May 22. Bucharest:** Memo about the “Christian” students’ memoir of solidarity with their medicine colleagues, putting the Anti-Semitic violence on the “provocations” of the Liberal Party.
- 326. 1935 May 22. Bucharest:** Memo about the renewal of the Anti-Semitic violence in the case of the restarting the classes.

327. **1935 May 23. Bucharest:** The Medical Student Society memoir addressed to the minister of the Public Instruction that tries to prove statistically the fact that the “minorities” dominate the profession of medicine. In this respect they request, for the beginning, the applying of *numerus nullus*, and latter of *numerus clausus*.
328. **1935 May 25. Bucharest:** The interuniversity committee decisions about the fact that the socio-political claims are not in the power of universities to resolve it.
329. **1935 August 19. Bucharest:** Memo about a Jewish student from Romania who studies at Brno, but is proved as a “passionate pro-Hungarian”.
330. **1935 September 4. Bucharest:** Public Instruction ministry note with a copy of the Satu-Mare Prosecution report, that request do not approve the holding of a student convention because the great number of the minorities from the city, existing the risk of violence.
331. **1935 October 7. Bucharest:** The Dean of the Faculty of Pharmacy informs the Ministry of the Public Instruction about the fact that he will not recognize the exams of the students from the Faculty of Pharmacy from Yassi from the academic year 1934-1935, because this faculty was already disbanded.
332. **1935 October 28. Cluj:** Several young Jews request for approving the Jews Student General Association.
333. **1936 January 20. Cluj:** The „Új Kelet” newspaper intervention to the university Rector in the case of two Jewish students, who want to continue their studies at Cluj, but they are enrolled because the confesional reasons. In Appendix is exposed the Rector answer.
334. **1936 February 11. Bucharest:** Information on the communist organization „The Democratic Freedom Defender Block” that would react at the right-wing aggressions.
335. **1936 February 19. Timisoara:** Memo about the propagandistic activity of the students from the “All for Country” Party.
336. **1936 February 20. Bucharest:** Memo about a student who made, during his holiday, propaganda for the Corneliu Zelea-Codreanu political group.
337. **1936 March 14. Bucharest:** Foreign Ministry memo about the Anti-Semitic excesses from the Warsaw University.
338. **1936 March 18. Prague:** The report of the Romanian Legation from Prague related to several Jewish students from Romania who study at the University of Brno and who entreprise communist propaganda. In Appendix is reproduced the list with their identification data.
339. **1936 May 6. Cluj:** “Christian” students appeal addressed to their professors about the intervention of the authorities at the student Convention from Targu-Mures, after which have been arrested more leaders of the participant student societies.
340. **1936 July 31. Bucharest:** Memo about the Romanian students enrolled at various universities from Czechoslovakia known for their fervent communist activity. In Appendix is exposed a list with those students, most of them Jews.

- 341. 1936 August 17. Bucharest:** By regretting the assassination of the legionaire Mihai Stelescu, the Holy Synod of the Orthodox Church requires to the minister of the Public Instruction to propose a new education law. In this law, the Patriarchy will have the right to designate the professors of the Theology faculties and to interfere in the educational process of the further priests.
- 342. 1936 November 19. Cluj:** State Security note about the “Christian” students’ refusal to attend the classes of the Medicine Faculty because were enrolled Jews.
- 343. 1936 December 11. Cluj:** The State Security informs the Rectorate about the fact that the “Christian” students have received the authorisation to celebrate the 10 December without the acceptance of the university.
- 344. 1937 January 25. Bucharest:** State Security note about the preparations for a convention of the National Christian Student Union from Romania at Timisoara.
- 345. 1937 January 28. Bucharest:** The acceptance of the minister of the Public Instruction that a few students will gather at Timisoara and prepare the funeral of Ion Mota.
- 346. 1937 April 16. Cluj:** The request of the Relief Association of the Transylvanian students addressed to the Rector for asking to revise the list of scholarships and include more Jewish students.
- 347. 1937 July 27. Upper Vicov (Suceava):** Local Gendarmerie report related to the Anti-Semitic incidents at which has participated one student.
- 348. 1937 September 28 Bucharest:** The Technical University Rector informs the minister of the Public Instruction about the fact that in the day of the admission exam inside of university have entered more intruders, “Christian” students from the Medicine School and from Commercial Academy, with the declared purpose to ban the Jews to participate at the exams.
- 349. 1937 November 23. Bucharest:** The minister of the Public Instruction notifies the Rector of the Technical University from Timisoara about the fact that more students are politically engaged, which is forbidden.
- 350. 1937 December 3. Yassi:** Police note about the student strike, the main demand being the split of the Technical School from University.
- 351. 1937 December 8. Bucharest:** The Rector request addressed to the Ministry of the Public Instruction do not allow to several “Christian” student societies, declared illegal, to celebrate the 10 December. In Appendix is exposed the request of those societies to organize the celebration of 10 December.
- 352. 1937 December 10. Timisoara:** The Technical University Rector memo about the manifestations organized by the “Christian” students for the celebration of 10 December.
- 353. 1937 December 14. Bucharest:** The motion of the Great Council of the General Association of Medics addressed to the minister of the Public Instruction that requires exigency in the process of equalisation of the medicine diplomas achieved abroad.
- 354. 1937 December 18. Yassi:** Memo about the funerals of Professor C. Şumuleanu with a great participation of legionnaires, among them Corneliu Zelea-Codreanu.

355. **1937 December 18. Yassi:** The Yassi students' discontent, who would like to go into strike, because they didn't receive the approval for reducing train tickets.
356. **1938 February 21. Bucharest:** A young Jew request for a passport, needed for study abroad.
357. **1938 February 23. Cluj:** The maintaining decision of the expelling penalty for some Jewish students, because they have been condemned to "crimes against the state security".
358. **1938 March 5. Yassi:** Students' discontent related to the fact that they haven't received their scholarships.
359. **1938 April 12. Alba Iulia:** Police announce about the fact that Bucharest University doesn't prolong anymore the authorisation for the General Association of the Jewish Students from Romania.
360. **1938 July 7. Bucharest:** The Transylvania and Bessarabia lawyers' statistic with the number of Jews owning the profession.
361. **1938 August 13. Bucharest:** The Rădăuți young request for receiving a passport to continue his studies in Palestine.
362. **1938 November 11. Cluj:** The Surgery Clinic director notifies the Dean of the Medicine Faculty about the fact that the Jewish students have been banned to attend his class.
363. **1938 November. Bucharest:** The young Jewish request for receiving a passport to continue his studies in France.
364. **1938 December 5. Bucharest:** The Jewish merchant of chemical products request in order to receive for his son a passport to continue his studies in France.
365. **1938 December 14. Timisoara:** The Technical School Rector announces the minister of the Education about the fact that no Jew is enrolled in this school. In Appendix is exposed a label with the Jew situation from the previous years.
366. **1938 December 22. Alba Iulia:** Follow and arrest order of a student from the Theology Faculty from Czernowitz who fired more Jews proprieties from Bucovina.
367. **1939 May. Bucharest:** The Minority Minister report on the "Jewish issue" with the following chapters: the Anti-Semitic movement; the citizenship law revisited; the Jewish population statistic; the Jewish complaints; Jewish economical and political situation.
368. **1939 June:** The Jewish practitioner complaint, with studies in Pavia (Italy) about the fact that Yassi University refused the equation of his diploma.
369. **1939 December. Cluj:** The request that the Ministry of Education to give a financial help for a young Jew who studies engineering at Geneva (Suisse).

>> DOCUMENTE

1

[30 ianuarie 1919]

[Înregistrat: 9 februarie 1919]

Memoriul studenților către d-nii profesori universitari

Studentimea universitară ieșeană, întrunită în urma convocării centrului studentesc local în ziua de 30 ianuarie, în urma dezbaterilor care au avut loc, a decis următoarele:

Față de situația și noua eră ce se deschide României prin unire, fiind convingși de necesitatea că universitatea nu mai poate rămâne închisă, mai ales fraților noștri ardeleni, bucovineni și basarabeni, care au venit cu dragoste și în număr mare să se lumineze de la vechiul nostru focar de cultură românească.

Dacă acești studenți și chiar mulți dintre noi [nu] se vor reîntoarce la căminele lor, ca să nu piardă timpul întru așteptarea deschiderii cursurilor (anul acesta fiind aproape pierdut), desigur că mulți vor trece granițele pentru a găsi aiurea cultura de care au nevoie.

Având în vedere că în mai toate țările beligerante din Occident, care au avut de suferit mult mai mari neajunsuri decât noi, și-au deschis universitățile lor, fiind convingși că nu cu mari sacrificii s-ar putea dispune dacă ar fi mai multă bunăvoință din partea guvernului și deschiderea universității ieșene.

În numele celor *trei ani de studii* pierduți de la începutul războiului, studentimea universitară ieșeană face apel călduros și stăruitor către domniile voastre, rugându-vă să binevoiți a ne da prețiosul dumneavoastră sprijin, pentru a obține cât mai neîntârziat deschiderea universității, aceasta spre binele țării, care are nevoie acum mai mult ca oricând de oamenii luminați care să conducă în viitor spre înălțare și nemurire.

Studentimea universitară ieșeană

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 896, f.62*)

2

Iași, 19 februarie 1919

Domnule Rector,

Subscrisul, Iosef S. Goldstein, absolvent al Școalei Comerciale Superioare, născut în anul 1886, dom. în Iași, respectuos vă rog să binevoiți a dispune înscrierea mea la facultatea de științe (secția Electrotehnică).

Certificatul meu de studii fiind la Ministerul de Război, unde l-am înaintat cu ocazia înscrierii mele în Școala Militară de Infanterie în timpul campaniei, nu-l pot depune actualmente, ci-l voi depune imediat ce ministerul mi-l va restitui.

Primiți, vă rog, domnule rector, asigurarea respectului meu.

Iosef S. Goldstein

D-sale, d-lui rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 896, f.144*)

3

[Înregistrat: 10 martie 1919]

Față de acuzațiunile ce ni s-au adus de către unii colegi, subsemnații profesori ai facultății de litere și filosofie declarăm:

Nu putem renunța la libertatea gândirii, bunul suprem al universităților, câștigat de acestea în luptele seculare și în ciuda tuturor închizițiilor. Solidari în acest punct, lăsăm fiecăruia dintre noi răspunderea morală pentru faptele și vorbele sale. Căci socotim că fiecare e liber să gândească și să creadă orice, cu condiția numai ca gândirea și credința lui să izvorască din însăși ființa lui culturală și morală și să nu fie urmarea unor ispite sau a unei terori venite din afară, și suntem de părere că fiecare e răspunzător pentru convingerile, credințele și sentimentele sale numai față de D[umne]zeu și de conștiința sa proprie.

Deci nici Marelui Colegiu Universitar în totalitatea sa, nici profesorilor care-l alcătuiesc, în parte, nu le putem recunoaște dreptul de a se constitui în judecători ai noștri. Dacă totuși am venit la această ședință, am făcut-o din iubire și respect pentru universitatea noastră. Dar tocmai de aceea ne și folosim de acest prilej pentru a spune următoarele:

Regretăm din adâncul sufletului și suntem cuprinși de indignare văzând că de un timp se lucrează la crearea unei atmosfere neprielnice muncii cinstite și rodnice în această universitate, că mereu se fac încercări de a se otrăvi spiritele prin ațâțare la ură, prin suspectări, prin polemici dictate de patimă sau de interese cu totul străine de universitate și că s-a ivit chiar și tendința de a se atrage studențimea în vâltoarea acestora.

La asemenea activitate noi nu ne putem asocia, dar ne facem datoria de a atrage atenția că aceasta duce la anarhie și că anarhia poate distruge din temelii și pentru totdeauna universitatea Moldovei reîntregite. Noi în această universitate dorim altă atmosferă de muncă rodnică și pozitivă atât pentru a forma oameni de caracter, cetățeni luminați și slujitori cu folos ai neamului, cât și pentru cultivarea științei în toată seninătatea pe care o cere această cea mai înaltă și mai nobilă menire a unei universități.

A. Philippide, Ilie Bărbulescu, Traian Bratu,
Dimitrie Gusti, G. Ibrăileanu, I. Petrovici

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 896, f.359*)

[Înregistrat: 27 martie 1919]

Domnule Rector,

Subsemnații, studenți ai Universității din Iași, vă rugăm conform art. 23 din Regulamentul de ordine și disciplină al studenților să binevoiti a supune onor. Senatului universitar aprobarea constituirii noastre într-o Asociație.

Avem onoarea a anexa Statutul și Regulamentele[1].

Primiți, vă rugăm, domnule rector, asigurarea profundului nostru respect.

Simon Zalman, facultatea de medicină

H. Gherner, [facultatea de] drept[2]

J. Pineles, [facultatea de drept] și litere[3]

A. Bergmann, [facultatea de] litere

Domniei sale, domnului rector al Universității din Iași

[Anexă]

Expunere de motive

Am considerat pe studentul evreu sub două aspecte: în primul rând din punct de vedere al intereselor sale ca student, iar în al doilea rând din punct de vedere al rolului său, al datoriei sale către societatea în care trăiește.

Atâta timp cât studentul evreu va avea o situație specială în masa studenției, el va avea de luptat pentru interese speciale lui, ca student evreu. Interesele acestea comune ale studenților evrei fac din Asociație o corporație de breaslă.

Dar am privit apoi pe studentul evreu altfel. El trebuie să aibă un suflet larg. El trebuie să atragă de pretutindeni puteri intelectuale și trebuie să alimenteze mereu într-însul dorul cunoașterii, să absoarbă neconținut cultură.

Ne-a plăcut să-l credem tânăr la suflet. În jurul lui se zbate o lume: plecat pe masa lui de studiu, aude fără doară venind spre dânsul glasuri; ochii lui cătând împrejur vid, întuneric.

El trebuie să-și dea seama de mediul care-l înconjoară, problema dureroasă a poporului său trebuie să-l preocupe îndeosebi.

El trebuie să ducă puțină lumină în bezna neștiinței care-l împresoară, el trebuie să împrăștie cel puțin o fărâmă de cultură celorlalți. Căci sufletul lui e bun și larg. Astfel, el va fi cu adevărat un factor de progres în mijlocul societății.

Într-însul să fie topite laolaltă ideal și energie[4].

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 897, f.135, 137*)

[1] Vezi același dosar, f.138-143.

[2] Herz Ghelner va fi, alături de Beno Wachtel, autor al unei lucrări bine documentate: *Evreii*

ieșeni în documente și fapte, Iași, Tip. Opinia, 1939. Devenind avocat, Ghelner a fost o vreme secretarul Comunității Israelite din Iași.

[3] Jacques Pineles (1894-1937) va ajunge și el avocat, fiind și autorul unei cărți intitulată *Istoria evreilor din cele mai vechi timpuri până la declarația Balfour*, Iași, Tip. Viața Românească, 1928 (reeditată în 1935, Iași, Tip. Lumea).

[4] Vezi și Leon Eșanu, *80 de ani de la crearea Asociației Generale a Studenților Evrei din Iași*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, IV, 1999, p.232-243.

5

Domnule Rector,

Subsemnații, în calitate de studenți în farmacie de pe lângă facultatea de medicină din Iași, avem onoarea a vă aduce la cunoștință cele ce urmează.

Azi, 28 martie, dl. profesor de botanică Alexandru Popovici[1] ne-a declarat că deoarece ministerul refuză de a-i acorda o zi de lucru pentru cursul și lucrările pe care le face studenților în farmacie, d-sa refuză de a ne mai face curs, după cum refuză de a ne mai primi în laborator la lucrări practice.

Aducându-vă aceasta la cunoștință, vă puteți închipui domnule rector cum acum, la mijlocul anului, ni se paralizează studiile, din care cauză am mai putea pierde încă un an, după ce am pierdut doi ani, din cauza evenimentelor.

În consecință, vă rugăm domnule rector, cu multă insistență, să binevoiți a lua de urgență măsurile ce veți crede de cuviință, pentru ca să nu fim lipsiți de asemenea curs și lucrări, ceea ce ne-ar cauza un foarte mare neajuns.

Primiți vă rog domnule rector asigurarea considerațiunii noastre.

Iași, 28 martie 1919

Urmează iscăliturile pe contrapagină[2]

Domniei sale, d-lui rector al Universității din Iași[3].

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 897, f.177*)

[Rezoluție: „Se va ruga dl. Popovici a continua cursurile, asigurându-l că se va interveni din nou în scopul dorinței sale”. Semnat indescifrabil]

[1] Alexandru Popovici (1866-1941), absolvent al facultății de științe din București în 1888, după care își va continua studiile în Germania, trecându-și doctoratul la Universitatea din Bonn cu o disertație intitulată *Über Struktur und Entwicklung eigenartiger Wandverdickungen in Samen und Fruchtschalen*. A devenit profesor de botanică la Iași, aici întemeind și conducând Grădina Botanică, până la pensionarea sa în 1936.

[2] Din cele 29 semnături au putut fi deslușite: Finckelstein Gh., Oprea Virgil, Stein Victor, Ghelber W., Ochs Savel, Rosenberg Emil, Petrovanu Alice, Șmilovici Ghizela, Katzman Adela, Stein V., Ștefănescu G., Vartic E., Platzman M., Polak N., Grobocoptel Riva, Jellea Tr., Dimitriu M., Rosei Cleopatra, Paeker D., Tomida Eugenia, Jacinscki, Șuțu Zaharia, Pap Constantin, Frenkel P., Pleșu C.

[3] În completare, vezi în același dosar f. 213.

6

România
Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
Subinspectoratul General de Siguranță din Transilvania
No. 3815 – 21.XII.1919

Către d-nul dr. Deleu. Resortul Internelor[1]

Avem informații că în ziua de 9 I.c. la facultatea de medicină din loc[alitate] a fost dus un cadavru al unui evreu, care urma să fie secționat pentru studiu de către studenții mediciniiști.

Un grup destul de numeros de studenți evrei, în frunte cu medicinistul Schtössel, a protestat la aceasta, spunând și făcând gură mare că legea evreiască nu prescrie ca evreii să fie batjocoriți în modul acesta. 21 studenți pretind ca cadavrul să fie înmormântat după ritul orth[odox] evreiesc, fără să fie secționat.

În urma acestora, cadavrul a fost transportat din sala de studiu și probabil s-a înmormântat.

Faptul acesta a produs o mișcare vie de indignare printre studenții de altă naționalitate și în special printre rândurile studenților români.

S-a observat că evreii de la universitate fac propagandă anti-românească în modul cel mai mârșav. Un exemplu: la apelul nominal nici cei care cunosc limba română nu răspund românește, ci numai cu „jelen” (prezent) sau „itt vagyok” (sunt de față), vorbesc numai ungurește și în mod provocator.

Toate acestea au produs o mișcare vie în rândurile universitarilor români și numai intervențiile câtorva mai în etate au împiedicat încăerarea lor cu evreii.

Subinspector General
[indescifrabil]

Șeful Serviciului
[indescifrabil]

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 35, f.101*)

[1] Victor Deleu (1876-1939), fost redactor al „Gazetei de Duminecă” din Șimleul Silvaniei (1904-1910), conducător al primului detașament de voluntari români din Ardeal și Bucovina care a luptat în armata română în primul război mondial, pentru ca la 1 decembrie 1918 să fie secretarul biroului Marii Adunări de la Alba Iulia, conducând apoi departamentul Internelor în cadrul Consiliului Dirigent. Între 1932-1933 a fost și primar al Clujului.

Facultatea de Medicină
 Inst[it]utul de Anatomie
 Nr. 62

Domnule Decan,

Relativ la raportul Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale a statului no. 3815 din 21 decembrie 1919, prin care cere informațiuni relativ la incidentul petrecut la Institutul de Anatomie cu ocazia aducerii unui cadavru de evreu, am onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele:

Aducându-se un cadavru nereclamat de evreu la Institutul de Anatomie, am dispus injectarea lui și pregătirea lui pentru disecție. Un grup de studenți evrei auzind despre acest lucru au apelat la o societate evreiască de înmormântare spre a-l înmormânta gratuit și au improvisat pe câțiva din coreligionarii lor în rude ale cadavrului; în modul acesta s-au prezentat la Institutul de Anatomie și au cerut eliberarea cadavrului. Din informațiunile pe care le avem de la domnii asistenți ai institutului reiese:

1) Că într-adevăr, în grupul care a reclamat cadavrul exista și studentul Schtössel, care deși nu era rudă cu cadavrul, totuși conducea pe reclamanți.

2) Cadavrul fusese trimis de Clinica psihiatrică. Din informațiunile obținute reiese că în timpul vieții nimeni nu-l vizitase și că fusese adus acolo de poliție, care-l găsisse vagabondând pe drumuri.

Este adevărat că studenții români și ceilalți studenți creștini au fost foarte agitați pe această temă, deoarece la lucrările de anatomie sunt cam cincizeci de studenți evrei care disecă cadavre de creștini. Cu oarecare greutate am putut aplana conflictul, promițând studenților creștini că voi interveni în consiliul profesoral în această chestiune.

De aceea, vă rog domnule decan a pune această chestiune în proximal consiliu profesoral spre a se putea găsi o soluțiune care să nu mai dea naștere la incidente ce pot deveni foarte supărătoare.

Primiți vă rog domnule decan asigurarea stimei ce vă păstrez.

Cluj, 26.I.1920

Director
 Prof. dr. Victor Papilian[1]

Domnului decan al Facultății de Medicină, Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 35, f.100*)

[1] Victor Papilian (1888-1956), absolvent de medicină la București, participant la primul război mondial, după care devine profesor de anatomie la Universitatea din Cluj. S-a afirmat și în domeniul literar, îndeosebi în nuvelistică și teatru, fiind de altfel o vreme și director al operei și teatrului din Cluj (între 1933-1940). A avut o evidentă simpatie pentru studenții antisemiți, înregimentându-se de altfel mai apoi în mișcarea legionară, motiv pentru care a și fost condamnat în 1950 la zece ani de detenție. Vezi Mircea Popa, *Victor Papilian. Eseu monografic*, Cluj, Edit. Eikon, 2008.

Societatea Studenților în Medicină Cluj

No. 4/28 ian. 1920

Onorat Consiliu Profesorat,

„Societatea Studenților în Medicină”, având asentimentul unanim al studenților români de la facultatea de medicină din Cluj, vă roagă respectuos să binevoiți a lua măsuri restrictive contra acelor studenți de diferite naționalități care în acest semestru voiesc să devină cetățeni ai Universității din Cluj și care în semestrul I al acestui an școlar s-au abținut de la înscriere fără motive binecuvântate. Abținerea aceasta demonstrativă a purtat timbrul unui protest dârț la adresa instituțiilor culturale românești, în care nu voiau să vadă decât niște așezăminte efemere.

Și mai există o categorie de indivizi, care până în prezent s-au îndeletnicit cu o intensă propagandă tacită, dar incendiară contra siguranței statului și a bunăstării națiunii noastre, făcând agitații revoluționare cu caracter comunist la Buda-pesta, Timișoara sau aiurea, iar acum pripășindu-se pe aici au intenții diabolice și caută ca sub aripile universității românești, pe care ieri au defăimat-o, iar azi o profanează, să-și exercite opera lor primejdioasă.

Pentru a preveni manifestațiile ostile ale studențimii române contra acestor elemente turbulente, care caută să submineze opera noastră prin mașinațiuni reproșabile, îndrăznim să vă aducem la cunoștință spiritul agitat ce stăpânește studențimea – față de această categorie de oameni – și să vă rugăm să binevoiți a-i împiedica de a deveni cetățeni ai universității.

Insistând asupra rugămintii noastre, asigurăm on. Consiliu profesoral de înalta stimă ce i-o păstrăm.

Aurel Voinea
SecretarIon Totu
Președinte

On. Consiliu profesoral al Facultății de Medicină Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 3, dos. 13, doc. 48 P*)

România
Delegatul Guvernului Român
în
Basarabia

No. 99/6 aprilie [1]920

Domnule Președinte[1],

Situația culturală a Basarabiei din punct de vedere al studiului universitar este foarte îngrijorătoare. Peste 1000 absolvenți de licee nu s-au putut înscrie în nici o facultate pentru motivele următoare:

- 1) Lipsa de mijloace,
- 2) Statul n-a putut ajuta decât foarte puțini studenți pentru a-și continua studiile.

Numărul absolvenților și absolventelor de liceu crește în fiecare an cu 150-200, ceea ce face ca numărul celor ce rămân dezorientați după ce termină studiile liceale să se înmulțească, fără ca ei să poată spera nici măcar în viitor că vor putea urma la universitățile din țară sau străinătate, mai cu seamă acei lipsiți de mijloace, și cum acești absolvenți de licee știu rusește, ei tind spre centrele rusești, Kiev, Odesa, Moscova. Rușii n-au înființat o Universitate la Chișinău pentru motivul că au voit să dea o dezvoltare deosebită Universității de la Odesa[2], și pentru a de-naționaliza pe cei ce urmau acolo și cărora le făceau o mulțime de înlesniri.

Orașele Basarabiei sunt compuse numai din populațiune de rasă străină. Populațiune românească este puțină și aceea care este, în mare parte este înstrăinată. Astfel că se impune a se forma centre culturale românești.

Noi am înființat în fiecare capitală de județ universități populare. Toate acestea însă nu pot forma un intelect românesc decât dacă se înființează o universitate de stat, unde fiii de țărani care au terminat liceele să poată să-și continue studiile, formând astfel o viață studentească și un intelect studentesc românesc care să redeștepte simțul național amorțit și care după terminarea studiilor să se instaleze în orașe spre a-i dezvolta treptat viața intelectuală românească și să atragă la orașe și alte elemente de la țară pentru ca orașele să înceapă să-și piardă din aspectul evreo-rusesc de acum.

Este de un interes vital înființarea unei universități în Chișinău.

Elementele rusificate trebuie reînțoarse spre focarul de lumină românesc. Trebuie ajutați toți acei ce voiesc să învețe în orice direcție și trebuie ca elementele ce dă din licee să fie imediat prinse în avântul și dezvoltarea universităților, dându-le căminuri, săli de lectură românească, seminare de aplicație, în fine făcând sacrificii spre a putea dezmorți tineretul spre o idee pur românească.

Țăranii din fire nu sunt deprinși a lăsa copiii să meargă prea departe de ei.

O universitate la Chișinău, unde ei au drumuri și pot veni să-i vadă, i-ar satisface și apoi ar fi și o indicațiune că România s-a instalat în mod definitiv în această provincie și că românii înțeleg să facă ceea ce rușii n-au voit s-o facă, înființând o universitate la Chișinău. Această universitate ar putea funcționa ca o filială a Universității de la Iași, rămânând Iașul metropola Românismului Moldovean și tot de acolo să se transmită razele de lumină spre Basarabia[3].

În Chișinău avem clădiri suficiente, cu săli spațioase și luminoase absolut proprii pentru instalarea universității, pentru căminuri, biblioteci și tot complexul de nevoi ca: laboratorii, spitale bine organizate și instalate în mod cu totul deosebit pe specialități; clinici deosebite conduse de medici chemați din Vechiul Regat și Basarabia. Apoi, material suficient necesar învățământului practic: bolnavi și cadavre. Este de notat că Universitatea de la Iași își procură cadavre din Basarabia.

Pentru predarea cursurilor la facultățile ce se vor înființa, în afară de profesorii de la Iași și cei ce se vor numi din Vechiul Regat, avem și aici elemente bune venite din țară și localnici, în toate ramurile de specialitate, care ar putea profesa cu succes la catedrele respective.

Lipsind Basarabia de o universitate, ea nu numai că nu-și poate ridica gradul său cultural la nivelul celorlalte provincii care formează România Mare și care au câte o universitate, dar e menită a fi toată viața într-o stare de inferioritate față de celelalte ținuturi românești.

Basarabia formând una din granițele cele mai amenințate ale României, trebuie lucrat astfel ca să ne asigurăm și prin fortărețe naționaliste, și influențând și asupra fraților noștri de peste Nistru pe care i-am atrage la Chișinău procedând la fel cu rușii, care atrăgeau pe ai noștri la Odesa.

Întărirea sentimentului național nu se poate face decât cu ajutorul școalelor superioare și a universității care trebuie să ridice primele generații țărănești pur moldovenești, să le intelectualizeze și apoi să le arunce la orașe ca să facă pondere raselor străine care actualmente înăbușe viața națională a orașelor, și dacă va merge tot așa vor continua să o înăbușe din ce în ce mai mult.

Actualmente, printre studenții basarabeni care urmează la universitățile din Vechiul Regat, procentul țărănesc este aproape nul, iar elementul evreiesc atinge cifra de 80%. Această constatare statistică oglindește cel mai bine imaginea viitoarei situații naționaliste a orașelor.

Și numai aceste elemente vor fi desigur contra înființării unei universități în Basarabia fiindcă văd într-însa pericolul ridicării nivelului cultural al țărănimii, care le va lua situațiunea preponderentă din orașe.

Pe lângă toate acestea, o universitate în Basarabia mai este necesară pentru a scoate titrați care să umple golurile funcțiunilor oficiale care astăzi sunt neocupate sau ocupate de oameni cu totul nepregătiți. În Basarabia este lipsă de medici, farmaciști, profesori de licee care nu pot fi ocupate decât în parte cu suplinitori. Deci toate motivele concură a cere imperios crearea unei Universități de stat în Basarabia.

Este de observat că majoritatea moldovenilor care au urmat în universitățile rusești au rămas în Rusia, s-au deznaționalizat și astfel elemente tinere puternice rămân de regulă în preajma universităților unde au urmat și făcut cunoștințe și uită cu totul locul unde ar urma să se reîntoarcă și unde ar trebui să lupte pentru împrăștierea luminii în straturile poporului din care a ieșit.

Nu suntem noi cei dintâi care susținem că universitatea este unul din cei mai puternici factori de naționalizare. N-avem decât să vedem ce proporții și ce dezvoltare a dat Germania Universității din Strasbourg îndată după ocuparea Alsaciei și Lorenei și să privim acum la Franța care, din momentul realipirii acestor provincii, a făcut toate sacrificiile pentru ca să i se dea o dezvoltare și mai mare decât aceea pe care o dăduse Germania[4].

Dacă din punct de vedere național e nevoie să se înființeze o universitate la Chișinău, din punct de vedere social această nevoie este tot atât de mare. Numai

de la cultură nu ne putem aștepta ca transformările sociale, care fatal trebuie să se realizeze și ale căror orizonturi nu le putem întrevădea destul de clar, să nu se facă pe calea revoluției distrugătoare a tot ce civilizațiunea a dobândit până astăzi, ci pe calea evoluției dând pur și simplu o nouă destinație la ceea ce civilizația a clădit până astăzi, adăugând la avutul său noi tezaururi democratice.

În afară de motivele de mai sus, care ar fi suficiente pentru a determina îndeajuns înființarea unei universități de stat, noi basarabienii ținem a arăta că este o chestiune de amor propriu înființarea unei universități la Chișinău, deoarece nu putem lăsa o populațiune de 3 milioane locuitori fără a le da un far de lumină în propria lor provincie, și dacă aceasta n-au putut-o obține de la ruși, pentru motive lesne de înțeles, o cerem și susținem a ni se acorda aceasta de România, care are tot interesul ca în toate provinciile sale să existe instituții de cultură complete care să radieze lumina și cultura românească.

În aceste condițiuni, d-le președinte al Consiliului, am onoare a vă ruga să binevoiti a fi interpretul nostru pe lângă onor Consiliul de Miniștri pentru înființarea unei Universități de stat la Chișinău, formată la început din facultăți de drept, litere și medicină (facultate de științe, secția agriculturii, este deja înființată).

Suma necesară pentru aceasta se ridică la lei 1.701.700, după cum rezultă din alăturatele proiecte de buget[5] și se vor prevedea în bugetul Directoratului de Instrucție Publică din Basarabia.

Ministru delegat al Guvernului în Basarabia
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului președinte al Consiliului de Miniștri.

(*Arh.St.București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dos. 449/1920, f.11-13*)

[1] Memoriul este adresat președintelui Consiliului de Miniștri, unde a fost înregistrat sub nr. 1444/21 aprilie 1920. Are ca rezoluție: „Se va trimite d-lui Gh. Popa-Lisseanu ca să refere dacă se poate găsi pentru o universitate locul, motivul și personalul”. Semnat indescifrabil.

[2] Universitatea din Odesa a fost întemeiată încă din 1865.

[3] În cele din urmă nu se va înființa o universitate de sine stătătoare la Chișinău, însă se vor dezvolta două facultăți considerate importante pentru acea regiune, una de teologie și o alta de științe agricole, ambele sub tutela administrativă a Universității din Iași.

[4] Afirmatia este evident exagerată, în contextul sfârșitului marii conflagrații mondiale. Sub dominația germană, Strasbourg își schimbase totuși semnificativ înfățișarea. În afara unei vieți administrative și economice mult mai dinamice, orașul s-a extins, într-o manieră modernă, a fost construit un teatru, un palat de justiție, dar mai ales o splendidă universitate și o școală de medicină. Tot nemții au edificat aici o bibliotecă, deopotrivă universitară și municipală, dar care până la primul război mondial – când Harvard îi va lua locul – a fost cea mai importantă din lume, prin cele mai mult de o jumătate de milion de volume (Cf. Johannes Ficker, *Die Kaiser-Wilhelms-Universität Strassburg und ihre Tätigkeit*, Rede bei der Gedenkfeier der Reichsgründung gehalten am 18. Januar 1922, Hrsg. zur Halbjahrhundertfeier der Neuerrichtung der Universität Strassburg, Halle, Buchhandlung des Walsenhauses, 1922, p.22. Asupra acestui stabiliment și a rolului politic jucat într-o zonă geografică atât de disputată, vezi – până la războiul franco-prusac – George Livet, *L'Université de Strasbourg de la Révolution française à la guerre de 1870*, Strasbourg, Presses Universitaires de Strasbourg, 1996, iar pentru perioada ulterioară: John E. Craig, *Scholarship and nation building. The Universities of Strasbourg and Alsation society, 1870-1939*, Chicago, University of Chicago Press, 1984). Într-un asemenea cadru și-a petrecut Onisifor Ghibu anul academic 1907/8, audiind în principal cursurile de filosofie și pedagogie ale lui Theobald Ziegler

(1846-1918). Iar ceva mai devreme trecuse pe la facultatea de științe Gheorghe Iuga (1871-1958), care și-a luat aici doctoratul în matematici (1898), ulterior devenind profesor la Universitatea și la Academia Comercială din Cluj, inspector al școlilor particulare străine din România, secretar general al Ministerului Cultelor și Artelor etc. Pe de altă parte, la trecerea sa prin Strasbourg, în 1893, localitatea îi aducea aminte lui Mihail Dragomirescu mai degrabă de satele românești: „Un oraș în care simți tăcerea și liniștea satelor noastre de țară, când toți din sat pleacă la câmp” – cu toate că de la anexarea ei de către Germania trecuseră mai bine de două decenii (*Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni. Corespondență*, ed. Z. Ornea, București, Edit. Minerva, 1978, p.97).

[5] Vezi f.14-18.

10

Proces-Verbal

Anul una mie nouă sute douăzeci, luna iunie, în șaisprezece, ora 9^{1/2}.

Noi, Eugeniu Clos, comisar șef al Circa III-a Poliție Iași, constatăm următoarele:

Un grup de studenți, compus din d-nii: Grigoriu M., facultatea de drept; Popxin Constantin, științe; Patron M.C., drept; Brăilescu B.M., drept; Zota Constantin, drept; Ciochină Ioan, științe; Pahnutie V., științe; Prodan Petru, drept; Nelu Ionescu, președintele studenților de la drept; Brăileanu Gh., drept; Popescu Corneliu, drept; Gotcu Ioan, științe; Paisie Constantin, drept; Tică Neculai, drept; Coman Constantin, drept; Popescu Stelian, drept; Enculescu Lucian, drept; Costin Ioan, drept; Gheorghiaș Traian, medicină; Ioanescu Gh., drept – s-au dus la chioșcurile unde se vând ziarele, și anume: chioșcul de la [cofetăria] Tuffli, de la universitate, în piața Sf. Spiridon, lângă brutăria Ciucă, de unde au luat toate foile din ziarul „Lumea”, apărut astăzi, fără a le plăti, rupându-le în două și luându-le cu ei, apoi de la vânzătorii Șmil Davidovici din mahalaua Broscăriei – 30 foi –, de la Marcu Gutmann, 16 foi, toate aceste foi le-au ars apoi în Piața Unirea, pe una din scările soclului statuii [A.I.] Cuza. Dl. C.M. Patron, student la drept, ne-a declarat în numele tuturor celor de față că au procedat astfel ca răspuns la atitudinea provocatoare a ziarului „Lumea”, cum și a purtării fraților Hefter, directorii acestui ziar[1], și că s-au anunțat d-lui procuror general Chesim, în fața căruia delegația d-lor vor expune cele ce au făcut și motivul.

S-a retras apoi grupul de manifestanți, mărindu-se și cu alte persoane care s-au strâns în piață pe când ardeau foile. S-au ars aproximativ 400 foi. Pentru constatarea celor ce preced am încheiat prezentul proces-verbal, semnat de noi și martorii asistenți.

Se anexează și un număr din ziarul „Lumea” apărut astăzi, cu data de joi, 17 iunie 1920.

Comisar
Eugeniu Clos

Asistenți: I. Apreutesei, ofițer sergent, str. Ciornei no.1; Amândruloaei Ghe., serg. oraș, str. Albineț 49; Vasile Vrâncianu, bărbier, și A. Bernhard, librar, Piața U[nirea].

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza”. Rectorat, dos. 920, f.43*)

[1] Este vorba de incidentele provocate de apariția în ziarul „Lumea”, proprietatea fraților Alfred și Jean Hefter, a unui articol intitulat *Epoca examenelor* (III, 1920, nr. 495 din 17 iunie, p.2), în care profesorii de la facultatea de drept erau acuzați de faptul că acordau cu prea mare lejeritate note de trecere la examene, în consecință se obțineau cu ușurință diplome juridice. Drept rezultat, studenții cuziști au provocat manifestări antisemite de amploare la Iași, între 13-16 iunie 1920, soldate cu devastarea redacției, tipografiei și locuințelor fraților Hefter, cu arderea în Piața Unirii a întregului tiraj etc. Deși a intervenit poliția, studenții au putut fi potoliți doar de prof. P. Dragomirescu (cf. „Lumea” Politică și Socială, Iași, III, 1920, nr.495 din 17 iunie, p.2; vezi și *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat*, dos. 930, f.35-38).

11

Onor. Senat al Universității din Cluj

Subsemnatul, fiind numit din partea Senatului universitar director al căminului studențesc din strada „Avram Iancu”, am luat conducerea intelectuală și morală a studențimii din acest cămin la 8 decembrie 1919.

În această calitate am stăruit cu orice prilej a îndruma educația studenților universitari în direcție națională și religioasă[1]. La 13 dec. 1919 am aranjat o serbare comemorativă, vorbindu-le despre *Mitropolitul Andrei Șaguna și relațiile lui cu studențimea universitară*; corul studenților a contribuit la reușita serbării cu cântări religioase și naționale.

La 21 dec. 1919 s-a ținut o ședință publică în amintirea lui Alexandru Vlahuță. Cu acest prilej, studentul în litere Nic. Vasiu a citit o lucrare despre *Personalitatea lui Vlahuță*, iar studentul în litere Emil Nicolescu despre *Poezia lui Vlahuță*. Și de astă dată serbarea comemorativă a fost însoțită de cântări religioase și naționale.

În semestrul II, începând din 16 februarie și până la 4 aprilie 1920, am ținut studenților din cămin, în fiecare duminică, câte o meditațiune religioasă. În această lucrare de educație religioasă și națională am fost ajutat și de colegii mei Marin Ștefănescu, Ioan Paul, Florian Ștefănescu-Goangă, precum și de dr. Gr. Tripon și d-na Sanda D.I. Mateiu. Această lucrare, întâmpinată la început cu mult indiferențism, a avut darul de a trezi mai târziu un interes mai viu pentru problemele educației religioase și naționale atât în sânul studențimii universitare, cât și în clasa intelectualilor români din Cluj, care au participat în număr îmbucurător la câteva dintre aceste meditațiuni religioase.

Colecta întreprinsă în favorul studenților din căminurile studențești a dat până acum rezultatul de 500.000 coroane și 3525 lei. Aceste sume sunt depuse la filiala „Albinei” din Cluj. Colecta nu este încă închisă; zilnic sosesc sume mai mici sau mai mari la administrația căminului.

Cluj, 18.VI.1920

I. Lupaș
Directorul căminului

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 14, f.50*)

[1] Faptul că I. Lupaș impunea o educație religioasă, n-ar fi de mirare, el absolvind după facultatea de litere din Budapesta și teologia din Sibiu (1905-1908), fiind apoi profesor la Seminarul Andreian (1905-1909), paroh și protopop la Săliște (1909-1919), inspector școlar confesional (1909-1918), pentru ca în cele din urmă să ajungă profesor la Universitatea din Cluj. Însă tot la Cluj îi era coleg și Marin Ștefănescu – menționat în acest document –, ce părea multora cam dus cu pluta, manifestând un naționalism deșăntat și păgubos (sub haina unui misionarism cultural), chiar agresiv, dublat de o religiozitate exagerată în manifestare și expresie. Iar sub aspectul acestei atitudini din urmă ar fi multe de spus, pentru a evidenția mai curând până unde poate merge fanatismul, mai ales că era de paradă: de pildă, își începea cursul rostind în genunchi „Tatăl Nostru”, în fața unui amfiteatru plin de studenți, de altfel comportându-se în toate și pretutindeni ca un propagator militarist al ortodoxismului, cam la fel cum procedase pe front în primul război mondial (a participat în postura de combatant, avansând până la gradul de căpitan, în cadrul Regimentului 2 Vânători „Regina Elisabeta”, fiind de două ori rănit, rămânând chiar și cu o infirmitate ușoară, de fiecare dată după ieșirea din spital solicitând imperativ reîntoarcerea pe front). Cu alte cuvinte, trebuie subliniat faptul că la noi antisemitismul universitar a avut și un semnificativ fundament confesional (inoculat și întreținut chiar de unii profesori). În plus, este locul aici să spunem, în anii interbelici, mai mult decât în perioada anterioară, Biserica Ortodoxă n-a făcut gesturi semnificative pentru calmarea pornirilor anti-evreiești, ci dimpotrivă, a contribuit chiar la agitarea spiritelor (nu trebuie omis faptul că patriarhul Miron Cristea a fost antisemit, iar în postura de prim-ministru a ținut destule discursuri din care rezultă această aplecare). De altfel, mișcarea de extremă dreaptă de la noi (sub orice denumire: Legiunea Arhanghelui Mihail, Mișcarea Legionară etc) a evoluat având nu doar în umbră Biserica Ortodoxă! Chiar o bună parte din studenții antisemiți proveneau de la facultățile de teologie, o mulțime de preoți interbelici au fost legionari sau au manifestat simpatii legionare, gestionând tot felul de scenografii prin rugăciuni publice, slujbe de binecuvântare, de sfințire etc. Așadar, studenților extremiști de la noi li se poate asocia dacă nu un soi de fanatism religios, atunci măcar un oarecare entuziasm de acest fel.

12

Domnule Rector,

Am onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele:

În ziarul „Unirea”, no. 83 din ziua 18 iunie a.c. a apărut o notiță prin care mi se atribuie anumite fapte și gesturi pe care le-aș fi făcut la o întrunire studențească. Această notiță e urmarea alteia apărută în numărul precedent, în care însă numele meu nu era specificat. Ambele notițe au apărut nesemnate. Interesându-mă, mi s-a comunicat că autorul e dl. *Zelea-Codreanu*, student în anul I la facultatea de drept.

Deoarece în a doua notiță, și în care se pune și numele meu, se pun în seama mea următoarele: **1)** că sunt în solda străinilor; **2)** că la o întrunire studențească am scos un revolver; **3)** că sunt prieten cu A. Hefter – lucruri ce până la completa lor dovadă le consider calomnioase și făcute cu intenția de a mă pune într-o lumină urâtă, și deoarece studenților care au părăsit sala întrunirii studențești din seara de 15 iunie a.c. și între care se găseau toți studenții basarabeni li se dă în mod public, prin aceeași notiță, epitetul de „*huligani*”, ce constituie fără îndoială o gravă insultă, cu onoare vă rog să binevoiți a admite chemarea în judecata onor. Senatului universitar a susnumitului student.

Apelez la autoritatea universitară cu ferma convingere că aceasta trebuie să primeze pentru noi studenții față de oricare alta, chiar și aceea a justiției, și cu

credința că culpa unui student față de altul trebuie sancționată în primul rând de această autoritate.

Primiți și vă rog domnule rector asigurarea profundului meu respect.

Gh. Zane[1]

Doctorand în drept și student în filosofie

20 iunie 1920, Iași

[Anexă]

Subsemnatul, Zelea-Codreanu Corneliu, student în drept, în privința acuzărilor ce mi se aduc de către d. student Gh. Zane, de la filosofie, am onoare a vă aduce la cunoștința d-voastră că eu nu am scris niciodată vreun articol la ziarul „Unirea”, cu atât mai mult nu am scris vreunul prin care să insult pe cineva, chiar dacă acela ar fi meritat. D[1]. Zane trebuia să se intereseze mai bine și să nu mă facă să pierd o jumătate de zi aducându-mi acuzați cu totul neîntemeiate.

Primiți, vă rog, domnule rector asigurarea profundului meu respect.

24 iunie 1920

Zelea-Codreanu Corneliu
Student anul I drept

D-sale, domnului rector al Universității din Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”.Rectorat, dos. 927, f.305-306*)

[1] Gheorghe Zane (1897-1978) era originar din Galați și absolvise facultatea de drept din Iași în 1919. S-a înscris și la litere, în paralel pregătindu-și doctoratul în științe economice, pe care l-a susținut la Universitatea din București. După numai un an de la data ilustrată de documentul de mai sus, Zane va fi angajat ca bibliotecar la universitate, începând deja să predea economie politică, mai întâi la facultatea de științe, apoi la drept. După al doilea război mondial s-a mutat la București, în 1974 devenind membru al Academiei Române. În legătură cu documentul nostru, mai trebuie spus că, de pildă, un student de la facultatea de drept (Lunescu) îl aprecia pe Gh. Zane – la 23 iunie 1920 – ca aparținând la „camarila” „socialisto-bolșevică” din căminul studentesc (*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”.Rectorat, dos. 930/1920, f.32*).

13

Domnule Rector,

Subsemnatul, student la drept, Zelea-Codreanu Corneliu, în privința incidentului personal avut cu studentul N. Pascu, declar:

Studentul N. Pascu m-a insultat de mai multe ori, atât prin scris, cât și prin viu grai. Așa – de două ori – a întrebuițat numele meu în ziarul „Opinia” în mod

ironic, cercând a lovi și în ideile mele, în slujba cărora sunt mândru că mă aflu, idei pe care le-am avut și atunci când cu prețul a mari și grele suferințe le-am apărât, apărând prin asta pământul țării împotriva dușmanilor care ne cotropeau, idei pe care înțeleg să le păstrez neatinse cu prețul a oricăror jertfe!

În urma unei întruniri studentești, apoi, la care am luat cuvântul și eu, și domnia sa, mi-a adresat cuvinte jignitoare, pe care cu multă durere le-am suportat fără să răspund, voind prin aceasta să văd până unde poate merge îndrăzneala lui și răbdarea mea.

Față cu cea din urmă mișcare a studențimii, pe care o socot ca o mișcare de reînviere a vechii glorie studentești, d. student Pascu găsește de cuviință să scrie un articol în ziarul „Opinia” cu tendința de a terfeli mișcarea în sine și pe studenții care au făcut-o. Articol foarte slab, pe care desigur nu l-ar fi primit cei de la „Opinia” dacă nu ar fi avut meritul de a fi făcut de un student care să urmărească a compromite această mișcare studentească, făcând astfel jocul acelei prese care caută să compromită orice mișcare românească cu caracter național.

Articolul cuprinde cuvinte grele la adresa noastră. Între altele era scris că suntem oameni care nu roșim niciodată, căci nu poate să ne fie rușine. Față cu această atitudine a d-lui Pascu m-am simțit cel mai vizat și cel mai jignit, deoarece luasem parte activă în rândul întâi în acea mișcare studentească.

Și totuși nu am venit să mă plâng d-voastră, pentru că înțelesesem că eram la universitate și nu la școala primară și că nu intra deloc în atribuțiunile onor. Senat universitar de a judeca chestiunile cu totul personale, de onoare, ivite între studenți. Ci m-am prezentat d-lui Pascu și am căutat să discut foarte calm cu d-sa această chestiune! D-sa, în loc să-mi răspundă omenește, a început să-mi aducă argumente care mă provocau și care au jignit chiar pe prietenul dumisale, d. student Țăranu, care a intervenit în discuție împotriva dumisale.

Fiind provocat, într-un moment de surescitare, am aplicat domnului Pascu două palme, la care d-sa a binevoit să-mi răspundă, la care apoi au mai urmat și altele! Și astăzi vine de se plânge de cele întâmplate onor. Senat universitar. Am scos atunci Regulamentul de ordine și disciplină a studenților universitari, care enumeră în art. 14, 18 și 19 datoriile care le sunt impuse studenților, iar în art. 19 aliniatul ultim sunt expuse sancțiunile acestor datorii, și anume: studenții sunt datori să frecventeze regulat cursurile, conferințele, lucrările practice și să-și treacă regulat examenele. Studenții sunt datori să aibă în universitate și în afară de universitate o purtare cuviincioasă; pentru toate acestea și pentru tulburări, in-subordonații, lipsă de respect către profesori și autorități, ei nu mai sunt supuși la penalitățile enumerate în art. 19 aliniatul ultim!

Pedepsele instituite de regulamentul de ordine și disciplină privesc numai obligațiile impuse prin acest regulament și prin urmare onor. Senat universitar nu e în drept a fi sesizat și nici a se pronunța decât numai când una din aceste obligații special impuse și prevăzute de regulament a fost disprețuită și înfrântă.

Faptul de a cere socoteală unui student care m-a insultat în gazetă nu constituie nici in-subordonație, nici tulburare, nici nu arată o purtare necuviincioasă. Nicăieri nu se găsește în regulament un text care să prevadă pedepsirea unui asemenea fapt. Și cum pedepsele nu numai că se pot improviza, dar trebuie mai ales să fie prevăzute, incidentul meu cu d. Pascu scapă competenței onor. Senat universitar, pentru a-și găsi soluția în fața instanțelor judiciare, ori pe calea armelor.

După cum am arătat, am lovit pe d. Pascu pentru că în urma explicațiilor cerute asupra insultătorului articol în care eram cel mai vizat, m-a provocat. Faptul acesta nu e o tulburare în sensul art. 19, nu e insubordonație – căci d. Pascu nu e profesor –, nu e nici necuviință, pentru că în felul acesta chiar între parlamentari, profesori universitari, oameni de litere și știință se obișnuiește a se vida obrăznicile pentru care legea nu le găsește nici o sancțiune și rămân a fi delictе îngăduite.

Purtare necuviincioasă înseamnă a umbla destrăbălat pe stradă, beat, în tovrășii rușinoase, înseamnă a frecventa localuri murdare și a-ți petrece noaptea în beții, joc de cărți ori a vieții în concubinajuri scandaloase. Tulburări înseamnă a ațâța lumea la dezordine, vorbind în întruniri socialiste împotriva țării și a ordinii în stat sau a tulbura liniștea purtând fundă roșie într-un cămin românesc, constituind astfel o sfidare a drapelului țării sub oblăduirea căruia ne găsim, orice s-ar zice. Tulburare înseamnă să cânti internaționala pe stradă sub cutele steagului roș.

Insubordonație și lipsă de respect către profesori și autorități înseamnă a insulta profesori, denaturând cu intenție gândurile și spusele lor, prin articole și reclamații îndrăznețe, înseamnă a declara în întruniri studentești că armata cu ordin terorizează și jupoaie populația din teritoriile alipite (stud. Zane Gh.), înseamnă a protesta cu inconștientă contra legilor atunci când în cadrul lor nu se pot manifesta liber porniri anarhice.

Prin urmare, incidentul meu cu d. Pascu nu intră în nici unul din aceste ipoteze și nu pot fi nici judecat, nici pedepsit de onor. Senat universitar. Libertatea presei și libertatea cuvântului sunt drepturi. Ca orice drepturi însă, ele nu sunt absolute și nu se pot manifesta liber și neîngrădit. Ideea de drept implică ideea de limită. Și dreptul fiecăruia are ca limită drepturile tuturor. Ești liber să scrii și să vorbești ce vrei cât timp însă nu-mi atingi dreptul la respect cuvenit persoanei mele.

Și aici sancțiunea legii este așa de elastică încât calea legală dă în toate cazurile cea mai slabă satisfacție și consacră întotdeauna pe acei care insultă. De aceea, uzul substituindu-se legii, pentru toate chestiunile de asemenea natură, substituie codul onoarei codului penal.

Codul de onoare presupune oameni de onoare, aceia care insultă la adăpostul presei și invocă umil protecția orișicui, când e vorba să-și dea socoteală de faptele lor, nu merită atenția d-voastră și a onoratului Senat universitar.

Primiți vă rog domnule rector asigurarea celui mai profund respect.

Studentul Zelea-Codreanu I. Corneliu

29.VI.920

D-sale, domnului rector al Universității din Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 927, f.362-364*)

[Rezoluție: „Se va invita și studentul Țăranu, pentru a da relațiuni asupra faptului reclamat de studentul Pascu”. Semnat indescifrabil]

14

Cătră Universitatea românească din Cluj

Domnule Decan,

Subsemnatul Abramovici Emanuil, de naționalitate evreu, de etate 23 ani, din comuna Dumbrăveni, județul Soroca (Basarabia), cu onoare viu a vă ruga următoarele:

Sunt absolvent de 7 (șapte) clase din anul 1918 la Liceul Tehnic Agricol din Soroca și fiindcă nemaiputând a urma din diferite cazuri care nu ating anii mei școlari, aș voi să urmez mai departe la universitatea noastră românească din Cluj.

Sunt fără de sprijin, ceea ce aici în Basarabia noi studenții suntem dezonozați prin cauze că nu are cine a ne da mână de ajutor.

Rog respectuos pe înalta domniei voastră universitate a da tot concursul pentru sprijinul nostru și pentru studenții rămași în pierdere aici în Basarabia.

Ne bucurăm de întregirea României Mari, că putem a ne socoti și noi între studenții români.

Rog deci domnule decan să binevoiați a dispune a mi se răspunde la cererea mea adresată dv. ca să pot și eu a mă bucura și a fi primit dacă este cu putință în căminul studentesc al universității dv.

Anexez următoarele acte pentru înscrierea în universitate: atestatul tradus din rusește cu no. 179, certificat de naștere, certificat de bună purtare și act de pauperitate și certificat medical.

Primiți vă rog, domnule decan, asigurările mele și profundului meu respect.

29/VIII [19]20

Abramovici Emanoil[1]

Absolvent de 7 clase [ale] Liceului Tehnic Agric.

(Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 3, dos. 12)

[1] În baza certificatului eliberat de rabinul din Soroca aflăm că Emanuil s-a născut la 22 martie 1897, la Soroca, tatăl fiind Cadiș Ițhoc Abramov Abramovici, iar mama Sura-Ghinda Berovna, ambii cu domiciliul în com. Prujani.

15

Universitatea Cernăuți

N-rul. 26

Cernăuți, la 9 octombrie 1920

Domnule Ministru,

Cu onoare vă rugăm să binevoiați a lua act de următoarea hotărâre a Senatului universitar.

Studenții de confesiune mozaică au cerut ca să se constituie și în noul an de studii cursurile din limbile semitice. Având în vedere aceste dorințe, Senatul uni-

versitar invită pe dl. prof. dr. V. Tarnavschii[1] să țină în anul acesta de studii un curs privat din limbile semitice de cinci ori pe săptămână cu taxe duble de frecvență și sub condiția ca cursul să fie frecventat de cel puțin 50 auditori[2].

Taxele de frecvență revin profesorului ce ține cursul.

Rectorul Universității
[indescifrabil]

(*Arh.St.București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dos. 450/1920, f.2*)

[1] Vasile Tarnavschii (1859-1945), absolvent al facultății de teologie din Cernăuți în 1882, după care s-a specializat în Vechiul Testament și limbi semitice la Viena, Breslau (Wroclaw) și Berlin. Din 1906 a fost titularul catedrei de studiu biblic al Vechiului Testament, predând totodată limba ebraică la Universitatea din Cernăuți, unde a fost și rector între 1918-1920, iar optional a ținut cursuri de aramaică, siriacă și arabă.

[2] La 30 octombrie 1920, Ministerul aprobă ținerea acestor cursuri.

16

Centrul Studențesc Iași

No. 612/1920 noiembrie 22

Domnule Rector,

În urma înștiințării puse de d-voastră prin care faceți cunoscut deschiderea cursurilor pe ziua de 22 noiembrie cor. și față cu anunțurile domnilor profesori, studenții s-au prezentat în dimineata acestei zile la universitate.

Încă înainte de ora 8 dimineata ușa principală și ușa de sub Laboratorul de chimie anorganică (din fața bibliotecii studenților în științe) erau încuiate pe dinăuntru și păzite de către studenți, și anume: dl. [C.] Zelea-Codreanu, student în drept, la ușa principală, iar la a doua dl. Popovici, student în drept și filosofie, și încă unul al cărui nume nu-l cunoaștem[1].

Domniile lor se postaseră cu ciomege în mâini ca să împiedice intrarea studenților în universitate până nu se va face un serviciu religios. În acest scop au pus și o înștiințare la intrarea principală prin care anunțau această dorință a d-lor.

La ora 9 dimineată adunându-se foarte mulți studenți, care așteptau în frig pe scările universității, au forțat ușile, ducându-se la cursuri, care în parte nu s-au mai putut ține din cauză că timpul era înaintat.

În momentul intrării studenților în sală, dl. Zelea-Codreanu și cu prietenii d-sale al căror număr se mărise – întrucât d-sa permitea intrarea numai acelor ce împărțeau punctul său de vedere – au cercat să se opună cu forța, dând naștere unui incident însoțit de oarecare lovituri și care s-a terminat prin dezarmarea d-lui Zelea-Codreanu și a prietenilor d-sale.

În urma intervenției d-lui profesor T. Bratu[2] și a studenților, între care dl. Marin[3] a și spus câteva cuvinte, studenții s-au împărțiat la cursuri.

Acestea fiind faptele absolut exacte, Centrul Studentesc are onoare a vi le aduce la cunoștință și vă roagă să binevoiiți a lua măsuri în contra studenților care tulbură liniștea universității, împiedicând ținerea cursurilor, care s-au deschis atât de târziu din cauza lipsei de combustibil.

Totodată, Centrul Studentesc declară că dezaprobă asemenea mișcări care tind a se opune hotărârilor luate de d-voastră împreună cu onor. Senatul universitar, contribuind în mod direct la scăderea prestigiului universității și la mărirea animozităților între studenți.

Ca încheiere, Centrul Studentesc vă roagă să binevoiiți a dispune următoarele:

1) Cercetarea în fața d-voastră și îndeaproape a acestui caz, chemând pe studenții citați și pe acei ale căror nume vor fi aflate în urma cercetărilor.

2) Cercetarea studenților și la nevoie a personalului de serviciu, pentru a se dovedi în ce împrejurări cheile de la ușile Universității au ajuns în mâinile acelor domni studenți.

3) Luarea măsurilor pe care le veți găsi de cuviință în baza regulamentului de ordine și disciplină a universității pentru a împiedica pe viitor terorizarea întregii studențimi de către câteva persoane.

Primiți vă rugăm, domnule rector, asigurarea profundului nostru respect.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

Anexe:

1) Înștiințarea care era lipită la ușa principală de către dl. Zelea-Codreanu.

2) Un ciomag smuls din mâna d-lui Zelea-Codreanu de către dl. student Maxim Ciuc de la fac. de științe, secția agricolă.

Domniei sale, domnului rector al Universității din Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 925, f.470-471; o copie și în dos. 976, f.15*)

[1] Cu vreo două luni mai devreme avusese deja loc Congresul Studentesc de la Cluj, ale cărui discuții au pus accent pe ideea dacă pot fi admise minoritățile în societățile studentești. Pentru excluderea acestora au fost Vlaicu (Cernăuți) și C. Zelea-Codreanu (Iași), bucovinenii citind chiar o Motiune, ce proclama că „nu pot intra în organizațiile studentești pe centru decât studenții creștini” (citită de Zelea-Codreanu). În schimb, motiunea studenților în medicină din București era pentru acceptarea studenților „străini” în societăți (cf. „Patria”, II, 1920, nr. 199 din 16 septembrie, p.2). În ziua IV apar discuții pe marginea motiunii lui Codreanu, care ar induce ideea că studenții sunt antisemiți. Acest lucru generează dezbateri aprinse, se aduce biroului congresului învinuirea că a primit bani de la Marmorosh-Blank (este adevărat că s-au dat 50.000 lei pentru Centrul Studentesc Cluj și 50.000 lei pentru congres) etc. Semnificativ este însă de reținut că majoritatea era contra xenofobilor și a lui C. Zelea-Codreanu (vezi „Patria”, II, 1920, nr. 200 din 17 septembrie, p.1-2).

[2] Traian Bratu (1875-1940), profesor de germanistică și rector al Universității din Iași în 1921-1922 și 1932-1938. Deși a fost membru al Partidului Național Țărănesc, s-a pronunțat mereu împotriva extremismului, îndeosebi contra Mișcării Legionare, motiv pentru care a și fost de două ori

victima unor atentate în 1936 și 1937. Pe de altă parte, este de reținut faptul că Traian Bratu era căsătorit cu Erika Schmidt (din 1909), dintr-o familie de evrei, cumnatul său fiind inginer, director general la „Siemens und Schuckert” (Germania).

[3] Este vorba de Timotei Marin (1897-1937), militant de stânga și publicist în periodice precum „Lumea”, „Aurora” sau „Opinia”, propagator al ideologiei bolșevice printre studenți. Devenit student la facultatea de litere, din primăvara lui 1920, va fi ulterior exmatriculat datorită activismului său în ceea ce privește organizarea unor manifestații studențești de amploare, sub egida Cercului Studenților Democrați (unde era președinte). Refugiat mai apoi în URSS, și-a aflat sfârșitul în vremea Marii Terori, la fel ca Alexandru Dobrogeanu-Gherea și Christian Rakovsky.

17

**Societatea Academică
„Cercul Studenților Ardeleni și Bucovineni”**

No. 23.II/145

Iași, 23 noiembrie 1920
Str. Carol no. 43

Domnule Rector,

În ziua de 22 noiembrie a.c. s-a petrecut în fața Universității din Iași un incident care a provocat o nouă tulburare în rândurile studențimii ieșene.

Fără a lua partea acelor care au căutat să împiedice intrarea la cursuri, ci chiar detestând modul acesta de manifestare de natură demagogică și brutală, ținem să relevăm jignirea ce ni s-a adus din partea celui alt grup care a căutat să scoată în relief inutilitatea sentimentului național și religios în universitate, propagând sub pretextul exercițiului de muncă, ce evident doar trebuie să se săvârșească de fiecare student, idei de natură socială și politică internațională, păgubitoare existenței noastre ca neam și stat.

Dară dacă din partea noastră ținem să respectăm părerile și credințele profesate de oricine, ținem cu atât mai vârtos să ni se respecte și nouă credințele și sentimentele noastre, care nu sunt numai ale noastre, ci sunt și ale părinților noștri, sunt ale poporului din care facem parte și care a întemeiat acest stat; ele trebuie să fie și ale universității ieșene, care înainte de toate a fost și rămâne expresia fidelă a aspirațiilor de cultură și civilizație românească.

Deplin încredințați că și onor. Senat universitar din Iași – având în vedere situația creată prin incidentul din 22 noiem. c. pentru acei studenți care păstrează în sufletele lor respectul pentru credința neamului nostru și, înaintea dragostei pentru alte popoare, dragostea pentru poporul românesc și care nu înțeleg să reacționeze față de aceste provocări prin violență – va găsi justă întâmpinarea noastră pentru a avea o satisfacție morală. Credem de asemenea că onor. Senat universitar va proceda în consecință împotriva tuturor acelor studenți care prin manifestații de natura celor întâmplate în ziua de 22 noiembrie c., pe lângă cele amintite mai sus, aduc o știrbire și prestigiului universității și studențimii.

Această hotărâre a noastră, luată în ședința plenară extraordinară din seara zilei de 22 noiembrie c., vă rugăm să binevoiți a o aduce la cunoștința onor. Senat universitar.

Primiți vă rugăm, domnule rector, asigurarea deosebitei considerațiuni și profundului respect ce vi-l păstrăm.

Secretar
[indescifrabil]
stud. în litere

Președinte
[indescifrabil]
stud. în farm.

Domniei sale, domnului rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 925, f.480*)

18

Domnule Rector,

Subsemnatul, Echil Roisenberg, student în medicină, anul IV, str. Armeană 12, am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Fiind originar din Basarabia și studiile făcându-le la Odesa, m-am înscris la facultatea de medicină declarând că voi aduce, până la obținerea diplomei, certificatele necesare din Rusia, îndată ce voi avea avea posibilitatea.

Or, decanatul facultății de medicină a decis ca acei studenți din categoria mea să se prezinte acum la un examen, pentru a li se constata știința și a fi trecuți în anul corespunzător științei.

Cum nu posed îndeștător limba română, pentru a răspunde la acest examen, vă rog să fiu scutit de dânsul, urmând ca la sfârșitul anului să mă prezint la examenele de anul IV, până când mă voi putea perfecționa în limba română. Și doar examenul de sfârșit de an prezintă garanția că nu voi fi promovat decât pe merit.

Cu stimă
Roisenberg Echil

D-lui rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 951, f.23*)

[Rezoluție: „29.I.1921. Se recomandă d-lui decan al facultății de medicină. Credem că e drept să se amâne examenul până la sfârșitul anului, lăsând timp petiționarului să mai învețe limba română”. Semnat indescifrabil]

19

Universitatea Cernăuți
No. 196

Cernăuți, la 7 februarie 1921

Domnule,

Decanatul facultății de filosofie a constatat că v-ați folosit conștient de documente false. În urma acestor constatări, dovedite prin acte produse de d-voastră, Senatul universitar în ședința sa din 22 ianuarie 1921, conform cu propunerea Comisiunii disciplinare, a hotărât excluderea d-voastră de la toate universitățile din România și predarea dosarului Parchetului.

Deciziunea aceasta a fost aprobată de Ministerul Instrucțiunii cu adresa n-rul 8305 din 3 februarie 1921.

Comunicându-vă aceasta vă fac atent că ați putea beneficia de dreptul de recurs în contra deciziei de față în termen de 4 săptămâni de la timpul înmânării actului prezent, care recurs este a se adresa, prin Senatul universitar din Cernăuți, către Ministerul Instrucțiunii Publice.

I. Nistor
Rectorul Universității

Domnului Motrd. Bronstein, stud. în filosofie. Aici, strada Heine 8.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 953, f.143*)

20

România

[martie 1921]

Ministerul Instrucțiunii

Direcțiunea Învățământului Secundar și Superior
(Dir. III)

Copie după Buletinul Informativ al Corpului 4 Armată Iași

Un student evreu a fost prins în ziua de 28.III.[1]1921 în momentul când împărțea manifeste prin care se îndemna studenții la grevă, studentul fiind arestat s-a găsit asupra sa încă 130 manifeste.

Cu această ocazie s-a constatat că acest student face parte din organizația socialistă.

Deoarece numărul celor ce poartă asupra lor cărți de student este foarte mare, cred că mare parte din aceste cărți au fost obținute prin fraudă și pentru puțința de a se verifica în orice moment miile de străini aflați în Iași, *propunem ca pentru*

studenții basarabeni care nu sunt de naționalitate română, cărțile de student să poarte viza Brigadei de Siguranță locală.

În acest mod, controlul străinilor se poate face mai ușor.

Căpitan
[indescifrabil]

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 953, f.109)

21

**Cercul Studenților Basarabeni
de la
Universitatea din Iași**
1921, luna aprilie, ziua 1
No. 63

Domnule Rector,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

1. Mai întâi spre clarificarea atitudinii studenților basarabeni față de ultimele evenimente petrecute în mijlocul studențimii. Credem de datorie a lămuri că studențimea basarabească nu protestează contra arestării unui student[1], dar asupra modului cum se fac arestările studenților basarabeni; protestează contra atitudinii speciale a poliției față de studenții basarabeni, dovedite prin mai multe fapte din trecut și prezent. Frații Derevici[2] în anul trecut au fost arestați în preajma examenelor, ținută o săptămână, motivul fiind niște articole asupra lor în ziarul „Unirea”.

Altul e cazul studentului Levinschi, care arestat a fost purtat din oraș în oraș mai mult de o lună și pus în libertate fără să i se aducă vreo acuzație. Studenta Fișman[3] adusă pe jos la Chișinău, pentru ca acolo să fie pusă în libertate, instanțele judecătorești negăsind motive serioase pentru arestare. Arestările cu care se terorizează în ultimele zile studenții basarabeni ce ies în oraș, mai toate sunt bazate pe faptul că portul neobișnuit al unor studenți basarabeni pare agenților de siguranță suspect. Prin protestul nostru căutăm să înfierăm modul cum se arestează studenții, cerem căutarea probelor evidente și apoi arestarea; în caz de lipsă a probelor evidente, arestările să se facă numai cu avizul autorităților universitare.

2. În al doilea rând protestăm contra atitudinii insuportabile față de studenții basarabeni a unor studenți grupați în jurul studentului [Corneliu] Zelea-Codreanu, ce fac apel la ultimele argumente ce le mai au, violarea, vociferări, fluerături etc, căutând prin teroare să impună modul lor de cugetare și purtare fraților din Basarabia. În legătură cu aceasta, că comitetul cercului nu se ia nici o răspundere pe viitor pentru cele ce se vor putea întâmpla în caz de scandal provocat de susmenționatul grup.

3. În fine, vă rugăm să binevoiți a dispune eliberarea din fondurile căminului [a] sumei de 539 lei, care sumă a fost cheltuită de către Comitetul Cercului pentru masa studenților basarabeni împiedicați cu forța de a lua masa la cămin pe ziua de 30 martie a.c.

Rugăm primiți, domnule rector, asigurarea profundului nostru respect ce vi-l păstrăm.

Vicepreședinte
T. Vascăuțeanu

Secretar
E. Cernăuțanu

D-sale, d-lui rector al Universității din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I.I. Cuza” Rectorat, dos. 953, f.8*)

[1] Este vorba de Timotei Marin. În acest context, „Cercul Studenților Basarabeni” a hotărât să proclame grevă de protest între 28-30 martie 1921, datorită arestărilor colegilor Timotei și Elisa Marin, precum și Liuba Elbert. (*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I.I. Cuza” Rectorat, dos. 953, f.6; vezi și f.104-105*).

[2] Se referă la Ipolit și Mihai Derevici, ambii studenți la facultatea de medicină. După mai bine de un deceniu, în 1935, Ipolit Derevici – care deja avea o condamnare politică, pe care o ispășea la Târgu Ocna – a fost implicat în procesul intentat lui Petre Constantinescu-Iași, alături de alte persoane acuzate de infracțiune la Legea Mârzescu (Ita Diner, David Fenerstein, Feiga Rabinovici, Paulina Rosenberg, M. Brașoveanu, Zoltur, cu toții absolvenți de studii superioare). Procesul s-a desfășurat la Chișinău, în fața unei instanțe militare, și a avut un mare ecou nu doar în țară, ci și în străinătate, de partea acuzaților – și în special a lui Constantinescu-Iași – pronunțându-se personalități culturale marcante. În urma sentinței din 5 martie 1936, toți cei acuzați au primit condamnări de doi ani și jumătate închisoare, interdicții și amenzi, cu excepția lui Ipolit Derevici și a Paulinei Rosenberg, care au fost achitați, iar Zoltur a primit doar trei luni de detenție. De-a lungul acestor persecuții și condamnări politice, Ipolit Derevici (1897-1977) s-a apropiat de Gh. Gheorghiu-Dej, care l-a răsplătit apoi, numindu-l în 1948 director al Spitalului nr. 9 din București, istoriografia postcomunistă considerându-l responsabil de utilizarea psihiatriei ca armă politică.

[3] Este vorba de studenta Sarah Fișman, al cărei nume de familie este ortografiat Fischman, absolventă a gimnaziului din Orhei și înscrisă la facultatea de medicină în mai 1919.

22

Domnule Decan,

Studentul Bercovici M[arcus] de la facultatea de drept, anul I, fost elev al meu la Liceul Național din localitate, drept recunoștință pentru că l-am învățat carte și m-am străduit ca să scot din el un element folositor societății, a avut de mai multe ori față de mine o atitudine necuviincioasă și insolentă pe stradă.

Aducându-vă aceasta la cunoștință, vă rog domnule decan ca pe de o parte să aplicați suspomenitului student o pedeapsă, care să fie o satisfacție pentru ofensa ce mi-a adus; pe de altă parte a-i pune în vedere ca de acum înainte, dacă nu poate

avea atitudinea de fost școlar recunoscător fostului său profesor, să aibă cel puțin acea de tânăr cuviincios[1].

Primiți vă rog, domnule decan, asigurarea considerațiunii mele.

1921 aprilie 1

Th. I. Ionescu
Profesor de limba latină la
Liceul Național și student al
Facultății de drept Iași, anul I

Domniei Sale, domnului decan al facultății de drept. Universitatea din Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 953, f.36*)

[1] Marcus Bercovici (n. Iași, 1903) va obține licența în drept în 1924, fără ca această reclamație să-i producă neajunsuri. Ulterior își va susține și doctoratul, pentru ca în anii regimului antonescian să fie deportat în Transnistria.

23

Domnule Ministru,

Am onoare a vă înainta în copie o parte din darea de seamă informativă a Corpului 4 Armată, trimisă nouă prin Comand[amentul] Trupelor de Est cu no. 5090 din 9 aprilie c., privitoare pe dv., rugându-vă să binevoiți a hotărî asupra propunerii Corpului 4 Armată, ca pentru studenții basarabeni, care nu sunt de naționalitate română, cărțile de student să poarte viza Brigăzii de Siguranță din Iași.

Din ordin.

Șeful de Cabinet
Colonel [indescifrabil]

*

Copie de pe telegrama no. 5090 din 9 apr. a Comand. I Tr. de Est

În Iași s-a descoperit, de către organele de siguranță a statului, cuiburi bolșevice și comuniste dispunând de tipografii secrete și având ca membri în special studenți evrei basarabeni.

În legătură cu aceste birouri de spionaj s-a dovedit a fi și un român basarabean (Timotei Marin), președintele Centrului Studentesc al Basarabenilor.

Cu această ocazie, prin descinderile ce s-au făcut de către Siguranță, s-a constatat că foarte mulți studenți și studente evrei sunt înscriși la universitatea locală, purtând asupra lor cărți de student, dar neaudiind la cursuri, și aceasta pe motivul că nu pot proba cu acte cum că pot fi studenți.

Căminul studenților basarabeni și în special al evreilor nu sunt decât puternice centre de propagandă comunistă, iar faptul că toți poartă șapcă rusească dă notă că sunt departe de a nutri sentimente românești[1]. Un student evreu a fost prins în ziua de 28.III.921 în momentul când împărțea manifeste prin care îndemnau studenții la grevă.

Un astfel de manifest a fost înaintat Comandamentului Trupelor de Est cu no. 15497 din 30.II.921, iar studentul evreu a fost arestat găsindu-se asupra lui încă 130 manifeste. Cu această ocazie s-a constatat că și acest student face parte din organizația socialistă[2]. Deoarece numărul celor ce poartă asupra lor cărți de studenți este foarte mare, cred că mare parte din aceste cărți au fost obținute prin fraudă și pentru putința de a se verifica în orice moment miile [de] străini aflați în Iași, propunem ca pentru studenții basarabeni care nu sunt de naționalitate română cărțile de student să poarte viza Brigăzii de Siguranță locală.

În acest mod controlul străinilor se poate face mult mai ușor.

Din ordin
Șef de Stat Major
Colonel Florescu

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 953, f.110*)

[1] Și mai apoi, în 1924, studenții basarabeni de la Universitatea din Cluj au determinat protestul asociațiilor studențești pentru faptul că vorbeau rusește, nu numai între ei, ci și la cursuri (cf. „Patria”, Cluj, VI, 1924, nr. 60 din 21 martie, p.1).

[2] Asupra acestui caz vezi și *Arh.St.București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dos. 288/1921, f.185.*

24

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
Subinspectoratul General de Siguranță din Transilvania
No. 8764 [din] 2/VI [1921]

Domnule Decan,

Suntem informați că la facultatea de medicină din Cluj se găsește un student cu numele de Bernáth Albert, fiul unui sevitor de la una din bisericile evreiești din loc[alitate]. Susnumitul, în anul 1918, în urma revoluției ce a izbucnit în Ungaria, a venit din Budapesta la Cluj, înscriindu-se la universitatea de medicină locală.

Înscrierea a făcut-o dl. dr. profesor Schuller, în necunoștință de cauză, urmând ca ulterior să prezinte actele de studiile făcute. Totodată suntem informați că numitul, înainte de a veni în România spre a se înscrie la universitate, a făcut trei ani ucenicie la lăcătușul Kuemer Iosif din Budapesta, spre a învăța lăcătușăria.

Motivat de aceasta, vă rugăm să binevoiti a dispune să se facă corectările cuvenite și în urmă să ni se comunice și nouă ce studii a dovedit numitul pentru a fi primit la universitate.

Inspector General
[indescifrabil]

Șeful Serviciului
[indescifrabil]

D-sale, domnului decan al Facultății de Medicină Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 4, dos. 16, nepaginat*)

25

Adunarea Deputaților

București, joi 2 iunie 1921

Stimate coleg, domnule Rector,

Față de incidentul studentului [C.] Zelea-Codreanu se pare că Senatul nostru ar fi hotărât să intervină, pronunțând o condamnare împotriva acestuia. Ca membru în Senat, regretând a nu putea lua parte la dezbateri, dă-mi voie să-ți comunic părerea mea în următoarele puncte precise:

1) În principiu, cred că Senatul universității nu are a se amesteca în chestiunile de onoare, pe care studenții le pot avea ca cetățeni, în afară de universitate.

2) În fapt, studentul Zelea-Codreanu a fost insultat în onoarea familiei sale, pe care avea datoria să o apere, împotriva celei mai odioase calomnii, dovedite, adușă părintelui său, că s-ar fi sustras de la datorie pe front.

3) În fapt, studentul Zelea-Codreanu va avea să răspundă înaintea justiției, unde a chemat și pe calomniatorii părintelui său, care au sărit să-l bată atunci când le-a cerut să rectifice calomniile lor. Orice condamnare din partea Senatului ar îngreuna poziția sa în fața justiției, ceea ce nu poate fi admisibil.

4) Din punct de vedere pedagogic, universitatea nu poate cultiva lașitatea, hotărând că studenții n-au dreptul să respingă insultele și să se apere când sunt atacați.

5) Din punct de vedere național, universitatea nu poate lua apărarea unei prese anarhice, scrisă de străini și înstrăinați, și care lucrează sistematic la zdruncinarea temeliiilor statului.

Această părere a mea, te rog stimate domnule rector și onorate coleg, să o comunici Senatului și să primești cele mai bune salutări colegiale, cu prilejul acesta.

A.C. Cuza

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza”. Rectorat, dos. 976, f.10*)

Sindicatul Ziaristilor din Moldova

No. 8 [înregistrată la 4913/6/VI/921]

Domnule Rector,

Membrii Sindicatului Ziaristilor din Moldova, întruniți în adunare generală, ieri 1 iunie 1921, luând în cercetare cazul agresiunii violente din Piața Unirii în ziua de duminică 29 mai, și al cărui erou a fost studentul [C.] Zelea-Codreanu, iar victima dl. C.R. Ghiulea, redactor la ziarul „Opinia”.

Protestând în urma acestui act brutal cu care susnumitul student s-a ilustrat pentru a treia oară, știrbind astfel reputația studențimii ieșene.

Se adresează domniei voastre, domnule rector, ca unul care conduceți cea mai înaltă instituție a Iașului și ca unul care aveți nobila misiune de a fi în capul îndrumătorilor studențimii, să luați act de cele întâmplate și de protestul legitim al întregii prese ieșene. Aceasta în scop de a extirpa cu desăvârșire asemenea moravuri în rândurile studențimii, care de altfel a publicat un comunicat de dezavuare.

Nădăjduim, domnule director <rector> că veți aprecia scopul acestui demers și veți utiliza întreaga dvs. autoritate ca vinovatul să-și primească lecțiunea necesară educației sale în societate.

Primiți, domnule rector, cu această ocazie asigurarea înaltei stime ce vă păstrăm.

Președinte
R[udolf] Suțu

Secretar
[indescifrabil]

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza”. Rectorat, dos. 976, f.14*)

[3-5 iunie 1921]

**COMUNICAT
AL SOCIETĂȚILOR STUDENȚEȘTI DIN IAȘI**

Față de agitațiunile unora dintre studenți, subsemnații președinți ai societăților studențești ne asociem la Comunicatul dat de Centrul studențesc în ziua de miercuri 1 iunie a.c.

Dezaproabăm purtarea celor câțiva studenți care judecă hotărârea dată de Senatul universitar.

Studenții pot arăta dezideratele lor față de autoritățile universitare luptând pentru principii, pentru interesele universității, dar nu pot critica hotărârile luate de autoritățile universitare, mai ales când sunt luate în unanimitate, și în nici un caz nu se pot solidariza cu un camarad care a comis fapte reprobate.

Nici un om civilizat nu poate aproba procedeul brutal al d-lui [Corneliu Zelea-] Codreanu, care în repetate rânduri s-a manifestat violent. Față de faptele d-lui Codreanu[1], Senatul nu putea da altă soluție mai echitabilă și conformă cu art. 18 și 19 din Regulamentul de ordine și disciplină[2].

Semnați: Stelian Popescu, președinte al Societ. Stud. în Drept; Val. Pușcaru, președ. Soc. Stud. în Științe; C. Balmuș, președ. Soc. Studenților în Litere[3]; T. Toma, președ. Soc. Stud. Moldo-Basarabeni; T. Văscăuțan, vicepreșed. Cercul Student. Basarabeni; L. Blumer, p[entru] Președinte Soc. Stud. în Farmacie

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 976, f.13*)

[1] Se referă la incidentul petrecut pe 29 mai în Piața Unirii, când C. Zelea-Codreanu a agresat pe un redactor al ziarului „Opinia”, C.R. Ghiulea.

[2] În cadrul ședinței Senatului universitar din 2 iunie 1921 s-a hotărât în unanimitate „eliminarea pentru totdeauna” din Universitatea din Iași a lui Corneliu Zelea-Codreanu (*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 977, f.4-5*). În urma intervenției Consiliului facultății de drept, care a considerat ca „neavenită această pedeapsă”, Senatul universitar s-a reunit pe 8 iunie pentru a discuta pe marginea acestui caz, pronunțându-se aceeași decizie ca mai înainte, somând totodată decanatul facultății de drept să pună în aplicare hotărârea de eliminare (f.8-13). *Vezi și Ibidem, dos. 953/1921, f.86-87.*

[3] Constantin Balmuș (1898-1957) va deveni profesor de filologie clasică la Universitatea din Iași, apoi la cea din București (din 1948), cu adeziune evidentă la regimul comunist de după al doilea război mondial.

28

Către Onor Decanat al Facultății de Medicină Cluj

Subscrisul student în medicină, rog onor Decanat să binevoiască aduce înaintea consiliului profesoral rugarea-mi pentru recunoașterea semestrului de război, pentru aprobare. Rugarea mi-o bazez pe următoarele fapte:

1. Am făcut războiul în decurs de 5 ani, la al cărui sfârșit căzând în captivitate am fost reținut de la continuarea studiilor până în anul 1920.

2. Întrucât și regulamentul prevede socotirea unui semestru de război studenților foști prizonieri, vă rog a lua aceasta în vedere.

3. Despre acest fapt, că am fost prizonier, alăturtez ca confirmare un act subscris de comandantul meu de batalion, care azi e ofițer superior în armata română.

4. Studiul medicinei l-am început în anul 1913 și astfel am pierdut 5 ani și întrucât acest favor a fost dat nu numai colegilor mei, ci și altora care nu au pierdut atât, rog să binevoiți a-mi recunoaște acest semestru.

În așteptarea unui deciz favorabil, subscriu.

Cluj, la 12 iunie 1921

Nicolae Lövi
student în medicină

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 4, dos. 16, nepaginat*)

Universitatea Cernăuți
N-rul 368-1

Cernăuți, la 2 iulie 1921

Domnule Rector,

Cu onoare vă aduc la cunoștință sentințele hotărâte de Senatul universității din Cernăuți arătate pe contrapagină, cu rugămintea de a dispune notarea lor în registrul penal al universității d-voastră.

Cu asigurarea deosebitei stime și considerațiuni.

Prorector,
[T.] Tarnavski

D-sale, d-lui rector al Universității din Cluj

[Anexă]

La 1 aprilie 1921, un grup de studenți evreiești au înaintat Senatului universității un protest în contra celor petrecute la adunarea studenților evreiești ținută în 29 martie 1921 în încăperile Universității.

Chestia a fost cercetată și la propunerea Comisiunii disciplinare Senatul universitar a hotărât în ședința sa din 25 iunie 1921 cum urmează:

Considerând că studenții Maier Schapira, Paul Trichter și Leopold Seinfeld au jignit în protestul semnat de ei autoritatea Senatului universitar în mod premeditat și intenționat, ei vor fi excluși pentru un semestru de la universitatea noastră.

Pentru autentificarea copiei [indescifrabil]
Cluj, la 18 iulie 1921

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 35, f.239*)

Ministerul de Interne. Direcțiunea Generală Sanitară Cluj, la 27 octombrie 1921
Inspectoratul General Sanitar Cluj
No. 24872/1921

Pers. med.

Domnule Director,

A fost până în prezent uzul că cadavrele nereclamate de rudeni au fost înmormântate pe speșele publice din fondurile județelor, resp[ectiv] comunelor.

Cum aceste cadavre ne sunt de foarte mare lipsă pentru instrucția studenților în medicină, vă rugăm ca pe viitor să evitați, după posibilitate, a înmormânta pe orișicine pe speșele publice, ci aceste cadavre nereclamate să fie transportate la Cluj pe adresa facultății de medicină. Facultatea plătește toate speșele legale pe care le aveți cu transportul. Ca să avem o evidență aproximativă asupra numărului de cadavre pe care le putem aștepta, cu onoare vă rugăm să binevoiți a ne înainta în timp de 2 săptămâni după primirea acestui ordin o statistică sumară pe an despre cadavrele nereclamate pe ultimii 3 ani.

Pentru aranjarea în detaliu a cheștiilor care se pot ivi, veți binevoi a vă pune în legătură directă cu decanatul facultății de medicină din Cluj.

Suntem convinși că e superfluu să mai amintim importanța mare a acestor transporturi pentru învățământul medical din țară și suntem convinși că veți fi bucuroși putând contribui la creșterea demnă a noii generații medicale.

Acest ordin merge către direcțiunile spitalelor, azile comunale de bătrâni, azile de copii, ospiciile de alienați.

Inspector general
[indescifrabil]

Șeful serviciului
[indescifrabil]

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 5, dos. 19, doc. 751*)

31

[Înregistrat: 15 decembrie 1921]

Domnule Rector,

Subsemnatul Zelea-Codreanu Corneliu, student al facultății juridice an III, respectos vin a vă ruga să binevoiți a interveni pe lângă onor. Senat universitar ca să binevoiască a-mi ridica pedeapsa excluderii mele din universitate în urma incidentului meu cu ziaristul [C.R.] Ghiulea de la ziarul „Opinia”, care a calomniat în mod grav pe părintele meu și care a refuzat de a-mi da satisfacția rectificării informației sale greșite, la care aveam drept, purtându-se în chip necuviincios cu mine[1].

Acestea sunt motivele incidentului pe care nu eu l-am provocat și pe care îl regret.

Primiți vă rog domnule rector asigurarea celui mai profund respect.

Zelea-Codreanu Corneliu

D-sale, domnului rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat, dos. 963, f.29*)

[Rezoluție: „I s-a comunicat să vină la Rectorat vineri 16 d.a. Rector D. Călugăreanu”]

[1] Asupra acestui incident vezi *Arh.St.București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dos. 292/1921, f.1-16.*

Garnizoana Briceni, jud. Hotin

Confidențial

Comenduirea Pieții

No. 97/1922 februarie 21

Comenduirea Pieții Briceni (jud. Hotin)

Către Universitatea Iași

Am onoare a înainta alăturatul proces verbal[1] relativ la sumele adunate de la o serbare dată de studenții E. Licverman și I. Goldstein, în acest oraș, în folosul Căminului Studențesc Iași.

Din informațiunile căpătate, această sumă însă ar avea alte destinații, în scop comunist, pentru care cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune să ni se comunice dacă în adevăr studenții de mai sus au depus suma adunată după procesul verbal în folosul căminului Iași.

Comandantul Pieței Briceni

Căpitan [indescifrabil]

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 958, f.32*)

[Însemnări marginale: „Se va chema președintele Asoc. Stud. Evrei spre a da lămuriri. Rector Tr. Bratu”. „7.III.922. Se va răspunde că a fost invitat președintele cu toate actele și a fost găsit în perfectă regulă. Rector Tr. Bratu”.]

[1] Documentul invocat lipsește.

Iași, 16 mai 1922

Domnule Rector,

Subscrisul Max H. Goldner, proprietarul Tipografiei H. Goldner[1] din acest oraș, am onoarea a vă relata următoarele:

În seara de duminică 14 crt., la orele 9.30, un număr de studenți ai universității ce aveți onoare a dirija, mi-au spart toate geamurile de la imobilul unde se află instalate tipografia mea, precum și redacția ziarului „Opinia”. De asemenea, au spart și toate geamurile de la etaj, unde am locuință.

Deoarece eu ca tipograf nu pot avea răspundere de ceea ce se publică în ziarele și revistele ce se tipăresc în tipografia mea, vă rog să binevoiți a impune acelor studenți ca să fiu desdăunat de suma de lei 4.000, ce am cheltuit pentru pusul

geamurilor noi, binevoind a cunoaște că dacă aș fi pus geamuri mari cum erau înainte, costul lor s-ar fi urcat la 15.000 lei.

Primiți vă rog, domnule rector, deosebita mea considerație.

Max H. Goldner

D-sale, domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1000, f.30*)

[1] Tipografia a fost fondată la Iași în 1856.

34

Domnule Rector,

Avem onoarea a vă face cunoscut că în ziua de 22 mai a.c. s-au pus bazele societății studențești *Asociația studenților români creștini de la Universitatea din Iași*, cu membri de la toate facultățile acestei universități.

Totodată, avem onoarea a vă depune statutele acestei societăți[1], actul de constituire, precum și procesul verbal de repartizare a funcțiilor între membrii comitetului de conducere ales, rugându-vă respectuoși a dispune aprobarea statulelor și validarea comitetului de conducere.

Primiți, vă rugăm, domnule rector, asigurarea profundului nostru respect.

1922 iunie 8

Președinte
Mădărjac[2]

Secretar
Gh. Dima

Domniei sale, domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1002, f.58*)

[1] Statutul se află la f.59-60. Printre scopurile declarate găsim: „Cercetarea realității naționale în care se găsește poporul român din punct de vedere cultural și economic” (art. 3); „Ridicarea prin cultură a conștiințelor românești pentru înțelegerea și putința de rezolvare a problemelor naționale” (art. 4); „Apărarea, răspândirea și întărirea adevărilor naționale și creștine ca cea mai bună cheazășie a consolidării și prosperării neamului” (art. 6).

[2] C. Mădărjac era student la facultatea de medicină.

București, 12 iunie 1922
214, Str. Romană

Domniei Sale
Domnului Rector al Universității din Iași

Domnule Rector,

Mă preparam să plec la Iași unde îmi rezervasem chiar o odaie la hotel „Traian”, deși un domn Lazăr Florin, care în anul trecut era entuziasmat de lucrările și conferințele mele[1], după cum se poate vedea și din alăturatele două jurnale[2], mi-a scris trei scrisori pline de provocățiuni grosiere, cărora eu nu am voit să le dau nici o importanță, lăsând a le rezolva în urma conferințelor mele.

Însă astăzi primind o a patra scrisoare, prin care acest domn mă amenință și din care se vede că este decis să facă cu adepții săi coreligionari ai lui Einstein manifestățiuni zgomotoase favorabile acestuia, și să le împingă chiar la extrem, am renunțat la plăcerea de a mă găsi în mijlocul intelectualilor ieșeni, și aceasta mai mult pentru a nu se crede că fac din criticile mele științifice o chestiune antisemită, eu nefiind antisemit.

Constat însă cu regret că o chestiune semită einsteiniană există și că teoriile matematice ale acestui învățat au degenerat pe o chestiune politică-socială-religioasă, fiind susținută tocmai de cei care o înțeleg mai puțin și poate chiar deloc.

Binevoiiți, vă rog, domnule rector, a primi pe lângă regretele mele de a nu putea veni în asemenea împrejurări la Iași, și expresiunea celei mai profunde gratitudini, pe care vă rog să o împărtășiți și Senatului universitar care a binevoit să aprobe dezvoltarea teoriilor mele și anomaliilor teoriilor lui Einstein în Aula Universității din Iași, unde am avut onoarea să vorbesc și în anul trecut.

Căpitan Ștefan Christescu[3]

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1000, f.79*)

[Rezoluție: „Se va cita la Rectorat dl. Lazăr Florin, student în științe pentru o zi oarecare, orele 11. Rector”. „23.VI. Dl. Florin Lazăr prezentându-se la Rectorat declară că în chestia fondurilor «V[ictor] Anestin» dl. căpitan a sesizat justiția. Se va aștepta hotărârea. Rector”]

[1] Ștefan Christescu a conferențiat în zilele 12-14 iulie 1921 pe tema: „Evoluția eterului, luminii și gravitației, în contradicție cu teoriile lui Einstein”, la invitația lui Florin Lazăr, israelit, al cărui nume anterior fusese Finkelstein.

[2] Este vorba de „Noutatea” din 13 iulie 1921 și „Orașul” din 17 iulie 1921.

[3] Ștefan Christescu (1864-1929) a absolvit Școala de Geniu Maritim din Paris, în 1885 devenind sublocotenent și inginer-arhitect de construcții navale. Peste numai un deceniu va părăsi armata, conducând o vreme șantierul naval din Turnu Severin. În 1926 fondează în propria sa casă, de pe str. Romană, muzeul „Eterona”, sub egida Academiei de Cosmografie Științifică; de altfel, în epocă, era apreciat ca fiind creatorul unei noi teorii, „eteronică”, conferențind pretutindeni în țară și afirmându-se ca un aprig contestatar al lui Albert Einstein. Totodată, Șt. Christescu a activat în cadrul Partidului Conservator Democrat.

36

Iași, 22 octombrie 1922

Domnule Rector,

Subsemnații, studenți, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune ca deschiderea cursurilor să de față cu celebrarea serviciului religios în Aula Universității și nu la Mitropolie, după cum hotărâse onor. Senat universitar.

Cerem aceasta întrucât e o tradiție păstrată de studențime din generație în generație și chiar caracterul religios al acestui serviciu e ca să se celebreze în chiar localul sub al cărui acoperământ se va desfășura activitatea noastră.

Dispozițiunea luată, care pune pe aceeași treaptă Biserica Ortodoxă cu celelalte confesiuni, aduce o atingere gravă principiului de suveranitate al Bisericii Ortodoxe – fiind biserică de stat – jignește sentimentul religios al studenților români creștini, sapă o prăpastie primejdioasă între universitate – cea mai înaltă instituție culturală – și biserică.

Vă rugăm, domnule rector, a ne îndeplini această cerere: ca tradiția îndestul de cunoscută să nu fie scoasă din lăuntrul universității, care a fost și trebuie să rămână focarul de educație a neamului nostru.

Primiți, domnule rector, asigurarea profundului nostru respect.

[Urmează aproximativ 300 semnături]

D-sale, domnului rector al Universității de Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1000, f.425*)

37

Uniunea Evreilor Pământeni

Reprezentanța Uniunii

(Comitetul Central)

Strada Dr. Chiru Iliescu no. 11

(Fostă Zborului)

Telefon no. 38/9

[sfârșitul lui octombrie 1922]

U.E.P. Secția Iași

Onor. Reprezentanța U.E.P. București

Pentru zilele de miercuri 11 și joi 12 octombrie societatea sportivă și muzicală a tineretului evreu cercul „Maccabi”[1] a organizat două festivaluri pentru mărirea fondului școlii de ebraică, susținută de această societate. Pentru reușita serbărilor s-au făcut mari pregătiri și s-au vândut numeroase bilete.

În ziua spectacolului, circula zvonul prin oraș că mai mulți studenți vor face o manifestație ostilă în fața sălii Sidoli, unde va avea loc festivalul. Prima reprezentație care a avut loc miercuri a decurs în liniște deplină. În seara celei de-a doua reprezentații câțiva studenți îndârjiți au cerut să intre în grup în sală. Cererea nu le-a fost admisă.

Printr-un delegat al lor au cerut să vorbească cu președintele societății „Maccabi”. Delegatul studenților a cerut să impună el programul. Președintele societății „Maccabi” a refuzat să modifice programul în felul cerut de studenți.

Mai mulți spectatori, în frunte cu un delegat al societății „Maccabi” au căutat să aducă la cunoștința autorităților încercările de tulburare ale studenților. Nici unii din reprezentanții autorităților n-au fost de găsit. S-a hotărât atunci ca reprezentația să fie amânată.

La ieșire, studenții au atacat grupul de gimnastici evrei ai maccabilor. S-a încins o luptă în stil mare. S-au produs încăierări și în Piața Unirii, Piața Carol și lângă Biserica Sf. Spiridon.

Studenții au pornit spre Piața Unirii, de unde au pornit în grup către Căminul studentesc cântând „Pe al nostru steag”, „Trăiască Regele” și strigând „Joi jidanii”.

În seara de 24 octombrie era pus pe afișul Teatrului Național piesa „Ciuta”[2], în care avea să debuteze o artistă evreică, d-șoara Bürgher. Un grup de vreo 30 studenți din galerie au început să facă zgomot, să fluiera și să strige „Jos jidanca”. Din această pricină spectacolul a fost întrerupt și cu greu a putut continua[3].

Vă rugăm interveniți energic pentru a se pune capăt scandalurilor.

Cu toată stima
Comitetul U.E.P. Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1000, f.505*)

[1] Cercul „Maccabi” și-a început activitatea la Iași în 1919, având ca obiectiv organizarea unor întreceri sportive, spectacole de teatru, întreținerea unei orchestre ș.a. În chiar anul acesta, 1922, „Maccabi” și-a stabilit sediul la Școala „Tarbut” din Iași, unde organiza fel de fel de activități. Această organizație era strâns legată de dezvoltarea mișcării sioniste, promovând limba ebraică. De altfel, chiar denumirea – prin referința la unul din Maccabei – sugerează curajul, devotamentul și ideea de învingător. De pildă, în anii interbelici (de fapt încă din 1909), la Cernăuți a existat o echipă de fotbal cu această denumire, cu oarecare succese regionale, iar în capitală, la București, un club similar s-a înființat în 1919, al cărui succesori este Dinamo de astăzi.

[2] Este vorba de piesa lui Victor Ion Popa (1895-1945), a cărei premieră a avut loc în 1922, fiind premiată de Asociația Criticilor Dramatici.

[3] Săliile de teatru și unele reprezentații au fost ocazii și pretexte numai bune pentru manifestații antisemite studentești. Din bogata cazuistică amintim aici doar câteva, în afara suspendării din 1906 a reprezentării piesei *Manasse* a lui M. Ronetti-Roman, despre care vom menționa mai pe la finele acestui corpus de documente. De exemplu, în seara de 26 mai 1923, pe scena Teatrului Național din București a reluat drama lui N. Iorga, *Doamna lui Eremia*. Deși s-a luat măsura de a nu se vinde prea multe bilete studenților, un grup de antisemiți, destul de redus, a ocupat câteva bănci din spate, la parter, iar alții s-au mai instalat la galerie. Poliția, avertizată, a fost prezentă, cu destul de mulți agenți infiltrați. Scandalul a început în actul al II-lea, când a apărut pe scenă actorul Alexandru Finți (care era evreu, în 1925 interpretând rolul lui Lazăr din filmul *Manasse*, adaptare după Ronetti-Roman), studenții cuziști începând să vocifereze și chiar să strige „jidanii, jos jidanii”, pentru ca agenții de poliție să intervină rapid și să potolească lucrurile. O altă pildă! La Teatrul Național din Cernăuți s-a jucat pe 19 ianuarie 1933 premiera *Amorul veghează* (a lui G. Arman de Caillavet și Robert de Flers, în traducerea lui D. Anghel), la care au participat peste 200 studenți. La apariția

pe scenă a actriței Ani Fotino (soția lui M. Fotino, fost director al Teatrului Național din capitală), ce avea rolul principal, studenții au început să huiduie, apoi au început a intona cântece naționale. Poliția a intervenit și studenții au fost scoși din sală, nu fără incidente de forță în incinta teatrului și în fața acestuia. Apoi tinerii s-au îndreptat spre redacțiile ziarelor „Vorwörtz” și „Morgen Blatt”, pe care au vrut să le devasteze, fiind însă împiedicați de poliție. S-au dus apoi în Piața Unirii, unde au manifestat pentru scoaterea de pe scena Naționalului din Cernăuți a actriței Ani Fotino. Și tot în acest centru universitar, două luni mai apoi, pe 27 martie 1933, în fața Teatrului evreiesc „Pavilion” a izbucnit o violentă încăierare între studenți și evrei, geamurile edificiului și câteva piese de mobilier fiind distruse. Paradoxal este că în curtea imobilului unde se afla teatrul evreiesc funcționa și sediul Ligii Apărării Național Creștine din Cernăuți, încât incidentul era inevitabil.

38

Asociația Generală a Studenților Evrei
din Iași

1 noiembrie 1922

Domnule Rector,

Asociația Studenților Evrei în adunarea generală din 31 octombrie a luat în discuție ultimele agitații cu caracter antisemit din orașul nostru, puse în sarcina studențimii românești, care pot fi astfel refăcute:

1) O reprezentație a Asociației Sportive „Maccabi” a trebuit să fie întreruptă din cauza unui grup de manifestanți, care cereau schimbări în programul festivalului. Pentru seara când din nou se anunțase festivalul de mai sus, se adunase în Piața Unirii, în fața localului, același grup de manifestanți, care au declarat că vor împiedica cu orice chip reprezentația dacă nu li se admite cererea de modificare la program.

Reprezentantul Parchetului – și aici este pentru noi punctul important al conflictului – a tratat în piață cu manifestanții stând de vorbă cu ei ca cu reprezentanții legali ai studențimii ieșene. După tratative de aproape 2 ore, festivalul a început și bineînțeles, sub o formă oarecare, manifestanții reușiseră să-și impună punctul lor de vedere. Adăugăm că manifestanții la trecerea lor pe str. Lăpușeanu au fluerat și huiduit în dreptul cantinei noastre.

2) La Teatrul Național, la premiera piesei „V-a venit numirea”[1], s-a produs o manifestație ostilă unei artiste evreice – manifestație cu caracter vădit antisemit, căci artistei nu i se imputa decât că e evreică. Această manifestație, care a afectat în mod neplăcut publicul din sală, printre care și mulți intelectuali români, a fost pusă tot în seama studențimii ieșene. Ca urmare a acestui incident și fiindcă direcția teatrului voia să mențină piesa în vechea-i distribuție, au avut loc tratative între autorități (d. inspector general al artelor, direcția teatrului, prefectura poliției) și niște studenți care se intitulau „delegați ai studențimii ieșene”. De reținut e faptul că acești studenți s-au prevăzut cu calitatea de reprezentanți ai studențimii ieșene și în această calitate au fost tratați de autoritățile mai sus citate. Piesa, ca urmare a tratativelor, a fost scoasă de pe afiș și e cunoscut că manifestanții împănaseră teatrul decizi – cum declarau mereu – să provoace bătaie chiar, în caz că evreica va apare pe scenă. Ei cer și acum îndepărtarea artistei de la teatru pe motiv că e evreică. Această procedură a produs o mare indignare în populația Iașului, iar evreii ieșeni s-au văzut siliți să ia hotărârea de a nu mai intra la teatru până ce nu li se va acorda satisfacția legitimă.

3) După cum am amintit mai sus, sediul cantinei noastre este obiectul fluieraților și huiduielilor ori de câte ori un grup de acești manifestanți trec prin dreptul lui. De asemenea, ni s-a scos firma ce aveam la poarta sediului nostru, nu putem preciza de către cine, dar ne întrebăm cine ar fi putut-o face și cu ce intenție. La localul ce urmează a-l deschide în curând pe str. Păcurari pentru cămin, am aflat de câteva ori geamurile sparte cu pietroaie mari, pe care le păstrăm și acum și se poate deduce, după poziția localului și felul cum s-a procedat la distrugere, că nu poate fi opera unor răufăcători sau bețivi, care au vizat numai întâmplător localul nostru, ca pe oricare altul. Ne întrebăm din nou cine poate fi autorul acestor pagube ce ni se produc.

Ca urmare a tuturor acestor tulburări s-a produs în opinia publică ieșeană o iritare în contra studențimii ieșene în sarcina căreia se aruncă aceste provocări antisemite. E firesc ca chiar majoritatea populației românești să se îngrijoreze de aceste acțiuni ale „studenților români” – cum se spune –, care intervin și reușesc să-și impună prin scandaluri punctul lor de vedere în chestiuni de interes obștesc.

Pe de altă parte, atitudinea ce ia autoritățile în aceste tulburări dovedește că și ele sunt convinse că au în fața lor elemente legal reprezentative ale studențimii ieșene; numai din această cauză, credem, autoritățile au fost față de turbulenți mai mult decât îngăduitoare și n-au făcut uz de drepturile izvorâte din legile țării pentru menținerea ordinii. În consecință, avem onoare a vă supune spre cercetare următoarele propuneri și a dispune aplicarea lor în cazul că le veți [crede] utile:

1) Să fie de urgență convocate într-o ședință comună, prin delegați sau în plenum, comitetele societăților studențești legal constituite, care dacă va fi cazul să dezavueze pe turbulenții ce fals lucrează în numele întregii studențimi, și acest act să fie dat publicității și oficial făcut cunoscut autorităților.

2) Capii turbulenților bine cunoscuți de autorități să fie judecați după prevederile Regulamentului nostru de disciplină, pentru calitatea ce și-au însușit față de autorități și pentru tulburările a căror răspundere o poartă.

3) Să se instituie o reprezentanță legală și autorizată a studențimii pe lângă autoritățile Iașului pentru prevenirea noilor tulburări ce s-ar ivi (din aceasta să facă parte și un delegat al A[sociației] S[udenților] E[vrei]).

Aceste măsuri ar avea un efect practic și unul moral.

Practic: Autoritățile vor putea să-și reia libertatea față de turbulenți și vor aplica legile țării pentru menținerea ordinii și garantarea drepturilor cetățenilor.

Moral: Opinia publică lămurită, ponosul nu va mai cădea asupra tuturor studenților și scandalurile din urmă ar fi considerate, cum și sunt, opera unor turbulenți care n-au altceva mai bun de făcut și care trebuie tratați ca atare.

Socotim, domnule rector, că hotărârile domniei voastre izvorâte din spiritul de conservare a adevăratei demnități studențești, care v-a condus întotdeauna, vor pune lucrurile la punct spre satisfacția populației ieșene și a studențimii pașnice.

Primiți, vă rugăm, domnule rector, asigurarea profundului nostru respect.

Votat în Adunarea Generală din 31 octombrie 1922

Comitetul Asociației Studenților Evrei

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1000, f.481-482*)

[1] În realitate este vorba de piesa de teatru „Ciuta” a lui Victor Ion Popa.

Regatul României
Prefectura Poliției Iași
No. 8412/1922 noiembrie 9

Confidențial

Domnule Rector,

Urmare adresei dv. no. 38 (conf.) din 7/XI/1922 am onoarea a vă înainta alăturat o copie după raportul celor întâmplate cu ocazia reprezentației de la Teatrul Național în seara zilei de 24/X – 1922 privitor la manifestațiile antisemite. În acest raport este trecut și numele studenților.

Prefect
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității Iași

[Anexă]

Copie după raportul confidențial

Am onoare a vă aduce la cunoștință că în seara zilei de marți 24/10 – [1]922, cam pe la orele 8-8 ½, am fost anunțat telefonic de către dl. director al Teatrului Național[1] că studențimea universitară intenționează a fluiera în timpul spectacolului „V-a venit numirea” pentru motivul că direcțiunea teatrului a introdus în roluri o artistă evreică în locul unei artiste românce care la repetiție a luat parte în același rol din piesă.

Telefonic am ordonat ca toți soldații disponibili de la comp. de jandarmi pedestri să vie în pas alergător spre localul teatrului, am sesizat pe dl. comandant al companiei de jandarmi, și împreună cu personalul polițienesc disponibil am fost prezenți în teatru la ora 8 ½ precis.

Am luat personal contact cu dl. director [M.] Codreanu și am căzut de comun acord asupra tuturor măsurilor ce am luat pentru a preveni un scandal care putea lua proporții considerabile în localul teatrului.

A fost liniște completă de la ridicarea cortinei și până în momentul când a apărut pe scenă artista în chestiune.

După câteva minute de la apariție, un grup de aproximativ 50-60 studenți universitari care aveau bilete cumpărate în galeria din dreapta au început a fluiera, tulburând liniștea din sală.

Am intervenit personal și am constatat că acest grup sub conducerea studenților I. Sârbu, Gârneață[2], A[urel] Ibrăileanu, [Sava] Mărgineanu și în special [Victor Puiu] Gârcineanu erau într-o stare de enervare dusă la exces, și am putut reuși pentru moment a calma spiritele, scandalul încetând și scoțând în culoar pe studenții sus menționați care și-au luat întreaga răspundere a acestei tulburări.

La un moment dat un student din sală a protestat contra atitudinii necuviincioase ce o luase autorul piesei, care și-a aprins o țigară în lojă, fiind suit pe balustradă, și în acest moment fluierăturile atât în galerie, cât și protestări în sală (staluri), am intervenit din nou împreună cu comandantul companiei de jandarmi, și cu mare greutate s-a putut restabili liniștea, la sfârșitul actului studentimea părăsind sala. Restul spectacolului cu piesa „Ciuta” a continuat în liniște.

În sală mai manifestau studenții [Vasile Tit.] Prelipceanu, [C.] Mădârjac, [Gr.] Ghica și alții.

Pentru conformitate
Șef birou [indescifrabil]

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1000, f.508-509*)

[1] La data respectivă director era sonetistul Mihai Codreanu (1876-1957), care a ocupat această funcție între 1919 și 1923. Mai târziu, Codreanu a fost profesor și rector al Conservatorului de Artă Dramatică din Iași (1933-1939).

[2] Ilie Gârneață (1898-1971) este unul din liderii mișcării legionare, participant la primul război mondial ca voluntar, încă de la 19 ani, în 1922 devenind președintele Asociației Studenților Creștini. Și-a manifestat antisemitismul profund în mai toate felurile, de la activitatea publicistică, până la formele extrem de violente. După rebeliunea legionară s-a refugiat în Germania, unde a rămas și după război, mereu și mereu manifestând nostalgii de extremă dreapta.

40

[Înregistrat la 9 noiembrie 1922]

Domnule Rector,

Subsemnații studenți mediciști, alcătuiți în comitet de inițiativă, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a ne aproba convocarea unei adunări a studenților mediciști în scopul de a pune bazele unei noi societăți a studenților mediciști care să cuprindă întreaga studentime medicinistă, fără deosebire de naționalitate – actuala societate neprimind decât pe studenții români-creștini – și care în activitatea ei extrașcolară să se manifesteze în mod cât mai civilizată.

Primiți vă rugăm asigurarea deosebitului nostru respect.

[Din cele 13 semnături descifrăm: Eug. Aburel, Franche, M. Kipail, Elias Wachtel, A. Feldman, N. Alissandrescu, Petrovanu, S. Avram, Coca Wittner, A. Șloimovici, I. Munteanu, V. Caraman]

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1000, f.534*)

Declarație

Eu subsemnatul, Aron Maier, domiciliat în Iași, str. Sf. Lazăr 72, aflându-mă cu prietenii mei Leon și Iosif Samuil[1], și cu d-nu Paul Goldstein în localul Tunelul Traian[2], stând la masă și mâncând ceva și discutând mai multe fleacuri între noi pe evreiește, în timpul acela intrând un domn mort beat și plin de noroi s-a așezat la masă cerând un [sic!] jumătate de vin, fără să ne privească pe noi, la un moment dat d-nu se ridică și a început să facă gălăgie să nu vorbim limba jidovească că dânsul este feciorul d-lui Cuza[3]. Atunci noi cu toții i-am răspuns frumos că ne aflăm într-un local public și avem dreptul să vorbim orișice limbă. După vorbele astea d-nu se ridică și pleacă fără să știm ceva, după un moment dat se prezintă d-nu patron și ne spune să plecăm pe ușa cealaltă, că stau la ușă vreo 15-20 studenți înarmați și vor să ne omoare, făcând gălăgie pe str., că „trebuie să omorâm jidanii”. Atunci noi am declarat patronului că ne este frică să ieșim în stradă ca să nu ne bata.

În timpul acela venind vreo trei-patru agenți intrând în local rugându-mă să mergem până la poliție, noi i-am ascultat și am mers, ducându-ne prin strada Lăpușneanu și în urma noastră a urmat vreo 20 studenți strigând că avem noroc că ne duce poliția, altfel ne omoară ca pe niște câini fiindcă suntem jidani și nu trăim în Palestina.

Intrând în Poliție, adică Comisia I, și toți studenții după noi au început să facă gălăgie că l-am bătut pe d-nu student, cu toate că nu se afla nici unul din d-nii studenți în localul Tunelul lui Traian. Atunci unul din d-nii studenți s-a prezentat la mine în localul Poliției, spunându-mi să stau drepti, dacă nu îmi dă una în cap și rămân pe loc. Atunci d-nu subcomisar de serviciu ne-a trimis în odaia a doua ca să nu provoace d-nii studenți scandal în localul Poliției.

Aceasta este declarația mea pe care o susțin și o semnez cu [mână] proprie astăzi în 9 noiembrie [1]922.

Aron Maier
Str. Sf. Lazăr 72 Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1000, f.573*)

[1] Iosef și Leon Samoil erau frați, iar ambii erau veri cu Aron Maier.

[2] Este vorba de restaurantul „Trocadero”.

[3] A.C. Cuza a avut patru copii, din care băieții Gheorghe (George) și Grigore, cel dintâi ajungând profesor de drept roman la Universitatea din Iași.

Report relativ la dezordinile antisemite din Huși, Bârlad, Iași și Botoșani

16 noiembrie 1922

Domnule Ministru,

Conform rezoluției dv., pusă pe intervenirea U.E.P.[1] centrală din București, din 28.X.922, am făcut ancheta relativ la propaganda de antisemitism în școală și la dezordinile de stradă, cu caracter antisemit, în orașele Huși, Bârlad, Iași și Botoșani.

Am făcut ancheta la Huși în zilele de 31 oct., 1, 2, 3 și 4 noiembrie c.; la Bârlad în zilele de 6, 7 și 8 noiembrie c.; la Iași în ziua de 9 noiembrie și la Botoșani în zilele de 10, 11 și 12 noiembrie c. Rezultatul se vede mai la vale.

Huși

Din cercetările făcute de subsemnatul la prefectura județului, la poliția orașului, la comunitatea israelită și la U.E.P. locală, precum și din declarațiile primite și procesele verbale ale conferinței plene a profesorilor liceului, urmează următoarele fapte precise:

1) La scandalul produs la teatru, în vacanța mare, în seara de 8 august a.c., cu ocazia reprezentării unei piese în jargon de către trupa Kanapof[2], au luat parte studenții și absolvenții de liceu. Din declarațiile aici anexate, se stabilește că numai 2 elevi români de liceu, anume Hâncu cl. VI și Puiu cl. VII au fost atunci în sala teatrului. Acești elevi, în urma cererii subsemnatului, au fost cercetați de profesorii diriginți respectivi, d-nii I. Popescu și I. Delescu, și nu s-a putut stabili vinovăția lor.

D-nii profesori I. Popescu și I. Delescu nu pot fi bănuți de părtinire și nici de antisemitism fiindcă d-lor, împreună cu d-l profesor N. Păsculescu, au venit din propria inițiativă la cancelaria U.E.P. locală și în prezența membrilor comunității evreiești au făcut declarații verbale și apoi scrise, aici anexate, afirmând că se face antisemitism în loc[alitate] de către d-nii I. Zelea-Codreanu, profesor, și I. David, profesor și director.

2) În timpul serbărilor încoronării M.M.L.L. Regele și Regina, în serile zilelor de 15 și 16 oct. a.c., la retragerea cu torțe, au fost dezordini de stradă: retragerile cu torțe au fost făcute numai de elevii școlii normale și elevii liceului, având în frunte fanfara școlii normale. Elevii, încolonați și încadrați de 4 sergenți de oraș și 2 subcomisari, sub supravegherea d-lui I. David, directorul liceului și al școlii normale, însoțit de 6 profesori și 2 pedagogi, au executat programul stabilit, mergând în perfectă ordine pe stradele fixate în program. În piețele Unirea și Mârza s-a jucat Hora Unirii, conform programului, atunci mulțimea băieților de prăvălie și a tinerilor meseriași a năvălit, a rupt cordoanele, s-au amestecat cu elevii și dezordinile s-au produs. S-a aruncat cu castane sălbatice și cu pietre și s-au spart geamuri, chiar și d-nii I. David, C. Alexandrescu și Rădulescu, profesori, au fost loviți cu castane și cu pietre.

Imediat ce s-au produs dezordinele, hora a fost oprită, elevii au fost încolonați și porniți. În grupa elevilor liceului erau și elevi evrei și întreaga grupă a fost sub conducerea elevului evreu Beral Avram, din cl. VIII-a, elev de serviciu.

În toate declarațiile primite, în cancelaria U.E.P., anexate aici, deși se afirmă că elevii de liceu au aruncat cu castane și cu pietre, nu se precizează nici un nume de elev, și elevii evrei care au luat parte împreună cu elevii români creștini la retragere, în declarațiile lor aici anexate[3], nu citează nici un nume de elev român care să fi aruncat cu castane și cu pietre.

3) La acest liceu a fost până acum uzul de a se alege de către elevii fiecărei clase, în prezența directorului, câte 2 chestori, un bibliotecar și un judecător dintre elevi. În anul școlar trecut a funcționat tot anul chestorul evreu Șaimovici Milu, ales de elevi în cl. VII-a, profesorul diriginte al clasei fiind d-l I. Zelea-Codreanu.

Anul acesta școlar, în clasa a IV-a, unde urmează 46 elevi români creștini și 11 elevi evrei, la 18 oct. a.c., în prezența directorului, s-au ales chestori elevii Ghiga Cornlăuți și Friedman Max. Elevul evreu Friedman Max s-a ales cu 16 voturi.

În clasa a VI-a, unde urmează 9 elevi români creștini și 14 elevi evrei, d-l director n-a făcut alegere de chestori, ci a păstrat chestorii români creștini din anul trecut.

4) La 23 oct. a.c., adică peste 5 zile de la alegerea chestorilor, la finele orei de limba germană, elevii români creștini ai cl. a IV-a au reclamat d-lui profesor I. Zelea-Codreanu că la ei în clasă s-a ales, în mod neregulat, un chestor evreu, pe care ei nu-l voiesc. Fiindcă elevul Holban, care a făcut această reclamă d-lui I. Zelea-Codreanu, în numele colegilor săi români creștini, a pronunțat mai întâi chestor „jidani” și apoi chestor „evreu”, d-l I. Zelea-Codreanu a spus că acesta este numele lor adevărat, după statul Iuda, din care au fost împrăștiți și că toate popoarele din lume îi cunosc cu acest nume. A se vedea declarația d-lui I. Zelea-Codreanu aici anexată.

5) La 24 oct. a.c., în ora de chimie, elevii români creștini au făcut d-lui director I. David aceeași reclamație ca în ajun d-lui I. Zelea-Codreanu, demonstrând că a fost o fraudă în alegere, fiindcă ei, elevi români creștini, n-au votat nici unul pe un chestor evreu, că elevii evrei sunt 11 în clasă și că elevul Friedman Max a avut 16 voturi și prin urmare unii elevi evrei au dat câte două voturi elevului Friedman Max.

Fiindcă la prima votare, la 18 oct. a.c. d-l director I. David nu făcuse controlul buletinelor, a dispus o nouă votare, ca verificare. Elevul Friedman Max spune că nu mai dorește să fie chestor, fiindcă elevii români nu-l mai ascultă. D-l director îl asigură că îi va da tot sprijinul dacă va fi ales și va pedepsi elevii turbulenți. Procedându-se la votare, elevul Friedman Max face semn elevilor evrei ca să nu voteze. Elevii evrei se scoală și spun directorului că ei nu votează, în afară de elevul evreu Roșu Haim, care a votat. Directorul, în urma acestui refuz, îi dă afară din clasă, iar ei ies zgomotos afară. A se vedea procesul-verbal al conferinței plene din 2 noiembrie c.

6) În aceeași zi, 24 oct. a.c., a urmat o întrunire a părinților elevilor evrei la sediul U.E.P. și s-a hotărât retragerea băieților evrei din liceu și a fetelor evreice din școala secundară de fete, până li se va da promisiunea că nu se va mai practica antisemitismul în școală. A se vedea adresa U.E.P. Huși către U.E.P. centrală București, anexată în copie aici.

7) A doua zi, 25 oct. a.c., 94 elevi evrei n-au mai venit la școală, continuând a urma la școală regulat numai 14 elevi evrei, și anume 9 elevi în cl. I-a, 5 elevi în cl. a II-a și 2 elevi în cl. a III-a. De asemenea, și majoritatea elevilor evreice n-au mai venit la școala secundară de fete.

8) La 27 oct. a.c., conform hotărârii conferinței plenare a profesorilor liceului, profesorii diriginți în orele 9-10 a.m. au cercetat în clasele respective cauzele retragerii elevilor evrei de la școală. Deși elevii evrei fuseseră anunțați prin colegii lor și prin afișe puse la școală, n-au venit la școală decât elevii evrei din cl. a VI-a, profesor diriginte d-l I. Popescu.

Din aceste cercetări sunt de reținut următoarele fapte:

a) Elevul Vexler Iancu, din cl. II A, a declarat că a lipsit de la școală în ultimele 3 zile fiind împiedicat de d-l Meirovici, vicepreședintele comunității israelite, spunându-i că nu trebuie să vină la școală și că evreii vor face liceu propriu. Acest elev a continuat și continuă să vină la școală.

b) Elevii evrei din cl. a VI-a, prezenți la cercetarea d-lui profesor diriginte I. Popescu, au declarat că părinții nu-i mai lasă să vină la școală, că între ei și colegii lor români au fost adeseori incidente. Elevul Hâncu, aducând la școală ziarele „Naționalistul” și „Apărarea Națională”, ei au adus cărți evreiești și au vorbit între ei jargonul. Întrebați și de d-l director de ce nu vin la școală, au răspuns că sunt opriți de U.E.P.

9) În aceeași zi, 27 oct. a.c., orele 2-4 p.m., conform hotărârii aceleiași conferințe, a urmat o consfătuire a d-lui director cu părinții elevilor evrei, pentru a cunoaște cauzele retragerii elevilor evrei de la școală și a găsi soluția pentru liniștirea lucrurilor.

La consfătuire au venit numai 8 părinți, între care au fost d-nii Meirovici Șloim, vicepreședintele comunității israelite, și S. Faerștein, dirigintele școalei israelito-române. Nu s-a ajuns la nici o soluție împăciuitoare. Nu consemn aici discuțiile avute fiindcă în actele aici anexate ele sunt redată cu totul diferit de ambele părți.

10) În aceeași zi, 27 oct. a.c., orele 6 p.m., s-a întrunit consiliul școlar al liceului care, în urma discuțiilor consemnate în procesul-verbal no. 3, aici anexat în copie, a pedepsit elevii evrei, împărțindu-i în trei categorii. Prima categorie, capii mișcării, în număr de 21, s-a aplicat pedeapsa prevăzută de art. 184, al. I, eliminarea definitivă din toate școalele statului. Elevilor din a doua categorie, în număr de 29, care au luat parte la întrunirile ținute la Sinagogă și U.E.P., s-a aplicat pedeapsa prevăzută de art. 184, al. f, eliminarea din școală până la finele anului, cu dreptul de a se înscrie în altă școală publică. Elevilor din a treia categorie, în număr de 44, mai puțin vinovați, s-a aplicat pedeapsa eliminării pe una lună.

11) Au urmat apoi întruniri de protestare ale elevilor din localitate, la sediul U.E.P., în zilele de 28 și 29 oct. a.c., cu apeluri tipărite, în care apeluri se spune că să se decidă înființarea unui liceu pentru băieții și fetele evreilor, „în care copiii să poată primi o adevărată cultură neinfluențată de alte curente vătămătoare sufletului și educației, care numai în folosul patriei nu sunt”. A se vedea declarația comunității israelite din Huși, din 1 nov. a.c., la care este anexat apelul tipărit.

12) D-l Pincu Șapira, ceasornicar evreu din Huși, prin petiția înregistrată la poliția locală sub no. 12630, din 26 oct. a.c., anexată în copie aici, comunică poliției că d-sa n-a ținut socoteală de hotărârea luată de mai mulți copii de evrei de a nu mai urma la școală și a continuat a trimite băiatul la liceu și fata la școala secun-

dară. În lipsa sa acasă, s-a prezentat soției sale, la 25 oct. a.c., d-nii Segal și Frișof, avocați, pentru a o convinge să nu mai trimită copii la școală, iar la 26 oct. a.c. s-a prezentat un elev de liceu, amenințând cu spargerea geamurilor de la vitrină. D-sa cere prin acea petiție protecțiunea poliției.

13) D-l Șmil Roșu a declarat în scris la școală, în prezența d-lor profesori Cristian și Simionescu, că copiii săi Roșu Haim și Roșu Levi au fost împiedicați cu forța de a veni la școală, luându-li-se și cărțile de către elevii evrei greviști din cursul superior. A se vedea procesul-verbal al conferinței plene, din 3 noiembrie c., anexat aici.

Mai este o contra-declarație a d-lui Șmil Roșu, din 1 noiembrie c., prezentată subsemnatului de către d-l A. Magder, secretarul general al U.E.P. centrală București, anexată aici, prin care d-l Șmil Roșu spune că alți copii au îndemnat pe copiii săi să se întoarcă acasă, iar cărțile pierdute de băiatul său le-a găsit în urmă.

14) În cancelaria U.E.P. Huși, în zilele de 1, 2 și 3 nov. c., am fost continuu asistat de d-l A. Magder, secretarul general al U.E.P. centrală București și am primit 36 declarații aici anexate, dintre care 15 declarații mi-au fost prezentate de către d-l A. Magder, făcându-se pe fiecare declarație mențiune despre aceasta.

15) Din cercetările făcute de subsemnatul în arhiva liceului urmează că acușările relative la constituirea comitetului școlar, la înscrierile elevilor în clasele bugetare și nebugetare, precum și la taxele școlare – nu sunt întemeiate, aceste lucrări sunt făcute în conformitate cu legea, regulamentele și circulările Ministerului. De asemenea și celelalte acușări aduse prin declarații individuale și totalizate în declarația d-lui președinte al comunității israelite locale, din 2 nov. c., sunt neîntemeiate, ele sunt clarificate în procesele verbale ale conferinței plene din 2 și 3 noiembrie c.

*

Am izolat complet faptele precise de comentariile subsemnatului, pentru ca să se poată trage ușor concluziile, independent de comentariile subsemnatului.

Acum comentariile.

1) Principiul pedagogic al alegerii premianților, chestorilor, bibliotecarilor și judecătorilor elevi de către colegi a fost experimentat oficial acum 10-12 ani, dar a fost imediat părăsit, dând mai pretutindeni rezultate dezastruoase. La liceul din Huși, după cum se vede, s-a menținut până astăzi, producând animozități inerente alegerilor, între elevii români și evrei.

D-l director I. David a contribuit la creșterea animozităților între elevii români și evrei, făcând alegeri în toate clasele, afară de clasa a VI-a, unde fiind 14 elevi evrei și numai 9 elevi români, n-a făcut alegere de chestori, păstrând chestorii români din anul trecut. Desigur că elevii evrei din clasa a VI-a și din tot liceul au avut dreptul să tragă concluzia că d-l director I. David, prin această măsură, a evitat alegerea chestorilor evrei în clasa a VI-a.

Lipsa de control la prima alegere din clasa a IV-a a produs nemulțumirea elevilor români prin confirmarea chestorului Friedman, ales prin fraudă; iar răsutul hotărât de d-sa, desigur din inadvertență, a procurat elevilor evrei din cl. a IV-a ocaziunea de a-și arăta nemulțumirea lor abținându-se de la vot, o abatere de la disciplina școlară, care a avut ca urmare darea lor afară din clasă.

Această dare afară din clasă era numai un început de pedeapsă, care nu putea atrage decât maximum 7 zile eliminare din școală, în cazul când directorul nu aducea cazul în conferință sau în consiliul școlar. Faptul acesta este cunoscut de toți elevii liceului, fiindcă la deschiderea fiecărui an școlar directorul face cunoscut elevilor datoriile și pedepsele.

2) Faptul însă că chiar în aceeași zi populațiunea israelită, cetățeni ai statului român, au părăsit calea legală, au retras băieții de la liceu și fetele de la școala secundară, au terorizat pe cetățenii evrei care au continuat a-și trimite copiii la școală, au ținut întruniri la Sinagogă și U.E.P., blamând școala românească și agitănd ideea înființării unui liceu evreiesc, „în care copiii să poată primi o adevărată cultură (sic!) neinfluențată de alte curente vătămătoare sufletului și educației”, faptul acesta n-ar putea fi explicat numai prin darea afară din clasă a 11 elevi evrei, chiar înainte ca pedeapsa lor să fie hotărâtă și afișată, conform regulamentului.

Dar mai este încă ceva. Populațiunea israelită, cetățeni români, chiar și după ce au retras copiii de la școală, nu s-au plâns Ministerului, autoritatea școlară superioară, ca să le facă dreptate, ci s-au plâns prin U.E.P. locală la U.E.P. centrală București, ca aceasta să intervină la Minister pentru a li se satisfacă cererile.

3) Populațiunea israelită se plânge în contra d-lui profesor I. Zelea-Codreanu, că ține cuvântări antisemite în școală, în orele de limba germană, dar precizează un singur fapt, anume că a făcut teoria cuvântului *jidan*, fapt pe care și d-l I. Z. Codreanu îl recunoaște, după cum se vede în prima parte a acestui raport.

Este adevărat că populațiunea israelită locală se simte foarte jignită când li se adresează cuvântul de „jidan”. Din discuțiunile pe care le-am avut cu d-l A. Magder, secretarul general al U.E.P. centrală București, d-sa a declarat și la Iași, și la Bârlad, și la Botoșani, în prezența a diferite persoane, că s-a discutat această chestiune și cu d-l dr. [Moses] Gaster, cu ocaziunea trecerii sale recente prin România, și că d-l dr. Gaster le-a dat ideea de a scoate un ziar cu titlul „Jidanul”, tocmai pentru a clarifica și liniști populațiunea israelită în această privință. D-l A. Magder lucrează actualmente pentru realizarea acestei idei.

4) Am discutat cu o comisiune de notabili evrei posibilitatea aplanării acestui conflict, dar n-am izbutit, comisiunea prezentându-mi un proces-verbal al părinților elevilor, din 2 noiembrie a.c., în care se cuprind cereri contrare legii și regulamentului și afirmând că nu se renunță la nici una din aceste cereri.

*

Din cele expuse mai sus rezultă: 1) că d-l director I. David, nepăstrând aceeași măsură în toate clasele, în chestiunea alegerii chestorilor, a nemulțumit și pe elevii evrei, și pe elevii români, fapt de care s-a folosit comunitatea israelită și secțiunea U.E.P. locală, dându-i proporțiile expuse în acest raport; 2) că părinții celor 11 elevi evrei din clasa a IV-a, în loc să se folosească de calea legală, plângându-se individual sau colectiv Ministerului și cerând respectarea legii și pedepsirea vinovaților, ei, cetățeni români, au părăsit calea legală și s-au adresat comunității israelite și U.E.P. locală, care au încercat să facă din acest mic incident școlar un mare conflict antisemit.

Subsemnatul, prin procesul-verbal de inspecție al liceului, anexat aici, am luat următoarele măsuri:

1) Pentru a se preveni în viitor orice animozități între elevii români și evrei, chestorii claselor vor fi desemnați de profesorii diriginți respectivi fără nici un fel de alegere. Se va renunța și la judecătorii elevi.

2) Se va afișa imediat pretutindeni: în clase, pe coridoare, la intrare, în cancelarie că este cu totul oprit a se vorbi în tot cuprinsul școlii jargonul „idiș”, precum și de a se adresa cuvinte insultătoare și jignitoare la adresa elevilor evrei, ca: jidan, târtan etc. De asemenea, este oprit a se aduce la școală jurnale, reviste și cărți străine de școală. Se vor pedepsi sever elevii contravenienți.

3) Direcțiunea liceului, față de eventualele cereri de reînscrisere ale elevilor retrași, va proceda conform regulamentului, va supune fiecare cerere în parte conferinței plene a corpului didactic și se va decide ținându-se mai ales seamă de purtarea elevului de la retragerea din școală și până la cererea de reînscrisere.

Pe lângă aceste măsuri luate de subsemnatul, mai sunt de părere să se facă observațiuni d-lui director I. David, pentru că n-a păstrat aceeași măsură în toate clasele în chestiunea alegerii chestorilor, precum și pentru inadvertența sa în alegerea chestorilor la clasa IV.

De asemenea, se va atrage atențiunea d-lui profesor I. Zelea-Codreanu, fiind cunoscute ideile sale politice, ca pe viitor să evite pe catedră și în tot cuprinsul școlii orice expresii și orice discuțiuni care ar putea fi interpretate ca propagandă antisemită.

Rămâne ca d-voastră să decideți cum veți crede de cuviință.

Bârlad

Din cercetările făcute de subsemnatul la prefectura județului, la poliția orașului și din declarațiile primite la comunitatea israelită și U.E.P. locală, declarații în număr de 20, dintre care 6 declarații prezentate de către d-l A. Magder, secretarul general al U.E.P. centrală București, precum și din procesul-verbal al conferinței plene a profesorilor liceului, din 8 noiembrie c., rezultă următoarele:

1) În nici o declarație nu se afirmă că ar fi vreun fel de propagandă antisemită în liceu.

2) La reprezentațiile trupei de teatru Kanapof nu s-a produs nici un fel de dezordine.

3) În timpul serbărilor încoronării, programa oficială pentru serbările de zi și de seară, la care au luat parte elevii liceului, elevii au fost conduși în ordine de către supraveghetorul și secretarul liceului, neproducându-se nici un fel de dezordine până la terminarea lor și trimiterea elevilor acasă.

4) Dezordini de stradă, cu bătăi și spargerii de geamuri, s-au produs în seara de 15 și 16 octombrie c. În grupele de tulburători ai ordinii au fost amestecați și elevi de liceu, dar în nici o declarație nu se precizează că elevii de liceu au spart geamuri și nu se dă nici un nume de elev care s-a dedat la asemenea vandalisme.

Dosarul cu procesele verbale încheiate de poliție relativ la aceste dezordini, anexat în copie aici, arată că 17 elevi de liceu au fost amestecați printre tulburători, dintre care unii elevi au fost bătuți și chiar răniți. Lămuresc că aceste tulburări de stradă s-au produs după terminarea serbărilor oficiale de seară și trimiterea elevilor acasă.

*

Fiindcă directorul liceului și profesorii diriginți au așteptat ancheta fără să facă vreo cercetare, să afle elevii amestecați în tulburările de stradă, să stabilească vina fiecăruia și să le dea sancțiunile prevăzute de lege și regulament, am cerut prin procesul verbal de inspecție, aici anexat în copie, să se procedeze de urgență la cercetarea acestor tulburări și procesele verbale încheiate de conferințele școlare să se înainteze Ministerului pentru a se anexa la dosarul anchetei.

Iași

În ziua de 9 noiembrie c. am luat contact cu d-l [Moritz] Wachtel, președintele U.E.P. locală, fiind de față și d-l A. Magder, secretarul general al U.E.P. centrală București. D-l Wachtel a declarat că n-are nici o cunoștință prin sine însuși și nici prin vreun membru al U.E.P. locală nu i-a adus la cunoștință că vreun elev de liceu sau de școală comercială ar fi luat parte la vreo mișcare antisemită locală. De asemenea, nu i s-a adus la cunoștință că există vreun focar de propagandă antisemită în liceele și școlile comerciale locale.

În conferința directorilor liceelor și școlilor de comerț locale, convocată de subsemnatul în cancelaria liceului „Național” la 9 noiembrie c., fiecare director a confirmat că nu există nici un fel de propagandă antisemită în școlile respective și că elevii n-au luat parte la nici o manifestare antisemită pe stradele orașului. D-l director al liceului Internat a adus la cunoștința conferinței cazul elevului Schor Al. din clasa a VII-a, care a dat o informațiune calomnioasă la ziare în chestiunea antisemitismului în școală și pentru care elev conferința școlară va decide. Se anexează raportul no. 443/922 al Liceului Internat asupra acestui caz.

D-l prefect de poliție de asemenea mi-a confirmat că elevi din liceele și școlile comerciale locale n-au luat parte și nu sunt amestecați în nici o manifestare antisemită pe stradele orașului.

Botoșani

Din cele două declarații, precum și din declarația președintelui eforiei comunității evreiești din Botoșani, primite de subsemnatul în cancelaria U.E.P. locală, fiind de față d-l A. Magder, secretarul general al U.E.P. centrală București; din cercetările făcute la poliție, parchet și judecătoria locală, din procesul verbal al conferinței plenare a profesorilor liceului, convocată de subsemnatul, la 10 noiembrie c., rezultă următoarele:

1) S-au produs tulburări în sala teatrului în seara de 10 a.c., în timpul reprezentației trupei israelite Kanapof, de către studenți veniți din Iași anume pentru aceasta. În sala teatrului au fost și elevi de liceu, dar nu se precizează nici un nume de elev și nici ce anume dezordine au făcut elevii. Desigur, în sală au fost și elevi evrei, ca spectatori, fiindcă cunosc jargonul.

În actele dresate de poliție se citează numai doi elevi români de liceu, anume Teodor Chirilă și Pricop Emanoil, despre care elevi direcțiunea liceului atestă că sunt retrași din liceu.

2) Nici un fel de dezordine nu s-a produs în timpul serbărilor încoronării.

3) Nu există nici un fel de propagandă antisemită în școală, aceasta se dovedește amănunțit în procesul verbal al conferinței plenare a profesorilor anexată aici.

Inspector general
C. Georgescu

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 512/1922, f.392-398*)

[Rezoluție: „24.XI.1922. Se aprobă raportul d-lui Inspector General Georgescu și se vor aduce la îndeplinire cele arătate în partea fiecărei concluziuni. Dr. Angelescu”]

[1] Este vorba de Uniunea Evreilor Pământeni, înființată în 1909, devenită din 1923 Uniunea Evreilor Români.

[2] Trupa de teatru „Kanapof” era de limbă idiș. Turneul ei prin Moldova, în 1922, a fost compromis datorită manifestărilor antisemite, uneori deosebit de violente.

[3] Mai multe documente ce au stat la baza acestui raport se află în același dosar, f.399-404; vezi și dos. 513/1922.

43

Societatea Studenților în Medicină din Cluj

No. 99/1922

Domnule Decan !
Onorat Consiliu Profesorat !

Studenții de la facultatea de medicină din Cluj, porniți din sentimentele cele mai frumoase față de știința care voim să ne-o însușim la această facultate, întruniți în ședința plenară din 13 l.c. în sala Societății Studenților în Medicină din Cluj, au hotărât în unanimitate a prezenta onoratului Consiliu profesoral spre delibere următoarele puncte:

1) Deoarece instituțiile facultății de medicină sunt făcute pentru un anumit număr de studenți, iar o afuență prea mare constituind o piedică evidentă pentru pregătirea noastră medicală, cerem limitarea numărului celor ce se prezintă la înscriere în raport direct cu capacitatea didactică a Clinicilor și a Institutelor.

Totodată, având în vedere interesul național, credem că ar fi bine să se dea prioritate elementului autohton (înțelegând prin aceasta preferința la înscrieri, lucrări etc).

2) Având în vedere că după toate concesionile date pentru a-și însuși limba română timp de 3 ani de zile, studenții străini și azi încă manifestă o vădită antipatie pentru graiul românesc, constatând aceasta în mod clar la cursuri și examene, cerem respectarea strictă a limbii oficiale în asemenea ocaziuni.

3) Existând la această facultate studenți de naționalitate evreiască, care și-au găsit refugiul aci (eliminați fiind de la facultăți străine, neposedând încă cetățenia română și de a căror bune intențiuni nu putem garanta), cerem imediata lor ex-matriculare.

4) Cerem ca pentru studenții veniți de la alte facultăți străine să se ceară examene de diferență (din materiile care figurează în plus în regulamentul facultății noastre), întrucât este constatat că mai toți aceștia vin aci numai pentru a-și da anumite examene, plecând după aceea înapoi și echivalându-le.

5) Pentru a face posibilă limitarea cerută în punctul 1 și pentru o eventuală selecțiune de medici care să ridice prestigiul facultății noastre credem că ar fi bine să se instituiască un concurs de admitere în anul I, constând din anatomia, fiziologia și igiena predată în liceu.

Convinși că onoratul consiliu profesoral va da atențiunea cuvenită prezentului memoriu, care exprimă doleanțele juste și reale ale studenților români de la facultatea de medicină, avem toată încrederea în susținerea și votarea lui.

Cluj, la 17 noiembrie 1922

Secretar general
Al. Magda

Președinte
C. Radu

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, doc. 1350*)

44

[28 noiembrie 1922]

Memoriu

Noi, studenții anului întâi de la facultatea de medicină din Cluj, observând lipsa totală a cadavrelor evreiești din sălile de disecție și cum numărul studenților israeliți e în majoritate covârșitoare, cu onoare vă rugăm să binevoiți a primi cererea noastră de a interveni pe lângă comunitatea israelită, ca aceasta să facă pentru știință aceleași sacrificii față de credințele religioase, cum noi creștinii le-am făcut și le facem.

Creștinii și evreii au aceleași drepturi, se vor bucura de aceleași privilegii, trebuie deci ca și datoriile și sacrificiile să fie egale și pentru unii, și pentru alții.

Socotim că nu este vina noastră dacă societatea israelită privește știința și binefacerile ei prin prisma concepțiilor de acum câteva secole; și ca atare, noi creștinii considerând și noi atingerea lor ca o profanare a credințelor și datinelor noastre studențești, rugăm Consiliul profesoral să aprobe hotărârea noastră de a nu îngădui studenților evrei să disece până ce comunitatea israelită nu va trimite, treptat, Institutului de Anatomie, cadavre de evrei în raport cu numărul studenților evrei.

Studenții creștini ai anului I de la facultatea de medicină Cluj

Onor Consiliului profesoral al facultății de medicină

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, nepaginat*)

[28 noiembrie 1922]

Comunicat

Consiliul facultății de medicină din Cluj, în ședința din 29 noiembrie 1922, a hotărât să se aducă la cunoștința studenților în medicină următoarele:

1) Facultatea a luat cunoștință de cererile colective ale studenților și pe acelea pe care le va găsi fondate le va rezolva cu cel mai larg spirit de dreptate în limitele regulamentului. În special facultatea va interveni pe lângă anumite comunități religioase, spre a renunța la unele interdicțiuni care nu mai corespund spiritului vremii și stânjenesc progresul științei.

De asemenea, măsuri disciplinare vor fi luate – când se va ivi vreun caz concret – împotriva acelor studenți care și-ar permite să jignească sentimentul național al studenților români și prestigiul instituțiilor românești. Bineînțeles că studenții care aparțin minorităților – de orice confesiune – și acei străini de țară au dreptul la același tratament civilizată din partea colegilor lor români.

2) Întrucât privește tulburările și excesele din ultimele zile la care s-au dat o parte din studenții în medicină[1], facultatea le dezaprobă cu desăvârșire. Procedura de a provoca tulburări sub motivul unor nemulțumiri pe care autoritatea universitară nici n-a apucat măcar să le discute, ori de a aduce petiții după fapte îndeplinite, dovedește un spirit anarhic care nu pare firesc să emane spontan de la studențimea română, dar pe care facultatea va găsi mijloacele cele mai energice ca să-l reprime.

Studenții români să fie foarte prudenți și să se păzească de acele elemente sedicioase venite înapoi de peste hotare în scopul de a provoca excese de acelea care ar compromite bunul renume al țării noastre. Iar voi, studenții de alte naționalități, evitați orice provocare și jignire a sentimentului național al colegilor voștri români.

3) Consiliul facultății invită pe studenții în medicină să reintre în legalitate și să respecte legile și regulamentele universitare, frecventând în liniște cursurile și lucrările.

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, nepaginat*)

[1] Asupra acestor evenimente vezi „Dacia nouă”, Cluj, I, 1922, nr.1 din 23 decembrie, p.2-3.

Universitatea din Cluj
România
Institutul de Chimie
Laboratorul de Chimie Generală

Cluj, 29 noiembrie 1922

Domnule Decan,

Imi permit să vă trimit mai jos notat rezumatul discuțiilor de azi, cum l-aș concepe eu, și numai cu scopul de [a] ușura munca colegilor, neavând nici o pretenție asupra modului de a prezenta studenților răspunsul nostru.

1) Consiliul facultății de medicină, întrunindu-se astăzi 29 noiembrie 1922 și luând în dezbatere chestiunea dezordinilor comise de studenți în localurile universitare, dezaprobă cu cea mai mare energie orice mișcare studentească care împiedică bunul mers al învățământului. Amintește studențimii că ori de câte ori observă vreun inconvenient, are drept să atragă atențiunea autorităților universitare asupra inconvenientului în chestiune, pentru ca să poată lua măsurile cuvenite; dar, în același timp, îi face cunoscut că comite o mare infracțiune disciplinară dacă-și permite să-și facă singură dreptate. În cazul acesta devine pasibilă de pedepsele prevăzute în regulamentul de ordine și disciplină al Universității, și Consiliul profesoral le va aplica cu cea mai mare severitate.

2) Consiliul facultății invită pe studenții supuși români, dar de naționalitate străină, să nu provoace sentimentul național român, întrebuițând ostentativ în toate localurile universității limba lor străină, disprețuind pe cea românească, pe care trebuie să o învețe ca să poată urma cu folos cursurile și lucrările practice și să poată da examenele la finele anului.

3) Consiliul facultății, împreună cu Senatul universitar, va lua măsurile necesare pentru a căuta să rezolve chestiunea cadavrelor necesare învățământului practic al anatomiei.

Invită prin urmare pe toți studenții facultății să *reintre imediat în legalitate*, amintindu-le că numai cu devotament la studiu, cu ordine și cu disciplină ei vor putea să contribuie ca țara noastră să fie respectată în străinătate și să poată ajunge la înaltele sale destine.

În caz de nesupunere la acest ordin, Consiliul facultății va *pedepsi cu cea mai mare asprime* pe toți aceia care vor *continua să provoace dezordini*.

Cu deosebită stimă și considerație
Prof. A. Ostrogovich[1]

D-sale, d-lui decan al Facultății de Medicină. Loco

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, nepaginat*)

[1] Adrian Ostrogovich (1870-1953), profesor de chimie la Universitatea din Cluj, decan al facultății de științe între 1921-1923.

Președinția Camerei Deputaților

No. 038/1 dec. 1922

București

Domnule Ministru,

Dl. deputat A. Stern[1], în ședința de la 30 noiembrie a.c., a făcut următoarea interpelare:

„Anunț o interpelare adresată d-lui ministru de Interne și d-lui ministru al Instrucțiunii Publice, în privința exceselor săvârșite în ultimele zile de studențimea Universității din Cluj, împotriva colegilor lor evrei și a populației evreiești din acest oraș. Aceste excese primejduiesc nu numai siguranța populației evreiești din Cluj, ci și libertatea învățământului, interesele și prestigiul țării, și întreb ce măsuri înțelege a lua guvernul contra administrației locale care nu a știut să prevadă și să împiedice aceste vandalisme, deși ea a fost prevenită la timp, și ce sancțiuni înțelege a lua contra autorilor acestor excese, contra repetării lor și pentru repararea pagubelor pricinuite de ele.

Rog a mi se fixa un termen de urgență pentru dezvoltarea acestei interpelări”.

Subsemnatul cu onoare vă comunică textul acestei interpelări care s-a făcut cunoscut și d-lui ministru de Interne.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 518/1922, f.48*)

[1] Adolphe Stern (1848-1931) și-a făcut studiile secundare la București, iar pe cele universitare în Germania, luându-și doctoratul în drept la Leipzig (1869). S-a naturalizat în 1880, devenind totodată primul avocat evreu din România. Extrem de activ în cadrul comunităților evreiești de la noi, militând pentru emanciparea israeliților, fiind de altfel și președinte al Uniunii Evreilor Pământeni între 1909 și 1923. În 1871 a fondat „Rumänische Post”, ziar de limbă germană, colaborând însă la mai multe periodice românești. A fost deputat în Parlament între 1922-1926. Vezi memoriile lui A. Stern, *Din viața unui evreu român*, 3 vol., București, Edit. Hasefer, 2001.

Președinția Camerei Deputaților

No. 034/1 dec. 1922

București

Domnule Ministru,

Dl. deputat Sándor József[1], în ședința de la 30 noiembrie a.c., a făcut următoarea întrebare:

„Domnilor deputați, asupra incidentului din Cluj, întâmplat în zilele trecute, am o întrebare, nu o interpelare, la adresa d-lor miniștri de Instrucție și de Interne, că aș voi să am răspunsul acum, pentru ca să nu așteptăm până atunci când va veni răspuns la interpelarea anunțată. Dacă are în cunoștință guvernul că în Cluj, pornit din sala de anatomie medicală, s-a ivit un tumult și o mișcare antisemită, prin care s-au întâmplat bătăi sângeroase, s-a distrus o redacție, o tipografie și s-a ivit și un caz de moarte? Întreb dacă acest fapt e adevărat, această informațiune este la cunoștința guvernului [și] este exactă? Dacă guvernul înțelege să facă o anchetă cât mai degrabă și serioasă și să comunice Adunării actele anchetei? Ce măsuri a luat în această chestie așa de gravă?

Căci, domnilor, 40 de ani am lucrat pentru înaintarea și ridicarea Clujului în timpul trecut, când orașul a fost autonom și mă interesez foarte tare pentru că niciodată nici un fel de antisemitism nu s-a întâmplat în Cluj. Aș dori dară ca în această chestiune așa de importantă să ascult pe d-nii miniștri de Instrucție și de Interne”.

Subsemnatul cu onoare vă comunică textul acestei întrebări, care s-a făcut cunoscut și d-lui ministru de Interne[2].

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 518/1922, f.49*)

[1] József Sándor (1853-1945) era deputat din partea Partidului Maghiar din România, ulterior devenind și senator. Se născuse însă la București, unde și-a făcut studiile secundare, iar pe cele universitare le-a continuat apoi la Cluj și Budapesta. A rămas în Ungaria, unde a fost membru al parlamentului între 1895-1905, totodată afirmându-se ca publicist și traducător, fiind printre primii talmăcitori ai lui Eminescu în limba maghiară.

[2] Pe aceeași temă vezi și intervenția lui A. Stern în Adunarea Deputaților, pe 7 decembrie 1922, reprodușă în vol. *Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919-1940). Documente (extrase)*, coord. Ion Șerbănescu, București, Edit. Hasefer, 1998, p.16-20.

Copie

Domnule Rector,

Din publicațiunile presei, precum și din zvonuri colportate verbal în oraș aflăm că în opiniunea publică română s-a înrădăcinat presupunerea că lipsa de cadavre evreiești în Institutul universitar de anatomie i se poate atribui unor dispozițiuni ale comunităților israelite din Cluj.

Această prezumție fiind cu totul nefondată, ne simțim obligați a vă lămuri pe dv., d-le rector, declarând că subsemnatele comunități nici în trecut nu am luat dispozițiuni pentru răscumpărarea cadavrelor nereclamate de afini ale evreilor muriți în spitalele obștești, nici nu intenționăm să împiedicăm pe orice cale ca cadavrele evreiești destinate conform normelor legale în scopuri științifice să ajungă în posesiunea Institutului universitar de anatomie.

Binevoiiți, d-le rector, a face ca atât corpul profesorilor, cât și studențimea să ieie act de declarația noastră.

Primiți vă rugăm încredințarea distinsei noastre considerațiuni și stime.

Cluj, la 6 decembrie 1922

Tischler Mór, președinte al Com. isr. ort. aut. [1]

Comunitatea israelită (congr.) din Cluj

Dr. J. Tischler, președinte

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30*)

[1] Mór Tischler era cunoscut și drept „stăpânul” pădurilor din Munții Apuseni (cf. „Înfrățirea românească”, Cluj, II, 1926, nr. 13 din 1 mai), context în care a purtat mai multe procese, sfârșind prin a fi împușcat pe holurile Tribunalului București, la 29 mai 1933.

Proces-Verbal

Luat în ședința Senatului universitar ținută la 7 decembrie 1922, sub prezidenția d-lui rector I. Iacobovici, fiind de față d-nii D. Călugăreanu, V. Onișor, C. Urechia, I. Minea, I. Ursu, Gh. Bratu, A. Ostrogovich și secretarul Ștefan Iarda.

Ședința începe la orele 5

Dl. rector raportează asupra incidentelor și agitațiilor de la facultatea de medicină[1], cum și asupra demersurilor luate până acum pentru împiedicarea tulburărilor și liniștirea spiritelor.

Ascultându-se acest raport, Senatul decide publicarea următorului

Comunicat

Senatul universitar, în urma convorbirii telefonice avută de rector cu ministrul Instrucțiunii Publice, poate asigura:

- 1) Se va introduce *numerus clausus* pentru cei care nu sunt cetățeni români.
- 2) S-a promis să se dea fonduri pentru mărirea localurilor actuale și construirea de localuri noi, iar până atunci Senatul decide ca, începând cu anul viitor, înscrierea la universitate să se facă în măsura locurilor disponibile, pe baza unui regulament care se va elabora.
- 3) Toate cadavrele nereclamate de familie (rude apropiate), *indiferent de religie*, vor fi date sălilor de lucrări.
- 4) Se vor da fondurile necesare pentru transporturi și prepararea unui număr suficient de cadavre, pentru mărirea localurilor și înzestrarea sălilor de lucrări.
- 5) Se vor crea noi căminuri studentești.
- 6) Suntem pe cale de a obține pentru Universitatea din Cluj un vast teren pentru crearea unui nou centru universitar.
- 7) Comisiunea instituită de Senat în ședința de la 10 noiembrie, cu scopul de a studia starea studențimii din toate punctele de vedere, va începe lucrările. Această comisiune se compune din d-nii profesori: Emil Hațieganu, Popescu-Voitești, Virgil Bărbat, Vasile Bogrea și Silviu Dragomir. D-nii studenți sunt rugați să comunice direct și prin societățile lor toate lămuririle și trebuințele pentru a putea înfăptui o muncă pașnică și rodnică.
- 8) Senatul, ținând seamă de împrejurările din Cluj, va continua să stăruie pentru realizarea cât mai curând a măsurilor potrivite spre a asigura buna stare și supremația culturală a poporului român.
- 9) Senatul decide deschiderea cursurilor facultății de medicină pe ziua de luni 11 decembrie.
- 10) Senatul sfătuiește pe toți studenții să reia în liniște munca pașnică și rodnică pentru consolidarea prezentului și asigurarea scumpei noastre patrii.

Ședința se ridică la orele 6 d.a.

Rector, prezident
I. Iacobovici[2]

Secretar
Ștefan Iarda

I. Ursu, D. Călugăreanu, V. Onișor, A. Ostrogovich, Gh. Bratu, I. Minea, C. Urechia.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, fond 798, dos. 393, f.26-27*)

[1] Vezi și „Înfrățirea”, Cluj, III, 1922, nr. 678 (9 decembrie), p.4.

[2] Iacob Iacobovici (1879-1959), de origine armeană, era profesor de chirurgie, ce a dezvoltat o nouă tehnică ce-i poartă și numele. (Asupra lui vezi monografia discipolului său, I. Chiricuță, *Profesorul doctor Iacob Iacobovici, întemeietorul școlii românești de chirurgie din Transilvania*, București, Edit. Medicală, 1979). După numai câteva luni de la data documentului, în seara de 22 mai 1923, pe la ora 21, pe când dr. I. Iacobovici trecea în casa sa – str. Minervei 13 - din dormitor în sufragerie, un individ a tras din stradă patru focuri asupra sa, fără a fi însă atins. Poliția a avut convingerea că atentatul a fost comis de un student antisemit, iar în consecință a arestat încă din acea seară pe Ioan Moldovan, exmatriculat cu o lună înainte din universitate, după ce s-a dovedit că se înscriesese în mod fraudulos.

51

Domnule Decan,

Subsemnații, în calitate de delegați ai studențimii evreiești din Cluj, cu onoare vă expunem în numele ei următorul memoriu:

Studențimea evreiască, în urma conflictului ivit la facultatea de medicină, convinsă fiind de legalitatea și justetea dispozițiilor luate de onoratul Senat universitar, a dezavuat chiar ideea de a executa prin violență sau brutalități aceste dispozițiuni, adică de a pătrunde prin orice mijloace la cursuri, în frecventarea cărora am fost împiedicați de către studenții creștini.

Deoarece înțelegerea pe cale pașnică propusă de studențimea evreiască a eșuat și deoarece cursurile și lucrările practice continuă de atâta vreme fără prezența noastră, ceea ce constituie un viol al drepturilor studențimii evreiești, studențimea evreiască prin intermediul nostru cere:

Luarea măsurilor cele mai energice și urgente spre a pune capăt acestei nedrepte stări de lucruri și la nevoie suspendarea cursurilor facultății de medicină și farmacie până la completa aplanare a conflictului.

Primiți vă rugăm domnule decan asigurarea profundului nostru respect.

Cluj, 12 decembrie 1922

Ignați Goldstein, Zambor Francisc, M. Eidelman, Leon Segag,
S. Șapira, Walter Lej

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, doc. 1491*)

52

România
Universitatea din Cluj
Facultatea de Medicină
No. 1439/1922/1923

Cluj, 15/XII 1922

Domnule Rector,

În urma adresei cu no. 541/922, în care ne trimiteți în copie telegrama Min. Instr., precum și referitor la hotărârile Senatului univ. în ceea ce privește conflictul între studenții creștini și evrei, am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

1) Contrar hotărârilor Senatului, studenții creștini au împiedicat la redeschiderea univ. intrarea în sala de cursuri a colegilor evrei. V-aș putea cita între altele cursurile d-lor prof. [Victor] Papilian, [Titu] Vasiliu și [Ioan] Mînea.

2) Dl. prof. [Iuliu] Moldovan ne reclamă în scris că studenții anului IV au părăsit lucrările practice la mijlocul orei, pentru a se duce la întrunirea Centrului.

3) Comisiunea instituită de Consiliul facultății pentru a cerceta din nou doleanțele celor două grupe de studenți, a constatat că:

a) Studenții evrei nu cer decât un singur lucru, de a li se da posibilitatea de-a urma cursurile și lucrările, fiind dispuși de a avea o purtare neprovocatoare față de ceilalți colegi creștini. Dâșii mai remarcă că între studenții care i-au împiedicat de la cursuri au fost în mare parte și de la fac. de drept și Academia comercială.

b) Delegația studenților creștini, deși arată până la un punct un spirit împăciuitor, face totuși rezerve motivate de faptul că mișcarea studentească este o mișcare a întregii studențime, că directivele se dau de centrul studentesc și că ei, ca atare, nu pot avea păreri și deciziuni separate.

În baza acestor considerațiuni, chestiunea interesând și studențimea celorlalte facultăți și deoarece nu se respectă hotărârile Senatului universitar, am onoarea să vă rog a pune din nou în discuțiunea Senatului chestiunile sus amintite spre a se lua o deciziune.

Binevoii etc.[1]

Decan
[C.] Urechia

D-sale, d-lui rector al Universității. Loco

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, doc. 1439*)

[1] Documentul este doar ciorna materialului trimis Rectoratului.

53

Uniunea Evreilor Pământeni

Reprezentanța Uniunii
(Comitetul Central)
Strada Dr. Chiru Iliescu no. 11
(Fostă Zborului)
Telefon no. 38/9
No. 3599

București, 20 decembrie 1922

Domnule Ministru,

Am onoare a vă supune următoarele:

Manifestațiile cu caracter antisemit iau pe zi ce trece – prin publicațiile provocatoare – proporții tot mai mari, de natură de a amenința ordinea publică într-un chip cu mult mai grav.

În ultimele zile, grupuri de studenți au vizitat diferite localități ale țării, cu hotărârea de a organiza manifestații contra populațiunii evreiești[1].

Din alăturatele copii extrase din ziare și din informațiile pe care le primim din țară se constată că în ultimele zile au mai vizitat orașele Roman, Constanța, Oradea Mare și Galați pentru a organiza astfel de manifestațiuni.

Organele polițienești, făcându-și datoria, au reușit să împiedice producerea acestor manifestațiuni, dar n-au înregistrat numele studenților[2]. În ultimele zile s-au mai lipit pe zidurile Capitalei afișe incendiare contra evreilor, în numele „întregii studențimi universitare”, așa cum se constată din alăturatul exemplar anexat.

O astfel de organizație, fără persoane responsabile în fața legii, pentru faptele lor provocatoare, neputând exista în drept, desigur că contravine legilor de poliție și siguranță ale statului.

În consecință vă rugăm să binevoiți:

I) A interveni la onor. Ministerul de Interne pentru ca, prin organele sale, să afle numele studenților care se duc în diferite orașe, pentru a provoca dezordine.

II) Să interveniți pe lângă Senatele universitare pentru a aplica acestor studenți pedepsele prescrise de regulamente.

Primiți vă rugăm, domnule ministru, încredințarea distinsei noastre considerațiuni.

Secretar General
Adolf Magder

Președinte
Dr. W. Filderman[3]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice. Loco.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1922, f.295-296*)

[1] De fapt se pregătiseră pentru 10 decembrie 1922 ample manifestațiuni antisemite în toate centrele universitare din țară - și nu numai -, inițiate îndeosebi de studenții ieșeni. De altfel, grupuri de ieșeni au ajuns din 9 decembrie la Oradea, pentru a-i mobiliza pe studenții de aici, însă autoritățile i-au reținut încă de la coborârea din tren, ducându-i la Prefectura de Poliție, după care, sub escortă, i-au expulzat din oraș. La fel la Brașov, în 9 decembrie 1922 au venit studenți din Iași și Cluj pentru a organiza mișcări cu caracter antisemit printre elevii de liceu. Aici însă, evreii au constituit „gărzi” de autoapărare, iar autoritățile au reținut pe mulți din studenții antisemiți și i-au expedit din oraș. Iar cazuistica ar putea fi prea bine extinsă.

[2] În schimb, la Iași, I. Vinea prezintă altfel situația, în articolul său *În gubernia d-lui Cuza. Situația la Iași*, în „Adevărul”, 27 decembrie 1922. Aflat în localitate, Vinea a asistat la complicitatea autorităților polițienești, sub ochii cărora se petreceau toate excesele antisemite: „Astăzi Iașii sunt în aparență liniștiți. În aparență, căci huliganii au renunțat la acțiunea în masă și la devastările violente. Împărțiți în mici grupuri cutreieră străzile, acostează, înspăimântă, conspiră, atâta în cartierele mărginașe și fură noaptea firmele medicilor și avocaților evrei”.

[3] Wilhelm Filderman (1882-1963), avocat și lider al evreilor din România în toată perioada interbelică - ca președinte al Federației Uniunii Comunităților Evreiești -, pe care i-a și reprezentat în Parlamentul României. După instaurarea regimului comunist, în 1948, s-a stabilit la Paris, unde și-a aflat de altfel sfârșitul. Despre activitatea sa în apărarea comunității vezi W. Filderman, *Un avocat al etniei sale. Un avocat al cauzei naționale a României. Articole, discursuri, memorii, 1921-1948*, 2 vol., ed. Teodor Wexler și Michaela Popov, București, Fundația Dr. W. Filderman, [2000].

Circulară confidențială

Domnule profesor,

Vi se pune în vedere că posibil mâine 21 sau la 22 decembrie studenții în medicină evrei se vor prezenta la cursuri.

Centrul studentesc în întrunirea de la 19.XII n-a luat nici o decizie în această privință, așa că cei care împiedică o fac pe cont propriu.

D-voastră veți avea grijă să observați dacă înainte de curs se opune cineva și să-l notați imediat.

Cluj, la 20 decembrie 1922

Decan
C. Urechia

D-sale, d-lui prof. dr. .... Loco.

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, doc. 1516*)

Domnule Decan,

Am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Astăzi, 21 dec., la ora 9 și trei sferturi, sosind la universitate, am găsit sala și intrarea ce duc la cancelaria Seminarului de matematici, ocupate de un grup compact de studenți. Acești studenți, printre care foarte mulți îmbrăcați militarește, intrau vociferând în sălile de curs de matematici, de unde scoteau cu forța pe studenții evrei.

Servitorul, Balint, făcându-mi loc printre studenți și deschizându-mi ușa, am putut intra în cancelarie. Văzând că zgomotul nu încetează, ieșind, am încercat a-i liniști, spunându-le că nu este justificată, în momentele de față și în localul universității, această goană contra evreilor, adăugând că la București, Iași, Göttingen, Paris etc, sunt distinși profesori universitari evrei. Fără a termina bine fraza, am fost apostrofat de unul din grup cu vorbele: „Și tu ești de părere să rămâie jidanii aici”. În urma acestei apostrofe, m-am retras în cancelaria Seminarului.

Dinăuntru am auzit cum vorbeau între dânsii: „Mă, și acesta o fi jidan”, și deși înțeleseseră că sunt profesor, totuși unul dintre ei, îmbrăcat militarește, intră în cancelarie, spunându-mi cuvintele: „Mă, tu ești jidan? Afară cu jidanii!”, ieșind apoi din cancelarie.

Las la aprecierea dv., d-le decan, măsurile de luat, atât pentru pedepsirea vinovaților, cât și pentru a se evita pe viitor repetarea unor asemenea fapte care înjosesc prestigiul universității.

Primiți vă rog, domnule decan, asigurarea deosebitei mele stime.

1922, 21 dec., Cluj

N. Abramescu[1]

D-lui decan al Facultății de Științe, Cluj

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, nepaginat*)

[1] Nicolae Abramescu (1884-1947) era conferențiar de geometrie analitică la Universitatea din Cluj, pentru ca din februarie 1923 să devină profesor agregat, ulterior predând geometria descriptivă.

56

Comitetul Central al Studenților Români

Cernăuți, la 26 decembrie 1922

de la

Universitatea din Cernăuți

N-rul 52

Domnule Rector,

Cu onoare vă aducem la cunoștință următoarea moțiune a studențimii române de la Universitatea din Cernăuți:

Studențimea română de la Universitatea din Cernăuți, întrunită în adunare, azi la 26 decembrie 1922, a hotărât abținerea totală de la cursuri pe timp nelimitat, începând cu ziua de 27 decembrie 1922.

Aceasta ca semn de protest în contra închiderii celorlalte universități, împotriva întrebuintării forței publice față de manifestațiile pașnice ale studențimii și împotriva ușurinței cu care autoritățile în drept au înțeles să respingă cererile studențimii de la universitățile și școalele speciale superioare din întreaga țară.

Cerem onor. guvern și onor. Parlament să ia neîntârziat în discuție cererile studențimii, întrucât ele sunt strigătul de deznădejde al tuturor bunilor români, care se văd amenințați ca peste puțin timp să devină și mai străini în țara lor.

Primiți, vă rugăm, încredințarea distinsei noastre stime.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1021, f.223*)

România
Universitatea din Iași
Facultatea de Medicină
No. 9

1923 ianuarie 2

Domnule Rector,

La adresa d-voastră nr. 2158/922, am onoare a vă trimite copia memoriului depus de d-l prof. C. Șumuleanu în ședința Consiliului profesoral al acestei facultăți de la 21.XII.1922.

Decan
Dr. C. Bacaloglu

Secretar
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității Iași

[Anexă]

Copie

Atingerea cadavrelor este fără îndoială o jignire a pietății datorite acelor dispăruți dintre noi. Această atingere nu se îngăduie nimănui decât numai pentru scopurile științei, la realizarea cărora trebuie dar să fie supuși deopotrivă toți aceia ce voiesc să beneficieze de învățăturile ei.

În cazul învățământului științific de la facultatea de medicină din Iași, unde în anul acesta numărul studenților jâdani primiți e de 78% față de 22% români, se întâmplă că pentru studiul anatomiei se pun la dispoziția acestor studenți numai cadavrele morților creștini, deoarece Comunitatea israelită din Iași refuză de a preda cadavrele morților jâdani, sub cuvânt că disecția ar fi o profanare.

Astfel, în luna august a.c.[1922], cadavrul lui Leiba Zilber, mort în Spitalul Sf-tului Spiridon, fiind predat pentru disecție, iar Comunitatea israelită aflând de aceasta, a intervenit numaidecât pe lângă Parchetul Tribunalului și a ridicat imediat acest cadavru.

Rezultă dar că ceea ce este profanare pentru jâdani nu trebuie să fie profanare pentru creștini, ale căror cadavre sunt predate pentru a fi disecate de studenții jâdani. Față de această nemaînchipuită batjocură adusă morților creștini, conștiința revoltată protestează.

Cu ce drept pot veni studenții jâdani ca să disece morții noștri, respectând pe morții lor? E vorba de interesele științei? Noi creștinii ne supunem cerințelor ei. Voiesc studenții jâdani să facă studii pe cadavre, atunci să-și procure cadavrele lor, cerându-le de la Comunitate numai pentru propriile lor trebuinți. Nici un student român nu se va atinge de cadavrul unui jâdan. În schimb, toți studenții români sunt hotărâți a nu mai permite nici unui student jâdan să se atingă de cadavrele morților creștini.

Această atitudine a studențimii românești îi face onoare și nu pot decât să aibă deplina aprobare a tuturor acelor care înțeleg că sacrificiile pentru știință să fie impuse tuturor și ca beneficiile să fie în proporție cu aceste sacrificii făcute de fiecare.

Subsemnatul sunt așadar de părere: studenții jâdani să-și procure cadavrele necesare studiului anatomiei în proporție cu numărul lor, aceste cadavre urmând a fi rezervate strict numai pentru trebuințele lor.

Dr. C. Șumuleanu[1]

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1021, f.7*)

[1] Corneliu Șumuleanu (1868-1937), cu studii universitare la Berlin. În 1907 devine profesor la catedra de Chimie medicală a Universității din Iași. Și-a câștigat un conjunctural prestigiu în 1919, când în calitate de vicepreședinte al Senatului a citit decretul de unire a tuturor „teritoriilor românești”. În fond, a fost un naționalist, de extremă dreapta, fruntaș al Mișcării Legionare.

58

COMUNICAT

Rectorii și decanii universităților din București, Iași, Cluj și Cernăuți, întruniți sub președinția d-lui profesor dr. [C.] Angelescu, ministrul Instrucțiunii Publice, în ziua de 4 ianuarie a.c., după discuțiunile urmate au decis:

- 1) Toate universitățile se vor deschide pe ziua de 22.I.1923.
- 2) Cererile studenților relativ la căminuri și cantine vor fi rezolvate în cel mai scurt timp posibil pentru satisfacerea nevoilor studenților. Se va alcătui o lege a căminurilor și cantinelor, dotându-le cu toate cele necesare pentru ajutorarea studenților.
- 3) Rectorii și decanii au luat cu satisfacție cunoștință de declarațiunea domnului ministru de Instrucție, că guvernul va da în cursul acestui an toate sumele necesare pentru terminarea clădirilor universitare începute; pentru dotarea învățământului cu noi localuri de cultură (laboratoare, clinici, biblioteci etc), precum și fonduri pentru imprimarea revistelor și manualelor didactice românești.
- 4) Se vor revizui toate înscrierile făcute la facultăți și toți cei care se vor găsi că nu sunt în regulă cu legea și regulamentul școlar vor fi eliminați imediat.
- 5) Studenții supuși străini nu sunt primiți decât în limita locurilor disponibile. Nu intră în această categorie supușii străini de naționalitate română.
- 6) Certificatele și diplomele străine vor fi supuse unui riguros control prin un examen de încercare trecut în fața unei comisii numită de facultatea respectivă[1].

Libera practică pentru profesioniști nu va fi acordată decât în urma unui examen riguros care va fi trecut în baza legii în fața universităților.

7) Bursele în străinătate nu se vor mai acorda decât prin concurs ținut înaintea facultăților respective și numai pentru studii care nu se pot face în țară și pentru specializare.

În viitorul buget nu se vor mai prevedea alte sume pentru studenții care merg în străinătate decât aceste burse. În ceea ce privește valuta, nu se va acorda decât bursierilor.

8) În legea învățământului superior și cu începerea anului școlar 1923-24 se va institui un examen de admitere la fiecare facultate.

9) *Numerus clausus* pentru studenți cetățeni români nu se poate admite.

10) Se vor lua măsuri ca acele cadavre care nu sunt reclamate de rudele apropiate, indiferent de religie, să fie predate sălilor de disecție. Un regulament special va preciza aplicarea acestei dispozițiuni la toate spitalele și institutele medico-legale.

11) Fiecare universitate va institui o comisiune din profesorii săi, care va studia situațiunea studențimii din toate punctele de vedere și va face propuneri concrete senatelor universitare și Ministerului de Instrucțiune.

12) Autoritatea universitară, reprezentată prin rectorii și senatele universitare, ferm hotărâtă de a menține ordinea și disciplina printre studenți în universitate și în afară va aplica cu toată rigoarea legile, regulamentul și dispozițiunile relativ la penalitățile de aplicat acelor studenți care vor încerca să tulbure mersul normal al învățământului.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 64, f.2-3, incomplet la punctul 10; Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, doc. 1550, 1662*)

[1] Prin anii 1922-1925 s-a practicat și această formă de *numerus clausus* „deghizat”, în sensul că studenților originari din Basarabia li s-a cerut tot felul de acte doveditoare de studii. Când s-au înscris în universitățile românești, îndeosebi la Iași, mulți au venit cu certificate de la școli din Odesa, Kiev sau Harkov, validate doar de „directoratul de culte” din Chișinău și de către universitatea unde se înscriau. Unii basarabeni au fost chiar supuși la diverse examene de echivalare, de diferență etc. Prevederea din documentul de față se impune tocmai când unii studenți erau pe cale să-și susțină licența, ceea ce complica enorm lucrurile, fiind poate chiar imposibil a recolecta documentele de studii, pentru că Odesa – de pildă – era deja sovietică. Practic, acești studenți basarabeni (majoritate evrei) sunt supuși numeroaselor șicane, ceea ce a determinat pe unii din ei să plece la studii la Praga, Belgrad, Sofia (datorită limbii slave) sau la Viena (pentru afirmația din urmă vezi Bogdan Dragoș, *Studenții basarabeni părăsesc Universitatea ieșeană*, în „Adevărul” din 8 mai 1923). Pe de altă parte, prevederea viza și pe cei cu diplome maghiare (unguri sau evrei), datorită faptului că în 1922 s-a înființat la Szeged o instituție de învățământ superior care purta numele de „Universitatea Regală de la Cluj”, ce elibera diplome cu antetul invocat. Iar pentru faptul că guvernul maghiar luase măsura anulării diplomelor eliberate de universitățile românești, Ministerul Instrucțiunii din România, prin ordinul nr. 135466 din 28 decembrie 1922, a decis că diplomele universităților ungurești emise după 15/28 august 1916 „nu mai au valoare” în România, cu excepția posesorilor care au luat cetățenia română după unirea Transilvaniei și până la deschiderea universității românești la Cluj, dar și a celor deveniți cetățeni români care la 1 octombrie 1919 erau în ultimii doi ani de studii (*Arh.St.Cluj, Facultatea de litere. Corespondență*, dos. 5/1922-1923). În consecință, numai de la facultatea de medicină din Cluj, de exemplu, au fost exmatriculați 97 studenți evrei, unguri și ruși, înscriși „illegal”, cu „acte false” ori fără dovadă de cetățenie, dându-se satisfacție antisemiților (cf. *Excluderi la Universitatea din Cluj*, în „Clujul”, I, 1923, nr. 4 din 29 aprilie, p.1; însă cum rezultă din nr. 10 din 17 iunie, p. 3, mulți din cei exmatriculați au fost reprimiți). În realitate, este vorba de un antisemitism deghizat, pentru că majoritatea exmatriculaților erau evrei (85), care fuseseră cetățeni maghiari, însă odată cu alipirea Ardealului au devenit cetățeni români. Așadar, erau cetățeni români, dar le lipsea „patalamaua”. Mai mult chiar, mulți prezentaseră și acest act, însă în mod bizar le-a dispărut din dosarul de student.

No. 654 – 1922/23
Rect. Univ.

Cluj, la 26 ianuarie 1923

Domnule Decan,

În legătură cu adresa noastră no. 654 din 16 ianuarie 1923, am onoare a vă restitui certificatele alăturate ale studenților: Hammer Desideriu, Horváth Coloman, Feiler Pavel, Leopold Glück, Stein Salamon și Eugen Grünfeld.

Toate aceste certificate au fost liberate în baza absolvirii de școli reale.

Deoarece în conformitate cu dispoziția cuprinsă în art. 5 din Regulamentul de studii și disciplină al universității certificatul de absolvirea școalelor reale nu dă drept la înscriere numai la fac. de științe și la Politehnicum, rog să dispuneți în sensul acestui articol, procedând numaidecât la examinarea studenților amintiți.

În același timp, am onoare a vă restitui certificatul lui Fischbach Herman, cu rugămintea de a-i pune în vedere să se prezinte până la 1 martie un alt certificat cu specificarea studiilor pe care le-a urmat pentru a se putea constata dacă este îndreptățit a fi înscris la fac. de medicină. Întrucât nu va prezenta până la data amintită certificatul cerut, rog să luați și în acest caz dispozițiile de exmatriculare.

Rector
[Nicolae Bănescu]

On. Facultatea de Medicină. Loco

[Anexă]

România
Universitatea din Cluj
Facultatea de Medicină
No. 1569/1922/1923

Cluj, 12 ianuarie 1923

Domnule Rector,

La adresa dv. no. 654 din 28/XII-922, am onoare a vă comunica următoarele:
În anul I-iu de medicină au terminat studiile medii:

La licee de stat

Români	52
Sași	3
Maghiari	3
Evrei	39

La licee confesionale române

Români	10
Evrei	3

La licee confesionale maghiare

Români	1
Maghiari	24
Evrei	49

La licee confesionale săsești

Sași	1
------------	---

La licee confesionale mozaice

Români	1
Evrei	8

La licee particulare (Basarabia)

Români	2
Greci	1
Evrei	1

198

Mai sunt patru certificate străine echivalate.

Odată cu aceasta, am onoare a vă înainta următoarele certificate, pentru a se stabili definitiv dreptul de înscriere în facultatea de medicină: 1) Hammer Desideriu, liceul real Arad; 2) Horváth Coloman, [liceul real] Brașov; 3) Glück Leopold, [liceul real] Oradea Mare; 4) Grünfeld Eugen, [liceul real] Salonta Mare; 5) Feiler Pavel, [liceul real] Brașov.

Pe aceste certificate se menționează că absolventul „se declară matur pentru urmare studiilor superioare la *facultatea de științe și matematici și la toate școlile superioare tehnice*”. Cum absolvenții școlilor secundare reale din vechiul regat se pot înscrie și la facultatea de medicină, rog să binevoiți a aduce o hotărâre în această chestiune.

Mai înaintăm următoarele, spre a se decide:

Stein Solomon, liceul privat-real, Cernăuți.

Zilbermann Iosif, certificat neiscălit de președintele comisiei examinatoare.

Samohina Lidia, certificat de la liceul particular de fete „M. Chemritz” din Basarabia.

Ioanide S. Teofila, liceu particular, *nota medie 5.50%*.

Weisz Nicolae, cert. eliberat în 1920 și nevalidat de Minister. (În 1920, maghiarii au refuzat primirea delegatului român, certificatele au fost anulate; s-au validat însă până la un termen fixat de Minister, la cerere personală: 1) Fischbach Hermann și 2) Felberbaum Lajos, pentru nostrificare.

Decan
Dr. [C.] Urechia

Secretar
Iulian Popescu

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, doc. 1569*)

60

Declarație

Subsemnatul student Ionescu Gheorghe, la întrebarea d-lui decan că de ce nu mă supun Reg[ulamentului] de ordine și disciplină pe care l-am recunoscut prin înscrierea mea la facultate, declar că am răspuns următoarele:

Spiritul de colegialitate și conștiința mea națională îmi dictează că atâta timp cât stud. evrei sunt la lucrări eu nu pot rămâne în laborator, lucru ce cred că-l va face toți colegii creștini, aceasta fiind în conformitate cu hotărârea plenului nostru studentesc.

Aceasta a fost în ziua de 29 ianuarie 1923.

Ionescu Gheorghe
Stud. anul III la chimie

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.4*)

61

Domnule Decan,

Subsemnații, A. Iahnis, Goldghamer M., Bruter O., Herșcovici I., Polonschi S., Teiler P., studenți în medicină anul I, vă rugăm să binevoiți a ne acorda un termen de 10 zile, având prin aceasta posibilitatea de a ne procura acte de cetățenie română[1].

Acte necesare pentru secretariat nu s-au putut prezenta până la 1 februarie din cauză că fiind din provincie, am plecat înainte de publicarea avizului și chiar n-am fost înștiințați de nimeni.

Vă rugăm cu respect să nu ne respingeți în cererea noastră.

Cu stimă:

A. Iahnis, M. Goldghamer, O. Bruter, I. Herșcovici, S. Polonschi, Pavel Teiler

30/I. [1]923

D-sale, d-lui decan al Facultății de Medicină Cluj

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, doc. 1253*)

[Rezoluție: „Se prelungește până la 15 febr. Ultimul termen”. Semnat indescifrabil]

[1] În temeiul ordinului nr. 592/1922-1923 al Rectoratului Universității din Cluj, toți studenții facultății de medicină din localitate sunt obligați ca până la 1 februarie 1923 să prezinte „certificatul de cetățenie română”.

Cluj, 30 ian. [1]923

Domnule Rector,

Subsemnatul am onoare a vă alătura în copie procesul verbal încheiat în condica de prezență, din care se vede că n-am putut să fac astăzi prelegere, căci conformându-mă hotărârii luate în ședința de ieri seară, 29.I, de către consiliul profesoral al facultății de științe s-a hotărât că în cazul când nu se va putea face cursul în liniște și în condițiuni normale, să nu facem lecțiuni.

Fiindcă mi s-a spus că unii domni colegi au făcut curs chiar dacă studenții evrei au fost împiedicați să participe, și cum cursul meu e făcut pentru studenții a două facultăți, științe și medicină, vă rog să binevoiți a hotărî dacă pot să fac lecțiuni și în asemenea condițiuni, pentru a nu face excepție, față cu unii colegi de la fac. de medicină.

Cu distinsă considerațiune,
[Gh.] A. Dima[1]

Domnului rector al Universității Cluj

[Anexă]

30 ianuarie 1923

Proces verbal

La intrare la curs, s-a prezentat la mine un grup de studenți evrei care mi-au declarat că nu-i lasă studenții să pătrundă în sală. Eu am ieșit în coridorul din fața amfiteatrului și văzând că nu e nimeni la ușa de intrare a acestuia i-am invitat pe studenții evrei să pătrundă în sala de curs.

Evreii au început să-și dezbrace paltoanele, să le așeze la garderobă, iar eu am intrat la curs. Pe urmă au intrat și studenții evrei. În momentul intrării acestora, o parte din studenții mai din fund, care observaseră mai bine intrarea, au început să strige: „afară jidanii”.

Eu le-am spus să se liniștească, dar studenții protestatari, ridicați în picioare, au continuat să strige „afară jidanii”. Vreo doi au și fluierat chiar. Atunci le-am spus că în aceste condițiuni nu fac curs și m-am retras din sală. După câteva minute s-au retras și studenții din sală, evacuând-o.

A. Dima

Asistent E. Pârâu Vellaerian

(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.2-3)

[1] Gheorghe A. Dima (1876–1951), profesor la catedra de fizică generală experimentală, afirmându-se în studiul energiei inițiale a fotoelectronilor.

România
Președinția Senatului
No. 254

1923 februarie 2

Domnule Ministru,

În ședința Senatului de astăzi, 2 februarie curent, d-l senator [Nicolae] Policrat a depus la Birou o comunicare pentru d-voastră și d-l ministru al Justiției, cu privire la arestările făcute printre studenți în urma manifestațiilor din zilele trecute etc.

Subsemnatul are onoare a vă înainta copie de pe această comunicare.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar General
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice

[Anexă]

Comunicare

Îmi permit a ruga pe domnii miniștri de Justiție și Instrucție Publică să binevoiască a-mi răspunde dacă sunt exacte știrile publicate în ziarele de astăzi, și anume:

Că Parchetul de Ilfov ar fi arestat pe studenții Ion Costea, Vasile Vasilescu, Cristache Mihăilescu și Ion Marin, deschizând acțiune publică în contra lor pentru ațâțare la rebeliune pe baza art. 180 alin. I din Codul Penal și că judecătorul de instrucție al cabinetului VI însărcinat cu instrucțiunea acestei afaceri după interogatoriul luat acestor studenți a emis mandate de arestare contra.

Dacă este exact în același timp că studenții evrei Bensimom, Șaraga și Brodner, arestați de poliție pentru că au îndemnat pe comercianții evrei să închidă magazinele, au fost puși în libertate în urma intervenției Comunității evreiești, mulțumindu-se numai cu luarea interogatoriului acestor studenți.

Dacă faptele se vor dovedi ca exacte, nu cred d-nii miniștri de Justiție și Instrucțiune Publică, întrucât manifestațiunile atât ale studenților creștini, cât și ale studenților evrei au pornit din aceeași cauză, că e cel puțin regretabil ca în contra studenților creștini să se recurgă la măsuri atât de severe, pe când studenții evrei să se bucure de o atât de largă indulgență?

Nu crede mai ales dl. ministru al Instrucțiunii Publice că înainte de ar fi intervenit justiția în aceste manifestațiuni ale studenților ar fi trebuit să aibă primul cuvânt Senatul universitar, și numai după ce studenții nu ar fi dat ascultare măsurilor luate de Senatul universitar ar fi trebuit să intervie poliția și parchetul?

De răspunsul pe care ni-l vor da domnii miniștri va depinde dacă această întrebare a mea să o transform într-o interpelare.

N. Policrat
Senator de Gorj

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 678/1923, f.34-35*)

64

Comitetul Central al Studenților Români
de la
Universitatea din Cernăuți
N-rul 85

Cernăuți, la 6 februarie 1923

Domnule Rector,

Studentimea creștină de la Universitatea din Cernăuți, întrunită în adunare în 5 februarie crt., aprobă hotărârile luate în ședințele delegaților tuturor universităților și școalelor speciale din întreaga țară, ținute în București la 25, 26, 27, 28 și 29 ianuarie crt.

Declară din nou solidaritate deplină cu mișcările studenților creștini din întreaga țară și este hotărâtă a duce mai departe lupta pentru cauza dreaptă și sfântă, cu orice sacrificii și până la izbânda deplină.

Înfierează atacul mișelesc al studenților jidovi de la Universitatea din București contra studenților români și cere pedepsirea agresorilor.

Condamnă atitudinea studenților jidovi din București, care dintr-o chestiune pur intrauniversitară au provocat o mișcare în afară de universitate, agitând masele jidovești contra a tot ce este creștinesc.

Protestează contra arestării studenților români, cerând ca neîntârziat să fie puși în libertate, întrucât mișcarea noastră nu este rezultatul unor agitații, ci ea este expresia voinței hotărâte a tuturor studenților creștini.

Primiți, vă rugăm, încredințarea distinsei noastre stime.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat, dos. 1021, f.224*)

Domnule Ministru,

Vă sunt adânc recunoscător pentru cuvintele de bună recunoaștere pe care le aveți față de activitatea mea, îndelungată, ca profesor, în adresa care îmi respinge demisia de la catedra de istorie medie și modernă la Universitatea din București.

Dacă și tineretul căruia părintește i-am vorbit în cea mai bună parte a vieții mele ar avea aceleași păreri cu d-voastră și cu mine, dacă ar înțelege că dorințele de ocrotire a elementului național nu se impun cu sila, ci se prezintă celor în drept, a căror înțelepciune și experiență singure le pot soluționa, că până atunci el, tineretul, trebuie să păstreze o perfectă ordine, potrivită cu însăși cultura de care se împărtășește prin noi, că el nu poate hotări, cu atât mai puțin executa excluderi ilegale în fond, barbare în formă, așa avea cui vorbi. Azi însă, când o falsă solidaritate în jurul unor revendicații imposibile leagă pe cei cumiți de acei care nu pot cugeta logic, cui ne mai adresăm noi, care nu putem coborî mentalitatea noastră de azi la mucedă prejudecăți medievale, în care nu e nimic din acel naționalism senin, tolerant, harnic, deși ireductibil, care e singurul pe care l-am predicat cu atât mai multă iubire, cu cât mai mult mă dezgustă așa-numitul naționalism agitat, intolerant și ascunzând sub privilegiul incapacității să de a învinge în luptă.

Așa fiind, nu văd ca soluție a chestiei deschise, mai curând retragerea noastră, a tuturor profesorilor care nu putem primi erezia lui „*numerus clausus*” și enormitatea călcării tratatului garantat de onoarea României și garantând hotărele ei, mărite, de azi, decât acceptarea prin reveniri asupra unei hotărâri ca a mea a unor idei de care studentimea, chiar cea de la litere, hrănită cu cele mai generoase idei, se declară, regretând – lucru pentru care-i sunt recunoscător – insultele ce mi s-au adresat, pentru totdeauna legată.

Universitatea e o ființă morală, plină de inteligență și bunătate. Așa-numita „mișcare” a studenților a distrus-o. Ce mai putem noi căuta în acest mormânt al instituției pe care am servit-o fiindcă sufletește uniți cu copiii noștri studenți o iubeam?

Primiți, vă rog, domnule ministru, încredințarea considerației mele deosebite.

București, 11 februarie 1923

N. Iorga

D-sale, d-lui ministru al Instrucțiunii Publice București.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 629/1923, f.20-21)

[Rezoluție: „S-a respins demisia cu no. 15726/1923. La acte”. Semnat indescifrabil]

România Jună

Societate Academică Social-Literară
Viena, I, Hofburg

Viena, la 8 martie 1923

Mult stimat domnule Rector,

Avem onoarea a vă trimite mai jos motiunea societății noastre cu privire la mișcările antisemite din țară.

Primiți vă rugăm domnule rector asigurarea înaltelor noastre considerațiuni.

Președinte
Oct. Moisescu

Secretar
Ionel Gheție

Motiune

Societatea Academică „România Jună”[1], în ședința plenară din 3 martie 1923, aprobă cu unanimitate mișcările academice și conștiente ale studențimii universitare române, și protestează:

- 1) Împotriva suprimării ziarelor studențești.
- 2) Împotriva desființării celui mai vechi centru studențesc „Petru Maior” din Cluj[2].
- 3) Împotriva închiderii definitive a tuturor universităților până la toamnă.
- 4) Împotriva arestării studenților români.
- 5) Împotriva jignirii și disprețuirii studențimii întregi care luptă pentru a avea o universitate curat românească.

Președinte de ședință
Șt. Ardeleanu

Secretar
Ionel Gheție[3]

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.19; Arh. St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”.Rectorat, dos. 1021, f.219*)

[1] Această asociație era continuatoarea Societății cu același nume, fondată la Viena încă din primăvara lui 1871, și care grupa pe studenții români aflați la studii în capitala Austriei. De altfel, la Viena exista o evidentă atmosferă antisemită cu mult înainte de această dată. De pildă, aici a avut loc între 11-13 martie 1921 un Congres antisemit, la care au participat grupări, organizații și partide antisemite, dar și clerici (din Austria, Germania, Polonia și Ungaria). Evident, această reuniune a generat o „atmosferă de pogrom” în capitala Austriei, cu mari manifestații antisemite, încercarea de a invada cartierul evreiesc (Leopoldstadt) etc. Doar intervenția promptă și puternică a poliției a împiedicat ca lucrurile să degeneze, chiar dacă au mai fost sparte vitrine sau au fost loviți oameni cu aspect „oriental”. Însă un grup de tineri antisemiți (liceeni și studenți) au creat dezordini în Piața Schwarzenberg, iar alți manifestanți au pătruns în Teatrul Popular pentru a protesta contra faptului că s-a permis prezentarea unei piese a evreului Schnitzler. Cf. „Le Peuple juif”, Paris, XV, 1921, no. 15 (15 april), p.10. Despre atmosfera antisemită la Viena în anii 20 vezi: *Jews, antisemitism and culture in Vienna*, ed. Ivar Oxaal, Michael Pollak and Gerhard Botz, London, New York, Routledge & Kegan Paul, 1987; Bruce F. Pauley, *Political antisemitism in interwar Vienna*, în vol. *Hostages of modernization. Austria-Hungary-Poland-Russia*, ed. Herbert A. Strauss, Berlin, Gruyter, 1993, p.811-835; Steven Beller, „Pride and prejudice” or „sense and sensibility”? *How reasonable was anti-semitism in Vienna, 1880-1939?*, în vol. *Essential outsiders. Chinese and Jews in the modern transformation of Southeast Asia and Central Europe*, ed. Daniel Chirot and Anthony Reid, Seattle (u.a.), University of Washington Press, 1997, p.99-124.

[2] Centrul „Petru Maior” al studențimii universitare din Cluj era antisemit (cf. „Dacia nouă”, I, 1923, nr.3, p.5).

[3] Ion Gheție a devenit în anii 30 membru marcant al Partidului Național Țărănesc, înrudindu-se cu familiile Maniu și Boilă, dar și cu istoricul Victor Motogna, prin soția acestuia din urmă.

67

[Înregistrat: 12 martie 1923]

Domnule Rector,

Subsemnații delegați ai studențimii române creștine de la Universitatea din Iași avem onoare a vă înainta alăturata moțiune votată în adunarea studențească din 10 martie 1923, rugându-vă să binevoiți a dispune rezolvarea cererilor în măsură a păstra caracterul național al universității noastre.

Primiți vă rugăm d-le rector asigurarea deosebitului nostru respect.

Delegații studențimii[1]

D-sale, d-lui rector al Universității din Iași

[Anexă]

Moțiune

Votată în adunarea generală din 10 martie 1923.

Asaltarea tuturor așezămintelor culturale de către evrei într-o disproporție îngrijorătoare față de poporul autohton, după ce stăpânesc întreaga noastră viață economică, a îndemnat întreaga studențime română, conștientă de rolul ei în stat, să intervie pentru apărarea neamului românesc de o dominațiune străină.

Pentru aceasta, studențimea română din întreaga țară a cerut și va cere cu toată hotărârea introducerea proporționalității legale pentru studenții evrei, iar până la satisfacerea legitimei noastre cereri nu putem îngădui intrarea studenților evrei în universitate, fie chiar numai pentru examene, deoarece toate cursurile și examenele de la toate universitățile și școlile superioare din țară au fost suspendate. Totodată, cerem anularea tuturor examenelor ce s-au ținut la această universitate.

Îngrijorați de soarta neamului nostru, suntem hotărâți să-i apărăm și-n felul acesta interesele cu orice fel de sacrificii s-ar cere.

Studențimea română creștină din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”.Rectorat, dos. 1021, f.216-217*)

[1] Din cele opt semnături pot fi descifrate următoarele nume: M. Bibescu, Popovici, E. Costinescu, Prelipceanu, Constantin Efrimescu, N. Tăzlăoan.

România
Universitatea din Cernăuți

Cernăuți, 12 martie 1923

Cabinetul Rectorului
No. 636

Domnule Rector,

Cu onoare vă comunicăm că în baza moțiunii studenților creștini de a se ține examenele numai cu studenții creștini, Senatul universității din Cernăuți a hotărât în ședința din 7 martie 1923 suspendarea nu numai a cursurilor, ci și a examenelor de toate categoriile și la toate facultățile până la soluționarea chestiunii studentești.

Presupunând că vă interesează starea chestiunii studentești și la universitatea noastră, vă trimitem acest comunicat împreună cu invitarea ca să ne puneți în curent cu această stare de la universitatea d-voastră.

Primiți, vă rog, asigurarea distinsei mele stime și considerațiuni.

Secretar
[indescifrabil]

Rectorul Universității
Eugen Botezat

Domniei sale, domnului rector al Universității din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1021, f.222*)

Președinția Camerei Deputaților

No. 1623/15 mart. 1923

Domnule Ministru,

Domnul deputat B. Straucher[1] în ședința de la 14 martie a.c. a făcut următoarea întrebare:

„Ținând seama de demonstrațiunile, dezordinele, excesele și violențele nemai-pomenite și scandaloase săvârșite împotriva studenților evrei și contra evreilor din Cluj, excese prin care se periclitează în cel mai înalt grad viața și avutul lor.

Ținând seama de agitațiile antisemite, pe care le fac în mod public profesorii universitari și a cuvântărilor ațâțătoare împotriva evreilor, pe care le rostesc la întrunirile publice – așa cum relatează ziarele și în special ziarul oficios „Înfrățirea” din Cluj[2].

Ținând seama de agitațiile împotriva evreilor organizate în mod sistematic de un timp încoace, văzând că siguranța publică este în modul acesta grav periclitată, am onoare a vă adresa, d-le prim-ministru, următoarele întrebări:

1) Are d-l prim-ministru cunoștință de excesele permanente antisemite înscenate în Cluj?

2) Este d-l prim-ministru dispus de a ordona pedepsirea cu toată energia și severitatea pe autorii acestor excese, și mai cu seamă este dispus d-l prim-ministru să aplice legile disciplinare profesorilor vinovați în calitatea lor de funcționari ai statului.

3) Este d-l prim ministru dispus să aplice toate mijloacele legale pentru restabilirea ordinii și a siguranței, atât de necesară într-un stat constituțional și cultural?

4) Este dispus d-l prim-ministru să numească imediat o comisiune de anchetă compusă din reprezentanți ai tuturor partidelor?"

Subsemnatul cu onoare vă comunică textul acestei întrebări, care s-a făcut cunoscut și d-lui ministru de Interne.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

D-sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 678/1923, f.3*)

[1] Benno Straucher (1854-1940) a fost unul din principalii lideri ai evreilor din Bucovina, reprezentând de altfel Partidul Național Evreiesc în Parlamentul austriac înainte de primul război mondial. După 1918 a fost în mai multe rânduri membru al Camerei Deputaților, pe listele Partidului Poporului și ale Partidului Național Liberal (este tocmai mandatul sub care face această interpelare).

[2] De exemplu, pe 10 martie 1923, la Cluj, pe la ora 23, mai multe grupuri de studenți de câte 20-25 indivizi, înarmați cu băte, au intrat prin mai multe localuri, luând la bătaie pe evreii găsiți. De pildă, la varieteul „Biasini” au oprit spectacolul, lovind vreo 20-30 persoane, același lucru petrecându-se și la cafeneaua „Park”, și la „Metropol”. Studenții au pătruns și la școala de dans din localul „Reduta”, unde au maltratată pe evreii găsiți. La ora 1 noaptea (în 11 martie), studenții antisemiți s-au dus la gară, unde de asemenea au căutat pe evrei, agresându-i. Poliția a reușit cu întârziere și mai ales cu greutate să-i potolească pe studenți, având loc o încăierare în toată regula.

70

România

Parchetul Tribunalului Cluj

Nr. 2405/923

Cluj, 22 martie 1923

Domnule Rector,

Ca răspuns adresei d-voastră nr. 1058 vă comunicăm următoarele:

Din cercetările făcute și actele dresate până în prezent se constată că aceiași studenți au fost capii tuturor manifestațiilor de stradă, devastărilor și bătăilor ce au avut loc în Cluj de la finele lui noiembrie până azi.

Din dosarul destul de voluminos ce se găsește la acest Parchet, conținând cercetările făcute, e greu a se găsi o pagină pe care să nu figureze studenții Iuliu Pop Moldovan și Virgil Moldovan[1], care au luat parte la manifestațiile din 28 noiembrie 1922, terorizând lumea din localurile Metropol, Europa, Parc, Teatrul Evreiesc și terminând cu devastarea completă a tipografiei ziarului „Új kelet” (la studentul Moldovan Iuliu găsindu-se și litere de tipar, pe care spune că le-a luat ca suvenir!) Acești studenți, împreună cu Ioan Victor și Eugen Măcelariu, s-au distins prin purtarea ce au avut-o și în mișcările din seara din 10 martie, insultând și lovind consumatori evrei și din greșeală și creștini în localurile Biazini, Parc, Metropol, terminând prin lovirea unor evrei la gară.

În aceeași măsură, la manifestațiile din 10 martie 1923 au luat parte și studenții Alex. Butnariu și Ioan Andrei.

La toate aceste manifestații a luat parte la desfășurarea lor și Ioan Moldovan, în sarcina căruia însă acte de samavolnicie nu s-au putut stabili, decât aceea că în ziua de 7 februarie a.c., împreună cu alți studenți rămași necunoscuți, a tăiat barba evreului Klein Armin, care opunându-se a fost și bătut.

Studenții Boariu Silviu, Doba Teodor, Liviu Popovici, Mureșan Victor, Mârza Traian, Miron Costin, Emil Rusu, Valeriu Roșianu, Emil Bădescu, Ioan Fărcășianu, Inocențiu Suci, Gal Iosif, Ieronim Buza, Ioan Mărgineanu, Gheorghe Mureșanu, Nicola Octavian, Octavian Boeriu[2] și Simion Grigore, toți aceștia – care au și fost arestați în noaptea de 10 martie a.c. – au luat parte atât la manifestații din sus zisa seară, cât și la cele precedente, neputându-se până în prezent stabili care este, afară de aceasta, partea lor de vină.

Vă înaintăm totodată și legitimațiile luate de la o parte din studenții arestați în noaptea de 10 martie.

Prim-procuror
Cepescu

D-sale, domnului rector al Universității Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.21; o copie la f.176-177*)

[1] Virgil Moldovanu (n.22 noiembrie 1899, Așchileul Mic) era student în anul III la facultatea de drept din Cluj.

[2] Acesta urma cursurile facultății de drept și era un fel de „ideolog” al studenților antisemiți clujeni. Vezi, de pildă, Octavian Boeriu, *Studențimea de azi ca exponent al naționalismului*, în „Clujul”, I, 1923, nr. 25 (23 septembrie), p.2; *Revendicările studențimii*, în „Clujul”, III, 1925, nr. 8 (22 februarie), p.1 ș.a.

Nr. 1107/1922-23
Rect. Univ.

În urma consfătuirii rectorilor și decanilor universităților, a rectorilor Academiiilor Comerciale și Școlilor Politehnice, ținută în zilele de 28, 29 și 30 martie 1923 sub președinția d-lui prof. dr. [C.] Angelescu, ministrul Instrucțiunii Publice, și după discuțiunile urmate

S-a decis:

1. Deschiderea pe ziua de 16 aprilie 1923 a tuturor Universităților, Academiiilor și Politehnicilor.

2. Intrarea în localurile de învățământ nu este permisă decât studenților regulat înscriși la cursul respectiv, în conformitate cu dispozițiunile luate de autoritățile școlare în baza legitimațiilor legale.

3. Cu începere de la 16 aprilie nu se primesc și nu rămân în căminuri și nu se acordă burse și ajutoare decât studenților care dovedesc urmarea regulată a cursurilor și respectarea obligațiilor școlare. Aceștia, ca și toți care urmează regulat, vor fi reintegrați în toate drepturile avute în calitate de studenți.

4. La începutul anului școlar 1923/924, între 1-15 oct., toți studenții vor fi obligați să se înscrie din nou prezentând toate actele cerute. Înscrierile se fac prin rectorate. Înscrierea se face numai pe bază de acte originale.

Înscrierea provizorie și admiterea de studenți, studenți extraordinari etc, este suspendată până la noi dispozițiuni.

5. Studenții care vor fi condamnați pentru tulburări făcute în afara instituțiilor unde sunt înscriși sau cei care vor face dezordini în interiorul acestora vor fi pedepsiți cu eliminarea. Aceeași pedeapsă se va aplica acelor care vor împiedica pe alții de-a frecventa cursurile și lucrările.

6. În cazul când s-ar produce tulburări în interiorul instituțiilor superioare de cultură, autoritățile școlare vor face apel la forța publică pentru a asigura respectul legii și a regulamentelor și cei dovediți vinovați vor fi eliminați imediat și deferiți autorităților în drept pentru a fi judecați și pedepsiți ca tulburători ai ordinii publice.

7. Pentru a evita pierderea anului școlar, cursurile și lucrările se vor prelungi până la sfârșitul lui iunie, potrivit cu necesitățile instituțiilor și după hotărârile consiliilor profesoriale respective.

Rector
[I. Iacobovici]

(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 64, f.29)

Domnule Rector,

Simțim dorința a vă anunța următoarele fapte:

Astăzi, la 17 aprilie, dimineata la orele 8-10, ar fi trebuit să se țină curs de fizică la dl. profesor dr. [Gh.A.] Dima. Noi, studenți evrei din anul al doilea de la facultatea de medicină, ne-am prezentat regulat; însă nu puteam să intrăm nici până la coridor, pentru că indivizi necunoscuți, probabil studenți, fără nici o întrebare ne-au atacat. Ne-au împins jos de pe scară, și unul dintre ei, cu o curea militară, ne-a bătut. Astfel, împiedicați cu forță brutală nu am putut participa la curs.

Luând cunoștință că toate celelalte cursuri ale facultății de medicină s-au petrecut în ordine bună, credem că acest fapt a fost un incident izolat.

Cu deosebită stimă,

Studenți evrei medicinisti din anul al doilea: Weisz Mendel, Klück Koloman, Tihani Lazăr, Fried Andrei, Szintar Vasile, Sándor Elena

Cluj, la 17 aprilie 1923

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.24*)

Marele Colegiu Universitar

Proces verbal no. ...

Ședința de la 21 aprilie 1923, ora 18

Prezenți d. profesori: Andrei P., dr. Anghel P., dr. Bacaloglu [C.], dr. Bogdan Gh., Bogdan P., Borcea I., Bratu Tr., Bujor P., Buțureanu V., Cantacuzino B.M., Costăchescu N., David Mihail, Deleanu N., Dragomirescu P., dr. Gracoski Șt., dr. Hortolomei N., G. Ibrăileanu, Leon N., Minea I.[1], d-na V. Myller, Myller Al., dr. Parhon C., Pascu G., Popovici Const., dr. Rășcanu V., Sanielevici S., Ștefănescu-Galați [Mihai] și dr. Tănăsescu I.

Prezidează d-l rector, prof. I. Simionescu.

Dl. rector: Mulțumește membrilor prezenți de interesul ce dovedesc că-l poartă universității. Din ziare ar reieși că-i liniște. În Cluj și Cernăuți însă există o grevă pasivă, iar la București cursurile se țin cu armata. Dintr-o conferință ce am avut cu studenții reiese că sunt nedumeriți. Invocă cu persistență „numerus clausus”. Ceea ce s-a întâmplat la București este un aperiitiv. Totul va fi la lași. Sarcina nu pot s-o duc singur.

Mă gândesc la un contact cu studenții și luni dimineata, suspendând provizor cursurile, să apărem cu toții în fața studenților spre a le vorbi, ca mandatarul d-voastră. Mă gândesc însă dacă ar apărea un adversar al ideilor noastre și ar începe o discuție în fața studenților.

Dl. dr. Ștefănescu-Galați: Am emis cel dintâi părerea că e bine să apărem cu toții, împreună cu rectorul, în fața studenților, în Aulă. Azi însă mă gândesc. Poate am risca cu spiritul care domnește. Și ar fi deajuns unul îndrăzneț să se ridice să vorbească și Colegiul ar urma. Și de aceea cred că o moțiune adresată studenților și semnată de noi toți să fie afișată. Am evita astfel fluierături, hui-duieli etc.

Dl. prof. P. Dragomirescu: Cunosc mentalitatea studenților. Prezența lor față în față cu profesorii nu va fi decât impunătoare și demnă. N-am temeri de dialoguri și discuțiuni contradictorii. Ar fi bine să li se facă o propunere: că Senatul va funcționa zilnic, luând contact cu delegații fiecărei facultăți în parte. Numai așa putem dobândi un rezultat.

D-l prof. A. Myller: În discursul d-voastră voiți să legați chestiunea economică cu cea antisemită, recunoașteți principiile mișcării lor și voiți să găsiți numai modalitatea. Din acest punct de vedere găsiți adversari între noi.

D-l prof. P. Bujor: Sunt de părere ca rectorul să vorbească studenților. Dar dacă studenții vor aclama și cere să vorbească d-l [A.C.] Cuza? Nu ar putea urma conflicte?

D-l prof. Bratu: După cât judec eu, nu văd bună parlamentarea între rector și studenți.

D-l prof. I. Simionescu: E un gest de politețe către studenți.

D-l prof. Bratu: Cum studenții să trateze cu colegii noștri de pe la facultăți? Dar ce avem noi, profesorii, de tratat cu studenții? N-avem ce le lăsa nimic. Ce le putem conceda?

D-l prof. Dragomirescu: Convorbirea este deja o concesiune.

D-l prof. Bratu: Și ca rector am avut convorbiri cu studenții; cei ce au anumite păreri sunt inaccesibili, rămân intransigenți în părerile lor. Deși sunt gata a fi față la ședința ce o proiectați, nu văd ce am obține de la studenți? O tratare cu delegați complică chestiunea, căci minoritățile nu recunosc delegații parlamentari.

Propunerea ca luni 23.IV.1923 să se citească o moțiune a Colegiului către studenți o văd primejdioasă, căci poate să surpe și autoritatea corpului didactic și a Rectoratului. Am ajuns a fi tratați aproape egali cu studenții. Și aprobând aceasta ne-am expus la o suferință morală a prestigiului universității. Pentru a dovedi solidaritatea, mă unesc cu părerea d-lui rector.

D-l prof. dr. Tănăsescu: De aceeași părere cu d-l Bratu. Nu prevăd un rezultat bun. Mă gândesc la suferințele d-lui Bratu, ca fost rector, dar și la d-l Simionescu, întrerupt de un student în timpul oratoriei sale. Cum vă închipuiți că o să citiți în Aulă o moțiune și nu veți fi întrerupți? Convocarea delegaților am experimentat-o. Doleanțele expuse în ședință nu concordă cu cele din afară de sală.

D-l prof. Borcea: Noi discuțiuni sunt zadarnice; poate însă că apariția rectorului înconjurat de corpul didactic să nu îngăduie o necuviință. Comunicatul să fie părintesc. Dacă ar apărea noi pretenții, să ni se prezinte sub formă de deziderate. Mișcările au un fond de adevăr și au fost susținute și de guvern.

D-l rector: Desigur că există un conflict etnic.

D-l profesor Borcea: Copiii de la țară nu pot învăța carte, de la Liceul Național, de la gimnaziu, să nu alungăm pe evrei, dar elementul românesc să poată intra în număr cât mai mare în școală. Chestia e sănătoasă. Condamnăm agitația. În moțiune să arătăm că luptăm pentru intrarea studenților creștini în Universitate,

pentru lărgirea căminurilor, laboratoarelor etc. Așa ne putem adresa studenților, căci în mișcarea lor e și ceva bun.

Studentii nu trebuie umiliți. Noi vrem pace. E bine a le arăta că a continua pe calea începută, greșesc. Suntem gata a lupta cu ei, ca elementele de la țară să poată intra în școală. Numai așa să facem ședința în Aulă sub președinția rectorului.

D-I Cantacuzino: Fără a-mi ascunde dificultățile, am o tragere de inimă pentru propunerea d-lui rector. Mișcarea e o izbucnire acută, izvorâtă dintr-o boală epidemică netrecătoare, o avem din naștere, am supt-o de la mame. Suferim cu toții o jignire adâncă.

Să ne convingem că cultura intelectuală și morală studenții nu o au decât prin noi. Este tradițional, secundar sentimentul național. Azi a devenit mult mai grav. Sunt absolut opus la ideea întrebuintării de forță fizică (armată) în școală. Oricum ar fi faptele care ne împiedică de la îndeplinirea misiunii noastre, sunt contra forței. Dacă nu putem dovedi prin cuvinte, sentimente etc, vom răbda până la potolire. Chiar cu risc a ne expune[2].

Ei sunt rătăciți, nu trebuie condamnați. Rătăcirea e pe un fond ereditar, cauza nu-i a lor, pornirile ascund interese foarte egoiste. Au mare influență asupra unui sentiment delicat. Sunt interese superioare ale neamului, așa le văd tinerii în sinceritatea lor. Nu știu dacă va avea succes contactul. Trebuie însă să ne prezentăm cu ceva părintesc și românesc. Poate vom reuși până la 6 luni. N-avem altă cale. Spectacolul deplorabil de la București e grozav. Eu cât va fi poliție și armată nu fac curs. El e un contact sufletesc și cultural cu studentul, nu se face sub baionetă.

Deci, fără iluzii de un rezultat pozitiv imediat, să facem să repetăm contactele cu studenții. Și fiindcă numai așa a acceptat d-l rector mandatul, să-l susținem. Dacă vor auzi că nu admitem armata și forța, vom fi mai severi la verificarea titlurilor, că elementul românesc va fi ajutat ca să ajungă la universitate. Nu va fi zadarnic. Trebuie spuse lucruri bune. Vor fi discuții. Poate va interveni d-l Cuza. Poate vom fi ofenșați prin atitudine ..., ne facem un mandat pe care-l avem de îndeplinit. Să nu ne temem de consecințe.

Mă opresc. Nu admit tratative cu Senatul. Să le dai sfaturi, să auzi doleanțe, dar discuții în Senat cu studenții, ni se știrbește autoritatea școlară. Am abdica de la îndatorire. Cred că ministerul să rezolve. Autoritatea școlară nu trebuie slabită. Sunt contra compromisurilor. Nu-mi fac iluzii asupra rezultatului imediat, suntem datori însă să facem eforturi.

Dr. Bogdan Gh.: Chestia e limpezită. O discuție e inutilă. Mă sugestionează d-l Matei [Cantacuzino]. Îl urmez. Mă unesc la principiul general. Unele expresii: „nu-mi convin”, „rătăciți”. Ei sunt conștienți și entuziasmați. Deci formula e alta. Idealul, îl manifestă altfel.

Să încercăm apariția în corpore în Aulă. Autoritatea și prestigiul Marelui Colegiu îi va impresiona. N-am să iau ca o copilărie manifestația ostilă. Rectorul, chintesența noastră, are destul prestigiu în fața studenților. Am fost și eu rector. Le-am vorbit, le-am expus planurile. Chiar dacă rectorul s-ar reprezenta singur încă e bine. Sunt alături cu d-sa, ai face aureolă. Chiar dacă ar apărea fapte supărătoare. Dar am făcut ce am putut. Suntem cu d-ta pentru a te susține și a introduce legalitatea. Nimic jignitor pentru noi.

Dl. dr. Parhon: N-aș dori ca opiniunile noastre să fie interpretate altfel decât le simțim. În natură sunt fenomene, probleme etnice. Să nu reiasă din cuvântarea rectorului că întregul Colegiu e antisemit. Există o problemă socială.

Nu trebuie jignit nici cel mai din urmă evreu. Judecând cu mintea rece, numărul mare al evreilor e datorit societății. Guvernele n-au ținut ca păturile de jos să ajungă la universitate. Nu trebuie să creadă studenții că toți profesorii sunt de părerea d-lui dr. Bogdan. Nu-i o conștiință națională. N-am nimic de zis ca rectorul să apară cu noi înaintea studenților. Dacă însă vorbește în numele Colegiului, să știm dinainte ce va zice.

D-I Simionescu: E o izolare. De când suntem profesori n-am intrat față de studenți în adâncul sufletului lor și nu sunt canalizați decât de aceia ce s-au ocupat de ei. Am crezut că întregul Colegiu în fața lor i-ar influența.

N-am crezut a face chestie de antisemitism. Când am zis fenomen etnic, m-am gândit la mozaicul etnic de peste munți. Mai ales în numele d-vs n-aș fi exprimat vreă părere de antisemitism. Dacă voiesc să ridic pe băștinași, nu fac antisemitism. E naționalism.

D-I dr. Parhon: Simptomul nu-i ereditar, e exclus. Dacă ajungem la opiniunea că mișcarea studenților e conștientă și nu-i o rătăcire, după cum se zice de d-l dr. Bogdan, aceasta nu-i antisemitism?

D-I Simionescu: Poate am avea în acest gest o oprire în loc. Nu m-am gândit a-i liniști imediat. Acum problema se schimbă, sunt două disensiuni și n-aș putea vorbi în Aulă în numele d-voastră.

D-I Myller: Să nu vorbiți că relele noastre sunt datorite prezenței străinilor.

D-I Simionescu: Dar băștinașii n-au putut lupta cu arme egale cu străinii. Aveți ocazia a ridica elementele care vă sunt dragi.

Față de disensiunea dintre noi: nu pot apărea înaintea studenților reprezentând un bloc. Voi merge însă eu singur și le voi vorbi în numele meu. Nu amintesc nimic de Marele Colegiu. Nu voi da cumpăna în partea nimănui. Nu cred a-mi frânge gâtul că sunt prea antisemit, nici filosemit. Sunt în parte și în sufletul meu dorit a apăra elementul împilat. Decorul personalităților d-voastră ar fi avut însă un alt efect. Moțiunea s-o facă d-l Cantacuzino.

D-I Borcea: Nu văd disensiunea.

D-I C. Popovici: Am o altă concepție. Nu l-am votat pe d-l Simionescu ca rector. Dacă cineva e ales, are toată libertatea a lucra în numele corpului din care a fost ales. Are un mandat. Nu înțeleg cenzură, că dacă spui cutare nu vorbești în numele nostru etc. Mandatul îl are, deci rectorul nu poate fi încătușat.

D-I Borcea: Nu suntem în condițiuni normale. Nu trebuie să lăsăm singur pe rector. Moțiunea să fie comună pentru noi toți. Chemăm studenții la treabă. Nu facem antisemitism dacă ridicăm elementul românesc spre stare de conștiință. Numai uniți vom putea face ceva.

D-I Ibrăileanu: Ne putem împăca și fără chestiuni sociologice. Poporul cel mare din care provin studenții e ținut prea departe de focarele de lumină etc. Nu atingeți chestiunile etnice fără ...

D-I Simionescu: Doresc ca mâine să ne vedem la ora 5.

D-I Ibrăileanu: Nu ne trebuie forța publică. Dar dacă apare scandal?

D-I Mihail David: D-l rector face apel pentru naționalism, nu șovinism. Universitatea trebuie să dea cultură națională. În concluzie să hotărâm: luni dimineața la ora 10 să întruniți toți studenții și în Aulă să le vorbiți. Nici un dialog să nu fie admis.

D-I dr. Tănăsescu: Toți cei prezenți să ne dăm cuvântul să fim prezenți.

D-I rector: La intrare nu va fi poliție. Aici secretarul va controla intrarea. Dar vă întreb că în caz când între cei ce intră în săli, se fac încăierări? Să intre în universitate vreo altă autoritate?

D-I dr. Bogdan: Poliția la un km. de universitate.

D-I dr. Bacaloglu: Am zis-o și d-lui ministru, că poliția să nu intre în universitate. I-am adus formula: convingere, nu învingere.

D-I Myller: Opriti studenții agitatori de a intra în universitate.

D-I rector: Poliția n-are ce căuta în universitate.

D-I dr. Bogdan: Cât ține localul universității și în fața statuii să nu fie armată. Nu venim în asemenea condițiuni la școală.

D-I Borcea: Venim de câte ori ne vei chema. E bine însă că ziua întâia să nu fie poliție, nici armată.

D-I dr. Tănăsescu: Înainte am hotărât ca armata și poliția n-are ce căuta în universitate. Pare că mulți ar vrea să revie. Desigur că aducând armata, veți provoca iritări și ciocniri.

D-I Ibrăileanu: La scandalul cel mai mic ies din clasă.

D-I Borcea: Va face fiecare ce-l va duce capul.

D-I rector: Mâine la 5 vă așteptăm la o nouă întâlnire aici.

D-I dr. Bogdan: Nu vin dacă în fața universității se va afla vreo forță publică sau armată!

D-I rector citește o încheiere a unui Senat anterior, prin care se arată că facultatea de drept e în conflict cu Senatul și din care cauză n-a putut avea Senat în 2 ședințe.

Ora 8. Ședința se ridică.

Președinte – Rector
[I. Simionescu]

Secretar general
[G.I. Botez]

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1006, f.135-138*)

[1] Este vorba de Ilie Minea (1881-1943), profesor de istoria românilor la Universitatea din Iași, fondator al actualului Institut de istorie „A.D. Xenopol”. Acesta era frate cu Ion Minea (1878-1941), titularul catedrei de neurologie de la Cluj, decan al facultății de medicină de aici în 1920-1921, iar mai apoi rector (1926-1927). Am făcut această precizare pentru a nu exista vreo confuzie între cei doi, ce apar mereu în volum cu prenumele prescurtat în I.

[2] Acesta se exprimase și anterior în aceeași direcție. Vezi Matei B. Cantacuzino, *Agitațiile studențești*, în „Adevărul”, 28 aprilie 1923. „Singurul mijloc consta din capul locului și constă și astăzi în măsuri școlare disciplinare, care aplicate cu tact și cu măsură să atingă pe toți inspiratorii și conducătorii mișcării”.

Senatul Universitar
Proces Verbal no. 24
 Ședința de la 23 aprilie 1923, ora 9

Prezenți dd. profesori: dr. C. Bacaloglu, P. Bogdan, Al. Popovici, O. Tafrali și dr. I. Tănăsescu.

Prezidează d-l rector, profesor [L.] Simionescu.

D-l rector aduce la cunoștința Senatului faptul excepțional că aseară aproape de ora 8 a fost înștiințat prin telefon de intendentul palatului că în sala Pașilor Pierduți se află un grup de 810[!] studenți care refuză să plece din palat. În scurt timp îmi comunică imposibilitatea de a-i evacua, deoarece numărul lor s-a mărit și că sunt hotărâți a ține întrunire.

Pe la 8 ½ am lăsat mâncarea și am venit la universitate, am găsit în sală cam 120 studenți. Le-am arătat greșeala în care se află ținând întrunire, pentru care nici n-au cerut aprobarea și nici n-au obținut-o. Am făcut către ei apel ca rector, arătându-le că în nici un caz evacuarea lor nu se va face cu forța, dacă nu vor înțelege de bună voie. Le-am făcut apelul și ca profesor, totul în zadar.

Mi-au adus aminte faptul că profesorii i-au părăsit, unii i-au făcut „rătăciți” și diferite acuzații cu precizări de nume. Mi-au declarat că nu părăsesc universitatea; le-am răspuns că stau și eu.

A început ședința. A prezidat-o d-l Gheorghiade de la medicină, dând cuvântul unui delegat al Cernăuțiului, care a declarat că acolo există grevă pasivă. În urmă președintele s-a schimbat. Au trimis după un preot. A sosit preotul Agapie. I-au adus la cunoștință că voiesc a depune un jurământ. Preotul văzându-mă, le-a spus că numai dacă eu voi aproba așa ceva poate primi jurământul, mai ales că preotul a fost chemat în numele rectorului.

Am zis ca nu pot aproba așa ceva, însă să neglijeze persoana mea, ținându-și întrunirea mai departe. Preotul neprimind a oficia jurământul, unul a scos o cruce improvizată și între două lumânări – căci lumină electrică n-a fost – au citit următorul „Jurământ al studențimii ieșene”:

„Studențimea ieșeană cu delegația Cernăuților, întrunită astăzi, duminică 22 aprilie, ora 8 seara, la Universitatea din Iași, adânc conștientă de însemnătatea clipei care poate să aducă jugul ori libertatea unui neam și îndurerată de priveliștea pe care ne-o oferă ticăloșia și inconștienta unor conducători orbțiți, împingând oastea românească să lupte împotriva celor mai iubitori fii ai acestei țări și celor mai fanatici credincioși ai M.S. Regelui, am hotărât și în miezul nopții:

Jurăm

1) Să nu primim rușinea de a pleca fruntea intrând la cursuri fără satisfacerea și legiferarea cererilor noastre. Noi nu putem fi o generație de Iași.

2) Jurăm luptă pentru «*numerus clausus*» care trebuie legiferat și va fi.

3) Jurăm răzbunare tuturor acelora care se vor pune în calea noastră, considerându-i ca trădători ai intereselor neamului.

În consecință, din această clipă declarăm ocupată de noi această universitate a cărei onoare înțelegem să o apărăm cu sacrificiul vieții.

Studentimea ieșană”

Timpul fiind înaintat, după miezul nopții am văzut că stau degeaba, le-am adresat câteva vorbe, cerându-le *cuvântul de cinste* că bogăția universității va fi păzită și nu vor ieși pe străzi să manifesteze în toila nopții. Mi-au făgăduit cu toții: „Noi o vom păzi; aici ne culcăm”. Într-adevăr, aveau unii și pături pentru a se culca.

Imediat am avut contact cu autoritățile, neputând ști ce urmări pot surveni. În timp ce am conferit la Comandament cu d-l prim-procuror, d-l prefect, comandantul pieței etc., ni se aduce vestea că pe un lampion din fața universității s-a arborat un steag „fascist”. Autoritățile invocând că aceasta nu mai e o întrunire studențească, ci una politică, au decis a interveni în consecință. Am oprit însă orice demersuri luându-mi angajamentul că astăzi, după ce Senatul se va hotărî ce-i de făcut, autoritățile să-și aplice măsurile ce vor crede.

Azi dimineață, înainte de a fi eu între studenți, la universitate, de la căminul studenților, s-au adus ceai și pâine pentru studenții care au stat în palat. Am găsit aici 10-15, le-am spus că am contramandat convocarea și Senatul va hotărî și amânarea cursurilor. Întrebându-i dacă sunt mulțumiți cu aceste măsuri și părăsesc palatul, unii mi-au răspuns afirmativ, condiționat numai dacă aceste hotărâri vor fi afișate; alți doi (mi se pare Codreanu C[orneliu Zelea-] și [V.T.] Prelipceanu) au refuzat a părăsi palatul chiar cu aceste declarațiuni ale Sentului. Între timp, numărul asistentilor s-a mărit. Acum sala se umple.

Din cele ce-am expus reiese că studenții s-au făcut vinovați: 1) Că n-au lucrat în interes cultural, adunându-se în sală; 2) De silnicie față de servitori, nevoind a părăsi sălile; 3) Au arborat pe școală un drapel străin, nu al țării; 4) Nu voiesc să părăsească palatul universității, declarându-l ocupat.

Acestea sunt faptele. Autoritățile așteaptă răspunsul cu încheierea d-voastră. Decideți!

D-l profesor dr. C. Bacaloglu: Întâmplător, înainte de a veni aici, am văzut la un bolnav pe d-l prefect al Poliției, care mi-a comunicat despre evenimentele din astă noapte de la universitate. De aceea am mers întâi la universitate ca să mă conving ce-i. Am văzut pe balconul Bibliotecii un steag tricolor, iar în sala pașilor pierduți mulți studenți discutând în grupe. Am vorbit cu unii din ei. Totul se reduce la o manifestare de solidarizare pentru realizarea principiului *numerus clausus*. „Nu facem târg cu nimeni și dacă nu vom obține noi, suntem însă datori a pregăti România viitoare”.

Între timp unii au cântat. Toți au fost cuviincioși. Mi-au spus că astă noapte le-a vorbit d-l rector Simionescu, dar argumentele d-sale nu erau convingătoare. Mi-au adus și plângerea că în Marele Colegiu s-ar fi vorbit contra lor. Situația de azi nu trebuie luată chiar în serios. Nu-i un fapt nou. E o verigă dintr-un lanț. Gravitatea e că au ocupat Universitatea.

D-l profesor Tănăsescu: Dar faptul că n-au ascultat de cuvântul rectoral, nu-i o abatere gravă?

D-l profesor P. Bogdan: Momentan se impun numai măsuri urgente. Senatul să aprobe măsurile luate de rector: contramandarea convocării și amânarea temporară a redeschiderii cursurilor. Faptul că facultatea juridică nu-i reprezintă în Senat, cred că d-l ministru ar fi bine să fie invitat la ședința noastră, să luăm măsurile în acord.

D-l prof. [Orest] Tafrali: Ratificăm amânarea cursurilor până la noi ordine și așteptăm sosirea ministrului.

D-l prof. dr. Tănăsescu: Pentru ca să putem ajunge la evacuarea universității, față de refuzul la cuvântul rectorului, cred bine a face un apel la dr. Gh. Bogdan, care să ia contact cu cei ce-au ocupat universitatea. Am mare nădejde în rezultat.

D-l rector: Poate ar fi bine să chemăm o delegație ca să discutăm și să le cunoaștem doleanțele.

D-l prof. Tănăsescu: Dar d-l Cantacuzino în Marele Colegiu s-a opus la tranzacțiuni.

Senatul hotărăște chemarea unei delegațiuni de 3 studenți, dintre cei aflați în palatul universității. Delegațiunea invitată în numele Senatului prin secretarul general al universității nu este admisă de masa studenților adunați în sala Pașilor Pierduți. În schimb trimit Senatului copia jurământului ce au depus astă noapte (citat mai sus).

Față de acest răspuns Senatul, fără a lua nici o încheiere, suspendă ședința pentru a se întruni Marele Colegiu (ora 10.30). Tot corpul profesoral adunat în sălile seminarilor de litere trece în palatul universitar. Aici e primit ovaționat de studențime care cântă cântece patriotice.

Rector
[I.] Simionescu

Secretar general
G.I. Botez

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1006, f.139-140*)

75

Senatul Universitar

Proces verbal no. 28

Ședința de la 26 aprilie 1923, ora 17

Prezenți dd. profesori: dr. C. Bacaloglu, P. Bogdan, A.C. Cuza, I. Petrovici, Al. Popovici și O. Tafrali.

Prezidează d-l rector, prof. I. Simionescu.

D-l prof. A. Popovici. Arată că astăzi dimineța, auzind zgomot prin culoarul laboratorului d-sale și ieșind a constatat câțiva tineri care întrebați ce caută, au răspuns că cercetează dacă nu cumva se țin cursuri. Din cauza tonului necuviincios cu care-mi vorbeau, bănuind că nu știu cine sunt, și-a arătat calitatea în care întreabă, cerându-le numele, aceștia i-au răspuns: „nomina odiosa”. Și au plecat.

N-a recunoscut între aceștia pe nici un student al cursului d-sale. Studentul medicinist Fătăciune a văzut grupul pe când ieșea din laborator și crede c-ar putea da informațiuni necesare. Senatul hotărăște ca d-l rector să cerceteze cazul, chemând pe stud. Fătăciune ca să dea informațiunile posibile.

Se intră în ordinea de zi.

I) D-l rector. Citește și supune discuțiunii raportul ce-l va înainta d-lui ministru, conținând încheierile Senatului din ultimele ședințe. La chestiunea facerii unui plebiscit pentru a se cunoaște părerea tuturor studenților la deschiderea la toamnă a cursurilor.

D-l prof. A.C. Cuza zice: Această idee este greșită. Studenții s-au pronunțat precis ce doresc. Studențimea nu există decât întrunită. Răspunsurile culese individual n-au nici o valoare practică. Plebiscitul va fi desființat când se vor întruni studenții din nou.

D-l rector: Departe de mine de a influența pe cineva. Respect părerile oricui, dar faptul că nu cunoaștem decât părerile puținilor studenți care stau în cămin și celor localnici, m-a făcut să propun această idee, ca să cunoaștem pulsul mulțimii.

D-l prof. A.C. Cuza: Măsura propusă cu plebiscitul nu-i bună, nici din punct de vedere moral, nici al disciplinei; vor urma protestări și violente disensiuni între studenți. Disensiunea dinăuntru trebuie evitată. Sunteți stăpâniți de o eroare profundă: eroarea majorității. De aici a purces conflictul cu facultatea de drept, de aici nesocotirea legii cu prilejul alegerii rectorului, cu majoritatea credeți că puteți hotărî să faceți orice.

Sistemul „majoritar” este o fatalitate în politică, unde nu se pot hotărî chestiunile decât prin numărul voturilor. Aici majoritatea nu poate fi înlocuită prin altceva, dar în relațiile noastre universitare principial trebuie eliminat. În universitate nu trebuie să domnească decât adevărul și legea. Contra legii nu-i majoritate și nici contra adevărului. Adevărul oricând este mai tare, indiferent de numărul celor care îl recunosc sau nu.

Poimăine se întrunesc comisiile de concurs pentru catedrele de Drept și eu le voi pune înaintea legalitatea numirii ca rector a d-lui prof. I. Simionescu, care a avut majoritatea pentru d-sa contra legii, căci lucrările care vor fi făcute de comisiile de concurs vor trebui să vină înaintea Senatului prezidat de rectorul numit nelegal. Aceste lucrări în întregime vor fi casabile prin nelegalitatea numirii rectorului (a d-voastră).

Să presupunem așadar că v-ați întrunit încă o dată în așa-zisul d-voastră „Marele Colegiu”, căci după lege el se numește „Consiliul Universitar”, și ați luat iarăși vreo măsură cu majoritate, aici, împotriva intereselor superioare ale țării, de pildă să zicem că veți hotărî plebiscitul și aici veți obține pe calea aceasta o majoritate care să hotărască deschiderea universității cu jidanii împreună.

Dar oare aceasta este în acord cu sentimentul nu numai al studențimii, ci și al multor cetățeni care vă pot cere socoteală oricând. Chestia dă loc la complicațiuni extraordinare.

La o ultimă ședință publică în sala Bejan, acum câteva săptămâni un cetățean, părinte de familie, spunea: oare mult timp profesorii vor ține copii noștri în afară de universitate? Ce suntem noi de vină să îndurăm din cauza jidanilor? Iar mulțimea, când s-a vorbit de profesori, din diferite părți a strigat: „la Bahlui cu dâșii!”

D-l prof. P. Bogdan: Ce-s vinovați profesorii?

D-I prof. A.C. Cuza: Sunteți vinovați dacă cereți plebiscitul, pentru că continuați o stare confuză și aceasta împotriva chiar a principiului stabilit de noi în ședința anterioară a Senatului. Căci încheierea noastră este: clasa dirigentă a nației trebuie să fie românească. Dacă însă plebiscitul va zice că jidanii să intre în universitate? D-voastră primiți?

D-I rector: Principiul admis de noi este că clasa dirigentă a nației să fie românească, nu înseamnă însă că jidanii să fie dați afară din universitate.

D-I prof. P. Bogdan: Sunt de aceeași părere.

D-I rector consultă asupra acestei chestiuni și pe ceilalți domni membri ai Senatului.

D-I prof. O. Tafrali: Mă abțin.

D-I prof. Al. Popovici: Sunt de aceeași părere.

D-I prof. dr. C. Bacaloglu: Să discutăm chestia. S-a votat în unanimitate de Senat că România trebuie să aibă ca pătură conducătoare pe români.

D-I prof. A.C. Cuza: Clasa dirigentă se formează în universitate și în școlile superioare. Și vă întreb: diplomele pe care le veți elibera jidanilor vor fi diplome *fictive* sau efective? Adică jidanii cu diplome vor avea dreptul să fie medici, avocați, farmaciști, judecători, administratori și orice, sau nu? Și apoi, dacă chiar în universitate jidanii ocupă locul românilor, cum mai poate să se formeze o clasă dirigentă românească?

În concluzie:

1) Din punct de vedere educativ nu admit sub nici un cuvânt ca profesorii universitari să intervină ca prin plebiscit să dezbină studentimea românească pe o chestiune națională.

2) Din punct de vedere practic și al disciplinei universitare, nu admit plebiscitul pentru că e de natură a provoca și mai mari tulburări în universitate.

3) Din punct de vedere național, nu admit plebiscitul, care ar veni să provoace din partea unei părți a studențimii un vot în contra soluțiunii problemei culturale naționale pusă la ordinea zilei de o altă parte a studențimii, problemă care interesează nația românească în întregime.

Pentru aceste motive nu pot să admit sub nici un cuvânt măsura propusă a unui plebiscit, lăsând și de astă dată toată răspunderea acelor care l-ar vota și l-ar pune în aplicare.

D-I prof. I. Petrovici: Urmând expunerea d-lui Cuza cred că a trecut cu mult marginile. Zicea că profesorii să nu se scoboare în mijlocul studenților pentru a nu-i dezbină.

D-I prof. Cuza: Am zis, cu plebiscitul, și să dezbină studentimea pe chestia națională.

D-I prof. I. Petrovici: Mai mult, profesorii au chiar datoria, ca mai maturi cu experiența lor, să se scoboare în mijlocul studenților, ca sfătuitoari. D-I Cuza și-a făcut în acest sens datoria și a întreținut contactul cu ei – și trebuie să recunoaștem meritele d-sale. Și-a îndeplinit datoria. Dar avem și noi dreptul de a sfătui, și sfaturile pot să nu fie la fel și forțat apare un nou curent.

D-I prof. Cuza: Altceva e sfatul și altceva plebiscitul.

D-I prof. I. Petrovici: După influența ce o va avea profesorul, poate apăsarea între studenți o dezbinare inevitabilă. Pe o chestiune de legalitate, cred însă că putem fi cu toții de acord. În forul meu intim, nimeni n-are idolatria majorității, dar fapt este

că minoritatea impune și mai puțin. În această chestiune, eu sunt nevoit a face o deosebire între legalitate și concepție. Cum poate cineva susține ca să deschidem cursurile numai cu creștinii?

Lupt și eu cu plăcere să schimb legiuiri de ale țării, dar eu ca reprezentant al unei instituții de stat pot oare lupta contra sau împiedica ca la cursuri să nu poată asista toți studenții? Cred că s-ar fi putut ajunge la o schimbare a legislației, dar după legile în vigoare ținerea de cursuri numai cu studenți creștini este nelegală. Deci și minoritatea era în afară de legalitate.

Plebiscitul propus nu-l consider ca o modalitate recomandabilă. Nu va avea nici un efect practic, n-are valoare. Trebuie însă să ne gândim de modalitatea re-deschiderii cursurilor la toamnă. Măsura negativă nu poate dăinui.

Senatul, consultat, votează contra introducerii în raport a propunerii consultării studențimii prin plebiscit.

D-I rector (în continuare). Consultă Senatul dacă în raportul către minister să nu prevadă propunerea ridicării provizorii a autonomiei universitare, pentru ca măsurile eventuale de ordine și de siguranță a liniștii publice să nu mai fie puse numai în sarcina organelor administrative universitare.

D-I prof. A.C. Cuza: Sunt contra. Sub nici un motiv nu abdic dreptul meu de autonomie. Această abdicare de altfel nu are nici o valoare practică, căci sau ne păstrăm autonomia, și atunci putem să continuăm și cursurile, sau renunțăm la autonomia autorității noastre care singura este respectată de studenți, și atunci nici cursurile nu se pot ține. Experiența s-a făcut. Poliția și armata nu ne poate înlocui în universitate.

Exemplul de la București: cursuri cu baioneta, cu ușile încuiate, îl aveți înaintea. Aici poliția și armata au făcut să se țină cursuri cu un student și cu ușile încuiate, cum a făcut prof. [Ștefan Gh.] Longinescu, la Drept, sau numai cu câțiva studenți, pe când ceilalți vociferau pe sală. Acestea nu sunt cursuri ... militare. E negațiunea însăși a universității.

Știința nu se poate face sub paza poliției. Chiar majoritatea ar aproba ridicarea „autonomiei”, eu nu vin să țin cursul cu armata și poliția în universitate. Cursurile universitare nu se pot relua decât după restabilirea liniștii depline în suflete, nu prin siluirea lor. Situațiunea spiritelor presupune păstrarea în întregime a autonomiei noastre, nu suspendarea ei, pe care nu o admit.

D-I rector: Ne zbatem de câteva săptămâni. Am ajuns la ridicola situațiune că o parte din studențime să zică că a pus mâna pe universități. Suntem obligați și îndatorați a ne face cursurile, nu vom întrebuința însă puterea forței publice. Trebuie să ne luăm răspunderea a duce universitatea spre funcționare și declinând puterea noastră, sub scutul autonomiei universitare, ministrul nu ne poate impune individual îndeplinirea obligațiilor. Autonomia e o pavăză a unei activități.

D-I prof. I. Petrovici: D-I ministru poate lua măsurile ce va crede. Sunt contra ridicării autonomiei.

Senatul, consultat, hotărăște pentru suprimarea acestui pasaj din raport și aprobă a se comunica d-lui ministru următoarele:

Senatul Universitar,

Ținând seama de turbulențele și repetatele manifestațiuni ale unei părți dintre studenți, care nu vor să permită intrarea la cursuri decât a studenților creștini,

Ținând seama de rezerva restului studențimii, care nu a luat nici o atitudine hotărâtă,

Ținând mai ales seama de hotărârea Consiliului profesoral universitar, cât și a Senatului de a nu ține cursuri sub scutul forței armatei,

Ținând seama că chiar dacă s-ar deschide cursurile universitare acum, la sfârșitul anului, pregătirea științifică a studențimii tot nu s-ar putea săvârși cum trebuie, întrucât universitatea este închisă timp de atâtea luni,

Hotărăște în unanimitate să aducă la cunoștința ministerului următoarele:

a) Cursurile Universității din Iași se suspendă până la toamnă, închizându-se totodată de la data sancționării ministeriale și căminurile universitare.

b) Cancelariile decanatelor nu vor emite decât certificate în sensul legal, specificându-se în ele că cursurile universitare sunt închise, deci stabilindu-se nefrecvența universitară.

c) Senatul crede de a sa datorie de a propune d-lui ministru dorința ca să se avizeze din timp la măsurile prin care s-ar putea asigura liniștita deschidere a cursurilor anului viitor.

Raportul se aprobă în unanimitate.

II) Chestiunea echivalărilor [...] [1]

III) Senatul hotărăște ca fondul bugetar repartizat universității, în valoare de Lei 2.250.000, pentru căminurile studentești, să se repartizeze proporțional cu numărul studenților și studentelor care vor sta în căminuri (cam 250 studente și 400 studenți).

IV) Senatul hotărăște că la eventuala închidere a căminurilor, studenții transnistrieni vor continua a fi menținuți și întreținuți în cămin.

Ședința se ridică la ora 19.

Președinte-Rector
I. Simionescu

Secretar General
G.I. Botez

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1006, f.160-163*)

[1] Este vorba de constituirea comisiilor de echivalare a diplomelor universitare obținute în străinătate.

Facultatea de Medicină

Institutul de Anatomie
Descriptivă și Topografică
No. 220 – 923

Cluj, la 26 aprilie 1923

Domnule Decan !

Am onoare a vă raporta că ieri 25/IV a.c., orele 2 p.m., înainte de începerea lucrărilor de anatomie topografică, studenții creștini ai anului II au pus în vedere studenților evrei să se retragă de la lucrări. Evreii s-au retras fără nici un incident, cu toate că personalul Institutului a intervenit pentru a rămâne mai departe în sala de lucrări. Lucrările s-au continuat în liniște.

Astăzi 26/IV a.c., orele 11, la demonstrațiile ținute de asistentul [Haralamb] Cruceanu în sala de curs, studenții evrei nu s-au prezentat la curs din cauză că au fost avizați de creștini în acest sens. Demonstrațiile s-au continuat în liniște.

Primiți vă rog, d-le decan, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Director
Prof. Titu Vasiliu[1]

D-sale, d-lui decan al Facultății de Medicină Cluj

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, doc. 2120*)

[1] Titu Vasiliu (1885-1961) a absolvit facultatea de medicină din București în 1909 (de fapt Institutul medico-militar), devenind imediat asistentul lui Victor Babeș, între 1914 și 1916 urmând cursuri de specializare la Berlin și Freiburg. Va veni de altfel cu acesta la noua universitate românească din Cluj, în 1919, ocupând catedra de Anatomie patologică, iar după pensionare (în 1947) a devenit șef de laborator la Institutul oncologic.

Proces-Verbal

28 aprilie dimineata

Din informațiunile căpătate din mai multe surse sigure rezultă că la întrunirea Societății Studenților în Medicină din seara zilei de 27 aprilie 1923 lucrurile s-au petrecut astfel.

Imediat după închiderea Universității din Iași și după sosirea în Cluj a elevilor Institutului medico-militar au început agitațiunile.

În ziua de 25.IV studenții medico-militari au dat afară la cursul de anatomie topografică pe studenții evrei.

În ziua de 26.IV, la ora 7.45, un grup de studenți medico-militari erau postati pe scările care duc la Institutul de fizică. Am constatat personal pe acești elevi că împărțeau un manifest cu îndemnuri la dezordine și agitație.

La sosirea mea au căutat să fugă, unii spre Institutul de fizică și alții au ieșit în stradă, unde am vorbit cu câțiva care susțineau o serie de neadevăruri.

După acestea a urmat întrunirea mediciniștilor. Sala a fost ocupată aproape în întregime de medico-militari. Comitetul Societății și-a menținut punctul de vedere pe care îl fixase într-o întrunire anterioară și pentru aceasta i s-a dat vot de blam și a demisionat. S-a ales președinte ad-hoc locotenentul Magda, student în anul al V-lea.

Între alții care au vorbit și au îndemnat la dezordine a fost Ionescu Bujor, unul din primii promotori ai mișcării din decembrie 1922. Acesta a proferat insulte la adresa mea și în special la adresa șefului de lucrări Câmpeanu[1], pe care l-a numit lichea.

Acest student a fost preparator onorific în clinica chirurgicală, de unde a fost îndepărtat fiindcă a insultat pe șeful de lucrări Câmpeanu și fiindcă a bătut în mod sălbatec un servitor.

A mai vorbit studentul Soreanu tot de la Institutul medico-militar din anul III. Acesta a fost unul din primii agitatori care a fost delegat și la întrunirea din București din 10 decembrie 1922. A îndemnat și acesta la dezordine. În același sens a vorbit și studentul Crășmariu, tot din Institutul medico-militar.

S-a hotărât darea afară a evreilor de la cursuri, ceea ce s-a făcut în ziua de 28.IV.

[Rector Iacob Iacobovici]

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.41-42*)

[1] Este vorba de Nicolae Câmpeanu (fost Caner), șef de lucrări la Institutul de chimie, ajuns în această poziție universitară pornind „de jos”, de la funcția de preparator (în 1920). La începutul lunii mai 1923, acesta și rectorul universității din Cluj au fost amenințați cu moartea (cf. *Arh. St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.50-51*).

78

Proces-Verbal

28.IV.1923, seara

În ziua de 28.IV mai mulți studenți de la medicină și drept au oprit pe studenții evrei de a intra la cursuri.

O bandă de vreo 40 de studenți, având în frunte pe studenții Boeriu Olimp, medicină anul V, Mocanu Isac, științe anul al III-lea[1], Todani, drept, și alții care n-au fost cunoscuți, s-au prezentat la ora 11 la Institutul de fiziologie și au început să bată pe studenții evrei. Studentul Mocanu venise înarmat cu un centiron militar, cu același cu care în ziua de 24 mai făcuse o dată la fizică.

Studentii Boeriu, Mocanu și Todani întâlnind pe strada N. Iorga pe studentul Segal Leon, l-au întrebat: „D-ta ești președintele jidanilor?” Acesta n-a răspuns și s-a depărtat imediat. Atunci studentul Boeriu l-a apostrofat: „De ce ești obraznic și nu răspunzi?” și imediat i-a tras două palme.

În conformitate cu dispozițiunile luate, ușile universității au fost închise la ora 6 p.m. Ieșind din întâmplare pe culoar, am întâlnit pe studentul Mocanu înarmat cu bâta. L-am întrebat ce caută și atunci mi-a răspuns că se duce la fizică, unde are treabă. L-am somat să plece. Cred că intenția lui era să rămână în universitate pentru a deschide ușa la momentul oportun.

Pe la orele 8 faptul s-a confirmat. Fiind la rectorat am fost înștiințat că un grup de câțiva studenți au intrat pe ușa de la biserică, au trecut peste zid și au pătruns în universitate, ascunzându-se în sebrul unde este cazanul. Am chemat un comisar și împreună cu doi gardiști am intrat acolo și am găsit pe următorii: Mocanu, asistent la fizică, Moldovan Virgil, student la drept, Bidean Augustin, student la Academia Com[ercială][2], Popa B. Octavian, Acad. Comerc., Silaghi Ioan[3], student științe.

Intrând cu comisarul, studentul Mocanu a avut o atitudine foarte obraznică, spunându-mi că am adus poliția în universitate și alte asemenea observațiuni. Studentii ceilalți au avut o atitudine cam identică. Studentul Moldovan Virgil, foarte obraznic, mi-a ripostat că universitatea este a studenților, că noi nu avem nici un drept întrânsa și că vom vedea noi cine sunt stăpânii.

N-am ripostat absolut nimic, le-am luat cărțile de identitate și i-am condus afară din universitate.

Pe la orele 8 a venit la universitate și dl. prof. Cătuneanu[4]. Mi-a spus că a venit să-și ia o carte din seminar, dar fiindcă universitatea este închisă renunță de a o mai lua și a plecat.

Mi se raportează că în dimineața aceleiași zile studentul Seleș, preparator la Clinica medicală, a dat afară de la cursul de neurologie pe studenții evrei. Acest student a fost unul din promotorii mișcării din Cluj.

Pe la orele 10 seara, un grup de vreo 30 de studenți a trecut prin fața casei mele cu intenția de a sparge geamurile. Servitoarea mea fiind pe afară, au întrebat-o unde stau. Între timp au venit și 6 gardiști. La 10 și 15, grupul puțin mărit a venit în dreptul casei mele, au început să mă fluiere, să strige „jos rectorul” și să arunce cu pietre. S-au stricat două geamuri la vecinul meu de etaj. E ușor de înțeles spaima care s-a produs în tot apartamentul și la mine, unde soția mea este bolnavă de gripă.

Între orele 8-10 seara, numeroși studenți au stat în fața căminului Avram Iancu, unde au ținut o întrunire în stradă.

N-aș putea rezuma mai bine impresiile zilei de azi decât reproducând exclamația unui gardist care a spus: „N-am văzut așa ceva decât în Rusia”.

[Rector Iacob Iacobovici]

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.195-197*)

[1] Isac Mocanu (n. 14 noiembrie 1899, la Cojocna).

[2] Augustin Bidean (n. 8 septembrie 1904, la Sic) era student și la drept, în anul I.

[3] Ioan Silaghi (n. 27 decembrie 1903, la Leta Mare).

[4] I.C. Cătuneanu (1883-1937), profesor de drept roman la Universitatea din Cluj, membru al Partidului Național Liberal până în toamna lui 1925, după demisie intrând în LANC, fiind ales președinte al acestei formațiuni pe regiunea Cluj (de la 1 octombrie 1925). Încă din 1924 fondase „Acțiunea Românească”, periodic profund antisemit. Chiar din primul număr al acestei publicații, Cătuneanu elabora texte de genul: „Evreii nu au legături seculare cu pământul strămoșilor noștri, ei nu l-au muncit din greu și nu au sângerat apărându-l. Ei constituie un element veșnic străin, inasimilabil, dușmănos față de țara unde locuiesc și stăpânit de pofta dominației universale”. „Oricine poate constata în România schimbarea dintre jidanul de înaintea de război și același jidan postbelic, îmbogățit, trufaș și chiar amenințător” etc. (I.C. Cătuneanu, *Acțiunea românească și minoritățile*, în „Acțiunea Românească”, Cluj, I, 1924, nr. 1, p.3-4). Vezi asupra lui Maria Ghitta, *Interwar Anti-Semitic Ideologists in Transylvania: A Professor and a Student*, în „Transylvanian Review”, vol. XV, no. 3, Autumn 2006, p.89-110.

79

No. 1107-1922/23
Rect. Univ.

Cluj, la 1 mai 1923

Domnule Ministru,

De la 16 aprilie cursurile au urmat în mod absolut regulat până în ziua de 24 aprilie.

Sosind știrea închiderii Universității din Iași și a celor petrecute în București spiritele încep să fie din nou agitate. Această agitație crește după ce sosește un domn Ghiță Iacob, fost student în Cluj, mutat la Iași, unde face parte din redacția ziarului domnului [A.C.] Cuza.

Se observă o agitație mai mare mai ales printre elevii Institutului medico-militar. În ziua de 25, aceștia dau afară pe evrei de la cursul de anatomie topografică. A doua zi vor să facă același lucru la cursul de fizică de la universitate, fiind surprinși de mine, care patrolam în fiecare dimineață, s-au abținut.

În seara zilei de 27/IV mediciniiștii, sau mai bine zis medico-militarii, se adună la Societatea Studenților în Medicină, unde doboară comitetul care susținuse intrarea la cursuri și decid darea afară a evreilor.

Sâmbătă, 28/IV, evreii sunt dați afară de la toate cursurile, unii studenți evrei sunt bătuți destul de rău și la cursuri, și pe stradă.

Dimineața am luat contact cu autoritățile polițienești și cele militare și am fixat măsurile de luat cu începere de la ora 18, când după informațiunile pe care le aveam trebuiau să ocupe universitatea și să procedeze după indicațiunile date de conducătorul mișcării antisemite din Iași.

La ora 14 am fost chemat la prefectura poliției, fără să mi se indice scopul. Am găsit acolo pe delegații din București, Iași și Cernăuți, și anume pe Popovici, student farmacie delegat de la București, Dăscălescu, student drept delegat de la Iași, și Popescu, student teologie delegat de la Cernăuți. În timpul acesta, studenții prinseră de veste că delegații au sosit și sunt arestați.

Față de agitația care era și socotind că menținerea acestora arestați ar putea mări și mai mult agitația, dar mai ales din cauza sosirii Principelui Carol, am rugat

pe delegați să-mi dea toate asigurările că se vor abține de la orice manifestație cât timp Principele va fi în oraș. În urma acestora delegații au fost liberați. Din discursurile urmate reiese că au intenția de a lua hotărâri definitive marți, 1 mai, când toți delegații universităților și școlilor vor fi la București. Pretind că la această dată vor avea o întrevedere cu dv.

În timpul acesta, comitetele antisemite continuă cu pregătirea planului pentru ocuparea universității, ce trebuia să aibă loc între orele 18-19.

La ora 18 am fost la universitate [și] am controlat dacă s-au executat cele hotărâte. Am închis toate ușile și am cerut din nou concursul armatei și poliției. În acest timp au început să sosească grupe de studenți, care au încercat să forțeze intrarea.

Pe la ora 20, un student Mocanu de la facultatea de științe și cu alți patru, din care doi de la Academia Comercială, au intrat pe o ușă a bisericii vecine de universitate și sărind peste gardul care separă curtea bisericii de cea a universității au pătruns în local ascunzându-se în subsolul universității.

M-am dus imediat acolo cu un comisar și doi gardiști, le-am luat legitimațiile și i-am dat afară.

După aceasta a venit la universitate dl. profesor Cătuneanu, cunoscut anti-semit, care mi-a spus că a venit ca să ia o carte din seminarul său. I-am spus că universitatea este închisă și s-a retras.

La ora 22.30 un grup de vreo 40 de studenți au venit acasă la mine, m-au fluerat și huiduit timp de vreo 5 minute și au spart două geamuri la un vecin. Fusesem prevenit că mi se va face această manifestație și gardiștii care se găseau în fața casei i-au împrăștiat imediat.

Această manifestație m-a durut, fiindcă se făcea sub ochii ungarilor și fiindcă soția mea, care este bolnavă de gripă, a trecut printr-un moment de groază. Cred că manifestația a fost provocată mai ales de următoarea știre publicată de ziarul „Viitorul” no. 4538, vineri 27 aprilie, la Cluj.

„D. prof. Jacobovici, rectorul universității din Cluj, a telegrafiat d-lui ministru al Instrucțiunii situația pe zilele de 22, 23 și 24 aprilie crt.: «Studentii asistă la cursuri, atât cei creștini, cât și cei evrei și nici un incident nu s-a produs în aceste zile». Acțiunea studentescă de aici a ajuns pe punctul de a se ameliora și se poate considera terminată, majoritatea studenților convingându-se că acțiunea lor poate fi îndreptătită numai din punctul de vedere al îmbunătățirii situației lor materiale și nu al deosebirii de confesiune”.

Or, dv. știți foarte bine că eu nu v-am trimis niciodată o astfel de telegramă și deci este un fals, după cum falsă este și informația publicistei în „Viitorul”, no. 4540 din 29 aprilie, care spune astfel:

„Situația la Cluj. D. prof. dr. Iacobovici, rectorul Universității din Cluj, a telegrafiat d-lui ministru al Instrucțiunii că în ultimile zile cursurile au fost ținute toate în perfectă ordine la toate facultățile și au participat la ele studenții creștini și evrei.

Dl. rector mai adaugă că e îmbucurător că la cele mai multe facultăți numărul studenților ce audiază cursurile e normal”.

Or, și această informație este falsă, ci din contra, v-am telegrafiat la 26/IV că spiritele sunt foarte agitate și că pentru 28 mă aștept la tulburări, ceea ce s-a și întâmplat. Aceste falsuri m-au discreditat în fața studențimii, care prin manifestația din seara de 28 a căutat să se răzbune de faptul că eu vă dau astfel de știri.

Rămâne ca dv. să cercetați cine este autorul acestor falsuri și să luați măsurile pe care le credeți de cuviință[1].

Rector
[Iacob] Iacobovici

D-sale, d-lui ministru al Instrucțiunii Publice (Direcția Învățământului Superior)

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 678/1923, f.52-54*)

[1] Vezi și *Mișcările studențești din Cluj*, în „Clujul”, I, 1923, nr. 5 (6 mai), p.2. Pe de altă parte, în chiar ziua când I. Iacobovici elabora acest raport, la Cluj studenții au blocat intrările în universitate și clinici, oprind intrarea la cursuri. De teama exceselor, poliția a fost și ea prezentă, nesemnându-se astfel nici un incident întreaga zi. Și tot în ziua de 1 mai 1923, principele Carol II, care se afla în vizită la Cluj, a primit preț de ½ oră o delegație a studenților, discutând în principal despre problemele sociale ale acestora.

80

Domnule Rector,

Subsemnații studenți români aflători în Iași, organizându-ne într-un grup de inițiativă în vederea apărării intereselor superioare de cultură, cu respect supunem spre cunoștința dv. următoarele.

Având în vedere că până astăzi nu s-a găsit o soluție pașnică pentru redeschiderea universităților, din care cauză sufăr enorm atât interesele superioare ale țării, cât și cele ale studențimii nevoiașe și dornică de muncă, și cunoscând spiritul acestei studențimi, venim respectuos a vă ruga să binevoiți a vă face interpretul dorinței noastre în fața onor. Senatului universitar propunând a se face o anchetă printre toți studenții de confesiune creștină, pentru ca fiecare din ei să se poată exprima prin vot secret, direct, individual și obligatoriu, dacă este sau nu pentru redeschiderea universității cu participarea tuturor studenților înscriși.

Biroul pentru vot, dacă onor. Senatul universitar admite, cerem cu insistență din motive de imparțialitate de a fi prezidat de un domn profesor delegat al Senatului.

În caz când se va admite cererea noastră, vă rugăm domnule rector să binevoiți a interveni la locurile în drept spre a se aproba din nou reducerile pe C.F.R., pentru ca studenții care nu se află în Iași să poată veni în urma comunicării date de onor. Senatul universitar și să ia parte la plebiscitul propus de noi.

Plebiscitul acesta în momentele de față nefiind însă decât mijlocul cel mai bun pentru ca să putem lămuri adevărata stare de spirit a tinerimii noastre studioase, ceea ce e greu de făcut luând în considerație numai evenimentele ce se desfășoară actualmente la universitate, subsemnații, plecând de la maxima că menirea universității nu poate fi alta decât exclusiv aceea de a servi drept focar de cultură și nu de exercitarea terorii în scopuri [*sic*], urmărirea cărora nu trebuie admisă în sânul acestei instituțiuni înalte, cerem ca fiind înregistrați de autoritatea universitară

toți acei studenți care vor da în scris obligațiunea de a reintra la cursuri, să li se dea posibilitatea sigură de a le urma în liniște, luându-se măsuri eficace împotriva elementelor care ar încerca să le împiedice intrarea la cursuri sau care ar căuta ele însăși să intre în localul universității, scopul acestei intrări, evident, nefiind altul decât de a întrerupe prelegerile și lucrările prin represiune etc.

Domnule Rector,

Majoritatea masei studențești, actualmente răspândită prin provincii, de multă vreme așteaptă aceasta cu o vie nerăbdare.

Studențimea care încă de la începutul tulburărilor a venit în masă compactă în fața Senatului universitar să protesteze energic împotriva introducerii teroarei în universitate, împotriva călcării celor mai sfinte drepturi ale ei, astăzi și-a mărit rândurile și e gata să reînceapă lucrul pentru binele țării.

Studențimea aceasta, a cărei doleanțe vi le exprimăm aici, cu ultima speranță își îndreaptă privirile către conducătorii ei adevărați, cerându-le ajutor.

Sperând că cererea noastră va fi soluționată în mod drept, vă rugăm domnule rector a primi asigurarea deosebitului nostru respect.

7 mai 1923

Grupul de inițiativă[1]

D-sale, domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1021, f.372-373*)

[Rezoluție: „16.V.923. Senatul a decis că nu e momentul să se facă un asemenea plebiscit, Universitatea fiind închisă”. Semnat indescifrabil]

[1] Din cele 68 de semnături, pot fi deslușite: B. Krovețchi, Elisa Draganci, Cezar Șerbu, Z. Doliscinski, Virgil Neculau, Val. Grimabisky, N. Morar, I. Butuc, A. Verbițchi, M. Caraman, Baltag, Mojneagu, Nic. Treschin, I. Ciobanu, V. Stoianov, Paul Vatman, Dim. Hrițcu, M. Celan, P. Hrițcu, S. Stoianov, M. Sârbu, Filotei, M. Derevici, Eug. Sârbu, L. Popea, Th. Cernetcki, Olga Celan, I. Popovici, V. Levenco, Leonid Zarzar.

Domnule Rector,

Subsemnatul Brill L. Marcel, născut în Viena, anul 1903, actualmente student în anul I la facultatea juridică din Iași, prezentându-mă la secretariatul acestei facultăți spre a mi se elibera un certificat doveditor că actele mele sunt depuse la arhiva facultății, mi s-a comunicat că în baza ordinului ministerial, care prevede

că toți studenții *veniți* din Austria etc sunt exmatriculați, sunt pe cale de a suporta aceleași consecințe.

Or, tatăl meu în vârstă de 62 ani e născut în țară și în momentul plecării sale din țară pentru a-și continua doi ani de zile studiile muzicale la Viena era supus român și satisfăcuse legea recrutării, iar azi e *cetățean român*.

Cum la secretariatul facultății mi s-a spus că Ministerul Instrucțiunii e acela în drept a soluționa această chestiune, am plecat la București, unde d-l secretar general Iuliu Valaori[1], căruia m-am adresat, mi-a spus să apelez la dreapta și prețioasă dv. judecată, aceasta întrucât universitatea fiind autonomă, nu e ministrul acela în drept de a-și spune cuvântul.

De aceea, domnule rector, vin cu tot respectul să vă rog să binevoiti a soluționa dv. această chestiune, care după cum vedeți mă amenință cu exmatricularea, *cu toate că sunt cetățean român și locuiesc de 18 ani în țară, ca fiu de cetățean român care e născut în țară și trăiește în țară toată viața lui (de 62 ani), iar nașterea mea în Viena e un fapt accidental*.

Vă anexez alăturat următoarele acte:

- 1) Actul de încetățenire al tatălui meu.
- 2) [Actul de încetățenire al] meu propriu.
- 3) Un certificat eliberat de Primărie com. Iași (după referatul circ. I) prin care se dovedește că locuiesc în țară de 18 ani[2].

Primiți, vă rog, domnule rector, asigurarea celui mai profund respect.

Brill Marcel
Ștefan cel Mare

D-sale, d-lui rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1021, f.422-423*)

[Rezoluție: „La Senat”; semnat indescifrabil. „16.V.923. Senatul nu poate lua nici o măsură pe simple informațiuni imprecise. Se vor da actele îndărăt”; semnat indescifrabil]
[Însemnare marginală: „Am primit actele. Marcel Brill. 21/V. 923”]

[1] Iuliu Valaori (1867-1936) era membru al Partidului Național Liberal și un apropiat al lui Constantin Angelescu, îndeplinind funcția de secretar general al Ministerului Instrucțiunii în timpul cât acesta din urmă s-a aflat la cârma departamentului. Între 1936-1937 a fost și subsecretar de stat în cadrul aceluiași minister. Totodată, Valaori a predat și filologia clasică la Universitatea din București.

[2] Mult mai târziu, Marcel Brill, împreună cu soția Frieda și fiica sa Sonia, s-au numărat printre pasagerii vasului „Struma”, plecat spre Palestina la 12 decembrie 1941, dar care a fost torpilat pe 25 februarie 1942, doar un singur pasager supraviețuind. Vezi Douglas Frantz, Catherine Collins, *Death on the Black Sea*, New York, Harper Collins Publishers, 2003.

Ministerul Instrucțiunii

Direcțiunea Generală a Învățământului Superior

(Dir. IV)

Biroul A, no. 45874/30 mai 1923

Domnule Rector,

Referindu-ne la adresa dv. no. 1107/923, avem onoare a vă face cunoscut că ministerul a luat cunoștință de deciziunea Senatului universitar din Cluj, luată în ședința de la 3 mai 1923[1], aprobând eliminarea din toate universitățile românești a următorilor studenți, pentru faptele arătate de dv.:

- 1) Moldovan Virgil, student al facultății de drept, în anul III.
- 2) Mocan Isac, student la fac. de științe, an. II.
- 3) Silaghi Ion, student fac. drept, anul I.
- 4) Bidian Augustin, student fac. drept, anul I.
- 5) Victor Nicolae, student fac. drept, anul II[2].
- 6) Boieriu Olimpiu, student fac. medicină, an. V[3].
- 7) Moța Ioan, student fac. drept, anul III[4].

Ministru
[indescifrabil]

Director General
[indescifrabil]

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.95*)

[1] Pentru această decizie vezi *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 82, f.50-51*.

[2] Victor Nicolae - n. 3 noiembrie 1902, la Avrig.

[3] Boieriu Olimpiu - n.20 ianuarie 1900, la Arpașul de Jos.

[4] Ion (Ionel) I. Moța (1902-1937) era fiul preotului și publicistului Ioan Moța (1868-1940) din Orăștie. Și-a început studiile de drept la Paris, dar le va continua apoi la Cluj, unde se implică cu tot elanul în mișcarea antisemită, mergând parcă pe urmele tatălui său, care a tradus și publicat vol. *Protocoalele Înțelepților Sionului*, cu o scrisoare către români a lui Roger Lambelin, Orăștie, 1923, 264 p. Cu un an înainte de moartea lui Ionel Moța în Spania, unde se afla ca voluntar în armata lui Franco, i se publică un volum de texte intitulat: *Cranii de lemn. Articole 1922–1936*, Sibiu, Editura „Totul pentru Țară,” 1936. Asupra lui Ionel Moța vezi Maria Ghitta, *Interwar Anti-Semitic Ideologists in Transylvania: A Professor and a Student*, în „Transylvanian Review”, vol. XV, no. 3, Autumn 2006, p.89-110.

Regatul României
Prefectura Județului Suceava-Bucovina

Seviciul Administrativ
Nr. 204/rez./1923 luna iunie ziua 22

Către Ministerul de Interne, București
La mâna domnului secretar general Franasovici[1]

Avem onoarea a vă supune următorul raport:

Mișcarea antisemită, în partea ei covârșitoare, nesinceră și pornită numai de interese particulare și avide, și-a găsit câțiva adepți și printre profesorii liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava. Nimic de zis câtă vreme acțiunea e sinceră și nu produce tulburări în ordinea publică.

Ieșită însă din făgașul ei, animozitățile au mers atât de departe că parte din profesorii Liceului „Ștefan cel Mare” au refuzat să întâmpine și să-i primească pe colegii lor de la Liceul de Stat din Gura Humorului, ce veneau în excursie la Suceava, în fruntea elevilor acelui liceu, pe motiv că între acei elevi se află și elevi de naționalitate evrei.

În fruntea acestei acțiuni stă profesorul Constantin Pițul, profesorii titulari provizori Gheorghe Cârlan și Polocușer, apoi profesorul suplinitor Popescu[2].

Pentru ilustrarea nesincerității acestei acțiuni vorbește faptul următor:

Majoritatea elevilor Liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava sunt copii sărmani de la țară. Prefectura Suceava s-a gândit la crearea unei cantine școlare, care să împartă zilnic, la orele 10, câte o gustare elevilor sărmani și harnici.

Cantina s-a înjghebat și prosperează, așa că s-au putut împărți și 20 perechi ghetete elevilor sărmani. În întreaga acțiune însă, profesorii citați au dat cel mai slab ajutor, rămânând tot greul în sarcina Prefecturii, cu toate că toți numiții profesori sunt foarte bine situați.

Cum însă nimic nu poate sta ascuns, fără să fie adus la lumina zilei, așa și cu acțiunea aceasta ș.a.

La o întrunire a secției Cercului profesorilor secundari Suceava, în care se discuta asupra îmbunătățirii salariilor profesorilor secundari, profesorul Pițul a zis între altele: „Nu ajută nici o hotărâre ce s-ar lua în privința salariilor; singurul lucru e să luptăm pentru răsturnarea guvernului actual, să vină apoi Averescu la cârmă și el ne va da lefile așteptate”.

Aducându-ni-se acestea la cunoștință, l-am întrebat pe președintele secției, pe dl. Simion Ivanovici, profesor la același liceu și conducătorul Liceului de fete „Regina Maria” din Suceava, care mi-a confirmat în totul cele comunicate.

Odată demascați, nu mai pot acești profesori tăgădui că nu scoposesc altă nimică cu acțiunea lor decât în calitatea ce o au, să producă nemulțumiri contra guvernului și să ajute opera distructivă a opoziției complet discreditată în urma guvernării ce au făcut-o.

Supunându-vă acest raport, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune ce veți crede de cuviință.

Prefectul județului
[indescifrabil]

[Anexă]

Suceava, la 20 august 1923

Domnule inspector șef,

La ordinul d-vostre n-rul 54 pres./23 din 6 aug. c., avem onoare a vă înainta raportul ce urmează:

Propaganda antisemită care s-a manifestat mai ales în anul școlar expirat s-a extins și peste Suceava, unde a cuprins numeroși intelectuali, între care și pe unii din profesorii acestui liceu. Am putut însă observa că la aceștia din urmă curentul amintit s-a manifestat mai mult în mod ideal, adică fără intențiuni ostile față de conlocuitorii noștri de proveniență semită, ci mai mult cu intențiunea de a sprijini emanciparea economică a populației băștinașe de exploatarea unor elemente puțin scrupuloase. Nu se poate tăgădui că și profesorii amintiți în scrisoarea d-voastre au aderat la mișcarea antisemită, însă în modul cum l-am descris și trebuie să relevăm că în serviciu au fost conduși de obiectivitate absolută.

Ținând cont atât de ordinele din loc înalt, cât și în general de prescripțiunile relative la serviciu, îndată ce s-a produs mișcarea antisemită, nu am întrelăsat de a observa desfășurarea ei și de a interveni cu sfatul și cu autoritatea ce ne-o dă funcția și putem raporta cu conștiință bună că întreg corpul didactic, și deci și profesorii învinovați s-au conformat povătuirilor noastre, revenind la ținuta rezervată și obiectivă ce le-o impune funcția lor.

În fine, observăm că și unele persoane de naționalitate evreiască, fie din neștiință, fie cu intenție, au răspândit zvonuri exagerate cu privire la unii profesori care au aplicat disciplină mai severă față de elementele mai puțin conștiințioase din populația școlară evreiască, așa că legenda de antisemitism trebuie judecată și din acest punct de vedere.

Tot așa de exagerată e și interpretarea ce se dă faptului că la sosirea profesorilor și elevilor excursioniști de la liceul din Gura Humorului nu s-au prezentat unii profesori la întâmpinare, pe motivul că între ei se găseau elevi evrei. Adevărul e că la Suceava vin foarte mulți excursioniști încât ar fi imposibil să-i întâmpine totdeauna tot corpul didactic. Profesorii ce au fost designați de director pentru primirea și conducerea excursioniștilor s-au și achitat de această îndatorire.

Primiți domnule inspector șef asigurarea distinsei noastre stime.

[Semnat indescifrabil], director

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 357/1924, f.47, 48)

[1] Richard Franasovici (1883-1964), membru al Partidului Național Liberal, ocupa postul de secretar general al Ministerului de Interne (până în toamna anului următor, 1924), revenind în această poziție și în 1927-1928. A fost totodată ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor între 1933 și 1937, pentru ca imediat să devină pentru scurtă vreme titular la Interne.

[2] Într-un Raport întocmit de Inspectoratul XIV Regional din Cernăuți se scrie, printre altele: „În orașul Suceava, cu cel mai vechi liceu românesc din Bucovina, odată cu ivirea mișcării antisemite pornită de la studențimea universitară din Iași, s-a remarcat o propagandă antisemită, susținută de unii profesori tineri care și-au făcut studiile la Universitatea Iași (Cârlan, Polocușer, Bicevschi), la care s-a alăturat și profesorul cu o vechime de 14 ani, Constantin Pițul, care are 2 surori studente la acea universitate, și profesorul suplinitor D. Popescul, un temperament nestăpânit, care a cunoscut de aproape atitudinea nepermisă față de români a evreilor din Suceava, manifestată în repetate rânduri, făcând în anul trecut serviciu la liceul particular evreiesc” (f.43).

84

Direcția Poliției și Siguranței Generale

24 august 1923

Notă

Inspectoratul General de Siguranță Cluj raportează că elevii și elevele liceului evreiesc „Tarbut”, în ziua de 6 iulie a.c., au fost la Deva, unde au avut o producție teatrală în sala teatrului orașenesc. Serbarea a început cu Imnul Regal, la care, spectatorii, toți evrei, cu mare greutate s-au sculat în picioare. Unul din profesorii liceului sus numit a ținut o cuvântare în limba maghiară, reliefând meritele liceului evreiesc și scopul lui. Au urmat apoi cântece și declamări evreiești.

În timpul producerii, câțiva din elevii de liceu români și maghiari și studenți au pătruns în sala de spectacole și au scris pe ușile lojilor: „moarte jidanilor” și „jos cu ei”. De asemenea au scris și pe trotuare și pe ușile teatrului.

În timpul șederii lor la Deva, elevii și elevele de liceu au anunțat și o producție de gimnastică și foot-ball parcurgând străzile orașului în corpore, împreună cu profesorii lor cântând cântece evreiești.

Din Deva ei au plecat spre Timișoara.

Comunicat D-lor: PrM; MI; SG; MIP.

(Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 1/1923, f4)

85

Rectoratul Universității din Cluj
Nr. 11-1923/4

Cluj, 7 septembrie 1923

AVIZ

Se aduce la cunoștința studenților în medicină evrei că sunt obligați să ceară cu insistență de la locurile competente ca să se trimită neîntârziat cadavre evreiești în sălile de disecție ale facultății.

Se dă termen până la 15 septembrie ca să se obțină aceste cadavre.

Dacă în acea zi nu se va afla nici un cadavru de evreu în sala de disecție, studenții evrei vor fi oprți de a mai diseca pe cadavre de creștini și lăsați să învețe anatomia pe preparate de muzeu sau pe mulaje.

p. Rector
[Dimitrie] Călugăreanu

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 30, doc. 2844*)

86

România
Prefectura Poliției din Cluj
Nr. 9/1923

Divizia de urmărire

Domnule Prefect,

Am onoare a vă raporta că în noaptea zilei 30-31 octombrie 1923 mai mulți studenți universitari au lipit afișe antisemite pe pereții edificiilor.

Având cunoștință de intențiile lor, am luat măsurile necesare de control și ca urmare a acestei măsuri am ajuns la rezultatul următor: grupa de serviciu care circula pe strada Moșilor și Șaguna, sub conducerea subcomisarului V. Petrișor, a și prins pe studenții Aurel Văleanu de la facultatea de drept, pe student Ion Drăghiciu – student la facultatea de drept – și pe studentul Gheorghe Berariu, tot de la facultatea de drept, găsind asupra lor afișe repartizate lor pentru afișare. Numiți în raionul lor, căci cred că s-au împărțit pe raioane. De fapt au și afișat din aceste afișe – servește ca dovadă raportul subcomisarului Petrișor.

Grupa de serviciu a d-lui subcomisar Iacob Pop, cu raionul Calea Victoriei-Cuza Vodă, a prins pe studentul Eremia Aurel, cu domiciliul Casa Învățătorilor, pe studenții Ioan Braicu și Virgil Gavrilescu, cu domiciliul Casa Învățătorilor.

Asupra studentului Eremia Aurel s-au găsit mai multe afișe din care a și afișat, servește ca dovadă raportul agentului Covaciu. Cum aceste fapte sunt culpabile, cei găsiți în asemenea fapte sunt vinovați în conform. art. 172, al. c[odului] p[enal].

Din parte-mi am luat măsurile de cercetare pentru completarea dosarului care se va înainta Parchetului Tribunal Cluj pentru a decide în cele legale.

Cluj, la 31 octombrie 1923

Şeful diviziei
[indescifrabil]

D-sale, domnului prefect al Prefecturii Poliţiei Cluj

(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.125)

87

Uniunea Evreilor Români
Reprezentanţa Uniunii
(Comitetul Central)

Bucureşti, 13 noiembrie 1923

Str. Dr. Chiru Iliescu no. 11 (fostă Zborului)
Telefon no. 38/9
No. 5774

Domnule Rector,

Cu o surprindere care merge până la consternare, populaţia evreiască a aflat din ziare că Senatul universitar din Iaşi ar fi luat hotărârea ca în viitor studenţii în medicină, cetăteni români de religie mozaică, să nu mai fie admişi a diseca decât cadavre evreieşti.

Această măsură, dacă în adevăr a fost luată, nu numai că primejduieşte siguranţa sănătăţii publice a ţării, dar jigneşte profund patriotismul încercat al evreilor, violează Constituţia care le garantează drepturi egale, umileşte profund religia mozaică, coboară populaţia evreiască într-o stare de inferioritate necunoscută chiar înainte de emanciparea şi egalizarea evreilor, răpeşte virtual evreilor dreptul de a învăţa medicina, crează un precedent primejdios care s-ar putea întoarce împotriva tuturor românilor care urmează cursurile facultăţilor străine şi constituie întronarea oficială a antisemitismului în universitate.

1) Primejduirea sănătăţii publice. Este unanim stabilit:

a) Că înainte de război Vechiul Regat suferea de o mortalitate infantilă, pelagră, sifilis şi tuberculoză în proporţii înspăimântător de superioare altor ţări;

b) Că războiul, pe lângă că a secerat vieţi omeneşti, a exasperat nervii, a debilitat organismul şi a rupt echilibrul necesar menţinerii sănătăţii celor rămaşi, din care cauză generaţia actuală şi desigur generaţia născută în timpul şi în imediata apropiere a războiului necesită îngrijiri mai numeroase şi mai complicate.

c) Că din cauza războiului numărul medicilor în Vechiul Regat s-a redus simţitor, iar în provinciile realipite numeroşi medici [s-]au reintegrat [în] patria lor de origine.

d) Că la descreșterea în proporție aritmetică a numărului de medici corespunde creșterea în proporție geometrică a bolilor, că pentru aceste motive sănătatea publică este așa de grav amenințată încât d. ministru al Sănătății Publice, G. Mârzescu, în termeni de o rară energie a respins postulate care tindeau să îndepărteze pe evrei din învățământul medicinei sau să le îngreuneze acest învățământ, ca constituind un atentat la viața țării.

Or, este necontestat că numărul de evrei înscriși anul acesta este foarte redus, că măsura ce s-a luat este de natură a îndepărta și pe cei înscriși, sau dacă ar urma totuși studiile, să le urmeze necomplet, de unde ar rezulta, pe lângă o scădere a nivelului cultural al țării, o primejdie pentru pacienți, a căror sănătate acești viitori medici o vor îngriji, deci pentru sănătatea țării.

2) Jignirea patriotismului evreilor. Din 215 medici morți în război, 76 au fost evrei. Se vede că *numerus clausus* nu funcționa încă.

Din alăturata broșură se constată că evreii au avut 681 ostași decorați, ceea ce reprezintă 3 și un sfert la sută din totalul presupus al ostașilor evrei mobilizați. Din această broșură, care nu este decât o credincioasă spicuire a „Monitorului Oficial”, rezultă că medicii evrei s-au distins cu îngrijirea dată ostașilor fără deosebire de religie.

M.S. Regele a binevoit a declara în 1918 unei delegații a U.E.P.[1]: „Luând parte de aproape la viața de toate zilele, am ajuns de mult la convingerea că sunt mulțumit să constat, în împrejurările actuale, că nu m-am înșelat, că toți locuitorii de pe pământul român, fără diferență de religie, de origine sau de rasă, sunt animați de aceleași sentimente înalte de fraternitate”.

Dl. general Rășcanu, ministru de Război, a binevoit a scrie U.E.R.[2]: „În România Mare toți locuitorii sunt cetățeni și nu facem nici o diferență între ei. Stimăm și iubim pe cetățenii evrei întrucât au contribuit la mărirea patriei și și-au făcut cu prisosință datoria, soldații evrei luptând în aprigile lupte cot la cot cu soldații români”.

Din toate aceste înalte mărturisiri și din toate aceste date statistice, patriotismul evreilor apare mai presus de insinuări infame și nedovedite, așa că măsura luată constituie o crudă jignire a sentimentelor de înalt patriotism al evreilor[3].

3) Violarea Constituției. Constituția pe de o parte a ratificat decretele-legi și a statornicit emanciparea evreilor, iar pe de altă parte a stabilit că nu se poate face nici o deosebire între cetățenii țării după religia, rasa, limba sau originea lor.

Senatul universitar, care este cea mai superioară [*sic*] adunare intelectuală a țării, are – credem – mai mult decât oricine înalta misiune de a veghea la paza Constituției țării. Or, măsura luată o violează, știrbind drepturile cetățenești ale evreilor și egalitatea ce le garantează, ba încă îi pune într-o situație inferioară aceea în care se aflau înaintea încetățenirii și egalizării lor. În adevăr, pe când studenților creștini ortodocși, catolici, protestanți sau celor de religie musulmană etc nu li se cere să aducă cadavre, aceasta se impune studenților evrei și se violează astfel egalitatea constituțională.

4) Umilirea religiei mozaice. Sunt astăzi în cuprinsul țării cetățenii aparținând și altor religii decât cea creștină ortodoxă și cea mozaică. Sunt catolici, protestanți și musulmani. Dacă Senatul universitar, trecând peste cele 3 motive precedente, crede că totuși este locul a se menține măsura luată, întrebăm de ce un

musulman poate disece un cadavru creștin, un catolic sau un protestant cadavru unui ortodox și așa mai departe?

Constituția recunoaște diverse culte în stat. Printre ele se află și cultul mozaic. Toate cultele sunt după Constituție egale. Or, interzicându-se cetățenilor care practică cultul mozaic să disece cadavrele aparținând altor confesii, interdicție care nu se face celorlalte culte, se umilește cultul mozaic și se violează și din acest punct de vedere Constituția. Pentru ca măsura să nu aibă acest caracter, ar fi trebuit o decizie generală pentru toate confesiunile.

5) Coborârea populației evreiești ca entitate. În cuprinsul țării trăiesc minorități de origine, de rasă, de limbă sau de religie. Pe când cetățenii aparținând minorităților ungară, austriacă, rusă, ucrainiană, ruteană, sasă, germană etc se bucură de drepturi neîngrădite și egale cu ale populației majoritare, numai minoritatea evreiască este pusă în stare de inferioritate față de toate celelalte minorități conlocuitoare.

Dacă măsura n-ar fi destinată să aibă acest caracter, atunci ar trebui o măsură generală privind sau toate confesiunile, sau toate minoritățile, deci ortodocșii să-și îngrijească cadavrele lor, catolicii pe ai lor, musulmanii pe ai lor etc, sau toate minoritățile, ungurii pe ale lor, austrieii pe ale lor etc.

6) Răpește virtual dreptul de a învăța medicina. La examene studenții sunt datori a răspunde și în materie de disecție. Dacă studenții evrei sunt împiedicați de a face disecție, aceasta înseamnă că virtual nu mai pot învăța medicina, căci nu vor putea trece examenul.

7) Crearea unui precedent primejdios. Dacă teoria Senatului universitar s-ar menține, atunci cu drept cuvânt Franța de ex. ar fi îndreptățită să ceară românilor, care urmează studiile medicale în facultățile sale, să-și aducă cadavre din țară etc.

8) Întronarea oficială a antisemitismului. Din cele mai sus expuse rezultă cu evidență că întrucât măsura nu este luată încă față de toate religiile recunoscute în stat, nici față de toate popoarele conlocuitoare, ci numai față de evrei, măsura nu se poate considera decât ca având un caracter *net antisemit*.

Populația evreiască crede că nu a meritat această gravă injurie și roagă Senatul universitar ca reluând chestiunea în cercetare să vadă dacă nu cumva cadavrele fiind un material didactic, facultatea este obligată a le procura, în care caz să binevoiască a reveni asupra măsurii luate, sau 2), dacă are altă părere, să aplice măsura tuturor studenților, nepermițând nici unuia să disece dacă nu-și va procura cadavre; sau cel puțin să aplice obligația tuturor confesiunilor sau popoarelor conlocuitoare.

Sperăm, domnule rector, că Senatul universitar va binevoi să aibă în vedere reclamațiunea noastră și avem deplină încredere că se va face dreptate.

Primiți, vă rog, domnule rector, încredințarea distinsei noastre considerațiuni.

Secretar general
Adolf Magder

Președinte
Dr. W. Filderman

Delegația specială: [patru semnături indescifrabile]

Domniei sale, domnului rector al Universității din Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1022, f.372-376; documentul a fost publicat apoi în „Curierul israelit” din 16 decembrie 1923 și reprodus în vol. Dr. Wilhelm Filderman, *Un avocat al etniei sale. Un avocat al cauzei naționale a României. Articole, discursuri, memorii, 1921-1948*, I, ed. Teodor Wexler și Michaela Popov, București, Fundația Dr. Wilhelm Filderman, 2000, p.231-234)*

[Memoriul a fost înregistrat la Rectoratul universității la 20 noiembrie 1923, sub nr. 1941, și este reprodus în forma completă, după original. Rezoluție: „La primul Senat universitar”. Semnat: pro-rector dr. Bacaloglu]

[1] U.E.P. – Uniunea Evreilor Pământeni.

[2] U.E.R. – Uniunea Evreilor din România.

[3] Vezi volumul *Evreii din România în războiul de reîntregire a țării, 1916-1919*, ed. Lya Benjamin și D. Hîncu, București, Edit. Hasefer, 1996.

88

Institutul Anatomic

14.XI.1923

Iași

Domnule Rector,

Institutul Anatomic posedă în prezent cadavrele a doi evrei (o femeie, membrele superioare și inferioare din anul trecut, și un bărbat întreg, din anul acesta) și membrele superioare și inferioare a trei cadavre cu starea religioasă și civilă necunoscută.

Împărțindu-se piesele la toți studenții creștini, câte un singur student la o piesă, s-au împărțit și studenții evrei la cele două cadavre, câte doi studenți la fiecare piesă.

Piesele aparținând celor trei necunoscuți, în mare parte alterate, având numai câte o mică regiune bună, în loc de a fi descarnate de oamenii de serviciu, s-au împărțit studenților evrei pentru a se accelera operația descarnării și a face să profite de câte un detaliu anatomic majoritatea studenților evrei, rămași fără piese.

Cadavrele cu religie necunoscută rămân la dispoziția Institutului Anatomic și înțelegem a le repartiza cum vom crede – mai ales fiind alterate și apoi studenții creștini fiind toți în posesia pieselor de disecție.

Lucrurile au decurs în mod normal până la ora 4.30 p.m., când se prezintă d-lui prosector Zamfirescu, d-nii studenți Poliacu Spiridon și Nicolau Lazăr, din anul III medicină, în fruntea a 70-100 studenți, parte de la medicină, parte de la alte facultăți, care vociferau, cerându-i socoteală pentru ce studenții evrei disecă pe cadavre, când au un singur cadavru evreu.

Domnia sa, neînțelegând decât a da relațiuni autorităților competente, i-a rugat să se adreseze onor decanatului, dacă au vreo nemulțumire.

Domniile lor, în loc să se adreseze onor decanatului facultății de medicină, s-au năpustit cu toții în sala de disecțiuni, unde s-au dedat la acte reprobabile, amenin-

țând și lovind, scene violente pe care le-au continuat și în curtea Institutului, ceea ce au atras măsurile poliției de siguranță.

Un lucru este de notat: nici un domn student creștin din cei ce aveau piese pentru disecție, și aveau toți, nu a părăsit lucrările, studenții străini cursului de anatomie descriptivă au fost aceia ce s-au dedat acestor fapte.

Creдем că acest incident ar fi fost aplanat dacă d-nii studenți s-ar fi adresat d-lui director al Institutului Anatomic, d-lui decan al facultății de medicină sau d-lui rector al universității.

Pentru aceea vă rugăm a lua măsuri împotriva acelor dintre studenți care au provocat aceste dezordini.

Director

Dr. N. Hortolomei[1]

D-sale, d-lui rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1037, f.4; o copie la f.9*)

[Rezoluție: „La Senatul universitar”. Semnat „Rector”]

[1] Nicolae Hortolomei (1885-1961) a fost până în 1930 profesor de chirurgie la Iași, ulterior transferându-se la București, cu realizări notabile în urologie, chirurgie abdominală, dar și oncologică.

89

Asociația Studenților Creștini

Terasa Bejan

Iași

No. 147

Iași, 14 noiembrie 1923

Domnule Rector,

În ședința din 5.XI.923, în urma intervenției întregii studențimi creștine și ca o măsură de reluare în liniște a activității universitare, onor Senatul universitar a hotărât: *studenții jidani vor face disecție numai pe cadavre jidănești.*

În contra acestei dispoziții formale a onor Senatului universitar, chiar a doua zi după reluarea disecțiilor studenții jidani au început să disece pe cadavre creștine.

Față de această călcare flagrantă a dispozițiilor onor Senatului universitar, studenții creștini au cerut să se respecte măsura luată, la care studenții jidani nevoind să se supună au fost scoși afară din sălile de disecție.

La intervenția unuia din acești studenți jidani a venit imediat dl. polițai [Constantin] Manciu cu ajutoarele sale și au invadat localul facultății de medicină îmbrâncind pe studenții creștini, intervenție abuzivă care s-a prelungit și în stradă, unde au fost arestați colegi de ai noștri care n-aveau nimic comun cu tulburările din facultățile de medicină.

Aducând aceasta la cunoștința dv., vă rugăm domnule rector să binevoiti a lua măsurile ce veți crede de cuviință pentru a se respecta măsura de ordine a onor. Senatului universitar; pentru a se pedepsi studenții jidani care au călcat hotărârea Senatului dând naștere conflictului; pentru a se elibera colegii noștri arestați pe nedrept și pentru a se evita pe viitor călcarea universității de către polițaiul Manciu.

Primiți domnule rector expresia considerației ce vă păstrăm.

p. Președintele A.S.C.
Gh. Grigorescu

Secretar
Sp. Poleacu

D-sale, d-lui rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1037, f.10*)

[Rezoluție: „La Senat”]

90

Moțiunea A.S.C. votată în ședința din 14 noiembrie 1923

Studentimea română creștină a înțeles să reia cursurile în liniște, în urma satisfacerii cererilor ei de către onor. Senatul universitar și mai ales chestiunea cadavrelor.

Azi cu părere de rău constatând că hotărârea Senatului universitar în chestiunea cadavrelor nu se respectă nici de organele subordonate acestei înalte autorități universitare, nici de studenții jidani care au disecat pe cadavre creștine și în plus într-o chestiune pur universitară s-a amestecat poliția, studentimea română creștină, grupată în jurul A.S.C., a votat următoarea moțiune:

1) Studentimea creștină, în chestia cadavrelor, una din cele mai juste cereri ale ei, consfințite prin însăși hotărârea Senatului universitar, nu înțelege să îngăduie nici un compromis sau echivoc și nu va permite să servească pentru disecție studenților jidani nici un singur deget dintr-un cadavru creștin.

2) Cerem respectuos onor. Senat universitar să se ia măsurile necesare pentru respectarea hotărârii sale în chestia cadavrelor și pedepsirea celor care au nesocotit-o.

3) Rugăm onor. Senat universitar să intervină pentru eliberarea colegilor noștri arestați pe nedrept.

4) Asemenea rugăm stăruitor Senatul universitar să țarmurească amestecul poliției în așezămintele universitare și să-și spună cuvântul său hotărât în chestia actualei călcări a autonomiei universitare, fără autorizația nimănui, de către d-l polițai Manciu, care prin procedurile sale e un veșnic agent provocator al studențimii.

5) Liniștea restabilită în universitate de către onor. Senat universitar va fi periclitată dacă nu se vor lua măsuri urgente asupra celor relatate în punctele de mai sus și A.S.C., față de starea de spirit provocată de ultimele evenimente, își declină

orice răspundere de cele ce eventual s-ar putea întâmpla dacă onor. Senat universitar nu va lua măsurile de îndreptare cerute de împrejurări.

p. Președintele A.S.C.
Gh. Grigorescu

Secretar
Sava Mărgineanu

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1037, f.12-13*)

91

Institutul Anatomic

15.XI.1923

Iași – România

Domnule Rector,

Cu onoare vă rog să binevoiți a lua aspre măsuri contra studenților atât de la facultatea de medicină, cât și de la celelalte facultăți, care cu toate explicațiunile date asupra modului cum au fost repartizate cadavrele, încearcă încă să producă tulburări.

Vă rog a lua în considerație că scandalul urmat de loviri împotriva studenților evrei s-ar fi evitat dacă s-ar fi adresat autorităților școlare în drept.

Printre cei de la medicină se află studentul Poliacu Spiridon, Neculau Lazăr, anul III, și d-ra Elvira Ionescu din anul I, care au condus în sala de disecțiuni pe studenții de la celelalte facultăți, dedându-se și la violențe reprobabile asupra studenților.

Director
Dr. N. Hortolomei

D-sale domnului rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1037, f.6*)

92

[16 noiembrie 1923]

Domnule Rector,

Studentimea evree de pe lângă Universitatea din Iași, luând cunoștință de hotărârile Senatului universitar, care au înlesnit redeschiderea universității, recunoaște că deși una din hotărâri este vexatorie pentru situația morală și cultura medicală a studenților evrei, totuși intențiunile d-lor profesori nu au fost altele decât de a asigura liniștea și ordinea în universitate.

Datoria noastră însă, a celor loviți, ne îndeamnă de a atrage respectuos atențiunea onor. Senatului universitar asupra primejdiilor pe care le prezintă hotărâ-

rea privitoare la modalitatea admiterii la disecțiuni. Și anume: împarte studenții pe confesiuni, și anume toate confesiunile deoparte și numai cea mozaică de altă parte, ceea ce nu poate avea loc în sânul unei universități care prin însăși menirea ei este interconfesională; pune în poziție de inferioritate pe studenții evrei față de toți ceilalți studenți, întrucât împotriva noastră se crează o situație excepțională.

Chiar dacă ar exista motive profesionale în sânul populației române de religie mozaică de a nu accepta autopsierea cadavrelor evreiești, încă nu noi putem fi făcuți răspunzători de acest fapt, întrucât noi credem că orice cadavru nereclamat de orice confesiune poate și trebuie să servească la disecție și cerem stabilirea măsurii prin lege.

Hotărârile Comunităților Evreiești din toată țara arată însă că nu numai că nu ar exista o atare restricție, ci dimpotrivă, că ele au pus la dispoziția facultăților toate cadavrelor care nu au fost reclamate de familiile respective.

Dacă hotărârea Senatului universitar s-ar generaliza asupra întregului învățământ medical, ar urma în mod logic să nu se admită studenții evrei în clinici și servicii spitalicești decât cu condiția de a aduce bolnavi evrei etc. Din toate timpurile și în toate țările nu a existat niciodată o medicină confesională și nici măcar națională. Datoria medicului este de a da ajutorul său chiar adversarului căzut pe câmpul de luptă și, precum în viața de toate zilele, medicii fără deosebire dau ajutorul lor tuturor suferinșilor, ar însemna o anomalie dacă studenții în medicină ar fi divizați în cursul studiului după confesiuni, atât în ce privește subiectul, cât și obiectul de studiu.

Măsura care se ia în detrimentul învățământului nostru medical lovește nu numai interesele noastre culturale și profesionale, dar și acelea ale țării care are nevoie de medici instruiți și care atât în timp de pace, cât și în vreme de război a apelat și va apela la serviciile și cunoștințele noastre, fără deosebire de religie.

Toți studenții semnatari suntem cetățeni români cărora Constituția și legile țării le impun datoriile și le garantează toate drepturile ce decurg din această cetățenie.

Hotărârea Senatului universitar lovește din acest punct de vedere însăși drepturile noastre cetățenești, drepturi câștigate prin jertfele fraților și părinților noștri și consfințite cu sângele vărsat de coreligionarii noștri în războiul pentru întregirea țării.

Studenții evrei nu aparțin numai juridicește statului român, ci și sufletește. Limba lor de toate zilele, purtarea lor în [interior] și în afară de universitate, devotamentul lor față de statul românesc și identitatea aspirațiilor noastre cu cele ale națiunii române, nu pot fi puse nici un moment la îndoială. Suntem siguri că Senatul universitar, care a luat această măsură din motive de oportunitate și împotriva convingerilor sale, va binevoi a lua în amănunțită cercetare memoriul nostru, a reveni asupra hotărârii luate care lovește grav moralul și învățământul nostru.

Primiți vă rugăm, domnule rector, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

[Urmează 80 semnături][1]

Domniei sale, domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1037, f.14-15*)

[1] Sunt oarecum lizibile semnăturile lui: Israel Rabinovici, Isaac Pereli, M. Bercovici, Max Catz, L. Lazar, A. Reznic, B. Mendelson, Leopold Lupu, M. Vaisndler, F. Rabinovici, G. Grinberg, I. Keller, R. Raifmann, I. Bercovici, B. Neamțu, Diana Șor ș.a.

[Iași, 14 decembrie 1923]

Domnule Rector,

Subscrișii studenți ai facultății de drept din Iași, respectuos avem onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Ne-am prezentat astăzi 14 decembrie cr., ora 3 p.m., la cursul de Drept roman ținut de d-l profesor Coroi[1]. Cu câteva minute înaintea intrării d-sale la curs, un coleg creștin a cerut ca studenții jidani să părăsească imediat sala, amenințându-ne cu bătaia, deoarece – susținea el – am venit ca să-i provocăm. Văzând că majoritatea colegilor noștri creștini au început să ne huiduiască, iar zisul student ridicase chiar un baston pentru a lovi pe acei din noi care nu vor ieși imediat, am părăsit cursul.

Situațiunea aceasta anormală, tinzând să se perpetueze deoarece studenții creștini procedează sistematic la excluderea noastră de la diferitele prelegeri universitare, fapt care ne pune în mod injust și arbitrar într-o stare de inferioritate, vă rugăm respectuos să binevoiți a lua dispozițiile necesare pentru ca să putem frecventa în mod normal cursurile.

Primiți asigurarea profundului nostru respect.

[Urmează 13 semnături, din care pot fi descifrate: Aron Braeșter, Tovie Cogan, Iosif Goldenberg, Herș Feller, Isac Kis, Herș Burd][2]

D-sale, d-lui rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1047, f.27*)

[1] Pentru Ioan Coroi vezi nota 1 de la doc. 108.

[2] O solicitare asemănătoare a fost înaintată rectorului de alți patru studenți evrei (lizibil: M. Saimovici, Gh. Burd și T. Șachter); *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1047, f.391.*

Universitatea din Iași

Rectoratul

No. 1808/15 dec. 1923

Domnule Ministru,

Relativ la tulburările întâmplute în universitate, am onoarea a vă raporta:

Încă din ziua de 5 dec. la cursul d-lui prof. D. Alexandrescu de la facultatea de drept[1], studenții evrei au fost dați afară.

În ziua de 8 dec. am primit cererea studenților creștini (asociație nerecunoscută de Senatul univ.) de a declara ziua de 10 decembrie zi de sărbătoare și de a autoriza o întrunire în acea zi în universitate, pentru a i se serba aniversarea.

Atât personal, eu, cât și Senatul universitar, am refuzat și Senatul universitar mi-a dat deplină putere de a cere intervenția puterii armate în caz de dezordine[2].

Senatul universitar împreună cu mine, uzând de indulgență, am autorizat ținerea unei conferințe a d-lui prof. Găvănescul[3] în Aula Universității, conferință care a și avut loc în liniște. Această autorizare a fost dată cu condiția expresă ca cursurile să nu fie tulburate.

În dimineața zilei de 10 dec. cursurile d-lor prof. Myller[4], Pascu[5] și Bogdan (științe) au fost profund tulburate. N-am luat nici o măsură imediată, sperând că spiritele se vor limpezi, dar în dimineața zilei de 11 dec. sunt chemat de la mine de acasă la cursul prof. Șumuleanu (str. Săulescu), unde s-ar fi ivit tulburări grave.

Într-adevăr, găsesc afară în stradă un număr de studenți evrei (erau 25) între care unul avea capul spart, ceilalți arătau semne de violențele suferite. Îmi declară c-au fost bătuti la cursul prof. Șumuleanu, dl. profesor fiind în laborator, dar neintervenind.

Într-adevăr, intru la profesorul Șumuleanu, îl găsesc în laborator, îmi declară c-auzit câteva geamuri sparte, dar nu știe ce s-a petrecut. În aceste circumstanțe am cerut verbal concursul d-lui prefect de poliție, care mi l-a dat imediat. Am făcut adrese scrise atât procurorului general, cât și comandantului Corp. IV Armată, cu care am avut mai târziu o întrevedere. Cu toții ne-au dat cel mai prețios concurs.

Pentru moment liniștea este completă. Afară de căminuri care nu-și îndeplinesc deloc scopul pentru care sunt create, în care disciplina nu există, și care constituie veșnice focare de agitație.

Armata și poliția sunt în universitate, la facult. de medicină și Institutul de chimie.

Cursurile se fac după fanteziile profesorilor. O serie întreagă de domni profesori, cum dl. Cuza, Găvănescul, Tabacovici[6], au declarat că nu fac cursuri atâta timp cât este armata în universitate. Același lucru s-a petrecut la facultatea de medicină, unde dl. profesor dr. G. Bogdan, Șumuleanu, dr. Bacaloglu au urmat aceeași tactică.

În aceste condițiuni, domnule ministru, pricepeți că e foarte greu de a stabili o disciplină, când cei însărcinați cu executarea acestei discipline dau ei însăși semnalul de revoltă. Exemplul dat de profesori este așa de vădit ca rezultat că în momentul când vă scriu primesc o petițiune a cărei copie v-o alătur, în care studenții asociației creștine declară că urmează exemplul profesorilor.

Pentru remedierea acestor stări de lucruri, propun următoarele măsuri care trebuie executate neîntârziat.

a) Închiderea imediată a tuturor căminurilor și cantinei universitare.

b) Luarea de măsuri pe care le veți crede de cuviință contra profesorilor care nu fac cursuri.

c) Continuarea prezenței armatei în universitate, care singură asigură liniștea. (Ieri 14.XII, în timpul când se făcea schimbarea trupelor, studenții de la facultatea

de drept au profitat de lipsa trupelor pentru a izgoni 12 studenți evrei de la cursul d-lui prof. I. Coroi).

Rector
A. Slătineanu

Secretar General
P. Ionescu

N.B. Aș dori o întrevvedere cu dvs. Aștept o telegramă în acest sens, nevoind a părăsi pentru un timp mai îndelungat.

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii, București.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 678/1923, f.85-86*)

[1] Dimitrie Alexandrescu (1850-1925) era profesor de drept civil la Iași încă din 1894, publicând enorm în domeniul său de activitate.

[2] Deja se publicase Regulamentul de ordinea și disciplina studenților universitari (în „Monitorul Oficial” din 13 mai 1923), care la cap. VIII, art. 24, prevedea că în cazul tulburărilor grave, cu acte de violență în universități, rectorul cu avizul Senatului poate cere intervenția forțelor publice chiar în incinta universității.

[3] Ion Găvănescul (1859-1949) era profesor de pedagogie, dar predase deopotrivă psihologia și estetica. A manifestat o anume simpatie pentru extrema dreaptă. De pildă, cu ocazia morții lui Ionel Moța în Spania a trimis o scrisoare de condoleanțe tatălui acestuia, la fel cum au mai procedat și G. Brătianu, O. Goga, S. Pușcariu, Gr. Trancu-Iași, C. Angelescu, M. Manoilescu, I. Simionescu, I.I. Lapedatu, Onisifor și Ventura Ghibu, Flora și Silviu Dragomir etc (cf. „Libertatea”, XXXIV, 1937 nr. 5, p.3; nr. 6, p.2-3; nr.7, p.2).

[4] Alexandru Myller (1879-1965) era din 1910 titularul catedrei de geometrie analitică la Universitatea din Iași. După al doilea război mondial a fost președintele comisiei de epurare (alcătuită din Iorgu Iordan și Gh. Zane, înlocuit apoi cu Andrei Oțetea) a profesorilor ieșeni colaboratori ai regimului antonescian sau cu simpatii legionare. Documentul indică faptul că Myller a început să devină încă din această parte a anului 1923 ținta unor acerbe atacuri în presă – ce se vor amplifica în anul următor –, în ziarul condus de A.C. Cuza. Așadar, studenții extremiști se aflau și sub influența articolelor de presă ale lui Cuza.

[5] George Pascu (1882-1951) era profesor de istoria literaturii române vechi și dialectologie. A manifestat și el simpatie față de mișcarea legionară, fiind totodată o personalitate conflictuală, motiv pentru care a și fost suspendat din învățământul universitar de câteva ori (vezi, de pildă, Al. Nichita, *Cazul prof. univ. George Pascu*, în „Glasul studențimii”, I, 1934, nr. 2, 25 martie, p.3).

[6] Gheorghe C. Tabacovici (n.1870), profesor de drept civil.

95

[Înregistrat la 15 decembrie 1923]

Domnule Ministru,

Subsemnații studenți ai facultății de drept din Iași vă rugăm să binevoiti a lua cunoștință de cererea pe care cu deosebită onoare o expunem mai jos, spre aprobarea dv.

Ne-am prezentat în sesiunea noiembrie 1923 la examenul de Economie politică, ținut de d-l profesor A.C. Cuza. Pregătirea noastră în materie a fost dintre cele

mai solide, cunoscute fiind sentimentele d-lui profesor Cuza în chestiunea evreiască, precum și agitațiunile studențești care au creat o atmosferă plină de dificultăți pentru studenții evrei.

D-l profesor Cuza, deși ne-a primit la examen, a înțeles să ne puie la toți câte o singură întrebare, la începutul ședinței, spre a continua apoi, timp de o oră și jumătate, să interogheze numai pe studenții creștini, fără a-și mai reaminti de noi. Este evident că acea primă și ultimă întrebare ne-a fost pusă în mod pur formal. Rezultatul examenului a fost respingerea noastră. Am căzut toți studenții evrei prezentați în această sesiune la examenul de Economie politică, unii dintre noi prezentați pentru a doua oară, alții pentru a treia oară.

Am expus condițiunile în care am fost examinați, în ceea ce privește controlul cunoștințelor noastre, condițiuni care dovedesc că nu am fost de fapt examinați și că respingerea noastră nu poate fi motivată de insuficiența cunoștințelor, pe care d-l profesor Cuza s-a ferit a ni le controla.

Dar dacă respingerea noastră nu se poate motiva pe baza lipsei de cunoștințe, s-ar putea motiva printr-un criteriu cu totul străin de știință și de școală. În locul cunoștințelor ni s-a examinat sângele, rasa și nația. Chestiunea evreiască, care oricând poate constitui subiectul unei probleme științifice, a depășit limitele impuse de cercetarea obiectivă, îmbrăcând un caracter de propagandă politică antisemită, jignitoare pentru demnitatea noastră.

D-l profesor Cuza, afirmând că în întreprinderile evreiești nu se găsește nici un element românesc, ne-a întrebat ce căutăm pe băncile universității și a declarat că nu vom trece la examenul de Economie politică chiar dacă ne vom mai prezenta de 20 ori.

Față cu situațiunea care ni s-a creat, la sfârșitul studiilor noastre de drept, față de perspectiva de a ne permanentiza în universitate, amenințați în însăși existența noastră, cu onoare vă rugăm Domnule Ministru să binevoiți a aproba motivul nostru juridic de suspiciune legitimă și a dispune să fim examinați la Economie politică la orice altă facultate de drept din țară, spre a ne putea valorifica cunoștințele, obține dreptatea și termina cariera noastră, astăzi primejduită.

Primiți vă rugăm, domnule ministru, asigurarea deosebitului nostru respect.

[Urmează mai multe semnături, printre care se distinge: Benő Beerl, Grimberg G., Fișler Marcel, Cron Carol, Hermeli Moritz, Schönblum Artur ș.a.][1]

Domniei sale, d-lui ministru al Instrucțiunii Publice București.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 653/1923, f.41-42*)

[1] Din cei identificați sub semnătură, doar ultimii trei au obținut licența în drept anul următor (cf. *Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat, dos.1074*).

Prefectura Poliției

Nr. 23/1924. Conf.

Domnule Rector,

Repetându-se încontinuu manifestațiile și devastările, cum a fost și aceea din 13 I.c.[1], și având în vedere că azi la ora 6.30 p.m. au repetat manifestațiile de stradă fără nici o autorizație prealabilă a autorităților în drept și că tot astă seară au intențiunea să devasteze unele redacții ale gazetelor minoritare, cu onoare vă rugăm să binevoiți a lua măsurile ce le veți crede de cuviință, căci Prefectura Poliției își declină orice răspundere umană și aceasta în urma faptului că la manifestația din 6.II.[1]924 organele noastre au fost amenințate cu revolvare și cu arme albe, cu bețe etc, deci nu se mai poate considera acțiunea studenților ca manifestație națională.

Noi am crede că remediul cel mai bun ar fi, pentru încetarea scandalurilor, ca d-voastră să le puneți în vedere să nu mai repete cele sus descrise, căci că din contra vor fi eliminați din căminele statului unde sunt îngrijiiți și ajutați ca să-și poată face studiile, și nu să fie uneltele unora sau altora, după cum suntem informați.

Deoarece avem informațiuni precise că după ora 9 se vor întoarce din cămine înarmați cu bețe și cuțite etc, și ca să nu dăm loc la ciocniri cu urmări grave, vă rugăm dacă se poate încă astă seară să luați măsurile ce le credeți de cuviință.

Cluj, la 15.II.[1]924, ora 8.40

Prefectul Poliției
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității Cluj

(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.9)

[1] Vezi și *O nouă manifestație studențească la Cluj*, în „Patria”, VI, 1924, nr. 31 (15 februarie), p.1, ce relatează violențele de la redacția ziarului „Új kelet” (evreiesc), care a scris contra profesorului I.C. Cătuneanu.

Domnule Rector,

Subsemnații, studenți în an. III la fac[ultatea] de drept, avem onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

În ziua de 14 martie cur., intrând la fac. de drept spre a asista la cursul d-lui prof. M.[B.] Cantacuzino, am fost întâmpinați de un grup de studenți care ne-au batjocorit strigând: „Jidanii afară!”, iar stud. [Ion] Gheorghiu din an. II a procedat la acte de brutalitate, lovindu-ne[1].

Sperând că veți proceda la restabilirea ordinii lucrurilor, venim cu cele suscrise, rugându-vă respectuos a pedepsi pe bătaușul Gheorghiu și face și pentru noi posibilă frecventarea cursurilor.

Primiți vă rog, domnule rector, asigurarea deosebitului nostru respect.

15 martie 1924

Glinberg A.
[Bendit] Fainblat

Domniei sale, d-lui rector al Univ. din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1047, f.389*)

[1] Asupra acestui fapt vezi și *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1068, f.79.*

98

Domnule Rector,

În diferite rânduri, atât verbal, cât și în scris, v-am adus la cunoștință imposibilitatea în care vor să ne pună colegii noștri creștini de a frecventa cursurile.

În ziua de 14 crt., subsemnații, studenți ai facultății de drept, am fost puși în imposibilitatea de a audia cursul d-lui prof. Coroi, iar azi, după terminarea prelegerii d-lui prof. Eug. Herovanu[1], colegii creștini, bruscându-ne și lovindu-ne, ne-au oprit intrarea în sala de curs unde urma să-și ție prelegerea d. prof. [D.] Alexandrescu. Printre acei colegi am putut recunoaște pe Ion Gheorghiu din anul II al aceleiași facultăți.

Conștienți de rolul autorității universitare și convinși că veți proceda imediat la restabilirea ordinii, spre a nu se da prilejul să triumfe din nou o stare lamentabilă, venim respectuos a supune cunoștinței dv. cele de mai sus, mai ales că incidente la fel s-au petrecut azi și la facultatea de științe, rugându-vă a dispune cele necesare.

Primiți, vă rugăm, domnule rector, expresiunea stimei noastre.

24.3.1924

[Urmează cinci semnături, printre care am descifrat: Croitoru I., Șaimovici Milu, Schönblum Arthur, Gh. Burd]

Domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1047, f.393*)

[1] Eugen Heroveanu (1874-1956) era profesor de procedură civilă, în 1929 transferându-se la București, unde va preda aceeași disciplină. Ceva mai înainte, în 1922, fusese primar al Iașului.

99

Rectoratul Universității din Cluj

No. 1522-1923/24

Cluj, la 27 martie 1924

Domnule Decan,

În urma hotărârii Senatului universitar, luată în ședința de la 26 martie c., am onoare a vă transpune alăturatul dosar cu privire la agresiunea brutală a studentului [Ion] Cincora asupra d-șoarei Goldstein, rugându-vă să binevoiți a convoca de urgență Comisia disciplinară a facultății d-voastre, pentru a porni ancheta.

Odată cu aceasta, fiindcă la Institutul de anatomie s-au întâmplat zilele trecute și alte brutalități și loviri asupra studenților evrei, vă depun și un memoriu ce mi-au adresat acești studenți și vă rog să trimiteți dinaintea Comisiei disciplinare și pe d. student [Vasile] Noveanu, un permanent ferment de agitație printre colegii săi, și pe D. Vindican.

Data fiind gravitatea faptelor ce mereu se repetă la Institutul de anatomie, vă rog d-le decan să faceți ca ancheta să fie cât mai minuțioasă, stabilind cât mai larg toate responsabilitățile.

Rector

N. Bănescu

Onor. Decanatul Facultății de Medicină. Cluj.

(Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 6, dos. 34, nepaginat)

100

Suceava, 8 aprilie 1924

Domnule Ministru,

Ca român nu mă pot stăpâni fără a vă semnala următorul fapt de o gravitate covârșitoare ce se petrece în învățământul secundar din Bucovina:

La Liceul Israelit no. 3 din Cernăuți funcționează ca profesor un domn Carol Blum. Acesta în loc să se ocupe cu predarea lecțiilor în ramura sa, propagă printre elevii săi ura contra neamului românesc și pentru aceasta primește leafă de la statul român. Nu pierde nici o ocaziune de a face sionism în orele de clasă elevilor săi, îndemnându-i la ură contra statului român.

Acest domn Carol Blum este înscris și la facultatea de drept din Cernăuți și are de gând să se facă avocat[1]. Va să zică cu banii pe care îi încasează de la statul român se întreține urmând dreptul la o facultate românească, iar pe de altă parte propovăduiește ură și dezbinare printre elevii săi, în loc să facă școală și pentru

care primește și leafă. Cu alte cuvinte statul nostru plătește un asemenea individ pentru activitatea lui antiromânească și unde: tocmai la școală.

Același domn Blum a mai fost eliminat de la Gimnaziul din Suceava tot pentru atitudinea lui antipatriotică și antiromânească chiar la acea școală. Aceasta se poate foarte ușor verifica. Deci negăsind adăpost la instituțiune românească, s-a refugiat la o școală israelită, patronată de statul nostru, de unde continuă această activitate antiromânească.

Un asemenea individ nu merită să fie plătit de statul român.

V-am adus acest fapt la cunoștință, domnule ministru, în speranța că veți curăța învățământul nostru, de asemenea indivizi periculoși siguranței statului nostru[2].

Primiți, domnule ministru, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

[Prof. I. Procopovici]

[Anexă]

România
Ministerul Instrucțiunii Publice
Inspectoratul Regiunii XIV în Cernăuți
N-rul 49/prez.

Cernăuți, 5 iulie 1924

Cuprinsul: Blum Carol, prof. la lic. n-rul 3 Cernăuți.

Denunț anonim pentru purtare necorespunzătoare.

La n-rul 38247 și 54617/24 din 14/4 și 23/6. 1924.

Domnule Ministru,

Înapoiindu-vă adresa anonimă alăturată în anexă și răspunzând ordinului telegrafic n-rul 54617 din 23 iunie crt. privitor la pretinsa vinovăție a profesorului Carol Blum de la Liceul n-rul 3 din Cernăuți că: 1) ar propaga ura contra neamului românesc; 2) ar face șovinism în orele de clasă, îndemnând pe elevi la ură contra statului român; 3) că ar fi fost eliminat de la Liceul din Suceava pentru atitudinea sa antipatriotică și antiromânească și că ar continua activitatea sa antiromânească la Liceul n-rul 3, cu onoare raportăm, precum urmează:

1) După cum rezultă din certificatul de aplicație n-rul 963/19 din 15/10/1919, eliberat de direcțiunea liceului Suceava, profesorul din chestiune nu a fost eliminat pentru motivele arătate în denunțul anonim, ci a devenit dispensabil în urma suprimării claselor paralele neromânești și a fost recomandat altor școli similare.

2) După cum rezultă din justificarea inculpatului, alăturată în anexă, coroborată și prin relațiile date asupra conduitei sale față de neamul românesc de prof. Leca Morariu[3], în calitate de delegat al comandamentului suprem al Cercetășiei, prin certificatul ce i-a liberat, anexat aici, și în parte prin relațiile date de prof. universitar Ilie Bacinschi[4] asupra interesului ce a purtat limbii și literaturii române încă înainte de unirea Bucovinei cu patria mamă, urmând cursuri de limba română la Seminarul românesc din Viena, inculpatul nu a manifestat ură contra neamului sau statului român.

3) În fine, și din constatările repetate ce noi am făcut printr-un timp mai îndelungat asupra profesorului din chestiune, rezultă că învinuirile aduse prin denunțul anonim nu sunt întemeiate.

Un lucru îl putem confirma din experiență, și anume cererea profesorului amintit într-o conferință a corpului didactic de la liceul din Suceava ca în manualele de istoria română, alineatele ce înfățișează pe evrei ca intruși și element periculos din punct de vedere economic, să fie suprimate.

Dar de aici până la afirmația că sădește în inimile elevilor săi ură contra statului român și dispreț pentru limba românească este o mare distanță.

Așa fiind suntem de părere că și această adresă anonimă nu are o valoare mai mare ca orice altă adresă anonimă[5].

Inspectorul șef
[indescifrabil]

D-lui ministru al Instrucțiunii, București.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 357/1924, f.211*)

[1] Ceva mai târziu, în 1928, Carol Blum a publicat un studiu ce atinge dreptul roman, intitulat: *Cauzele relegării poetului român P. Ovidius Naso la Tomis*, Cernăuți, Glasul Bucovinei, 1928, 54 p.

[2] Denunțatorul, coleg cu Carol Blum, revine cu o nouă reclamație la data de 28 mai 1924, folosind mereu termenul pejorativ de „jidani”. Propune ca prof. Carol Blum să fie mutat la o școală din Dobrogea (cf. f.214-215).

[3] Alexandru (Leca) Morariu (1888-1963) era din 1922 profesor de literatură modernă și folclor la Universitatea din Cernăuți.

[4] Ilie Bacinschi (1882-1953) era profesor de limbi romanice la aceeași universitate.

[5] La puțină vreme de la această anchetă, Carol Blum s-a mutat la Constanța, fiind profesor la Liceul „Mircea cel Bătrân”.

Rectoratul Universității din Cluj

No. 1414 – 1923/24

Încunoștiințare

Senatul Universității din Cluj a luat în ședința de la 26 mai a.c.[1], cu unanimitate de voturi, următoarele decizii:

I. Studenții: 1) Năcorescu Eusebiu de la facultatea de drept; 2) Comșa Ioan [de la facultatea de drept]; 3) Cotișel Nicolae [de la facultatea de drept]; 4) Bardoși Caius [de la facultatea de drept]; 5) Dobocan Victor [de la facultatea de drept] – implicați în tulburările de la 18 martie a.c. – *se exclud de la examene pe timp de două sesiuni consecutive*, începând cu sesiunea din iunie 1924; Râmneanțu Petre, de la medic[ină], *pe o sesiune*[2].

II. Studentul Noveanu Vasile de la fac. de medicină, implicat în dezordinile de la Institutul Anatomic, *se exclude timp de două sesiuni de la examene*, începând cu actuala sesiune din iunie 1924.

Studentul Cincora Ioan, vinovat de gravă agresiune, *se exclude pentru totdeauna de la Universitatea din Cluj*[3].

Cluj, la 27 mai 1924

Rector
N. Bănescu

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 76, f.94*)

[1] Pentru procesul verbal al ședinței Senatului Universitar în care s-a luat această decizie vezi *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, dos. 394, f.85-86.*

[2] Petre Râmneanțu (1902-1981) va deveni în cele din urmă asistent la catedra de Igienă și sănătate publică a Universității din Cluj, afirmându-se ca un reputat eugenist, tributar biopoliticii naziste. În mod paradoxal, după instaurarea comunismului a fost cooptat ca lector la Institutul Politehnic din Timișoara, fără să fi fost vreodată incriminat pentru analizele sale pseudo-științifice anterioare, îndeosebi asupra sângelui. Vezi Lucian Butaru, *Bio-politică identitară în Transilvania interbelică*, în „*Studia Universitas Cibiniensis*”. Series Historica, 5/2008, p.205-207.

[3] Acesta brutalizase o studentă. În plus, motivația suna astfel: „Învinuitorul e un element recalitrant, întreținând printre studenții anului I o atmosferă de tulburare continuă, cu toate că în mai multe rânduri i s-a atras atenția serios asupra acestui lucru”. (*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, dos. 394, f.86.*)

102

Domnule Decan,

Studentimea română creștină de la Academia de Drept din Oradea Mare, animată de un spirit de iubire și chiar și de jertfă pentru neamul din care face parte, în urma celor petrecute în săptămâna precedentă în sânul studențimii vă roagă să binevoiți a da soluție următorului protest.

E regretabil faptul invocat de studenții evrei ai acestei facultăți într-un mod atât de jignitor la adresa d-lui profesor dr. Lazăr Iacob[1], dar în special la cea a neamului nostru.

Este din partea lor o exprimare în mod fățiș și de tot sinceră a sentimentelor incontestabile pe care – în semn de recunoștință – le nutrește [sic] față de acest popor tolerant.

Aceasta o dovedesc pe deplin următoarele dovezi:

În ziua de 4 noiembrie a.c., după ce dl. profesor dr. Lazăr Iacob își terminase cursul de Istoria dreptului român, studenții evrei care asistasă la acest curs plecând spre casă au întrebuințat expresiuni infamante la adresa d-lui profesor, în legătură cu ideile susținute și argumentate de d-lui, relativ la originea și continuitatea poporului român în aceste plaiuri, zicând: „Cum vine un idiot să combată părerile istoriografilor Miklosi <Franc Miklosich>, [Robert] Rössler, [Franz Josef] Schultzer” etc, precum și multe altele, conform declarațiilor

anexate. Mai departe au zis: „Cum vin niște dascăli de la sate să propună la catedrele universitare” etc.

Față de atitudinea odioasă a acestor colegi care fac astfel de insulte în defavo-
rul prestigiului nostru moral de la această facultate, vă rugăm să puneți la cale
ancheta cea mai severă urmată de sancțiunile ce cad în competența on. Consiliu
profesoral.

Studentimea indignată de acest fapt a hotărât ca studentimea evreie de la
această facultate să nu poată fi lăsată la cercetarea cursurilor, urmând a-și ispăși
pedeapsa cuvenită.

Nu ne îndoim că domnul decan va da tot posibilul cercetării cauzei în drept, ca
astfel studentimea noastră să primească o satisfacție deplină.

Oradea Mare la 7 noiembrie 1924

Ca delegați din partea studentimii
Rațiu Cornel[2]

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 64, f.10*)

[1] Lazăr Iacob (1884-1951) era absolvent de teologie, predând apoi Dreptul bisericesc la Aca-
demia de drept din Oradea între 1921-1934, fiind și decan al acestei instituții în perioada 1925-
1927. După desființarea facultății orădene, s-a transferat la Cluj, pentru ca din 1938 să ilustreze
aceeași materie la facultatea de teologie din București. Mereu s-a invocat în biografia acestuia
calitatea de delegat la adunarea de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Fiul său, Caius Iacob,
s-a afirmat ca specialist în mecanica fluidelor și în analiza matematică, devenind și el profesor
universitar.

[2] Alți doi indescifrabili.

103

Domnule Decan,

După informațiile primite, câțiva studenți evrei de anul I de la Academia de
drept au aflat de cuviință să facă obiect de critică prelegerile ținute asupra ches-
tiunii continuității elementului românesc în Dacia Traiană, aducându-mi fel și fel
de insulte, ba mai mult insultând însăși nația românească prin cuvintele lor nesocotite.
Acestor studenți li s-a părut o îndrăzneală prea mare faptul că de la catedră
s-a combătut teoria contrară continuității elementului românesc, căci cum s-ar
putea explica altfel atitudinea aceasta a unor studenți care – luptând încă cu
greutățile limbii – cu greu pot să urmărească cursurile profesorilor.

Chestiunea aceasta, departe de a fi numai o chestiune personală, trebuie
considerată ca una care jignește prestigiul Academiei de Drept și sentimentul
național al studenților români, dovadă faptul că studenții evrei au fost oprți de
la cursuri.

Dorind să se facă lumină deplină asupra acestui incident, rog să binevoiți a ancheta cazul spre a se putea aplica celor vinovați sancțiunile cuvenite. Totodată anexează și numărul din ziarul „Sentinela de Vest” în care se descrie cazul[1].

Primiți d-le decan asigurarea deosebitei mele considerații.

Oradea Mare, 10 noiembrie 1924.

Lazăr Iacob
Prof. la Acad. de Drept

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 64, f.21*)

[1] Este vorba de „Sentinela de la Vest”, I, 1924, nr. 158 (sâmbătă, 8 noiembrie), p.1, articolul intitulându-se *Două cazuri*. Gazeta apărea zilnic la ora 15 și avea ca director pe colonelul A. Negulescu.

104

Proces Verbal

Dresat în ziua de 13 noiembrie 1924 în sala profesorală a Academiei de Drept din Oradea Mare, asupra celor ce s-au anchetat de d-nii profesori dr. Andrei Sigmund și dr. Bogdan Ionescu, constatându-se următoarele:

1) S-au ascultat studenții Rațiu Cornel și Mercea George, susținând întocmai cele expuse de ei în declarațiunile alăturate.

2) S-au ascultat pe mai departe și studenții Petrovici George și Halmagian Teodor, care asemenea susțin întocmai cele expuse în declarațiunile alăturate.

Studenții Rațiu Cornel și Mercea George declară că grupul studenților ovrei, în care s-au folosit expresiuni jignitoare la adresa d-lui prof. dr. Lazăr Iacob și la adresa românilor în general, era compus cam din vreo 15 persoane.

3) S-au ascultat și studenții ovrei: Kohn Andrei, Kertész Tiberiu, Szenszky Alexandru și Ernest Glück, care declară că în ziua de 4 nov. [1]924 au ieșit în grup de la ora de Ist. dreptului, predată de dl. prof. dr. Lazăr Iacob, și au mers împreună până la strada Regele Ferdinand, cu observația că dl. Kohn Andrei i-a ajuns la oficiul poștal, iar dl. Kertész Tiberiu a părăsit grupul la edificiul poștei încovoiindu-se pe str. Ivanyi Ödön; cât privește studenții Klein Géza și Klein George au ajuns grupul la poștă, însă nu au mers împreună, ci au ținut mergând la o depărtare oareșcare.

Prin urmare, studenții Rațiu Cornel și Mercea George, în prezența studenților susmenționați, declară că marți la 4 nov. [1]924, ora 9, mergând în urma grupului chiar de la Academie până la str. Regele Ferdinand, au auzit din partea grupului neputând preciza cine anume a insultat de „pași” – derbedeu – persoana d-lui prof. dr. Lazăr Iacob, iar la adresa românilor în general au spus că sunt niște venetici tolerați, care au furat țara și numele și care au impertinența că ar fi băștinași și stăpânitori ai acestor ținuturi.

Studenții care formează grupul mai sus menționat neagă că ar fi zis astfel de lucruri.

Studentul Halmagian Teodor și Petrovici George susțin atât prin declarațiile scrise alăturate, cât și prin declarații verbale, în prezența grupului celor 6 (șase) studenți, adică a celor sus menționați, că joi la 6 nov. [1]924 ora 8 ½ erau pe coridorul Academiei din partea cărui grup s-au auzit fără să poată preciza cine anume a strigat cuvintele de „idiotul acesta vrea să combată pe Rössler”, raportându-se la persoana d-lui prof. Lazăr Iacob.

Studentii Kohn Andrei, Kertész Tiberiu, Szenszky Alexandru, Ernest Glück și Gyarmati Emerich recunosc că au fost joi, adică în 6 nov. [1]924, ora 8 ½, pe coridorul Academiei, însă neagă că ar fi vorbit astfel de cuvinte.

Continuare în ziua de 14 nov. 924, ora 3 p.m.

După mărturisirea studenților de față, adică a celor 4, cu declarație scrisă, și a tuturor celor citați și prezenți, studenții Lovasy Francisc și Rosenberg Nicolae nu au fost de față la cursul de Istoria dreptului român în ziua de 4 nov. [1]924 și nici la cursul de Medicină legală în ziua de 6 nov. [1]924.

Pentru studenții Klein Géza și Klein George se constată atât din declarațiunile celor 4 stud. cu provocări scrise, cât și a celorlalți stud. citați și prezenți, că la cursul din 4 nov. [1]924 nu au făcut parte din grupul care vocifera, rămânând totuși oarecare îndoială asupra stud. Klein Géza. Iară la cursul de joi, adică 6 nov. [1]924, nu au luat parte la incidentul dintre studenți în Academie, însă este o îndoială dacă s-au întâlnit cu grupul care pleca de la Academie în poarta Academiei sau mai departe pe stradă.

Se constată din depoziția studenților de față că stud. Gyarmati Emerich a luat parte la cursul din 4 nov., precum și la incidentul din 6 nov. ora 8 ½.

Se mai constată din depozițiile tuturor studenților de față că studenții Weinstein Ștefan, Waldman Ludovic, Schwimmer Vasile, Weinberger Andrei, Varady Ernest, Samuil Ernest, Polgar Ștefan, Grün Ernest și Braun David nu au participat la cursuri nici în ziua de 4 nov. și nici în ziua de 6 nov. [1]924. Iar despre studenții Birr Eugen, Glück Ludovic, Kertész Vasiliu și Lampel Eduard este îndoială dacă au fost sau nu în acele două zile, rezultând din declarațiunile confuze ale celor de față. Aceștia din urmă, deși au fost citați, nu s-au prezentat.

Studentul Kertész Ladislau din anul II mărturisește în prezența tuturor studenților de față că a luat parte la incidentul petrecut între studenți în sala anului I, în ziua de 6 nov. 1924, ora 8 ½, și după incident s-a coborât din etajul Academiei împreună cu studenții Kertész Tiberiu, Kohn Andrei, Szenszky Alexandru, Gyarmaty Emerich și Glück Ernest. El susține că personal n-a vorbit nimic și nici n-a auzit să fi vorbit grupul de cinci studenți nimic. Asemenea și studenții din grup declară că Kertész Ladislau n-a vorbit nimic din cele ce se acuză.

Continuare în ziua de 15 nov. [1]924, ora 5 p.m.

Studentul Goldiș Alexandru din anul III declară că în ziua de 6 nov. [1]924, înainte de cursul [de] Med[icină] legală, când grupul studenților ovrei se cobora pe scări din etaj a auzit dintre ei unul exprimându-se „le voiește el” – acel profesor – să combată pe Rössler, el este prea mic pentru acest lucru.

Mai declară că a auzit vorbind studenții români din anul I între ei cu indignare, că studenții ovrei au calificat cu „idiot” pe dl. prof. dr. Lazăr Iacob și că românii sunt niște venetici pe aceste ținuturi și sunt fără continuitate.

Sublocotenentul Moșoiu George, stud. de anul I, declară că într-o conversație cu studentul Kohn Andrei i-ar fi declarat: „pentru ce să suferim noi toți din cauza a doi sau trei care sunt vinovați”.

Tot slt. Moșoiu declară că are impresia cum că Kohn Andrei cunoaște pe studenții vinovați, pentru că i-a spus că a avut intenția să scrie un articol în „Nagyváradi napló”, în sensul cum s-a exprimat.

Studentul Ciurba Leontin de anul I susține întocmai cele expuse de el în declarația alăturată.

Studentul Sirban Aurel din anul I și studentul Pop Gavril tot de anul I asemenea susțin declarațiile date în scris de ei aici alăturate.

În urmă, studenții Kohn Andrei, Glüch Ernest, Szenszky Alexandru și Gyarmati Emerich, toți de anul I, au fost ascultați individual și fiecare a negat că ar fi vorbit ceva atât personal, cât și ceilalți din grupul celor cinci: Kohn, Szenszky, Glüch, Gyarmati și Kertész.

Este de remarcat că la această ședința Kertész Tiberiu a absentat deși a fost prevenit.

Prof. Bogdan Ionescu[1]

Dr. Andrei Sigmond[2]

[Anexa 1]

Declarație

Subsemnatul Gh. Petroviciu, stud. în drept, declar pe cuvântul meu de onoare că în ziua de 4 nov. 1924, dimineata la ora 9, în localul Academiei de Drept din loc., unul dintre studenții evrei a spus următoarele: „Még ez a hülye meg akarja Rös-slert megcáfolni!”[3]. Aceste cuvinte au fost exprimate după ce studenții creștini i-au dat afară, respectiv i-au provocat să părăsească cursurile.

Toate aceste declarate corespund cu adevărul și în cazul când se va face înfățișarea sunt întotdeauna prezent pentru a arăta persoana care a exprimat aceste cuvinte.

Oradea Mare la 7.XI.924

Gheorghe Petroviciu
Stud. în drept

[Anexa 2]

Declarație

Subsemnatul Mercea Gheorghe, student la Academia de drept din Oradea Mare, relativ la insultarea întreg neamului românesc și în special d-lui profesor Iacob Lazăr, declar următoarele:

La data de 4 (patru) noiembrie a.c. un grup de studenți jidani, după cursul Istoriei dreptului român, predat de dl. profesor Iacob Lazăr, părăsind localul Academiei, în stradă, au început să facă critica despre incapacitatea d-lui profesor în chestiune, pronunțându-se că cum vine un astfel de derbedeu și persoană lipsită de cunoștințele generale să combată pe Miklösy <Miklosich>, Rössler, Schultzer etc. Tot acest grup de jidani a jignit moralul și caracterul poporului român declarându-se că românii sunt numai niște venetici, tolerați, și că și-au furat trecutul, țara și numele, și încă mai au curajul și mutra impertinentei să cerce de a documenta că ei sunt băștinașii acestor ținuturi.

Aceasta-mi este declarația pe care o susțin și semnez.

Oradea Mare la 8 noiembrie 1924

Mercea Gheorghe
Stud. la Academie de Drept

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 64, f.7-8, 3-4; o copie a procesului verbal din 13 noiembrie 1924 și în dos. 55, f.13-14*)

[1] Bogdan Ionescu (n.1875) era profesor de drept civil. Inițial a fost licențiat în științe (1896), dar după un deceniu și-a luat licența și în drept, cu un doctorat la Paris (în 1914).

[2] Andrei Sigmond (1875-1936) era profesor de statistică și finanțe.

[3] Traducere: „Acest idiot vrea să-l contrazică pe Rössler!” (ung.). Însă organul de presă antisemit „Acțiunea Românească” reproduce astfel expresia: „Mit, hát ez pasas akarja Rössler elveit ellentmondani?” („Ce, acest tip vrea să contrazică principiile unui Rössler?”). Alături de alte aspecte ale incidentului, în *Îndrăzneală jidovească*, în „Acțiunea Românească”, Cluj, I, 1924, nr. 4 (15 decembrie), p.12.

105

Asociația Studenților Creștini

28 noiembrie 1924

Bulevardul Elisabeta no. 8

Iași

No. 332

Domnule Rector,

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele:

În ziua de 10 decembrie 1924 se împlinesc 3 ani de când studențimea română a început o luptă având de scop *Numerus clausus*, ca măsură de apărare a clasei dirigente de elementele străine, care au invadat-o și care, prin situația materială superioară nouă și prin alte însușiri specifice, tind să o înăbușe, formând-o numai din sânul lor, pentru ca astfel să poată deveni conducătorii neamului românesc.

În timpurile când studențimea deznădăduită de a ajunge la vreun rezultat, pentru că acolo unde se adresa cu glas de fiu, găsea neascultare, hulă, ba și bătaie, s-a luat hotărârea ca ziua de 10 decembrie să fie sărbătoare studențească.

În anul trecut, an de tristă memorie, ziua de 10 decembrie a fost mânjită de măsurile barbare luate de fostul prefect Manciu, care, în stradă, în văzul tuturor cetățenilor, a bătut până și pe studente (d-ra Silvia Teodorescu).

Anul acesta, domnule rector, studentimea dornică de dreptate și legalitate, ceea ce de altfel totdeauna a căutat și dacă a depășit n-a făcut-o decât fiind *nevoită*, vine să vă roage să aprobați ca această zi să fie sărbătorită așa cum trebuie și așa fel ca studentimea să vadă că în această țară se mai găsesc părinți cărora fiii lor adresându-se, să fie ajutați.

Departa să fie de dumneavoastră, domnule rector, gândul că studentimea creștină este condusă de idei greșite, [că] este anarhistă. Mai mult ca oricând ea vrea să vă dea dovada că e conștientă de rolul ei și că duce o luptă pentru salvagardarea națiunii, având ca deviză: „Hristos, Regele, Națiunea”.

Vă expunem, domnule rector, programul:

Dimineața

1) *Tedeum la Mitropolie*, unde se va face un parastas pentru studenții morți în război și după care studentimea se va îndrepta în *grupuri și liniște*, spre universitate unde în sala Pașilor Pierduți se va ține o întrunire.

2) *Întrunirea*: se vor rosti discursuri ocazionale, după care studenții se vor împărși în grupuri și în liniște.

După masă

3) O șezătoare culturală în aulă, care se va compune din: a) conferința unui domn profesor universitar și b) producțiuni artistice ca: recitări, cântece etc. În felul acesta, credem, domnule rector, că se poate serba ziua de 10 decembrie, pentru ca studentimea să fie mulțumită, pentru ca domnii profesori să vadă că studenții sunt doritori de manifestări culturale și pentru ca neamul românesc să vadă că la poarta clasei dirigențe stau studenții conștienți care prin muncă încordată și cu orice jertfă vor face ca să fie recucerită din mâinile străinilor și ferită pe viitor de invaziuni.

Vă rugăm cu toată stăruința, domnule rector, să binevoiți a aproba să o serbăm în felul expus mai sus. Comitetul își asumă răspunderea îndeplinirii stricte a programului.

Vă mai rugăm ca pentru ziua de 10 dec. să interveniți pe lângă domnii profesori să suspende cursurile, lucru care de altfel îl va face și o comisiune de studenți.

Studentimea română creștină, în speranța că îi veți da ascultare și aprobare, contribuind astfel la liniștea stării ei sufletești atât de mult încercată până azi de toate măsurile tacticii greșite adoptată de către acei ce ar fi trebuit s-o îndrumeze cu blândețe, vă asigură de adâncul ei sentiment de respect și dragoste nețărmurită, aducându-vă totodată la cunoștință că e conștientă că duce o luptă dreaptă de salvare a neamului amenințat de pericolul jidovesc și că în această luptă dorește cu ardoare să fie condusă de toți părinții ei sufletești.

Președinte
Ion Gr. Sava

Secretar
M. Urziceanu

Vicepreședinte
I. Sârbu

Membri în comitet[1]

D-niei sale, domnului rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1057, f.17-18*)

[Rezoluție: „La Senat”. Semnat „Rector”]

[1] Urmează mai multe semnături, peste 100, unele indescifrabile. Din cele lizibile redăm aici: I. Mocanu, Elvira Ionescu, Grigore Al. Cuza, Vasile Isăceanu, Mihai N. Popovici, Victor Silaghi, Elinor Usatiuc, Constantin Iordăchescu, I. Negulescu, Constantin Ștefănescu, Gh. Collea, Emil Pavel, Gh. Maxim, C.C. Sârbul, Gh. Brătianu, Leonid Samsonov, Dorin Popovici-Puiu, N. Marcu, S. Ivanovschi, Eugen Croitor, Gr. Livovsky, V. Scaletchi, Ion Ene, Vasile Șt. Paraschiv, N. Neaga, I. Hurmuzachi, H. Predescu, George Bartal, H. Predescu, Al. Predețeanu, Gr. Morariu, Al. Bacinschi, R. Boboc, N. Paiașchi, I. Bandac, Partenie Sberea, Silvia Zelea-Codreanu, Iridenta Zelea-Codreanu ș.a. (Ca și Silvia, aceasta din urmă era sora lui Corneliu și se va căsători mai apoi cu Ioan I. Moța).

106

Asociația Studenților Creștini

28 noiembrie 1924

Bulevardul Elisabeta no. 8

Iași

No. 339

Domnule Rector,

„Asociația Studenților Creștini”, societate a studenților iubitori de neam, demni urmași ai strămoșilor care s-au jertfit pentru patrie, și singura speranță pe viitor a acestui neam, sleit de puteri din cauza paraziților jidani, vine încă o dată cu rugămintea fierbinte de a binevoi să-i recunoașteți existența și activitatea.

Această asociație este singura care urmează vechiului centru „Solidaritatea”.

Ea urmărește unirea sufletească a tuturor studenților și prin aceasta este superioară tuturor societăților prevăzute în noul regulament universitar, care nu este demn de o țară civilizată și pe care studentimea nu vrea să-l recunoască, ea fiind conștientă de rolul ei și trebuind a i se permite libertatea de acțiune, singurul mod în care se poate pregăti pentru buna conducere a țării.

Ceea ce trebuie studentimii nu sunt societățile separatiste, unde agenții bolșevici-comuniști pot mai cu ușurință să-și plaseze teoriile lor meschine și periculoase, ci o societate care să-i permită a se forma în spiritul național, alcătuiind astfel o garanție pentru părinții ei, care i-a crescut și care o întreține prin munca lor, că vor păzi cu toată tăria și chiar cu jertfa vieții lor, renumele țării românești.

Sunt încă vii în mințile studenților imaginile lui Tudor, Horia, Cloșca, Crișan, Mihai cel Viteaz, Ștefan cel Mare și celorlalți bărbați de seamă ai neamului, imagini ce cu atâta măiestrie le-au întipărit pentru vecie în mințile lor profesorii ce le-au dat cartea în mână.

Studentimea care în timpul marelui război a dat tributul ei, a pierdut părinți scumpi și frați, nu poate astăzi să abdice de la rolul ce i se impune, ea datorind recunoștință înaintașilor, rol de străjeri la poarta clasei dirigențe amenințată să fie cuprinsă de jidani pentru a deveni astfel stăpânitorii neamului.

Dacă toate acestea nu pot fi destule argumente pentru a recunoaște „Asociația Studenților Creștini”, vă rugăm domnule rector să o spuneți pentru ca studenții să vadă că nu mai au nici o speranță de a fi vreodată ascultați de părinții lor sufletești.

Domnule rector, *pe motivul că nu e conformă cu regulamentul, nu veți putea să nu recunoașteți asociația noastră, pentru că nici „Societatea studenților jidani” pe care ați recunoscut-o nu intră în cadrul regulamentului, sau dacă intră, un asemenea regulament care dă în țara românească drepturi jidanilor, și românilor nu, nu mai poate un moment să dăinuiască, el constituind o mare rușine.*

Vă înaintăm alăturat noul regulament în care puteți vedea menirea asociației, în care puteți vedea dorința de cultură națională și de legalitate a studenților și în care se poate vedea că neamul românesc nu va putea un moment să se îndoiască de viitorul lui atâta timp cât vor fi la cârma lui elemente formate în vederile expuse.

Astăzi, când cei ce au nenorocit un neam întreg, la răsărit de țara noastră, caută să ne infecteze și pe noi cu otrava teoriilor marxiste, începând și la noi, ca și acolo cu elementele studențești, Asociației îi incumbă datoria, ca și domnilor profesori universitari, de a se pune în gardă. Fiecare moment pierdut e un pas enorm spre dezastru.

Domnule rector, dacă nici aceste argumente nu sunt deajuns, vă mai rugăm să cercetați cu deamănuntul *statutele* ce se află depuse la secretariat cu o cerere anterioară, vă mai rugăm să căutați a vă informa de activitatea acestei asociații care a lucrat până azi nerecunoscută, mereu însă cu speranța de a fi, în vederea cărei recunoașteri a făcut repetate încercări.

Astăzi se îndreaptă studențimea din nou către dumneavoastră, cu rugămintea de a recunoaște „Asociația”, redând astfel liniștea în sufletele celor ce-s mâhniți că muncind românește și creștinește nu-s aprobați în țara românească.

Plini de speranță, așteptăm răspunsul și ne place să credem că clipele de zbu-cium ce le-am avut până acum vor căpăta sfârșit.

Vă asigurăm, domnule rector, de nemărginita noastră dragoste și vă promitem a nu pleca de la datorie, orice s-ar întâmpla.

Fericirea și conștiința datoriei împlinite.

Președinte
Ion Gr. Sava

Secretar
M. Urziceanu

D-sale, domnului rector al Universității din Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1087, f.80-82*)

[Rezoluții: „La Senat”. Semnat „Rector”; „Senatul roagă pe d-nu Bratu să studieze chesiunea și să se facă un raport”. Semnat indescifrabil]

107

Asociația Studenților Creștini

30 noiembrie 1924

Bulevardul Elisabeta no. 8

Iași

No. 342

Domnule Rector,

Asociația studenților creștini, față de refuzul categoric și fără motive al Senatu-lui universitar pentru a serba creștinește, românește și legal ziua de 10 decembrie, zi sfântă pentru studenți, își declină orice răspundere de eventualele urmări ale acestui refuz, urmări cărora nu li se poate preciza caracterul, având în vedere spi-ritul agitat al studenților loviți din nou în cele mai frumoase ale lor sentimente.

Asociația își exprimă regretul că este pusă în imposibilitate de a stabili o unire între studenți și de a normaliza starea de spirit tulbure care domnește, ea fiind singura forță care ar putea face acest lucru dacă ar avea concursul domnilor pro-fesori universitari.

Primiți totuși, domnule rector, asigurarea deosebitului respect ce vi-l con-servăm.

Președinte
Ion Gr. Sava

Secretar
M. Urziceanu[1]

D-niei sale, domnului rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”.Rectorat, dos. 1057, f.37*)

[1] Urmează mai multe semnături.

108

[Intrat la 4 decembrie 1924]

Domnule Decan,

În ziua de 2 decembrie 1924, după ora 7, când se terminase cursul de Drept roman, mi s-a adus la cunoștință de către studenții Géza Klein, Samuel Zaharovitz, Glück Ernest, că colegii lor au stins lumina electrică și i-au bătut. Unii dintre colegi au dezaprobat fapta, între care fiind și mulți domni ofițeri și dl. Mavrodin, profesor la Liceul „Gojdu”.

În ziua de 3 decembrie 1924, studenții evrei, în număr mare, au venit la cursul de Drept roman, urmând textul legii [din] 2 ianuarie 1921, art. 6, și potrivit Regu[lamentului] d[e] ordine și disciplina stud. univ. [din] 13 mai 1923, art. 12, 13. Ca să evite orice neînțelegeri au așteptat venirea mea, ca o dată cu intrarea mea

să intre în clasă, rugându-mă chiar să-i iau sub scutul meu, spre a nu fi dați afară din clasă.

Pe când intrau aceștia în clasă, în coridor, aproape de intrare, așteptau studenții din anul II, Anca și V. Pop. Studentul Anca văzând procedeul meu, legal, că conform legii apar și aplanez conflictul între studenți, începu în mod cu totul sarcastic să râdă; observând aceasta, i-am atras atenția că e cu totul neîndreptățit să aducă ofensă profesorului cu un asemenea răs.

După terminarea primei ore de Drept roman, 5-6, în continuarea orei celei a doua, unii dintre studenți văzând că colegii lor evrei asistă la curs, contrar unei dispoziții luate de o întrunire a studenților, se sfătuie ca să părăsească clasa și să lase pe colegii lor spre audierea mai departe a cursului de Drept roman.

Intrând în clasă spre a continua cursul, găsesc pe studentul Rațiu Cornel că îndemna studenții a părăsi clasa, zicându-le: „Hai mă, solidarizați-vă cu toții”. L-am dojenit de fapta lui, că nu se comportă cu legile școlare.

Pe când țineam cursul, veni în clasă studentul anului II, Andrei, se așază în bancă; misiunea lui era să îndemne pe studenți a lua o poziție în contra colegilor lor evrei. L-am poftit afară și, după ieșirea mea, d-sa s-a reîntors iară la studenții anului I.

În contra acestui student există o anchetă făcută de dl. prefect al poliției, căci d-sa împreună cu un altul, Ziroș, au spart geamurile prăvăliei unor evrei, cu ocazia serbării „Oinei”, când însuși dl. secretar general fu în Oradea Mare și ceru relații în contra faptului săvârșit.

Având în vedere legea [din] 2 ianuarie 1926, § 6, și Regulamentul de ordine și dis[ciplină] stud. univ. [din] 13 mai 1923, § 12, 13, care impun în mod imperativ frecventarea cursurilor, și având în vedere că unii dintre studenții citați mai sus caută să împiedice pe colegii lor de a se supune legii și reg. universitare, rog pe dl. decan a supune cazul onor Comisiei disciplinare conf. art. 20 Reg. și a se da pedepsele prevăzute în Regulamentul de disciplină, căci astfel se va aduce liniște în facultatea de drept, de care avem nevoie, spre a duce la un grad înalt cultura juridică, de care țara are azi mare nevoie.

Primiți vă rog d-le decan asigurarea osebitei stime.

Dumitru D. Mototolescu[1]
Profesor suplinitor de Drept roman

D-lui decan al Academiei de Drept [Oradea]

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 64, f.17*)

[1] Dumitru Mototolescu (1884-1970), cu studii de drept pe la diverse universități germane (Berlin, München, Leipzig, Bonn și Freiburg) și doctoratul la București, pentru ca mai apoi să-și mai susțină un doctorat în filologie slavo-romanică la Universitatea cehă din Praga. Din martie 1919 până la 1 octombrie 1921 a fost profesor suplinitor la facultatea de drept din Iași (la catedrele de Drept roman și Istoria dreptului vechi românesc), de unde a trebuit să plece, întrucât a intrat aproape imediat în conflict cu promotorii și susținătorii antisemitismului de aici, A.C. Cuza și Ion Coroi. Din nefericire, într-un studiu dedicat acestuia din urmă de către Dan Constantin Mătă (*Ion N. Coroi – profesor de drept roman la Universitatea din Iași*, în „Analele Științifice al Universității Al.I. Cuza Iași”, Științe Juridice, tom. LII, 2006, p.175-193), nu se suflă o

vorbă despre atitudinea profund antisemită a lui Coroi, menționându-se însă despre conflictul acestuia cu Mototolescu, împotriva căruia erau și studenții cuziști, motivând autorul studiului prin faptul că viitorul profesor orădean era „înzestrat cu puține calități pedagogice” (p.181). Aspectul este inexact, Mototolescu fiind în conflict doar cu studenții antisemiți, ulterior având parte de o carieră unanim recunoscută și apreciată, mai ales în ceea ce privește istoria vechiului drept românesc. A devenit apoi profesor la facultatea de drept din Oradea, iar după desființarea acesteia a trecut la Universitatea din Cluj.

109

Onorat Consiliu Profesorat !

Studentimea română de la Academia de Drept, de sub conducerea d-voastră, ține să vă aducă la cunoștință următoarele:

De la începerea anului școlar până la data insultei adusă de colegii evrei, la adresa neamului românesc și la adresa d-lui profesor dr. Lazăr Iacob, am avut o atitudine pașnică. Chiar și cu această ocazie ne-am reținut de la violență, adresându-ne d-voastre pentru pedepsirea celor vinovați.

Fără a ne amesteca în chestiunea aplicării pedepsei, am constatat că aceea e prea ușoară și acest fapt a determinat pe colegii români din anul I să oprească de la cursuri pe cei găsiți vinovați[1].

A mai contribuit la indignarea noastră, a tuturor, și atitudinea vădită de a-i lua sub ocrotirea sa pe cei vinovați a d-lui profesor agr[egat] sup[linitor] Mototolescu.

Noi considerăm acest fapt ca o dezaprobare a pedepsei aplicată vinovaților și astfel ca o insultare a celorlalți domni profesori de la Academie. De altă parte, atât în cursul anului trecut, cât și în acesta, domnia sa a manifestat o atitudine fățișă față de unii colegi români, fiind în avantajul colegilor evrei, atitudine care revoltă pe orice om. La examene era lipsit de imparțialitate în aprecierea cunoștințelor.

Din aceste motive înfierăm atitudinea d-lui profesor Mototolescu și cu onoare vă rugăm să binevoiți – în interesul liniștei și al bunului mers al cursurilor – să-l invitați să se rețină de la agitarea spiritelor, prin atitudinea necorectă a d-niei sale.

Oradea Mare la 5 decembrie 1924

[72 semnături indescifrabile][2]

[Anexă]

Domnule Decan,

Într-o cerere adresată d-voastră, în care arătam că studenții Andrei, Anca, stud. a. II, și Rațiu Cor., an I, neavând o purtare conform Regulamentului universitar, ceream o anchetă de pedepsirea lor.

Dar eu, personal, în ceea ce privește pe studenții evrei, care pedepsiți de onoratul Consiliu pentru abateri de la Regulamentul universitar prin hotărârea con-

siliului, nu am avut cunoștință dacă li s-a hotărât ca în înțelesul pedepsei a fost și aceea „de a frecventa sau nu cursurile”.

Aflând însă atitudinea studenților evrei, care în unire poate cu alte persoane din afară de Academia de Drept au adus jignire studențimii noastre, socot a retrage cererea mea și rog pe onoratul Consiliu a nu aplica nici o pedeapsă, căci lovirea studenților de către persoane în afară este în dauna culturii române.

Primiți vă rog d-le decan asigurarea osebitei mele stime.

Dumitru D. Mototolescu
Profesor suplinitor de Drept roman

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 64, f.23, 28*)

[1] În conformitate cu decizia consiliului profesoral din 24 noiembrie și 10 decembrie 1924, studenții evrei Emeric Gyarmati, Ernest Glück, Tiberiu Kertész, Andrei Kohn și Alexandru Szeszki au fost pedepsiți prin pierderea dreptului de a se prezenta la o sesiune de examene, neputând face acest lucru decât în iunie 1926. (cf. *Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 64, f.34*)

[2] Putem totuși desluși: Silviu Andrei, Coriolan Chiz, P. Varga, Gavril Pop, Radu Cornel, Petrovici Gh., Hălmăgean, Radu Ioan, Moșoiu Gh., Balogh Ion, Haiș Ion.

110

Asociația Studenților Creștini

11 decembrie 1924

Bulevardul Elisabeta no. 8

Iași

No. 370

Domnule Prorector[1],

Avem onoare a vă comunica următoarele:

Asociația Studenților Creștini dintru început a avut de scop să unească pe toți studenții din ținuturile alipite. Se știe că basarabenii au fost cei mai greu de alăturat din cauza elementelor socialist-bolșevice[2], foarte numeroase în sânul lor și din cauza unui sectarism pronunțat, explicat probabil prin situația pe care au avut-o sub dominația rusească. Acest sectarism, din durere, se menține până în prezent, cu tendința de pronunțare, cu toate repetatele încercări din partea studenților creștini de a-i alipi sufletește.

Succesul membrilor asociației nu s-a putut înregistra din mai multe motive:

1) Prigoana contra conducătorilor ei în lupta de salvare a culturii naționale, prin „*numerus clausus*”, de către autorități.

2) Nerecunoașterea ei de către Rectorat.

3) Încurajarea propagandei socialist-comuniste prin bunăvoința mai multor d-ni profesori.

4) Reaua interpretare și situația dârză a altor profesori față de caracterul de naționalism al Asociației.

Numai datorită acestor nesocotiri a unei părți studentești, convinsă de pericolul ce amenința neamul și gata la orice jertfă pentru a-l salva, a putut face să se înregistreze incidente de felul aceloră din str. Râpei, de la Senat și întregile convoaie de oameni buimăciți de teorii confuze și otrăvitoare purtând spre un ideal necunoscut flamura unui steag roș susținut de neamurile lui Troțki[3], doritori ai „luminii de la răsărit”.

De aceea, domnule prorector, Asociația Studenților Creștini căreia îi incumbă datoria de a se îngriji de viitorul acestei țări, prin controlarea ideilor ce se vântură prin mințile studențimii, dornice de o direcție, cum îndreptarea lor pe calea adevărului care este „iubire de neam cu orice jertfă”, vă roagă ca întotdeauna să binevoiiți a-i da ascultare sesizând Comisiunea Căminurilor și Cantinelor pentru satisfacerea următoarei măsuri:

1. *Descompunerea grupurilor mari de studenți basarabeni și plasarea lor în grupuri mici în mijlocul studenților din Vechiul Regat în căminuri.* Numai în acest fel se vor putea distruge focarele de teorii marxiste, dăunătoare nouă din toate punctele de vedere; numai în acest fel se va putea face opera de înfrățire ce ne-am propus-o și care în interesul general trebuie să fie susținută de toate autoritățile. Numai în acest fel „lumina de la răsărit” nu va putea pătrunde în obscurantismul ideilor noastre conservatoare-naționaliste sănătoase, datorită cărora ne putem menține ca o strajă în Orientul înapoiat, făcând legătura cu Apusul civilizată.

În speranța că nu se va urma conform tradiției, prin care orice cerere a Asociației Studenților Creștini, chiar aceia de recunoaștere a ei să fie respinsă fără o prealabilă cercetare, vă rugăm respectuos, domnule prorector, să ne dați ascultare și să aprobați cererea noastră, asigurându-vă de cel mai profund respect.

Președinte
Ion Gr. Sava

Secretar
[indescifrabil]

Domniei sale d-lui prorector al Universității din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1087, f.93*)

[1] La data aceea nu exista funcția de prorector. Universitatea din Iași era condusă de un rector (Alex. Slătineanu), iar administrația și contabilitatea erau controlate de P. Bogdan. Totuși se pare că fusese investit cu această funcție – oarecum neoficial, deși documentele o invocă – unul din membrii Senatului universitar, și anume prof. Al. Popovici, decanul facultății de științe.

[2] În afara celor spuse de noi în studiul introductiv pe această temă-obsesie, trebuie să mai adăugăm că încă înainte de război plutea un spirit de revoluție socială, propovăduit nu doar de socialiști. Însă creștinii au pus pe seama evreilor toată responsabilitatea războiului, creându-se această legendă: „evreii sunt creatorii și propagatorii bolșevismului” („Le Peuple juif”, Paris, XIV, 1920, no. 1 (2 janv.), p.5; no. 33 (7 oct.), p.8 ș.a.), în fond o legendă cu nimic diferită de cele ale evului mediu, care atribuiau evreilor răspândirea ciumei negre, otrăvirea fântânilor, omorurile rituale etc. Totodată, este demn de semnalat faptul că sintagma „bolșevism evreiesc” a fost tot mai mult inoculată de presa britanică, îndeosebi prin influentul ziar „The Times”. Vezi și Pavel Moraru, *Evreii și bolșevismul în Basarabia interbelică (1917-1940)*, în „Transilvania”, Sibiu, 37, 2008, nr. 3-4, p.105-129.

[3] Referință la Lev Troțki (1879-1940), de origine evreiască, organizatorul și conducătorul așa-numitei Armate Roșii. După moartea lui Lenin, își pierde tot mai mult influența în PCUS, pentru ca după al XII-lea Congres să devină deschis liderul „opozității de stânga” în URSS, fiind mai apoi exilat de către Stalin (în 1929) și asasinat ulterior din ordinul acestuia (în 1940).

Senatul Universitar

Proces-verbal nr. 12

Sedința de la 11 decembrie 1924, ora 10 dim.

Prezenți domnii profesori D. Alexandrescu, Tr. Bratu, I. Borcea, I. Petrovici, dr. [M.] Ștefănescu-Galați și Al. Popovici, care în calitate de prorector prezidează.

La ordinea zilei: Închiderea Universității și a Căminurilor studențești față de „tulburările studențești”.

Dl. prorector Al. Popovici citește o scrisoare ce a primit-o de la dl. prof. Slătinea-nu, prin care-l înștiințează că pleacă la București pentru a-și prezenta demisia din Rectorat și-l roagă a conduce lucrările universității.

În unanimitate, membrii prezenți decid a se trimite Ministerului de Instrucție o telegramă prin care să fie rugat a nu accepta demisia, pentru a nu crea o criză de rectorat.

Dl. prof. I. Borcea: Descrie cum au decurs evenimentele din ziua de 10 decembrie, la universitate, deoarece a fost martor ocular. Ieri, pe la 10 ½, intram în universitate, în sala Pașilor Pierduți se ținea o întrunire studențească. Erau de față diverși reprezentanți ai autorităților care ascultau cu mare atenție cuvântarea oratorului. În sala mea de curs, la Laboratorul de fiziologie, am găsit elevii mei lucrând, iar în fundul sălii un grup de străini care n-au acceptat invitația mea de a șede, ci mi-au cerut suspendarea cursului, azi fiind zi de sărbătoare.

Le-am zis că-i sărbătoarea leneșilor și că nu pot renunța la prelegerea de aceea zi, că și anul trecut s-a pierdut în parte prin asemenea tulburări. Totuși am fost împiedicat a-mi ține prelegerea, deoarece dintre aceștia unii cântau, iar unii vorbeau sau mârâiau.

Față de această situație am venit la Rectorat. În cancelarie n-am găsit decât pe secretarul general și celălalt personal, precum și pe dl. prof. [Simion] Sanielevici. Negăsind pe rector, mi s-a spus că s-a trimis după domnia sa.

Am cerut apoi să fie chemat reprezentantul autorității. S-a prezentat dl. prefect, col. Vasiliu[1], care mi-a spus că n-are alt ordin decât a păzi ordinea, a evita bătăi, sparger de geamuri etc, dacă însă am de luat o măsură o va executa imediat. Mi-a accentuat că și d-sa ar avea nevoie de dl. rector, căci nu poate evacua pe nimeni din sala Pașilor Pierduți, deoarece studenții spun că s-au adunat pentru a audia cursurile.

Pentru ca dl. rector să poată veni mai urgent la universitate, dl. prefect a pus la dispoziție automobilul prefecturii. Iată deci că ne-a lipsit autoritatea școlară care să indice ce anume are de executat forța publică.

Când rectorul a venit, coridorul din fața cancelariei era deja populat de o masă studențească turbulentă care cânta și vocifera, iar la vederea rectorului chiar l-au ofensat.

Dl. prof. Petrovici: Ieri n-am fost la universitate, dar marți seara (9.XII) ora 6, când am venit pentru a-mi face cursul, am fost întâmpinat cu urale formidabile de o masă compactă, care dorea neapărat să intre în Aulă. Încă de acasă am fost înștiințat că situația nu-i normală și că studențimea tinde să pună stăpânire pe Aulă.

De aceea, sosind la universitate am mers întâi la Cancelaria decanatului facult. de litere și de aici am anunțat că nu voi ține prelegerea.

Totuși am mai rămas în Cancelarie. După un timp a venit dl. prefect de poliție. Am constatat la el o serie de calități bune, dar a venit și o delegație de studenți, declarând și cerând ca armata să fie retrasă, că ei se retrag în perfectă liniște. Dl. prefect le-a cerut mai întâi retragerea studenților și apoi a armatei. N-au căzut de acord. În fine, am mijlocit și eu și cu toții ne-am retras în liniște.

D. prof. Tr. Bratu: Ieri la 9.30 am venit și mi-am ținut prelegerea netulburat de nimeni care să fi intrat în sală.

În sala Pașilor Pierduți erau mulți soldați și reprezentanți ai autorităților, însă nici un student. În sala de curs era cam 1/3 din auditoriul meu obișnuit. E drept că de vreo 3 ori mi s-a deschis ușa sălii și am auzit zicându-se: „Aici se ține curs”. Spre sfârșitul lecțiunii am auzit cântări, innuri, urale, huiduieli, iar în sală atmosfera devenise penibilă.

La ieșirea de la curs am găsit jos în sală o întrunire studentească. Am auzit vorbindu-se de rugăciuni pentru sănătatea celor închiși la Galata[2]; am auzit pronunțându-se cuvântul sânge etc. La ușa de ieșire ne-am întâlnit cu prof. Borcea, care se îndrepta spre laboratorul d-sale.

D. prof. Al. Popovici: Între 8-9 mi-am ținut cursul meu de botanică în liniște.

D. prof. I. Petrovici: De ce a intrat armata?

D. prof. Bratu: Sub beneficiu de inventar vă comunic că toți Asociații creștini, având ca semn distinctiv o ramură de brad, nu întâmpinau nici o rezistență. Alții însă, dacă veneau în grupuri, erau respinși de la ușa de intrare.

Dl. prof. Petrovici: Avem azi de îndeplinit un rol mare. Pedepsirea vinovaților și să vedem ce facem să nu ajungem la închiderea Universității.

A închide școala-i o soluție? Voiți să repetăm istoria din trecut? Pentru liniștire, cred că și pentru redeschiderea cursurilor trebuie să procedăm pe altă cale decât a decreta pedepse, fără contact mai direct cu studenții.

Consider catastrofală închiderea cursurilor. Să discutăm modalitatea, dar cursurile trebuie să rămână deschise. De nu, agravăm situația.

D. prof. I. Borcea: Măsurile angajate să le respectăm, dar să ne gândim poate la o consultare a Marelui Colegiu. Crăciunul e aproape și căminurile se evacuează de la sine. Ideea d-lui Petrovici e bună.

Și altă dată o hotărâre a Marelui Colegiu n-a fost respectată. Căci dacă am hotărât că „armata și poliția n-au ce căuta în universitate”, cred că am avut dreptul să fim jigniți, atunci când forța publică s-a introdus în universitate fără ca noi să revenim, în prealabil, la prima hotărâre. Așa ieri: primesc ordin scris să țin curs, și când să-mi îndeplinesc slujba, sunt împiedicat și ofensat, cu toată armata care ocupa universitatea.

Rectorul nu trebuie să-și asume toată răspunderea singur. Avem comisiuni disciplinare: să fie chemate în ajutor, căci trebuie pedepse față de orice abatere. În situația de azi: să aplicăm momentan pedeapsa generală, dar să cercetăm și vinovații individuali. Chiar dacă Rectorul are defectele sale – de ex. ieri trebuia să fie aici, cel dintâi –, totuși ne solidarizăm cu măsurile ordonate.

Am constatat că prefectul de poliție nu știa ce să facă. N-avea directive. Dar până când ținem închisă universitatea? Pentru aceasta cred că Marele Colegiu trebuie să fixeze data redeschiderii.

Dl. prof. dr. Ștefănescu-Galați: Sunt și eu de părere că stăpânul casei trebuia să fi fost la fața locului, cât de dimineața. Prefectul avea și el dreptate: profesorii fiind chemați la cursuri, studenții nu trebuiau împiedicați la intrare.

Erorile sunt mici, trecem peste ele. Dar copiii aceștia, puțini la număr, și-au bătut joc de noi. Deci universitatea întregă nu trebuie închisă definitiv.

Iată ce încheiere propun eu: În ziua de 10 decembrie, o parte din studenții acestei universități, nesocotind hotărârile Senatului, s-au adunat în sala Pașilor Pierduți, vociferând, împiedicând ținerea cursurilor și proferând strigăte insultătoare la adresa rectorului și membrilor Senatului universitar. Tulburarea adusă universității în acea zi a arătat îndeajuns Senatului că blândețea cu care a privit până azi nenumăratele călcări ale regulamentelor universitare și-a găsit răsplata în ofensarea rectorului și a profesorilor. Pentru aceea Senatul se crede dator să nu mai lase ca în universitate să-și facă cuib nesocotința și anarhia. Totuși Senatul nu crede că este loc a se închide universitatea, căci ar fi a se lipsi toți studenții de luminile școlii din pricina câtorva.

Tulburările de la 10 decembrie cor. sunt datorate acelor studenți care au iscălit în numele „Asociației Studenților Creștini” două petițiuni adresate Rectoratului și din care cea de-a doua făcea cunoscut că tulburările se vor produce dacă nu se va acorda pentru întrunire Sala Pașilor Pierduți, cerută prin cea dintâi[3].

Deși această amenințare ar fi suficientă singură ca să arate până la ce punct spiritual anarhic și-a făcut loc în universitate, totuși Senatul cerea să înmulțească dovezile că toleranța ce a arătat până azi nu are nimic de așteptat de la răcirea acelor care se adresează autorității superioare universitare în termenii în care scriu și subscriu acești studenți.

Una dintre petițiunile adresate rectorului isprăvește „cu salut românesc”, o alta iscălită de Comitet. Asoc. Stud. Creștini termină arătând Rectoratului că deși acesta nu acordă pentru întrunire sala Pașilor Pierduți, totuși studenții îl încredințează de considerația lor. O petițiune iscălită de același „Comitet al Asoc. Stud. Creștini” și de toți membrii acelei asociații, spune textual: „actualul Regulament de disciplină al universităților este nedemn de o țară civilizată și studențimea nu-l recunoaște”.

Aceia care concep o astfel de gândire anarhică au fost desigur în stare să ofenseze pe Rector și pe profesori la adăpostul gloatei, dacă au avut curajul s-o înscrie și s-o subscrie prin petiția care rămâne la Rectorat. Aceia care nu găsesc decât astfel de termeni pentru un regulament făcut de Ministerul Instrucțiunii cu consultarea tuturor rectorilor, nu pot să aibă mintea liniștită pe care o cer studiile universitare.

Pentru aceea propun ca Senatul să fie de părere să se dea acestora un termen de liniștire a minților timp de un an de zile, și în consecință să li se ridice dreptul de la orice sesiuni de examene până în ianuarie 1926 membrilor întregului „Comitet al Asociației Studenților Creștini”. În tot timpul acesta de un an, acești studenți vor fi îndepărtați din căminuri și cantine.

Aceia care au iscălit alături de Comitet acea petiție, care se ridică împotriva Ministerului de Instrucție, nu mai pot pretinde să primească de la același Minister bunăvoința cu care sunt întreținuți pe socoteala școlii în căminuri și cantine. Pentru aceea, Senatul să elimine din căminuri și cantine până la sfârșitul anului școlar 1924-1925 [pe] semnatarii petiției aflați în căminuri, pe aceia care deși iscăliți pe acea petiție însă nu stau în căminuri și nu iau masa la Cantină, să fie

eliminați de la sesiunea iunie 1925 a examenelor universitare. Pedepsa ce am aplicat-o este pentru obrăznicie și tulburări, nu pentru că semnatarii sunt creștini. Cred că universitatea n-ar trebui închisă acum, căci mă gândesc și la modalitatea cum vom deschide-o.

D-l profesor T. Bratu: Era desigur bine dacă d-l rector era de la început aici, dar vina nu e atât de mare. Proba o avem: că chiar venind în mijlocul studenților a suferit ofense fără ca cineva să-i respecte autoritatea.

D-l profesor dr. Ștefănescu-Galați: Desigur, dacă rectorul era aici ar fi ordonat evacuarea înainte de a se urca toată mulțimea în fața ușilor Rectoratului.

D-l profesor Bratu: Concursul forței armatei n-a fost efectiv.

D-l profesor Alexandrescu: Pentru că n-a știut cum s-o aplice. Lipseau indicațiuni precise.

D-l profesor Bratu: Noi nu putem decât să rămânem solidari la măsurile aplicate de rector, căci ele erau indicate de Senat și aprobate prealabil și de Minister. În același timp să comunicăm telegrafic Ministerului ca demisia d-lui rector să fie respinsă. Ca demnitate, Senatul nu poate reveni sau ceda din hotărârile anterioare, chiar în momentul care trebuie să le aplice, mai ales când rectorul a fost ofensat și în prezent nici nu-i de față, între noi.

D-l profesor Alexandrescu: Nu-i prudent ca Senatul astăzi să revie, dar poate reveni.

D-l profesor Bratu: Mai ales când știm că rectorul, dr. Parhon, prof. Myller, Borcea, precum și diverși șefi de lucrări în exercițiul funcțiunii au fost molestați sau împiedicați a-și face datoria. Senatul are datoria a recunoaște ca bune măsurile aplicate de rector, și nu poate reveni.

Este însă un *dar*: n-am hotărât termenul până când să rămână închisă universitatea. Trebuie deci să chibzuim când și cum s-o deschidem, căci școala nu poate să rămână închisă pentru tot anul.

Sunt de părere cu prof. Ștefănescu-Galați, că trebuie să aplicăm sancțiuni; dar și cu studențimea ne trebuie contact. Deci cred că: să pregătim sancțiunile până la 8 ianuarie 1925, data sfârșitului vacanței; până atunci universitatea să rămână închisă, iar căminurile și cantina evacuată în cel mai scurt termen, încă înainte de intrare în vacanța de Crăciun.

D-l profesor Borcea: Ne solidarizăm în unele puncte cu acțiunea rectorului, însă să cerem Ministerului să nu-i primească demisia. Sunt pentru închiderea universității, fiindcă-i votată de majoritatea Senatului, să așteptăm însă pentru a găsi modalitatea redeschiderii, ca să sosească d-l rector, care să fie chemat telegrafic de la București.

D-l profesor Ștefănescu-Galați: Rectorul a suportat ofensa pentru că nu a avut ajutorul real al autorității publice.

D-l profesor I. Borcea: Nu-i adevărat.

D-l profesor D. Alexandrescu: Rectorul e vinovat, căci trebuia să fie aici de dimineată, ca să dea ordine în ce sens să-și dezvolte activitatea forța publică. Cred că și dumneata, d-le Borcea, puteai da prefectului păreri și chiar ordine în lipsa rectorului.

D-l profesor Bratu: Se invoca că prefectul nu putea lua măsuri fără rector, dar întrunirea studențească n-a avut loc în fața prefectului? Cu ocazia huiduirii d-lui profesor Myller, prefectul n-a putut fi găsit, iar procurorul l-a trimis pe profesor la prefect.

D-l profesor Borcea: Aici trebuiau să fie invitate pentru acea zi Comisiunile de disciplină ca să asiste pe rector. Prefectul nu cunoștea pe nici un student și toți îi spuneau că sunt veniți pentru cursuri.

D-l profesor I. Petrovici: Și eu cred că d-l rector a fost puțin de vină. Eu n-aș fi venit singur, invitam la Rectorat pe decanii și parte din profesori, ca să fim între studenți. Nu contest d-lui dr. A. Slătineanu însușirile reale de conducător, însă în general prea a făcut abstracție de sufletul studentului. Trebuia să ia și alte căi pentru liniștire. A îndepărtat orice contact cu studenții, chiar și la audiențe sau când au venit cu plugușorul. Prea s-a izolat.

Nu găsesc bine c-a dat palatul universității în paza armatei. Nu acuz nici gestul tinerimii. Totuși trebuie aplicate și pedepse, însă cu prevedere. Dacă rectorul a greșit, acum ce facem? Natural, universitatea rămâne închisă deși ar fi mai agreabil să nu fie închisă deloc. La ce ajungem? Lovești oare în studenți? Dacă hotărâști închiderea chiar pe întregul an, tot noi vom reveni, și iertându-i, nu numai cursurile, dar mai ales examenele vor avea loc cu oarecare întârzieri, noi însă vom lua leafa degeaba. Dar se mai perpetuează obișnuința de a nu se învăța.

Găsesc neoportună plecarea rectorului. Să dăm pedepse celor care au ofensat pe rector în exercițiul funcțiunii. Însă cui anume? Căci în bloc nu putem s-o aplicăm. Comisiunea disciplinară universitară să intre în funcțiune și să ne înainteze constatările ei.

D-l prorector: D-l profesor Myller ne înaintează 2 plângeri (înreg. sub no. 3827) prin care indică nume de persoane care au fost recunoscute. Între cei care l-au ofensat și insultat în seara zilei de 9 decembrie și au împiedicat lucrările seminarului de matematici în ziua de 10 decembrie dimineața.

D-l profesor Borcea: Iată o vină a d-lui rector ! Îmi dă ordin să vin la curs, dar nu-mi dă posibilitatea să-mi îndeplinesc obligațiunile. Cred că pentru moment să ratificăm măsura luată de rector și să-i așteptăm sosirea. Iar Ministerului să-i dăm o telegramă, cerându-i respingerea demisiei.

D-l profesor I. Petrovici: Nu semnez telegrama decât în anumite condițiuni, căci sunt de acord cu toate măsurile luate de rector. Eu cer să convocăm Comisiunea disciplinară a universității care să cerceteze și să ne indice vinovații. Aceștia să fie pedepsiți.

D-l profesor Borcea: Momentan, evacuarea Căminurilor și Cantinei nu poate întârzia mult; iar după reacțiune, să cercetăm fiecare caz în parte. Să ne gândim însă cum pleacă studenții, dacă n-au bani? Nu le dăm de mâncare, dar dacă sparg depozitele căminurilor? Ne trebuie neapărat mijloace de plecare, cu toate că și aceasta e o formă a pedepsei.

D-l profesor T. Bratu: Toată studențimea și cea din căminuri a fost avertizată de consecințele ce le poate trage. Azi noi aplicăm pedeapsa! Căci nu cred că veți aproba ca universitatea fiind închisă, căminurile să continue a adăposti și hrăni studenții!

D-l profesor Petrovici: Măsura e neaplicabilă imediat.

D-l profesor Alexandrescu: Să stea în căminuri încă maximum 5 zile, însă fără mâncare. Mai mult nu merită.

În acest moment intră în sala de ședință d-l profesor Cantacuzino Matei, cerând voie a aduce la cunoștință Senatului unele fapte în legătură cu ultimele miș-

cări. D-sa arată că după ședința ultimului Colegiu universitar a avut un schimb de scrisori cu d-l profesor A.C. Cuza, în scop de a-l face să regrete limbajul avut în fața Colegiului. De asemenea, au urmat și întrevederi care l-au făcut să creadă că d-l Cuza ar fi gata să facă oarecare retractări. D-sa a declarat d-lui Cuza că-l pune la încercare, și fiind lesne credincios, se bizuie pe cuvântul dat. Asemenea a comunicat Senatului că d-l ministru Angelescu a fost înștiințat de d-sa că încă nu e timpul ca să se deschidă acțiune contra d-lui Cuza.

„Când am auzit la București despre pregătirea studenților pentru sărbătorirea lui 10 decembrie și hotărârea Senatului, i-am scris d-lui Cuza ca să intervină cu autoritatea sa către studenți, ba chiar l-am somat să ia măsuri să nu se întâmple ceva și studenții să renunțe la manifestări.

D-l Cuza mi-a răspuns negativ. Posed documentul care zice: nu intervine niciodată către studenți; ei sunt destul de maturi să facă acte care le cred bune. Fac acum ultimul act, aducându-vă la cunoștință atitudinea d-lui Cuza față de evenimentele ce-au avut loc în această universitate în ziua de 10 decembrie.

Azi îmi dau demisia din universitate pe motiv că nu pot sta la o școală unde se întâmplă ceea ce a avut loc ieri. Am pășuit totul crezând că voi putea liniști spiritele, dar cu Cuza nu se poate ajunge la nici un capăt.

D-l profesor Petrovici: Sunt pentru imediata convocare a comisiei disciplinare, iar universitatea să rămână deschisă până la rezultatul anchetei, când Senatul să pronunțe cele mai severe pedepse, individual, celor vinovați. Eu și data trecută am făcut opinie separată. Universitatea rămânând deschisă, nici căminurile să nu se închidă.

D-l profesor Bratu: Dar oare Senatul poate reveni asupra unei încheieri luate în unanimitate?

D-l profesor Borcea: Și eu consider închiderea universității nelalocul ei. Dar ca să rămân în asentimentul hotărârii Senatului o accept, totuși cred că hotărârea anterioară a Senatului e greșită.

D-l profesor Matei Cantacuzino: Îmi permit a vă da sfatul meu, ca mandatar în Senatul țării și profesor, că rău faceți dacă închideți universitatea. Pedepsiți vinovații și nu ne împiedicați de la îndatoririle noastre.

D-l prorector pune la vot dacă universitatea să-și continue activitatea sau să se mențină închisă.

Votează pentru închidere: dd. profesor T. Bratu și dr. Ștefănescu-Galați.

Votează pentru reluarea imediată a cursurilor: dd. profesor I. Petrovici, I. Borcea, D. Alexandrescu și Al. Popovici.

Față de aceasta, Senatul hotărăște convocarea pentru mâine a Marelui Consiliu universitar, spre a fi consultat; până atunci universitatea rămâne închisă, precum a înștiințat rectorul, iar căminurile și cantinele rămân în funcțiune până după adunarea Consiliului universitar.

Ședința se ridică la ora 13.

Președinte-Prorector
[indescifrabil]

Secretar General
[indescifrabil]

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1049, f.149-153)

[1] Este vorba de viitorul general C.Z. Vasiliu, comandantul Jandarmeriei în vremea regimului gen. I. Antonescu (septembrie 1940-august 1944), implicat direct în deportarea evreilor și țiganilor în Transnistria, motiv pentru care a și fost judecat, condamnat la moarte și executat în 1946.

[2] După asasinarea prefectului V. Manciu în fața clădirii Tribunalului din Iași, Corneliu Zelea-Codreanu a fost arestat și întemnițat, alături de alți tineri legionari, la închisoarea Galata.

[3] Trebuie menționat și faptul că în acea zi, de 10 decembrie 1924, pe Căminul Studentesc din str. Carp „a fost arborat un steag fascist”. (*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat*, dos. 1057/1924, f.14).

112

România

1924 decembrie 12

Ministerul de Interne

Prefectura Poliției Orașului Oradea Mare

No. 312 Confid[ențial]

Domnule Decan,

Din ancheta făcută de noi în ceea ce privește scandalul și bătaia dintre studenții creștini și tinerii evrei întâmplată în seara zilei de 8 decembrie a.c., orele 20, se constată că mai mulți tineri evrei din oraș au crezut că se pot amesteca în certurile dintre studenții creștini și evrei și în acest scop s-au adunat într-un grup de 15-20 de inși care, sub motiv că așteaptă pe cei 4 studenți evrei care se anchetau la Academie, s-au postat în fața acestui local.

S-a constatat că foarte mulți tineri evrei dintre cei care așteptau, prin ocupațiile lor, nu aveau nici o legătură cu Academia de Drept, decât aceea de rasă.

Studenții creștini, ieșind de la Academie și văzând acest grup, s-a început bătaia. Au fost răniți mai mulți studenți creștini, dintre care mai grav studentul Buptea Gh., iar dintre tinerii evrei mai grav Grosz Martin și Uran, cum și alții mai puțin.

Făcând cercetările, am arestat pe următorii tineri: Schutz Iosif și Balcani Andrei, absolvenți de liceu, cum și pe Uran Ladislau, pantofar.

Am comunicat și d-lui comandant al Regimentului 85 Inf., cerând pedepsirea sergentului Ardos Géza, care a participat și el la scandal, și aceasta cu atât mai mult cu cât se afla chiar în uniformă militară.

Cei arestați fiind înaintați Parchetului Trib. Oradea Mare, dl. prim-procuror a dispus înaintarea dosarului împreună cu cei arestați înaintea Consiliului de Război din Cluj.

Cu această ocaziune ne permitem d-le decan a vă ruga să binevoiti ca atât d-voastră, cât și d-nii profesori universitari prin mijloace de care dispuneți să sfătuiți pe d-nii studenți să se abțină de la orice mișcare sau demonstrație fie prin cafenele, localuri publice sau pe străzi, căci față cu ordinele exprese care le avem, orice delict cât de mic ar fi, aici fiind stare de asediu, este posibil de judecarea și pedepsirea de către Consiliul de Război, iar noi suntem datori să le reprimăm prin orice mijloace.

Până în prezent am admirat purtarea demnă a studenților atât înainte, cât și în recentul scandal și sperăm că și în viitor studențimea din Oradea Mare nu ne va da ocaziunea ca tocmai aici, la graniță, să asistăm la un trist spectacol de a ne vedea

siliți ca prin mijloacele brutale să reprimăm mișcărilor pornite dintr-un înalt și cald patriotism.

Acum, mai mult ca oricând și mai ales aici, ne trebuie nu numai liniște, dar și concursul a tot ce simte românește pentru prevenirea, descoperirea și reprimarea mișcărilor pornite de dușmanii noștri care din zi în zi se accentuează.

Animat de cele mai frumoase sentimente pentru munca ce o depuneți pe terenul științei atât d-voastră, cât și studenții din Oradea Mare suntem convinși d-le decan că apelul nostru la ordine și liniște va găsi un ecou destul de puternic atât în d-voastră, cât și în studențimea română din Oradea Mare.

Binevoitiți vă rog d-le decan a primi asigurarea distinsei noastre considerațiuni.

Prefectul Poliției
Aurel V. Catană

(Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 64, f.35)

113

Declarație

luată de la dl. student în drept Sârbu Iulian,
astăzi, 14 decembrie 1924, ora 12

Studențimea, în ziua de 9 decembrie 1924, fără a fi instigată de cineva, a manifestat din cauză că a văzut introdusă armata în universitate. Chiar s-a cerut d-lui rector, de către o delegație de studenți, spre a părăsi universitatea de către armată, dar d-sa a refuzat. Nu-mi amintesc din cine era compusă delegația de studenți care s-a adresat d-lui rector, când urca treptele universității. Dl. rector a notat chiar numele unuia din studenții aceștia.

Pe la ora 6.1/2 s-a produs o manifestație ostilă de către cei 600-700 studenți, adunați în sala Pașilor Pierduți. Eu nu am văzut când a intrat dl. prof. [Al.] Myller în universitate, nici de unde venea. La un moment dat l-am văzut pe dl. prof. Myller lângă mine, strigând „sergent, sergent”, în urma căruia studenții au început a râde. Atunci dl. prof. Myller a spus studenților: „Aha, vedeți că sunteți lași”, la care studenții au ripostat cu huiduieli. Dl. prof. Myller atunci l-a invitat pe dl. procuror Panu, ca să cerceteze care sunt studenții care fac scandal. Studenții, continuând manifestarea, strigau: „Jos cu jidovitul, jos cu pactizatorul cu bolșevicii”. Atunci dl. prof. Myller m-a luat de mână și mi-a spus: „D-le, d-ta ești liniștit, te cunosc, dar nu știu cum te numești, și vei fi martorul meu”. Eu atunci am răspuns că „mă numesc Iulian Sârbu și nu vă pot servi ca martor d-voastră, împotriva colegilor mei”. Alături de noi, în marginea grupului studenților care manifestau, era dl. prefect al Poliției. Dl. procuror Panu a declarat că în fața a 500 de studenți nu poate face cercetări și a rugat pe dl. prof. Myller să intre în cancelarie, ori dl. prof. Myller a refuzat. Cer să fie ca martor pe dl. procuror Panu și dl. prefect de poliție și studenții pe care îi voi indica pe o listă.

În urmă, din conversațiile ce am avut cu ceilalți studenți asupra motivelor pentru care au manifestat ostil contra d-lui prof. Myller, am căpătat informația că dl. prof. Myller se declară un apărător hotărât al evreilor, zicând că un asemenea naționalism în obscur este rușinea țării. Un alt motiv de indignare a studenților este faptul că în personalul Seminarului matematic, unde ca director e dl. prof. Myller, se găsește ca preparator dl. Melecson, evreu[1]. Alt motiv este acela că în anul 1922, când Universitatea a fost închisă, dl. prof. Myller a ținut curs la Liceul „Kogălniceanu” cu toți studenții evrei de la matematici, printre care se afla, după cât îmi aduc aminte, și dl. Mayer, pe atunci student. Ca martor al acestei afirmații propun pe dl. Grigore Ghica, student la drept, proprietarul caselor în care se află Liceul „Kogălniceanu”. Un alt motiv este că în ziua de 11 decembrie 1924, când armata era introdusă în universitate și cursurile erau închise, dl. prof. Myller a adunat circa 10 evrei studenți pe care i-a introdus în universitate pe din dosul universității și a ținut cu ei curs.

Adaug că am scăpat din vedere să spun că cu ocazia manifestației din ziua de 9 decembrie cor., împreună cu dl. prof. Myller, se afla și d-na [Vera] Myller, care a adresat cuvinte grele la adresa studenților, din care rețin cuvântul „derbedei”. La aceste cuvinte imediat au răspuns studentele, adunându-se în jurul doamnei Myller și au manifestat ostil. Numărul studenților era de aproape 100.

În urma celor declarate mai sus, dl. Sârbu ne-a prezentat o declarație în scris din partea studentului Ion Cincora, pentru a fi luată în considerare cu ocazia anchetei relative la dezbaterile de la facultatea de medicină.

Am citit și semnez; mă voi prezenta în continuare mâine, luni 15 decembrie cor., ora 5 p.m.

Iulian Sârbu[2]

Luată în fața noastră:

Președintele Comisiei disciplinare universitare: V. Buțureanu[3]

Membri: dr. Șumuleanu[4], I.M. Marinescu, Fl. Sion

Secretar-delegat: N. Smochină

[Anexă]

Supliment

de declarație în continuarea celor expuse în ziua de 14 decembrie 1924, ora 12,
de către dl. Iulian Sârbu, student în drept an. III,
în ziua de 16 decembrie, ora 6.15 p.m.

În ziua de 10 decembrie, la ora 8.30 a.m., am venit la universitate. La universitate a venit un grup de studenți care a anunțat că la Biserica „Toma Cozma” se oficiază serviciul religios. Împreună cu grupul am plecat acolo. De acolo iarăși în grup am venit la universitate. Aici am găsit sala Pașilor Pierduți plină de studenți care cântau. Pe la orele 10.30-10.45 s-a dat o idee, ca să se ducă o delegație la dl. rector, ca să admită țî-

nerea în Aula universității o șezătoare artistică și o conferință. Eu rămăsesem jos; când a venit dl. rector, l-am urmat până la Rectorat, căci era imposibil de pătruns în coridorul Rectoratului, și atunci am rămas în fața ușii bibliotecii. Studenții din coridorul (universității) Rectoratului cântau veșnica pomenire, se mai fluera, se cerea demisia.

După ce a fost evacuată sala Rectoratului – coridorul – am plecat acasă. Deoarece n-am obținut Aula din cauza manifestărilor ostile, s-a emis părerea să cerem pentru ora 3 p.m. sala „Bejan”. Eu am venit acolo pe la orele 3.30 și am văzut că toți studenții se îndreaptă spre facultatea de medicină, unde m-am dus și eu. Acolo ne-am dus în sala de curs, unde era hotărât să se facă șezătoare. Pe la orele 4 și ceva, după ce ne blocase armata, la un moment dat se deschide ușa și apare un domn pe care nu-l cunosc; d-sa a zis: „Cine m-a chemat?”, în urma căreia s-a produs o liniște, după care s-a auzit o voce de lângă ușă, unde stătea și dl. prof. Parhon, care a strigat: „Traiască d. doctor!” (Parhon).

În urma acestei voci s-a produs o manifestație ostilă. Dl. prof. Parhon de acolo s-a retras la decanat, urmărit fiind de studenți, care cereau aprobarea sălii pentru șezătoare. De la decanat a apărut secretarul spunând că dl. prof. Parhon nu vrea să vorbească cu studenții. În timpul acesta în sală a pătruns armata, împărțind studenții în două. După aceea au urmat parlamentările în urma cărora toți studenții au fost adunați în sala de curs, fiind blocați completamente de armată.

Până la ora 7 p.m. a urmat șezătorea, când s-a permis retragerea studenților, care s-a făcut în liniște. De acolo eu am plecat acasă.

Motivele care au provocat aceste manifestații le prezint alăturat la aceasta.
Am citit și semnez,

Iulian Sârbu

Luată în fața noastră:

Președintele Comisiei disciplinare universitare: V. Buțureanu

Membri: dr. Șumuleanu, I.M. Marinescu, Fl. Sion

Secretar-delegat: N. Smochină

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1057, f.41-42*)

[1] Este vorba de Aizic Simonovici Meilichsohn, preparator la seminarul de matematică între 1922-1925, ce va obține licența în octombrie 1925 (cf. *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1057, f.34*). S-a refugiat mai apoi în URSS, motiv pentru care Ambasada sovietică va solicita în iulie 1946 o copie după diploma sa de absolvire (*Ibidem, dos. 7/1946, f.131*).

[2] Iulian Sârbu va deveni mai apoi șeful Gărzii de Fier din Basarabia, pe care a organizat-o împreună cu Sergiu Florescu și preotul Tederacki. În schimb, o soră lui Iulian Sârbu – Maria – a aderat la mișcarea comunistă încă de pe la finele anilor 20, iar unul din frați, Eugen, a fost traducător în limba română a lucrărilor lui V.I. Lenin.

[3] Această comisie disciplinară a fost numită în baza hotărârii Senatului universitar din 11 decembrie 1924. Din ea au făcut parte inițial V.C. Buțureanu (facultatea de științe), Cornel Șumuleanu (facultatea de medicină), Florin Sion (facultatea de drept) și Ilie Minea (facultatea de litere). Acesta din urmă a fost înlocuit de I.M. Marinescu, la cererea lui Minea (cf. *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1037, f.2*).

[4] Prezența lui Corneliu Șumuleanu în această Comisie de disciplină a fost contestată de soții Myller, „deoarece d-sa s-a pronunțat întotdeauna ca partizan al mișcării studentești și este cunoscut ca având legături cu conducătorii ei”. (*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1057, f.44*).

Declarație

luată de la dl. student în drept Sava Ioan, an. III,
în ziua de 15 decembrie 1924, ora 6 p.m.

În seara zilei de 9 decembrie, pe la orele 5 p.m., am venit la universitate și intrând în sala Pașilor Pierduți am găsit adunați un mare număr de studenți care cântau imnuri naționale. Și la trecerea unor profesori, printre care dl. prof. Petrovici, studenții l-au aclamat. În urmă s-au aclamat și d-nii prof. A.C. Cuza, și toți d-nii profesori care ne înțeleg. La un moment dat a apărut dl. prof. Myller, care a fost primit cu manifestații ostile, după ce a rostit vorbele: „iarăși s-au apucat studenții de prostii”. În urma acestora manifestațiile au continuat. Împreună cu dl. Myller se afla și d-na Myller. Dl. Myller a chemat mai întâi un sergent și apoi pe dl. procuror Panu, cerându-le să ieie numele studenților care l-au huiduit.

În acest timp, dl. prof. Myller a pus mâna pe un student, al cărui nume nu-l cunosc, întrebându-l dacă își ia răspunderea huiduielilor. Necăpătând răspunsul dorit, i-a făcut pe studenți „lași” în fața chiar a d-lui procuror, și a spus că servesc o cauză străină. După ce dl. Myller a ieșit din sală împreună cu dl. prof. Petrovici, care ieșea în același timp. La un moment dat s-a oprit în fața d-lui Sârbu I., rugându-l să-i fie ca martor; nu cunosc ce răspuns i-a dat. Rectific că la rândul 10, cuvântul rostit de dl. prof. Myller nu a fost „de prostii”, ci „de porcării”.

Înainte de a trece mai departe asupra celor petrecute în ziua de 10 decembrie, țin să fac următoarea declarație în calitate de președinte al Asociației Studenților Creștini:

Cu câteva zile înainte de 10 decembrie, împreună cu dl. Iulian Sârbu – vicepreședinte – și dl. Gr. Cuza – membru în comitet – ne-am dus la d-na prințesă Știrbei, unde locuiește dl. rector, dr. Slătineanu[1]. Și negăsindu-l acasă, după spusele sus numitei doamne, ne-am dus la facultatea de medicină, unde l-am găsit.

Prima cerere a fost aceea de a recunoaște Asociația Studenților Creștini, la care d-sa a spus că neavând contra nimic în principiu, ne-a spus să facem o cerere pe care s-o înaintăm onor. Senatului universitar spre aprobare.

A doua cerere a fost aceea de-a ne permite să sărbătorim ziua de 10 decembrie, zi în care în anul 1922 s-a votat la București de către toate centrele universitare „numerus clausus” ca măsură de apărare contra elementelor străine, nici măcar în moțiune nu este scris „jidani” și cheștiunea cadavrelor.

Dl. rector dr. Slătineanu a spus că nu are nimic în contra și că dacă există un comitet care să-și ia răspunderea menținerii liniștii, d-sa va stărua ca să se aprobe. La rugămintea noastră de-a arăta onor. Senatului universitar motivele care ne fac să sărbătorim această zi și dorința de-a o serba cu orice preț, dl. rector Slătineanu a înjurat Senatul universitar.

În consecință, Asociația a făcut cele două cereri: I) prin care se cerea recunoașterea Asociației pe motivele că este superioară tuturor societăților prevăzute de noul regulament, prin faptul că ea tinde să unească pe toți studenții, având și datoria de a-i forma în principiile naționaliste, și II) că există recunoscută societatea studenților jidani cu același scop și care nu poate intra în prevederile regulamen-

tului atât timp cât asociația noastră nu va fi recunoscută. Cererea a fost dată în studiu d-lui prof. Tr. Bratu.

A doua cerere a fost prezentarea programului de serbarea zilei de 10 decembrie 1924. Cererea fiind respinsă de către onor. Senatul universitar, Asociația – printr-o petiție – și-a declinat orice răspundere față de eventualele urmări ale acestui refuz, datorită stării sufletești agitate a studențimii, provocată de această nouă jignire a sentimentelor ei.

Acum reintru în șirul evenimentelor petrecute în ziua de 10 decembrie.

Programul care fusese prezentat onor. Rectoratului am primit ca să-l reducem renunțând la manifestația de stradă, pentru că guvernul oprește, și la sala Pașilor Pierduți și Aulă, pentru că dl. rector nu permisesse. În consecință, s-a închiriat sala cinematografului „Elisabeta” pentru o șezătoare culturală, care însă în ultimul moment a fost interzisă.

Intenția studențimii a fost ca ziua de 10 decembrie să fie o sărbătoare studențească pur culturală, și ea ar fi constat din: un parastas la o biserică pentru studenții căzuți în război și o șezătoare culturală cu concursul d-lui prof. I. Găvănescul, care avea să țină o conferință și ca parte artistică recitări și orchestra simfonică studențească.

În dimineața zilei de 10 decembrie studențimea era complet dezorientată și gata să primească orișice soluție pentru realizarea programului. La un moment dat, venind știrea că Biserica „Toma Cozma” este deschisă, studențimea s-a dus acolo și și-a oficiat o rugăciune citită de către studentul Isăceanu. Trăgându-se clopotele a venit și popor enoriaș, care văzând situația a izbucnit în plâns și a părăsit biserica.

După rugăciune, intervenind dl. prefect de Poliție, care rugându-ne să evacuem biserica, studenții au evacuat-o. S-au îndreptat spre universitate, pe care au găsit-o ocupată militarmente; în sala Pașilor Pierduți grupuri de studenți intonau cântece naționale. La un moment dat, studențimea s-a îndreptat spre coridorul Rectoratului, pentru ca prin o delegație să intervină la dl. rector, pe care nu știm dacă era acolo, să intervie pentru ca autoritățile să permită studenților vreo modalitate de sărbătorire.

În timp ce studențimea era grămădită în coridorul de la Rectorat, a apărut dl. rector dr. Slătineanu, când studențimea, care era în număr de câteva sute, de la toate facultățile, a început să manifeste ostil, cerând demisia d-lui rector, fără ca această hotărâre să fi fost luată mai dinainte, ci fiind izbucnită în mod spontan.

După vreo jumătate de oră, autoritățile somând pe studenți să părăsească sala, ei au părăsit-o fără opunere. Eu personal n-am huiduit, nici nu știu cine a huiduit, pentru că în înghesuiala în care eram nu puteam să remarc cine striga. Nu pot afirma dacă toți membrii Asociației au luat parte la aceste huiduieli, deoarece după puțin timp eu am părăsit coridorul. Dintre membrii comitetului nu-mi aduc aminte să fi văzut decât pe Sârbu, care era dincolo de coridorul Rectoratului. Nici eu, nici ceilalți membri ai comitetului n-am fost în fruntea manifestării, și nici vreun alt student nu a rostit vreun discurs prin care să îndemne la anumită acțiune. După aceea, studenții s-au dus la dl. prof. A.C. Cuza, la dl. prof. I. Găvănescul, la dl. prof. Bacaloglu, pe care i-au ovaționat și în urmă s-au împraștiat în liniște.

În ce privește incidentele de la facultatea de medicină, deoarece eu nu m-am dus acolo decât pe la orele 6 p.m., când acolo se găsea armata, și intrând înăuntru am

rămas baricadat în sala de curs. Am auzit că a fost huiduit dl. prof. Parhon, pe care nici nu-l cunosc, pentru că în tot timpul mișcării studentești a avut o atitudine necreștinească, prin faptul că s-a opus totdeauna la sfeștaniile în universitate, și neromânească prin faptul că la Spitalul Socola ține ca interni pe studenți dovediți comuniști care au luat parte la complotul din str. Râpei și care nici nu-și dau regulat examenele, înlăturând pe studenții creștini care ar putea să se întrețină în acest fel[2].

Al doilea motiv este faptul că studentul [Ion] Cincora eliminat de la Universitatea din Cluj din cauza mișcării studentești, atunci când a apelat la dl. prof. Parhon să fie primit în facultate, d-sa n-a aprobat, ba încă făcând aluzie la „svastica” pe care o purta în piept, i-a spus „să zvârle jos porcăria aceea”. Aceasta o știu pentru că a ajuns notoriu printre studenții[3].

Al treilea fapt: Studentul [Ioan] Silaghi, fiul unui preot din Ardeal omorât de unguri cu odăjdile pe dânsul în timp ce oficia, și care este întreținut de I.O.V., a fost eliminat din căminul mediciniștilor de către dl. prof. Parhon, pentru faptul că nu i-a adus în 24 de ore răspunsul la întrebarea: dacă se solidarizează sau nu cu fapta lui Corneliu Zelea-Codreanu.

Al patrulea motiv: că deține fondurile Societății „Dacia” și nu permite adunarea generală, pentru ca astfel președintele să-și poată depune gestiunea.

Al cincilea motiv: că d-sa a apărât pe un asistent jidan din Clinica d-sale, care neașteptând să se răcească cadavrul unui creștin a început disecarea lui și a fost surprins tocmai când îi scotea creierii.

La toate acestea se adaugă insultele ce în orice ocazie le-a adus studențimii creștine. Dl. prof. Prahon poate spune cu patru ani înainte unui student în medicină că nu va termina facultatea.

După ce studenților li s-a permis să iasă din sala de curs, unde au cântat imnuri și cântece naționale și au recitat poezii s-au împărtășit în liniște. Nu s-a gândit nimeni ca ziua de 10 decembrie să fie începutul unor mișcări în universitate. Aceasta chiar dacă studenților li se permitea îndeplinirea programului așa cum și-l propusese. Ziua de 10 decembrie însă a fost un pretext pentru studenții comuniști de a-și începe activitatea, aceasta dovedindu-se prin manifestele ce le-au răspândit în acea zi în toată țara, prin faptul că au venit înarmați cu bâte la cantina din Păcurari pentru a bate pe studenții care au luat parte la mișcare, prin faptul că au iscălit o moțiune prin care cer distrugerea huliganismului din universitate, prin faptul că o studentă basarabeancă a spus la un curs al unui d. profesor că ea este bolșevică și nu recunoaște România, studențimea creștină a înaintat chiar azi Rectoratului un memoriu cu 404 iscălituri, prin care cere imediata redeschidere a cursurilor și paralizarea acțiunii bolșevice.

Am citit și semnez,
Ion Gr. Sava

Luată în fața noastră:

Președintele Comisiei disciplinare universitare: V. Buțureanu

Membri: dr. [C.] Șumuleanu, I.M. Marinescu, Fl. Sion

Secretar-delegat: N. Smochină

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1057, f.38-40*)

[1] Alexandru Slătineanu (1873-1939) era profesor de bacterologie și igienist, cu studii universitare la Paris.

[2] C.I. Parhon (1874-1969) a fost profesor de neurologie și psihiatrie la Iași (1919-1933), iar apoi de endocrinologie la București. Cunoscut pentru atașamentul său față de socialism și comunism, după al doilea război mondial are și o implicare politică susținută, fiind – poate – cel mai longeviv deputat în Parlament și ulterior Marea Adunare Națională (1946-1961), între 1948 și 1952 fiind și președinte al Prezidiului celei din urmă instituții.

[3] Declarația lui I. Cincora, în ceea ce privește această afirmație, în *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat*, dos. 1057, f.45. Documentul invocat se încheie astfel: „Prin atitudinea sa, dl. Parhon s-a declarat dușman fățiș al svasticii, al unui simbol, al unui ideal atât de sfânt și just de altfel”. După eliminarea sa din facultate, Ion Cincora s-a înscris la Universitatea din Roma, de unde a trimis câteva „corespondențe” în țară; de pildă, evocând prezența studenților din România în capitala Italiei, proporțiile apar și aici net în favoarea israeliților, care erau cel puțin de două ori mai numeroși decât creștinii (cf. „Înfrățirea românească”, IV, 1928, nr. 11 din 1 aprilie, p.9).

115

Nr. 243/1924-25

PUBLICAȚIUNE

În legătură cu memoriul prezentat de d-nii studenți, se aduce la cunoștință următoarea hotărâre a Consiliului profesoral, ținut la 10 decembrie 1924.

Consiliul constată că dl. profesor [D.] Mototolescu a fost de bună credință când a luat sub protecția lui, pentru a frecventa cursurile, pe cei 5 studenți evrei pedepsiți. Iar în ce privește plângerea studenților asupra parțialității la examene a d-lui Mototolescu, consiliul constată că aceasta e o chestie ce intră în aprecierea numai a comisiei respective de examene a profesorilor, constituită conform regulamentului, iar nicidecum în competența vreunui alt organ, cu atât mai mult că la examene pentru studenți nu ia parte decât studentul examinat.

Oradea Mare, la 15 decembrie 1924

Decan
Dr. Lazăr Iacob

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 56, f.5*)

116

Declarație

luată în ziua de 16 decembrie 1924, ora 5 p.m. d-lui Aurel Gheorghiu, student în medicină an. V, fost președinte al Societății Studenților în Medicină

În ceea ce privește mișcările care au avut loc la universitate și la facult. de medicină în zilele de 9 și 10 decembrie nu pot da nici o informație, deoarece am

stat acasă pentru a-mi pregăti examenele. Pot însă da informații asupra activității Societății Studenților în Medicină din trecut. Prin aceasta voiesc să arăt cauzele mișcării de la facult. de medicină.

Mișcarea la medicină a fost pornită din cauza cadavrelor de la Institutul de anatomie. Când am intrat în facultate ca student, a venit un curent numeros de studenți basarabeni; acest lucru, deși ne stingherea în parte, totuși ne-a făcut plăcere, văzând că avem ca colegi un număr mare de basarabeni. După câțeva vreme însă, noi am observat că în acest mare număr de basarabeni n-aveam decât trei studenți adevărați români, și anume: Curmei D., Celan Eud. și Costin.

Apropiindu-se timpul de a face disecțiune, am constatat că restul basarabenilor erau evrei, ceea ce a produs primele nemulțumiri din cauza lipsei cadavrelor și apoi din cauză că vedeam că studenții evrei disecă pe cadavre creștine, nefiind nici un cadavru de evreu. Cu vremea, nemulțumirea noastră a fost și mai mare văzând că basarabeni evrei, deși în majoritate, nu aveau actele în baza cărora să poată fi primiți în universitate, totuși luau parte la lucrările practice. Această nemulțumire a crescut și mai mult când Comisiunea de echivalare a admis ca bune actele ce le posedau, în urma unui examen foarte sumar. Și după câte știu eu, la facultatea de medicină au fost admiși unii cu niște școli egale cu școlile de moașe sau cu 3-4 clase de liceu. Nemulțumirea noastră însă a ajuns o adevărată revoltă când am văzut că basarabeni evrei aduc și voiesc să răspândească printre noi idei comuniste și revoluționare.

Aceasta era starea de spirit a studențimii române. Însă mișcarea a început să pornească din moment ce am văzut că ei sunt susținuți de unii domni profesori în detrimentul nostru, și anume: dl. prof. Parhon. La Socola, d-sa avea în serviciu numai evrei sau români cu idei bolșevice, ca frații Derevici[1]. Și ne-au revoltat mai mult când unii din d-nii profesori au început să susțină pe față aceste idei revoluționare, când a fost vorba de sfeștania de la deschiderea universității sau cu ocazia complotului din strada Râpei, când toți studenții basarabeni evrei au provocat greva. Sau mai târziu, când o parte din domnii profesori s-au dus la București ca martori în favoarea lui [Timotei] Marin.

În ianuarie 1922, Societatea Studenților în Medicină, împlinind 25 ani de activitate, și-a sărbătorit această dată în Aula universității, cu care ocazie dl. prof. Parhon ne îndeamnă să primim pe evrei în Societate, ceea ce nu puteam face atât din cauza ideilor noastre, cât și a faptelor expuse mai sus. Cu ocazia discuțiilor care s-au ținut în societatea noastră pentru primirea evreilor, dl. președinte [Eugen] Aburel aducea ca argument părerea d-lui prof. Parhon, ceea ce m-a făcut pe mine să spun că dl. prof. Parhon nu are dreptul să vorbească în numele sentimentelor românești atâta vreme cât d-lui sărbătorea într-o crâșmă, în dosul Mitropoliei, pe Max Wexler[2], când toți românii sărbătoreau pe Ion Brătianu.

Pentru acest motiv am fost chemat la decanat unde, în fața d-lui decan Balcaloglu, am fost insultat de dl. prof. Parhon, prin cuvântul: „scârnăvie”. Totuși am retras în societate cuvintele spuse d-lui prof. Parhon; d-sa totuși nu s-a mulțumit, cerând să retrag prin ziar, ceea ce n-am făcut, deoarece nu scrisesem. După doi ani de zile d-sa ajungând decan al facult. de medicină, readuce cuvântul care l-am spus eu în discuția Senatului universitar, de unde primesc o adresă prin care mi se face cunoscut că față de atitudinea ofensatoare pe care

am avut-o altă dată prin presă față de dl. prof. Parhon, sau să-mi [dau] demisia din președinția Societății, sau mi se vor lua două sesiuni de examene.

Eu cred că dl. prof. Parhon a indus în eroare Senatul universitar, pentru că n-am avut niciodată prin presă o atitudine ofensatoare față de d-sa. Îmi retrăsesem cuvintele pe care d-sa le considera ofensatoare și față de cuvântul pe care mi-l spusese în fața d-lui prof. Bacaloglu, m-aș fi putut considera de atunci lichidat. Ceva mai mult; îmi dau demisia, totuși d-sa stăruiește în Senat pentru a mi se lua cele două sesiuni de examene și în plus îmi taie și frecvența an. V. Acesta a fost un motiv de revoltă pentru societatea noastră și mi s-au propus intervenții din partea ei, pentru a recăpăta dreptul, ceea ce am refuzat.

Alte motive de nemulțumire a fost faptul că deși Senatul universitar hotărâse ca evreii să disece numai pe cadavre evreiești, dl. prof. Parhon a spus că aceasta este o prostie și și-a dat cuvântul de onoare că dacă Senatul nu revine asupra hotărârii, atunci d-sa își dă demisia, ceea ce n-a făcut. În plus, d-sa primește la Socola evrei care disecă cadavre în contra deciziei Senatului universitar și sunt trimise după aceea la sala de disecții deja tăiate.

Am citit și semnez,
Aurel Gheorghiu

Luată în fața noastră:

Președintele Comisiei disciplinare universitare: prof. V. Buțureanu

Membri: dr. [C.] Șumuleanu, I.M. Marinescu, Fl. Sion

Secretar-delegat: N. Smochină

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1057, f.54-55*)

[1] Este vorba de Ipolit și Mihai Derevici. Cel dintâi a făcut parte mai apoi din Divizia „Tudor Vladimirescu”, care a furnizat cadrele procesului de sovietizare a României după al doilea război mondial.

[2] Max Wexler (1870-1917) fusese jurnalist și militant socialist, o vreme bibliotecar la Universitatea din Iași. Ca organizator al unei manifestații, este arestat și încarcerat, pentru ca pe 14 mai 1917 să fie împușcat, invocându-se o tentativă de evadare.

**Direcțiunea Liceului Confesional Israelit
Timișoara**

No. 196/1924-25

Timișoara, la 16 decembrie 1924

Domnule Prefect !

Am onoare a vă înștiința că studenții de la Politehnică au bătut pe elevii următori: din cl. VIII – Biedl Desideriu, Iványi Emeric, Szilágyi Dezideriu, Feuerwerker Adolf, Häring Eugen, Szücs Coloman, Gárdonyi Ștefan; din clasa IV comercială pe Márton Pavel, Klein Nicolae, Toffler Iosif, Brück Frederic, Wiener Sigismund,

Mannheim Emeric și Schwarz Mihai; din clasa III com[ercială] Weinert Ladislau; din clasa I com. pe Fischer Ernest. Dintre aceștia mai mulți au suferit leziuni mari.

Este foarte trist că elevii noștri sunt bătuți ziua când vin la școală, pe drumul scurt de la oprirea tramvaiului până la ușa școlii. E și mai grav că studenții de la Politehnică au curajul de a-i ataca chiar pe teritoriul școlii.

Fiindcă ei brutalizează în grupuri mici, anume trei sau cinci studenți pe câte un elev de la școala noastră, aceștia nici nu se pot apăra, pentru că le-am interzis purtarea oricărui obiect de apărare și în contrar manifestanții întrebunțează bas-toane de fier și boxeri.

E încă de amintit că de la câțiva elevi de la școala noastră au luat niște studenți pălăriile lor și le poartă.

Luând în vedere că aceste excese au un caracter teroristic și face o impresie foarte dureroasă atât între elevi, cât și în opinia publică, am onoare a vă ruga să binevoiti a lua măsurile necesare ca starea aceasta scandaloasă să nu mai existe.

Cu stimă, director
L.S. m.p. Dr. Béznay

(*Arh.St.Timișoara, Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, dos. 4/1924, f.9; vezi și f.10*)

118

Regatul României

Prefectura Poliției

Iași

No. 10766/1924 decembrie 17

Domnule Președinte,

Adresei Domniei Voastre no. 2019 am onoare a vă face cunoscut următoarele:

1) Înainte de 10 decembrie s-a prezentat la această Prefectură o delegație de studenți, cerând autorizarea de a serba ziua de 10 decembrie. Cererea purta titlul unei asociații a studenților creștini. Am întrebat ce reprezintă ziua de 10 decembrie, mi s-a răspuns că este aniversarea zilei când studenții s-au pus în grevă cerând *numerus clausus* și constituirea asociației studenților național-creștini.

Întrucât cereau un Tedeum la Mitropolie, o conferință la universitate și o manifestație pe stradă, le-am răspuns că nu le pot da nici o autorizare și în prealabil să se adreseze pentru Tedeum Mitropoliei, iar pentru conferință Rectoratului.

Cât privește de manifestație, nici nu poate fi vorba, întrucât guvernul nu o acordă nimănui.

Am raportat cazul Ministerului de Interne și am primit rezultatul prin care nu se aproba nici un fel de sărbătorire pentru acea zi.

Venind o delegație de studenți, le-am comunicat ordinul primit. Au solicitat atunci, renunțând la primul program, să li se acorde a ține o șezătoare, la care va

conferenția și un domn profesor universitar, la cinematograful „Elisabeta”. Am cerut din nou avizul Ministerului de Interne și a răspuns că nu se aprobă, întrucât, în orice fel, o comemorare a zilei de 10 decembrie, când s-au produs acte de anarhie în universități, ar fi un rău exemplu pentru viitor.

Am comunicat aceasta studenților, rămânând stabilit ca pentru 10 decembrie universitatea să fie deschisă și să se țină cursuri.

2) Din cele expuse la punctul întâi rezultă că sărbătorirea zilei de 10 decembrie nu poate fi admisă, cu atât mai mult cu cât se căuta a i se da un caracter de oficialitate prin Tedeum la Mitropolie și conferință la universitate, unde desigur nu s-ar fi mărginit la un program pur cultural, ci desigur ar fi urmat mișcări și telegrame, după cum de fapt s-a și petrecut imediat ce s-au văzut adunați în Biserica „Toma Cozma”.

3) Mișcarea, așa cum a decurs la Universitatea din Iași, nu e opera nici unei investigații din afară, ci pornită de Asociația Studenților Creștini, iar dacă aceștia au legături cu persoane în afară de cadrul studentesc nu pot afirma, și care voia să-și sărbătorească o aniversare, afirmându-și existența, și pentru a influența Senatul universitar în deciziunea ce avea să dea, la cererea repetată de recunoaștere ce făcuse și care era în referare la dl. profesor [Traian] Bratu.

4) În scurtul timp de când sunt în Iași, din impresiunile personale căpătate cu ocazia contactului ce am avut cu studenții, cred că în întreaga universitate, printre studenții români, ar fi trei curente:

- 1) Naționaliști extremiști (majoritate din Vechiul Regat)
- 2) Naționaliști moderați (din Vechiul Regat și Basarabia)
- 3) Comuniști (basarabeni și evrei)

Grupul cel mai numeros și care capătă continuu adepți este cel al doilea. Între grupurile naționaliste, diferența o fac mijloacele de luptă. Grupul al treilea, deși cel mai mic din toate, e unul mai periculos pentru ordinea în stat și trebuie îndeaproape supravegheat din toate direcțiunile.

După redeschiderea universității vor avea loc conflicte între grupele naționaliste, din cauza acuzațiilor reciproce, că vina închiderii universității și măsurilor disciplinare contra unor studenți o poartă unii din ei. Și-au făcut promisiuni la despărțire de vidarea incidentului la întoarcerea din vacanță.

Studenții evrei se țin aparte, au asociația lor recunoscută de universitate, căminuri și cantine, și sunt în defensivă în lupta ce cred că se duce de celelalte grupe contra lor.

Prefect
Colonel C.Z. Vasiliu

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1057, f.26-27)

Declarație

Subsemnatul Șandru Cantemir, student anul V medicină, am a declara următoarele în legătură cu cele petrecute în zilele de 9, 10 decembrie cr.

1) În ceea ce privește evenimentele de la universitate nu știu mai mult decât ceea ce este scris în ziare. N-am luat parte la nici unul.

2) În anul 1922, fiind o ședință a Societății Studenților Români în Medicină pentru a scoate o revistă medicală, dl. dr. Parhon a declarat că d-sa nu va lua parte în comitetul revistei dacă nu sunt și jidani, iar în ceea ce privește Societatea Studenților Români în Medicină va lupta pentru desființarea ei pe motiv că nu primește pe jidani. De față au fost și studenții în medicină: Frântu Nicolae și Bărbulescu Const.

3) În luna mai, iunie 1924, după arestarea de către fostul prefect [de poliție] Manciu a unui grup de studenți în număr de peste 50, pe când se adunaseră pentru grădinărie, cerând d-lui dr. Parhon aprobarea unei adunări în calitate de președinte al Comisiei interimare a Societății Studenților în Medicină, s-a exprimat că nu dezaprobă că au fost bătuti studenții naționaliști.

Cantemir Șandru

18 dec. [1]924

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1057, f.52*)

[decembrie 1924]

Declarație

Subsemnatul colonel C.Z. Vasiliu din Jandarmerie, delegat ca prefect al Poliției orașului Iași, asupra celor petrecute în Universitatea din Iași, în ziua de 9 și 10 decembrie 1924, declar:

Rectoratul universității mi-a cerut, prin adresă scrisă, să luăm măsuri de ordine și pază în chiar interiorul universității, pentru zilele de 9 și 10 decembrie. În urma înțelegerii ce am luat cu d-l rector [A.] Slătineanu, a rămas hotărât ca la ora 4.30 în ziua de 9 decembrie să aduc o companie de jandarmi în interiorul universității, cu care la nevoie să evacuez universitatea în caz când studenții s-ar opune la aceasta, în momentul închiderii cursurilor. La ora 4, compania a sosit, iar subsemnatul am trecut pe la Parchet, care mi-a dat pe d-l procuror [Vasile Gh.] Panu, ca reprezentant al său.

Sosind cu d-sa în fața universității, am găsit compania în fața ușii principale, care era închisă. Am bătut în ușă și s-a deschis, iar după mine au intrat jandarmii, împărțindu-se în două grupe, așezate în ambele capete ale sălii Pașilor Pierduți.

M-am suit în cabinetul d-lui rector, cu dl. procuror, și l-am întrebat care sunt deciziunile d-sale pentru acea zi. Mi-a comunicat că după terminarea cursului d-lui profesor [I.] Petrovici să evacuez universitatea, lăsând o gardă până a doua zi, la ora 8, când universitatea se va redeschide, urmând a se ține cursurile în mod regulat. L-am întrebat pe d-sa dacă rămâne la universitate și mi-a răspuns că, având un bolnav în oraș[1], e nevoit să plece peste puțin timp.

M-am scoborât jos și așteptam sosirea d-lui profesor Petrovici. Între timp, studenții adunați în sala Pașilor Pierduți cântau în cor imnuri naționale și din când în când aclamau pe câte un d-n profesor sau armata.

La un moment dat văd venind spre mine pe d-l rector, m-am îndreptat spre d-sa întrebându-l dacă pleacă, la răspunsul afirmativ m-am îndreptat spre ușa de ieșire, când studenții m-au înconjurat, cerând d-lui rector să evacueze universitatea de armată. Un student, care mai târziu am aflat că se numește C. Capră, s-a adresat personal d-sale, cerând evacuarea sălii de armată; d-l rector a refuzat. I-am spus să-și vadă de treabă și să se dea în lături, la care invitație nu s-a opus și făcând loc d-lui rector l-am condus afară, spunându-mi că va reveni mai târziu, până la ora 8 seara, însă nu l-am mai văzut.

Pe la ora 6 a venit d-l profesor Petrovici, care a fost primit cu aclamațiuni de studenți și condus la decanat. L-am urmat spre a-l întreba dacă ține sau nu curs. La răspunsul d-sale negativ, m-am scoborât jos spre a lua măsuri de evacuare. Atunci mi s-a raportat de maiorul Neculescu, cd. detașamentului de jandarmi, că domnul profesor [Al.] Myller a fost huiduit de studenți, întrebând unde se află mi-a răspuns că s-a suit sus la cancelaria d-sale[2].

Cum nu era timp de făcut cercetări, am dat ordin să înceapă evacuarea, ceea ce s-a executat, așa că la ora 7 nu mai rămăsese nimeni în universitate, am închis-o lăsând o gardă de pază până a doua zi.

În ziua de 10 decembrie, după ce am controlat măsurile de ordine, așa cum erau fixate de comun acord cu Comenduirea Pieței, și mă aflam la sediul Comenduirii, am fost avizat că un grup de studenți s-ar fi adunat la Biserica „Toma Cozma”, unde m-am transportat cu un detașament de jandarmi. După ce am evacuat biserica, văzându-i că se îndreaptă spre universitate, i-am urmărit, și ajungând acolo am găsit sala Pașilor Pierduți plină de studenți.

M-am interesat dacă s-au putut ține cursuri și am trecut pe la cabinetul d-lui profesor Myller, care mi-a spus că studenții turbulenți au împiedicat pe agregatul d-sale să țină curs, ba că l-au forțat să părăsească sala. În biroul d-lui rector, unde m-am dus să iau hotărârea d-lui rector, am găsit pe d-nii profesori [I.] Borcea și [S.] Sanielevici, care mi-au spus același lucru, că n-au putut ține curs din cauza zgomotului făcut de studenți[3].

Nu rămânea decât – dat fiind că scopul pentru care se ținea universitatea deschisă, adică ținerea cursurilor – să evacuăm întreaga universitate, adică închiderea ei.

Or, această hotărâre nu o puteam lua fără asentimentul d-lui rector. Ora era 11 și d-sa nu sosise încă, cum nu avea telefon acasă și consultând pe d-nii profesori prezenți, care m-au sfătuit să trimit să-l chem de acasă, am trimis un automobil cu care, pe la ora 11.30, a sosit și domnia sa.

Între timp, toți studenții aflați prin săli s-au adunat în sala Pașilor Pierduți. Desigur că era un zgomot de nedescris, unii cântau, alții manifestau simpatie sau ostil, după numele profesorului ce se pronunța, alții citeau dintr-o broșură *10 De-*

cembrie. În această atmosferă supraîncărcată, sosirea d-lui rector a fost primită cu manifestări ostile și violente. Am ieșit la scară înaintea d-lui rector, cu doi ofițeri, și l-am întrebat dacă mă autoriza să evacuez universitatea, ceea ce d-sa a aprobat. L-am condus printre grupele de studenți până sus în cabinetul d-sale, printre rândurile de studenți care manifestau ostil. După noi s-a luat un grup care a intrat pe sala mică a rectoratului. M-am scoborât jos și am trimis un ofițer cu un detașament de jandarmi sus la rectorat, pentru a împiedica accesul studenților în cancelaria d-lui rector sau cele vecine.

Am luat măsuri și am început mai întâi evacuarea sălii Pașilor Pierduți și sălile laterale, după care terminând am revenit sus, unde rămăsese un singur grup în sala rectorului și care nu putea ieși, fiind strâns între ușa de la scară, ce se deschidea pe dinăuntru, și grupul de jandarmi ce-i împingea să nu treacă de ușa rectoratului.

Am intrat la d-l rector și i-am spus că sălile de jos fiind evacuate, pentru a evacua și sala mică, dacă d-sa vrea să plece, cum va pleca o pot evacua. D-sa și-a dat asentimentul, l-am condus jos și cu automobilul a plecat acasă. Imediat ce am revenit sus, i-am degajat pe studenți dintre jandarmi, s-a putut deschide ușa și i-am scos afară din universitate, pe care am închis-o la ora 12.

Au încercat manifestații pe stradă, dar au fost împrăștiați și trimiși acasă. După amiază au încercat a se aduna la Sala Bejan, dar au fost împiedicați. Părea că lucrurile s-au liniștit.

Pe la ora 3 p.m. mă aflam în Piața Unirii și sunt avizat că de la facultatea de medicină se cere ajutor de d. decan, fiind baricadat de studenți în cabinetul său. Credeam că s-a comunicat d-lui decan că cursurile sunt suspendate și de aceea nu mă gândeam că ar putea fi curs acolo.

Am plecat cu jandarmii la fața locului, unde am ajuns și am găsit o ușă închisă, și neputând intra prin față din cauza unei reparații de canal, am intrat prin dos și am găsit studenți, câteva sute, pe sala decanatului și într-o sală de curs din dreapta. Am introdus jandarmii la mijloc și i-am separat în două grupe. Cum trebuia să ajung la cabinetul d-lui decan, i-am scos pe cei după sală și i-am băgat în sala de curs, unde i-am închis cu un cordon de jandarmi. M-am dus în cabinetul d-lui decan, care mi-a spus că i s-au făcut manifestări ostile, că a fost amenințat, că au vrut să pătrundă cu forța în biroul d-sale și că i-au cerut demisia.

I-am comunicat că sunt degajate ieșirile și dacă vrea poate pleca, ceea ce a acceptat, conducându-l până la plecare. De la venirea mea până la plecarea d-sale nu a fost nici un fel de manifestație.

În situația în care ne aflam, am găsit că e mai prudent să las studenții în sala de curs, unde se aflau, decât să le dau drumul pe străzi, spre a se deda la neorânduie sau manifestații. I-am ținut acolo până la ora 7 p.m. Au stat în liniște, citind, vorbind sau cântând, la ora 7 i-am evacuat și trimis acasă, încercând să se regrupeze în Piața Unirii și pe str. Lăpușneanu au fost înconjurați și împrăștiați.

În tot timpul zilei de 9 și 10 nu s-a lovit sau ultragiat vreun membru al parchetului sau autorității administrative, de aceea nu s-a operat nici o arestare. Acei care făceau manifestații ostile în masă nu puteau fi arestați. Distrugerii nu au fost cu intenție, s-a spart la înghesuială un geam mic la universitate, și

anume la facultatea de medicină, cum și o masă răsturnată. Deci nici pentru aceste motive nu s-au putut efectua arestări. Personal nu cunosc studenți ce ar fi putut remarca pe acei ce erau în capul grupelor de studenți, ca să-i pot chema și interoga.

După semnele ce poartă, erau cei mai mulți de la Asociația Studenților Creștini, pentru acest motiv am chemat în ziua de 11 decemb[rie] comitetul lor, le-am luat interogatoriu, ce s-a înmănat Parchetului Iași spre cele legale, cum și comunicat Rectoratului numele lor.

Aceasta îmi e declarația și semnez[4].

Colonel C.Z. Vasiliu

Luată în fața noastră:

Președinte: V. Buțureanu

Membri: dr. [C.] Șumuleanu, Fl. Sion, I.M. Marinescu

Secretar-delegat: N. Smochină

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1057, f.30-35*)

[1] Este vorba de un consult medical la soția lui Constantin Crupenschi (1861-1928), cel care fusese primar al Iașului între 1919-1920.

[2] În ziua de 9 noiembrie a fost apostrofat și profesorul Al. Myller (asupra incidentului referitor la Myller vezi *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1057, f.22-24*). A doua zi, 10 decembrie, studenții turbulenți au pătruns și în sala de curs unde Matei D. Antonescu făcea exerciții de matematică, acesta fiind scos din sală (f.21).

[3] Este locul aici să spunem despre Simion Sanielevici (1870-1963) că era evreu de origine, din Botoșani, de altfel coleg cu N. Iorga la Liceul „Laurian” din localitate. A făcut studii strălucite de matematică la București și Paris, pentru ca după război să ajungă profesor titular de Calcul diferențial și integral la Iași, transferat mai apoi (din 1929) la catedra de Mecanică rațională și aplicată.

[4] Vezi și A.C. Cuza, *Cauzele mișcărilor studentești. Fapte și acte*, II, în „România întregită”, I, 1925, nr. 2 (15 februarie), p.1-3, în care relatează cronologic evenimentele până la acea dată, publicând părți de documente de la Universitatea din Iași, în opinia sa studenții creștini fiind de fapt provocați de atitudinea intolerantă a unor profesori, unii din aceștii fiind „tărăniști”.

Domnule Decan !

În dorința de a se restabili liniștea la Academia de drept, urmând sfaturile binevoitoare pe care ni le-ați dat, declarăm că reluăm frecvența la cursul de Drept roman.

Și în convingerea că în viitor nu se vor mai ivi motivele de nemulțumire din trecut prin frecvența obligată în care în plus și seminar de Drept roman, abstăm de la hotărârea de a prezenta în scris doleanțele.

Prin atitudinea d-lui prof. Mototolescu, în dezacord complet cu atitudinea d-lor prof. titulari și suplinitori, a fost atins sentimentul nostru român.

D-le decan, ținem să accentuăm din nou că mișcarea noastră nu a avut deloc caracter de mișcare antisemită, ci a fost numai o reacțiune justificată împotriva acelor studenți evrei care au îndrăznit ca într-o școală superioară rom[ânească] să ne bruscheze în sentimentul nostru național.

Oradea Mare, la 15 ian. 1925

Ca delegați din partea stud. interesați
[5 semnături indescifrabile][1]

(Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 64, f.30)

[1] Distingem totuși semnăturile lui Petru Varga și Cornel Rațiu.

122

[ianuarie 1925]

Congresul delegaților studențimii din întreaga țară către opinia publică românească și către studenți[1]

De doi ani de zile *studentimea română* a semnalat guvernului și poporului român dureroasa problemă jidovească.

De doi ani, în loc de soluții, *guvernul ne dă făgăduieli, în loc de hotărâri românești ne dă baionete, eliminări și temnițe ...*

Guvernul ne duce mereu cu vorba, iar *profesorii noștri ne mint*. (În congresul Asociației Profesorilor Universitari ținut la Iași în 23, 24 și 25 septembrie 1923 și-au dat cuvântul că vor lupta din răzputeri pentru revendicările noastre).

Noi știm că o parte din membrii guvernului sunt membri în consiliul de administrație al Băncii Blank[2], dar niciodată nu ne-am putut închipui că *inconștiența* față de gravitatea problemei și *interesul material* al celor ce s-au înfruptat cu bunătățile jidanilor, poate abuza atât de mult de răbdarea poporului nostru.

Oamenii care și-au făcut din situația de guvern un izvor de câștiguri prin înlesnirea emigrării țăranilor români și exploatarea mizeriei lor, nu văd, nu aud, *nu vor să cunoască problema jidovească*.

Subjuogați de finanța lui Blank și terorizați de presa jidovească *ei au uitat chiar lucrurile pozitive pe care ni le făgăduiau la fiecare ocaziune*.

D-nii deputați Sever Dan și Simion Nemeș[3] au arătat în Parlament, prin cuvinte bine documentate, că cerințele noastre sunt minime posibile, dar nimeni nu i-a ascultat.

Acum, în urmă – când lucrurile păreau c-au intrat în normal –, ca ultimă jignire, *ministrul Instrucțiunii, care primește zilnic delegațiile jidovești, a refuzat chiar să stea de vorbă cu delegații studențimii române*.

Membrii Consiliului de Administrație ai lui Blank, firește, nu pot privi în față problema studentească, care are în spate problema jidovească.

Colegi !

Congresul delegaților voștri considerând că această atitudine vitregă în care autoritatea școlară provoacă, în loc să liniștească cu măsuri chibzuite, dezagregarea sufletească a tineretului; *considerând că la această atitudine negativă nu corespunde nimic pozitiv afară de făgăduielile ajunse proverbiale și ridicole ale ministrului Instrucțiunii*; considerând că atitudinea guvernului de a găsi țapi ispășitori acolo unde se găsesc motive obiective și generale, care au pus în mișcare întreaga studențime română, având simpatia reală a opiniei publice; considerând că în această stare psihică, conducătorii politici interesați, de la înălțimea concepției pașapoartelor și de la masa de jetoane a lui Blank, nu sunt în măsură să înțeleagă interesele studențimii, *a hotărât în unanimitate greva generală pe timp de 10 zile, începând de vineri 20 februarie* j.a.c. ca ultim semn de protestare împotriva unui lung și nesfârșit lanț de umilinte ce de doi ani de zile ni se aduc zilnic.

Colegi ! Reprezentanții voștri vă cheamă la luptă, pașnică, pentru apărarea demnității voastre.

Fiți la înălțimea chemării și arătați că un corp de 30.000 suflete nu poate fi batjocorit fără ca nemernicii să nu se zguduie.

De nu se vor dezmetici în aceste ZECE ZILE, vom aviza la timp ce ne mai rămâne de făcut.

Colegi ! Nu intră nimeni la curs !

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat, dos. 1087, f.14*)

[1] Text tipărit.

[2] Este vorba de Banca Marmorosch, Blank & Co., fondată de israelitul Iacob Marmorosch, la care s-a asociat ulterior, din 1864, și Mauriciu Blank, după primul război mondial fiind cea mai importantă instituție de acest fel din țară, cu numeroase legături și ramificații în străinătate. Semnificativ este însă faptul că în multe momente importante ale istoriei României, această bancă a intervenit aproape providențial (războiul de independență din 1877, criza economică din 1899 etc), iar dacă I.I.C. Brătianu ar fi ascultat sfaturile lui Mauriciu Blank, în 1916, de a nu se trimite tezaurul României la Moscova, ci în Anglia, acesta ar fi fost salvat. *Vezi Banca Maromrosch, Blank și Compania, S.A., Societate anonimă, 1848-1923*, redactat de un comitet sub președinția dl. I. Boambă, București, Edit. Cultura Națională, 1923, 159 p.

[3] Sever Dan și Simion Nemeș, ambii deputați în Parlamentul României. Primul era avocat și jurnalist, fost director al „Gazetei Transilvaniei” și al ziarului „Românul”, viitor secretar de stat la finanțe (1927), ministru al Sănătății în 1928-1929; în anii regimului comunist a fost întemnițat la Sighet. Al doilea va ajunge senator, tot din partea Partidului Național Țărănesc.

Domnule Rector,

Studențimea română creștină din Oradea Mare cu respect vă aduce la cunoștință următoarele:

Mișcarea studenților universitari, începută la 10 decembrie 1922, a avut un scop pur ideal pentru binele neamului românesc.

Văzând că elementul evreiesc, care dispune de mijloace materiale, inundă universitățile românești, văzând că aceste elemente acaparează toate funcțiile și devin conducătorii statului, ținând seama și de faptul că românii, din lipsă de mijloace, nu pot ajunge la școalele superioare spre a deveni apărătorii intereselor neamului nostru, am cerut să se introducă *numerus clausus*, ca prin restabilirea unui echilibru să nu fie periclitată siguranța țării care a fost întregită și cu sângele multora dintre noi.

Ceea ce ne-a îndemnat mult la continuarea luptei a fost faptul că dl. prim-ministru I.[I.C.] Brătinau a promis pe cuvânt de onoare că îndată ce se va introduce *numerus clausus* într-o țară din Europa, îl va introduce și în România.

Prin aceasta, studențimea s-a văzut înșelată în așteptarea soluționării acestei probleme și a simțit de datorie a duce lupta mai departe.

Un alt motiv a fost faptul că studenții de la medicină neavând cadavre pentru disecție, au cerut ca și evreii să aducă cadavre dintre coreligionarii lor, lucru ce nu s-a acceptat nici până azi[1]. Conducătorii țării, în loc să vie să satisfacă cererea studenților, au început să-i terorizeze, din care cauză s-au întâmplat multe fapte neplăcute.

Era foarte natural ca lupta cea mai mare să se dea la Iași, deoarece acolo elemental evreiesc moldovean unit cu cel basarabean fiind în majoritate covârșitoare periclitează mai mult ca în altă parte înstrăinarea destinului țării.

Astfel stând lucrurile, manifestația studenților creștini de la Iași din ziua de 10 decembrie, pornită din convingere ideală, de bună credință, că va grăbi soluționarea crizei universitare spre binele neamului nostru, o credem legitimă. Dacă s-au depășit cadrele unei manifestații naționale, aceasta a fost din cauza entuziasmului prea mare, nicidecum cu intenția de a stingheri bunul mers al universității sau de a jigni pe conducători.

Dar această manifestație idealistă națională a avut urmări dezaastroase pentru studenții români, deoarece onor. Senatul universitar din Iași a eliminat aproape toți studenții români adevărați. În modul acesta, elemental românesc este alungat de la universități și pus în imposibilitatea de a mai ajunge la conducerea destinului țării. Golurile rămase libere vor fi ocupate de elemente străine de interesele neamului nostru, astfel că problema în loc să se soluționeze, se complică din cauza statului.

De aceea, vă rugăm d-le rector a trece peste orice considerație și a face o nouă anchetă, dând posibilitatea să aduceți în sânul universității pe care cu onoare o conduceți pe toți studenții eliminați.

Cerem acest lucru cu conștiință senină că nu jignim onor. Senatul universitar din Iași și cu speranța deplină că cererea noastră va fi rezolvată favorabil, redând prin noua hotărâre a dv. elementele necesare de care țara este lipsită.

Primiți d-le rector asigurarea deosebitei noastre considerații ce vă păstrăm.

Oradea Mare, la 3 februarie 1925

[Semnat][2]

D-sale, domnului rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1087, f.41-42*)

[Rezoluție: „La Senat”. Semnat „prorector”, indescifrabil]

[1] Cu toate acestea, reprezentanții comunității evreiești și-au luat angajamentul să procure acest „material didactic”; cf. *Cadavre pentru medicina evrei*, în „Cuvântul”, II, 1925, nr. 56 (15 ianuarie), p.2.

[2] Urmează 29 semnături, din care au putut fi descifrate: Liviu Andrei, „student în drept an II”, Virgil Pop, Al. Goldiș, Ioan Radu, Gh. Moșoiu, Ioan Popa, Gavril Popa, Gh. Petrovan, Cornel Roxin, Aureliu Șerban ș.a.

124

Proces Verbal

Subsemnații profesori universitari, membri ai comisiunii de anchetă, întrunindu-ne în localul Clinicii I Chirurgicale și luând informații de la studenții anului al V-lea care au fost de față la cursul de policlinică a boalelor nervoase din ziua de 28 ianuarie, când au fost bătuti studenții evrei, ne-am făcut convingerea că faptele s-au petrecut precum urmează:

În sala localului biroului primirii medicale[1], dl. [Emil] Savini făcea cursul în locul d-lui prof. [C.I.] Parhon. Pe la orele 3 fără un sfert, zece minute după începerea cursului, ușa se deschide brusc și intră în sală un grup în fruntea căruia era studentul Sârbu de la facultatea de drept – eliminat –, urmat de alți câțiva, care aveau bastoane groase. Studentul [Iulian] Sârbu a spus d-lui profesor să iasă jidanii afară. Dintre studenții aflați la curs, dl. Franke i-a întrebat „cine sunteți d-voastră?”, la care a răspuns studentul Sârbu: „oameni – să iasă jidanii, că nu le facem nimic”. Studenții evrei au început a ieși în liniște, dar în antru i-au început a fugări și bate cu bastoanele – printre ei mai grav bătuti au fost studentul [Aron T.] Spiner, care a avut mai multe plăgi contuzie la cap, apoi studenții Ioil [Avram][2], Tane Marcu, [Marcu] Șeinberg etc.

Impresia tuturora este că cei ce au făcut scandalul erau studenții eliminați conduși de Sârbu; a mai fost recunoscut printre ei și studentul Silaghi Victor, tot eliminat, de la medicină.

În urma informațiilor ce le-am luat de la dl. inspector de poliție Clos și d-lui locot. de jandarmi Scriban, știm că studentul Sârbu a fost arestat și înaintat Parchetului, care după 24 ore l-a pus în libertate.

Nu avem probe pozitive dacă între studenții care au făcut scandalul și cei ce erau la curs a fost vreo înțelegere.

Iași, 4 februarie [1]925

Dr. [Paul] Anghel, dr. [N.] Hortolomei, dr. [Emil] Pușcariu

[Însemnare marginală: „Anexă 17 declarații ale studenților”]

[Anexa 1]

La cursul d-lui dr. [Emil] Savini de policlinica boalelor nervoase, în timpul când 2 studenți (dl. Franke și d-ra [A.] Pavelescu) examinau un bolnav, s-a deschis ușa brusc și am văzut că au pătruns în sală mai mulți indivizi. Unul dintre ei, înalt, bine

făcut, a spus: „D-le profesor, jidanii să iasă afară”. Evreii au ieșit – afară de câțiva, care s-au ascuns la spatele nostru și într-o cameră vecină.

Pe antreul sălii de curs am auzit țipete și scandal.

În sala de curs au intrat vreo 10 indivizi, cred că vor fi fost studenți pe la drept. Cu cei de afară cred că să fi fost 30-40. Eu am dat ajutor unei colege, d-șoara [Nădejda] Caciulcova, care la zgomotul și scandalul produs leșinase.

După vreo ½ oră am văzut în curtea spitalului pe colegul Spiner plin de sânge pe față. M-am întâlnit mai târziu cu câțiva colegi evrei care mi-au declarat că au fost bătuti.

Lucinescu

[Anexa 2]

Declarație

Subsemnatul Șeinberg Marcu, student în anul al V-lea de medicină. Am fost la cursul de policlinică nervoasă ținut de domnul Savini în ziua de 28 ianuarie, miercuri, în Sp. Sf. Spiridon, la ora 2-4 d.a.

Am asistat la următoarele: La ora 2.1/2 cursul a fost interupt de un grup de indivizi în frunte cu un basarabean Sârbu, cu strigăte: „jidanii afară”, repetându-le de câteva ori. Am luat atunci haina și m-am îmbrăcat. În acest timp, studentul Ioil încearcă să iasă prin ușă, dar este crunt bătut. Eu și studenții Tane și Benderski am ieșit într-o cameră mică ce era lângă sala de curs. Studentul Benderski a deschis fereastra din această cameră, sperându-se că vom putea scăpa prin ea, dar și aici erau la pândă.

Atunci am intrat iar în sala de curs și de acolo am fost silit să ies în coridor, unde am fost lovit cu un ciomag peste cap și aproape ametit am căzut jos. În acest timp am văzut cum 2 indivizi au prins pe scară pe studentul Tane – un om slab și de talie mică – și l-au bătut fără milă. Deodată am fost lovit de un individ în spate. În fine, m-am urcat și am ieșit în curte. Acolo căutând să scot pălăria din cap am observat că mâna mea e plină de sânge. Dar acest sânge provenea din rana ce o am pe cap, unde am o rană de vreo 5 cm de lungime și ce interesează numai țesuturile moi.

Primiți vă rog asigurarea stimei mele.

Student M. Șeinberg

[Anexa 3]

Declarație

Relativ la scandalul petrecut la clinica de boli nervoase, declar următoarele:

În timpul ce se examinau bolnavii, cam pe la orele 2.1/2, ușa a fost deschisă brusc de către studentul de la drept Sârbu, urmat imediat de alți câțiva, *probabil*

studenți (căci nu i-am văzut) introducându-se cu cuvintele: „D-le profesor, să iasă jidanii afară”; imediat au început să strige alții de afară (ușa rămânând deschisă) „afară jidanii” etc. Ieșind evreii afară, am auzit imediat lovituri și strigăte. Totul n-a ținut decât vreo 5-10 minute, după care au dispărut cu toții. Studentul Spiner a revenit în sală, apoi l-am văzut însângerat la cap și cu o echimoză la un ochi.

Am rămas apoi ceilalți în sală și eu mi-am exprimat revolta față de scenele care au avut loc și stând de vorbă cu colegul Franke Oscar i-am spus că e imposibil să nu fi știut mai toți din sală de ce urma să se întâmple. În acest timp, mi-am amintit următoarele:

Pe când veneam spre spital, pe str. Lascăr Catargiu, înainte de curs, pe la orele 2, înaintea mea la vreo 50 de pași erau studenții: Fălcoianu din anul 5 și Nicolau C. din același an. Ajungând lângă colțul pe care-l face strada V. Conta cu Lascăr Catargiu, am văzut 4 inși care mi-au făcut impresia că sunt studenți, însă străini de fa[acultatea] de medicină. Doi din ei aveau bastoane. Studentul Fălcoianu s-a despărțit de Nicolau și a dat mâna cu 2 sau 3 din ei (atât numai, fără însă să stea de vorbă), după care s-au despărțit. Acei 4 inși au plecat pe V. Conta înspre str. Lăpușneanu. La intrarea în spital tot el a mai dat mâna cu unul pe care știu bine că nu era stud. în med[icină], însă mi-a făcut impresia că e student.

După scandal, pe baza celor ce am văzut, am spus că acei cu care stud. Fălcoianu a dat mâna trebuie să fi fost și ei în grupul care s-a prezentat la policlinică. N-am voit să depui imediat în contra lui prin faptul că n-am putut să aflu (deși am cercetat aceasta) dacă acei cu care a dat mâna au fost sau nu la scandal. Îl cunosc pe Sârbu și pot spune că nu era el în acel grup. Însă mi-a făcut impresia că sunt dintre cei eliminați de la fac. de drept. Natural că a 2-a zi m-am gândit din nou și tot nu m-am hotărât să depun în contra stud. Fălcoianu, căci mi-am zis că se prea poate să fi fost o coincidență că înainte de scandal să se fi întâlnit cu un grup de 4 dintre care să cunoască 2-3 din ei.

Cu atât mai mult (n-am vrut imediat să dau o declarație) cu cât înainte de a începe policlinica stud. Fălcoianu ne-a cerut părerea (în sală) de cum ar trebui să procedăm să putem da examenele (prin urmare cerea o părere pentru liniște). Totuși pot spune că impresia mea este că [în] grupul acela de 4, inși[i] erau stud. de la Fac. de drept. Am vrut să mă interesez mai de aproape să culeg date mai precise pentru o declarație, când ieri 1 febr. am fost anunțat de colegul Franke Oscar să viu să declar cele ce știu.

Până acum acestea sunt cele ce știu, le declar și le susțin.

2.II.925

Novic D-tru
student în med.

[Anexa 4]

Declarație

Miercuri 28 ianuarie m-am dus la cursul domnului prof. Parhon. Era deja 2.1/2, în timp ce cursul se începe de obicei la 2. Am văzut lângă clinică studenți străini, dar pentru că nici nu mi-a putut să vie în gând că în clinică poate se întâmplă scandaluri, n-am

dat nici o atenție. După 5-10 minute aproximativ, au intrat 2 indivizi, nu îi cunosc, dar după spuse era Sârbu, care crezând probabil că cursul [il] ține domnul prof. Parhon, s-a adresat: „Domnule profesor”. Apoi, oprindu-se, a continuat: „Rugăm pe toți jidanii să iasă afară, nu le facem nimic, n-aveți frică”. Ei, cum au început să iasă studenții evrei, au început să-i bată. Am fost rugată de colegii mei creștini să rămân, să nu mă duc, dar n-am vrut să rămân, am fost prea mult impresionată, și am ieșit pe coridor.

Am văzut cum au fost bătuti colegii mei evrei cu bastoane groase, cum a fost stud. Tane Marcu aruncat la perete. Mie nu mi s-a făcut nimic, dar pentru că m-a impresionat asta foarte mult, am stat acolo până când a deschis servitorul ușa lui și m-a tras înăuntru. Am stat în cameră acolo 5 minute și am ieșit pe altă ușă în curtea spitalului. Am văzut pe studenții străini, care erau în curte și chiar lângă poartă, care [se] duceau la decanat, am văzut studenții străini[sic].

Asta-i tot ce știu eu și pot să susțin oricând.

2 ianuarie [sic] [februarie], anul 1925

Sofia Baril
Studentă în medicină anul V

[Anexa 5]

Declarație

Subsemnatul, Spiner Aron, student în anul [al] V-lea al facultății de medicină, venind miercuri 28 ian. crt. la Policlinica de boli nervoase la ora 2.1/2 p.m., am întâlnit pe drumul meu câțiva studenți care patrolau în fața primirii și când 2 dintre ei au sosit în fața mea, am auzit cum ziceau către ceilalți că *nu-i vremea mea*. Eu am fost surprins de acest lucru și am spus și câtorva colegi de cele auzite și în special cu d-șoara [Beila] Rabinovici, pe care am căutat-o s-o conving de prezența lor.

Dar spre nenorocirea noastră ei s-au ascuns probabil în dosul spitalului ce dă pe str. Muzelor, așa că nu puteam să-i observăm de pe scările primirii.

Ne-am întors în sală, după 5-10 minute sosise și dl. docent dr. Savini, face catalogul și apoi scoate la un bolnav pe dl. Franke și pe d-șoara Pavelescu, după un examen ce a durat probabil 10-15 minute deodată ușa se deschide și intră un domn robust, cu mustața neagră tunsă, având un baston în mână și înconjurat de alți vreo 8-10 d-ni studenți, care a spus: „D-le profesor, afară jidanii”. Eu ieșind afară, ca s-ascult de vorbă, și pe de altă parte am crezut că dacă voi ieși cel dintâi voi putea scăpa teafăr, însă odată ce am ajuns în coridorul sălii de primire am fost apucat de niște domni care au strigat „acesta-i jidan, dă-i”, și am primit vreo câteva ciomege în spate, apoi căutând să fug pe scări, am primit 2 lovituri în cap, în nas, și o mică contuzie pe unghiul extern al ochiului stâng.

Sângerând, am înconjurat spitalul și am ajuns la facultate, unde am dat de știre jandarmilor și atunci un d-n locotenent și un d-n subcomisar, împreună cu un jandarm, se duceau înspre locul indicat de mine. Întorcându-mă să-mi iau paltonul și geanta pierdută în timpul fugii mele, mi-au fost date de d-șoara Trofinova.

Lăsându-mă să mă duc acasă să mă pansez, am fost întâlnit de dl. locotenent care mi-a cerut să-i dau o declarație și i-am dat-o, între timp mi-a comunicat că toți au fost prinși și arestați la corpul didactic.

Pentru cele declarate semnez.

Spiner Aron

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1087, f.161, 163, 167, 168-169, 172, 183*)

[1] Se afla în cadrul Spitalului „Sântul Spiridon”.

[2] Declarația sa la f.165.

125

Ministerul de Interne

[7 februarie 1925]

Direcțiunea Administrației Generale

Contenciosului și Statisticii

No. 6695/1925

Domnule Prefect,

Avem onoare a vă comunica mai jos următoarele dispozițiuni luate în înțelegere cu Ministerul Instrucțiunii și Uniunea Comunităților Israelite, privitoare la cadavrele evreiești care urmează să fie trimise facultăților de medicină din țară, pentru practica studenților de la zisele facultăți.

De îndată ce autoritățile administrative și polițienești au aflat că a încetat din viață vreun evreu și cadavrul lui nu a fost reclamat de rude, se va încunoștiința de medicul comunal sau spitalul respectiv, pentru ca să procedă la îmbălsămarea cadavrului.

În același timp se va anunța telegrafic despre aceasta Ministerului de Interne și Instrucțiunii, precum și Uniunea Comunităților, cu sediul în București, [str.] Sf. Apostoli no. 40-42, spre a lua măsuri pentru transportarea cadavrului la una din facultățile de medicină.

Autoritățile administrative și polițienești sunt obligate să dea concursul lor fie Uniunii, fie facultății de medicină, care și-ar fi luat sarcina acestor transporturi și să încunoștiințeze ministerul despre aceasta.

Subsecretar de stat

[indescifrabil]

(*Arh.St.Cluj, Prefectura Cluj, Pachet 169, doc. 2097/1925*)

[20 februarie 1925]

Domnule Prorector,

Studentii creștini ieșeni au onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele puncte, de rezolvarea cărora depinde liniștea sufletească și ordinea în universitate, prin aceasta studenții putându-se ocupa serios de carte.

Cu deplină încredere în puterea adevărului care ne călăuzește și de care nu putem crede că nu sunteți călăuziți și d-stră, apelăm ca întotdeauna cu glas de fii la părinții noștri pe care îi rugăm să creadă că nu mai putem răbda să fim pieritori de foame și îndepărtați de cultură.

Iată punctele:

- 1) Aplicarea efectivă a soluțiunii aduse în chestiunea cadavrelor.
- 2) Suprimarea tuturor pedepselor disciplinare date studenților de la Universitatea din Iași, rezultate din mișcarea națională studențească. Această măsură e cu atât mai justă cu cât criminalii, care sunt contrari intereselor noastre naționale, sunt lăsați fără nici o sancțiune. Ca exemplu dăm: atentatele jidănești la viața colegului nostru Tudosiu Popescu din Cernăuți și Const. Beișliu de la Timișoara, precum și insultele aduse țării noastre de către studenții jidani din Oradea Mare.
- 3) Modificarea regulamentului universitar din 1923, care conține puncte jignitoare la adresa studenților.
- 4) Recunoașterea „Asociației Studenților Creștini” ca centru studențesc, permițându-se prin aceasta formarea unei vieți organizate studențești fără de care studentul nu are rost (asociația studenților jidani e recunoscută).
- 5) Îndepărtarea forțelor militare din toate instituțiunile universitare.
- 6) Admiterea preparatorilor și asistenților la clinicile și laboratoarele universitare după merite, prin concurs, favorizându-se prin aceasta elementele naționale care sunt dornice de aceasta.
- 7) Participarea efectivă a studenților la conducerea căminurilor și cantinelor.
- 8) Reintegrarea în dreptul câștigat prin lege la reducerea pe CFR, drept suspendat în mod abuziv.

Acestea sunt deocamdată durerile noastre, cea mare fiind „numerus clausus”, la care nu înțelegem să renunțăm, de el depinzând existența neamului nostru și pentru realizarea căruia avem speranțe că în curând vom avea în ajutor protecția tuturor profesorilor universitari care vor binele neamului. Aceste puncte sunt admise de toate centrele universitare, decise să înceapă lupta pe viață și pe moarte dacă ele nu vor [fi] satisfăcute.

Cu deplină încredere că de data aceasta vom fi ascultați și că se va da satisfacție dreptelor noastre revendicări, vă încredințăm de cel mai profund respect pe care am înțeles întotdeauna să-l dăm adevăraților noștri educatori.

Studentimea Română Creștină din Iași

Domniei sale, d-lui prorector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1087, f.13*)

[Rezoluție: „La Semnat”. Semnat „Rector”]

No. 369/25.II.925

Domnule Ministru,

Cu referire la telegrama dvs. nr. 3514 din 21 februarie și în legătură cu mișcările studențești avem onoare a vă raporta următoarele:

Încă din ziua de 18 februarie am luat contact cu o parte din comitetul societății studenților pentru a preveni o mișcare grevistă. Atmosfera era în general pentru o demonstrație de solidarizare cu studenții din celelalte centre universitare, deși împrejurările locale nu aveau nici o legătură cu revendicările studențești formulate în cele 11 puncte din manifest. În ziua de vineri, 20 februarie, nu s-a prezentat nici un student la cursuri sau la lucrări, ceea ce ne-a făcut pe noi să vă expediem telegrama noastră nr. 333 din acea zi (20 februarie).

În seara aceleiași zile, dl. prof. Cristescu a ținut o conferință la care au asistat aproape toți studenții, iar după conferință le-am vorbit studenților, arătându-le efectele rele ale grevei declarate și netemeinicia punctelor din manifestul studențesc, netemeinicie de care păreau și ei convingși. Rămânea motivul solidarizării singur pentru a susține greva. Atmosfera părea pentru o reîncepere imediată a cursurilor dacă greva nu este absolut generală.

Le-am atras atenția în același timp că oricare ar fi motivele acestei mișcări, noi vom lua măsuri de eliminare din cămin, de amânare de examene și de eliminare din școală. Așteptam răspunsul ministerului nostru pentru a porcede la măsurile disciplinare dictate de împrejurări.

Cu toate acestea, a doua zi, sâmbătă, studenții au continuat să se abțină de la cursuri și lucrări în bloc. De altfel, lăsați în voia zvonurilor, fără nici o informație precisă din alte părți, printre studenți își făcuse cale vestea că la București greva este deplină: nici un curs nu se ține. Vestea ne-a fost dată de altfel telefonic de către Siguranța locală, care pretinde că are comunicări telefonice din toate centrele universitare.

Toată studențimea era abstinentă. Însă o bună parte din studenții de anul III și mai toți cei din anul IV erau contra grevei.

Duminică dimineața, 22 februarie, primind telegrama dvs., comunicam studenților din Cămin faptul că cursurile se țin în liniște la Politehnica din București și că deci principiul solidarizării – singurul care-i îndemna la grevă – nu mai există. Îi invit să se prezinte a doua zi la cursuri, anunțându-le în același timp că aceia care nu vor reintra la cursuri vor fi eliminați din Cămin.

Acest fapt nu și-a produs efectul dorit, adică acela de a avea din nou numărul normal de studenți. O bună parte dintre studenți s-au hotărât să vină la cursuri, chiar dintre cei din anul I și al II-lea. O altă parte însă își propun să împiedice pe acești colegi să intre la cursuri.

De fapt, a doua zi, luni 23 februarie, în fața celor două pavilioane ale școlii, la distanță de 10 minute unul de altul, se postează o serie de studenți pentru a împiedica cursurile. Cu mare greutate și cu intervenția noastră personală putem aduce 12 studenți în anul I și cam tot câte atâția în anul III și IV, cu care se țin cursurile.

După amiază se decide într-un consiliu ca toți studenții care nu se vor fi prezentat la cursurile și lucrările din zilele de 23, 24 și 25 februarie să fie eliminați din Cămin și să piardă dreptul de examen din sesiunea de iunie a.c.

A doua zi, marți 24, se prezintă numai 3 studenți la cursul de mecanică. Alte cursuri nu s-au putut ține.

Același lucru miercuri 25 februarie. Tot miercuri au venit câțiva studenți de anul IV să spună că ei sunt împiedicați de alții să ia parte la cursuri și că în curând vor prezenta o plângere scrisă semnată de studenții care vor să urmeze cursurile, indicând în același timp pe instigatori și pe cei mai turbulenți dintre studenți.

Ca completare a imaginii atmosferei actuale credem că este necesar să spunem următoarele:

1. Studenții anilor superiori sunt contra grevei și ar urma cursurile dacă n-ar fi împiedicați de unii colegi mai tineri.

2. În cazul pedepselor însă, ei solidarizează mai toți pentru a le suporta cu tendința de a prelungi greva pentru impunitate.

3. Oricare ar fi raporturile dintre profesori și studenți – acestea au rămas în școala noastră totdeauna foarte bune chiar în zilele de cea mai mare tensiune –, mișcarea de la Timișoara este un corolar inevitabil (solidarizare) al aceleia de pretutindeni. Ea nu va putea fi înăbușită numai la Timișoara[1].

Director
[Vâlcovici]

Secretar
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Lucrărilor Publice, București

[Anexă]

Înștiințare

În urma aprobării de către dl. ministru a hotărârilor consiliului profesoral se pune în vedere studenților următoarele:

- 1) Studenții greviști vor părăsi căminul duminică 1 martie a.c.
- 2) Toți studenții greviști pierd sesiunea de examene din iunie.
- 3) Sunt scutiți de această pedeapsă studenții semnatari contra grevei și cei care au lipsit din cauză de boală.

Direcțiunea

27/II/1925

(Arh.St.Timișoara, Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, dos. 5/1925, f.2-4, 8)

[1] Asupra evenimentelor de aici vezi B. Bănățeanu, *Anarhia universitară – anarhie morală. 1. Cazul de la Timișoara*, în „Cuvântul”, II, 1925, nr. 57 (16 ianuarie), p.2; nr. 58 (17 ianuarie), p. 2; nr. 60 (19 ianuarie), p.2; nr. 61 (21 ianuarie), p.2. Vezi și *Agitațiile studentești s-au agravat*, în „Cuvântul”, II, 1925, nr. 88 (22 februarie), p. 3 (despre închiderea universităților, devastări, arestări), ori *Greva universitară ia un aspect grav*, în „Cuvântul”, II, 1925, nr. 90 (25 februarie), p.3. (ciocniri între studenții greviști și negreviști, cei dintâi declarând că revoltele nu au caracter antisemit).

128

România

Facultatea de Medicină din București
 Direcția Lucrărilor Practice de Anatomie
 No. 20 [4 martie 1925]

Domnule Ministru,

Lucrările practice trebuie să reînceapă și eu n-am primit încă nici o înștiințare oficială asupra *regimului căruia îi vor fi supuși studenții evrei*.

Referindu-mă la o dispoziție pe care ați mai luat-o odată, vă rog să-mi mai comunicați:

1. Dacă studenții evrei trebuie așezați într-o sală specială ori dacă seriile alcătuite dintr-înșii pot fi amestecate cu seriile de studenți de altă confesiune.

2. Dacă demonstrațiile de splanchnologie – în lipsă de cadavru evreiesc neautenticat – pot fi făcute pentru studenții *evrei* pe cadavrele unor oameni de *altă confesiune*. După cum știți prea bine, domnule ministru, toate aceste chestiuni ies din sfera competenței mele.

Până acum Serviciul cadavrelor ne-a pus la dispoziție *un singur cadavru de evreu*.

Primiți, vă rog, domnule ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni.

Director
 [Francisc] Rainer

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 496/1925, f.24*)

129

6 martie 1925

Domnule Prorector,

Studenții exmatriculați cu ocazia serbării zilei de 10 decembrie 1924, fără o prealabilă judecată, pentru a vedea cine e vinovat și cine nu e, sau mai bine zis dacă au o vină sau nu, având în vedere că ni se aduce acuzarea că am jignit prestigiul autorității universitare, vă aducem la cunoștință următoarele:

1) Studenții creștini nu au înțeles un moment să aducă vreo scădere prestigiului autorității universitare.

2) Studenții creștini luptă pentru păstrarea acestui prestigiu pe care adepții unor idei subversive au înțeles să-l prăbușească.

3) Studenții creștini au manifestat ostil contra d-lui rector și contra altor d-ni profesori și regretă cele întâmplare oricare ar fi motivul lor sufletesc.

4) Studenții creștini asigură pe domnii profesori universitari că sunt animați de cele mai frumoase sentimente față de domniile lor, considerându-i părinți sufletești.

5) Studenții exmatriculați sunt muritori de foame și puși în imposibilitate de a-și asigura viitorul.

6) În timp ce la Iași s-au aplicat pedepse atât de grave, studenții jidani care au atacat cu cuțitele pe colegul Tudose Popescu din Cernăuți și pe colegul Beșliu din Timișoara, pe care l-au desfigurat vârându-i bastoanele în nările nasului și înjunghindu-l cu pumnalele, și studenții jidani din Oradea Mare, care au manifestat contra statului, nu au primit nici o pedeapsă, iar dacă la unii li s-a dat, este ca și nimic (s-a ridicat dreptul la o sesiune de examene pentru cei de la Oradea Mare).

7) Dacă studenții într-un moment de neliniște sufletească, deși numai 58 sunt exmatriculați din 800 care au manifestat, prin un gest spontan au jignit autoritatea universitară, avându-se în vedere lipsa elementului intențional în această chestiune regretă formal și roagă pe dl. prorector și onor. Senat de a reveni asupra pedepselor.

Domnule prorector, în speranța că veți binevoi a supune acest memoriu onor. Senatului, care va dovedi că este compus din profesorii cu bunătate părintească și va ridica pedepsele aplicate studenților care regretă cele petrecute dacă ei au vreo vină, vă rugăm să primiți asigurarea celui mai profund respect al celor ce sunt dornici de liniște și ordine în universitate pentru a putea învăța carte.

[Semnături][1]

D-sale, domnului prorector al Universității din Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1087, f.49-50*)

[Rezoluție: „La cea dintâi ședința a Senatului”. Semnat „Prorector” indescifrabil]

[1] Din cele peste 40 semnături, am reușit să descifrăm pe: Ion Gr. Sava, M. Popovici, M. Lefter, Iulian Sârbu, I. Bordeianu, C.D. Bejenaru, Dim. Stoleru, Mihai Filip, Ionel Bucurescu, Const. Ștefănescu, M. Șchiopu, P. Sidor, C. Sârbu, Ioan Gheorghe, Ioan Negulescu, Const. Cărbune, Ion I. Dumitriu, N. Andronic, I. Sbiera, Elena Constantinescu, Maria Tiron, Porojnicu, D. Nastase, Const. Urziceanu, Varvara Jamba, D. Faliboga, V. Isăceanu, C. Damian, M. Popovici, Eusebia Cosmovici, Marcel Adam, Victor Dănilă, N. Corlățeanu, Elvira Ionescu ș.a.

130

Regatul României
Ministerul de Interne
Direcția Poliției și Siguranței
Serv. Special de Siguranță Cluj
No. 1229/1925 luna martie ziua 12

Domnule Prefect,

Avem onoare a vă comunica că după informațiile ce avem, mișcarea antisemită va lua altă formă, după cum se vorbește printre cercurile studențești, și anume:

se pune o mare speranță în unirea celor trei organizațiuni sub un singur partid, care va purta numele de „Partidul Național Creștin” și care va cuprinde Liga Apărării Naționale, Acțiunea Românească și Partidul Fascist din România, a cărui președinte va fi profesorul A.C. Cuza de la Iași.

Studentii vor trebui să susțină acest partid prin propagandă la țară ca astfel să prindă rădăcini cât mai adânci în straturile țărănimii și să-l aducă cât mai curând posibil la putere, se vorbește chiar că conducătorii acestor organizațiuni vor cădea de acord chiar înaintea unor eventuale alegeri, ca atunci acest partid să fie perfect încheiat ca să participe la alegeri cu un număr cât se poate de însemnat de candidați și astfel să întrunească un număr mare de mandate.

În această privință se și observă începutul unei intime propagande, care se va amplifica pe măsură ce merge.

Șeful serviciului
[indescifrabil]

Subșeful Serviciului
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului prefect al județului Cojocna.

(*Arh.St.Cluj, Prefectura Cluj, Pachet 202, doc. 34/1925*)

131

Președinția Adunării Deputaților

No. 1932/3 apr. 1925

București

Domnule Ministru,

Domnul deputat rabin L. Tzirelson[1], în ședința de la 2 aprilie a.c., a făcut următoarea întrebare:

„Am onoare a întreba pe d-nii miniștri de Interne, Justiție, Instrucțiune și Culte dacă au cunoștință că în zilele de 17 și 18 martie în orașul Focșani, cu ocazia judecării procesului lui Corneliu Zelea-Codreanu[2], asasinul defunctului prefect Manciu de la Iași[3], un grup de studenți și alți indivizi au putut, ziua în amiaza mare, să spargă geamurile prăvăliilor evreiești, să nimicească avutul acestor comercianți, să molesteze pe locuitorii evrei, să violeze domiciliul particular al unora și să intre chiar până la Sinagogile noastre, profanându-le și rupând „Tora”, adică testamentul vechi și cele sfinte.

Domnul ministru de Interne să-mi îngăduie întrebarea: cum de este posibil ca în disprețul măsurilor de ordine, care au fost sau trebuiau să fie luate, asemenea orori și fapte de o profundă barbarie, să fi avut loc? Cum de a fost cu puțință ca o mână de oameni să comită asemenea excese de o rară sălbăticie, fără ca organele de ordine și siguranță să fi fost în măsură să intervină și să apere avutul și viața cetățenilor evrei?

Cum de nu a fost cu puțință să împiedicați violarea Sinagogilor noastre și pângărirea Vechiului Testament, sacrosanct iudaismului întreg, și despre care Christos a spus: „N-am venit să-l distrug, ci să-l complinesc”?

Întreb pe d-nul ministru de Justiție, cum de n-a cerut luarea acelor măsuri necesare pentru a împiedica aceste manifestațiuni, manifestațiuni care nu aveau alt scop decât să violenteze conștiința unor judecători chemați să-și dea verdictul fără teamă, fără ură și fără părtinire ?

D-nii miniștri de Interne, Justiție, Instrucțiune și Culte să binevoiască a-mi răspunde ce măsuri înțeleg să ia în viitor pentru ca asemenea acte de distrugere, profanare și molestare să nu se mai repete și pentru a evita ca conștiința acelor chemați să facă dreptate, să nu mai fie violentată.

Îngăduiți-mi ca cu această ocaziune de la această tribună să exprim întreaga durere ce a cuprins sufletul meu la auzul unor asemenea fapte nedemne de civilizația noastră, care în sufletele victimelor lasă amărăciune și dezamăgire, în acelea ale făptuitorilor – remușcarea și sentimentul degradării.

Luând acele măsuri, pe care vi le cer pentru viitor, împiedicând ca asemenea fapte să se mai întâmple, veți face să domnească ordinea, legalitatea și pacea sufletească, baza întregii noastre structuri de civilizațiune, și veți face o bună operă de păstorie sufletească, punând pe acei care nu-și dau seama de ceea ce fac astăzi la adăpostul degradațiunii și a căinței de mâine”.

Subsemnatul vă comunică textul acestei comunicări, ce s-a făcut cunoscut și d-lor miniștri de Interne, Justiție și Culte.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar General
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 564/1925, f.10*)

[1] Yehuda Leib Țirelsohn (1859-1941), șef-rabin al Comunității evreilor din Basarabia din 1908 până la moartea sa, lider al mișcării ultraortodoxe “Agudat Israel” din Chișinău, imediat după marea unire (din 1920), adept al sionismului, un veritabil gânditor și erudit, care a avut un rol fundamental în realizarea unei rețele școlare israelite de mare eficacitate. Din 1922 a intrat de mai multe ori în Parlamentul României (ca deputat sau senator), luând frecvent și incisiv atitudine contra oricărei manifestări antisemite. Rămas la Chișinău după anexarea Basarabiei de către URSS, a fost răpus cu ocazia pogromului din 6 iulie 1941, când s-au lansat bombe de către aviația germană asupra orașului.

[2] Este vorba de procesul intentat lui Corneliu Zelea-Codreanu în urma asasinării prefectului de poliție Manciu, la Iași. Datorită și acestor evenimente descrise în documentul de față, procesul va fi strămutat la Turmu Severin, unde vinovatul va fi totuși achitat. În acest an, 1925, Zelea-Codreanu va reveni însă la Focșani, pentru a face nunta cu Elena Ilinoiu, pe 14 iunie.

[3] Imediat ce a ajuns la Cluj vestea asasinării lui Manciu, studenții ardeleni au făcut o manifestație de simpatie cu Corneliu Zelea-Codreanu, trimițându-i totodată o telegramă de solidarizare; cf. „Acțiunea Românească”, Cluj, I, 1924, nr.1 (1 noiembrie), p.15.

Iași, 10 aprilie 1925

Domnule Ministru,

Am onoare a vă raporta cele următoare cu privire la ancheta cu care m-ați însărcinat relativ la plângerile studenților evrei asupra modului cum au loc examenele de chimie.

Pentru ca rezultatul acestei anchete să fie în afară de orice suspiciune și lipsit de orice notă de subiectivism am cerut și concursul d-lor profesori dr. [N.] Hortolomei și [P.] Anghel, membri în comisiunea de anchetă a facultății de medicină.

Împreună cu d-niile lor am cercetat după cataloagele aflate la secretariatul facultății modul cum profesorul respectiv a notat atât pe studenții evrei, cât și pe cei creștini la examenul de chimie. Pentru edificarea d-stră dăm aici câteva exemple.

Într-o primă sesiune (1923-24) rezultatele sunt următoare:

Prezenți la examen	[Total]	Admiși	Respiși	Procentul de	
				Admiși	Respiși
Creștini	30	28	2	93.3%	6.6%
Evrei	20	5	15	25%	75%

Sesiunea octombrie 1924

[Prezenți la examen]	[Total]	Admiși	Respiși	[Procentul de]	
				[Admiși]	[Respiși]
Creștini	40	23	17	57.5%	42.5%
Evrei	33	6	27	18.18%	81.2%

Sesiunea ianuarie 1925

[Prezenți la examen]	[Total]	Admiși	Respiși	[Procentul de]	
				Admiși	Respiși
Creștini	15	14	1	93.33%	6.67%
Evrei	17	3	14	17.65%	82.35%

Pe un total de:

[Prezenți la examen]	[Total]	Admiși	Respiși	[Procentul de]	
				Admiși	Respiși
Creștini	85 găsim	65	20	76.47%	23.53%
Evrei	70	14	56	20%	80%

Prin urmare:

Proporția de studenți creștini respinși la examen e de 23.53 la sută, pe câtă vreme aceea a evreilor e de 80 la sută, iar în ultima sesiune cifra aceasta a fost chiar întrecută.

Pentru a vedea dacă acest rezultat nu se datorește eventual unei lipse de pregătire a studenților evrei am cercetat și rezultatele obținute la examenul de anatomie.

Aceste rezultate sunt următoarele:

Prezenți la examen	[Total]	Admiși	Respinși	Procentul	
				Admiși	Respinși
Creștini	50	30	20	60[%]	40[%]
Evrei	45	26	19	57.77[%]	42.23[%]

Precum se vede, deosebirea între evreii și creștinii respinși e fără importanță.

În plus, după informațiile ce le avem, studenții evrei ce au urmat cursul de chimie la facultatea de medicină din Iași, dar care au trecut examenul respectiv la București sau la facultăți străine au obținut cu totul alte rezultate decât acei de la Iași.

Mai edificator încă e rezultatul obținut de studenții evrei la însuși dl. [Corneliu] Șumuleanu înainte de începerea tulburărilor studentești.

Pe un număr de 57 evrei prezenți la examenul de chimie când acesta era un doctorat (1921) găsim 56 admiși și un singur respins.

Din datele ce preced reiese în mod neîndoielnic că rezultatele obținute de studenții evrei la examenul de chimie sunt influențate în mod hotărâtor de un factor străin de cunoștințele acestor studenți în această materie.

Un cuvânt acum asupra atmosferei morale în care examenul are loc. În afară de Iași, excepțional studenții creștini sunt examinați în serii speciale, iar cei evrei de asemenea.

Profesorul examinator apare în fața candidaților (ca și la consiliile profesionale de altfel) cu o cruce cu cârlige la butonieră și o alta la cravată. Se înțelege ușor starea psihică a candidaților în aceste împrejurări.

Nu e de mirat în aceste condițiuni că numeroși studenți evrei au părăsit facultatea din Iași înscriindu-se la alte facultăți din țară sau din străinătate, ceea ce a determinat desigur pagube materiale simțitoare facultății noastre, privând-o de încasarea unui număr de taxe de laborator și bibliotecă.

Astfel fiind faptele, domnule ministru, lăsăm la latitudinea domniei voastre a aprecia dacă, în cazul de față, nu ar fi nimerit a se institui o comisiune din profesorii de la facultatea de științe spre exemplu sau să admiteti studenților interesați să treacă examenul de chimie la facultatea de medicină din București[1].

Decan
Dr. C.I. Parhon

Membri în comisia de anchetă: dr. Anghel, dr. Hortolomei

D-sale, d-lui ministru al Instrucțiunii Publice București.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 498/1925, f.11-12)

[1] Ministrul răspunde că „potrivit legii și regulamentelor în vigoare, ministrul nu poate autoriza ca unii studenți de la o universitate să treacă examene pentru o singură materie la o altă universitate” (*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Învățământul Secundar și Superior, dos.498/1925, f.14*).

133

România
Universitatea din București
Nr. 788 din 14 dec. [1925]

Domnule Ministru,

Am onoarea să vă aduc la cunoștință că Senatul universitar, în ședința sa de la 9 decembrie a.c., a hotărât suspendarea cursurilor la toate facultățile până la 14 decembrie 1925, din cauza mișcărilor studentești începute, urmând a se lua în acest interval toate măsurile pentru a se asigura ordinea în universitate și spre a se distribui cărțile de student care, la trebuință, singure vor permite intrarea în universitate din ziua de luni, 14 decembrie 1925.

Totodată, spre a se evita tulburări probabile, a mai decis ca liberarea cărților de student să înceapă de sâmbătă 12 decembrie după prânz.

Rector
[E.A.] Pangrati

Secretar general
G.I. Chelaru

Domnului ministru al Instrucțiunii.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 495/1925, f.19*)

134

Președinția Adunării Deputaților
No. 815/15 dec. 1925
București

Domnule Ministru,

Domnul deputat B. Straucher, în ședința de la 15 decembrie a.c., a făcut următoarea întrebare:

„Cu toții suntem zilnic martorii scandalurilor unei părți dintre studenții universitari împotriva studenților evrei, excese care au atins un grad atât de sălbatec că până și profesorii universitari în exercitiul funcțiunii lor sunt huiduiți, insultați și chiar loviți, pe când studenții evrei sunt împiedicați cu forța de a lua parte la cursuri[1].

Întreb deci onoratul guvern și pe dl. ministru al Instrucțiunii Publice: sunt ei hotărâți ca să puie capăt acestor rușinoase dezordini ?”

Subsemnatul vă comunică textul acestei întrebări.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar General
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 564/1925, f.19*)

[1] Vezi, de pildă, Mihai Bicleanu, *O victorie – 10 Decembrie 1925 la Iași*, în *Calendarul Românesc pe anul 1926*, p.11-12, unde sunt relatate evenimentele din acea zi, la Iași.

135

Regatul României Universitatea din București

Facultatea de Medicină
No. 4

8 ianuarie 1926

Domnule Ministru,

La 1 februarie a.c., începând lucrările practice de disecție și în conformitate cu punctul 1 din decizia Senatului universitar de la 27 februarie 1925, că: „Ches-tiunea cadavrelor va fi soluționată prin obligarea evreilor de a aduce cadavre la disecție; iar în caz contrariu, evreii nu vor putea diseca”.

Am onoare a vă face cunoscut că la facultate nu s-a adus anul acesta școlar nici un cadavru de evreu, iar cadavrele existente, care sunt în număr de 70, nu sunt suficiente nici pentru lucrările practice ale studenților creștini din anii II și III de studii, în număr de 594, chiar dacă am exclude studenții evrei care și ei sunt 253.

Înainte de a lua o decizie asupra modului de a împărți cadavrele pentru disecție, țin să am și avizul dv., căci după hotărârea Senatului universitar, mă văd forțat a exclude de la disecție studenții evrei și aceasta din dublu motiv: primul, că promisiunea de a mi se procura cadavre evreiești nu a fost ținută; și al doilea, din cauza lipsei de cadavre de care suferim.

În consecință, așteptăm răspunsul dv.

Decan
Mina Minovici

Secretar
G. Săuceanu

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos.441/1926, f.1*)

Regatul României
Ministerul de Interne

Directia Poliției și Siguranței
Serv. Special de Siguranță
No. 541/1926 luna II ziua 9

Domnule Prefect,

Avem onoare a vă face cunoscut că în ziua de 16 februarie curent va avea loc la Curtea cu Juri din Iași judecarea studentului Gh. Urziceanu pentru atentatul ce a comis asupra evreului Grünspan[1].

În acest scop s-au început a lansa printre studenți și populație manifeste pentru solidarizare cu numitul student și din informațiuni în sus zisa zi vor fi manifestațiuni de stradă pentru care au și început mișcări printre studenți.

Anexăm în copie manifestul, rugându-vă a lua cunoștință și dispune în consecință.

Șeful Serviciului
[indescifrabil]

Subșeful Serviciului
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului prefect al județului Cluj.

[Anexă]

Prof. A.C. Cuza, președintele „Ligii Apărării Creștine”
Gh. Urziceanu, student

Frați români și moldoveni!

Anul trecut, la 1 august, jidanul Lehrman, pus la cale de cahalul jidovesc prin jidanul Grünspan, a atentat în mijlocul zilei și în mijlocul orașului Iași la viața iubitului nostru conducător prof. A.C. Cuza, președintele „Ligii Apărării Naționale Creștine”.

Jidanii fiind chemați în fața judecătorilor ca să-și mărturisească mișeleasca lor faptă, la ieșirea lor studentul Gh. Urziceanu a tras patru focuri de revolver asupra jidanului Grünspan, autorul moral al agresiunii.

În ziua de 16 februarie 1926, Curtea de jurați din Iași este chemată a-și spune cuvântul, dacă studentul Gh. Urziceanu este vinovat sau nu de gestul frumos și cavaleresc făcut cu scopul de a apăra pe cel ce de o viață întreagă a propovăduit adevărul încheșat astăzi în cuvintele: „Hristos, Regele, Națiunea”. Studențimea creștină din toată țara a luat act de gestul lui Urziceanu și se solidarizează cu el, cerând juraților achitarea.

De asemenea, toți românii de la mic la mare au aprobat și au fost satisfăcuți suflaște că s-a găsit unul ca Urziceanu, care să-și arate dragostea și devotamentul către un stâlp al românismului.

Noi, studenții și românii de pe toate plaiurile ardeleni, maramureșene și bănățene, care înțelegem să ne apărăm viața contra criminalilor jidani veniți de peste hotare, facem un călduros apel la sentimentele de buni români ai fraților moldoveni și ieșeni și le cerem ca să aducă un verdict de achitare studentului Gh. Urziceanu.

Prin gestul studentului Ionel I. Moța s-a arătat că tinerețea intelectuală a acestei țări știe să pedepsească trădarea.

Prin gestul studentului Corneliu Zelea-Codreanu s-a arătat că tineretul universitar știe să înlăture orice obstacol pus în calea ideii naționale.

Prin gestul studentului Gh. Urziceanu s-a arătat întregii suflări românești că studențimea este devotată celor ce sunt devotați nației lor[1].

Curtea cu jurați din Iași, prin verdictul adus, va face dovadă că este la înălțimea sentimentelor juraților ilfoveni și mehedinteni.

Studențimea clujană și românii ardeleni, maramureșeni și bănățeni.

(*Arh.St.Cluj, Prefectura Cluj*, Pachet 216, doc. 2619/1926)

[1] De comparat textul acestui manifest cu articolul semnat Ion Delapoiună, *Un proces stârnit de jidani*, în „Înfrățirea Românească”, II, 1926, nr. 8 (15 februarie), p.6-7.

137

Domnule Decan,

Încrezători în spiritul de dreptate de care ați dat dovadă în repetate rânduri, noi, studenți în medicină, vă aducem la cunoștință următoarele, rugându-vă să binevoiti a le supune meditării Consiliului profesoral:

Sâmbătă 6 martie cor., ieșind la ora 6 ½ p.m. de la cursul de fiziologie, am fost atacați în mijlocul străzii I.C. Brătianu de câte o bandă de bătăuși – studenți –, în număr de 20, printre care am observat pe d-nii Alexandrescu, Vulpe din anul II, frații Crețulescu și Bicleanu, anul III, și alții al căror nume ne scapă.

O parte din noi am fost grav maltratați, loviți cu bâte, cu *casse-tête*-uri, aruncați la pământ și călcați cu picioarele, iar alții au fost mai ușor contozionați.

În plină stradă, pe neașteptate, am fost atacați de câte 20 de inși, toți înarmați și care ne așteptau distribuiți la mici depărtări, după un plan bine stabilit.

Încrezători în bunul simț și spiritul de dreptate al d-lor profesori de la facultatea noastră și al d-voastră, care îi reprezentați, respectuos vă rugăm să curmați și să găsiți mijloacele pentru evitarea în viitor a unei stări de lucruri care ne jignește adânc sufletește și trupește și care scoțându-ne de sub scutul legilor, după care se cârmuiește facultatea, ne pune la discreția tuturor bătăușilor.

Stăruitor vă rugăm – pentru ca să nu pierdem încrederea în iubiiții noștri profesori și în spiritul care trebuie să anime facultatea de medicină – să faceți să se respecte regulamentele universitare de către acei care pierzând orice simț de omenie și puterea de a-și călăuzi gândurile, ne atacă pentru motivul că frecventăm cursuri la universitate, în plină stradă, înarmați banditește și prin surprindere.

Faceți ca să păstrăm în viitor dragostea pe care o avem pentru Universitatea din Iași și încrederea în adevăratul ei spirit.

6 martie 1926, Iași

M[oise] Pipergal, Ritenberg, Șapirin [Mindha], Wilson Humbert, Victor Camil, Simanovici, Mayer Bercu, Șraer Avram, Șmil Iancu, Lewin I., Winter A.

Domniei sale, d-lui decan al Facultății de Medicină, Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1124, f.14-15*)

138

România
Universitatea din Iași

Rectoratul
No. 356

Iași, 6 martie 1926

Domnule Ministru,

Am onoare a vă aduce la cunoștință că tulburările studențești au început a se manifesta și la universitatea noastră de ieri dimineață, 5 martie 1926. La diverse cursuri studenții au fost împiedicați a asista, iar un grup a depus la Rectorat un memoriu cuprinzând 22 puncte, memoriu semnat de 380 studenți.

Senatul convocat în aceeași zi, răspunzând studențimii, a clasat doleanțele ei în patru categorii:

a) Cele ce nu intră în competența Senatului, din cauza legilor și regulamentelor existente, sau că nu i-au fost prezentate de o autoritate competentă.

b) Cele străine de Universitatea din Iași.

c) Doleanțe care n-au motive a mai fi invocate (deoarece la Iași: Senatul a ridicat toate pedepsele aplicate anul trecut – tot cu ocaziunea tulburărilor – dacă cei în cauză au solicitat clemența; apoi cheștiunea cadavrelor, cea administrativă a căminelor și cantinei) și

d) Doleanțe pe care Senatul principal și le-a însușit și pentru care va interveni.

De asemenea, Senatul hotărând introducerea în universitate a armatei, pentru asigurarea continuării în liniște a cursurilor și lucrărilor în clinici, laboratoare și seminarii, a adresat în același timp studențimii ieșene următorul Apel:

„Senatul universitar, pus în fața unor noi agitațiuni studențești, este silit să constate, în primul rând, că sentimentele bune de care a dat dovadă față de studenți n-au găsit nici un răsnet în unele suflete rătăcite ale acelor care continuă a crede că pot fi obijduiți de autoritatea universitară.

Senatul refuză să creadă că pot să existe revendicări studențești care să nu fi fost mai dinainte cercetate și soluționate totdeauna de Senat, spre cel mai mare folos al studențimii.

Transportarea la Iași a revendicărilor altora ridică studenților ieșeni chiar meritul de a fi cugetat singuri, ceea ce a fost totdeauna mândria studențimii ieșene.

Concepțiunea de grevă, care transformă legăturile dintre studenți și profesori în legături de fabrică către salariați și patroni, este tăgăduirea oricărei legături sufletești între unii și alții.

În consecință, Senatul aduce la cunoștința tuturor studenților că dacă încercările de tulburare a vieții normale a Universității din Iași vor continua, Senatul se va găsi în situația de a nu avea nici un sentiment de îngăduință față de tulburători. Bunăvoința de care a dat dovadă Senatul, acordând în trecut iertări generale, sesiuni de examene și recunoașteri de frecvență, nu mai are de rândul acesta nici un motiv să se mai manifeste. Senatul este ferm hotărât să decidă pierderea întregului an școlar și a sesiunii de examene din octombrie, fără nici o putință de revenire, pentru toți studenții, dacă tulburările vor continua.

În cazul, însă, când se va manifesta și acum teroarea tristă din trecut, a unei minorități turburente, care vrea să impună punctele ei de vedere majorității doritoare de studiu, Senatul așteaptă ca această majoritate să-i impună punctul ei de vedere.

În acest scop, Senatul apelează la judecata cuminte a studenților doritori de studiu, să facă totul pentru ca universitatea să-și continue în liniște activitatea.

Chiar pentru împlinirea revendicărilor naționale este nevoie de o muncă intensă și disciplinată în toate direcțiunile.

Studenții pot face ca Universitatea din Iași să reîntre în vechea tradiție a curențelor sănătoase care au pornit totdeauna de la Iași. Tot studenții însă pot face ca universitatea să-și închidă porțile.

Senatul aduce deci la cunoștința tuturor studenților că dacă până vineri, 12 martie 1926, liniștea nu se va restabili în universitate, ea își va închide porțile definitiv împreună cu căminele și cantina, cu pierderea drepturilor la înscripțiuni și a sesiunilor de examene din iunie și octombrie 1926”.

În conformitate cu art. 25 din Regulamentul de ordine și disciplină universitară, și ca urmare telegramei noastre no. 348/1926, vă rugăm să binevoiți a ne comunica de urgență aprobarea ce vă cerem pentru a putea anunța din timp hotărârea dv. cu privire la închiderea universității cu începere de la 12 martie 1926[1].

Rector
[Al.] Slătineanu

Secretar general
Gh.I. Botez

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice, București.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 463/1926, f.10*)

[1] Prin telegrama expediată pe 10 martie 1926, ora 14, ministrul autorizează Senatul universitar „să ia toate măsurile ce va crede de cuviință” (f.11).

România
Universitatea din București
Nr. 188 din 9 martie 1926

Foarte urgent

Domnule Ministru,

Senatul universitar, întrunit în ziua de 2 martie a.c., și Marele Consiliu al universității, întrunit în ziua de 5 martie a.c., m-au însărcinat să cer guvernului în chipul cel mai stăruitor asigurarea ordinii și protecțiunea studenților pașnici care voiesc să urmeze cursuri.

Măsurile luate în universitate au suprimat orice incident violent aici; dar pe străzi, în puncte nu tocmai depărtate, studenții pașnici și chiar studentele care voiesc să urmeze la cursuri sunt atacați, insultați, amenințați și uneori chiar maltratați în mod brutal.

Această acțiune de terorizare s-a intensificat astăzi, când se încearcă proclamarea grevei studentești în țara întreagă[1]. Trebuie dar să se ia măsuri energice, care să asigure ordinea.

Am intervenit direct la Ministerul de Interne și vă rugăm să sprijiniți și dv., de urgență, cererea noastră. Altfel, universitatea nu poate menține deschise cursurile sale la care vin numai câțiva studenți terorizați, iar marea majoritate sunt împiedicați să-și urmeze în liniște învățătura.

Trebuie să înceteze acțiunea câtorva sute de turburenți care prin brutalitate voiesc să stăpânească cele 17.000 de studenți pașnici ai universității noastre și pe profesorii lor. Neputința de a protegui pe studenții liniștiți va atrage închiderea întregii universități și dv. înțelegeți foarte bine paguba imensă ce va rezulta pentru cultura națională și pentru toți părinții studenților care cu jertfe mari i-au trimis la studii.

Rector
[Ermil] Pangrati

Secretar General
G.I. Chelaru

Domnului ministru al Instrucțiunii.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 463/1926, f.12)

[Rezoluție: „9 martie 1928. Să se intervină de urgență, trimitându-se în copie această adresă Minist. de Interne”. Semnat: C. Angelescu]

[1] Prin „Comunicatul” Uniunii Naționale a Studenților din România se hotărâse grevă generală nelimitată a studențimii din toată țara începând cu luni, 8 martie 1926, până la satisfacerea mai multor revendicări. Chiar de la primul punct se cerea: „Admiterea în universități și școli superioare a studenților străini, în special evrei, să fie făcută în proporție numerică cu populația ce reprezintă”. Doar la punctul 6 (din 19) se cere ca „Studenții mediciști vor diseca numai pe cadavrele coreligionarilor lor”. Punctul 8: „Imediata suprimare a burselor acordate studenților evrei”. („Înfrățirea românească” Organ al „Ligii Apărării Naționale Creștine”, II, 1926, nr.10 din 15 martie, p.9-10).

România
Universitatea din Iași

Rectoratul
No. 406

Iași, 14 martie 1926

Domnule Ministru,

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că Senatul universitar, în ședința sa de la 13 martie 1926, având în vedere că apelul adresat studenților în ziua de 5 martie cor. a rămas fără efect și că tulburările n-au încetat, bazat pe răspunsul d-voastră telegrafic nr. ..., a hotărât închiderea universității din seara zilei de 13 martie 1926, până la noi dispozițiuni[1].

Se vor închide și căminurile și cantina universitară, luni 15 martie 1926, ora 12 din zi, pentru ca până atunci studenții care se adăpostesc aici să aibă timpul material de a pleca.

Orice activitate universitară încetează.

Bibliotecile și cancelariile decanatelor încetează activitatea.

Accelerarea plecării studenților din localitate se va face cu concursul Prefecturii de Poliție, care emite bilete gratuite pentru calea ferată.

Rector
Al. Slătineanu

Secretar general
Gh.I. Botez

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii <București>

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 442/1926, f.2)

[1] Cursurile vor fi redeschise pe 22 aprilie 1926.

România
Universitatea din Iași

Rectoratul
No. 539

Iași, 8 aprilie 1926

Domnule Ministru,

Cunoașteți tristele împrejurări în care Senatul universitar a fost silit să hotărască închiderea universității: un grup de studenți din Iași, însușindu-și revendicările studenților din București, au procedat la bătăi în stradă a tuturor studenților care nu erau de părerea lor, ducând samavolnicia până la lovirea studentelor, scuiparea

lor, ruperea hainelor, fără să menționăm lovirea în masă a studenților negreviști, împiedicarea cursurilor profesionale prin tumulturi chiar în sala de curs și alte brutalități care au scoborât la cel mai jos nivel mișcarea și revendicările studențești.

Senatul universitar este doritor a deschide universitatea, însă această reluare a activității școlare nu poate să aibă loc decât dacă se va garanta atât profesorilor, cât și studenților doritori de a urma cursurile, liniștea necesară cursurilor și chiar siguranța persoanelor.

Pentru aceea, înainte de a hotărî deschiderea universității, Senatul vă roagă să binevoiți a comunica subsemnatului de urgență dacă se pot deschide cursurile universității, având garanția că armata, poliția și parchetul vor asigura liniștea, deoarece în trecut Senatul a avut dezamăgiri în această privință.

Rector
Al. Slătineanu

Secretar general
Gh.I. Botez

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 463/1926, f.19)

142

Facultatea de Medicină Iași

Laboratorul de Patologie Externă
No. 9/12 iunie 1926

Domnule Decan,

La adresa d-lui rector cu no. 1098, trimisă comisiei de disciplină pentru a ancheta cazul studenților eliminați, subsemnații, după ce în mai multe rânduri prin deosebite afișe am chemat spre a depune atât pe cei acuzați de bătaie, cât și pe reclamânți, fixându-le un termen, am ascultat numai câțiva din cei acuzați.

Aceștia ne declară că cei mai mulți dintre ei nu se recunosc vinovați de a fi făcut parte din banda de bătăuși, deoarece chiar lipseau din localitate, după cum arată deosebitele cereri alăturate și înaintate Rectoratului.

De asemenea, am ascultat pe dl. inspector Clos, care ne-a declarat că în afară de cei doi studenți văzuți de către dânsul că maltratau pe colegii lor, și care au fost arestați, nu a văzut pe alții lovind.

În ce privește pe studenții reclamânți, ei nu s-au prezentat în fața comisiei de anchetă la nici o chemare, în schimb însă au prezentat alăturatul memoriu semnat de dânsii, prin care declară că retrag cererea înaintată pentru pedepsirea colegilor lor, și dorind a face să dispară orice cauză de discordie dintre ei, roagă a se ridica pedeapsa ce li s-a dat.

Subsemnații, neputându-ne pronunța din această incompletă anchetă asupra vinovăției sau nevinovăției studenților incriminați, avem onoarea a vă restitui do-

sarul la care adăugăm ultimul memoriu al studenților evrei, rugându-vă a-l înainta Senatului universitar pentru a se pronunța.

Dr. P. Anghel

[indescifrabil]

[Anexă]

Domnule Decan,

Subsemnații studenți ai anului II de medicină, bătuți cu ocazia grevei studențești și semnatori ai unui memoriu prin care reclamăm pe acei văzuți de noi în rândurile molestatorilor, avem onoarea să vă aducem astăzi la cunoștința domniei voastre următoarele:

În urma declarației studenților [Gh.C.] Alexandrescu, [Mihai] Bicleanu, [Emil V.] Samson și fraților Crețulescu[1], că regretă purtarea avută față de noi. În urma promisiunii susnumiților studenți că în viitor se vor feri de asemenea acte și dorind a face să dispară orice cauză de discordie între noi, retragem cererea înaintată pentru pedepsirea lor și vă rugăm să binevoiiți a ridica măsurile pe care le-ați publicat și a le reda drepturile de care i-ați lipsit.

Primiți, domnule decan, asigurarea profundului nostru respect.

Ritenberg E., Wilson Humbert, Camil Victor, Șapirin Mindha, Șraer Avram, I. Lewin, Șmil Iancu, Mayer Bercu, Pipergal Moise, Simanovici, Winter A.

Domniei sale, domnului decan al Facultății de Medicină Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1124, f.2-3*)

[1] Este vorba de Ion și Vasile I. Crețulescu, ambii studenți la medicină în anul III.

143

Societatea „Junimea Medicală”

Autorizată de Senatul Universitar
Sediul: Fundația Mina și Aron Schuler
București, str. Sf. Ioan Nou no.45
No. 216

12 n[oiembrie]brie 1926

Domnule Prefect,

Avem onoare a vă înainta aici alăturat, în original și câte trei copii, declarațiile colegilor noștri: Israel Samuel, Calman Pachter, Waldstein Mauriciu, Cordonski Isac, Dermer A., Weintraub Alexandru, Bichel Lazăr, Kern Heim, Herman [D.] Leon, care au fost loviți și maltratați în localul facultății de medicină, pe bulevard, în fața facultății, rugându-vă să binevoiiți a lua măsurile ce veți crede de cuviință.

Declarația colegului Calman Pachter o trimitem numai în copii, căci singurul exemplar în original a fost înaintat de noi onor decanatului facultății de medicină.

Primiți domnule prefect asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Președinte
Bickel Lazăr

Secretar general
Salokai

P.S. Declarația colegului Dermer A. o trimitem asemenea în copie, căci originalul a fost înaintat onor Decanatului facultății de medicină.

D-sale, domnului prefect al Poliției Capitalei.

[Anexa 1]

Declarație

Subsemnatul drd. I. Cordonski, absolvent al facultății de medicină, părăsind ieri amfiteatrul mic, unde s-a ținut examenul de igienă cu dl. profesor [D.] Mezincescu, am fost atacat de mai mulți indivizi ce nu i-am putut identifica în întuneric, fiind lovit în nas. M-am ales pe urma acestei agresiuni cu o plagă destul de mare pe nas și cu o echimoză în aceeași regiune.

Iar în 15 octombrie seara am fost lovit de vreo 20-30 de indivizi și gonit pe stradă.

Drd. I. Cordonski

Buc., 12/XI/1926

[Anexa 2]

Declarație

Subsemnatul Dermer A., student în anul preparator al facultății de medicină, declar că la ieșirea de la cursul de fizică [biologică] al d-lui conferențiar dr. [C.] Mihăilescu, astăzi 11 noiembrie 1926, ora 9 a.m., am fost pălmuit și bătut de către un grup de colegi creștini, printre care și studentul Lucescu, absolvent al anului preparator din acest an.

Grupul era format în majoritate din studenți căzuți la examenul anului preparator, iar bătaia s-a petrecut chiar la ieșirea din amfiteatru, deci pe sălile facultății.

Dermer A.
Student anul preparator
Sf. Ion Nou

[Anexa 3]

Declarație

Subsemnatul, absolvent, ieșind de la facultate în seara zilei de 30 octombrie, pe la orele 6 și un sfert, imediat ce am ieșit pe poarta facultății de medicină, am fost ajuns de un grup de studenți pe Bulevardul Independenței și bătut, lovit fiind la cap și în spate.

Primiți vă rog asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Cu stimă,
Alex. Weintraub
Absolvent al facultății de medicină

[Anexa 4]

Declarație

Subsemnatul, Kern Haim, absolvent al facultății de medicină, pe când părăseam facultatea în seara zilei de 11 cor. de la teza unui coleg am fost înconjurat de un grup de studenți în curtea facultății, lovit brutal cu pumnii, reușind să scap numai refugiindu-mă în facultate.

Sus citații studenți au continuat să staționeze la poarta facultății, așteptându-mi plecarea. Numai sosirea jandarmilor i-a determinat să plece.

București, 12 noiembrie 1926

H. Kern

[Anexa 5]

Declarație

Subsemnatul, Israel Samoil, student al facultății anul III, declar că ieri, 11.XI.1926, pe la orele 2 și un sfert, urcând scara din aripa stângă ce duce de la subsol spre parter, am fost întâmpinat de Manolescu și Teodorescu, ambii din anul preparator, repetenți în urma examenelor din sesiunea oct. 1926.

Teodorescu mă întreabă dacă sunt de religie creștină și înainte de a-i fi putut da răspuns mi-a dat o lovitură puternică în nas în urma căreia lovituri am căzut în nesimțire și apoi ridicat de un alt coleg. Din cauza loviturii primite, oasele nazale mi-au fost fracturate.

Israel Samoil

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 463/1926, f.40-49)

Domnule Decan,

Subsemnații, studenți evrei de anul I ai Academiei Regale de Drept din Oradea, în ziua de 15 decembrie 1926, orele 6 p.m., când ne-am prezentat la curs am fost maltratați și goniti de către ceilalți colegi. În acea credință că aceste nereguli sunt spontane și trecătoare și conduși de dorința ca liniștea și starea legală să se restabilească pe calea cea mai pașnică și colegială, unul dintre noi și în ziua de 16 decembrie s-a prezentat la curs, însă și el a fost gonit fără să i se întâmple altceva.

Subsemnații totdeauna am fost și suntem cuprinși de dorința de a deveni buni cetățeni ai României și acum deodată ni se închide calea. Nu vrem să ne servim de nici un mijloc legal sau ilegal în rezolvarea problemei actuale. De aceea, venim cu tot respectul și insistență a vă ruga:

Să binevoitiți a lua măsurile necesare și dacă e cu putință exclusiv pașnice pentru restabilirea ordinii anterioare, ca să putem frecventa cursurile mai departe regulat. Suntem convinși că în urma acestora starea de bună înțelegere colegială, cel puțin în măsura în care a existat până acum, se va restabili iarăși între noi.

Primiți vă rog domnule decan asigurarea deosebitelor noastre considerațiuni.

Cu perfectă stimă[1]

Domniei sale, domnului decan al Academiei Regale de Drept Oradea.

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 81, f.4*)

[1] Urmează 21 semnături, printre care descifrăm: George Pogany, Fehér Andrei, Schwartz Dionisie, Erbstein Ladislau, Ludovic Klein, Roth Eugen, Gyarmathi Emeric, Havos Francisc, Brüll Ioan, Blum Eugen, Antal Paul, E. Székely, Schlesinger Iosif, Krausz Maximilian.

Președinția Adunării Deputaților

No. 730/16 dec. 1926

București

Domnule Ministru,

Domnul deputat Alex. Mavrojani[1] în ședința de la 15 decembrie a.c. a făcut următoarea comunicare:

„Din cele scrise în ziare am aflat că zilele trecute la universitatea din capitală și în special la facultatea de medicină ar fi avut loc unele incidente regretabile printre studenți.

Pentru că ne temem ca aceste incidente să nu fie începutul unui preludiu unor serii de agitațiuni care ar tulbura din nou viața noastră universitară și care dacă ar

dăinui ar fi fatale prin variatele lor consecințe, îmi permit a ruga pe domnul ministru al Instrucțiunii Publice să binevoiască a relata acestei onorate Camere: 1) Care este adevărul în această chestiune; 2) Dacă nu s-au exagerat faptele petrecute și care sunt măsurile ce d-sa înțelege a lua pentru păstrarea prestigiului universităților noastre și pentru împiedicarea în viitor a acestor conflicte, restabilindu-se ordinea și liniștea ce trebuie să domnească la aceste instituțiuni”.

Subsemnatul vă comunică textul acestei comunicări.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 518/1926, f.12*)

[1] Alex. P. Mavrojani (n. 1885) era avocat, iar deputat a ajuns în calitatea lui de vicepreședinte al organizației de Caliacra a Partidului Național Creștin.

146

Domnule Decan,

În ziua de 15 decembrie 1926, orele 6 p.m., studenții în drept de confesiune evreiască au fost goniți și maltratați de ceilalți colegi ai lor la Academia de Drept Regal din Oradea din sala anului I. Studentul George Pogany, fiul subsemnatului dr. Iuliu Pogany, avocat domiciliat în Oradea, Piața Mihai Viteazul no. 10, a venit cu câteva minute după acest incident și a fost și el gonit, fără ca să fie bătut. Altă zi, în ziua de 16 decembrie 1926, orele 4 p.m., din nou a încercat studentul Pogany să îndeplinească obligațiunea sa școlară prezentându-se în sala anului I. Din nou a fost gonit.

Domnule decan! Eu nu știu dacă motivele acestor nereguli este politica, naționalismul exagerat sau sentimentele extrem înverșunate ale studenților, știu însă atât, că eu de ani de zile am contribuit și contribuiesc cu sânge și cu banul sudorinic la susținerea acestei Academii Regale, știu atât, că eu, dr. Iuliu Pogany, încă pe acele vremuri, când studenții actuali erau încă copii mici, am suferit persecutări de către fostul regim unguesc pentru sentimentele mele românești, la care am fost mândru, când aceste sentimente aduceau pericole asupra capului acelor îndrăzneți, care nu le ascundeau.

Știu atât, că deși născut fiind din părinți evrei, mă numesc și mă țin evreu, totuși nu există în această țară ființă de om care să fie mai bun român decât eu. Știu atât, că încă înainte de ce armata noastră glorioasă a cucerit aceste plaiuri strămoșești, eu funcționând aici în calitate de avocat, am fost totdeauna protectorul și apărătorul țaranului român, pentru că cea mai mare parte a clienților mei s-au recrutat și se recruta și azi din comunele rurale pur românești, știu atât, că sub durata războiului mondial, în calitate de locotenent al regimentului IV honvezi, mulți

preoți, învățători și țărani români și-au scăpat viața prin protecția mea. Fapte care le pot proba cu sute și sute [de] români din județul Bihor.

Și eu, care de mic copil am stat sub creșterea preoților români și mi s-a injectat în sufletul meu și în fiecare atom al sângelui sentimentele românești, când îmi dau toată năzuința ca și din băiatul meu să fac un român, cel puțin atât de bun cum sunt eu, prin acest fel de nereguli sunt împiedicat de către tinerimea care se numește română și care înțelege – așa se vede – [că] a fi român înseamnă nerespectarea legilor și călcarea drepturilor altor cetățeni români cinstiți.

Dar nu numai în calitate de tată al unui student, ci în primul rând ca bun român îmi ridic cuvântul protestatar contra astorfel de proceduri, căci nu se poate admite în special la unghiul apusean al țării, unde contactul cu popoarele culte apusene este mai nemijlocit și orice nereguli se răspândesc în străinătate răstăl-măciți, comiterea astorfel de acte.

Sunt convins că majoritatea studențimii nu se identifică cu autorii neregulilor și este de aceeași părere cum sunt și eu și chiar din acest motiv viu cu tot respectul a vă ruga:

Să binevoiti a lua energice măsuri pentru sistarea acestei situații și pentru ca studenții de orice confesiune să se poată prezenta la prelegeri îndeplinindu-și datorința școlară. Țin să amintesc că în sensul similar am depus cereri și la onor. Minister de Interne și Instrucțiune Publică și sunt decis ca în caz de nevoie să viu personal și să înaintez umilita mea cerere la scabelul <scarabeul> Tronului.

Primiți vă rog domnule decan asigurarea deosebitelor mele considerațiuni.

Cu perfectă stimă
Dr. Iuliu Pogany
Avocat

Domniei sale, d-lui dr. Iacob Lazăr, decanul Academiei Regale de Drept Oradea.

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 81, f.3*)

Regatul României

Prefectura Județului Bihor
No. 2007/[1]926 conf[idențial]

Domnule Decan,

În ziua de 22 decembrie a.c., ni s-a prezentat o delegațiune din mai mulți părinți ai studenților, de religie evreiască, de la Academia de drept din Oradea, conduși de domni rabini Fuchs Benjamin și dr. Kecskeméti Leopold[1], reclamând că studenții români au insultat și bătut pe mai mulți studenți evrei, scoțându-i de la cursuri.

Numita delegațiune ne-a cerut intervenția, ca în viitor să nu mai obvină astfel de cazuri, cât pentru cazul întâmplat, studenții evrei să primească satisfacție.

Cu onoare vă relatăm cazul, rugându-vă să binevoiți a ne comunica situațiunea reală, ca să avem o icoană fidelă asupra chestiunii.

Oradea, la 24 decembrie 1926

Prefect
[indescifrabil]

Pt. Șeful Serviciului
[indescifrabil]

D-sale, domnului decan al Academiei de drept, Oradea

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 81, f.1*)

[1] Benjamin Fuchs (1876-1936) a fost rabin ortodox al Oradei între 1918 și 1936, ca succesor al tatălui său (Fuchs Mór), iar Leopold Kecskeméti (1865-1936) era rabin neolog (1890-1936), profund atașat de cultura maghiară, sub oblăduirea lui ridicându-se la Oradea o Sinagogă după modelul celei din Nürnberg, dotată și cu orgă.

148

Direcția Poliției și Siguranței Generale a Statului

3 februarie 1927

Notă

Inspectoratul General de Siguranță Constanța raportează următoarele:

În legătură cu incidentele antisemite și cu perchezițiile executate de autorități militare la sediul U.E.R. din București și la domiciliul d-lui doctor [W.] Filderman, președintele acestei organizații, au avut loc *consfătuiri intime între conducătorii diverselor organizații evreiești din Vechiul Regat, cu care prilej s-a decis organizarea în întreaga țară de secții ale „Clubului Național Evreiesc”*.

Deși U.E.R. va rămânea deocamdată în afară de club, *din motive de oportunitate*, totuși ea va da concursul acestei noi organizații, menită să strângă pe evrei, politicește, într-o forță unică, cu scop ca la viitoarele alegeri să poată intra în Parlament un număr de deputați și senatori evrei[1], fără obligații politice față de celelalte partide românești creștine.

În fruntea inițiatorilor „Clubului Național Evreiesc” se află deputatul Mayer Ebner[2] și întregul grup din jurul ziarului evreiesc „Renașterea” din capitală. În Galați comitetul provizoriu al „Clubului Național Evreiesc” se compune din avocat D. Schachter, I. Klein, inginer Schein și H. Iancovici.

Clubul are de scop să înceapă o mare propagandă filosemită bazată pe date științifice și religioase, să ajute pe studenții evrei – care din cauza agitațiilor nu-și pot urma cursurile la universitățile noastre – ca să plece și să-și continue cursurile

la universitățile străine, precum și să cimenteze spiritul național evreiesc, pentru a facilita emigrarea evreilor în Palestina.

Clubul Național Evreiesc a împrăștiat deocamdată în zeci de mii de exemplare o broșură conținând discursul la mesajul deputatului doctor Mayer Ebner, din 15 decembrie 1926[3].

Din informații complementare rezultă că această organizație se va transforma mai târziu în Bloc Național Evreiesc.

Comunicat d-lor: PRM, MISG, SSP.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 73/1927, f.3*)

[1] Vezi volumul *Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919-1940). Documente (extrase)*, coord. Ion Șerbănescu, București, Edit. Hasefer, 1998.

[2] Mayer Ebner (1872-1955), avocat și om de presă, unul din liderii importanți ai comunității evreiești și ai sionismului din Bucovina. Din 1926 devine de mai multe ori deputat și senator în Parlamentul României. Aflat în 1940 în vizită în Palestina, nu mai revine în țară datorită ocupării Bucovinei de către trupele sovietice, fiind martor mai apoi la fondarea statului Israel.

[3] Textul în „Monitorul Oficial”, nr. 21 din 11 ianuarie 1927, p.402-405, reprodus în vol. *Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919-1940). Documente (extrase)*, coord. Ion Șerbănescu, București, Edit. Hasefer, 1998, p.102-107.

149

Direcția Poliției și Siguranței Generale

16 februarie 1927

Notă

În cercurile evreiești se observă o vie mișcare din cauza evenimentelor la ordinea zilei. În capitală, la Facultatea de Medicină și la Academia de Înalte Studii Comerciale agitațiile antisemite au reînceput.

La o adunare la C[âmpul] Lung (Bucovina), dl. deputat Paul Iliescu[1] a predicat alungarea evreilor cu forța din țară, rugând totodată ca populația să asiste în număr mare la procesul lui Totu, cerând achitarea elevului Totu, care a ucis pe evreul Falik[2].

În procesul dezordinilor din Piatra Neamț, unde pe banca acuzării au fost 15 evrei, avocatul Naftalisohn s-a retras din instanță din cauză că i s-a respins contradovada cu martori, care nu se respinge în penal[3].

Toate acestea, spun evreii, vor da loc în străinătate la o nouă campanie contra țării, dușmanii României căutând să profite de aceste evenimente.

Comunicat domnilor: PRM; MISG; MIP.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 73/1927, f.24*)

[1] Paul P. Iliescu (n. 1884), ca avocat, a fost apărătorul studenților antisemiți în cazul proceselor acestora de la Iași, Focșani, Turnu Severin și București. Ca deputat, invocat aici, a fost ales pe listele lui A.C. Cuza, pentru ca mai apoi să intre în Parlament pe listele Partidului Național-Țărănesc.

[2] Este vorba de asasinarea din motive strict antisemite a elevului de liceu David Falik de către Nicolae Totu. În urma procesului desfășurat la Cernăuți, Totu a fost achitat. Vezi Lya Benjamin, *Paradigma Falik-Totu sau cum s-a transformat un fapt cotidian într-un caz de asasinat politic*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, II, 1997, p.187–200.

[3] „Direcția Poliției și Siguranței Generale. 19 februarie 1927. Notă. Brigada de Siguranță Piatra Neamț raportează: în ziua de 18 februarie a.c. s-a dat hotărârea următoare în procesul agresiunii din Piatra Neamț. Condamnații sunt: Sami Leibovici, Sami Daniel, Itic Iacobi, Mendel Leibovici, Avram Leibovici, Buhăr Sigler, David Daniel, Aron B., Katz Max, Haimovici Bercu, Pincu Iacobi, Rubin Șoifer, Leon Leibovici, la câte 2 ani închisoare corecțională; Idol Schor, Iancu Șiler, Solomon Moise, Avram Polek, la un an închisoare corecțională și Ghidali Volf și Itic Siler la 6 luni închisoare corecțională, și toți să plătească solidar elevului Herghelegiu 2 milioane despăgubire, elevului Hudici 1 milion și elevului Bălănescu 1 milion. S-a respins ca nesustinută cererea institutorului I. Crețulescu”. (*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției*, dos. 73/1927, f.28)

150

Direcția Siguranței Generale

24 februarie 1927

Notă

În cercurile evreiești se observă o vie indignare din cauza achitării la Câmpulung a lui [N.] Totu, cu tot rechizitoriul procurorului, care a arătat ce fel de elev a fost acuzatul, care a rămas repetent de câteva ori etc., așa că dânsul era chemat să războvească studențimea din Cernăuți, jignită de studenții minoritari.

În același timp, la Piatra Neamț, zic evreii, sunt greu condamnați un număr de negustori evrei, pentru că au bătut niște studenți creștini, care au aruncat cu pietre în Sinagogă, în timpul slujbei.

Aceste sentințe, se mai spune, vor da loc la multe atacuri contra țării, în străinătate fiind destui dușmani care așteaptă asemenea momente. Faptul că d-l prim-ministru general Averescu ar fi cerut dosarele acestor procese, în cercurile evreiești se spune că este o simplă iluzie, că nimic nu se poate îndrepta. Totul rămâne achitat, iar evreii din Piatra Neamț vor mai avea de umblat. S-ar fi cerut aceste dosare pentru a se face o atmosferă în opinia publică evreiască prea jignită.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; SSP; MEXT; DIR. G-rală; Presei.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției*, dos. 73/1927, f.31)

Direcția Poliției și Siguranței Generale

11 martie 1927

Notă

Inspectoratul General de Siguranță Constanța raportează:

Ziarul bulgar „Utro” publică în numărul de la 28 februarie a.c., sub titlul *România și evreii*, următorul articol: „Dl. Crisicu, atașat de presă la Legația Română din Sofia, ne trimite copia unei scrisori adresată de primul ministru român generalul Averescu președintelui comunității israelite Ilenois <Illinois> (America). În această scrisoare, după ce se arată că în ultimul timp presa europeană înregistrează persecuțiile dezlănțuite contra populației evreiești din România și chiar unele pogromuri, se arată în mod categoric că niciodată asemenea persecuții sau pogromuri nu s-au produs în România. Nu sunt adevărate nici zvonurile despre evenimentele sângeroase din Chișinău și Călărași, despre profanare de biserici, opriri de trenuri etc. Au fost numai incidente cu caracter personal. Evreul David Falik a fost împușcat de un elev român, de asemenea din motive de ordin personal. Dacă evreii din străinătate invocă achitarea criminalului, pot să enumăr multe cazuri în care jurații din statele occidentale au procedat identic. Generalul Averescu adaugă în scrisoarea sa că în Partidul Poporului sunt foarte mulți membri evrei, dintre care unii parlamentari. În anul 1920 s-a comis un atentat cu bombă în Senatul român, cu care ocazie au fost omorâți un ministru, doi episcopi și doi senatori. Toți atentatorii, împreună cu conducătorul lor principal Max Goldstein, au fost de naționalitate israelită[1]. Atunci nu s-a gândit nimeni în România să solidarizeze populația evreiască cu acest atentat, iar atentatorii au fost pedepsiți ca criminali, iar nu ca evrei”.

Este de notat că această scrisoare, trimisă de atașatul presei române de pe lângă Legația din Sofia, a fost înregistrată numai de ziarul „Utro”, pe când celelalte ziare au omis să o publice, dovada lipsei de obiectivitate în campania de ponegrire ce au întreprins contra României.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; SSP; MEXT; DIR; GEN; Presei.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 73/1927, f.47*)

[1] Este vorba de atentatul din 8 decembrie 1920, organizat de Max Goldstein (1898-1924), cu ajutorul lui Leon Lichtblau și Saul Osias, la clădirea Senatului, în urma căruia și-au pierdut viața D. Greceanu (ministrul Justiției), episcopul greco-catolic Radu Demetriu (senator) și Spîrea Gheorghiu (senator), iar mulți alții au fost răniți.

152

Direcția Poliției și Siguranței Generale

12 martie 1927

Notă

Inspectoratul General de Siguranță Cernăuți raportează următoarele:

În ziua de 2 ianuarie cor. a avut loc în Cernăuți o întrunire publică la care au asistat 800 de persoane, toți evrei. La ordinea zilei: situația politică din Parlament și evreii. A prezidat dl. dr. deputat Mayer Ebner, spunând că în Parlament susține cauza evreilor, luptând din răspuțeri contra domnului [A.C.] Cuza. Spune că și-a riscat până și viața ca să stea de vorbă cu dușmanul națiunii. A mai spus că la cot cu dl. Cuza mai este în Parlament încă un dușman al evreilor, dl. [Corneliu Zelea-] Codreanu (strigăte „jos cu el”, alții au strigat „prietenu lui Sbiera”); termină spunând că într-o convorbire avută cu d-l ministru [O.] Goga, luându-se în discuție scandalul petrecut la Cernăuți, când elevii evrei au bătut pe profesori, d-l ministru a spus că nu toți evreii pot fi făcuți responsabili.

A vorbit apoi senatorul Karl Klüger[1], care de asemenea a arătat cum a intervenit pentru soarta evreilor în Senat. Conchide spunând că uniți trebuie să lupte contra oricărui guvern care ar căuta să-și bată joc de prestigiul și existența poporului evreu.

Ia apoi cuvântul dl. Marcus Krammer, care în mod foarte agitat a spus că zilnic se iscodesc împotriva evreilor din Bucovina fel de fel de calomnii, crezându-se că prin modul acesta evreii vor fi discreditati în străinătate și faptul este tocmai contrar, întrucât toate țările s-au convins că evreii sunt loiali. Termină spunând că dacă românii vor ca ei să fie buni cetățeni, apoi și guvernele să-și facă datoria față de ei și să le dea drepturile de cetățeni, ca și românilor, să-i aprecieze și să-i țină în frâu pe antisemiții garantându-le liniște și siguranță.

În această întrunire s-a observat cunoscutul provocator Sanderling, printre evrei, dar n-au observat prin public vreun cuzist ca să-l ia la bătaie.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; SSP.

(Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 73/1927, f.53)

[1] Este vorba de avocatul Karl Klüger (1875-1943).

153

Direcția Poliției și Siguranței Generale

18 martie 1927

Notă

Inspectoratul de Siguranță al Basarabiei raportează, ca urmare la cele comunicate, următoarele asupra ședinței consiliului municipiului Chișinău:

În seara de 16 cor., [la] ședința consiliului comunal a luat parte și dl. colonel american [L.G.] Ament. D-l Sebastian Teodorescu, primarul municipiului, după ce i-a urat bun sosît, [colonelul Ament] a arătat membrilor consiliului că d-sa este venit în Basarabia pentru a vedea progresul pe care l-a făcut Basarabia sub noul regim.

D-l colonel Ament spune: „de o bucată de vreme se duce o vie campanie în America în contra țării dvs. din cauza chestiunii evreiești, căci toate ziarele sunt pline cu informații că evreii sunt maltratați în România. Am venit din America ca un observator imparțial, să văd veracitatea acuzațiilor care s-au adus”. „Am cunoscut România în 1919 și de atunci am luat contact mai strâns cu populația românească, în special cu cea evreiască, și acuzațiile aduse în urma celor constatate până astăzi nu sunt de crezut”; căci până acum – a spus d-l colonel Ament – nu a fost posibil să găsească un fapt care să îndreptățească această campanie și ar dori să aibă și impresiile membrilor consiliului comunal, ca să-și facă o idee justă.

Marele rabin Țirelsohn: „Cred că pentru acest scop trebuie să facem o ședință secretă. Dacă doriți să faceți anchetă, eu cred că așa ar trebui făcut”.

D-l dr. Smadu[1]: „Într-o ședință secretă niciodată nu se spune adevărul, ci numai la lumina zilei. Dvs. trebuie să luați notă că aproape jumătate din numărul consilierilor aleși sunt de confesiune mozaică și din acest fapt veți înțelege îngăduința poporului român pentru toate minoritățile și în special pentru evrei”.

D-l colonel Ament spune că nicăieri, nici în America, nu există o ședință secretă pentru asemenea chestiuni. Sunt aici reprezentanții tuturor minorităților în consiliul comunal și să spună verde în față ceea ce au de spus, pentru a se putea să li se dea replica.

Dl. Țirelsohn: crede că chestiunea este foarte importantă și nu se poate vorbi în public. „Am fapte despre care vreau să vorbesc și cred că ar fi mai bine și mai onorabil ca să fie făcută așa. Dacă nu voiți să vorbesc în ședință secretă, o simplă audiență ar fi suficient. Mergem într-un cabinet acum și am să vorbesc ceva foarte important. Vă rog să credeți că evreii sunt o populație loială și dacă sunt abateri, nu sunt din partea noastră”.

D-l [Alexandru] Eberwain, director la școala comercială [de băieți], cere ca toate informațiile pe care le dă marele rabin să fie date în auzul tuturor, pentru ca să i se poată răspunde.

D-l colonel Ament: „nu vreau nici o convorbire secretă de nici un fel, iar cine are ceva de spus nu are decât să le spună în ședință”.

D-l Rosenhaupt, avocat, consilier: „Fiindcă vrea să aibă informații în forma lor adevărată, voi da câteva lămuriri d-lui Ament. Eu m-am născut, am crescut și trăit în Țara Românească. Adevărul adevărat este acesta: în consiliul comunal din Chișinău, din 36 de consilieri, 18 sunt evrei. Ceea ce înseamnă că evreii se bucură de plenitudinea drepturilor lor politice. Dacă până în 1918 evreii din Vechiul Regat nu au avut drepturi de cetățeni, care erau legate de chestiunile interne, poate cu oarecare legături de ordin extern, în 1918 însă guvernul român a acordat tuturor evreilor din Țara Românească aceleași drepturi ca și românilor. Aceleași lucru și în Basarabia. De când au venit românii li s-au acordat evreilor ca și celorlalți cetățeni aceleași drepturi fără nici o excepție. În ce privește tratamentul, toate legile, toate regulamentele, toate dispozițiile și toate ordinele care se dau nu conțin nimic care să facă vreo deosebire între cetățenii evrei și ceilalți. Va să zică nici un fel de excep-

ție nu se face din punct de vedere oficial și administrativ și nu există absolut nici o deosebire între evrei și creștini”.

D-l colonel Ament: „Opinia publică americană a fost foarte mult intrigată de neconținutele istoriei de atrocități comise în Basarabia”.

D-l Rosenhaupt: „Sunt informații că s-ar fi comis atrocități nu numai față de evrei, dar și față de restul populației, și aceasta trebuie să fie din sursa unor persoane interesate. De atrocități nu se poate vorbi. A fost altceva: din 1922 a pornit o mișcare răzleață, nicidecum oficială, din partea unei părți a tineretului, care a fost atârțată de câțiva oameni care caută să pescuiască în apă tulbure, asupra cărora a avut mare influență dușmanii țării, care au căutat să-i întărească contra tineretului studios de religie mozaică și contra restului populației evreiești. Această mișcare nu a pornit din partea păturii conducătoare românești, nici din partea poporului român, ci din partea unui corp anumit, mișcare care pe urmă, prin propagandă, a luat oarecare proporții; dar aceste proporții nu au putut să ducă la atrocitățile de care s-a vorbit, nici în Chișinău, nici în alte părți. Aceasta este ceva cu totul exagerat. Au fost multe incidente neplăcute, regretabile, pe care autoritățile s-au silit să le exprime și într-o măsură oarecare au reușit. Încă poate să se mai ivească, dar în nici un caz nu se poate spune că s-au comis atrocități, ci sunt numai incidente cu caracter izolat”.

D-l colonel Ament întreabă pe marele rabin Tîrelsohn dacă este de aceeași opinie cu vorbitorul. Evitând să răspundă clar, dl. Tîrelsohn răspunde: „Da, am auzit ce a spus d-lui”, însă cu un aer foarte încurcat și șovăielnic.

D-l colonel Ament: „se spune că în toate școlile, elevii sunt supuși la o oarecare restricție”.

D-l Eberwein: „Eu sunt director de școală comercială și peste tot se primesc fără nici o restricție, fără nici o deosebire. În afară de școlile statului, au și școli confesionale. În școlile statului, oricine poate să intre fără nici o piedică. Universitate nu avem, ci numai o facultate de teologie”.

D-l Rosenhaupt: „În ce privește chestiunea, dacă elevii sunt molestați, să se exagereze ar fi o crimă. În unele părți au fost cazuri izolate, când școlarii au fost molestați de colegii lor, dar aceste fapte nu au fost niciodată încurajate, ci au fost întotdeauna reprimite de autorități. Se poate întâmpla la orice populație să fie oameni cu diferite idei, așa că se poate întâmpla pe ici pe colo să fi fost profesori care să fi avut atitudini supărătoare; dar ori de câte ori s-au ivit, s-au luat măsuri. Așa a fost cazul școlii de la Telenești, însă acestui caz i s-a dat sancțiunea cuvenită; dar maltratări la adresa evreilor nu au fost, mai ales aici unde în ce privește școala este un regim, unde se caută treptat a se introduce și în limba românească”.

D-l colonel Ament spune că își va urma în Basarabia investigațiile pe care le-a făcut la Chișinău și ajungând în America va face cunoscute impresiile lui despre România, care până acum sunt cu totul favorabile și are nădejdea că aceste impresii nu vor face decât să strângă relațiile bune dintre cele două țări. Până acum s-a convins că nu există nici un conflict violent între populația indigenă și minoritățile din Basarabia și că, prin această publicare a părerilor sale, se vor îndrepta multe păreri greșite pe care poporul american le are în chestiunea Basarabiei în special (aplauze prelungite).

D-l dr. Grosu spune că evreii au toată viața economică în mână și au înființat într-o sedință a consiliului taxa de cutie la abator, care se plătește chiar de creștin. Aceasta nu este legal, dar arată până unde merge toleranța noastră.

Marele rabin Țirelsohn: „Aceasta nu este adevărat. Știu de unde este sursa: este ziarul «România Nouă»“.

D-l colonel Ament părăsește sala cu soția sa, după ce își ia rămas bun de la consilierii comunali ai Chișinăului. După plecarea de la primărie a asistat la concertul maestrului Enescu, unde au rămas foarte impresionați, în special doamna. Împreună cu d-l primar și maestrul Enescu au luat masa la restaurantul „Londra”, petrecând până la ora 2 noaptea.

A doua zi, cu trenul de ora 12, a plecat la Tighina, unde împreună cu prefectul poliției județului și colonelul Corijescu au vizitat 2 școli primare, creștină și evreiască, liceul, cetatea și malul Nistrului. A primit o delegație de evrei, în frunte cu tipograful evreu Alexandrov, pe care l-a întrebat cum trăiesc sub noul regim, al căror răspuns a fost că le este foarte plăcut.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; SSP; MRSG; MEXT; DIR. GRAJ; PRES.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 73/1927, f.61-64*)[2]

[1] Nicolae Smadu (n. 1882) era medic, originar din Vechiul Regat, între 1923-1937 fiind inspector general sanitar în Basarabia.

[2] Documentul a fost inițial publicat în vol. *Minoritățile naționale din România, 1925-1931. Documente*, coord. I. Scurtu și I. Dordea, București, Arhivele Naționale ale României, 1996, p.164-167. Am considerat util să-l republicăm și în acest volum, după original, pentru a surprinde o anumită stare de fapt din Basarabia, indispensabilă pentru înțelegerea temei.

154

Direcția Poliției și Siguranței Generale

21 martie 1927

Notă

Inspectoratul General de Siguranță Constanța raportează:

În ziua de 1 martie a.c., în diferite orașe din Bulgaria au avut loc întruniri de protest ale Uniunii Evreilor bulgari contra pretinselor persecuții dezlănțuite de autoritățile noastre față de populația evreiască din România.

Cu această ocazie, Uniunea Evreilor din Bulgaria a lansat următorul manifest:

„Conaționali noștri din America și Europa sunt de la un timp foarte alarmați. Ei sunt indignați de cele ce se petrec în România și cer imperios guvernului din București și Ligii Națiunilor rezolvarea chestiunii evreiești în conformitate cu clauzele tratatelor internaționale, referitoare la drepturile minorităților. Conaționali noștri din întreaga lume pretind aceasta nu numai de la România, dar și de la Polonia[1] și Ungaria[2].

În acord cu întreaga evreime de pretutindeni, noi am hotărât să protestăm la 1 martie a.c. contra vandalismelor antievreiești din România. Toți evreii din Sofia sunt invitați să se prezinte la orele 10.1/2 a.m. în sala Teatrului Cooperativ din Sofia. Toți evreii să închidă magazinele, cuptoarele și atelierile și să vină la întrunirea de protestare.

Veniți cu toții pentru ca și noi evreii bulgari să protestăm alături cu conaționalii noștri din întreaga lume contra persecuțiilor dezlănțuite față de evrei și să cerem pentru frații noștri din România, Ungaria și Polonia, dreptul la viață și libertate”.

În orașul Rusciuk întrunirea s-a deschis la orele 18 sub președinția comerciantului Haim Aftalion, care are legături comerciale cu România. Acesta a arătat că situația evreilor din România este destul de critică, întrucât guvernele române alimentează campania antisemită și încurajează comiterea de atentate și propaganda pentru exterminarea elementului evreiesc și că în această privință uniunile evreiești din străinătate posedă documente. Evreimea de pretutindeni este datoare să se solidarizeze și să ceară Ligii Națiunilor să se pună capăt pogromurilor antisemite din România.

Comerciantul Aron Gheron a arătat că, întrucât are legături comerciale cu România, cunoaște situația evreilor de aici și că averea și viața acestora este lăsată la discreția unei bande de studenți, care lucrează sub protecția autorităților superioare; deci România poate fi calificată ca un stat barbar.

Doctorul Calceff a arătat că persecutarea evreilor din România datează din secolul al XIV-lea și că este susținută de guvernele române, aducând învinuiri autorităților superioare române și Înaltei Curte de Casație pentru motivul că ar încuraja pogromurile contra evreilor.

Apoi s-a votat o moțiune:

„Să se protesteze în fața opiniei publice mondiale contra persecuțiilor dezlănțuite față de populația evreiască din România și să ceară Ligii Națiunilor a interveni în sensul ca guvernul din București să respecte clauzele tratatului de pace, privitoare la protecția minorităților.

Să se ceară instituirea unei comisii internaționale, care să ancheteze la fața locului situația evreilor din România.

Comercianții și locuitorii evrei să rupă legăturile comerciale cu România și să instituie un boicot al produselor române. Comercianții și populația evreiască din Bulgaria să nu mai cumpere pe viitor sub nici o formă produse românești”.

La această manifestație de ostilitate la adresa țării noastre s-au raliat și irendiștii bulgari, în frunte cu conducătorii organizației refugiaților dobrogeni din Rusciuk, care au luat parte pentru a-și exprima sentimentul de solidaritate cu evreimea bulgară. Uniunea evreilor bulgari este în strânse legături cu organizațiile refugiaților dobrogeni, cu care luptă împreună sub pretextul de a se obține drepturile acordate minorităților din țara noastră prin tratatele de pace aflate în vigoare.

S-a mai constatat că în campania de ponegrire contra României, întreprinsă de diferite uniuni evreiești din străinătate, acestea sunt protejate de lojile masonice internaționale, fapt recunoscut în public de către conducătorii evreilor bulgari.

Fruntașii evreilor din Rusciuk, care se agită contra României, sunt marii comercianți care au strânse legături comerciale cu România. Haim Aftalion și Aron Gheron sunt mari comercianți, care au legături comerciale cu țara noastră, unde se bucură de o largă ospitalitate[3].

Comunicat d-lor: PRM; MISG; MRSG; MEXT.

(Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 73/1927, f.66-68)

[1] La fel ca în România, antisemitismul universitar a fost extrem de puternic în Polonia, în ambele țări manifestările derulându-se nu de puține ori aidoma, cel puțin dacă ne luăm după diverse relatări din epocă: vezi de pildă *Les désordres antijuifs de Pologne (octobre-novembre 1931)*, în „Paix et Droit”, Paris, 1 jan. 1932, p.7, care este de fapt un raport asupra exceselor universitare în Polonia, primit și publicat de „Cahiers des Droits de l’Homme”; de asemenea, *La situation en Pologne devient extrêmement grave*, în „Israël”, 4 dec. 1931, p.3, care relatează despre antisemitismul din provincie, care a căpătat proporții, până la a genera pogromuri, excese începute imediat după comemorarea unui student antisemit ucis la Wilno, sau despre cererea studenților de la Universitatea din Poznan de a fi excluși în totalitate evreii, deși nu erau decât 35 studenți israeliți la aproape 7000 studenți; *L’antisémitisme sévit en Pologne*, în „L’Avenir Illustré”, Casablanca, 15 nov. 1931, p.7, despre incidentele antisemite de la facultatea de drept din Varșovia și cele provocate de studenții polonezi aparținând Partidului Național-Democrat, care interziceau colegilor evrei să intre în amfiteatrul de anatomie, solicitându-se totodată introducerea lui *numerus clausus* în universități, ca unica măsură ce ar aduce liniștea ș.a.m.d. Pentru antisemitismul universitar în Polonia interbelică vezi succintul capitol din vol. lui Ronald Modras, *The Catholic Church and Antisemitism. Poland, 1933-1939*, Seconde impression, Amsterdam, Harwood Academic Publishers, 2000, p.301-316; vezi și William W. Hagen, *Before the “Final Solution”: Toward a Comparative Analysis of Political Anti-Semitism in Interwar Germany and Poland*, în „The Journal of Modern History”, Vol. 68, No. 2 (Jun., 1996), pp. 351-381.

[2] În afara celor dezvoltate în studiul introductiv asupra situației din Ungaria, mai vezi Victor Karady, *A l’ombre du „numerus clausus”: La restructuration du système universitaire hongrois dans l’entre-deux-guerres*, în vol. *Sozialer Raum und akademische Kulturen. Studien zur europäischen Hochschul- und Wissenschaftsgeschichte im 19. und 20. Jahrhundert*, herausgegeben von J. Schriewer, E. Keiner, Ch. Charle, Frankfurt am M., Berlin, Peter Lang, 1993, p.345-372.

[3] Este extrem de util studiul semnat de William I. Brustein și Ryan D. King, *Anti-Semitism as a Response to Perceived Jewish Power. The Cases of Bulgaria and Romania before the Holocaust*, în „Social Forces”, University of North Carolina Press, vol. 83, 2004, no. 2, pp. 691-708, în care sunt analizate tipurile de acțiuni și atitudini antisemite din cele două țări pentru intervalul 1899-1939, pe baza publicației *American Jewish Year Book*. În plus, pentru România, este investigat și ziarul „Universul”, pentru același interval de timp, rezultând cât se poate de evident faptul că antisemitismul economic este mai puțin prezent decât cel politic (p.702).

155

[Iași, 16 aprilie 1927]

Domnule Rector,

Revin la petiția mea adresată d-lui prefect de Poliție, care v-a trimis în original și la care până acum n-am primit răspunsul dv. În noaptea de 13 aprilie 1927, ora 10, am fost sculat din somn de către serg. care e de pază la dl. ministru [I.] Petrovici, str. Carp no. 3, anunțându-mi să vin în grabă la prăvălie să scot cărțile din vitrină, că studenții au stricat toate geamurile.

În adevăr, am constatat stricarea a două geamuri mari, două ochiuri mici de la ușă, iar geamul cel mare care a fost crăpat în noaptea de 13 dec. 1926 a fost spart în bucăți. Deci dar, a treia oară s-au spart geamuri.

Librăria care e fondată la 1880 și care a încurajat apariția autorilor români în frunte cu Eminescu, Xenopol, Iorga, Caragiale, Vlahuță etc., vânzându-le cu 1 leu, din care dădeam rabat 40% pentru demnitatea universității și celor 99% studenți

buni și că istoria s-arată că a și acoperi această rușine vă rog a-mi pune geamurile din fondul căminului sau altele.

Primiți vă rog stima,
Elias Șaraga, librar[1]

D-sale, d-lui rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1164, f.288*)

[1] Elias Șaraga (1859-1939) era descendent al unei familii de tipografi ieșeni ce au jucat un rol fundamental în difuzarea culturii naționale, remarcându-se îndeosebi prin prețurile extrem de reduse ale cărților și tehnicile moderne de imprimare. Elias a fost și un cunoscut colecționar de vechi manuscrise românești, dar și de mărci poștale, multe din acestea fiind donate Academiei Române. Datorită atmosferei antisemite tot mai pronunțate din Iași, și-a lichidat afacerea în 1932.

156

[Înregistrat: 10 octombrie 1927]

Domnule Rector,

Subsemnatul Samuil Spivac, student în anul IV al facultății de științe din Iași, secția chimia agricolă, cu respect vă rog să supuneți onor. Senatului universitar cererea de față.

Sunt student în anul IV al facultății de științe din Iași, secția chimia agricolă. Întorcându-mă în Iași, după ce am fost un an în închisoare, în urma sentinței Consiliului de Război al Corp. II București, dată în ședința din 4 septembrie 1926, pentru motivele pe care le voi arăta mai jos, am aflat că onor. Senatul universitar, sesizat de Ministerul de Interne, a hotărât între timp exmatricularea mea pentru totdeauna din toate universitățile din țară[1].

Această hotărâre înseamnă un dezastru nu numai pentru viitorul meu, dar și pentru familia mea, a cărui principal sprijin am fost și trebuie să rămân. De aceea rog respectuos onor. Senatul universitar să ia în considerație cererea mea, pe care am făcut-o în urma consultației pe care a binevoit dl. avocat Virgil Mora, un cunoscut jurist al țării, să mi-o dea, și să-mi aplice o pedeapsă mai mică, dându-mi posibilitate să-mi termin studiile, și prin aceasta să fiu de un real sprijin familiei mele și de folos societății în care vreau să trăiesc.

În Universitatea din Iași am avut unii cunoscuți și prieteni în care am avut prea multă încredere și care m-au adus în situația în care mă găsesc astăzi. Câteva scrisori trimise de unii din ei, care au părăsit țara, și în care erau unele cuvinte ce puteau fi interpretate ca ireverențioase la adresa țării, au format capete de acuzație contra mea, și m-au atras într-un proces contra siguranței statului. Consiliul de Război, pe baza legii contra spionajului, m-a condamnat la un an închisoare, aplicându-mi art. 2 și 8 din sus-zisa lege, așa cum se vede din copia legalizată după sentința Consiliului (no. 590), și pe care o alătur.

De la început trebuie să atrag atenția că subsemnatul n-am comis o crimă, fapta ce mi s-a imputat mie fiind calificată chiar de lege ca simplu delict. „Legea contra spionajului pe timp de pace” (*Hamangiu*, vol. 7, p.1527, în articolele 1-9 prevede numai pedepsele cu închisoarea corecțională, de la 15 zile la 5 ani, iar pedepsele corecționale se aplică, conform art. 11, numai la delicvenți).

De altă parte, chiar „legea contra spionajului”, pe baza căreia am fost condamnat, arată că în afară de pedeapsa cu închisoarea corecțională: „*tribunalele vor putea să pronunțe și interdicția unora din drepturile politice și civile, după cum prevede art. 22 Codul Penal*” (Art. 11 din Legea spionajului în timp de pace).

Or, subsemnatul n-am fost condamnat decât la un an, pe baza art. 2 din legea sus-zisă, adică la *minimum prevăzut la acest articol*, așa fiind calificată fapta mea: dacă s-ar fi calificat pe alt articol, am convingerea că tot minimum de pedeapsă mi s-ar fi aplicat, care ar fi fost și mai redus ca pedeapsa ce mi s-a dat. Consiliul de Război n-a înțeles să mă pedepsească *infamant*, întrucât *nu mi-a aplicat art. 11, lăsându-mi intacte toate drepturile politice și civile*. Onor Senatul universitar nu se găsește deci în fața unui caz infamant, care să-l lege a continua pe calea stigmatizării mele, ci în fața unui caz nenorocit.

Am încrederea că onor. Senatul universitar va lua în seamă că Consiliul de Război nu mi-a găsit o vină, pe care să o pedepsească cu mai mult de minimum de pedeapsă prevăzut la art. cu care a fost calificată fapta mea și, lăsându-mi toate drepturile politice și civile, m-a socotit un element ce pot să fiu în viitor de folos societății și țării mele. Și aceasta o voi putea-o realiza dacă onor. Senatul universitar îmi va da posibilitatea de a-mi termina studiile mele. Sunt în ultimul an al facultății și mi-am ales cariera de agronom, cu gândul de a aduce folos țării noastre agricole, după puterile și aptitudinile mele. După multe sacrificii materiale, având a mă întreține pe mine și a sprijini și familia mea, astăzi, în ultimul an al studiilor universitare, sunt într-o situație nenorocită, și aceasta numai din vina de a fi fost amestecat, fără voia mea, într-un proces, din cauza încrederii ce am avut-o în alții.

De aceea, cu respect vă rog să țineți seamă de cele expuse în cererea de față și să reveniți asupra hotărârii de a fi eliminat pentru totdeauna din universitate, și să-mi dați posibilitatea de a-mi termina studiile, pentru ca în limitele puterilor mele să pot fi folositor mie, familiei mele și societății.

Primiți vă rog, domnule rector, asigurarea deosebitului respect ce vă păstrez.

Samuil Spivac
Student anul IV agronomie

Onor. Senatului universitar Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1211, f.493-494*)

[Însemnare marginală: „Senatul univ. în ședința de la 1 nov. 1926 eliminează studentul Spivac Samuel pentru totdeauna de la Universitatea Iași, secția Electrotehnică (pr. verb. no. 6)”
[Rezoluție: „La Senat. Rector P. Bogdan”]

[1] Asupra acestui caz vezi și *Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1118, f.215; dos. 1165, f.270.*

Domnule Rector,

Subsemnații studenți ai facultății de litere și filosofie, cu respect vă aducem la cunoștință următoarele:

Miercuri 23/XI/1927 a avut loc la Căminul Central alegerea comitetului definitiv al Societății Studenților în Litere și Filosofie, pe care noi, inițiatorii ei, am dorit-o cu caracter curat cultural, înlăturând deci orice nuanță politică.

Prin comitetul ales însă societatea a căpătat un caracter politic-antisemit, președinția având-o dl. Elinor Usatiuc, care este în același timp și președintele Asociației Studenților Creștini, iar majoritatea membrilor din comitet făcând parte din aceeași asociație.

Pentru următoarele motive însă, alegerile le credem ilegale:

1) S-au făcut alegerile înainte ca statutele societății să fi fost aprobate de onor. Senatul universitar.

2) Au votat numai 139 de studente și studenți din aproape 600, câți sunt înscriși la facultatea noastră, și prin urmare comitetul ales nu poate fi expresiunea majorității studențimii în litere și filosofie.

3) Alegerile s-au făcut sub presiune, întrucât au avut loc într-un centru unde libertatea votului nu putea să aibă loc. Prin propagandă scrisă – după cum dovedește alăturatul afiș – și orală au căutat să ne creeze atmosferă nefavorabilă, atribuindu-ne epitețe ca: jidoviți, comuniști etc.

4) O parte din candidați au fost fluierați, huiduiți, insultați și amenințați cu bătaia.

Bazați pe aceste motive destul de serioase și fiind în asentimentul majorității studențimii în litere și filosofie, cu respect cerem casarea numitelor alegeri și aprobarea unor noi alegeri, care să aibă loc în localul universității, dându-se astfel posibilitatea majorității de a-și alege în chip liber pe reprezentanții săi.

Primiți, d-le rector, asigurarea deosebitului nostru respect.

26/XI/927

Traian Gheorghiu, D.I. Rășcanu, Victor [indescifrabil], Mircea Mancaș, M. Berza, Ion Marian, Eug. Teodoru, M.N. Ungureanu, Duzinkievici Ion Gheorghe, [alte trei semnături indescifrabile]

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1174, f.182-183)

România
Președinția
Camerei Deputaților
No. 517/12 dec. 1927

Domnule Președinte,

Domnul deputat dr. [W.] Filderman, în ședința de la 9 decembrie a.c., a făcut următoarea întrebare:

„Cu prilejul Congresului din Oradea Mare s-au petrecut în trenurile care transportau pe studenți, în stațiunile unde trenurile aveau oprire și în sfârșit în localitatea unde s-a ținut Congresul, fapte grave. Gravitatea acestor fapte a mers crescând pe măsura impunității de care s-au bucurat vinovații.

Dar conflictele au început și au durat toată luna noiembrie[1].

Astfel, cu începere de la 9 noiembrie am înmânat d-lui ministru de Interne numeroase note în care relatam că studenții evrei au fost bătuti la facultatea de drept, la facultatea de medicină, la facultatea de medicină veterinară, la chimie, la Academia Comercială, la Fundațiunea Carol, precum și pe străzi, unde au fost bătuti și nestudenți.

Am indicat în acele memorii, cum și în note speciale, numele agresorilor. Dl. ministru de Interne a promis de repetate ori că va interveni, pentru ca pe de o parte să se facă anchetă și să se pedepsească vinovații, iar pe de altă parte să se ia măsuri ca asemenea fapte să nu se mai repete. Afirm că nici o anchetă n-a fost măcar începută, nici un agresor n-a fost pedepsit, nici o măsură eficace n-a fost luată.

Bătăile au continuat deci, iar agresorii n-au fost tulburați. Aduug că distinsul nostru coleg dl. prof. [Mircea] Djuvara mi-a mărturisit că a asistat la una din aceste fapte și a fost dezgustat de acea barbarie. Termenii sunt ai d-sale, nu ai mei.

Înainte de ținerea Congresului de la Oradea Mare am predat d-lui ministru de Interne câteva memorii iscălite și de dl. senator Horia Carp și dr. Emil Iacoby. Arătam în aceste memorii că se vor petrece în trenuri, în stațiuni și la Oradea Mare cele ce s-au petrecut și sugeram măsuri de luat în trenuri, în stațiuni și la Oradea, măsuri care – în credința noastră – dacă ar fi fost luate ar fi împiedicat orice tulburare.

Afirm că nici una din măsurile sugerate de noi și nici o altă măsură de orice fel n-au fost luate nici în trenuri, nici stațiunile prin care au trecut studenții congreșiști. În trenuri și în stațiuni s-au petrecut fapte mai grave decât la facultăți. Le-am adus îndată la cunoștința d-lui ministru de Interne. Ni s-au promis anchete. Afirm că nici o anchetă nu s-a făcut și agresorii și-au continuat netulburați drumul la Oradea Mare.

Pentru a doua oară agresorii s-au văzut încurajați de impunitate. Era fatal ca la Oradea Mare curajul agresorilor să crească și faptele să întrecă în gravitate nu numai cele petrecute în facultăți, în trenuri și în stațiuni, dar poate tot ce s-a petrecut în ultimii ani. Am informațiuni zguduitoare. Nu vreau pentru moment să le reproduc. Constat însă că în «Aurora», ziarul d-lui ministru dr. [Nicolae] Lupu,

a apărut în numărul din 8 decembrie, sub titlul *Agitațiile de la Oradea Mare*, un spațiu complet cenzurat, o jumătate coloană albă. Cenzorul a tolerat doar titlul, suprimând textul și lăsând titlul s-a demascat jocul. Ba s-a făcut un rău țării, căci coloana albă în ziarul unui ministru lasă să se creadă mai mult chiar decât e în realitate.

Am spus căci pentru Oradea Mare sugeram măsuri de apărare a ordinii. Afirm că nici aci nu s-au luat măsuri.

Precizez. În unul din memoriile noastre am scris:

«Vă reamintim că aproape întotdeauna nu se iau măsuri de pază, fiindcă în mod sistematic căpeteniile studentești declarau că-și iau răspunderea liniștii sau că garantează liniștea, iar autoritatea îngăduitoare abdică de la datoria ei de pază pe baza acestor promisiuni care s-au dovedit fără nici o excepție nerespectate».

Or, iată ce scrie ziarul „Lupta” din 7 decembrie a.c.:

«Studentii au cerut d-lui căpitan Bădescu să îndeparteze patrurile de pe străzi, promițând că nu se vor mai deda la tulburări. Cu toate că cererea le-a fost satisfăcută, studenții au continuat să spargă geamurile la liceul evreiesc din localitate».

Așadar, din nou autoritatea a abdicat de la datoria ei, remițând-o în mâinile chiar a acelora care săvârșiseră în ajun tulburări.

Dar dacă nu vreau să insist asupra faptelor pe care le cunosc și pe care le cunoaște și guvernul, fapte pe care cenzura le-a tăiat, am cel puțin dreptul să analizez ceea ce s-a discutat la acel congres.

În «Universul» și «Viitorul» din 7 decembrie se relatează că dl. Lobonțiu, prefect al județului Bihor[2], a declarat că congresul e important și pentru străinii dinăuntru și pentru cei din afară. Cine sunt străinii dinăuntru? Întrucât nimeni din cuprinsul țării n-a fost atacat de pe tribuna congresului afară de evrei, iată pe un prefect care ne taxează de străini.

În «Cuvântul» din 7 decembrie se arată că dl. general [Traian] Moșoiu a asistat la congres în numele guvernului și că d-sa în această calitate a lăudat acțiunea și luptele naționale studentești. În același ziar, același număr, se arată că președintele congresului a făcut prețioasa mărturisire că *acum s-a acceptat studenților să discute chestiunea numerus clausus*. Se afirmă astfel că guvernul a autorizat pe studenți ca să discute *numerus clausus*, iar reprezentantul guvernului laudă această luptă studentescă. Aceasta deși în aceeași ședință și înainte de a vorbi delegatul guvernului, dl. dr. [Titus] Malaiu a făcut – după cum relatează ziarul «Dimineața» din 7 decembrie – apologia antisemitismului îndemnând pe studenți la acțiuni violente.

Ziarul «Universul» din 8 decembrie relatează că s-a mai discutat în congres chestiunea recensământului, arătându-se cum să se facă și de către cine să se facă; că trebuie să se ia măsuri ca imobilele urbane să devină proprietatea românilor; că s-a discutat sciziunea Ligii antisemite în trei și că asupra chestiunii dacă studenții să se înscrie în partidele politice, s-a luat străvechia hotărâre ca să se intervină pentru unirea Ligii și dacă nu se va izbuti până la 1 octombrie 1928, atunci nu va fi îngăduit studenților să facă parte din nici o organizație politică. Cu alte cuvinte alternativa: sau toți studenții în liga antisemită, sau nici unul în partidele politice.

S-au mai discutat și alte chestiuni. De pildă, legea cadavrelor, cu al cărui principiu eu sunt de acord. Amintesc că eu însumi am propus d-lui ministru

dr. Angelescu acum câțiva ani votarea unei legi a cadavrelor. Voi reveni asupra acestei chestiuni cu prilejul discuțiunii bugetului. Declar acum că dl. ministru Angelescu a pretins că Biserica Creștină Ortodoxă se va opune la această lege.

S-a mai discutat chestiunea cantinelor și căminelor studențești. Sunt de perfect acord cu studenții că guvernele au făcut promisiuni, dar niciodată n-au rezolvat această problemă. Voi discuta și eu această chestiune cu ocaziunea discuțiunii asupra bugetului, când voi arăta care sunt nevoile de reconstrucția țării și voi face anumite sugestii care ar putea pune la dispoziția țării 22 miliarde lei în trei ani, din interior, la care s-ar adăuga ușor alte 22 miliarde luate din afară. Aceste sume socotim că trebuie să meargă la o casă autonomă a reconstrucțiunii naționale și din ele evaluăm la un miliard și jumătate lei nevoile universităților, căminurilor și cantinelor studențești.

Din fericire, dacă nu știu tot ce s-a mai discutat în congresul de la Oradea Mare, știu că chestiunile discutate sunt formal interzise de regulamentul de ordine și disciplina studenților universitari, publicat în «Monitorul Oficial» din 13 mai 1923.

În art. 17 din acest regulament se spune:

«Art. 17. Studenții sunt datori să aibă în Universitate și *afară* de Universitate o purtare cuviincioasă».

În această privință ei sunt supuși atât în *interiorul* Universității, cât și în *afară* privegherii autorităților universitare, așa cum ele sunt constituite prin legi și regulamente. Studenții universitari sunt subordonați în relațiunile lor cetățenești și în faptele de domeniul judecătii publice legilor și autorităților comune.

În art. 27 se spune:

«Art. 27. Numai studenții universitari înmatriculați se pot grupa în asociațiuni studențești. Nu pot fi admise decât următoarele feluri de asociațiuni: a) Asociațiuni pe facultăți pentru *completarea cunoștințelor de specialitate*; b) Asociațiuni pe județe și regiuni cu scop *exclusiv cultural* și de *ajutor reciproc*; c) *Asociațiuni sportive*; d) Centre studențești pe universitate alcătuite din Comitetele Asociațiunilor pe facultăți.

Scopurile centrelor universitare este [*sic*] pur cultural. Centrul stabilește legături *culturale* între studenții unei universități cu studenții de la alte universități din țară și din străinătate. *Deciziunile centrelor studențești nu pot fi exercitate decât după aprobarea rectorilor.*

Toate asociațiunile studențești constituite în afară de prevederile acestui regulament vor fi *dizolvate* de organele competente».

În art. 28 se spune:

«Art. 28. Asociațiunile studențești nu se pot constitui decât cu autorizarea Senatului universitar. Această autorizare este irevocabilă».

În art. 31 se spune:

«Art. 31. La toate întrunirile asociațiunilor studențești *nu pot lua parte* și vota decât membrii înscriși».

În art. 35 se spune:

«Art. 35. Nu se pot dezbate în sânul unei asociațiuni studențești decât chestiuni prevăzute în statutul ei».

Nici o asociațiune studențească *nu poate lua parte ca atare la întruniri publice și nici provoca întruniri publice de orice natură.* În caz de contravenire la aceasta,

asociațiunea va fi dizolvată și membrii Biroului vor fi supuși după cazuri la penalitățile arătate la art. 18.

Studentii, fie ei izolați, fie în grupare, nu pot provoca întruniri publice sau *întruniri de studenți* și nici nu pot vorbi în asemenea întruniri în calitate de studenți sau în numele studenților *fără autorizația Senatului universitar*. Acei care vor contraveni la aceasta vor fi șterși din oficiu din registrele universității și nu vor mai avea dreptul de a se mai prezenta la examene. Tot astfel se pedepsesc *cei care în întruniri ar lua decizie contrară legilor și regulamentelor universitare sau a dispozițiilor luate de autoritățile universitare*.

Studentii, cu aprobarea rectorului, se pot întruni în adunări generale *pentru vreun interes comun studentesc*, cu condițiunea ca aceste întruniri să fie provocate de președintele asociațiunii, autorizate și aprobate de rector.

Dacă la asemenea întruniri *se va constata că au luat parte persoane care nu sunt studenți ai universității locale, președintele întrunirii va fi responsabil și pasibil de pedepsele prescise la art. 18*. La aceste întruniri pot participa de drept profesori.

Rectorul și decanii pot dizolva orice întrunire care s-a îndepărtat de la scopul pentru care a fost convocată. Cei care s-ar opune somațiunii făcute se vor pedepsi cât mai neîntârziat conform art. 18.

În art. 40 se spune:

«Art. 40. Studentii nu pot face parte din asociațiuni secrete sau din *societăți cu scopuri anarhice*. Cei care se vor abate, vor fi pedepsiți conform art. 18».

Din cuprinsul textelor de mai sus rezultă:

Că asociațiuni studentești nu se pot crea decât pentru completarea cunoștințelor de specialitate, cu scop exclusiv cultural, de ajutor reciproc, sportive, sub sancțiunea dizolvării.

Este în afară de orice îndoială că chestiunile ce am arătat și au fost discutate în congresul de la Oradea Mare nu au nici o legătură cu scopurile limitativ enumerate în regulament și deci că asociațiunile studentești care s-au adunat acolo trebuie dizolvate dacă n-au avut statutele aprobate, iar dacă le-au avut, conform art. 28, ele trebuie revocate și în tot cazul că rectorul trebuie să interzică executarea deciziunilor congresului despre care am vorbit.

De asemenea, e și în afară de orice îndoială că regulamentul interzice formal participarea la întrunirile studentești a unor persoane străine și este de necontestat că la Congresul din Oradea Mare au asistat persoane străine. Până și un ziarist otoman ar fi fost urcat la tribună și ar fi vorbit.

În sfârșit, regulamentul interzice formal a se lua cuvântul în întruniri studentești în calitate de student fără autorizarea Senatului universitar. A aprobat Senatul universitar pe cineva ca în calitate de student să discute și să propună motiunile care s-au votat?

Art. 40 interzice studenților de a face parte din societăți cu scopuri anarhice. Dacă studenții ar face parte dintr-o organizație comunistă, desigur că ar fi imediat împiedicați, comunismul având fără îndoială un scop anarhic fiindcă vrea să substituie ordinii sociale actuale o alta nouă. Dar oare din această ordine socială nu fac parte și evreei, conform Constituției țării? Dacă o mișcare ce tinde la schimbarea stării sociale a *tuturor* locuitorilor țării este anarhică, o mișcare ce vrea să schimbe starea socială a *tuturor* cetățenilor de rit mozaic este tot atât de anarhică.

Domnilor Deputați,

Guvernul a publicat un comunicat în care se spune că a ordonat o anchetă care va fi făcută de o comisiune compusă din procurorul general al Curții de Apel din Oradea Mare, un membru al Consiliului Superior Administrativ și un delegat al ministerului de Război. Guvernul adaugă că această comisiune va cerceta dacă tulburările sunt exclusiv opera studenților sau dacă ele sunt datorate amestecului unor elemente străine de studențime. Comunicatul termină cu asigurarea că guvernul consideră dezordinile ca inadmisibile și că este hotărât să ia măsurile cele mai severe contra vinovaților.

Dar ancheta celor vinovați, studenți sau elemente străine, nu este de competența guvernului și mai puțin încă ar fi de competența sa de a lua măsuri contra tulburătorilor, adică de a aplica pedepse. Atât ancheta, cât și pedeapsa sunt resortul puterii judecătorești.

Altceva trebuia să ancheteze guvernul. Aceasta era de resortul său, dar din nenorocire această anchetă și această pedepsire nu le anunță guvernul.

Guvernul este putere executivă. El este mandatarul tuturor cetățenilor fără deosebire de origine, de rasă, de limbă sau de religie, ca să *le apere persoana și averea*. Nu cine sunt făptașii vinovați, cine *sunt vinovații că au lipsit sau au abdicat de la datoria lor de a împiedica făptuirea dezordinilor*, iată ce trebuia să cerceteze guvernul și iată pe cine poate pedepsi guvernul. Pentru aceștia nu trebuie anchetă. Ei trebuie pedepsiți imediat, căci s-au dovedit sau complici, sau incapabili.

Am onoare a întreba pe dl. prim-ministru, pe dl. ministru de Interne, pe dl. ministru de Justiție, pe dl. ministru de Război, cum și pe dl. ministru al Instrucțiunii Publice, întrucât d-sa poate lua măsuri dacă nu le va lua Senatul universitar.

a) Ce măsuri s-au luat împotriva studenților care au bătut colegii lor evrei la diferite facultăți pe străzi?

b) Ce măsuri s-au luat pentru a se garanta puținilor studenți evrei frecventarea cursurilor?

c) Ce măsuri au fost luate pentru a se preveni tulburările din trenuri, din stațiunile de drum de fier și din Oradea Mare?

d) Ce măsuri au fost luate împotriva înalților demnitari și funcționarilor care n-au executat ordinele primite, de a păstra ordinea, sau care s-au dovedit incapabili de a o menține sau care au abdicat consemnului lor pe baza promisiunilor unor persoane fără răspundere? Și înțeleg ca aceste sancțiuni să fie din cele mai severe, fiindcă autoritățile erau prevenite, câmpul de activitate al evenimentelor tulburi era limitat și categoria de eventuali tulburători era bine cunoscută. Sancțiunile să fie aplicate tuturor fără distincțiune: și celor mai mari, și celor mai mici.

e) Ce măsuri vor fi luate pentru a se aplica asociațiilor studențești regulamentul de ordine, adică dizolvarea societăților dacă n-au avut autorizațiunea de a funcționa, revocarea – dacă au avut-o – și anularea hotărârilor luate împotriva prevederilor regulamentului.

f) Este guvernul hotărât să considere ca anarhică și deci ca intrând în prevederile art. 40 din regulamentul de ordine și disciplină al studenților universitari, obiectivul asociațiunii studenților creștini în tot ce privește lupta antisemită sub toate formele? Sau înțelege că anarhia este orice mișcare ce atacă existența guvernului, dar este legală orice mișcare ce amenință viața și averea cetățenilor?

g) Este guvernul hotărât să acorde despăgubiri tuturor celor păgubiți și să reconstruiască Sinagoga devastată?

h) Ce măsuri va lua guvernul împotriva funcționarilor publici – profesori etc – care, în exercițiul funcțiunii și în afara funcției lor fac propagandă antisemită? Înțelege guvernul să aplice împotriva acestora sancțiunile legale? Un funcționar exercită o parte din suveranitatea națională și din aceasta facem parte și noi. Poate un funcționar plătit și de noi să lupte împotriva noastră?

i) Știe guvernul cu ai cui bani au călătorit, s-au adăpostit, s-au hrănit și s-au dat baghete celor 5000 de studenți, bani care însumează o cheltuială de cel puțin 7 milioane, căci atunci când studenții declară că n-au ce mânca, nu-i posibil ca ei să dispună de asemenea sume? Înțelege guvernul să pedepsească pe aceia care pun la cale congrese în care se discută chestiuni ca acelea pe care le-am arătat și care sunt contradictorii regulamentului de ordine și disciplina studenților universitari și Constituția țării.

j) Guvernul care a suportat o parte din cheltuieli – sau chiar toate – înțelege el că banii de care dispune din contribuțiunile tuturor cetățenilor și deci și ale evreilor, n-au fost dați pentru organizațiuni cu scopuri anarhice și care se dedau la tulburarea ordinii? *Înțelege guvernul că păstrează neutralitatea la care-l obligă mandatul pe care-l detine și să nu mai acorde în viitor nici un fel de sprijin unor organizațiuni care provoacă și întrețin lupta între cetățeni?*

k) Ce măsuri a luat guvernul împotriva prefectului care a calificat pe cetățenii țării drept străini și i-a amenințat cu efectele congresului, devenit astfel sperietoare oficială?

l) Este adevărat că dl. general Moșoiu a reprezentat guvernul la congresul de la Oradea Mare și este guvernul de acord cu declarațiunile ce i se atribuie și prin d-sa lauda luptele studentești?

De răspunsul ce voi primi depinde dacă voi dezvolta o interpelare.

Nu pot părăsi această tribună fără să înregistreze atitudinea bizară a presei Partidului Național-Tărănesc, care n-a înregistrat tulburările petrecute cu prilejul congresului de la Oradea Mare. Pe când oficioasele guvernului și presa întreagă recunosc faptele, le subliniază gravitatea, le dezaprobă, numai ziarele Partidului Național-Tărănesc vorbesc despre orice, afară de tulburările studentești”.

Subsemnatul vă comunică textul acestei întrebări care s-a făcut cunoscut și d-lor miniștri de Interne, Război, Justiție și al Instrucțiunii Publice.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

D-sale, Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri

(*Arh.St.București, Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 21/1927, f.187-192[3]*)

[1] Pentru context vezi Gabriel Moisă, *Tulburări antisemite în Oradea anulul 1927*, în „Crisia”, Oradea, 38, 2008, p.189-197. De asemenea, *Minoritățile naționale din România, 1925-1931. Documente*, coord. I. Scurtu și I. Dordea, București, Arhivele Naționale ale României, 1996, p.251-260.

[2] Este vorba de Emil Lobonțiu (n.1893), fost profesor de geologie la Politehnică, în mai multe rânduri deputat liberal, dar și prefect de Bihor în 1927, iar apoi de Sălaj, în 1928.

[3] Vezi și *Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919-1940). Documente (extrase)*, coord. Ion Șerbănescu, București, Edit. Hasefer, 1998, p.120-127.

[Senatul României]

[București, 12 decembrie 1927]

Domnule Președinte,

Am onoare a interpela pe dl. președinte al Consiliului de Miniștri și pe d-nii miniștri de Interne și Instrucțiune asupra politicii guvernului față de populația evreiască, politică văzută în lumina faptelor petrecute înainte, în timpul și după congresul de la Oradea, a studenților creștini[1].

În completare, interpelarea mea se adresează și d-lor miniștri de Război și Culte, celui dintâi asupra chipului cum s-a ținut ordinea în aceste triste împrejurări, celui de-al doilea asupra satisfacției morale ce crede să dea cultului nostru grav ultragiati de studenții creștini.

Rog interveniți la onor. guvern pentru a fixa ziua pentru dezvoltarea interpelării.

Cu toată stima,
Horia Carp, senator de Bălți[2]

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 580/1928, f.13)

[1] Despre desfășurarea lucrărilor vezi: *Congresul studentesc*, în „Înfrățirea Românească”. Organul central al „Ligii Apărării Naționale Creștine”, IV, 1927, nr. 4 (15 decembrie), p.8-9; *Congresul general studentesc de la Oradea Mare*, în „Cuvântul studentesc”, București, IV, 1927, nr. 4 (18 decembrie), p.2; nr. 5 (25 decembrie), p.2 ș.a. Este vorba de congresul studențimii „creștine” din toată România, pe care organizatorii l-au considerat doar al II-lea, după cel din 1926, de la Iași. Reuniunile din 1920 la Cluj și 1923 la Iași au fost doar „consfătuiri” ale studenților din toate centrele universitare. Practic, autoritățile mereu au interzis astfel de întruniri, abia în 1927 permițându-se organizarea unui congres, la care au participat aproximativ 4000 studenți. La congres a fost prezentat raportul intitulat *Numerus clauses*, în care se face și un istoric al mișcărilor de la 1922.

[2] Interpelarea propriu-zisă, din 15 decembrie 1927, reprodusă în vol. *Minoritățile naționale din România, 1925-1931. Documente*, coord. I. Scurtu și I. Dordea, București, Arhivele Naționale ale României, 1996, p.260-263; *Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919-1940). Documente (extrase)*, coord. Ion Șerbănescu, București, Edit. Hasefer, 1998, p.129-134.

ROMÂNIA
Președinția Senatului
No. 263/12 dec. 1927

Domnule Ministru,

Astăzi, 12 decembrie curent, dl. dr. Emil Iacobi, senator de Bihor[1], a depus la Birou o comunicare adresată domniei voastre și d-lor miniștri de Justiție, Culte și

Interne, cu privire la dezordinile făptuite de studenții universitari în țară cu ocaziunea congresului de la Oradea Mare, dacă s-au luat măsurile cuvenite pentru pedepsirea vinovaților, autori morali și făptuitori, precum și ce măsuri se vor lua de guvern în viitor, pentru prevenirea unor asemenea excese.

Subsemnatul, conform dispozițiilor art. 94 din Regulamentul interior al Senatului, are onoarea a vă încunoștiința cu o zi înainte și a vă anexa copie de pe această comunicare ce a fost transmisă și d-lor miniștri de Justiție, Culte și Interne.

Președinte
Tony Iliescu

Secretar general
C. Eraclide

Domniei sale, domnului ministru de Instrucțiune.

[Anexă]

Domnule Președinte,
Domnilor Senatori,

Niciodată nu am crezut, dar ce e mai mult, nici nu mi-am putut închipui ca să fiu silit să urc această tribună cu o temă așa tristă, cu tema exceselor antisemite.

Domnilor, cinci ani au trecut acum, în 10 decembrie, de când au început tulburările, de când în grai și în scris se atâță contra populațiunii evreiești, de când mereu se aud cazuri mai ușoare sau mai grave, când într-un loc sau într-altul, populația evreiască suferă în urma distrugerii averii sale sau în urma bătăii căpătate; de când nu mai are populația evreiască odihnă și liniște, fiindcă nu are niciodată siguranța zilei.

Noi, conducătorii evreilor, în nenumărate rânduri ne-am adresat guvernelor și autorităților să câștige valoarea legilor, să interzică atâțarea spiritelor, să îndrume pe cei competenți pentru a proceda contra vinovaților în înțelesul legii și să puie odată capăt acestor excese, care nu numai averea evreilor o distrug, nu numai odihna și liniștea acestora o tulbură, ci cauzează grozave daune materiale și morale statului înăuntru și pe dinafară, întrucât orice avere distrusă face parte și din averea națională, și din averea țării, și întrucât aceste tulburări răpesc nu numai încrederea cetățenilor, dar și a străinătății în siguranța și în consolidarea noastră.

Domnilor, ni s-a promis în cazuri nenumărate din partea guvernelor că se va crea ordine și liniște, vinovații își vor primi pedeapsa și pentru viitor se vor lua astfel de dispozițiuni, ca să nu se mai poată întâmpla așa ceva. Însă regret, aceste promisiuni nu s-au împlinit.

Și acum nu de mult în mod solemn am primit această promisiune, în ajunul ultimelor alegeri, când uniunea noastră, Uniunea Evreilor Români, a încheiat înțelegerea cu Partidul Național-Liberal, că va merge alături de acesta în alegeri. Noi am avut toată încrederea și în această promisiune.

La început așa s-a și văzut, că a revenit ordinea și liniștea de mult dorită, însă după câțva timp iar s-a comis și ici, și acolo câte un exces; la început cazuri izolate, mai neînsemnate, mai târziu tot mai des și cazuri tot mai grave.

Odinioară, între astfel de împrejurări, apăruse în gazetă că s-a hotărât ținerea congresului din Oradea Mare – cu programul vădit antisemit de *numerus clausus*, de bolșevismul evreilor, de chestia cadavrelor –, protejat de guvern cu transport, locuință etc gratuite.

Noi parlamentarii evrei și poate și alții am prevenit guvernul, i-am atras atențiunea că pe lângă spiritele atâțate de azi ce urmări va avea acest congres. Domnul ministru [I.G.] Duca i-a asigurat pe d-nii deputați [W.] Fildermann și senator [H.] Carp, care avusese cu d-sa convorbire în această chestie, să nu aibă nici o teamă, deoarece sunt luate toate dispozițiunile ca să nu se poată întâmpla excese.

Și iată domnilor ce s-a întâmplat?

Studentii au sosit la Oradea înarmați cu bâte și ciomege, cu măciuci ca pumnii de mari, deci vădit premeditați să distrugă, și deși mai mulți decât o mie dintre ei au fost găzduiți de evrei, totuși lipsiți de orice simț bun s-au întors contra găzduitorilor, și deja în decursul congresului au insultat mai ușor și mai grav zeci de evrei – între care se află și un copil în vârstă abia de 15 ani, pe care l-au străpuns în jurul inimii, și care nici atunci nu era trecut peste pericol când cu câteva zile mai târziu îl văzusem în spital –, au spart geamurile caselor particulare, firmelor, obloanele și geamurile prăvăliilor, jefuindu-se în urmă mărfuri în valoare de milioane, ajungând astfel la sapă de lemn și fără nici o bucată de pâine zeci de familii, iar după terminarea congresului, în noaptea de 6 spre 7 decembrie, au pus coroana, distrugând în modul cel mai brutal patru Sinagogi, întreg aranjamentul lor, toate cărțile sfinte și câteva suluri de Biblie, care conțin Testamentul Vechi, care este baza tuturor religiunilor, dându-le foc, murdărind și profanând tot ce este scump, tot ce este sfânt pentru noi.

Aceleași evenimente s-au petrecut de studenții reîntorși pe cale spre casă în Teleagd, Ciucea, Huedin, Șoricani, Cluj, Târgul de Ocna și Iași.

Și toate acestea eu, ca locuitor din Cluj și senator de Bihor, am avut nenorocirea să le petrec personal și să văd frica și disperarea pe fața nenorociților coreligionari ai mei, când s-au năpustit asupra lor, a averii și sfînteniiilor lor.

Și toate acestea, domnilor, s-au întâmplat și s-au putut întâmpla acolo unde sunt sute de polițiști și mai multe regimente de poliție <jandarmi> și în prezența lor.

Toate acestea numai astfel s-au putut petrece că de ani de zile le înveninează sufletul acestor tineri prin scris și prin grai, și că mulți dintre aceia care sunt chemați să susțină ordinea n-au fost la înălțimea lor și nu și-au îndeplinit datoria.

După aceste precedente triste mă adresez d-lor miniștri de Interne, de Instrucție, de Culte și de Justiție, și cu onoare întreb:

1. Ce dispozițiuni vor să ia ca să se stabilească cine este vinovat că s-au putut petrece aceste fapte, deși *noi parlamentarii evrei am prevenit guvernul*, și ce anume dispozițiuni vor să ia împotriva acestor vinovați?

2. Ce măsuri vor să ia ca acei care sunt vinovați ca autori morali și făptuitori ai crimelor mai sus descrise să fie sever și corespunzător pedepsiți?

3. Ce măsuri vor să ia ca cei păgubiți și batjocoriți să-și capete satisfacția morală și materială?

4. Ce măsuri vor să ia ca pe viitor să prevină orice excese?

5. Dl. ministru de Justiție este hotărât ca să câștige valoarea dispozițiilor legale referitor la crima de atățare și să îndrume parchetele pentru a da în judecată pe acei care atățâ în grai sau în scris contra confesiunii evreiești?

Domnilor senatori, și d-voastre sunteți părinți și între d-voastre vor fi cu siguranță mulți care aveți băieți studenți, și din această ocaziune tristă atât către d-voastre ca părinți, cât și către toți părinții studenților din țară, fac un călduros apel de pe această tribună și mă adresez cu următoarea rugare: incubându-vă d-voastră și ceilalți părinți această datorie sfântă și mare, că pentru evitarea daunelor mari, care provin din asemenea fapt, și în interesul și pentru propășirea țării fiecare părinte deschide inima și sufletul băiatului său dus în eroare, luminează mintea și reîntoarce de pe drumul greșit de devastare care duce la dezastrul țării, să-l reîntoarce spre bun și frumos, ca studențimea să rămână și să trăiască și pe mai departe în sufletul nostru ca floarea și nădejdea națiunii și a tuturor cetățenilor români.

Dr. Emil Iacobi
Senator de Bihor

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 580/1928, f.39-42*)

[1] Emil Iacobi (n. 1882) era avocat, președinte al U.E.R. din Transilvania.

161

România
Președinția
Camerei Deputaților
No. 733/18 dec. 1927

Domnule Președinte,

Dl. dep[utat] V[irgil] Madgearu, în ședința de la 18 decembrie a.c., a făcut următoarea întrebare:

„În urma evenimentelor de la Oradea Mare și Cluj, guvernul a hotărât o anchetă și sancțiuni severe împotriva celor vinovați de vandalismele comise.

Constatăm că până acum s-a procedat la arestarea și darea în judecată a unor studenți și a câtorva elemente străine de universitate, iar guvernul a aplicat unele sancțiuni de natură administrativă prin înlocuirea încă provizorie a unui prefect și a doi prefecti de poliție.

Crede oare guvernul că prin aceste măsuri tardive și insuficiente va putea ocoli gravele răspunderi care apasă asupra lui?

Într-adevăr, guvernul – și nu autoritățile administrative în subordine – a autorizat și ajutat ținerea unui congres studentesc cu mii de participanți, în timpul cursurilor în plină activitate universitară, fără să fi cerut avizul nici al senaturilor universitare, nici cel puțin al rectoratelor.

Într-adevăr, guvernul este cel care a aprobat – fără ca să existe nici o justificare specială pentru aceasta – ținerea congresului într-un oraș de frontieră, cu caracter pronunțat minoritar, deși fusese prevenit asupra mișcărilor ce se pregăteau, deși congresele anterioare îi impuneau să prevadă și să prevină dezordinile probabile, deși trebuia să-și dea seama de repercusiunea enormă și de dezastruoasele consecințe ale unor excese comise în aceste condițiuni.

Un membru al guvernului a fost la Cluj, unde a pregătit atmosfera morală a congresului; un alt membru al guvernului a distribuit fonduri, a pregătit elementele care să asiste la congres și a supravegheat în tot timpul lucrările acestuia; în fine, un important membru al majorității, fost ministru, a stat în permanență la Oradea, asistând la congres și pronunțând discursuri.

Guvernul a pus la dispoziția congresiștilor bilete gratuite și vagoane speciale, care după primele excese la Oradea au permis continuarea acestora de-a lungul țării, la Ciucea, la Huedin, la Cluj, Târgul Ocna și Iași.

La Oradea Mare și Cluj există garnizoane puternice, există jandarmerie și administrație. După întâmplarea primelor excese, dezordinile au continuat totuși cu un caracter de gravitate din ce în ce mai mare, deși guvernul a fost pus în curent cu desfășurarea evenimentelor. De ce? Pentru ca aceasta să se întâmple, sau a trebuit ca guvernul să le tolereze prin abținerea de a lua măsuri imediate și hotărâte, sau guvernul n-a avut energia și autoritatea să impună executarea ordinelor sale, față de reprezentanții forței publice, civile și militare, de care de atâtea ori a uzat și abuzat în scopuri meschine de partid.

În repetate rânduri actualul guvern a declarat că rațiunea existenței sale este menținerea ordinii și că el își ia în acest scop răspunderea întreagă a situației. Acesta a fost pretextul venirii la cârmă al actualei formațiuni ministeriale.

Acesta a fost și sensul declarațiilor recente ale actualului președinte de Consiliu, care recunoscând marea popularitate a opoziției parlamentare a afirmat că-și ia răspunderea situației pe temeiul autorității și priceperii sale și în scopul suprem al menținerii ordinii, declarație făcută tocmai în momentul în care – ca o flagrantă dezmințire – izbucneau nedemnele excese de la Oradea și Cluj.

În fine, un membru important al cabinetului a recunoscut – în aplauzele majorității – că singura rațiune de existență a acestui guvern față de incontestabila popularitate a opoziției e necesitatea menținerii ordinii chiar cu prețul in justiției.

În fapt însă, guvernul se arată incapabil de a menține o ordine, pe care o garantase, care constituia singura justificare a existenței lui și pentru care solemn și în repetate rânduri își luase întreaga răspundere.

O asemenea răspundere nu se poate traduce în fapt prin simpla pedepsire a câtorva tineri și prin câteva sancțiuni administrative aplicate unor funcționari în subordine.

Opinia publică a țării, opinia publică mondială nu se poate declara satisfăcută cu asemenea măsuri judiciare sau administrative. Sacrificarea unui subsecretar de stat nu poate fi nici ea o sancțiune suficientă, căci răspunderea acestuia este numai administrativă – nu și politică –, el lucrând sub directa responsabilitate a ministrului său.

Gravele excese întâmplăte, în împrejurările în care s-au produs, nu implică sancțiuni administrative, ci sancțiuni politice.

Când guvernul și-a luat răspunderea situației, nimeni nu s-a gândit că paza ordinii și răspunderea pentru liniștea publică vor fi ale unui prefect de poliție sau ale unui căpitan de jandarmi, ci ale cabinetului actual, el însuși.

Guvernul trebuia să tragă în întregime toate consecințele situației pe care el însuși a creat-o, să-și ia întreaga răspundere politică pentru daunele materiale și morale pe care le-a cauzat și pentru discreditul aruncat asupra țării noastre, căci pe de o parte poporul nostru nu-și poate lua răspunderea unor pagube de zeci de milioane, cauzate de incapacitatea unor guvernanți care nu sunt adevărații reprezentanți ai țării, iar pe de altă parte poporul nostru prin lipsa măsurilor cuvenite nu poate apărea în străinătate ca unul care nu înțelege să aplice sancțiunile necesare și nu poate arunca – sub ochii străinătății – discreditul asupra unei studențimi nevinovată de niște excese comise de câțiva oameni tolerați de neglijența culpabilă sau încurajați de ajutorul culpabil al guvernului”.

Subsemnatul vă aduce la cunoștință textul acestei întrebări care s-a făcut cunoscut și d-lor ministru de Interne și subsecretar de stat.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

D-sale, Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri

(Arh.St.București, Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 21/1927, f.242-243)

162

Universitatea din București

COMUNICAT

Senatul Universității din București, în urma adresei Ministerului Instrucțiunii cu nr. 169929/927, relativă la dezordinile studențești din Oradea Mare, Cluj și alte locuri, întrunindu-se la universitate în zilele de 17 și 21 decembrie 1927,

După ce a ascultat adresa în chestiune a Ministerului Instrucțiunii și după ce a luat cunoștință de tablourile cu numele și prenumele studenților arestați și de corpurile delictive găsite asupra lor,

În urma discuțiilor avute, a ajuns la următoarele hotărâri:

1) Senatul universitar condamnă și înfierează cu cea mai mare energie actele [de] sălbăticie și profanare întâmplate la Oradea Mare, Cluj și alte locuri.

2) Senatul universitar, având în vedere că numărul studenților de la universitățile și școlile noastre superioare se ridică la aproape 40.000 și ținând seama că numărul participanților la congres a fost, după datele ziarelor, de 3.000-4.000, dintre care numai o parte a făcut dezordinile, constată că numai o infimă minoritate de gălăgioși și tulburători poartă răspunderea actelor reprobabile cunoscute, pe când marea majoritate a studențimii liniștită și muncitoare nu trebuie făcută răspunzătoare de acte la care n-a participat.

3) Deoarece dosarele primite de la Ministerul de Interne prin Ministerul Instrucțiunii sunt simple liste de arestați, fără nici o indicațiune precisă asupra vinovăției, fără nici o ordonanță de trimitere în judecată, Senatul nu poate încă pronunța nici o pedeapsă individuală. Se va cere ministerului dosarul complet al instrucțiunilor făcute și a sentințelor judecătorești pronunțate, spre a se putea vedea care sunt vinovații și a stabili pedepsele.

Până atunci Senatul hotărăște în principiu următoarele:

a) Toți studenții dovediți și condamnați pentru furt, profanare sau devastare vor fi eliminați pentru totdeauna din toate universitățile țării, ca nedemni de a mai face parte dintre studenții români.

b) Toți studenții dovediți și condamnați pentru acte de rebeliune, pentru împiedicarea circulațiunii, pentru ultragi, vor fi eliminați din universitatea noastră pentru un an.

4) Senatul universitar, în ședința sa de la 23 dec. 1927, a luat cunoștință de adresa Ministerului Instrucțiunii, prin care se comunică rezultatele anchetelor mixte ordonate de guvern în chestiunea studenților sosiți cu trenul tulburătorilor în noaptea și ziua de 8-9 dec. 1927 și arestați în gara Chitila.

Pe temeiul concluziunilor ministerului, care confirmă vinovăția colectivă a acestui grup de studenți, Senatul pronunță excluderea lor din universitate pentru anul școlar curent 1927-1928.

În numele Senatului universitar,

Rector,
E.A. Pangrati

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 517/1928, f.5-7)

163

România

Ministerul Instrucțiunii

Direcțiunea Generală a Învățământului Superior (Dir. III)

No. 171895/23 dec. 1927

Domnule Rector,

Revenind asupra adresei noastre no. 169.929/1927, am onoarea a vă aduce la cunoștință că din anchetele mixte ordonate de guvern și făcute asupra tulburărilor din Oradea și Cluj, rezultă că studenții ce au fost arestați în ziua de 8 decembrie în gara București cu prilejul descinderii lor din tren, și al căror tabel nominal anexat la adresa no. 73847/927 al Ministerului de Interne v-a fost înaintat, sunt toți vinovați de participare la dezordinile săvârșite în orașul Cluj.

Studenții aceștia sunt dintre cei care au săvârșit dezordinile din gara Cluj, împiedicând trenurile să pornească potrivit itinerariului hotărât și alungând funcționarii de serviciu au pus stăpânire pe gară și apoi rupând cordoanele militare au

năvălit în oraș, unde s-au dedat la excesele bine cunoscute, devastând 6 Sinagogi și însușindu-și obiectele cultului care au fost duse în tren: aceste obiecte au fost găsite și inventariate cu prilejul arestării în gara București.

Apoi pe tot parcursul de la Cluj la București, studenții aceștia au comis o serie întreagă de dezordini și acte brutale terorizând personalul de conducere al gărilor și molestând pe călătorii evrei pe care îi găseau în gări și trenuri. Aceste excese au fost săvârșite în gările Războieni, Brașov, Timiș și Predeal.

Câțiva din autorii lor au fost identificați individual și trimiși în judecata Consiliului de Război; numele lor v-a fost comunicat cu adresa noastră no. 169.929/927.

Împotriva celorlalți, autoritățile administrative și judecătorești nu au putut stabili decât o participare colectivă, care este destul de precisă și destul de gravă pentru a nu putea rămâne fără sancțiuni disciplinare.

Ministru
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

Domnului rector al Universității București.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 517/1928, f.32*)

164

România
Prefectura Județului Lăpușna
Serviciul Ad-tiv
No. 762

Chișinău, 31 decembrie 1927
Urgent-Confidențial

Domnule Prefect,

Am onoare a vă comunica mai jos, în copie, ordinul telegrafic no. 77183 din 30 decembrie al d-lui Tătărescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne, rugându-vă să binevoiți a lua cunoștință și a dispune.

Prefect
Eduard Castano

Șeful Serviciului
V. Ciobanu

Copie

Reamintesc dispozițiunile ordinului Ministerului no. 74648 din 16 decembrie 1927 și vă rog să luați toate măsurile pentru preîntâmpinarea oricăror tulburări din partea organizațiilor studențești.

Subsecretar de stat la Interne
[Gh.] Tătărescu

Pentru conformitate
Șeful Serviciului Ad-tiv, V. Ciobanu

D-sale, domnului prefect al Poliției Chișinău.

(*Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos.580, f.3*)

165

[Chișinău, decembrie 1927]

NOTĂ Studențimea în perspectivă

Astăzi studențimea se află într-o dilemă, corespunzătoare cu un labirint, în care cu greu se poate orienta o minte tânără și sănătoasă. Problema luptei contra elementului semit, atât de viu discutată de cercurile studenților creștini, se complică din ce în ce, întrucât o rațiune sănătoasă vede inutilitatea unei lupte contra capitalului, iar elementul semit este capitalul însuși întrupat, datorită aptitudinilor [de] negociere a acestei națiuni.

Și atunci în lipsa rațională este tot atât de grea, dacă nu aproape imposibilă, cât este de grea o luptă prin mijloace brute, întrucât cu capitalul este imposibil de a te lupta!

Rămâne deci de ales o nouă cale pe care studențimea ar putea lupta contra elementului semit, și această cale studențimea o prevede credibilă în următoarele condițiuni: 1) Înlocuirea forțelor conducătoare ale statului (în care predomină elementul semit); 2) Prin mijloace proprii naționale, lipsite de un interes individual și parțial-național, străin de acel pur românesc.

La aceasta, după mentalitatea studențimii, se poate ajunge prin crearea unui nou partid politic, în care membrii constitutivi ce-l vor compune să fie în primul rând naționaliști creștini și apoi politicieni.

Deși s-ar părea imposibilă înfăptuirea acestui ideal studențesc, totuși ea devine posibilă în urma insistenței permanente a elementului studențesc, pe atât pe cât îi este posibil.

Odată creat un partid pur național-creștin, va veni a doua problemă, nu mai puțin ușoară, dacă nu chiar mai grea, de a forma un capital național cu ajutorul căruia să poată ridica țara la nivelul ei cuvenit.

Odată ajunși la înfăptuirea acestor două mari probleme, va fi mai ușor de luptat contra elementelor străine și în special aceluia semit, pe atât timp pe cât lupta va fi bazată pe o politică bine formulată și pe un capital bine definit.

Greul și ideile care preocupă studențimea de astăzi sunt problemele acțiunilor ce crede să le întreprindă studențimea pentru a ajunge la înfăptuirea idealului ei.

Problema de consolidare națională, ce și-o propune studențimea, este cu atât mai greu de înfăptuit cu cât elementul ce aderă la aceste idei este un minoritar, de aceea printre problemele ce stau la rândul rezolvărilor forțelor studențești este și problema creării unei majorități național-creștine, care se poate făuri printr-o propagandă vastă, întreprinsă de pionierii acestei idei, adică a studențimii, printre masele largi ale poporului.

Consolidarea națională, care va avea ca rezultat și un separatism național-egoist-român, va fi imboldul pentru o consolidare națională, pe terenurile respective, și a celorlalte națiuni.

Acest ideal spre care tinde și pe care crede că-l va atinge studențimea, trebuie să fie un ideal național pentru toți în pieptul cărora se zbate o adevărată inimă de român.

Aceasta ar fi situația și mentalitatea studențimii de azi.

Agentul 57

(*Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos.580, f.1*)

166

Direcția Siguranței Generale

2 ianuarie 1928

Notă

D-l prefect al județului Bihor mai comunică ca urmare la cele comunicate:

D-l general Economu, comandantul Diviziei, mi-a declarat că nu poate aproba nici într-un caz îngroparea rămășițelor Torelor din Sinagogă, cum o cere comunitatea evreiască, deoarece d-nia sa vede în aceasta un izvor de dezordine. Spune mai departe d-l general că are informații sigure că mai mulți studenți unguri au ridicat azi dimineață de la unele bănci maghiare din localitate bani ungurești, pengő. Scopul acestor sume, trimise prin băncile ungurești din localitate studenților unguri, încă nu-l cunoaște momentan, nici d-l general. Se poate bănui însă în mod serios ca aceste sume să fie destinate cu oarecare scop pentru a produce tulburări.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; 2SSMI; MIP; M. Cult.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.4*)

167

Direcția Siguranței Generale

2 ianuarie 1928

Notă

Serviciul Special de Siguranță Oradea raportează:

Astăzi la Divizie s-a făcut conferința asupra măsurilor militare luate pentru ziua de mâine. Cu această ocazie, evreii ortodocși au renunțat definitiv la ceremonia înmormântării Torelor. Rămâne ca pe viitor să păstreze în Sinagogi toate aceste rămășițe. După cât sunt informat, același cuvânt de ordine este și la Comunitatea evreilor ortodocși din Cluj. Cu privire la comunicarea făcută de d-l prefect al județului din partea d-lui general comandant al Diviziei, referitoare la unele sume de bani împărțite studenților, am cerut d-lui general Economu un ofițer superior pe care mi l-a dat în persoana colonelului Fermengel. La ora 17, însoțit de acest ofițer, mergem la Banca Ardeleană, cercetez cazul și rezultatul vom raporta.

Adaug că în localitate nu sunt studenți unguri și nici de la Budapesta nu sunt veniți la familii decât doi. Discutând cazul cu d-l general, ne-a spus că cei care au primit bani de la Banca Ardeleană erau în uniformă și atunci nu pot fi decât elevi de la Liceul Gojdu, unguri de origine, care urmează secția maghiară.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; SSMI; MIP.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.3*)

168

Direcția Siguranței Generale

3 ianuarie 1928, orele 9

Notă**Ceremonia înmormântării Torelor**

Cluj.

Inspectoratul General de Siguranță Cluj, raportează:

Astăzi de dimineață, la orele 10, se adună conducătorii comunității evreiești din localitate la două biserici, cu scopul de a așeza obiectele bisericesti ce le au în posesie. Cu această ocazie se va hotărî definitiv înmormântarea Torelor, aceasta pentru că programul înaintat de ei Ministerului de Interne nu li s-ar fi aprobat în întregime.

În cercurile evreilor intelectuali domnește curentul că, nefiind momentul prielnic și pentru a nu se da ocazie la eventuale tulburări, să se stăruie ca să fie amânată această ceremonie.

Numărul studenților în localitate este foarte redus, majoritatea lor este plecată la familii pentru sărbători.

Până în prezent domnește perfectă ordine și liniște.

Iași, orele 9.

Inspectoratul General de Siguranță Iași raportează:
În oraș este liniște.

Oradea, orele 9.

Serviciul Special de siguranță Oradea Mare, raportează:
În oraș este liniște. Magazinele evreilor neologi și ortodocși sunt deschise. Funcționarii particulari au intrat la slujbă. La orele 10 se transportă la cimitir rămășițele Torelor.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; 2SSMI; MIP; MEXT; Dir. Presei.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.9*)

169

Direcția Siguranței Generale

3 ianuarie 1928

Notă

Ceremonia înmormântării Torelor

Iași, ora 11.

Până la ora 11, la Comitetul israelit nu s-au adunat delegațiile diferitelor societăți și reprezentanții comunității evreiești, spre a participa la înmormântarea relicvelor sfinte. Prăvăliile evreiești sunt deschise. În oraș liniște. Studenții aflați în localitate în număr redus nu dau nici o importanță acestui eveniment.

Măsuri severe de ordine sunt luate de autorități.

Chișinău, ora 11.

În oraș liniște. Astăzi are loc numai serviciul religios și populația va ține post.

Bacău, ora 11.

Liniște. Evreii postesc.

Oradea.

În oraș liniște. La orele 10 s-au transportat la cimitir rămășițele Torelor, însoțite de rabinul dr. [L.] Kecskeméty și de doi membri ai comunității.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; 2SSMI; MIP; MEXT; Dir. Presei.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.8*)

Direcția Siguranței Generale

3 ianuarie 1928.

Notă**Ceremonia înmormântării Torelor***Capitală.*

Astăzi, la ora 3 p.m., se face la cimitirul evreiesc înmormântarea rămășițelor din Torele distruse la Oradea Mare. Va asista tot clerul evreiesc și câte un reprezentant de fiecare organizație evreiască din capitală. Nu se face nici o procesiune de stradă, pentru a nu produce dezordine.

Inspectoratul General de Siguranță Iași raportează: Ora 12. Serviciul religios la cimitirul israelit din Iași a început la ora 11, în prezența a numai câtorva persoane. Nici un incident.

Inspectoratul General de Siguranță Chișinău raportează: Ora 12. Liniște.

Inspectoratul General de Siguranță Cluj raportează la ora 12:

La ora 10 s-a început adunarea bisericească la comunitatea evreiască de pe Calea Regele Ferdinand, iar la orele 12 se va ține adunarea comunității evreiești de pe strada Dubălarilor no. 1. La această adunare vor ține câte o cuvântare președinții comunităților și prim rabinii, cu deosebirea că la cea din sala Dubălarilor va vorbi numai d-l [Samuel] Adler, președintele comunității, prim rabinul fiind bolnav. Scopul acestor adunări este a se hotărî ca după restaurarea Sinagogilor să fie așezate acolo rămășițele Torelor și a multor obiecte sfărâmate cu ocazia devastărilor. Înmormântarea acestora se va face la o dată posterioară, întrucât sunt diferite păreri, unii susținând ca să fie înmormântate în Palestina, iar alții aici în țară.

Din partea autorităților competente s-au luat măsuri pentru menținerea ordinii în întreg orașul.

Serviciul Special de Siguranță Oradea raportează: La ora 13.30 începe înmormântarea Torelor de către neologi. Populația este liniștită, atât cea creștină, cât cea evreiască.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; 2SSMI; MEXT; DIR. Presei.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.11*)

Regatul României
Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
Serviciul Special de Siguranță
Cluj, nr. 8/3 ianuarie 1928

Domnule Prim Procuror,

Avem onoare a vă comunica următoarele:

Astăzi la ora 10 a.m., la Templu Evreiesc din Calea Regele Ferdinand 52, a avut loc o ședință la care au luat parte 50-60 persoane.

[1.] Ședința a fost deschisă de avocatul dr. Fischer Iosif, Președintele Uniunii Naționale Evreiești din Ardeal, care printr-un scurt rezumat a arătat scopul însemnătății întrunirii de azi, mulțumind la toți acei care au luat parte, predând apoi cuvântul primului rabin Eisler Mátyás[1], care în primul rând a vorbit despre istoria națională evreiască, accentuând că nația evreiască, precum și bisericile evreiești au fost persecutate și au avut mult de suferit din partea multelor națiuni, pentru care credincioși evrei și rabinii lor au ținut întotdeauna doliul și posturi pentru atrocitățile și chiar profanarea de religie ce au fost nevoiți ca să le îndure. A mai vorbit apoi despre regretabila și trista întâmplare din ziua de 7 decembrie 1927, cu care ocazie studentimea română a distrus și a devastat toate templele evreiești din Oradea, Huedin și în urmă la Cluj, pentru care astăzi toată evreimea se găsește în doliu și vor ține posturi după cum scrie istoria veche, pentru violarea și profanarea religiei, la care a fost expusă evreimea din România. Totodată a făcut propuneri la cei de față ca rămășițele Torei, cărților sfinte și celelalte odăjdii bisericești despre care se făcuse proiectul să fie înmormântate, până la noua dispoziție să rămână în biserică depuse într-o urnă închisă, propunere care a fost primită în mod unanim.

După aceasta a mai luat cuvântul Gross Friges, care a făcut propunerea să se dreseze un proces verbal despre cele întâmplate, care să servească ca un document pentru noua generație evreiască. S-a mai dresat un al doilea proces verbal, prin care s-a trimis condoleanțe la diferite Uniuni și personalități care au consimțit de asemenea pentru doliul nației evreiești din Ardeal, cu această ocazie propunerea a fost acceptată de toți care erau de față.

2. La comunitatea israelită din str. Dubălarilor nr. 1 ședința s-a deschis la orele 12 ½ în prezența a 100 membri.

Președintele Adler Samuel a ținut o cuvântare care a arătat durerea ce a planat asupra neamului evreiesc în urma incidentelor studentești. Cu lacrimi în ochi s-a exprimat de cele constatate cu ocazia Congresului Studentesc care a fost admis la Oradea Mare și cu care ocazie s-au spus cuvinte ofensatoare la adresa celui mai vechi neam cultural de pe pământ. Studenții, după Congres, în bande organizate au atacat cetățenii evrei și prăvăliile lor, au furat Torele din biserici și au spart tot ce au găsit în calea lor. Noi, după cum stă în Torele sfinte batjocorite, trebuie – chiar dacă cucerim o țară – să ne purtăm loial față de neamurile subjugate, și deci ne înălțăm rugile ca astfel de fapte să nu se mai întâmple. A încheiat președintele

Adler Samuel cu citirea adreselor de condoleanțe de la comunitățile din întreg Ardealul, din Budapesta, Debrețin, Eger și Kőbánya etc.

Dr. Maximilian Klein, într-un scurt rezumat, a arătat auditorilor că patru biserici și două case de rugăciuni au fost distruse complet, furându-se Torele și cărțile sfinte, și batjocorite, cerând daune despăgubiri materiale, cât și morale, explicând totodată că sancțiunile contra celor care au abuzat să nu se mai aplice, pe motiv că poate că cei vinovați au făcut în necunoștință de cauză, atrăgând atențiunea că trebuie să li se deschidă ochii că cei ce au făcut-o n-au făcut bine. Încheie cu aceea că cel puțin de acum înainte să nu se mai întâmple astfel de lucruri regretable, căci comunitatea evreiască vrea să rămână și pe mai departe cei mai loiali cetățeni ai acelei țări pe care și-o iubesc.

Ședința s-a ridicat la ora 12 și 45 m.

Șeful Serviciului
[indescifrabil]

Subșeful Serviciului
[indescifrabil]

(*Arh.St.Cluj, Parchetul Tribunalului Cluj, dos.17/1927-1928, f.21*)

[1] Mátyás Eisler (1865-1930) era din 1891 șef-rabinul comunității neologe din Cluj, un veritabil erudit, ce a predat și la Universitatea din localitate limbile semite, inițiind totodată și ample cercetări relative la istoria evreilor din Transilvania.

172

Direcția Siguranței Generale

3 ianuarie 1928

Notă

Inspectoratul General de Siguranță Constanța raportează:

În ziua de 1 ianuarie 1928 s-a înapoiat de la Salonic echipa de fotbaliști „Unirea Tricolor”, unde a avut un match cu echipa grecească „Eraclis” și „Aris”.

În timpul jocului, echipa „Eraclis”, formată în majoritate din evrei, a sărit asupra echipei „Unirea Tricolor” și bruscându-i și lovindu-i pe motiv că studenții evrei din țară au fost omorâți de studenții români.

Câțiva jucători din echipa „Tricolor” s-au ales cu leziuni pe față. Publicul asistent la meci, în număr aproximativ de 10.000 aproape numai evrei, a intervenit în favoarea echipei „Eraclis”. Poliția, fiind de față, cu mare greutate a aplanat acest conflict, de față fiind și consulul nostru din Salonic.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; 2SSMI; MIP; MEXT; Dir. Presei.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.6*)

Direcția Siguranței Generale

3 ianuarie 1928.

Nota

Inspectoratul General de Siguranță Iași raportează:

Solemnitatea înhumării relicvelor sfinte provenite de la devastările Sinagogilor din Oradea, Cluj și Tg. Ocna a avut loc azi la cimitirul israelit din Iași, în prezența unui număr de 70-80 persoane delegați ai cultului mozaic și comunității israelite din localitate. Serviciul religios a fost oficiat de primul rabin dr. Thenen[1], care a ținut o cuvântare ocazională. La această solemnitate a asistat și Moritz Wachtel, directorul general al băncii „Moldova”, președinte al U.E.R. Nu s-a produs nici un incident și asistența s-a răspândit în liniște.

Inspectoratul General de Siguranță Chișinău raportează:

Azi dimineață la ora 10 s-a oficiat la sediul rabinatului din localitate, la Sinagogi și la câteva case de rugăciuni, servicii religioase pentru morți. La ora 11, prăvăliile evreiești au fost închise în semn de doliu, iar enoriașii Sinagogilor postesc. Cei care nu postesc, plătesc o taxă de 18 lei pentru majori, pentru minori 9 lei, eliberându-se chitanțe cu mențiunea că acești bani servesc pentru fondul seminarului teologic evreiesc din localitate, cum și pentru cei săraci. Sunt scutiți de taxe bolnavii, femeile însărcinate și cele care alăptează copii.

Inspectoratul General de Siguranță Cluj raportează:

Adunarea comunității evreiești de pe calea Regele Ferdinand s-a început cu un serviciu divin de doliu, ținut într-un edificiu de lângă Sinagogă. La acest serviciu divin, dr. Fischer Iosef deschide adunarea printr-o cuvântare, arătând evenimentele petrecute. După el vorbește prim rabinul dr. Eisler Matei, care citește o moțiune în care se arată prin cuvinte simțite evenimentele petrecute, care pentru prima oară vin în istoria Ardealului. Protestează contra știrbirii drepturilor evreilor garantate prin Constituție și a celor mai sfinte sentimente ale lor. Se îndreaptă apoi către lumea civilizată și cere să se împiedice pentru totdeauna nimicirea testamentului vechi, care este baza tuturor religiilor creștine. Exprimă condoleanțe pentru celelalte comunități evreiești, care de asemenea au suferit în urma devastărilor și mulțumește tuturor celor ce și-au exprimat regretele asupra celor întâmplate, fără deosebire de confesiune. Propune ca în ziua de 13 Kisler, ziua devastărilor, să fie decretată ca zi generală de post, ca o satisfacție a jignirii spiritului Torei, cere să se înființeze un fond Talmud-Tora, ca fiii lor să învețe testamentul vechi și mai intens ca până acum; mai spune că poporul evreiesc nu poartă ură poporului român și nici tineretului, care a fost dus pe căi rele de către agitatori mârșavi și încheie vorbirea spunând că evreimea deși se leagă de justiția pământeană, în spiritul Torei, însă nu dorește rău păcătoșilor, ci sistarea păcatelor. Propune ca rămășițele sfinte și celelalte odăjdii bisericești să fie închise într-o urnă și păstrate în biserică până când se va hotărî să fie înmormântate. Grosz Frighes propune să se drezeze un proces verbal de cele în-

tâmplate, care să servească ca document al generației viitoare evreiești. Propunerile sunt primite cu unanimitate, după care fapt dr. Fischer declară ședința închisă.

La adunarea comunității evreiești ortodoxe din str. Dubălarilor, primul rabin Glazner Achiba[2] fiind bolnav, a vorbit numai președintele comunității, Adler Iosef, care face un scurt istoric al evenimentelor petrecute și cere intensificarea învățământului Talmudo-Toric, vorbește apoi de înmormântarea rămășițelor profanate, care fapt, neputând avea loc, nefiind autorizată înmormântarea. Și aici se declară ziua devastărilor ca zi generală de post. Comunitatea evreiască din Debrețin a hotărât să trimită Tore noi celor din Oradea și Cluj.

Subinspectoratul General de Siguranță Oradea raportează:

Serviciul ritual al înmormântării Torelor s-a terminat la ora 14.45 fix. A asistat d-l primar al orașului și au fost prezenți coreligionarii neologi, în număr de 200. Toate rămășițele au fost depuse cu sicriul într-o groapă betonată. Serviciul s-a oficiat în limba ebraică de rabinul Kecskeméti, asistat de primul cantor Weiss. Dr. Kecskeméti, în limba ungară, a vorbit despre însemnătatea Torei, arătând că ea este fundamentul tuturor religiilor, deplânge distrugerea lor ca unei cărți sfinte, spune apoi că durerea evreilor este mare nu din cauza distrugerii Torelor, dar că s-au găsit oameni fără suflet care să distrugă aceste cărți sfinte și că aceștia nu au Biblie. Încheie completând că s-a devastat altădată templul din Ierusalim, din cauza luptelor între două națiuni. În prezent durerea este mai mare, întrucât devastarea s-a făcut de frați vitregi. Membrii comunității cu toată asistența s-au răspândit aproape individual pe jos sau cu vehicule așa cum au venit. Liniște completă.

Brigada de Siguranță Bacău raportează:

Nu a fost nici o înmormântare. A fost un serviciu religios al evreilor, care s-a ținut în liniște atât din partea lor, cât și din partea studenților.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; SSMI; MIP; M. Culte.

(Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.11-13)

[1] Mayer Thenen (1885-1947) era rabin la Iași, mai apoi fiind ales șef-rabin al Brăilei (în 1932), preocupat de a tălmăci în limba română și a tipări o serie de rugăciuni, ediții extrem de apreciate și căutate, destinate îndeosebi evreilor asimilați, care nu știau limba ebraică.

[2] Este vorba de Akiva Glazner (1886-1956), rabin ortodox la Cluj între 1924-1944.

Direcția Siguranței Generale

3 ianuarie 1928

Notă

Astăzi la orele 3 p.m. a avut loc la cimitirul evreiesc din șoseaua Filantropia îngroparea rămășițelor din Tora, care a fost pângărită la Oradea Mare, Cluj etc.

D-l dr. Niemirower[1], senator, însoțit de rabinul Alperin[2], au adus la cimitir într-o oală de lut rămășițele din Tora. Această oală a fost băgată într-o lădiță și dusă în capela cimitirului de sfatul rabinic, unde șeful rabin Niemerover a ținut o rugăciune în limba ebraică, explicând că s-a ales pentru astăzi îngroparea rămășițelor din Tora, fiind zi de post, când se împlinește peste 4000 de ani de la dărâmarea Templului. Evreii din România postesc și țin doliu astăzi și pentru profanarea Torei (dl. dr. Niemerover și o parte din asistenți care înțeleg limba ebraică plâng).

Apoi, în românește, spune că Tora, cartea sfântă, cartea cărților, baza religiei și a civilizației, care nu poate fi distrusă de nimeni, a fost profanată în orașele de mai sus. Explică apoi un pasaj din rugăciunea care se face la sărbătorile de toamnă ale evreilor și unde se prezice ce trebuie să pătască unii în acel an. Acolo se spune că unii pot să moară prin foc, alții prin apă, însă – după cum scrie și cum înțelege Imi Bachain – alții trebuie să moară loviți de un tigru, aici face aluzie la profanarea Torei.

Atrage atenția în numele populației evreiești că nu acuză pe nimeni și roagă pe Cel de Sus ca să nu plătească acelora care au făcut lucrul știut, iar țara să fie ferită de cele rele. Citește apoi o hârtie semnată de la Sfatul Rabinic din Capitală, unde explică bucățile din pergament care s-au băgat în lădiță, asemenea și această hârtie a fost pusă în aceeași lădiță.

Au asistat circa 350 persoane, iar lădița a fost îngropată într-o groapă din același cimitir.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; SSMI; MIP; M. Culte.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.14*)

[1] Iacob Niemirower (1872-1939) a fost numit din 1921 șef rabin al Comunității Evreilor din București, organism al israeliților așkenazi, pentru ca în iunie 1926 Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat să-l aleagă mare rabin, în această calitate devenind primul senator de drept evreu din Parlamentul României. Vezi Iacob Ithac Niemirower, *Judaismul. Studii, eseuri, omiletică și retorică*, ed. Lya Benjamin și Mihaela Rotaru, studiu introductiv de Lucian Zeev Herșcovici, București, Edit. Hasefer, 2005.

[2] Heinrich Alperin (1877-1958) era prim rabinul Sinagogii Mari din București, membru în Sfatul Rabinic.

România
Universitatea din Iași

Rectoratul
No. 46

Iași, 10 ian. 1928

Domnule Ministru,

La no. 1227/1927, am onoarea a vă aduce la cunoștință că Senatul universitar – în ședința sa de la 9 ianuarie 1928 – a hotărât a aplica sancțiuni contra studenților Universității din Iași dovediți vinovați de autoritățile judiciare și că Senatul își

exprimă indignarea pentru cele petrecute la congresul studentesc la Oradea Mare și devastările din celelalte localități.

Senatul roagă Ministerul ca să nu mai aprobe congrese studentești fără avizul senatelor universitare care cunosc programele și chestiunea ce urmează a se dezbate în fața lor, vor aviza și asupra timpului când asemenea adunări pot să aibă loc, fără a stânjiți prelegerile universitare.

Rector
P. Bogdan

Secretar
N. Smochină

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 517/1928, f.9*)

176

Direcția Siguranței Statului

12 ianuarie 1928

Notă

Inspectoratul General de Siguranță Iași comunică următoarea copie după circulara tipărită de Sfatul Rabinic al Comunității Evreilor București în chestiunea profanării Sinagogilor din Oradea, Cluj, Tg. Ocna, Huedin și Iași.

Evrei

În conformitate cu ordinul no. 2417/927 al Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat, se publică mai jos copie după dispozițiile luate de Sfatul Rabinic:

Frați evrei,

Sacrilejul săvârșit în Oradea Mare, Cluj, Tg. Ocna, Huedin și Iași, într-un mod nemaipomenit în România, de oameni care se pretind a fi ucenici ai culturii, a cuprins de jale toate inimile evreiești.

Și noi, rabinii, ne-am adunat într-o ședință de doliu, în care ne-am exprimat adâncă durere ce simțim pentru pângărirea suferită de Tora, călăuza lui Israel în decursul veacurilor, pentru care s-au jertfit cu evlavie străbunii noștri, și pentru profanarea Sinagogii, sanctuarul religiei noastre. Adunați sub președinția domnului șef rabin, doctor I. Niemirower, conduși de prescripțiunile noastre religioase și de datinile noastre strămoșești, am decis următoarele:

1. Începând de duminică, 24 Kislev (18 decembrie), până la 10 Tevet (3 ianuarie 1928), evreii să renunțe la petreceri și la distracții publice, exceptând festivitățile religioase culturale de Hanuca și ceremoniile religioase.

2. În acest interval se vor rosti în toate casele de rugăciuni la serviciile divine de dimineață și seara psalmul 79, elegie dedicată profanării casei Domnului.

3. Pentru comunitatea evreilor din București am stabilit ziua de 24 Kislev (duminică 18 decembrie) ca zi de post și de reculegere, când în fiecare casă de rugăciuni rabinii și oficianții vor săvârși servicii divine.

Cu inima zdrobită,

Sfatul rabinic al Comunității Evreilor București. Comitetul rabinilor din Vechiul Regat.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; 2SSMI; MIP; MEXT.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.22-23*)

177

România

Ministerul Instrucțiunii

Direcțiunea Generală a

Învățământului Superior (Dir. VI)

No. 3619/12 ian. 1928

Domnule Rector,

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că în urma tulburărilor provocate de studenți, cu ocazia congresului de la Oradea Mare, Consiliul de Miniștri a hotărât ca nici o asociație studentescă să nu mai fie autorizată de a ține întruniri, a da baluri sau serbări de orice natură și în orice scop.

În consecință, vă rugăm să binevoiți a dispune ca Rectoratul să nu mai acorde, până la alte dispozițiuni, nici o autorizație de acest fel.

Ministru
[indescifrabil]

Director general
[indescifrabil]

Domnului rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1211, f.29*)

178

ROMÂNIA

Președinția Senatului

No. 468/26 ian. 1928

Domnule Ministru,

În ședința Senatului de astăzi, joi 26 ianuarie curent, dl. senator I. Clinciu[1], v-a adresat o comunicare, însoțită de cerere de acte, cu privire la tulburările stu-

dentești de la Oradea Mare, Cluj, Huedin, Târgu Ocna și Iași, rugând a i se răspunde dacă s-au luat toate măsurile ca să fie pedepsiți adevărații vinovați.

Subsemnatul, conform dispozițiilor art. 94 din Regulamentul interior al Senatului, are onoare a vă comunica copie de pe această comunicare și a vă ruga să binevoiți a înainta Senatului actele cerute.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
C. Eraclide

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii.

[Anexă]

Domnule Președinte,
Domnilor Senatori,

Având aceeași atitudine și păstrând aceleași convingeri, ca și în trecut, față de tulburările studențești, care prin devastările sălbatice săvârșite la Oradea, Cluj, Huedin, Târgu Ocna și Iași au pricinuit țării și statului, în momente atât de grele, cele mai mari neajunsuri în țară și în străinătate, repetăm din nou că dezaprobăm metoda unor astfel de lupte barbare, date de tineretul universitar, care nu trebuie să întrebuințeze în promovarea calităților neamului nostru decât armele culturii.

Acum însă, când multă studențime a fost judecată de Consiliul de Război și când după informațiunile ce avem au fost condamnați și studenți nevinovați, ne vedem obligați a interveni iarăși în această chestiune, la ordinea zilei, și ne permitem a întreba pe dl. ministru al Instrucțiunii:

1) Dacă a luat toate măsurile și a vegheat ca să fie pedepsiți adevărații vinovați; și

2) Dacă în dezbaterea procesului sau proceselor studențești, autonomia universității a fost respectată; și dacă universitatea a anchetat faptele și și-a dat verdictul în consecință?

3) Cerem d-lui ministru al Instrucțiunii să ne pună la dispoziție tabloul cu listele studenților dați în judecată; modul cum au decurs procesele și sentințele cu condamnările. Cu alte cuvinte, rugăm pe dl. președinte să intervină spre a putea avea la îndemână dosarul proceselor studențești.

I. Clinciu

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 580/1928, f.47-48*)

[1] Ion Clinciu (n. 1864), profesor și publicist, deputat și senator în mai multe rânduri, în chiar anul acesta – 1928 – devenind și vicepreședinte al Senatului. O vreme a fost și inspector general al învățământului.

Copie

De pe raportul no. 1611 din 6 februarie a.c. al Inspectoratului General de Siguranță Cernăuți.

Avem onoare a raporta câteva impresii din incinta Universității din Cernăuți:

Aspectul intern al Universității din Cernăuți

De cum intri în Universitatea din Cernăuți, îți face impresia că intri într-o universitate din Austria, Germania, Ucraina sau Rusia, deoarece studenții vorbesc între ei, prin culoare și săli de cursuri, limbile germană, ucrainiană și rusă.

S-ar spune că am fi egoiști dacă am cere să se vorbească în sânul acestei universități numai românește, dar trebuie să ne gândim la rolul ce-l are această universitate din nordul Moldovei asupra populațiunii acesteia, care a trăit sub dominațiune străină atâtea sute de ani.

Este frumos ca un academician să cunoască și să poată vorbi mai multe limbi, dar limba oficială trebuie respectată mai ales în acest locaș de cultură, de unde se scot toți factorii luminători ai poporului.

Dacă studentul de origine ucrainian, rus sau altă națiune vine să învețe la această universitate câteva ore pe zi, și nici aici nu vorbește românește, când poate el să învețe limba română bine, când astăzi mai mult de majoritate, vorbesc greu limba română, căutând pe dibuite fie cuvinte, fie legături gramaticale, ferindu-se a o vorbi, vorbind mai mult limba respectivă a originii sale, pentru că-i vine mai ușor.

Dacă limba română, după 10 ani de la unire, nu o posedă, atunci simțul patriotic față de țara noastră mai puțin și atunci ce încredere vom avea când se va cere de la aceștia să propage în sufletul generațiilor de mâine iubirea de țară, artă și cultură românească când ei singuri nu sunt pătrunși cu adevărat de aceste simțuri înalte?

Așa se ajunge la toate uneltirile subversive de astăzi, deoarece sunt prea mult lăsați în libertate și cartea ce o fac în universitate e un mijloc ca să poată obține un titlu și apoi să intre în toate păturile sociale ale țării noastre și acolo să distribuie sentimentele lui de care este pătruns și nu acelea căpătate în învățământul secundar și superior.

Nu cred că s-ar știrbi cât de puțin din autonomia universitară dacă s-ar îndemna studențimea ca măcar în universitate să se vorbească românește, aceasta ca un respect al instituției și nu ca un egoism al nației noastre.

Inspector general
Panaïtescu

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 517/1928, f.42*)

România

Prefectura Poliției Cluj
Serviciul de Siguranță
No. 2895/1928.II.7

Domnule Rector,

Am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Fiind informat că în str. Bob no. 7, în localul în care a fost cândva redacția revistei „Înfrățirea Românească” – care azi este locuința și atelierul pictorului Albescu –, dl. dr. Lazăr Isaicu[1], asistent la facultatea de medicină din localitate, sub pretext că organizează secțiunea Cluj a L.A.N.C. sub denumirea de „Legiunea Iulia”, ține seară de seară întruniri clandestine studentești – îndeosebi cu elementele mai tinere din anul I și II al facultăților –, în care întruniri se discută chestiuni politice și se întretine o vie agitație antisemită, încercându-se chiar organizarea elementelor mai tinere a studențimii în vederea unor demonstrațiuni ce s-ar vedea necesare cu anumite ocazii, în seara zilei de 3 februarie a.c. am ordonat organelor polițienești de sub ordinele mele ca împreună cu câte un reprezentant al Parchetului Militar și civil să facă o descindere în acel local pentru constatarea și procedarea în consecință.

Cu ocaziunea acestei destinderi au fost găsiți în acel local, întruniți în plină sedință, discutând lucruri de natura celor de mai sus arătate, dl. dr. Lazăr Isaicu cu studenții de la facultatea de medicină: Emil Bulbuc, Aurel Stănescu, Iulian Popa, Alexa Pop, Ioan Avram, George Deșliu; studenții de la facultatea de drept: Ioan Cincora[2], Victor Lăzărescu, Iuliu Givulescu, Petre Bortîș și studentul de la Conservator Sever Ageu.

Cum sus numiții s-au întrunit fără a avea autorizațiunea prealabilă a autorităților competente și cum Ordonanța no. 7/1924 a d-lui general comandant al Corpului VI Armată interzice orice fel de adunări neautorizate pe teritoriul orașului Cluj, care se găsește în zona stării de asediu, am dispus ca sus numiților să li se drezeze acte de dare în judecată, care vor fi înaintate Consiliului de Război al Corpului VI Armată.

Vă aducem, cele ce preced, la cunoștință, cu rugămintea să binevoiti a lua și din partea d-voastră măsurile ce veți crede de bine, pentru a se pune odată capăt agitațiunilor de acest fel menite de a ține sub continuă amenințare ordinea și liniștea publică a orașului[3].

Prefect
Lt. Colonel [indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității Cluj

(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 25, dos. 1261/1927-1928)

[1] Lazăr Isaicu era redactorul responsabil la „Înfrățirea Românească”. Organ al „Ligii Apărării Naționale Creștine”.

[2] Este vorba de Ioan Cincora, fost student la facultatea de medicină din Cluj, eliminat însă cu ocazia unor manifestări studențești anterioare. În momentul când se afla la Cluj, menționat în document, Cincora era student medicinist (anul IV) la Universitatea din Roma, solicitând totodată – pe 15 februarie – reprimirea la facultatea transilvană, deoarece „în străinătate, cu resemnarea celui vinovat, am îndurat toate mizeriile împreunate cu dureri fizice și morale. (...) Sunt în condiții de atare natură încât nici minimul de existență nu-l voi mai putea avea, și astfel voi fi un învins al vieții”. (cf. *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat*, cutia 25, dos. 1379/1927-1928).

[3] Explicațiile lui Lazăr Isaicu, asistent la facultatea de medicină din Cluj, se găsesc în *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat*, cutia 26, dos. 1551/1927-1928.

181

România
Ministerul de Interne

Confidențial-Personal

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
Serviciul Secretariatului
No. 10220 S/10 febr. 1928

Domnule Ministru,

Prefecții de poliție ai orașelor universitare ne raportează că în ultimul timp diferite asociații studențești țin diverse întruniri publice sau clandestine, având la ordinea zilei atât chestiuni de interes studențesc, cât și chestiuni care ies din cadrul acestor interese, și ne întrebă, în același timp: care trebuie să fie atitudinea autorităților polițienești față de asemenea manifestări.

Întrucât activitatea studenților ca studenți, în afară de universitate, cade sub controlul autorităților universitare, am onoare a vă ruga să binevoiti a ne răspunde:

1) Dacă pentru fiecare întrunire studențească, organizatorii urmează să obțină autorizarea rectoratului respectiv.

2) Dacă o întrunire studențească neaprobată de rectorat trebuie să fie dizolvată de autoritatea polițienească.

3) Dacă aprobarea rectoratului este necesară chiar și pentru reunirea consiliilor de direcții ale societăților studențești.

4) Dacă asociațiile studențești de orice categorie pot da comunicate prin ziare fără a avea în prealabil autorizarea rectoratelor respective.

5) Dacă „Uniunea Studenților” – ca organ central al tuturor asociațiilor studențești din țară – este supusă aceluiași obligațiuni, și în caz afirmativ de la ce autoritate universitară urmează să-și ia aprobarea.

Subsecretar de Stat
[indescifrabil]

Director general
Romulus P. Voinescu

Domnului ministru al Instrucțiunii Publice.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior*, dos. 517/1928, f.36)

182

Regatul României
Prefectura Poliției Iași

No. 1180/1928 luna februarie, ziua 14

Domnule Rector,

Am onoare a duce la cunoștința d-vs următoarele:

Ieri, 13 februarie a.c. ora 20, un număr de aproximativ 150 studenți conduși de studentul de la medicină Mihai Bicleanu, după ce s-au întrunit în curtea facultății de medicină revendicând preținse drepturi, au pornit în mici grupuri spre Piața Unirii unde, adunându-se în grup compact, studentul Bicleanu suindu-se pe platforma statuii[1] a început să vorbească mulțimii pentru a se produce agitații cu scop de intimidarea corpului profesoral sau cu alte intenții.

De la statuie au pornit pe str. Lăpușneanu conduși tot de Bicleanu, strigând pe tot parcursul până la Cofetăria Vlădescu: „Jos decanul, trăiască greva mediciniștilor, jos Ștefănescu-Galați, Uo ! Uo !”

Intervenind autoritățile, a trebuit să deplasez un mare număr de jandarmi pentru a-i risipi tulburându-se liniștea populației, iar ordinea și siguranța fiind amenințate.

Prin acest procedeu găsesc cel mai vinovat pe studentul Mihai Bicleanu, care fără nici un drept a strâns cei 150 studenți, i-a condus la manifestare pe străzi, le-a vorbit sub cerul liber, fapt oprit de legile în vigoare și reamintit prin ordonanța no. 1064 din 10 februarie 1928 publicată pe toate străzile orașului.

Cu onoare vă rog să binevoiți a dispune să se aplice studentului M. Bicleanu și celor ce s-ar mai găsi vinovați sancțiunile legale, comunicându-se și nouă rezultatul pentru a-l raporta la Ministere.

Prefectul Poliției Municip. Iași
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat, dos. 1211, f.112*)

[1] Este vorba de statuia lui A.I. Cuza, realizată de Raffaello Romanelli.

183

Domnule Rector,

Subsemnații studenți, Buzoianu C. și Sârbulescu P., cu respect vă rugăm să binevoiți a dispune să ni se ridice pedeapsa dată de către onor. Senat universitar, pe baza motivelor ce urmează.

Am fost eliminați pentru totdeauna de la Universitatea din Iași pe motivul că am fost condamnați pentru devastările care au avut loc în str. Păcurari în ziua de 10 decembrie 1927.

De la început ținem cu respect să vă informăm că n-am fost dați în judecată și condamnați pentru că am fi participat la devastările mai sus menționate, căci atât ordonanța definitivă a d-lui judecător de instrucție, cât și hotărârea Tribunalului și decizia Curții de Apel Iași s. I-a, spun clar că acei care au devastat n-au fost prinși. Și tocmai din această cauză, că nu au fost descoperiți autorii devastărilor, subsemnații am fost dați în judecată și condamnați, *fiind presupuși nu c-am devastat, ci că ar fi luat parte la manifestația mai sus amintită*. Dovadă este hotărârea Curții de Apel, care spune categoric vorbind despre manifestația din ziua de 10 decembrie 1927, că „o parte ce n-a putut fi descoperită a comis distrugerii și stricăciuni la Sinagoga din str. Păcurari” etc. Chiar textul de lege în baza căruia am fost condamnați este o altă dovadă evidentă: art. 14 al. 2 din legea așa numită a lui Mârzescu, spune: „Când autorii acestor infracțiuni nu pot fi descoperiți se vor pedepsi în caz de crimă cu închisoare de la 7 luni la 2 ani, și în caz de delict cu închisoare de la 2-6 luni, oricare din acei care se vor prinde la locul sau în apropierea locului unde s-a săvârșit infracțiunea și care se vor dovedi că voluntar manifestau în mijlocul mulțimii tumultuoasă”.

Pe noi nici măcar nu ne-a prins la fața locului, cu atât mai puțin nu ne-a prins manifestând și încă tumultuos.

Subsemnatul, Buzoianu C., mergeam liniștit pe str. Păcurari, unde locuiesc, și eram izolat, când un individ rămas necunoscut m-a străpuns pe la spate cu un stilet. O întâmplare – fericită pentru mine și nefericită pentru colegii mei – a făcut ca în urma mea să vie colegul meu Rusu, la care s-a mai adăugat Sârbulescu, pe care nu-l cunoșteam și m-au ridicat ducându-mă la școala „P. Poni”, în fața căreia ne aflam și unde mi-au dat primele ajutoare; apoi au alergat după o trăsură care să mă transporte la un spital, deoarece pierdusem mult sânge și eram foarte slăbit.

La câteva minute după ce ne urcasem în trăsură am fost arestați. În momentul arestării era liniște pe stradă, astfel că nici nu ne-au „prins” după cum cere legea, cu atât mai puțin „manifestând tumultos”. Pentru simplul motiv că aveam șepci de student și fiindcă un criminal m-a străpuns cu un stilet fără nici un motiv pe la spate, profitând că sunt singur – căci dacă eram în grup nu avea curajul și nu rămânea nedescoperit –, instanțele judecătorești au tras *prezumția* că am luat parte la manifestare. Ba ele afirmă că am fi manifestat tumultuos, afirmațiune pe care n-o pot scoate din nici o dovadă, ceea ce trebuia să ducă la achitarea obligatorie, căci caracterul de manifestare tumultuoasă este un element de existență a acestei infracțiuni. Și totuși am fost condamnați ...

Se spune – noi din respect pentru instanțele judecătorești nu afirmăm aceasta – că pedeapsa noastră nu era necesar să rezulte din probe, că ea a fost dată pentru a înăbuși manifestările studentești și a intimida studenții, că s-a pedepsit pe oricine s-a întâmplat cu sau fără dovadă, pentru a se satisface un alt interes. Aici, în sanctuarul tuturor științelor, deci și al științei dreptului, rugăm ca lucrurile să fie reduse în cadrul strict a principiului și al moralei. Păcatul care poate fi comis în afară de universitate, în detrimentul dreptului în Universitate trebuie să se reducă la cerințele științei. Toate legile penale creează pedepse personale, nu e vinovat decât cel care a înfrânt legea penală. Numai în epoca primitivă se pedepseau rudele din întreaga familie a celui ce a săvârșit infracțiunea. Pe noi instanțele judecătorești ne-au pedepsit ca făcând parte din marea familie studentească.

În fața instanțelor judecătorești am susținut că nici nu ni se poate aplica măcar această lege Mârzescu, care după cum explică autorul ei și cum rezultă din conținutul ei a fost făcută pentru combaterea bolșevismului, pentru împiedicarea lui de a se

întinde. Chiar din textul legii se poate vedea aceasta că ea vorbește despre societăți secrete constituite pentru răsturnarea ordinii de stat, despre fabricanții de bombe și mașini infernale, despre afilierea la societățile comuniste din alte țări, despre lauda și propaganda acestor societăți. Or, noi ce explozibile avem decât doar în inimile noastre tinere și pline de avânt? Am susținut că nu se poate asemăna o societate studentească cu astfel de societăți oculte și destinate răsturnării ordinii din stat. Întristează comparația, căci noi din apărarea ordinii și consolidarea neamului ne-am făcut un ideal.

În astfel de împrejurări am fost arestați șase studenți înainte de sărbători în închisoare. Patru din noi au fost eliberați, iar noi am continuat a fi arestați până când am ispășit și pedeapsa care ne-a fost dată.

Cu toate că această pedeapsă nu era definitivă, căci decizia Curții de Apel a fost dată cu drept de recurs, nu am beneficiat de acest drept pentru motivul că până la judecarea recursului trebuia să stăm închiși în umezeala și lipsa de aer a temniței, când pedepsele noastre expirau în câteva zile, iar sentința Înaltei Curți de Casație, în cazul cel mai grabnic necesita o întârziere de 2-3 luni. Această renunțare a mai fost determinată și de faptul că nu ne-am așteptat a fi pedepsiți și din partea autorităților universitare, mai ales că au mai fost studenți condamnați fără ca aceasta să atragă după sine eliminarea lor. Dacă ne-am fi gândit că vom avea de suferit o pedeapsă atât de gravă din partea onor. Senat universitar, preferam regimul închisorii și făceam recurs, care ar fi fost încoronat cu același succes ca și cel înregistrat de studenții de la București, condamnați pentru devastări (nu pentru prezumții de a fi luat parte la manifestațiuni) de la 2-7 luni închisoare și cărora Înalta Curte de Casație, în urma recursului făcut, le-a casat sentința de condamnare fără trimitere.

Bazați pe aceste motive, și anume pe faptul că *nu am fost condamnați pentru participare la devastări, ci fiind numai presupuși că am fi luat parte la manifestațiuni, că am fost pedepsiți mai mult pentru intimidarea celorlalți studenți și în locul autorilor acestor devastări rămași nedescoperiți și ale căror consecințe le tragem noi, că făcând recurs am fi fost scutiți de orice penalitate, că pentru nici o vină din partea noastră am suferit prevenția de 1 ½ lună, și pedeapsa dată de judecători și eliminarea din universitate, că subsemnatul Buzoianu C., în urma rănii primite și a regimului închisorii sunt bolnav și actualmente, că subsemnatul Sârbulescu P., fiind însurat și având soție înscrisă ca studentă la facultatea de litere din Iași, și având dom. definitiv stabilit în Iași, îmi este imposibilă deplasarea la o altă Universitate.*

Vă rugăm respectuos, domnule rector, a admite să se revină asupra eliminării noastre din universitate.

Primiți, vă rugăm, încredințarea deosebitelor noastre considerațiuni.

Iași, 6 martie 1928

P.Gh. Sârbulescu
C. Buzoianu

Cu o anexă[1]

D-sale, domnului rector al Universității din Iași

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1211, f.186-187)

[1] În Anexă se află decizia penală nr. 60, la dosarul nr. 116/1928 de la Curtea de Apel din Iași, secția I (f.185-186).

184

România

Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
Directoratul General al Siguranței din Basarabia
No. 3572 [din 6 martie 1928]

Domnule Prefect,

Avem onoare a vă face cunoscut spre știință și a dispune că mâine, 7 martie, curent, se va judeca la Tribunalul Bălți cazul locuitorului Vasile Vasilciuc, împușcat la secția de votare Ciolac din județul Bălți cu ocazia alegerii parțiale din ziua de 14 septembrie 1927.

În legătură cu acest proces se așteaptă astă seară în Bălți sosirea d-lui A.C. Cuza și altor avocați cuziști, cum și a unui grup de studenți. Autoritățile locale fiind informate că studenții se vor deda la manifestațiuni, au luat măsuri ca să facă un triaj în gara Vasile Lupu a tuturor studenților și să nu se permită venirea în Bălți decât numai a studenților care au citații a se prezenta la proces.

Cu telegrama noastră no. 3340 de azi, am pus în cunoștință Inspectoratul de Iași spre a lua cuvenitele măsuri.

Cum este posibil ca și studenții de la facultatea de teologie din Chișinău să ia parte la acest proces, am comunicat cazul la cunoștința d-lui decan, care ne-a comunicat că n-are nici o cunoștință, însă va lua măsuri ca să oprească plecarea studenților.

Inspector general
[indescifrabil]

Șeful serviciului
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului prefect al Poliției Chișinău.

(Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos.580, f.14)

185

Direcția Siguranței Generale

7 martie 1928

Notă

Inspectoratul General de Siguranță Cluj raportează:

În ziua de 19 februarie a.c., s-a ținut în sala de ședințe a Camerei de Comerț din acest oraș ședința marelui comitet diriguitor al Ligii Naționale Evreiești din Ardeal. La această ședință a fost reprezentat și Consiliul Superior Sionist din România,

prin dr. A. Mibashan și Iulian Silberbusch. Printre altele s-a discutat și devastările studențești din Oradea și Cluj în decembrie 1927, precum și al XV-lea congres mondial sionist din Basel.

Dr. Hillel Kohn a făcut o dare de seamă, arătând necesitatea de orientare politică a evreimii din România[1]. El a depus următorul proiect de rezoluție:

„Marele comitet diriguitor al Ligii Naționale Evreiești din Ardeal, în ședința ținută la Cluj la 19 februarie 1928, a luat în dezbatere hotărârea conferinței din noiembrie 1926, referitor la înființarea cât mai grabnică a unei organizații regnicolare politice evreiești, și aducând în legătură această hotărâre cu starea grav deprimată atât a evreimii din Ardeal, cât și a celei din întreaga țară, precum și cu indignatele și neuitatele erupții antisemite din Oradea și Cluj în decembrie 1927, crede că înființarea unei organizații politice, care să cuprindă întreaga evreime din România, este o poruncă sfântă, care trebuie îndeplinită cu iuteala instinctului de apărare de sine.

Marele comitet diriguitor al Ligii Naționale Evreiești vede în evenimentele de la Oradea și Cluj un simbol, un avertisment, ca evreimea organizată în mici grupuri regionale să-și dea seama de lipsa unei organizații politice unitare pentru întreaga țară. Tocmai de aceea, marele comitet diriguitor declară că face pasul inițiativ pentru crearea unui partid poporal regnicolar evreiesc, care cuprinzând în sine toți evreii din România, care se dau de evrei, să combată antisemitismul, să lupte pentru apărarea drepturilor evreilor și pentru o reprezentare cât mai eficace în Parlament. Această organizație regnicolară trebuie să dea totodată garanție corespunzătoare ca, pe lângă programul arătat, să susțină pretențiile evreimii din România la drepturile colective, în special în ce privește drepturile populare garantate evreimii prin tratate internaționale și prin legile constituționale.

În continuare la acestea, marele comitet diriguitor crede de urgență reorganizarea Ligii Naționale Evreiești din Ardeal în așa fel ca aceasta să fie organizația poporală a evreimii din Ardeal și apărătoarea intereselor ei politice, culturale și economice.

Cu soluționarea tuturor acestor probleme de organizare externă și internă, marele comitet diriguitor împuternicește Liga Națională Evreiască din Ardeal să înceapă neîntârziat tratativele cu celelalte organizații evreiești din țară”.

Dr. Márton Ernő, directorul ziarului evreiesc „Új Kelet” Cluj, a declarat că partidul evreiesc trebuie să ia ființă în decurs de 2 luni.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; SSMI.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.34-35*)

[1] Hillel Kohn va ajunge profesor de politică economică și socială la Universitatea „Bolyai” din Cluj, după 1945. Un portret al lui, cu ocazia verificărilor de partid din 1948, vezi în vol. *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1945-1955)*, coord. Lucian Nastasă, Cluj, Edit. CRDE, 2002, p.647-649, iar o autobiografie în vol. *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Evreii din România (1945-1965)*, coord. Lucian Nastasă, Cluj, Edit. CRDE, 2003, p.113-120.

186

România
Președinția Camerei Deputaților

No. 1796/14 mar. 1928

Domnule Ministru,

Domnul deputat Filderman, în ședința de la 14 martie a.c., a făcut următoarea întrebare:

„Am onoare a întreba pe d-nii miniștri de Instrucție, Interne și Război, dacă au cunoștință că de câteva zile studenții evrei sunt zilnic bătuți la facultatea de drept. Am dat memorii, i-am arătat mereu, dar vinovații n-au fost arestați.

Astăzi din nou bătaie, câțiva evrei au fost siliți să se baricadeze într-o cameră. Au deschis geamul și au strigat după ajutor în stradă. Au fost eliberați de dl. [Al.] Tzigara-Samurçaș și doi domni ofițeri superiori. Unuia din ei i s-a pus un revolver în piept, altul a fost amenințat cu un pumnal.

Înțelege dl. ministru să închidă facultatea cum a anunțat?

La Iași știe guvernul de strania hotărâre a Senatului universitar de a reveni asupra eliminării studenților condamnați pentru devastarea Sinagogilor?

Subsemnatul vă comunică textul acestei întrebări care s-a comunicat și d-lor miniștri de Război și Interne.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

Domniei sale, d-lui ministru de Instrucție.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 580/1928, f.24*)

187

ROMÂNIA
Președinția Senatului
No. 751/14 mar[tie] 1928

Domnule Ministru,

Astăzi, miercuri, 14 martie a.c., dl. senator Doboș Filaret[1] a depus la Birou o comunicare adresată domniei-voastre și d-lui ministru al Afacerilor Străine, cu privire la conduita studenților evrei și maghiari aflați la Paris față de studenții creștini români care se găseau acolo la studii.

Subsemnatul, potrivit dispozițiilor art. 94 din Regulamentul interior al Senatului, are onoarea a vă încunoștiința despre aceasta cu o zi înainte, trimițându-vă

totodată copie de pe menționata comunicare, care s-a transmis în copie și domnului ministru al Afacerilor Străine.

Președinte
Tony Iliescu

Secretar general
C. Eraclide

Domniei sale, d-lui ministru al Instrucțiunii.

[Anexă]

Domnule Președinte,
Domnilor Senatori,

Un prieten din Suceava îmi trimite următoarea scrisoare, pe care a primit-o zilele acestea de la fiul său, student la Paris, și pe care cred că e bine, după cele întâmplăte la Geneva, s-o aduc la cunoștința domniei voastre și a întregii țări, ca să se cunoască cine sunt aceia care ne urăsc.

Iată scrisoarea:

„Dragă taticule ! Vă scriu rândurile acestea în momente grele pentru noi, românii creștini la Paris, în momente când *a se numi român înseamnă să umbli cu capul spart*. Iată despre ce-i vorba: După cum m-ați povățuit și dv. când am plecat de acasă, ajuns la Paris am căutat să fiu cât mai aproape de românii din țară (bun prieten!), să-i cunosc și să mă cunoscă. Și într-adevăr, am găsit aici floarea țării, băieți din case bune, elita țării. După cum știți și dv., românii studenți în Paris sunt grupați în Asociația Studenților Români în Franța, în care am intrat și eu, și Cornel, și alții. La sediul societății vin toate ziarurile din țară și când mai avem timp ne rezezim pe acolo și mai căutăm știri din patrie. Studenții grupați aici mai au diferite avantaje, fiind asociația recunoscută de statul francez, afară de asta mai suntem invitați din când în când la Legație, la câte o masă dată de dl. Diamandi. Așa că, după cât vedeți, nu-i rău să fii înscris aici, nu se fac lucruri rele.

Pentru ieri seara era convocată adunare generală pentru a dezbate demisia a 8 membri din comitet și a alege alții. Am voit să iau și eu cuvântul, dar m-am gândit la cele ce mi-ați spus: «Băietate, fi cuminte, nu te amesteca», și am tăcut.

La început era vorba dacă să se accepte demisia membrilor din comitet sau ba, dacă adunarea e competentă, conform statutului să primească această demisie și dacă după aceasta, care reprezintă majoritatea membrilor din comitet (căci au mai rămas 5), e necesar să se procedeze la alegeri parțiale sau să se ceară demisia întregului comitet și să se facă alegeri noi.

Cam aici se învăteau lucrurile la început. A luat cuvântul și Ionescu-Sisești, pe care cred că-l cunoașteți. Între timp însă, sala se popula mereu cu jidani, care înjurau în instituțiile noastre românești, mai veniseră și unguri din Transilvania, care înjurau pe ungurește și făceau imposibilă orice discuție. Li s-a reproșat cătorva jidani că de ce au luat parte la mitingul contra României. Nemaiputându-se ajunge la ordine, șeful de cabinet al d-lui Diamandi ne-a spus: „Hai români, noi ne retragem și-i lăsăm pe domni să discute!”

Când să dăm să ieșim, ușile toate închise, numai pe una din fund rămasă deschisă *năpădeau jidani, înarmați cu bastoane și cu scaune și dă-i, și dă-i! Ne-au bătut de ne-au smintit.* (Români eram numai vreo 30 și jidani cel puțin 200).

A intervenit poliția, care numai cu mare greutate ne-a scăpat cu viață. După ce au ieșit de aici au început să-i atace pe românii de pe bulevardul St. Michel. *Era jale pe noi românii.* Abia acum știu ce înseamnă să fii în mâna jidanilor. Tăticule dragă, *ei te omoară fără milă!* În adunare a strigat unul că de acum înainte, cum ne prind, ne omoară, că și noi mult îi facem să sufere în țară.

Am fost și eu lovit, bineînțeles, dar acum sunt bine.

Vă sărut mâinile, Traian. Paris, 2/III/928”.

Întreb pe domnii miniștri de Externe și Instrucțiunea Publică, ori de au cunoștință de cele descrise mai sus și ce măsuri au de gând să ia ca fiii noștri, trimiși la focarul de lumină al Parisului, să nu fie molestați în mod barbar de elemente netrebnice, care nu au nimic sfânt pe lumea asta, își zic însă fii ai României, pe care o urăsc și o compromit în ochii lumii.

Senator Doboș

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 580/1928, f.7-9*)

[1] Filaret Doboș, militant al unirii Bucovinei cu România, publicist și participant la actul de la 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia, încă dinainte de acest moment fiind profesor de istorie la Liceul român din Cernăuți, pe la finele anilor 30 chiar inspector general școlar.

188

România
Președinția
Camerei Deputaților
No. 1827/15 mar. 1928

Domnule Ministru,

Domnul deputat B. Straucher, în ședința de la 15 martie a.c., a făcut următoarea interpelare:

Am onoare a interpela pe onor. domnul ministru de Interne: ce măsuri a luat și va lua pe viitor ca agitațiile studentești să înceteze *odată*, asemenea ce însemnează că zilnic patrulă de soldați patrulează noaptea în cartierele evreiești, punând o întreagă populație cinstită, liniștită și cu dor de patriotism și iubire de neam sub teroare?

Asemenea, pe domnul ministru de Instrucție Publică ce măsuri a luat ca agitațiile studentești să înceteze înlăuntrul facultăților ca astfel studenții să-și poată continua studiile. În contra acestor agitații, care dăinuiesc de aproape două săptămâni, nici până în prezent nu s-a luat nici o măsură.

Voiesc să cred că guvernul va lua măsuri urgente și va explica rostul patrulării soldaților în cartierele evreiești.

Subsemnatul vă comunică textul acestei interpelări care s-a făcut cunoscut și d-lui ministru de Interne și d-lui subsecretar de stat G. Tătărașcu.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 580/1928, f.25)

189

Direcția Siguranței Generale 22 martie 1928

Notă

Inspectoratul General de Siguranță al Bucovinei raportează:

În ziua de 13 martie 1928, la orele 18, a avut loc o întrunire publică convocată de către societatea evreiască „Der Bund”, cu ordinea de zi: „Ce urmărește guvernul cu noua lege a învățământului secundar și cultural”. Au asistat vreo 350 persoane, evrei meseriași din orașul Cernăuți. Sala a fost decorată cu culori roșii și verzi, având și unele ghirlande de culoare neagră.

Primul a luat cuvântul dr. Kissman Iosef[1], care a făcut critici poporului evreu că nu se interesează de legile de încătușare ce guvernul actual sau averescan făuresc pentru nimicirea culturală a poporului evreiesc, ci se interesează numai de legea chi-riilor, care de fapt și această lege se făurește în detrimentul poporului sărac muncitor.

Spune că a citit în cărțile sale proverbe care se potrivesc cu timpurile actuale ale guvernului liberal, și anume: „Pădurea arde și baba se piaptână” (râsete), așa fac și românii, ei nu văd că România se află actualmente pe un vulcan politic dezastruos, înăuntrul și în afara țării. Țărăniștii se străduiesc să schimbe nu guvernul actual, ci întreg sistemul din România și să deschidă drum poporului muncitor pentru libertate și descătușarea țăranimii. Liberalii nu văd ce eșec rușinos a dat România la Liga Națiunilor în chestia optanților. S-a știut până acum numai că România este urâtă în afară de dușmani; azi chiar și de prieteni, însă fac înainte legi noi, ca cea a învățământului, cu tendința de romanizare.

Dr. Kissman a arătat apoi ce urmărește guvernul cu noua reformă culturală a minorităților și în special împotriva evreilor. Dă voie comunității evreiești să perceapă taxe directe la evrei, cu toate că guvernul este contra autonomiei culturale și nu permite evreilor să formeze „stat în stat”, probabil că se tem ca să nu le meargă bine evreilor în România, însă oprește ca să se facă politică în comunitatea israelită, desigur oprește o anumită politică care nu le place liberalilor, însă lasă liber pe Straucher să facă politică pentru liberali.

În chestia învățământului secundar, cu noua lege pune piedici evreilor de a-și face școli proprii și numai cu autorizații trecute prin Senat, Cameră și cu aprobarea Regentei, și desigur că până vine rezultatul de acolo costă timp și bacșișuri. Un lucru în care se știe, a spus dr. Kissman, că de unde în Bucovina înainte de război erau școli secundare libere pentru orice națiune, azi acele școli sunt arsenale de antisemiți, unde se fabrică agitatori și tineri gata pentru excese împotriva evreilor. În căminele studențești este știut că dacă vreun student sărac evreu ar veni să ceară acolo adăpost, i s-ar crăpa imediat capul, cu toate că acele cămine sunt făcute și întreținute din banii muncii de evrei.

Dr. Kissman a terminat spunând că situația actuală și sistemul întreg din România va fi schimbat numai de către organizațiile muncitorești, în prezent ajutați de către național-țărăniști, pentru care însă nu se cere unire și sacrificii.

Comunicat d-lor: PRM; MISG; 2SSMI.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.44-45*)

[1] Iosef Kissman (1889-1968) era din 1920 reprezentantul lui „Joint Distribution Committee” în Cernăuți, lider al mișcării muncitorești „Bund” din Bucovina, dar și istoric al acesteia.

190

Copie de pe adresa Ministerului de Interne nr. 3656/26 martie 1928

Domnule Ministru,

Am onoare a vă aduce la cunoștință că ieri, 25 martie a.c., s-a răspândit printre studenți un anunț de pe care se alătură un exemplar, prin care Centrul Studențesc din Capitală convoacă studențimea română la o întrunire la Cantina „Codreanu”.

Această întrunire nu era autorizată nici de către Senatul Universitar, nici de vreo altă autoritate.

În urma măsurilor luate de către domnii decani ai facultăților de farmacie și teologie, care au fost personal acolo, întrunirea nu a avut loc, în schimb însă un grup de circa 60 studenți s-au adunat de asemenea fără nici o autorizare la Centrul Studențesc.

De notat că studenții care se găseau adunați acolo nu erau numai reprezentanți ai Centrului, ci erau din cei care fuseseră convocați la întrunirea de la „Codreanu”. Cuvântările care s-au ținut acolo, după care se alătură copie, au fost din cele mai atâțătoare pentru ordinea publică.

Aducându-vă aceasta la cunoștință, am onoare a vă ruga să binevoiți a lua măsurile legale.

Ministru
I.G. Duca

Director general
[Indescifrabil]

[Anexa 1]

Colegi !

De ani de zile jidanii, trimiși la studii în străinătate, prin avuțiile furate de la noi și prin complicitatea guvernărilor care le acordă burse și schimb valutar, ne pângăresc țara și poporul românesc și ne aruncă cele mai odioase insulte.

Nemulțumindu-se numai cu atât și în fața slăbiciunii și nepăsării noastre, au trecut la acțiune directă de nimicire a puținilor studenți români conștienți din străinătate.

Astfel, la 1 martie a.c., asociindu-și câteva sute de jidani din Palestina și Ungaria, jidanii aflători la Paris au maltratată și lovit până la nesimțire 40 de studenți români în frunte cu președintele „Asociației Studenților Români din Paris”[1], strigând: „Aceasta e răspuns la Oradea”[2].

Colegi !

E datoria noastră de a nu lăsa pe camarazii noștri din străinătate pradă acestor atentate criminale.

Solidari cu suferințele lor, studenți români străngeți rândurile.

Veniți cu toții duminică 25 martie ora 2 p.m. la Cantina „Codreanu”, pentru a protesta împotriva acestui atentat și a cere guvernului să ia măsuri.

Faceți ca prin numărul și hotărârea voastră să se simtă că există o conștiință românească, capabilă să reacționeze.

„Centrul Studențesc București”

[Anexa 2]

Întrunirea studenților

Astăzi la ora 14 urma să se țină la Cantina „Codreanu” din str. Câmpineanu întrunirea convocată de Centrul Studențesc București, pentru a protesta contra atacului comis de evreii din Paris contra studenților creștini români. Cum însă întrunirea nu a fost autorizată de guvern, asistența, în număr de circa 60 persoane, a plecat de la cantină și s-a dus la Centrul Studențesc București din str. Schitul Măgureanu [nr. 2], unde întrunirea s-a ținut sub președinția studentului Sârbulescu Gheorghe, președintele Centrului, care a arătat scopul convocării și a dat apoi citire unei scrisori primită de la d-rul Dănulescu, prin care arată cum s-au petrecut faptele și-și exprimă regretul că sunt veniți prea puțini studenți pentru a protesta contra atacului evreiesc comis la Paris.

Cronț cere să se aplice sancțiuni delegaților din Centru care nu vin la întrunirile convocate de comitete și prin aceasta nu aduc nici un aport de mișcări studențești, căci în prezent mișcarea în loc să se intensifice ea slăbește și astăzi nu poate să lupte contra elementului evreiesc, care în străinătate aplică lovituri violente elementului românesc.

Mucichescu în câteva cuvinte arată că problema evreiască din România nu se poate rezolva pe cale pașnică, ci numai cu lovituri de ciomag și ca atare cere ca Comitetul Centrului să fixeze o nouă întrunire, când cu toții să pornească pe străzi și să bată pe toți evreii ce ar întâlni.

Zaharescu spune că acum câțiva ani un șofer comunist a asasinat în plin centru al Parisului pe fiul naționalistului Leon Daudet de la „Action Française” și, fiind judecat, justiția franceză l-a achitat.

Acum doi ani eroul național ucrainian Petliura[3] a fost asasinat pe una din străzile cele mai frecventate ale Parisului de către un evreu care de asemenea a fost achitat de către justiția franceză, și aceasta face dovada că evreii au cum-părat chiar justiția Franței. Cere să nu se facă nici un protest contra autorităților franceze, care nici atunci când dl. [N.] Titulescu a fost huiduit pe străzile Parisului, aceleași autorități care sunt vândute evreilor n-au luat nici un fel de măsuri.

Un student bucovinean a emis părerea că într-o vinere sau într-o sâmbătă să se posteze echipe puternice de studenți pe la diferite centre din capitală și să aplice bătaie evreilor.

Barbu a cerut să se întrebuițeze violența contra studenților evrei, pentru a se spăla insulta ce s-a adus la Paris studenților din România.

După aceasta, președintele a citit o telegramă de încurajare ce s-a trimis studenților din Paris și o moțiune prin care se vestejesc cele petrecute în acel oraș, cerând ca și ei să întrebuițeze violența contra evreilor.

Un alt student a propus ca într-o zi să se tragă pe neașteptate clopotul de la Mitropolie, nu într-o zi de sărbătoare, și acesta să fie semnalul începerii manifesta-țiunilor contra evreilor.

După aceasta întrunirea s-a terminat la ora 16.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 478/1928, f.37-39*)

[Rezoluție: „26/III/1928. Urgent. Să se trimită urgent Senatului universitar. Dr. Angelescu”]

[1] Asupra acestei Asociații în epocă, dar și a activității studenților din România aflați la studii în capitala Franței – indiferent de etnie și confesiune – vezi Mihai Sorin Rădulescu, *Les Roumains à Paris: une presence compliquée, 1920-1950*, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, s.n., 3/2004, p.153-186.

[2] Este vorba de violențele antisemite de la Oradea, produse cu ocazia Congresului studenților creștini din 4-6 decembrie 1937.

[3] Este vorba de Simon Petliura, fost președinte al Ucrainei pentru scurtă vreme, în timpul războiului civil din Rusia, emigrant apoi la Paris. Pe 25 mai 1926 a fost împușcat de Șolom Schwartzbard, ai căror părinți evrei fuseseră omorâți cu ocazia pogromurilor din Ucraina, Petliura fiind unul din cei ce au întreținut și încurajat antisemitismul în timpul războiului civil.

191

Regatul României
Prefectura Poliției Iași

Confidențial

No. 2409/1928, luna martie, ziua 27

Domnule Rector,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

În noaptea de 25 spre 26 martie 1928, pe la ora 3.45, studentul Ilchievici Nicolae de la facultatea de științe, secția electrotehnică, matriculat la no. 643 pe anul școlar 1927-928, a spart geamurile de la locuințele d-lor A. Hamburger și Haim Glantz, ambii din strada Halei no. 4, de la locuința d-nei Malca Sender Herșcu, strada C.A. Rosetti no. 21. Asemenea, a spart ușa și geamurile de la bucătăria d-lui Solomon Elișcu din str. C.A. Rosetti no. 25. Adus la comisariat de către sergenți în localul comisariatului, a ultragiât și lovit pe subcomisarul de serviciu, Gh. Găman.

Pentru aceste fapte s-au dresat actele legale și cu adresa no. 2004 din 26 martie 1928 a Circ. IV de Poliție Iași au fost înaintate Parchetului Trib. Iași.

Comunicându-vă cele ce preced, vă rugăm să binevoiți a dispune cele cuvenite.

Totodată înaintăm alăturat aici carnetul de student no. 100/927-928 și carnetul de membru no. 47 al Cercului Studenților din orașul și județul Cetatea Albă, aparținând susnumitului student.

Prefect
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1211, f.256*)

192

Copie după ordinul telegrafic circular nr. 23260 din 29 martie 1928 al Ministerului de Interne.

Studentii universităților, luând vacanță de sărbătorile Paștelui, vor pleca la casele lor cu începere de joi, 5 aprilie.

Având informațiuni că studenții vor încerca să provoace incidente în gări și să se dedea la agresiuni împotriva unor călători prin trenuri, veți binevoi a lua de îndată măsurile cuvenite pentru ca cu începere de la 5 aprilie până la 10 aprilie inclusiv să se găsească în gările importante de trecere și oprire, precum și în stațiile de pe aceste linii, forțe de poliție și jandarmerie suficiente pentru menținerea pazei și eventuala arestare a tulburătorilor.

În caz când forțele de poliție și jandarmerie nu ar avea efectivele necesare pentru a putea asigura ordinea în gări în mod desăvârșit, veți cere Comandamentului Militar ca ele să fie completate din trupele locale întrucât în acest sens s-au dat dispozițiuni și de Ministerul de Război.

Se va pune în vedere întregului personal că orice slăbiciune în neexecutarea acestui ordin va fi urmată de destituire.

Subsecretar de Stat la Interne
Gh. Tătăărăscu

(*Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos. 580, f.21*)

193

Confidențial-Personal
Foarte urgent

No. 437/1928 luna martie ziua 31
Corpul 3 Armată
Statul Major Biroul 2

Către Prefectura Poliției Chișinău

Comandamentul este informat că duminică 1 aprilie studenții din localitate au proiectat o întrunire în sala Teatrului Național, cu următorul scop:

- Să se aducă omagii studenților arestați.
- Să se protesteze contra celor ce au atacat pe studenții români la Paris.
- Manifestație de simpatie față de domnul ministru [Nicolae] Titulescu.
- Alte chestiuni ce vor surveni sub impresii momentane.

După întrunire studenții intenționează să manifesteze cu steaguri pe toată lungimea străzii Alexandru cel Bun.

Cum Comandamentul nu a dat nici o aprobare pentru vreo întrunire studențească, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune să se ia măsuri ca orice întrunire sau manifestare să fie interzisă cu desăvârșire.

Întrucât în oraș se observă afluență de studenți străini de localitate, vă rugăm să binevoiți a dispune să se facă de către organele dvs. investigații discrete asupra rostului venirii în Chișinău a acestor studenți, comunicând și Comandamentului cele stabilite.

Din ordin
p[entru] Șeful de Stat Major
Lt. Colonel E. Zivanovici

p. Șeful Bir. Informații
Căpitan Cavaropol

(*Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos.580, f.15*)

Iași, 7 aprilie 1928

Domnule Rector,

La cererea d-voastră de a da o declarație asupra celor întâmplate cu prilejul ținerii concursului de internat în spitalul Sf. Spiridon, am onoare a vă aduce la cunoștință cele ce urmează:

Fiind informați că la concursul mai sus amintit se prezintă și studenți străini de neamul și credința noastră, și considerând faptul acesta ca o încălcare a voinței testatorilor unei instituții curat creștinești, am hotărât să înaintăm un memoriu documentat în acest sens d-lor efori ai spitalului Sf. Spiridon.

Acest memoriu neputând fi luat în discuție de către d-nii efori până la data ținerii concursului, o delegație de studenți – printre care și subsemnatul – ne-am prezentat la Spitalul Sf. Spiridon pentru a ruga comisia de examinare a studenților ce se prezentau la concurs, ca să amâne concursul până ce memoriul nostru înaintat d-lor efori va fi luat în discuție.

În spitalul Sf. Spiridon ne-a întâmpinat dl. decan al facultății de medicină, secundat de forța armată, și ne-a pus în vedere în primul rând că nu știm să-i dăm atenția cuvenită, întrucât în fața d-sale nu stăm descoperiți. Țin să remarc că dl. decan, care se afla pe pragul sălii în care se ținea concursul, era cu pălăria pe cap, că delegația de studenți se afla în coridor, unde nu cred că este o necuviință să stai acoperit și că atunci când am vorbit către dl. decan l-am salutat, ridicând pălăria de pe cap și punând-o înapoi pe cap și nici prin gând nu mi-a trecut să jignesc pe d-sa.

Văzând că dl. decan nu dorește să ne satisfacă rugămintea noastră, am plecat, rugând pe studenții creștini să nu participe la concurs.

În cazul când prezenta declarație ar prezenta lacune, vă rog domnule rector să admiteți a expune verbal faptele întâmplate.

Primiți, domnule rector, asigurarea deosebitelor noastre considerațiuni.

Elinor Usetiuc,
Stud. în litere

D-sale, domnului rector al Universității din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”.Rectorat, dos. 1211, f.378*)

195

Telegramă

[Către] Ministerul de Interne, Direcțiunea Siguranței Generale București

Astăzi, orele 15.15, studenții G. Ceaglocov de la Politehnica Timișoara și Anatolie Vulpe de la Belle Arte București, ambii originari din Chișinău, au provocat scandal cu opt tineri evrei în strada Alexandru cel Bun, colț cu Mareșal Badoglio, unul din aceștia lovind pe Vulpe, au dispărut.

Studenții, ca să se răzbune, au lovit la rând pe evreii B[ercu] Scolnic, L[eizer] Lăpușner și A[ron] Tihman, găsiți pe drum.

Scandalul s-a aplanat în urma intervenției a doi sergenți de oraș și a căpitanului N. Livescu.

Prefectul Poliției Chișinău
David

No. 6006/1928 aprilie 21

(*Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos. 580, f.35, 36*)

196

România
Universitatea din București

Nr. 452/27 aprilie 1928

Urgent

Domnule Ministru,

Cu referire la întrebarea ce ne adresați asupra cererii făcute de d-l Lorin Popescu, pentru a participa la serbările jubiliare ale Basarabiei, avem onoarea să vă comunica următoarele:

I. Uniunea Națională a Studenților Creștini din România este o asociație care n-a fost niciodată autorizată de Senatul universității noastre și care în decembrie trecut a organizat deplorabilul congres de la Oradea Mare. Adaug că fostul președinte al acestei Uniuni, Iulian Sârbu, este autorul regretabilelor fapte petrecute în Italia, unde s-a dus în toamna trecută ca reprezentant al studențimii române. Pentru aceste motive și pentru considerentele ce se văd în alăturatul proces verbal, Senatul universitar a decis în ședința sa de la 19 martie a.c. să vă ceară ca să luați măsurile necesare pentru dizolvarea acestei asociații studențești, centru de tulburări. În acest scop anexez extras de pe procesul verbal respectiv.

II. Centrul Studențesc București funcționează în chip neregulat și contrar statutelor sale, fiindcă a admis în această organizare persoane străine de universitate și asociațiuni nerecunoscute. Senatul universitar, în ședința de la 2 aprilie curent, a decis dizolvarea acestui centru. Anexăm copie și de pe acest proces verbal[1], care a fost deja comunicat Ministerului cu adresa nr. 421/7 aprilie 1928.

Ambele decizii de mai sus au fost luate în urma comunicărilor Ministerului Instrucțiunii făcute prin adresele nr. 36022/928 și nr. 263/928, prin care ni se comunică note provenind de la Ministerul de Interne, Direcția Siguranței Generale.

În aceste condițiuni, cele două societăți studențești vizate fiind dizolvate, nu pot fi reprezentate la serbările din Chișinău.

Rector
E.A. Pangrati

Secretar general
G.I. Chelaru

Domnului ministru al Instrucțiunii.

[Anexa 1]

Președinte: E.A. Pangrati, rectorul universității.

Membri prezenți: pr. I. Mihălcescu, pr. I. Popescu-Mălăești, N. Basilescu, Sabba Ștefănescu, D. Voinov, I. Bianu, I. Bălăcescu, Mina Minovici, N. Deleanu, M. Georgescu, Paul Riegler.

Subsemnații membri ai Senatului universitar, în urma convocării cu nr. 326/1928, întrunindu-ne la universitate, în cancelaria profesorilor facultății de științe – B-dul Academiei nr. 7 –, astăzi, 19 martie 1928, la ora 18 (6 p.m.), sub președinția d-lui E.A. Pangrati, rectorul universității, am luat în discuțiune chestiunile din ordinea de zi și am dispus asupra fiecăreia în parte, după cum se arată mai jos:

1) Asupra adresei nr. 36022/1928 a Ministerului Instrucțiunii pe lângă care se înaintează o notă din partea Ministerului de Interne și prin care notă se informează că Uniunea Națională a Studenților Creștini a decis să se protesteze contra agresiunii săvârșite de evreii din România, Ungaria și Palestina, stabiliți la Paris, cu care ocaziune au fost răniți un număr de 40 de studenți, cerând guvernului:

- a) Retragerea burselor pentru străinătate date acelor evreii;
- b) Să intervină pe lângă guvernul maghiar pentru a ridica cetățenia maghiară evreilor agresori din Paris, și
- c) Aducând la cunoștința guvernului că la violență vor răspunde cu aceeași violență;

Senatul,

În urma discuțiilor la care au luat parte mai mulți domni profesori,

Având în vedere că societatea Uniunea Națională a Studenților Creștini nu este recunoscută de Senatul Universitar;

Având în vedere că ea cuprinde pe lângă studenți și alte persoane care nu au nici un raport cu universitatea;

Ținând seama că chiar studenții din această societate aparțin tuturor universităților și școalelor superioare și prin aceasta scapă cu totul controlului Senatului Universitar,

Pentru aceste motive este de părere să se intervină la Ministerul Instrucțiunii, ca acesta, la rândul său, să intervină pe lângă Ministerul de Interne, pentru dizolvarea zisei societăți.

[...]*

Președinte: E.A. Pangrati

Membri: N. Basilescu, Sabba Ștefănescu, I. Bianu, Paul Riegler, pr. I. Mihălcescu, pr. I. Popescu-Mălăești, M. Minovici, dr. N. Deleanu, dr. I. Bălăcescu, dr. M. Georgescu, D. Voinov

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 478/1928, f.6-7*)

[Rezoluție: „27/IV-928. Se va aduce la cunoștința Ministerului de Interne și Poliției Capitalei că și Uniunea Națională a Studenților Creștini a fost dizolvată”. Semnat indescifrabil]

[1] Vezi f.8-9.

197

No. 58362/1928 luna V ziua 7

Confidențial

Consiliul de Război, Corpul 2 Armată către
Ministerul de Instrucțiune Publică

Am onoare a vă aduce la cunoștință că Centrul Studențesc București a lansat un manifest prin care invită studențimea să ia parte la o întrunire ce au fixat-o pentru ziua de 6 mai 1928, întrunire pe care au ținut-o deși solicitând aprobare Senatului universitar și prefecturii poliției, această aprobare nu le-a fost dată.

Atât în manifest, cât și în discuțiunile ce au urmat la acea întrunire s-a protestat de către studenții din alăturatul tabel, în număr de 22, contra măsurii luate prin eliminarea studenților în urma mișcărilor de la Oradea Mare și Cluj, provocând astfel la ură și dispreț contra guvernului.

După întrunirea de ieri, studenții au plecat pe stradă manifestând ostil pentru același motiv și în același sens și ajungând la domiciliul d-lui Pangrati Ermil, rector al Universității din București, au violat domiciliul d-sale, după cum se constată din procesul verbal de la fila 4 din dosarul întocmit contra lor și cu care ocazie 3 din acești studenți au lovit și au încercat să dezarmeze pe serg. de oraș Sendriou Vasile, cu seria no. 903, și care se afla în post la poarta Școalei de Arhitectură.

Toți cei 22 studenți din alăturatul tabel[1] au fost puși în urmărire prin deschiderea acțiunii publice pe baza art. 7, 8 și 17 din Legea liniștei publice și în plus studenților

* Partea lipsă nu are nici o legătură cu subiectul cărții.

Teodorescu Andrei, Dumitrescu I. D-tru și Sârbulescu Gh., președinte al Cercului Studențesc Buc., au fost puși în urmărire pentru faptul de ultraj cu lovire, pe baza art. 185 C[odul de] P[rocedură] C[ivilă] comb[inat] cu art. 3 din Legea Stării de Asediu.

Rugăm a se face cunoscut aceasta și Senatului universitar spre a lua măsurile de rigoare.

Prim Comisar Regal
Lt. Colonel [indescifrabil]

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 517/1928, f.103*)

[1] Lista se află la f. 104.

198

România

Personal-Confidențial

Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
Serviciul Secretariatului
No. 34321 S/28 mai 1928

Domnule Ministru,

Avem onoare a vă înapoia, odată cu aceasta, toate reclamațiunile studenților venite prin dvs., precum și acele înaintate direct, și referitoare la pedepsele ce s-au pronunțat de instanțele judecătorești și de instanțele universitare, binevoind a cunoaște că Ministerul de Interne nu e în măsură să se pronunțe asupra lor și nici nu are cădere a o face.

Studenții care s-au făcut vinovați de tulburările săvârșite la Oradea, Cluj și alte centre din țară au fost clasificați de autoritățile judecătorești în două categorii: una în care au fost înglobați toți cei împotriva cărora s-au găsit dovezi irefragabile de culpabilitate, întrunind toate elementele cerute de lege pentru a fi pedepsiți de instanțele penale, și a doua, în care au fost înglobați toți cei ale căror fapte, neîntrunind aceste elemente, s-au făcut totuși vinovați de o acțiune de dezordine, care a fost sancționată de instanțele universitare.

Dacă s-au făcut erori cu prilejul acestor sancțiuni, ele nu pot fi examinate și nici rectificate decât de instanțele care au pronunțat pedeapsa, Ministerul neavând nici un drept legal de a verifica și corecta hotărârile justiției și nici acele ale Senatului universitar.

Subsecretar de Stat
[indescifrabil]

Domnului ministru al Instrucțiunii Publice

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 517/1928, f.48*)

199

România

Confidențial

Ministerul de Interne

Direcția Siguranței Generale
Inspectoratul General de Siguranță al Basarabiei
No. 9760/1928 luna iunie ziua 20

Domnule Prefect,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință spre știință că studenții locali intenționează ca sâmbătă seara să se dedea la dezordini molestând pe evrei.

Din informațiunile ce posedăm, această operațiune urmează a se desfășura în felul următor:

În aceeași zi, pe la orele 21.30-22, câte o ceată de studenți vor baricada intrările în grădină, iar un grup mai numeros va provoca pe evrei, mânându-i spre ieșire, unde vor fi atacați de către studenții postați expres pentru aceasta.

Această acțiune de molestare ar avea ca motiv atitudinea provocatoare și unele manifestări ce ating morala publică, la care s-au dat în ultimul timp tineretul evreu ce-și dă întâlnire în grădină.

Inspector general
[indescifrabil]

Șeful serviciului
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului prefect al Poliției. Loco.

(Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos.580, f.37)

200

România

Confidențial

Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
Inspectoratul General al Siguranței din Basarabia
No. 9935/1928 iunie 23

Domnule Prefect,

Avem onoare a vă face cunoscut spre știință că aseară au plecat cu trenul personal la ora 22.25 spre Iași-Paşcani-Cernăuți primele două grupe de studenți în vacanță.

Un grup de 15 studenți, dintre care o parte, pentru a se sustrage supravegherii autorităților, nu purtau uniformă studentească, s-au urcat în tren în stația Visterniceni, după care au început să cânte un imn studentesc antisemit.

Câțiva călători evrei aflați în vagonul de cl. III-a, cu care călătoreau acești studenți, au devenit ostili și în urma acestei atitudini studenții s-au dedat la agresiuni lovind cu bastonul și cu pumnii pe mai mulți evrei, printre care și pe numitul Ițic Grimberg din Călărași, care a fost lovit cu bastonul peste brațul drept producându-i o umflătură. Numitul nefiind în stare gravă, a rămas la domiciliu sub îngrijirea părinților.

Cazul se cercetează de către Brigada de Siguranță Călărași.

Pe parcursul de la Ghidighici-Călărași-Vasile Lupu au mai fost loviți și alți călători evrei, care reclamând cazul Poliției gării Vasile Lupu, s-au făcut cercetări și cu actele dresate au fost înaintați Parchetului de Iași studenții Săvescu Toma și Ursachi Petre de la facultatea de teologie din acest oraș.

Au mai fost loviți și doi funcționari ceferiști ce au fost luați de către studenți drept evrei.

p. Inspector general
[indescifrabil]

p. Șeful serviciului
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului prefect al Poliției Chișinău.

(*Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos.580, f.39*)

201

Uniunea Evreilor Români

Reprezentanța Uniunii
(Comitetul Central)
Strada Sf. Apostoli, no. 22
Telefon 38/9
No. 11301

București, 4 iulie 1928

Copie

Domnule Ministru,

Avem onoarea de a vă supune următoarele:

Ziarele publică de câțva timp comunicate emanate de la Consiliul General al Uniunii Naționale a Studenților Creștini din România. Astfel, ziarul „Curentul” no.165 din 30 iunie c. [p.5] publică un comunicat al cărui text îl alăturăm în copie.

Trecem peste cuprinsul acestui comunicat care anunță că la un congres studențesc internațional care va avea loc la Paris, studențimea română va fi reprezentată de o asociațiune care a fost dizolvată pentru fapte anarhice[1]. Dar „Uniunea Națională a Studenților Creștini din România” continuă să activeze în țară și după hotărârea de dizolvare dată de autoritățile superioare. Această hotărâre a fost luată după ce „Uniunea Națională a Studenților Creștini din România” s-a făcut vinovată de gravele tulburări de la Oradea Mare, Cluj, Huedin, Ciucea, Ghimeș, Făget, Tg. Ocna, Iași etc, care au avut loc în decembrie 1927.

Pe străzi și în localuri publice, în trenuri și în gări, membrii acestei organizațiuni continuă să distribuie ziare și manifeste atâtațitoare împotriva evreilor. Ei poartă în

văzul tuturor insignele organizațiilor dizolvate. Nici un agent al forței publice nu intervine ca să pună capăt acestei grave nesocotiri a hotărârilor de dizolvare.

Conducătorii organizațiilor dizolvate sunt în pozițiunea de a se întruni, de a lua hotărâri și de a publica comunicate, fără ca vreo autoritate publică să intervină, amintindu-le că organizațiunea lor nu mai are existență legală.

Aducându-vă la cunoștință cele mai sus, vă rugăm domnule ministru să binevoiti a dispune cercetarea acestui grav caz de nesupunere față de hotărârile autorității superioare și luarea măsurilor ce se impun pentru respectarea acestor hotărâri.

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Secretar general
M. Zelțer-Sărățeanu

Președinte
Deputat dr. Filderman

Domniei sale, domnului ministru de Interne.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 477/1928, f.7*)

[1] Este vorba de Congresul internațional de la Paris din august 1928, unde „delegația” română era condusă de C. Dănulescu.

202

No. 2583/1928 luna VII ziua 4
Corpul 3 Armată
Statul Major Biroul 2

Către Prefectura Poliției Chișinău

Am onoare a vă face cunoscut următoarele:

De la un timp se observă sosirea în Chișinău a diferitelor delegațiuni de studenți străini de localitate, care vin în Chișinău pentru a face vizită studenților locali, precum și sosirea diferiților fruntași ai studențimii române creștine, antisemite.

Pentru a se preîntâmpina eventualele agresiuni contra evreilor, precum și contra Sinagogilor sau diferitelor magazine evreiești, am onoare a vă ruga să binevoiti ca de comun acord cu autoritățile militare (Comenduirea Brig. 3 Jand.) și de Siguranță a lua măsurile necesare pentru preîntâmpinarea eventualelor agresiuni.

Din ordin
Șeful de Stat Major
Colonel [indescifrabil]

Șeful Bir. Inform.
Maior [indescifrabil]

Comunicat: Pref. Pol. Ch.; Insp. G-1 de Sig.; Comend. Pietei Ch.; Brig. 3 Jand.

(*Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos.580, f.46*)

Direcțiunea Siguranței Generale

7 septembrie 1928

NOTĂ

Inspectoratul General de Siguranță al Bucovinei ne comunică alăturata notă de informațiuni, împreună cu o copie autentică după această adresă a Asociației Studenților Români de la Universitatea din Caen, în care se arată activitatea desfășurată contra intereselor țării românești de către studenții evrei, cetățeni români, de pe lângă acea universitate.

Strigătul de alarmă dat de cei trei studenți români de pe lângă numita universitate nu poate rămâne nesancționat, că mulți din acești studenți evrei cetățeni români, care studiază în străinătate, au avantaje din partea statului român: schimb de bani, amânarea serviciului militar pentru studii, burse etc, în schimbul cărora nu se sfiesc a ne defăima țara și neamul în străinătate.

[Anexa 1]**NOTĂ**

În micul orășel universitar din Caen, din nordul Franței, la Institutul electrotehnice de acolo, sunt trei profesori evrei care înlesnesc orice fel de manifestare evreiască atât cu caracter universitar, cât și neuniversitar.

În acest orășel există o asociație a studenților români din care fac parte vreo 200 evrei și numai 3 creștini, și anume: V. Pașcanu, căpitan în rezervă, absolvent al Institutului în anul acesta și fost președinte în anul școlar 1927-1928 al asociației; Gh. Părvănescu, absolvent și el, și fost secretar, și Șt. Georgescu, student în anul III.

Evreii în general terorizează pe români și, deși înscriși într-o asociație studențească românească, nu pierd nici o ocazie de a ne discredita țara.

Unii din aderenții cei mai înverșunați ai acestui fel de a se manifesta sunt 2 studenți evrei, ale căror familii se află domiciliat în Cernăuți. Unul este Paul Roth, președinte al Asociației Studenților Sioniști Revizioniști[1] și al Corporației sioniste palestinene, iar celălalt Bruno Katz, membru [al] aceleiași asociațiuni.

Aceștia doi, acum câteva luni, au făcut parte activă dintr-un comitet (ca prim-președinți chiar) care a convocat o adunare evreiască, în care s-a pomenit cu expresii drastice țara românească, conducătorii ei și forma actuală de guvernământ. Scopul acestei întruniri a fost discreditarea studenților români, în vederea congresului internațional studentesc de la Paris.

S-au scris cu această ocazie și articole în care se implorau financiarilor francezi să nu acorde împrumuturi unei țări barbare și atât de înapoiată în cultură. Printre autorii acestor articole au fost și P. Roth, și B. Katz.

În vederea întrunirii s-a emis și un manifest, care era o înșirare de insulte la adresa românilor. B. Katz s-a exprimat chiar în plină adunare că deși îi este rușine

că e român, totuși speră să spele această rușine, muncind pentru schimbarea totală a unei țări sălbatice, așteptând cu nerăbdare momentul când steagul roșu va flutura în România.

B. Katz se găsește actualmente în Cernăuți, locuind în str. Templului „Casa De-lka”, la tatăl său, care este instalator de apă și canale. Pașaportul lui expiră și e pe cale de a scoate un altul.

P. Roth se va întoarce și el în țară cât de curând, având și el nevoie să-și prelungească pașaportul și să-și reguleze situația militară.

Se alătură o copie legalizată de Legațiunea română din Paris a unei adrese către Asociația Generală a Studenților Români din Franța, a Asociației din Caen, din care se vede atitudinea acestor 2 evrei și a altora.

Gh. Părvănescu, semnat ca secretar pe acest act, locuiește actualmente în Ploiești și poate da orice fel de deslușiri în această chestiune.

[Anexa 2]

**Association des Étudiants Roumains
de l'Université de Caen**

Caen, 28 iunie 1928

127, Bd. des Alliés
Nr. 29

D-lui președinte al Asociației Generale a Studenților Români din Franța, Paris

Domnule Președinte,

Odată cu încheierea anului școlar 1927/928 de la această universitate avem onoare a vă aduce la cunoștința dvs. următoarele:

Nefigurând în asociația noastră de aici decât numai trei români creștini și cum noi acești trei, terminând studiile anul acesta, părăsim orașul Caen și în același timp Asociația, vă arătăm dvs., președintelui Asoc. Generale a Studenților Români din Franța, nenumăratele insulte și murdării adresate statului român, membrilor înaltei Regențe și ai guvernului, miniștrilor noștri plenipotențiarți în străinătate, căutându-se atât la universitatea locală, cât și în toate ocaziile din oraș a ne discreditat moralul patriei, cât și al nostru personal prin josnice minciuni, fiind chiar și personal amenințați cu bătaia, cât și prin alte uneltiri expuși a ne pierde situația școlară de aici.

Toate aceste fapte, acționate din ură înverșunată și răzbunare premeditată, vin de la forța <marea> majoritate a membrilor de cult mozaic ai Asociației noastre și ai căror capete de conducere și ațâțare sunt următorii:

Ilie Singer, stud. în ultimul an la Inst. Tehnic, cu domiciliul în țară, în orașul Câmpina, bd. Carol, având situația militară dubioasă, cel mai înverșunat agitator contra României, făcând în același timp și pe cel mai mare comunist în masa studenților de la această universitate, fiind înainte de a veni aici la Liège (Belgia), unde a atacat pe dl. dr. în drept de la București, licențiat în științe comerciale la Liège, pe căpitanul invalid de război Mihai Mușetescu, actualmente avocat în orașul C. Lung (Muscel).

Iacob Jenin, înverșunat comunist, stud. în ultimul an la Inst. de Chimie, cu domiciliul în orașul Chișinău.

Paul Roth, președinte al Asociației Studenților Sioniști-Revizionști și al Corporației sioniste palestiniene la Caen, cu domiciliul în orașul Cernăuți, student în anul 3 la Inst. de Chimie.

Bruno Katz, membru în aceleași asociații, student în anul I la Inst. Tehnic, cu domiciliul la Cernăuți.

Otto Kaufman, stud. anul I la Inst. Tehnic, asemenea ca și ceilalți citați mai sus a agitat în universitatea de aici contra românilor creștini. Este domiciliat în București și actualmente e întors în țară pentru vacanțe.

Alexandru Gidali, stud. anul I la Inst. de Chimie, cel mai înverșunat comunist și cooperador al acțiunilor mai sus citate ale lui Singer. Astăzi e întors în țară pentru vacanța de vară. Este cu domiciliul în orașul Brașov, str. Castelului nr.52.

Și acum, domnule președinte, după ce v-am expus realitatea adevărului pur și fără nici un pic de părtinire sau patimă, vă întrebăm pe dv. dacă roși până în adâncul sufletelor noastre și adevărați martiri ce-am fost și ce suntem până la plecarea din orașul Caen, de n-ar fi bine pentru orice eventualitate să vă predăm dvs. arhiva cu ștampila și toate actele asociației noastre de aici, ca la anul școlar viitor să procedați în consecință pentru viitorii amatori de românism ocazional.

Totodată vă rugăm pe dvs. ca în calitate de președinte al Asociației Generale a Studenților Români din Franța să binevoiți a aduce la cunoștința d-lui rector al universității locale, d-lor directori ai Institutului de Electrotehnică și de Chimie industrială, precum și d-lui decan al facultății de științe, desființarea Asociației noastre a studenților români din Caen, pe motivele arătate de noi mai sus, astfel a binevoi a se anunța Legației noastre de la Paris de elementele de sub culoarea pașaportului românesc, [ce] insultă România, de unde mijloacele de întreținere le sunt trimise de către părinți sau familiile lor, ce le câștigă de pe sudoarea și bunătatea acestei țări prea îngăduitoare.

Alăturăm o copie după un manifest de la un miting la care România a fost obiectul celor mai atroce insulte.

În așteptarea concursului dvs., primiți domnule președinte asigurările stimei noastre și mulțumiri călduroase de la bunii patrioți.

Secretar
G. Pârvănescu

Președinte
V. Pașcanu

Pentru traducere conformă cu originalul în limba franceză. Văzut la Legațiunea din Paris. P. ministru (ss) J. Popovici.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 517/1928, f.91-95)

[1] Mișcarea urma linia trasată de Vladimir Jabotinski, fost tovarăș de arme al lui Josef Trumpel-dor, care avea și calitatea de președinte al mișcării Bethar. Era o mișcare revizionistă, contrară lui Haim Weismann, ce urmărea desfășurarea de acțiuni politice, chiar și militare, care să ducă la crearea rapidă a unui stat israelian. Era antimarxistă, promovând ideea existenței în viitorul stat a unei economii de piață, în care investițiile private să fie dominante.

Regatul României

Prefectura Poliției Cluj
No. 464 Conf./1928 nov.17

Strict confidențial

Domnule Rector,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

După cum rezultă din rapoartele șefului Circumscripției V Poliție, în timpul din urmă în sânul studențimii de la facultatea de medicină au început iar agitațiile și mișcările antisemite, care ici acolo au trecut chiar la agresiuni.

Astfel, în ziua de 13 l.c. orele 12, cu ocaziunea ieșirii de la cursuri în str. Babeș a fost lovit de către studentul [Ioan] Păunescu studentul evreu Salamon Ernest, iar în ziua de 16 l.c., între orele 10-11, în sala de cursuri a Institutului de anatomie au fost bătuti de către studenți creștini încă neidentificați studenții evrei Marcovits Samoil, Naftali Nicolae și o studentă al cărei nume încă nu-l cunoaștem.

În ziua de 16 l.c., având informațiuni precise că L.A.N.C. organizația Cluj tipărește în tipografia „Progresul” din str. Bob un număr de manifeste prin care se aduc injurii guvernului țării, declarându-l de jidovit și prin care se îndeamnă studențimea la repetarea evenimentelor de la Oradea, am dispus cu autorizarea domnului prim-comisar regal al Corpului VI Armată dată cu no. 132940/1928 confiscarea manifestelor și clișeului, precum și dresarea actelor convenite de dare în judecată. Clișeul a și fost confiscat, iar de la confiscarea manifestelor – care erau deja transportate de la tipografie la sediul L.A.N.C. –, în urma opunerii domnului profesor Cătuneanu, care a amenințat organele noastre de execuție cu intervenție imediată la domnul ministru de Interne, [Al.] Vaida-Voevod, am absentat.

Anexăm un exemplar din aceste manifeste.

Tot cu această ocaziune vă atragem atențiunea asupra unui articol apărut în ziarul „Patria”, no. 252 din 17 noiembrie a.c., pagina III, referitor la legăturile studenților [Victor] Medrea, [Vasile] Noveanu – cunoscuți capi și instigatori ai anti-semiților – cu dr. Bubi Gheție în scopul alimentării tulburărilor antisemite, despre care avem date precise că corespunde într-o toată adevărului.

Vă rugăm a aduce toate aceste chestiuni înaintea onor. Senat universitar pentru a se decide asupra lor și a ne comunica și nouă în copie hotărârea luată pentru a cunoaște felul în care avem de procedat pentru revenirea și reprimarea agresiunilor.

Prefectul Poliției Cluj
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității Cluj

(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 30, dos. 497/1928-1929)

205

România*Confidențial*

Ministerul Instrucțiunii
Direcțiunea Generală a Învățământului Superior (Dir. VI)
No. 157939/23 nov.1928

Domnule Rector,

Ministerul Instrucțiunii fiind informat că diverși agenți caută prin diferite mijloace a provoca noi mișcări studențești, vă rog următoarele:

Domnia voastră, împreună cu d-nii decani, veți ținea continuu un strâns contact cu studenții, sfătuindu-i la liniște și arătându-le că Ministerul Instrucțiunii în totul binevoitor lor și înțelegător al nevoilor lor, gata a-i sprijini și ajuta pentru facerea studiilor, este totodată hotărât a reprima cu ultima energie orice încercare de tulburare a ordinii.

Veți lua înțelegere cu autoritățile polițienești pentru ca oricine ar călca dispozițiile de ordine să fie imediat arestat și trimis înaintea justiției.

Tulburătorii trimiși în judecată după legea pentru menținerea ordinii publice să fie imediat eliminați din toate universitățile[1].

În fine, domnule rector, veți lua pe lângă acestea toate măsurile ce veți crede de cuviință înlauntru universității pentru asigurarea liniștii.

Ziua de 10 decembrie, studenții care doresc o vor putea serba intim, în afară de universitate. Cursurile universitare nu vor fi întrerupte. Se vor lua măsuri de ordine pentru ca mersul universității să nu fie întrerupt.

Ministru
N. Costăchescu

Director General
[indescifrabil]

Domnului rector al Universității

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 30, dos. 496/1928-1929*)

[1] Prin ordinul Ministerului Instrucțiunii, Direcția Învățământului Superior nr. 162487 din 30 noiembrie 1928, rectorii sunt îndemnați a da „dispoziții ca la cursurile profesorilor să fie însărcinați 3-4 studenți ca observatori de ordine: ei vor nota pe aceia care fac dezordini”. Totodată, Ministerul Instrucțiunii a făcut o înțelegere cu Ministerul de Război, prin care s-a decis ca acei „studenți care vor provoca tulburări să li se retragă amânarea de la armată pentru studii și să fie imediat încorporați pentru a fi disciplinați”.

206

Cluj, la 23 noiembrie 1928

Înștiințare

În ultimele zile s-au produs în sânul facultății noastre unele incidente, care sunt menite să producă tulburări grave în viața noastră universitară și să știrbească prestigiul și autoritatea Universității.

Sunt convins că aceste incidente au fost provocate de persoane străine de facultatea noastră, pentru că nu-mi vine să cred că studențimea noastră doritoare de carte și însuflețită de cele mai bune sentimente de ordine ar fi în stare de a se deda la fapte care sunt compromițătoare pentru un student universitar.

Credem că studenții au venit la această universitate ca să-și completeze educația științifică și între preocupările lor nu pot figura acte de violență care compromit în prima linie pe acei care o desăvârșesc și care aruncă o umbră nefavorabilă asupra facultății din care fac parte.

Invit studențimea ca să păstreze ordinea și să-și găsească satisfacție în urmașea regulată a cursurilor și în păstrarea disciplinei, ce fac cinste studentului și universității.

Suntem hotărâți ca să supraveghem aceste dispozițiuni cu cea mai severă strictete și să luăm măsurile cele mai aspre atunci când se va dovedi că studențimea se dedă la acte de violență prin care tulbură bunul mers al învățământului.

Decan
Coriolan Tataru

Secretar
Ioan Drăghiciu

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 11, dos. 56, nepaginat*)

207

Regatul României

Prefectura Poliției Cluj
No. 493 Conf./1928 dec.1

Către Rectoratul Universității Cluj

Avem onoare a vă comunica că din informațiunile ce deținem până în prezent rezultă că studențimea universitară așteaptă sosirea prof. A.C. Cuza pe ziua de 10 decembrie a.c., cu care ocazie intenționează a manifesta crezând că nu vor fi împiedicați din partea autorităților.

Până la sosirea zilei de 10 decembrie a.c. sunt invitați a se deda la mici agresiuni contra studenților evrei la Institutul de anatomie. În acest fel vor ca să se termine cursurile în ziua de 5 decembrie în loc de 20 decembrie, aceasta pentru

ca studențimea să poată pleca pe la comune în propagandă cât mai intensivă pe lângă L.A.N.C. în vederea alegerii generale.

Sosirea prof. Cuza nu este sigură, fiind numai proiectată de studențimea de aici, care l-a invitat la Cluj, însă promisiunea lui încă nu o au.

Prefect
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 30, dos. 613/1928-1929*)

208

2 decembrie 1928

Întrunirea Uniunii Evreilor Români

Astăzi, la orele 10, a avut loc în sala Cinematografului „Gloria” din str. Văcărești întrunirea U.E.R. de sub președinția d-lui dr. [W.] Filderman. Au luat parte un mare număr dintre membrii acestei asociații și un public numeros.

Dl. Filderman, arată activitatea care s-a depus la uniune și politica pe care de 10 ani o urmărește pentru salvarea intereselor evreiești. I s-a propus mai înainte și de dl. general [Al.] Averescu și de dl. [Iuliu] Maniu un pact, însă le-a refuzat pentru că vrea să învețe pe toate guvernele țării românești că dacă vor voturile evreiești atunci trebuie să ia angajamente formale. Critică atitudinea Uniunii Naționale a Evreilor din Ardeal, care a pus condiții guvernului actual, ca să nu se admită pe listele Partidului Național Țărănesc nici o candidatură de evrei din Vechiul Regat.

O parte din membrii uniunii l-au acuzat că a tratat numai de formă cu dl. Maniu, calificându-l drept vânător de mandate, pe când în realitate el vrea să îndrepte voturile populației evreiești către liberali. Susține că a acordat Partidului Național Țărănesc condiții mult mai ușoare decât partidului liberal, pe care aceștia însă nu le-au admis și astăzi, la ora 10, dl. Maniu i-a comunicat că nu acceptă nici discutarea principiilor, nici nu poate să promită cele două mandate cerute de Uniune.

Se apără de acuzația ce i se aduce, că a împiedicat să se formeze „blocul unitar evreiesc”, și vina acestei împiedicări o are dr-ul [Mayer] Ebner, care nu a voit să-și distrugă organizația sa pentru a se contopi în blocul evreiesc. Citește o scrisoare în nemțește a d-nului dr. Ebner, din care rezultă acest lucru, și arată că d-sul a refuzat mandatele oferite atât de liberali, cât și de averescani pentru susținerea programului uniunii și a intereselor evreiești.

Critică atitudinea d-lui Maniu, care discută programul uniunii numai atunci când este în opoziție, dar la guvern nu vrea să-l discute, și se întreabă ce fel de concepție de om politic este aceasta. „Am o deosebită admirație – spune d-sa – pentru dl. Maniu și pentru câțiva membri ai guvernului, dar nu putem admite acest lucru, căci trebuie să vedem totul prin prisma intereselor evreiești. Oricât un program și o ideologie vor fi de frumoase, ele se aplică de oameni și într-unii din oamenii care

sunt azi la guvern nu am încredere”. Citește proclamația d-lui Maniu, care vede realizarea aspirațiilor minorităților nu prin prisma declarației de la Alba Iulia, ci prin prisma constituțională.

Nu are încredere în unii din membrii guvernului pentru că sunt unii ostili evreilor, cum e dl. general Alerva, actualul ministru al Lucrărilor Publice[1], care în „Convorbiri literare” a acuzat pe evrei că au dezertat într-o proporție de 80% și cere să fie dați afară din armată, ca un element dizolvant (protestări violente contra acestui articol). De asemenea, s-a dus o delegație la dl. [N.] Costăchescu în chestia cantinelor studențești, iar d-sa le-a spus: „Dvs. sunteți bogați și nu aveți nevoie de ajutorul nostru”, iar dl [AL.] Vaida-Voievod a dat 500.000 lei pentru cantinele studenților evrei, pentru că atâta dăduseră și liberalii.

În „Dreptatea”, pe când Partidul Național Țărănesc era în opoziție, se spunea despre Uniunea Națională a Studenților Creștini că este condusă în mod deplorabil și se cerea imperios partidului liberal să o desființeze. Liberalii au desființat-o, iar când a venit Partidul Național Țărănesc la putere au reînființat-o (vociferări, tumult).

Dl. Meilic răspunde dr-ului Filderman că Partidul Național Țărănesc a venit la guvern în baza conceptului său de guvernare legală și în virtutea acesteia a deschis cantinele studențești și sindicatele muncitorești. Deci nu poate fi acuzat că este un guvern părtinitor și cine iese din legalitate este pus la locul lui.

Un student protestează în contra activității dr-ului Filderman și declară pe cuvânt de onoare că dl. Filderman a convocat pe toți președinții organizațiilor studențești evreiești pentru a le cere ca să trimită delegați în provincie, ca să determine organizațiile de acolo să dea cadavre pentru disecții. După multe insistențe, șefii acestor organizații au acceptat să trimită delegați, însă cu condiția ca acest lucru să rămână strict confidențial, ceea ce nu s-a întâmplat, căci imediat dl. Filderman l-a avizat pe dl. ministru Angelescu, iar a doua zi chiar gazetele vorbeau despre acest lucru. Pe această chestiune se produce un vacarm care ține până la ora 2.30, când dr-ul Filderman, pierzându-și răbdarea, a părăsit sala în aclamațiile și vociferările mulțumii, dintre care aderenții partidului liberal îl aclamau, iar cei naționali-țărăniști acuzându-l că de la 1918 încoace a fost în mod permanent în slujba partidului liberal, trădând prin aceasta interesele populației evreiești.

La ora 2.30 întrunirea ia sfârșit.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos. 142/1928, f.86-88*)

[1] Este vorba de Nicolae Alerva (1871-1936), care era general de divizie din 1917, dar care acum ocupa portofoliul de ministru al Comunicațiilor (până la 15 octombrie 1929).

Copie de pe Raportul telegrafic nr. 27 din 4 decembrie 1928 al d-lui prefect de Bacău către Ministerul de Interne.

Studentii Gregorian Alexandru, la drept și litere anul II București, la Căminul Teleorman; Stănculescu Romulus anul III la drept și filosofie, din str. b-dul Pake

[Protopopescu] nr. 91; Ionescu Gheorghe anul II litere și drept, str. Mecet nr. 51; dr. Gheorghe Enescu, str. Elefterie nr. 35, toți din București, asistenți, provoacă scandal lovind un călător evreu astăzi la orele 11 în trenul Cernăuți-București, în timpul călătoriei de la Roman spre Bacău.

În Bacău studenții au fost amenințați și loviți de câțiva evrei care se găseau pe peron.

Scandalul fiind imediat aplanat, studenții au fost opriți pentru cercetare și identificare. Cazul s-a adus la cunoștința d-lui rector din București.

Prefect de Bacău
Jurgea

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 517/1928, f.99*)

210

Domnule Decan,

Societatea Academică „Petru Maior”, organizația oficială a studențimii din Cluj, va sărbători și anul acesta, cu tot fastul cuvenit și în deplină liniște, ziua de 10 decembrie, începutul mișcărilor studențești împotriva elementului evreiesc care în anii de după război ajunsese într-o proporție îngrijorătoare în universitățile noastre.

Comitetul Societății Acad. „Petru Maior” cu onoare vă roagă să binevoiti ca și anul acesta să suspendați cursurile în această zi, pentru ca studenții să poată lua parte la serviciul divin ce se va oficia în cele două biserici naționale și pentru a se evita orice scandal care s-ar putea ivi în interiorul universității.

Sperând domnule decan că veți înțelege spiritul studențimii și veți binevoi a lua această măsură de suspendarea cursurilor, vă rugăm să primiți asigurarea deosebitelor noastre considerațiuni.

Cluj, 5 decembrie 1928

Președinte
[indescifrabil]

Secretar General
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului decan al Facultății de Științe. Loco

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 30, dos. 613/1928-1929*)

Inspectoratul General de Siguranță
Iași

9 decembrie 1928
Strict secret

NOTĂ

Toți studenții plecați în diferite județe pentru campania electorală a L.A.N.C. au fost chemați telefonic spre a se afla în localitate cel mai târziu mâine dimineață 10 decembrie cor.

S-a luat hotărâre pentru împiedicarea de la cursuri a tuturor studenților, îndeosebi a basarabenilor grupa național-tărănistă de la facultatea de științe și a celor de la cursul domnului rector [P.] Bogdan, despre care susțin că ar fi comunicat că se va face apelul nominal și se vor pedepsi cei ce nu vor participa.

Toate mijloacele vor fi utilizate pentru împiedicarea de la cursuri a studenților basarabeni, considerați după expresia lor steriști, și a evreilor.

Grupe de studenți agitatori vor intra pe rând, individual, în toate sălile de cursuri odată cu ceilalți studenți și în momentul când vor apare domnii profesori și vor începe cursul se va produce scandal și molestări chiar în sălile respective, așa că în fața universității, pe stradă sau pe sălile facultăților nu vor avea loc incidente fiindcă prevăd măsuri polițienești luate în acord cu rectoratul.

Comitetul Asociației Studenților Creștini va încerca tot ce va fi posibil spre a determina autoritățile să permită manifestație pașnică pe străzile orașului de la cantina din Păcurari până la biserica Talpalari și înapoi, în cazul însă când nu se va îngădui, agitatorii se vor deda la dezordine, tot timpul zilei, urmate de molestarea evreilor pe cartiere și încercări de devastări.

Grupul studenților ce vor acționa nu trece peste 140 persoane.

[M.] Urziceanu fiind intransigent caută prilej să marcheze prezența sa la președinția A.S.C. prin acțiune cu caracter violent.

Instrucțiuni de detaliu nu s-au dat studenților de către Urziceanu sau ceilalți membri ai comitetului, în ce privește incidentele din cursul zilei, totul fiind în funcțiune și de modul cum va începe acțiunea la pornirea spre biserică. S-a pus la punct însă, cum se arată mai sus, împiedicarea ținerii cursurilor.

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1863, f.77)

Baroul Avocaților
Cluj

Nr. 147/1929 Cons. B.A.

Cererea căminului și cantinei studenților evrei din Cluj, înregistrată la acest Barou sub nr. 1217/1929, pentru admiterea organizării de cursuri practice prin conferențieri delegați din sânul Baroului.

Consiliul Baroului, deliberând asupra cererii înregistrată sub nr. 1217/1929, în ședința ținută la 14 dec. 1929, a dat următoarea

Hotărâre

Consiliul primește cu simpatie acțiunea inițiată de căminul și cantina studenților evrei din Cluj și face apel la domnii avocați membri ai acestui Barou care doresc să țină conferințe, să se prezinte la Decanatul Baroului în scopul obținerii delegației de conferențiar.

Cluj, din ședința Consiliului Baroului avocaților, Cluj, ținută la 14 decembrie 1929.

Decan
[indescifrabil]

Secretar
[indescifrabil]

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2368/1932-1933*)

213

Copie de pe ordinul Ministerului de Interne no. 76027 din 17 decembrie 1928.

Studentii universitari urmând să plece la căminurile lor în vacanța de Crăciun și fiind posibil ca unii să încerce a provoca incidente prin gări, cum și să se dedea la agresiuni contra călătorilor de prin trenuri, vă rugăm să luați de îndată cele mai prudente și severe măsuri de comun cu toate autoritățile locale și jandarmerie pentru paza în stațiile de trecere și oprire.

Aceleași măsuri se vor lua și la înapoierea studenților la universitate, care va avea loc după 8 ianuarie 1929.

În cazul când forțele polițienești și jandarmerești nu ar avea efectivele necesare pentru a asigura ordinea desăvârșită în gări, ele vor fi completate din trupele locale în care scop veți interveni pe lângă Comandamentul militar.

Subsecretar de Stat la Interne
Dr. Ioanițescu

Pentru conformitate
Șeful Serviciului: V. Ciobanu

(*Arh.St.Chișinău, Republica Moldova, Prefectura Poliției Chișinău, fond. 679, inv. 1, dos. 580, f.66*)

Regatul României

Chestura Poliției Iași

No. 2 conf./1929 decembrie 20

Domnule Rector,

La n. 2381/929, am onoare a vă comunica următoarele:

În ziua de 16 a l.c., la ora 10 dimineața, am fost anunțat că este o încăierare între studenții creștini și evrei la Laboratorul de chimie din strada Săulescu, suindu-mă în trăsură imediat și venind la fața locului scandalul se terminase, studenți creștini n-am găsit nici unul, numai un convoi de studenți evrei (circa 20), parte din ei contuzionați și plângându-mi-se de agresiunea studenților creștini. Din aceștia, pe contrapagină, aveți numele reclamantilor și a celor reclamați și a căror declarații individuale se găsesc la Parchet.

În după amiaza zilei de 16, d-voastră domnule rector ați fost față la facultatea de medicină și știți ce s-a întâmplat, iar în seara aceleiași zile a fost o manifestație pe strada Lăpușneanu și când în fața Creditului Urban studentul Panaite a ținut o cuvântare blamând că casa lui Cuza Vodă și casa de refugiu din timpul războiului a Regelui Ferdinand e ocupată de o bancă evreiască.

A doua zi, 17 decembrie, studenții pornind în corpore circa 1300 de la casa intitulată Asociația Studenților Creștini de pe Râpa Galbenă în fața Hotelului Bejan[1] (unde de altfel au ținut toate întrunirile lor și de unde ieșeau cu hotărârile luate și treceau la fapte) au venit cântând în fața universității, unde iarăși domnule rector știți ce s-a întâmplat, căci de câteva ori ați luat contact cu ei și când iarăși au luat contact cu ei d-nii profesori [Petru] Dragomirescu, [Neculai] Șerban și alții; discursuri nu s-au ținut, decât al d-lui Petrașcu, care le-a spus ce s-a întâmplat la Timișoara și între altele am putut prinde că s-au tras 600 gloanțe, că au fost răniți mulți studenți care au fost fotografiați și arătați d-lui ministru D.R. Ioanițescu[2], iar d-sa a dispus imediata suspendare a prefectului de Poliție. De aici au trecut iarăși în corpore la facultatea de medicină unde au controlat dacă sunt studenți la cursuri și n-au găsit, tot aici s-a întâmplat incidentul cu dl. profesor dr. Râșcanu[3] și pe care vi-l poate povesti singur. De la facultatea de medicină s-au întors cântând până la Bejan și apoi s-au împrăștiat în liniște.

După prânz, tot de la Bejan, iarăși în corpore și iarăși cântând, au mers la universitate, când v-au prezentat motiunea lor și iarăși știți ce s-a întâmplat și cu aceasta s-a terminat și ziua de 17 decembrie.

Ziua de 18 decembrie a fost relativ liniștită, afară de ora 15, când circa 400 studenți au venit la gară știind că trece dl. Sokolow[4] și căruia voiau a-i face o manifestație ostilă, au fost însă împiedicați a intra pe peronul gării și nu s-a întâmplat nimic.

În ziua de 19 voiau să treacă la fapte, adică de a molesta pe evrei, din fericire nu s-a întâmplat decât unul singur și care s-a identificat în studentul Ilarion Bordea, caz deferit Parchetului, iar cazul cu cantorul Ornșain nu privește pe studenți.

Acestea sunt punct cu punct întâmplările din zilele de 16, 17 și 18 l.crt., afară de cuvântarea lui Petrașcu altele nu s-au ținut, căci ei se sfătuiau în sala lor și

ieșeau de acolo știind precis ce trebuiau să facă. Regret că atât eu, cât și agenții noștri n-au putut cunoaște din mulțime măcar o parte din participanți, pentru noi fiind figuri cu totul necunoscute, aceasta s-ar fi putut face de d-vs, de exemplu în ziua de 17 atât dimineața, cât și după prânz și când au fost la universitate trimițând printre ei persoane care-i cunosc și care se lovesc de ei zilnic la cursuri.

Chestorul Poliției Municipiului Iași
[indescifrabil]

D-sale, domnului rector al Universității din Iași

[Anexă]

Reclamanții

1. Babici Moise
2. Sontag M., str. Halei 3 sau Sf. Lazăr 28
3. Blumenfeld Iacob, [str.] Palat 6
4. Moses Emanuel, Armeană 6
5. Pascariu Tudor, Pomir I
6. Rapaport Debora, Păcurari 73
7. Braunștein H.
8. Ițicovici Moise, Vasile Lupu 3
9. Iosipescu Marcel, Sf. Andrei 27
10. Zambilovici Ștrul, Sf. Lazăr 35
11. Zelicovici Zigmul, Sf. Andrei 27
12. Helman Socrat, Gându 5
13. Horoviț Natan, Conductelor 6 bis
14. Calica M., C. Negri 69
15. Maier Lazăr, Eminescu 10
16. Zucherman Mauriciu, Armeană 6
17. Lazarovici Lie, Sărărie 151
18. Avram Rivin, șos. Nicolina 4
19. Solomon Iosub, Cizmăriei 3
20. Goldstein Sigismund
21. Croitoru Herșcu
22. Herșcovici Iosif
23. Vasserman Lazăr
24. Davidsohn Moritz
25. Heifeț Boris
26. Ghersenzon Gherș
27. Iancu David
28. Alter David
29. Barmac Aron
30. Saif D. Michel
31. Lazarovici Idel

32. Topolaru Solomon
33. Avram Iosub
34. Sfarț Isac

Reclamați care și ei, la rândul lor, reclamă pe cei de mai sus

1. Arnăuțescu D-tru, Sărărie 105
2. Catană Const.
3. Ciofu P. Nicolae, Lozonschi 24
4. Rotaru Teodor, Sărărie 50
5. Țatomir Alex., Palade 10
6. Baldovinescu D. Aurel, Săvescu 24
7. Popovici Mihai, Păcurari, Cămin Centr.
8. Teodorescu Traian [Păcurari, Cămin Centr.], an. I medicină
9. Haga Const., Tăutu 10 [Păcurari, Cămin Centr., an. I medicină]
10. Holban Gh. Adrian, Albă 9 [Păcurari, Cămin Centr., an. I medicină]
11. Dărăngă D. Mihai, Săvescu 12 [Păcurari, Cămin Centr., an. I medicină]
12. Pascal Gh. Emil, Rafail I [Păcurari, Cămin Centr., an. I medicină]
13. Predescu R. Ioan, Baciului 12 [Păcurari, Cămin Centr., an. I medicină]
14. Gheorghită V. Ioan, Cămin Centr. Păcurari
15. Costăchescu Const., Octav Aurora 5
16. Brălănescu Gh., St. Atanasie 19
17. Niculiță Alex., Toma Cozma 6
18. Vasiliu C. Fluor, Cămin Centr. Păcurari
19. Gheorghiasa P. Mihai, Săvescu 12
20. Șeremet C. Dionisie, Liceul Internat
21. Bodeanu Vladimir, Aurora Pav. C.F.R.
22. Pimen Fussy, Florilor 10
23. Susan I. Ioan, Cămin Centr. Bul. Elisabeta
24. Trăian Varzaru, [Cămin Centr.] Creștin
25. Harda I. Burbea, str. L. Catargi 22
26. Vatmanu V. Ioan

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”.Rectorat, dos. 1267, f.84-85*)

[1] Râpa Galbenă purta și denumirea de Esplanada Elisabeta, iar în dreapta acesteia (vizavi de Biblioteca Universitară) se afla Hotelul Bejan, după numele inginerului ce l-a înălțat. Grigore Bejan este de altfel cel care a donat tot acolo o parcelă, pe care studenții legionari vor construi prin muncă voluntară Căminul Cultural Creștin.

[2] La data respectivă, D.R. Ioanițescu era doar subsecretar de stat la Interne. Abia între 7-12 iunie 1930 și 9 iunie 1932-13 noiembrie 1933 va fi ministru al Sănătății și Ocrotirilor Sociale. Însă în acest an, 1929, Ioanițescu a elaborat și a pus în practică o lege de organizare a poliției, ce a însemnat în fapt o modernizare a acestei instituții, printre altele înființându-se Chesturile de Poliție, alături de care vor funcționa și Birourile de Siguranță, a fost introdus cazierul judiciar etc.

[3] Este vorba de Vasile Rășcanu (1885-1980), profesor de fiziologie la Universitatea din Iași, autor al unui volum de memorialistică, *Călător prin două secole*, București, Edit. Litera, 1977.

[4] Se referă la Nahum Sokolow (1859-1936), lider sionist și președinte al Congresului Sionist Mondial (din 1931). Vezi și Șeiva Sanie, *Două mărturii despre prezența la Iași a lui Nahum Sokolow*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, III, 1998, p.320-322.

215

România

Facultatea de Medicină din Iași

Laboratorul de Chimie Medicală și Biologică

No. 2/2 ianuarie 1930

Domnule Rector,

La adresa dvs. no. 1 de azi am onoare a vă răspunde cele ce urmează:

1) Cu privire la tulburările petrecute la acest laborator în ziua de 16 decembrie 1929, relevez că în acea zi, de la 8 la 10 dimineța, am ținut curs cu studenții anului preparator de la facultatea de medicină. Cu vreo două minute înainte de terminarea cursului, laborantul Gheorghe Popoi îmi aduce o notă prin care dl. șef de lucrări, Ion Claudatos, mă informează că în vestiar s-ar afla câțiva studenți, pe care-i bănuiește că ar vrea să provoace dezordine. Atunci întrerup cursul și ies în vestiar, unde văd vreo patru studenți, cărora le cer insistent ca nu cumva să facă scandal, somându-i ca până-n cinci minute să se retragă din localul laboratorului.

După ce i-am văzut că se retrag, am reintrat în sala de curs și după vreo cinci minute am terminat lecția. În urmă am auzit zgomot de încăierare și studenții creștini mi-au arătat pe studentul Holban, plin de sânge, lovit la ochi și la frunte, după cum se afirmă, cu un pumnal de către studentul Blumenfeld.

2) Singurul mijloc pentru liniștirea spiritelor atât în universitate, cât și oriunde nu este decât *dreptatea*.

3) Relativ la adresa no. 2565 din 28 decembrie 1929 a d-lui decan al facultății de medicină, menționăm că deoarece anul preparator e considerat ca fiind echivalat cu anul I al facultății de medicină, urmează că intră în atribuțiile decanului convocarea Comisiunii disciplinare a acestei facultăți.

4) Cu adresa noastră no. 1 de azi v-am arătat motivele care m-au determinat de a recuza din comisiunea de disciplină universitară, iar acum repet cererea, ca să luați cuvenitele măsuri, ca deîndată după vacanță să se procedă la anchetarea faptelor.

Profesor dr. C. Șumuleanu

D-sale, domnului rector al Universității Iași.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1267, f.80*)

216

România
Ministerul Armatei
Secretariatul General
No. 120/9 ianuarie 1930

Confidențial

Domnule Ministru,

La adresa d-voastră no. 184.938/930:

Am onoare a face cunoscut că Ministerul Armatei a dat ordinul telegrafic no. 120 din 9 ianuarie 1930 Corpurilor 2, 3, 4, 6 Armată și Garnizoanei Cernăuți să aibă gata trupe spre a le pune la dispoziția rectorilor universităților pentru menținerea ordinii cu ocazia începerii cursurilor.

p. Ministru
Secretar general
General de Divizie D. Popescu

D-sale, domnului ministru al Instrucțiunii.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.1)

217

România
Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj
Rectoratul
No. Ad. 1067-1929/1930

Rectorul Universității din Cluj către
Domnul ministru al Instrucției Publice și Cultelor, București

Asupra neorânduielilor provocate de studenți în ziua de 10 decembrie 1929 și în legătură cu adresa d-voastră no. 195.835/1929 din 23 decembrie 1929 am onoarea de a vă comunica cele ce urmează.

Evenimentele se rezumă astfel:

Înainte de amiază, un grup de studenți (universitari, comerciali, agricoli și de liceu) afiliați Ligii creștine, sau membri ai Societății „Petru Maior”, au făcut o manifestație pe stradă cu autorizarea autorităților civile, dar fără ca autoritățile universitare să fie măcar avizate. Această manifestație, extrauniversitară și – ca să zic așa – „cetățenească”, n-a dat dealtminterea loc la molestări sau devastări.

Seara a avut loc, tot pe străzi, o manifestație neautorizată de autoritățile civile, bineînțeles, nici de cele universitare (care nici n-au avut cunoștință de

ea, decât de a doua zi), la care au luat parte studenții de toate originile și mulți nestudenți. Manifestanții s-au dedat la devastări (dar nici un culpabil n-a fost arestat), au molestat autoritățile publice (nici acești culpabili nu se cunosc) și au refuzat să se supuie somațiilor procurorului. Dintre aceștia din urmă nesupuși, justițiabili de Legea Mârzescu, s-au arestat și legitimat 59 inși cuprinși în tabloul următor:

Studenți universitari	
De la facultatea de drept	16
[De la facultatea] de medicină	8
[De la facultatea] de litere	2
[De la facultatea] de științe	6
[De la] Academia Comercială	17
[De la Academia] Agricultură	2
[De la] Universitatea București	1
Liceu, nestudenți	7
<hr/>	
Total:	59

În dimineața zilei de 11 decembrie, aflând de cele întâmplate, am rugat pe domnul prefect de județ să convoace o conferință la care au luat parte: prefectul de județ, chestorul poliției, procurorul general, procurorul, șeful serviciului de Siguranță, comandantul pieței și rectorul universității.

Rectorul a ținut mai întâi să se stabilească principiile următoare:

1. Studentul (ca și profesorul) nu este un supercetățean cu imunități și privilegii speciale, ci un cetățean ca oricare altul. Delicvenții studenți trebuie tratați de autoritățile civile și militare ca și ceilalți delicvenți, iar delictele comise de studenți în afară de clădirile universitare cad în sarcina exclusivă a acestor autorități. Rectorul actual nu va mai putea accepta ca valabile adrese din partea autorităților de soiul celor trimise cu ocazia trecutelor neorânduiei studențești, care spuneau: „Domnule rector, vă avizez că studenții au devastat cutare cafenea și vă rugăm să luați măsuri”.

2. Nu numai că studenții (ca și profesorii) nu se bucură de imunități sau privilegii speciale, dar ca delicvenți sunt supuși unui regim mult mai sever, căci cetățeanul nestudent primește numai o pedeapsă, pe când studentul mai poate primi și o pedeapsă disciplinară, care se aplică după cum urmează:

a) Dacă constatarea infracțiunii s-a făcut de către autorități universitare sau dacă aceste autorități sunt în posesiune de elemente de apreciere suficiente, judecata disciplinară se face și se aplică imediat, fără ca să fie nevoie de a se cunoaște rezultatul acțiunii judiciare.

b) Dacă constatarea infracțiunii s-a făcut de către autoritățile extrauniversitare, o eventuală judecată disciplinară universitară nu va putea avea loc decât după ce se va pronunța autoritatea civilă sau militară și numai cu consultarea dosarelor acestor autorități.

3. Universitatea este un serviciu public ca și celelalte: P.T.T., C.F.R., justiție etc, și funcționarea sa nu se poate suspenda decât în caz de forță majoră:

a) Greva studentească nu este caz de forță majoră decât pentru cursurile unde lipsesc toți studenții; în orice caz, nu este caz de forță majoră pentru o întreagă universitate, care trebuie să rămâie deschisă până la reîntoarcerea studenților.

b) Neorânduieii studențești în interiorul universității nu sunt caz de forță majoră, căci într-un stat organizat nu se poate tolera ca violența ilegală a unui grup de cetățeni să împiedice funcționarea unui serviciu public.

4. Închiderea universității nu se poate admite și din motivele următoare:

a) Efectul ei este contrar scopului urmărit, căci prin această închidere se pune studențimea întreagă în stradă și se solidarizează forțat toți studenții, supărând și pe acei decși să se ție de treabă, adică se satisface tocmai dorinței și tacticii minorității [*sic*] care provoacă tulburarea și care puțin îi pasă de examene și de învățatură.

b) Închiderea este și o mare nedreptate, căci pentru faptele unei minorități condamnabile se pedepsește o majoritate nevinovată și care, fiind doritoare ca să-și împlinească misiunea studentească în ordine, trebuie ocrotită.

c) Închiderea universității este inoperantă pentru a provoca acea dorită reacțiune, care să incite studențimea studioasă să impuie ea voința ei minorității turbulente. Acest „autocontrol” studentesc nu se poate obține în faza actuală a mentalității noastre pentru cauze psihologice sociale și istorice, asupra cărora nu pot să insist aici. Recoltăm azi ceea ce au semănat clasele conducătoare în ultimii 30 de ani.

5. O veche datină de autonomie atribuie organelor universitare răspunderea exclusivă a ordinii și disciplinei în interiorul universității. Această regulă implică numai că forța publică (poliție, armată etc) nu trebuie să intre în universitate dacă nu este chemată de rector. Interpretarea absurdă, că în nici un caz forța publică nu poate să intre în universitate (susținută chiar de unii profesori!), este aceea a politicienilor, ce voiesc ca forța ilegală și brutală a unui partid studentesc să dicteze dezlegări reprezentanților legali ai legilor țării.

6. Nu se admit condamnări colective precedate de anchete complet insuficiente ca acelea aplicate cu ocazia congresului din Oradea. Sistemul național „ia-l de cap, pune-l jos, trage-i douăzeci și cinci” se respinge hotărât. Fiecare delicvent va fi cercetat cu grija de a nu i se atribui decât vina ce se poate dovedi.

Este o greșeală de a se pedepsi „pentru exemplu” și „pentru a teroriza”. Numai o pedeapsă dreaptă poate servi de „exemplu”. Mai bine dai drumul unui vinovat ce nu poți dovedi îndestul, decât să pedepsești pe un nevinovat.

Aceste principii generale fiind admise de reprezentanții autorităților, s-a stabilit modalitatea intervenirii și rolul fiecăruia în caz de noi neorânduieii.

Cazul studenților implicați în manifestația de la 10 decembrie este acel menționat la punctul 2 b și se tratează conform normelor expuse. După ce justiția se va fi pronunțat, Comisiunea disciplinară va judeca cazul fiecăruia.

Pentru a fi orientați preliminar asupra inculpațiilor, am cerut în două rânduri autorităților judiciare și polițienești date necesare, dar n-am primit încă răspuns.

Pentru moment nu se prevăd neliniști la universitatea noastră. Dar tulburările se ivesc brusc, mai ales dacă, ca în anii trecuți, vor veni de la universitățile neliniștite „misionari” care să instige, dacă profesorii vor încuraja studențimea în numele

„revendicărilor naționale” și dacă iar vor circula știri mincinoase cu complicitatea unor gazete mari sau mici.

Despre cele ce eventual se vor întâmpla în universitate, veți primi rapoarte detaliate la timp.

Cluj, 13 ianuarie 1930

Rector
E.G. Racoviță

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.4-6*)

218

România
Universitatea din Iași
Facultatea de Medicină

1930 ianuarie 28

Domnule Rector,

Subsemnații, membri ai Comisiei disciplinare, întrunindu-ne în zilele de 20 și 24 ianuarie 1930, am luat în cercetare incidentele petrecute la 16 decembrie 1929 în laboratorul de chimie al facultății de medicină, incidente petrecute între studenții evrei și creștini.

Am ascultat pe rând pe studenții acuzați și pe cei care acuză. Am luat declarațiile d-lui profesor [C.] Șumuleanu, d-lui dr. Claudatus, șef de lucrări în laboratorul de chimie, și laboranților G. Popoi și Ecaterina Popoi. Toate aceste declarații vi le alăturăm spre a putea prezenta Senatului faptele. Totodată vă alăturăm și reclamația d-lui profesor Șumuleanu împotriva unui număr de studenți, care l-au acuzat de pregătire a bătăilor urmate în laboratorul său și care n-au putut fi dovedite. D-sa afirmă că nu va primi la curs pe studenții care l-au calomniat și roagă Senatul prin noi să ia o decizie în privința acelor studenți.

Am făcut de asemenea confruntarea studenților reclamați și cu cei reclamânți, și am examinat și localul în care au avut loc incidentele. În urma tuturor acestor investigații ne permitem a pune în evidență următoarele puncte contradictorii:

1. a) Dl. profesor Șumuleanu declară că bătaia studenților a fost premeditată, întrucât d-sa a fost prevenit despre aceasta printr-un bilet trimis în timpul cursului de către șeful său de lucrări dl. I. Claudatus. Ba chiar a ieșit puțin afară din sala de curs, unde a găsit 4 ori 5 persoane străine, pe care nu le-a putut identifica, pe care le-a invitat să părăsească laboratorul.

b) Pe de altă parte, toți studenții creștini acuzați că au bătut, susțin că nu a fost nimic premeditat, nici unul din ei nerecunoscându-și vreun amestec în aceste incidente.

c) Toți studenții evrei susțin că bătaia a fost organizată de mai înainte în cele mai mici detalii.

Constatăm astfel o flagrantă contradicție între dl. prof. Șumuleanu și studenții creștini, și o perfectă concordanță la acest punct între studenții evrei și dl. prof. Șumuleanu.

2. a) Studenții evrei: Davidson Moritz, Avram Iosub, Alter Iancu, Gherșensohn Gherș, Herșcovici Iosif, Talpalar Solomon, Scharf Mihel, Șvarț Isac, Barnac Aron, Horovitz Natan, Iosifescu Marcel, Țucherman Mauriciu, Lazarovici Ilie, Babici Moise, Breiman Șloim, Braunștein Haim, Solomon Iosub, Croitoru Herșcu, Calica Moise, Haifet Boris, Lazarovici Idel, Dănilă Bercu, Iancu David, Blumenfeld Iacob, Avram Riven, Maier Lazăr, Helman Socrat susțin că au fost bătuți de către studenții creștini: Varzaru Traian, Niculiță Alex., Ciofu Nicolai, Voloacă Mihai, Pascal Emil, Baldovinescu Aurel, Rotaru Teodor, Vasiliu Fluor, Popovici Miahî, Dăringu Mihai, Tatimir Alexandru, Predescu Ioan, Fedorciuc Traian, Susan Ioan, Fusu Pimen, Gheorghiev Paraschiv, Hogeia Constantion, Atanasiu Gheorghe, Holban Adrian, Catana Constantin, Bodeanu Vladimir, Gheorghită Ioan, Găină Donig, și pe care-i recunosc cu cea mai mare precizie.

b) Studenții creștini constată că au bătut, ba mai mult, unii din ei pretind că ar fi fost dâșșii atacați și bătuți de evrei.

Deci și aici găsim o contradicție totală între cei ce acuză și între cei acuzați.

3. Declarațiile d-lui I. Claudatus și a laboranților G. Popoi și E. Popoi, de perfect acord cu acelea ale d-lui profesor Șumuleanu, arată că în adevăr bătaia studenților evrei a fost premeditată și aici găsim că personalul, și mai ales dl. Claudatus, nu și-au făcut deloc datoria. D-sa putea preîntâmpina incidentele și putea să ne fie de folos în identificarea vinovaților. D-sa n-a făcut nici una, nici alta. A văzut figuri străine de laborator pe sală, a simțit că vor să facă scandal și nici măcar nu i-a întrebat cum îi cheamă, așa că azi nu știe cine erau tulburătorii. În general, tot personalul laboratorului a procedat la fel și din clipa izbucnirii scandalului au dispărut cu toții, așa că nimeni nu știe exact ce a fost și nimeni nu poate indica măcar pe un singur culpabil.

4. Din declarațiile d-lui prof. Șumuleanu și ale studenților reiese că la cursul de chimie studenții evrei stau separați de studenții creștini, și evident asta contribuie la permanentizarea unei stări de iritație generală între cele două tabere de studenți.

5. Am constatat la fața locului aranjamentul și încăperea sălii de curs a Laboratorului de chimie, și suntem de părere că trebuie în cea mai strictă urgență făcut un amfiteatru cum trebuie, cu locuri suficiente pentru studenți. În starea actuală, sala de curs prezintă un balcon oribil la înălțime de 2 metri, ca un balcon de cinematograf prost, și în toată încăperea studenții se găsesc într-o îngheșuială greu de descris. Fără schimbarea acestui aspect sălbatec al sălii și fără descongestionarea locurilor, întotdeauna va fi în acest amfiteatru o atmosferă respingătoare și nu una de atracție, trebuitoare studiilor.

6. Noi nu putem indica nici un singur vinovat măcar, întrucât ne-am izbit de o negare totală și organizată; după majoritatea studenților acuzați nici măcar n-a fost bătaie, ci o simplă îmbulzeală la ușă, ca de obicei. În condițiile acestea nu putem decât să indicăm Senatului pe studenții acuzați, în ordinea gravității de acuzare și a numărului acuzatorilor, lăsând pe de-a-ntregul Senatului modalitatea de sancționare:

- 1) Vărzaru Traian a fost acuzat de 22 și recunoscut de 19 studenți.
- 2) Ciofu Neculai [a fost acuzat de] 13 [și recunoscut de] 10 [studenți].
- 3) Niculiță Alexandru [a fost acuzat de] 13 [și recunoscut de] 8 [studenți].
- 4) Rotaru Teodor [a fost acuzat de] 12 [și recunoscut de] 7 [studenți].
- 5) Pascal Emil [a fost acuzat de] 11 [și recunoscut de] 6 [studenți].
- 6) Fedorciuc Traian [a fost acuzat de] 11 [și recunoscut de] 5 [studenți].
- 7) Vasiliu Fluor [a fost acuzat de] 7 [și recunoscut de] 6 [studenți].
- 8) Baldovinescu Aurel [a fost acuzat de] 6 [și recunoscut de] 4 [studenți].
- 9) Susan Ioan [a fost acuzat de] 6 [și recunoscut de] 4 [studenți].
- 10) Gheorghită Ioan [a fost acuzat de] 5 [și recunoscut de] 5 [studenți].
- 11) Voloacă Mihai [a fost acuzat de] 5 [și recunoscut de] 3 [studenți].
- 12) Predescu Ioan [a fost acuzat de] 4 [și recunoscut de] 3 [studenți].
- 13) Popovici Mihai [a fost acuzat de] 4 [studenți].
- 14) Fusu Pimen [a fost acuzat de] 3 [și recunoscut de] 2 [studenți].
- 15) Dărăngă Mihai [a fost acuzat de] 3 [și recunoscut de] 1 [studenți].
- 16) Hogeia Constantin [a fost acuzat de] 3 [studenți].
- 17) Holban Adrian [a fost acuzat de] 3 [studenți].
- 18) Cătană Constantin [a fost acuzat de] 1 [și recunoscut de] 1 [studenți].
- 19) Gheorghiev Paraschiv [a fost acuzat de] 1 [student].
- 20) Găină Donig [a fost acuzat de] 1 [student].
- 21) Bodeanu Vladimir [a fost acuzat de] 1 [student].

Dr. Gr.T. Popa

D-sale, domnului rector al Universității Iași.

[Anexa 1]

România

Facultatea de Medicină din Iași

Laboratorul de Chimie Medicală și Biologică

No. 4/9 ianuarie 1930

Domnule Decan,

În ziua de 16 decembrie 1929, de la 8 la 10 dimineța, am ținut curs cu studenții anului preparator de la medicină. Cu vreo două minute înainte de terminarea cursului, custodele Gheorghe Popoi îmi aduce o notă prin care șeful de lucrări, dl. Ioan Claudatus, mă informează că în vestiar s-ar afla câțiva studenți pe care-i bănuiește că ar vrea să provoace dezordine. Atunci, întrerup cursul și ies în vestiar, unde văd vreo patru studenți cărora le cer insistent ca nu cumva să facă scandal, somându-i ca până-n cinci minute să se retragă din localul laboratorului.

După ce i-am văzut că se retrag, am reintrat în sala de curs și după vreo cinci minute am terminat lecția. În urmă am auzit zgomot de încăierare și studenții creștini mi-au arătat pe studentul Holban plin de sânge, lovit la ochi și la frunte, după cum se afirmă, cu un pumnal de către studentul Blumenfeld.

Acum, în urmă, ducându-mă la Judecătoria Ocol II Urban, ca să cercetez dosarul de anchetă a poliției și a Parchetului Trib[unalului] Iași, cu privire la incidentele din ziua de 16 decembrie de la laborator, cu surprindere constat că unii studenți din anul preparator de la Medicină denaturează faptele și au îndrăzneala de a afirma cum că eu aș fi acela care a pregătit dezordinile.

Vă prezint copii legalizate după 25 declarații, scrise și subscrise de studenții evrei, făcute înaintea prefectului de poliție, din care rezultă o flagrantă contrazicere asupra faptelor și o evidentă tendință de a se face dovada că eu aș fi pregătit și aranjat „măcelul” până în cele mai mici amănunțimi (vezi declarațiile Avram Iosub, Alter Iancu, Gherșen Gherșenzon, Herșcovici Iosif, Horoviț Nathan, Iosifescu Pincu Marcel, Zucherman Mauriciu, Braunstein Haim, Croitoru Herșcu, Calica Moise, Haifet Boris, Blumenfeld Iacob, Avram Riven, Meyer Lazăr și Socrat Helmen).

Totodată vă înaintez o copie de pe o parte din comunicarea deputatului Iosef Fischer, făcută în ședința Adunării Deputaților de la 18 decembrie 1929, în care se afirmă:

1) Că eu aș fi dat unui student evreu următorul răspuns: „Aveți mai mult curaj, treceți prin furcile caudine”. Or, din declarația no. 16 a studentului Solomon Iosub se constată că aceste vorbe au fost rostite de Solomon Iosub.

2) Că eu aș fi lovit pe un student evreu pentru că acesta a răspuns negativ la întrebarea mea, dacă nu se rușinează cu originea sa[1].

Vă rog să se cerceteze veridicitatea acestor afirmațiuni.

În sfârșit, rog ca onorata Comisiune de disciplină să binevoiască a invita pe colegul Petre Andrei de a-i comunica, în original sau în copie, Memoriul studenților evrei cu privire la aceste incidente, memoriu pe care l-a citit ministrului [N.] Costăchescu în ziua de 19 dec. 1929.

Director
Dr. [C.] Șumuleanu

D-sale, domnului decan al Facultății de Medicină Iași.

[Rezoluție: „La Comisia de disciplină spre cercetare”. Semnat prodecan dr. Bogdan]

[Anexa 2]

România

Facultatea de Medicină din Iași

Laboratorul de Chimie Medicală și Biologică

No. 9/24 ianuarie 1930

Domnule Decan,

Ca urmare la adresele no. 4 și no. 5 din a.c., am onoare a vă atrage atențiunea asupra declarațiilor următorilor studenți evrei, care s-au făcut culpabili de denunțare calomnioasă, voind să arate că eu sunt acela care am premeditat „masacrul” studenților evrei la cursul meu din ziua de 16 decembrie 1929:

1) Gherșenzon Gherș, care susține: 1) „Toți studenții creștini s-au ridicat în picioare și cu bâte în mâini au început să bată pe colegii evrei, de față fiind dl. prof. Șumuleanu; 2) Un coleg evreu Mayer leșinând, s-a cerut de către unii colegi evrei de la dl. profesor Șumuleanu apă. Dl. profesor însă a crezut că datoria lui e să refuze; 3) Văzând toate cele petrecute sunt sigur că lucrul a fost pregătit de mai-nainte, protejat chiar de dl. profesor, semnalul de bătaie fiind dat chiar de d-sa”.

2) Herșcovici Iosif: „1) Prof. Șumuleanu termină cursul cu 10 minute înainte, contrar obiceiului; 2) Prof. Șumuleanu stătea și privea fără a căuta să intervie; 3) Din toate cele petrecute reiese foarte clar că totul a fost premeditat și organizat în cele mai mici amănunțimi”.

3) Horovitz Nathan: „... citind bilețelul, d-l profesor trece prin toate culorile și, ieșind din laborator, anunță celor ce stăteau afară sfârșitul cursurilor în începutul bății”.

4) Zucherman Mauriciu: „La un moment dat, dl. profesor a fost chemat pentru o clipă afară, unde i s-a înmănat un bilețel. După 5 minute profesorul Șumuleanu, vădit tulburat, a închis cursul ... Declar cu toată tăria că această barbară manifestație a fost pregătită ... Declar din nou că bățiile s-au început chiar sub ochii profesorului Șumuleanu”.

5) Croitoru Herșcu: „... Eu precizez că bătaia a fost pregătită cu știința și aprobarea d-lui profesor Șumuleanu”.

6) Blumenfeld Iacob: „De notat următoarele fapte: 1) Dl. profesor a primit o scrisoare și a ieșit afară; 2) Cursul s-a prelungit până la 10.1/2 în loc de până la 10, căci a trebuit să mergem la cursul de histologie; 3) Dl. profesor Șumuleanu a fost de față la primele lovituri și strigăte de ajutor”.

7) Mayer Lazăr: „Azi la ora 10.1/2 (deci după terminarea cursului) a primit dl. Șumuleanu un bilețel, după a cărei citire a ieșit afară, întorcându-se înapoi palid de tot; cred că acest bilețel n-a fost decât primul semnal pentru începerea atacului...”

Surmenat de învățatură și suferind în urma unor plăgi la un picior, am leșinat pe dată și am cerut de la o colegă care era jos puțină apă, eu fiind la galerie. Până aici a mers pregătirea atacului, că laborantul, un simplu servitor, a smuls paharul cu apă din mâna colegei mele ... Menționez că în tot timpul masacrului, profesorul era printre studenți și la un apel al unuia din asistenți profesorul a răspuns: «dacă ați pășit până aici, treceți și mai departe». Era un adevărat măcel unde o groază de studenți evrei au fost loviți până la oase, sângele curgând șiroaie”.

8) Socrat Helman: „Cursul terminându-se mai târziu ca de obicei cu o jumătate de oră ... Primul student evreu care era lângă ușă a primit o pereche de palme date cu sete de un coleg creștin, de față fiind și dl. prof. Șumuleanu. Fiind trei uși de ieșire, două erau încuiate, contrar obiceiului (de notat că studenții n-au cheile acestor uși)”. „Fapt vrednic de laudă pentru d-l dr. profesor Șumuleanu, fapt ce-l ridică la rangul de erou, este răceala cu care a privit aceste dovezi de primitivism și sălbăticie”.

9) Braunstein Haim: „Am asistat la una din scenele cele mai grozave de barbarism ce nu-și poate închipui firea omenească”. ... „Primul lovit a fost subsemnatul ... După aceea am intrat în laboratorul d-lui profesor, cerând protejarea studenților evrei. Chiar dl. asistent Claudatus a cerut salvarea studenților. Totul a fost în zadar. Profesorul a răspuns scurt: să treacă studenții, să aibă curaj să se

lupte. Unii dintre studenți voind să se refugieze în laborator, au fost pur și simplu alungați, refuzându-le protejuria”.

Relevaz că studentul Braunstein Haim, ieșind primul, pălmuit – după declarația sa – a putut observa sub paltoane un maldăr de ciomege „pregătite anume”, și cu toate că dânsul a intrat imediat în laboratoarele asistenților, unde a fost adăpostit până la sfârșit, rugându-se neconținut să se păzească ușile, ca să nu vină acolo creștinii să-l bată; totuși, acest student are îndrăzneala să afirme că recunoaște pe următorii care au luat parte la „masacru”: Baldovinescu Aurel, Varzaru [Traian], Pascal Emil, Holban, Catana, Niculiță și doi ucenici zugravi, care lucrau în laborator. Or, despre acești zugravi se spune că stăteau jos la ușa de afară și că ar fi lovit pe acei ce scăpau dinăuntru, de sus, iar Braunstein Haim, când a părăsit laboratorul, atunci liniștea se restabilise complet.

10) Misir Emanuel: acesta afirmă că a fost lovit de mine pentru că la întrebarea dacă nu se rușinează că este evreu, dânsul a răspuns că nu se rușinează.

Director
Dr. [C.] Șumuleanu

D-lui decan al Facultății de Medicină Iași.

[Rezoluție: „La Comisia de disciplină”. Semnat „prodecan”]

[Anexa 3]

24 ianuarie 1930
(Laboratorul de Chimie)

[Declarația lui] Gh. Popoi, custode al laboratorului

Am fost de față la 16 decembrie în Lab. de chimie. Dl. șef de lucrări Claudatos a deschis ușa sălii de curs în timp ce dl. profesor Șumuleanu își ținea cursul. Asta s-a petrecut pe la ora 10 fără câteva minute. Dl. Claudatos a spus că vrea să vorbească cu d. profesor. I-am răspuns că nu se poate, ci să scrie ce vrea pe un bilețel, ceea ce a și făcut. Am luat bilețelul – în care nu știu ce era scris – și l-am dat d. profesor. Dl. profesor a ieșit afară pe ușa din față a amfiteatrului, trăgând ușa după sine. Nu știu ce a făcut afară, dar repede s-a întors în sală și a continuat cursul. După un scurt timp cursul s-a isprăvit și d. profesor a plecat pe ușa care dă în laboratorul no. 1. Imediat a început scandal, și anume înjurături, vociferări, lovituri de geantă. Eu neavând nici o atribuție pentru asta, nu m-am amestecat deloc. Eu am stat tot timpul lângă masă, ca să apăr sticlăria și aparatele de pe masă, de teamă ca să nu fie stricate.

Toate ușile, atât de la amfiteatru, cât și de la celelalte încăperi ale laboratorului erau deschise (nu erau încuiate cu cheia). N-a venit nimeni să ceară apă de la mine.

Gh. Popoi

[Anexa 4]

Declarație

Subsemnatul Davidsohn Moritz declar că azi 16 decembrie m-am prezentat la cursul de chimie a d-lui dr. Șumuleanu, la ora 10 dimineața. Dl. dr. Șumuleanu a primit un bilețel și a ieșit afară. După 3 minute s-a reîntors, a continuat cursul vreo 5 minute și înainte de a trece cele 5 minute colegii creștini au sărit la noi cu bețe lungi special pregătite (căci toate erau rotunjite și lungi).

Noi am ieșit afară, dar am fost loviți cu bețele. Am încercat să ieșim afară, dar la ușă am fost lovit peste cap, am ajuns pe scări și am vrut să ies în curte, dar și la scările de jos erau studenți creștini înarmați cu bețe. Printre studenții creștini care au lovit în mine sunt d-nii Varzaru, Niculiță, Ciofu, Voloacă, Pascal, precum și alții al căror nume nu-l cunosc. Însă am recunoscut că mulți dintre ei erau lași și stăteau cu bățul în mână, trăgând în noi numai când nu vedeam.

O colegă, d-șoara Aizman, a fost rostogolită de sus pe scări și apoi i s-a dat cu un băț în cap și dată afară cu piciorul. Haina mea (paltonul, eșarfa și pălăria) a rămas acolo, iar eu împreună cu colegii mei maltratați ne-am dus la Decanat în surtuc numai și pe ploaie.

Când am fost lovit sus în sală am încercat să intru în sala de lucrări practice, dar am fost dat afară de dl. asistent.

Davidsohn Moritz

[Anexa 5]

Declarație

Subsemnatul Avram Iosub, student în medicină, viu a vă declara următoarele:

Astăzi, 16 dec. 1929, toți studenții evrei ai anului I au fost crunt bătuți de către colegii lor creștini în sala de cursuri de la Institutul de chimie medicală din str. Seulescu. Eu personal am fost silit să sar jos din balconul acestei săli după ce am primit o lovitură de bătă în cap.

Ceea ce am putut constata viu să vă declar următoarele: La sfârșitul cursului de chimie toți colegii creștini au început să lovească pe evrei cu bastoane, băte, ciomege, lemne, toate câte se găseau într-o ladă *anume pregătite*. Țin să vă menționez numele acelor colegi pe care i-am putut vedea în grabă. Aceștia sunt: Varzariu (care a făcut începutul, lovindu-l pe colegul Braunstein), Baldovinescu, Rotaru, Vasiliu Flor (care m-a lovit cu o bătă în cap și m-a azvârlit din balcon), Popovici Mihai, Darângă, Țațomir, Ciofu, Predescu, Niculiță, Teodorciuc, Bălănescu (an II), Pascal Emil Lusan.

Bănuiesc că totul a fost *premeditat și aceasta o arăt prin fapte*. În primul rând, eu am întârziat împreună cu col[egul] Alter Iancu. Știind că dl. profesor Șumuleanu nu ne permite intrarea, am vrut să plecăm. Or, și vă rog să menționați aceasta, o servitoare a venit după noi și ne-a spus: „Dl. profesor vă invită să intrați”. Un alt fapt care mă face să bănuiesc este acela că dl. prof. a primit un bilețel – după

spusele domniei sale – și a ieșit afară. După câtva [timp] s-a reîntors și la sfârșitul cursului a început măcelul barbar în care nu era cruțat nimeni, fată ori băiat au fost fie bătuți, fie aruncați de pe balcoane, fie călcați în picioare.

În speranța că mi se va face dreptate, iscălesc această declarație.

Avram Iosub

[Anexa 6]

Declarație

Subsemnatul Herșcovici Iosif, în legătură cu sălbăticiile săvârșite în ziua de 16 decembrie 1929 la Institutul de chimie al d-lui prof. Șumuleanu, declar următoarele:

Cu 10 minute înainte de terminarea cursului, dl. profesor primește un bilețel. Iese afară și la reîntoarcere nu mai rămâne decât câteva minute și termină cursul cu 10 minute înainte, contrar obiceiului.

Imediat am observat cum colegul Braunstein voind să iasă a fost îmbrâncit și palmuit. După câteva secunde colegii creștini s-au întors cu bucăți de lemn și s-au repezit spre colegii evrei lovindu-i cu sălbăticie. S-a produs imediat panică și încercând să ieșim eram oprțiți la ușă. Acolo s-a postat un grup care lovea pe oricine încerca să iasă. La cealaltă ușă care dă spre stradă s-a postat alt coleg creștin care cu o bucată de lemn lovea pe fiecare care ieșea.

În momentul când încercam să ies am simțit o lovitură puternică în cap. La ieșire am călcat și peste colege evreice doborâte la pământ, necruțate nici ele de sălbăticia colegilor creștini. Dl. Profesor Șumuleanu stătea și privea fără a căuta să intervie. Înainte de a ieși, am auzit strigându-se „apă”. Colegului Mayer i se făcuse rău și în loc de apă i s-au dat lovituri pe corp și cap.

Printre colegii creștini care m-au lovit am observat: Ciofu, Niculiță, Voloacă, Pascal, Varzaru, Fusu, Gheorghiu, Hoge. Din toate cele petrecute reiese foarte clar că totul a fost premeditat și organizat în cele mai mici amănunțimi.

Faptul că dl. Șumuleanu a primit bilețelul și imediat a ieșit, că la un moment dat toți colegii creștini aveau în mâini bucăți de lemn, postându-se câte un grup la fiecare ușă reiese clar cele declarate. Declar cele de mai sus în deplină conștiință.

Cu toată stima,
Herșcovici Iosif

N.B. Dl. maior Agape și dl. director al Conservatorului, Teodorescu, ne-au văzut fugind disperați pe stradă.

[Anexa 7]**Declarație**

Subsemnatul Talpalar Solomon, student în medicină anul I, sunt în stare să declar următoarele în legătură cu barbariile săvârșite în ziua de 16 decembrie crt. în localul laboratorului de chimie medicală.

Subsemnatul, am întârziat la cursul d-lui profesor Șumuleanu și intrând în garderobă, servitoarea mi-a spus următoarele: „Mai bine du-te acasă, domnule”. Eu n-am înțeles bine sensul acestor cuvinte și am ieșit afară să aștept sfârșitul cursului. Pe la orele 10 fără 5 minute am auzit strigăte sfâșietoare ieșind de la laborator și la ușă am văzut cum doi creștini băteau grozav pe colegul Ferdman cu bâte de lemn de foc, pe cap și spate.

Am mai văzut colegii mei ieșind însângerați grozav. Speriat de cele văzute, am fugit până la Piața Unirii.

Solomon Talpalar

[Anexa 8]**Declarație**

Subsemnatul, student la medicină an I, declar prin aceasta că astăzi 16 decembrie 1929 am venit la cursurile d-lui prof. Șumuleanu, liniștit am asistat la curs. La un moment dat, dl. profesor a fost chemat pentru o clipă afară, unde i s-a înmănat un bilețel, după 5 min. prof. Șumuleanu, vădit tulburat a închis cursul, imediat un coleg evreu, Braunstein, a fost bătut și după aceea colegii care voiau să iasă erau loviți.

Declar cu toată tăria că această barbară manifestație a fost pregătită, atmosfera această ostilă există încă de la începutul cursurilor. Azi, văd, au izbucnit, ne-au lovit fără milă cu bâte și cu bănci. Am recunoscut dintre cei ce băteau pe câțiva (pe ceilalți nu-i știam pe nume) Varzaru, Susan și Țatomir.

Varzaru a sărit la balconul mic în care suntem îngrămădiți noi, evreei, și alții al căror nume îmi scapă. Susan stătea la o ușă ce dădea la scări și lovea în cap cu bâta, jos la scări un lucrător zugrav ce lucrează azi la laborator lovea în noi, care eram sus striviți și aruncați pe scări. Profesorul Șumuleanu a închis toate ușile ce dădeau spre cancelarie și locuința d-sale, mai mult, a spus că nu poate face nimic. Declar din nou, bătăile s-au început chiar sub ochii profesorului Șumuleanu. Eu am fost lovit cu bâta în spate și după ceafă și o lovitură în cot, unde simt dureri mari.

Din pricina agitației în care mă aflu nu pot da alte amănunte. Am spus verbal d-lui director al Poliției situația.

Zucherman Mauriciu
Stud. med. an. I
Str. Armeană 6

[Anexa 9]

Declarație

Subsemnatul Braunstein Haim, student al anului I, declar că în ziua de 16 decembrie 1929 (de la 8-10 antemeridiane) am asistat la una din scenele cele mai grozave de barbarism ce nu-și poate închipui firea omenească. Odată cursul terminat, domnul profesor anunțând apropierea vacanței, ceru scuze și ieși afară unde-l aștepta un domn (care probabil a adus semnalul de atac). După revenirea domnului profesor, cursul terminat, studenții creștini s-au postat pe la ieșiri și au început să lovească în studenți fără nici un motiv.

Primul lovit a fost subsemnatul, apoi loviturile au început să curgă cu nemiluita în capetele studenților (fiind loviți chiar și studenți creștini). Ieșind primul afară, am observat sub paltoane un maldăr de ciomege pregătite pare-mi-se anume. După aceea am intrat în laboratorul domnului profesor, cerând protejerea studenților. Chiar domnul *asistent Claudatus a cerut salvarea* studenților, totul a fost însă în zadar. Profesorul a răspuns scurt: să treacă studenții să aibă curaj și să lupte. Unii dintre studenți, voind să se refugieze în laborator, au fost pur și simplu alungați, refuzându-le protejerea. La acest masacru au luat parte, din câți studenți am (cunoscut) putut recunoaște, următorii: Baldovinescu Aurel (Brăila), Varzaru [Traian], Pascal Emil, Holban, Catana, Niculiță și doi ucenici ce lucrau în laborator.

Cu toată stima,
Braunstein H.[2]

[Anexa 10]

Declarație

Subsemnatul Blumenfeld Iacob, domiciliat în str. Palat 22, fiind la cursul d-lui profesor Șumuleanu în str. Săulescu, la Laboratorul de chimie medicală, am asistat la următoarele:

La ora 8 dim[ineața], dl. profesor a început cursul. Înainte de începerea cursului am ocupat un loc în amfiteatru în fund, unde stăteau de obicei evrei. Un coleg creștin, Boldovinescu, a venit la mine și m-a somat să-i predau locul. Văzând că insistă sub cuvântul că „jidanii stau în galerie”, am predat locul și m-am dus să-mi caut alt loc. Am fost de multe ori certat cu Boldovinescu, dar așa încet și eu l-am certat mereu.

La ora 8.1/4 servitorul d-lui profesor a adus o scrisoare d-lui profesor, o scrisoare în urma căreia rugând studenții să-l ierte, a ieșit afară. Imediat a început gălăgia, în care creștinii au început să vocifereze, s-a format o gălăgie până ce s-a întors dl. profesor și a anunțat terminarea cursului de astăzi. Un coleg al meu, Braunstein, cercând să iasă, a fost oprit și pălmuit. N-am observat de cine, dar am auzit un „Valeu! D-le profesor”, dl. profesor a fost în sală. Imediat am auzit strigăte și am văzut colegi creștini care loveau colegii lor evrei.

M-am cocotat în galerie și am început să rog colegii evrei să se liniștească. Am observat la un moment dat colegii Găină și Varzaru sărind la colegii lor evrei. Varzaru a sărit chiar în galerie și a început să bată. Cu această ocazie am fost lovit în spate. M-am scoborât în strigăte de „jos jidanii din galerie” și Găină m-a lovit în cotul mâinii stângi. Am cercat să ies și o nouă lovitură m-a doborât lângă cuier. Am căutat paltonul și pălăria. Am luat pe mine paltonul, m-am rupt din mâinile unui pseudo-student cu tunică, părea elev, chiar am sărit toate scările jos, am căzut jos, am fost ridicat apoi de un coleg evreu și am fugit.

De notat următoarele fapte: I) Dl. profesor a primit o scrisoare și a ieșit afară; II) Cursul s-a prelungit până la 10.1/2 în loc de până la 10, căci a trebuit să mergem la cursul de histologie; III) Dl. profesor Șumuleanu a fost de față la primele lovituri și strigăte de „ajutor”.

Rog de asemenea eliberarea colegului Blumenfeld Ichil care, fiind în legitimă apărare și fiind înconjurat de mai mulți colegi creștini, s-a apărat.

Primiți vă rog asigurarea stimei mele.

I. Blumenfeld

[Anexa 11]

Declarație

Subsemnatul Mayer Lazăr, student al anului I de medicină, declar următoarele:

Astăzi, luni 16 decembrie 1929, ora 10.1/2 dim., după terminarea cursului de chimie medicală, am avut de suferit una din cele mai brutale și mai primitive tragedii din câte am văzut până astăzi. Încă de la începutul cursurilor, colegii noștri creștini ne-au amenințat că studenții evrei n-au ce căuta la cursuri și că [în] puțin timp curățirea se va realiza. Citez pe Fedorciuc și Gheorghită ca acei care au manifestat mai mult în această direcție. Azi, la ora 10.1/2 dim. (deci după terminarea cursului) a primit dl. Șumuleanu un biletel, după a cărei citire a ieșit afară, întorcându-se înapoi palid de tot; cred că acest biletel nu a fost decât primul semnal pentru începerea atacului.

După terminarea cursului, colegul Braunstein, dorind să iasă afară, a primit primele palme, semnalul odată dat, toți colegii creștini – printre care Varzaru, Fedorciuc, Gheorghită, Țatomir, Rotaru și alții al căror nume nu le posed – i-am văzut intrând în laborator înarmați cu bucăți de lemne de foc, cu muchiile ascuțite, cu strigățul pe buze: „Jidanii jos de la galerie, că de nu ne suim sus și vă ancorăm”. (Amintesc că noi, evreii, stăm la curs într-o galerie strâmtă, brânciți unii peste alții, unde ne ajung gazurile alea mai puturoase). Surmenat de învățătură și suferind în urma unor plăgi la picior, am leșinat pe dată și am cerut la o colegă care era jos puțină apă, eu fiind la galerie. Până aici a mers pregătirea atacului că laborantul, un simplu servitor, a smuls paharul cu apă din mâna colegii mele.

Am căutat atunci să ieșim pe geam; geamurile erau barate cu brațele înarmate. Colegii creștini au barat și galeria, eram în imposibilitate să mai găsim vreă scăpare. Cu inima în dinți am sărit de pe galerie la doi metri înălțime cu riscul de a mă nenoroci. Am căzut între bănci, lovindu-mă la omoplat și ca plus am primit un

lemn în spate de la Varzaru. Nu mi-am mai dat seama ce se petrece cu mine și am început să fug spre ușă, unde în hol alți vreo 30 studenți în poziție de atac, cu lemnele ridicate, loveau fără milă pe colegii evrei. M-am prăvălit peste scări, lăsând paltonul și pălăria acolo. Când eram prăvălit peste scări, zugravul care lucra acolo m-a lovit cu un lemn, provocându-mi o leziune gravă la un deget.

Menționez că tot timpul masacrului, profesorul era printre studenți și la un apel al unuia din noi, precum și a unuia din asistenți, profesorul a răspuns: „Dacă ați pășit până aici, treceți și mai departe”.

Era un adevărat măcel, unde o groază de studenți evrei au fost loviți până la oase, sângele curgând în șiroaie. Un student creștin, Prădescu Ionel, ne-a spus: „Dacă vreți să mai veniți la cursuri, să vă așteptați la ceva și mai rău”; ce poate fi mai barbar?

Las la larga apreciere a înaltei dv. înțelepciuni sancționarea acestor studenți și îndreptarea acestei triste situațiuni. N-a scăpat nici unul nelovit, unul mai grav, altul mai puțin. Aceasta pentru a nu se confunda măcelul cu un simplu incident.

Primiți profundul meu respect.

Mayer Lazăr, str. Eminescu 10, Iași

P.S. Declarația de față a fost dictată de mine după ordinul d-lui director al Prefecturii Poliției Iași, eu fiind rănit la deget și în imposibilitate de a scrie.

[Anexa 12]

Declarație

Subsemnatul Socrat Nelman, student în medicină an. I (preparator), declar următoarele în legătură cu faptele petrecute azi 16 decembrie 1929 în facultatea de chimie din str. Săulescu, dirijată de dl. profesor dr. Șumuleanu. Cursul terminându-se mai târziu ca de obicei, cu o jumătate de oră, și dl. profesor primind un bilețel al cărui conținut l-a făcut să iasă puțin pe coridor, când dl. profesor s-a întors studenții se pregăteau să se ducă la facultatea din str. Universității. Primul student evreu care era lângă ușă a primit o pereche de palme date cu sete de un coleg creștin, de față fiind și dl. profesor dr. Șumuleanu. Cel bătut s-a întors înapoi să fugă spre balconul unde, mulțumită dispozițiilor luate de direcția instituției de chimie, stau îngrămădiți studenții evrei. D-nii studenți creștini s-au dedat atunci la o sălbăticie tristă pentru numele pe care îl poartă, călcând în picioare orice noțiune elementară de umanitate, găsită la cel din urmă om.

Scoborând de pe scările ce vin din balcon, am fost așteptat de un student creștin prevăzut cu o măciucă puternică și am fost lovit puternic peste spate, domnul student creștin fiind ocupat cu alți evrei ce scoborau am putut să mă ascund și să trec neobservat până la ușa ce dă în hall-ul institutului. La această ușă am fost așteptat de un grup care ținea în mână bețe, desigur pregătite de mai înainte, căci altfel nu puteau avea formă atât de alungită cu o ridicătură la un capăt și cu muchii care să lase semne adânci acolo unde cădeau. Lovit și aici fără nici o milă și orbește, cu dorința de a distruge, am fugit în laborator. Fiind trei uși de ieșire, două erau încuiate, contrar obiceiului (de notat că studenții nu au cheile acestor uși). Singura ușă de ieșire în curtea instituției era păzită de un grup mare de studenți

creștini armați cu bâte, așteptând hoțește și în mod de degradatoare lașitate să lovească pe cei în neputință de a se apăra, lovit și aici am putut fi în curte.

Printre cei ce au lovit cu sălbăticie n-am putut recunoaște decât pe Varzaru, Ciofu, Rotaru, Dărăngă, Hogeia, Gheorghită, Holban, Micu, Catană și ceilalți toți al căror nume nu-l cunosc sau îmi scapă.

Fapt vrednic de laudă pentru dl. dr. profesor Șumuleanu, fapt ce-l ridică la rangul de erou, este răceala cu care a privit aceste dovezi de primitivism și sălbăticie.

Închei această declarație a mea, semnând-o și adăugând că Blumenfeld Ichil, colegul nostru arestat, întârziind și așezându-se în primele locuri a fost lovit mai întâi și s-a apărat cu ce a găsit, fiind în legitimă apărare.

Aceasta este declarația mea, drept care semnez.

Socrat Helman
Iași, str. Gându 5

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1267, f.1-3, 5-6, 23-25, 28-29, 35, 45, 47-48*)

[1] Într-o declarație adițională din 14 ianuarie 1930 (adresa nr. 5), Șumuleanu indică pe studentul Emanuel Misir ca fiind cel ce a declarat că profesorul ar fi făcut această afirmație (f.4).

[2] O copie a declarației în *Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.39.*

219

„Asociația Studenților Creștini” de la Universitatea din Iași (Centrul Studentesc)[1]

No. 8/1930

Iași, la 30 ianuarie 1930

Studentimea română creștină din întreaga țară și în special de la Universitatea din Iași, frământată de problemele mari ale existenței naționale și culturale, precum și de interesele ei vitale, imediate, în decursul ultimilor ani a fost expusă unei prigoane neînduplecate și nejustificate din partea multora dintre acei ce se numesc părinți sufletești ai ei. Deși în acțiunile ei a fost întotdeauna inspirată de sentimentul datoriei, nu de interese meschine, și s-a manifestat în cadrul riguros al legii, prin măsuri provocatoare și oprimate, a fost scoasă de sub scutul ce-l acordă legea. Astfel, în timpul din urmă măsurile nedrepte au determinat o reacțiune puternică în sânul studențimii pentru apărarea drepturilor ei.

În credință că va găsi încă suflete și minți înțeleghătoare care vor ști să acorde solitudine expresiunii de durere, studentimea creștină de la Universitatea din Iași încearcă pentru ultima dată să atragă luarea aminte tuturor celor de bună credință prin prezentul

MEMORIU

1) „Asociația Studenților Creștini”, organul central al studențimii creștine de la Universitatea din Iași, a fost recunoscută de către onor. Senat universitar încă din 1927, fapt care a fost tănuțit de către dl. rector până în ziua retragerii delegației de funcționare în ședința Senatului din 22 decembrie 1929, aducând prin aceasta o știrbire gravă autorității înaltului for universitar, pe lângă că a nesocotit drepturile legitime ale întregii studențimi creștine.

2) Onoratul Senat universitar, în legătură cu incidentele întâmplare la facultatea de medicină, a avut o atitudine părtinitoare, sancționând numai studenții creștini, închizând cursurile anului I, aruncând studenții pe drumuri, fără casă și fără masă și fără a ține socoteală că cele întâmplare au fost consecințele firești ale agresiunii sălbatice din partea jidanului Blumenfeld Ichil, care cu pumnalul a rănit pe studentul Holban. Nici o măsură nu s-a luat față de studenții jidani vinovați.

3) S-au aplicat sancțiuni de eliminare unor colegi fără a respecta cele mai elementare dispoziții ale Regulamentului de disciplină și ordine.

4) Autoritățile universitare nu s-au sesizat de disproporția primejdioasă din anul I de la facultatea de medicină, unde la 67 români sunt 131 jidani.

5) Jidanul Mises a avut obrăznicia de-a acuza de loviri pe unul dintre cei mai desăvârșiți profesori universitari, pe dl. prof. dr. Șumuleanu, fără ca Senatul universitar să-l sancționeze, mai mult încă s-au găsit profesori colegi care s-au făcut ecoul acestor calomnii ordinare.

6) Deoarece toate mijloacele întrebuințate până acum nu au putut înăbuși sau altera conștiința studentului, s-a încercat lovitura de grație de către cei interesați, desființându-se din toamna acestui an școlar două cămine studentești și prin așa zisa descongestionare a Cantinei „Păcurari”, urmând prin aceasta să impună studențimii unele puncte de vedere străine de mentalitatea ei și să umilească studențimea expunând-o mizeriei.

7) Fostul profesor de tristă memorie Virgil Arion și-a manifestat intenția de-a reveni la catedra de la care a fost scos pentru crima de înaltă trădare.

Considerând cele de mai sus, „Asociația Studenților Creștini”, întrunită în ședință plenară în ziua de 29 ianuarie c., apelează la onor. Senat universitar, la toți profesorii cu dragoste sinceră și la toți cei interesați și de bună credință să îndeplinească următoarele deziderate ale ei:

1) „Asociația Studenților Creștini” să fie recunoscută, așa cum a fost prin hotărârea onor. Senat universitar din 1927.

2) Să se deschidă imediat cursurile anului I de la facultatea de medicină și studenții care au avut drept la cămin sau cantină să fie repuși în drepturile lor.

3) Să se aplice un „Numerus Clausus” special la facultatea de medicină.

4) Să revie asupra sancțiunilor aplicate studenților creștini.

5) Să sancționeze în mod exemplar pe studenții jidani Blumenfeld, Mises, Ochs etc, vinovați de incidentele din 16 decembrie 1929.

6) Să respingă cu indignare orice încercare de revenire la catedră a trădătorului Virgil Arion.

7) Să se mențină Cantina studentească din Păcurari cu toți studenții, să nu se îngăduie această ultimă lovitură dată studențimii. Să nu permită împărțirea studenților pe la ospătării care nu corespund nici celor mai elementare cerințe

de igienă și moralitate, aceasta nefiind o soluție pentru remedierea nevoilor imediate, prin faptul că sunt puși în imposibilitate de-a plăti plusul cerut la cota de până acum. Îmbunătățirea nu se poate aduce decât prin mărirea localului și prin instituirea comitetului studentesc care să aibă conducerea și controlul efectiv în cantină.

Cu încredere în dreptatea cerințelor noastre ridicăm glasul nostru către cei chemați să-l audă și-i asigurăm totodată că niciodată, sub nici un motiv, sub nici o presiune nu vom lăsa încălcate conștiințele noastre și că vom apăra drepturile noastre până la deplina lor înfăptuire.

Președintele A.S.C.
Nicu N. Petrașcu

Secretar general
Emil Gane[2]

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1267, f.75*)

[1] Document imprimat și multiplicat.

[2] Printr-o declarație din 4 februarie 1930, Emil Gane afirmă că semnătura sa a fost pusă pe document fără ca acesta să fie consultat. De altfel, tot după afirmația sa, Gane nu mai era secretar general al Asociației încă de la începutul lunii decembrie 1929 (cf. f.76).

220

România

Facultatea de Medicină din Iași

Laboratorul de Chimie medicală și biologică

No. 13/1 februarie 1930

Domnule Rector,

Am onoare a vă prezenta alăturata *Întâmpinare* la Raportul de anchetă a Comisiunii disciplinare a facultății de medicină, cu privire la incidentele de la Laboratorul de chimie medicală din ziua de 16 decembrie 1929.

Director
Dr. [C.] Șumuleanu

D-sale, domnului rector al Universității din Iași

[Anexă]

Anexă la no. 13 din 1 februarie 1930

Întâmpinare

la Raportul de anchetă al Comisiunii Disciplinare
a facultății de medicină, cu privire la incidentele de la
Laboratorul de chimie medicală, în ziua de 16 decembrie 1929

I. Comisiunea disciplinară a facultății de medicină a făcut o anchetă *incompletă și superficială*:

A. Nu a cercetat acuzațiile aduse profesorului Șumuleanu de către deputatul evreu Iosif Fischer, din Partidul Național Evreiesc, în ședința Adunării Deputaților de la 18 decembrie 1929:

a) Că profesorul, deși prezent în sală, n-a luat nici o măsură.

b) Că profesorul a spus: „aveți mai mult curaj, treceți prin furcile caudine”.

c) Că profesorul a lovit pe un student evreu (Misis Emanuel).

B. Nici nu a cercetat dacă e sau nu adevărat că „laborantul Gh. Popoi ar fi secondat acțiunea studenților creștini”.

C) Nu a relevat contrazicerea flagrantă asupra faptelor descrise de studenții evrei. De exemplu:

a) Cei mai mulți declară că s-a terminat cursul la ora 10. Alții susțin că „profesorul termină cursul cu 10 minute mai devreme, contrar obiceiului”; iar alții că „profesorul a prelungit cursul până la ora 10.1/2, în loc de până la 10”, sau că „cursul terminându-se mai târziu ca de obicei cu o jumătate de oră” etc.

b) Cei mai mulți afirmă că „imediat după ce a ieșit dl. profesor, studenții creștini au început bătaia”; alții susțin: „bătăile s-au început chiar sub ochii profesorului Șumuleanu”; iar alții că „în tot timpul masacrului profesorul era printre studenți” etc.

c) Unii afirmă că „toate ușile au fost încuiate”, alții că numai două erau încuiate, iar alții afirmă că „la fiecare ușă stăteau câte un grup de studenți creștini, care trăgeau cu bâta în cap”, sau că „erau aranjați în toate părțile și la toate ieșirile, iar alții îi împingeau spre ieșiri” etc, etc.

II. Comisiunea disciplinară *insinuează și afirmă neadevăruri*:

A) Că „laboranții Gh. Popoi și Eliza Popoi și mai ales șeful de lucrări dl. I. Claudatus nu și-au făcut deloc datoria și că în general tot personalul laboratorului a procedat la fel și din clipa izbucnirii scandalului au dispărut cu toții, așa că nimeni nu știe exact ce a fost și nimeni nu ne poate indica măcar pe un singur culpabil”.

Din declarațiile scrise și verbale se constată:

a) Pe la ora 10 fără câteva minute, laboranta Eliza Popoi, observând că au intrat în vestiar câteva persoane, anunță despre aceasta pe d-a Șumuleanu, care la rândul ei încunoștințează pe dl. șef de lucrări Claudatus, să cerceteze ce vor. Acesta, temându-se să nu fie niște scandalagii și timpul fiind foarte aproape de sfârșitul lectiei, intră în laboratorul no. I, alături de sala de curs, deschide puțin ușa și cheamă pe custodele Gh. Popoi, căruia îi dă un bilețel prin care mă informa

de sosirea unor persoane cu intențiunea poate de a provoca dezordine. Profesorul iese pentru un minut în vestiar și somează acele persoane să părăsească laboratorul, ceea ce s-a și făcut.

Așadar: 1) Laboranta Eliza Popoi și-a făcut pe deplin datoria; 2) Custodele Gh. Popoi, aflându-se tot timpul lectiei în sala de curs, evident că nu putea ști ce se petrece în vestiar. Știe că l-a chemat în sala de alături dl. Claudatus, de la care a primit biletelul pe care l-a înmănat profesorului; 3) Dl. Claudatus a crezut – și bine a crezut – că primul lucru ce are de făcut e ca să înștiințeze pe profesorul său înainte de a se fi terminat lectia, spre a se putea împiedica eventualele dezordini. De fapt, acele persoane străine au părăsit imediat laboratorul.

B) În ceea ce privește restul personalului, e foarte regretabil că onorații membri ai comisiei disciplinare, d-nii profesori [Vasile] Rășcanu și [Gr.T.] Popa, au o memorie așa de slabă. În ziua de 24 ianuarie, când acești domni profesori au vizitat laboratorul (și aceasta numai după insistența mea) au cunoscut acest personal al laboratorului și atunci au fost informați că:

a) Dl. asistent dr. Aurel Gheorghiu, în diminețile când nu sunt lucrări practice, atunci d-sa lucrează în clinica genito-urinară. Deci în ziua de 16 dec. se găsea la acea clinică.

b) Dl. asistent Ion Bordeianu a stat la laborator de la 8-9 dimineața, când s-a dus la Rectorat, ca să cerceteze dacă nu se eliberează ordonanța de plată a salariilor personalului laboratorului pe luna decembrie. Cu acest prilej, d-sa a prezentat rectorului spre validare lista comitetului Centrului Studentesc Dorohoi.

c) D-na profesoară Elvira Ionescu-Gârneață[1] se afla în a 23-a zi de lehzuzie și în dimineața de 16 dec. pentru prima oară a ieșit din casă, ducându-se la clinica prof. [Ion] Enescu, în vederea examenului de doctorat, ce trebuia să-l treacă și pe care l-a trecut chiar a doua zi, la 17 decembrie.

d) Preparatoarea doctor Eugenia Petreanu-Lucinescu[2], deși cardiacă în ultimul grad și cu toate învoirile profesorului, totuși venea la laborator ca să-și facă datoria, așa că în dimineața zilei de 16 dec., de la 8.1/2 la 12, se află în laborator.

Este deci *total neexactă* afirmația că: „*din clipa izbucnirii scandalului au dispărut cu toții*”.

Preparatoarea dr. Eugenia Petreanu-Lucinescu a dispărut în adevăr, dar nu atunci și nici în felul cum d-nii Rășcanu-Popa vor să se înțeleagă, ci a dispărut tocmai cu o lună mai târziu, anume la 15 ianuarie a.c., când a decedat.

III. La punctul 4, cu privire la paragraful că „studentii evrei stau separați de studenții creștini”, această separație – care de altfel nu privește pe profesor – dăinuiește de atunci de când și în sala de disecții studenții creștini lucrează separat de studenții evrei și mulțumită acestui fapt de atâția ani avem liniște în laborator.

IV. Față de aprecierile d-lor Rășcanu-Popa asupra amfiteatrului din sala de curs: „balcon oribil”, „ca un balcon de cinematograf prost”, „cu o atmosferă răs-pingătoare” etc, acestea fiind chestiuni de apreciere, socot că se impune să se facă o constatare la fața locului și de alte persoane mai puțin pretențioase.

V. La punctul 6 al Raportului comisiei se află *o nouă insinuare și încă o afirmație contrară adevărului.*

a) *Neadevărată* e afirmația d-lor Popa-Rășcanu: „Cu toate că au fost incidente grave, care au durat aproape o oră ...”, deoarece incidentele au durat maximum 10 minute.

b) Este o *insinuare* afirmația: „totuși nimic din laborator n-a fost stricat, excepând câteva geamuri la ușa de intrare (după declarația personalului)”.

Faptul că nu s-a stricat nici un aparat, cu toate că erau mai multe pe masa de experiențe, se datorește vigilenței custodelui Gh. Popoi, care din clipa izbucnirii dezordinilor a stat neclintit lângă masa cu aparate, ferindu-le de lovituri.

Pentru o astfel de purtare însă, acest umil și vechi slujbaș (Gh. Popoi funcționează la laborator de 20 de ani), în loc să afle un cuvânt de recunoaștere din partea d-lor Popa-Rășcanu, aceștia vor să-l facă țap ispășitor.

VI. La punctul 7, d-nii Rășcanu-Popa afirmă că nu pot indica nici un singur vinovat măcar, „*întrucât ne-am izbit de o negare totală și organizată*” și de aceea d-lor prezintă un tablou de 21 studenți creștini acuzați, în ordinea gravității de acuzare și a numărului acuzatorilor.

Pe când pentru ceilalți studenți s-a făcut o meticuloasă statistică de numărul acuzărilor ce apasă asupra fiecăruia dintre preținșii bătauși, comisiunea, printr-un curios *lapsus memoriae*, omite din acel tablou pe studentul Țațomir, fiul cunoscutului medic comunal doctor Țațomir.

După cum se constată din cele 25 declarații cercetate de onorata comisiune disciplinară, asupra studentului Țațomir apasă acuzările următorilor 10 studenți evrei: 1) Alter Iancu; 2) Tolpolar Solomon; 3) Scharf Michel; 4) Zuckerman Mauriciu; 5) Babici Moise; 6) Breiman Șloim; 7) Croitoru Herșcu; 8) Haifel Boris; 9) Iancu David și 10) Mayer Lazăr.

VII. Comisiunea a cercetat numai cele 25 declarații făcute de studenții evrei la Poliție și prezentate de profesorul Șumuleanu în copii legalizate. Nu și-a dat osteneala însă să cerceteze și pe celelalte 8 declarații ce se află în dosarul de la Judecătoria Ocol. II Urban.

De asemenea, Comisiunea nu s-a interesat la Parchetul Trib. Iași să cerceteze declarația studentului Misis Emanoil, care a afirmat că a fost lovit de prof. Șumuleanu.

Profesor dr. [C.] Șumuleanu

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1267, f.56-59*)

[Rezoluție: „La Senatul de azi”. Semnat: Rector, P. Bogdan]

[1] Elvira Ionescu era soția liderului legionar Ilie Gârneață, iar după susținerea doctoratului va deveni medic la maternitatea din Iași, unde a oferit deseori consultații gratuite.

[2] Eugenia Petreanu-Lucinescu era preparatoare la Laboratorul de chimie medicală și biologică din cadrul Clinicii infantile.

[3 februarie 1930]

Domnule Rector,

În urmă măsurilor luate de către onor. Senatul universitar[1], prin care un număr de studenți evrei din anul I med. au fost suspendați de la cursuri, considerând această măsură ca o consecință a cererii d-lui prof. Șumuleanu, că stud. creștini găsiți vinovați prin concluziile onor. Consiliului de disciplină al facultății de medicină n-au fost sancționați încă în mod definitiv, că studenții evrei deja pedepsiți nu sunt găsiți vinovați în urma anchetei făcută de Consiliul de disciplină.

Noi, studenții evrei de la universitatea ieșeană, protestăm în modul cel mai respectuos și mai stăruitor în contra suspendării de la cursuri a studenților evrei și cerem sancționarea definitivă a studenților creștini vinovați, începerea cursurilor pentru anul I cu toți studenții evrei și luarea de măsuri sigure pentru continuarea nestânjenită a cursurilor.

Față de reclamația d-lui prof. Șumuleanu noi protestăm contra învinovățirii neîntemeiate adusă colegilor noștri și cerem anchetarea cazului d-lui profesor și luarea de măsuri în consecință în cazul când se va stabili precis partea d-sale de vinovăție.

Noi, studenții evrei, găsim că cererea onor. Consiliului de disciplină de desființarea balconului de la Institutul de chimie este încă insuficientă pentru schimbarea situației studenților evrei și cerem mutarea laboratorului în corpul facultății de medicină.

Vă rugăm respectuos ca cererile noastre drepte să fie satisfăcute.

Primiți vă rog, domnule rector, respectul nostru în numele studenților evrei de la Universitatea din Iași.

Drept II, Nimicenitzer Lazar
Med. III, Hecht Sigmund
Med. I, Gelbert Golda
Med. I, Segal Ștrul
Med. I, Zukermann Mauriciu

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1267, f.55*)

[Rezoluție: „3 febr. 1930. Se va avea în vedere la Senat”. Semnat P. Bogdan]

[1] În urma evenimentelor din 16 decembrie 1929.

România
Președinția Adunării Deputaților

No. 900/14 feb. 1930

Domnule Ministru,

Domnul deputat S[olomon] Rozemberg, în ședința de la 14 februarie a.c., a făcut următoarea întrebare:

„Am onoare a adresa d-lor miniștri de Interne și de Instrucțiune Publică următoarea comunicare:

În seara zilei de 11 februarie orașul Chișinău a avut tristul prilej de a fi teatrul unor demonstrațiuni antisemite.

Un grup de 25 studenți ai facultății de teologie, înarmați cu ciomege și cu pietre au spart geamurile cafenelei „Varșovia”, unde erau adunați peste 200 oameni, lovind în dreapta și în stânga; apoi au spart vitrinele magazinelor evreiești din centrul orașului, stârnind o panică de nedescris. Mi-a fost dat să văd complicitatea vădită a unor agenți polițienești, care de față fiind nu numai că nu au împiedicat pe devastatori, dar ca culme n-au identificat decât pe un singur student, lăsând pe ceilalți să se împrăștie în voie. A doua zi, patru studenți jenați de atâta mărînimie din partea poliției s-au prezentat Parchetului Tribunalului, declarând că ei fac parte din grupul arătat.

Sistemul este bine cunoscut și mereu perpetuat după o metodă bine stabilită și cu aceeași impasibilitate și oblăduire a autorităților polițienești.

Simptomatic lucrul este că aceste devastări se petrec în ajunul alegerilor comunale, în plină perioadă electorală și în timp ce organizațiile Partidului Național Țărănesc tratează cartelarea în alegeri cu populațiunea evreiască din diferite localități basarabene. Există așadar cineva care are interesul să turbure apele, încercând o decepționare a acestei populațiuni asupra sentimentelor democratice ale Partidului Național Țărănesc.

Și este destul să relatez fapte notorii pentru ca acest adevăr să se evedențieze și mai mult: în campania electorală pentru alegerile județene, manifestele Partidului Liberal au fost împărțite de către unii studenți ai facultății de teologie, fapt pe care îl poate confirma Sfinția Sa preotul Vasile Doncilă, senator de Lăpușna.

Iar în județul Cahul, 200 de călăreți cuziști conduși de căpeteniile lor, d-nii [C.] Zelea-Codreanu și general Tarnovsky, cu o zi înainte de alegerile județene își fac intrarea triumfală în orașul Cahul ținând discursuri atâtătoare și provocatoare la dezordini, promițând izgonirea evreilor și împărțirea averilor lor. Populațiunea evreiască, înspăimântată, și-a părăsit căminurile în puterea nopții, plecând la Bolgrad. Această intrare triumfală interzisă de către dl. director al Basarabiei a fost totuși permisă de către prefectul Pictorian.

Dar ce să mai vorbim despre casele evreiești incendiate la Suceava de către alegătorii cuziști, care par a nu mai ști ce este omenia, a disprețuit legile țării și cu o siguranță de impunătate dusă până la cel mai mare cinism își continuă opera lor nefastă.

Ei bine domnilor, din orice parte ar veni instigațiunile și provocările și oricât de infiltrat ar fi antisemitismul în studențimea românească, răul trebuie odată curmat. Și răul s-a întins tot mai mult, pentru că niciodată n-au existat sancțiuni

pentru autorii morali, iar executorii vandalismelor, oricât de abdominale ar fi fost ele, au fost mângâiați și nu pedepsiți, în timp ce deținătorii forței publice, prin nepăsarea și vădita complicitate ce acordau acestui soi de tulburări ai vieții publice, făceau ca răul să se perpetueze.

Trebuie odată pentru totdeauna să ne convingem că asemenea apucături împiedică procesul de unire sufletească dintre toate categoriile de cetățeni ai țării, compromițând ordinea în țară și prestigiul ei în fața străinătății.

Se impune să privim realitatea și adevărul de față, cu toată sinceritatea, fără nici o rezervă și cu toată seriozitatea impusă de împrejurări.

Nu mi-am făcut niciodată iluzia că mentalitatea antisemită cu care sistematic a fost otrăvită studențimea de la război încoace să dispară din primul moment ce Partidul Național Țărănesc ar veni la guvernare, după cum nici situațiunea generală nenorocită pe care am găsit-o la începutul guvernării nu poate fi în totul remediată într-un singur an.

Există totuși elementare năzuiri și înfăptuiri ce și-au propus partidul nostru, dictate de sentimentul democratic atât de călit în fiecare membru al Partidului Național Țărănesc.

Cetățenii români de confesiune mozaică și-au pus prea multe nădejdi în spiritul de legalitate al Partidului Național Țărănesc, încredere manifestată cu atâta entuziasm în alegerile generale, pentru ca să fie puși în fața aceluiași decepții pe care le-au încercat sub trecutele guvernări.

De aceea cred, onorată Adunare, că sunt în drept ca în numele acestei populațiuni, care speră într-o îndreptare, să solicit onor guvern să nu ezite în curmarea răului din rădăcini, pentru ca odată pentru totdeauna să împiedicăm ca disperarea lor să ajungă dincolo de margini. Sentimentul general între parlamentarii basarabeni este hotărât și unanim. Vom veghea la mersul anchetelor și tuturor măsurilor administrative în această direcțiune și nu vom dezarma până nu vom vedea o atitudine loială și hotărâtă. Ne dăm perfect de bine seama, în afară de considerațiunile generale expuse, că în Basarabia populațiunea evreiască este încercată în pogromurile grele din timpurile țariste, care au lăsat răni netămăduite încă, care însă i-au făcut să cunoască în cea mai largă măsură instinctul legalității și dreptul legitimei apărări.

De răspunsul pe care îl voi primi depinde dacă trebuie să transform comunicarea în interpelare”.

Subsemnatul vă comunică textul acestei întrebări, care s-a făcut cunoscută d-lui ministru de Interne și d-lor subsecretari de stat D.R. Ioanițescu și Ed. Mitro[1].

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
D. Ionescu

D-sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 557/1930, f.1-3*)

[1] Pentru context vezi Corneliu Ciucanu, *Mișcarea legionară în Basarabia*, în „Europa XXI”, Iași, Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, 2003-2004, nr. 13-14, p. 111-171.

România
Universitatea din Iași
Facultatea de Teologie Chișinău
No. 66/1930, luna februarie, ziua 26

Domnule Rector,

Conformându-ne adresei domniei voastre nr. 489 din 25 februarie a.c., avem onoare a vă înainta dosarul cercetării întreprinsă de comisiunea disciplinară a facultății noastre în chestiunea tulburărilor studențești din ziua de 11 februarie a.c.

Totodată, ținem să vă comunicăm următoarele:

Deoarece justiția s-a sesizat imediat de aceste tulburări, începând anchetarea lor și chemând în fața ei pe 5 studenți: Năchescu Gheorghie, st[udent] anul IV; Prisăcaru Vasile, st. anul I; Popescu Marcu, st. anul I; Chiriță Ioan, st. anul I; și Antonovici Nicolae, st. anul I – socotiți ca vinovați, facultatea noastră n-a mai putut instrui și ea cazul, așteptând mai întâi rostirea instanțelor judecătorești.

În ziua de 22 februarie procesul s-a și judecat, iar studenții au fost găsiți nevinovați de învinuirile aduse și achitați. Rolul justiției fiind încheiat, facultatea a procedat la rându-i la anchetarea cazului, interogând prin comisia disciplinară pe studenții învinuiți. Din cercetarea noastră a rezultat până în prezent următoarele:

Incidentul, căruia i s-au dat proporții exagerate, nu privește decât indirect pe studenții noștri și se reduce de fapt la numărul restrâns al celor câțiva studenți grupați în jurul ziarului „Opinia Chișinăului”. Acest ziar este scos și redactat de câțiva dintre studenții grupați sub conducerea lui d.d. Năchescu Gh. și Huștiu Ioan, studenți din anul IV, și care nu au nici o legătură nici cu facultatea și nici cu marea masă a studențimii noastre. În jurul acestor doi studenți, Năchescu și Huștiu, pare a se grupa întreg incidentul petrecut. Cum însă dânsii se găsesc în prezent la Congresul studențesc de la Praga, la care au plecat aproape imediat după petrecerea incidentului, iar interogarea lor este absolut necesară pentru restabilirea faptelor, ancheta noastră nu s-a putut termina și nici nu am putut ajunge la o concluzie definitivă.

Așteptăm reîntoarcerea lor, când voi relua cercetarea și vă vom comunica de rezultat.

Decan
Ioan Gh. Savin

Secretar
[indescifrabil]

[Anexă]

Declarațiile orale făcute de studenții implicați de justiție în dezordinile studențești ce au avut loc la 11 februarie a.c.

Declarația st. Prisăcaru Vasile: În ziua incidentului, venind de la gară a văzut un grup de tineri care băteau pe un colportor al ziarului „Opinia Chișinăului”. În

dreptul cafenelei „Varșovia” se întâlnește cu st. Năchescu Gh. și Huștiu Ioan, și le povestește cazul. Pleacă la internat ca să ia cina. După cină a plecat în oraș și a fost bătut de evrei și dus la poliție ca să dea o declarație asupra celor întâmplate. A auzit că st. Năchescu ar fi fost inițiatorul scandalului. Nu știe dacă Năchescu Gh. și Huștiu Ioan ar fi fost maltratați de evrei înaintea scandalului.

Declarația st. Popescu Marcu: A fost judecat ca inculpat în baza declarației făcute la chestură asupra celor întâmplate. La 11 februarie a.c. seara după ora 7, un grup de studenți care plecau la cor la „Astra” s-au întâlnit cu st. Prisăcaru Vas[ile], care le-a povestit întâmplarea cu bătaia colportorului care vindea ziarul „Opinia Chișinăului”, în fața cafenelei „Varșovia”. Evreii auzind vorba despre ei au intervenit și așa a început scandalul. Am fost 30 de inși. Ați plecat cu ciomege? Nu știu. Din spusele altor colegi am auzit că studenții Năchescu Gh., Huștiu Ioan și Ioniță Nicolae au adus vestea la internat. Am pornit la „Varșovia”, nu toți odată, ci câte doi, trei. Nu am contat pe sprijinul d.d. profesori. Din persoane particulare nu este nimeni care să ne fi îndemnat și aprobat.

Declarația st. Antonovici Nicolae: Am fost la „Astra” cu articole. În dreptul cafenelei „Varșovia” s-a întâlnit cu un grup de studenți care discutau cazul lovirii colportorului „Opiniei Chișinăului”. De la internat nu ne-a îndemnat nimeni să mergem. O întâmplare a făcut să plecăm la „Varșovia”. La sfârșit declară că a dat o astfel de declarație la chestură pentru ca să-l scape pe colegul Prisăcaru, care era arestat. N-am fost deloc la cafeneaua „Varșovia”.

Declarația st. Chiriță Ioan: După cină am plecat la „Astra” la cor. În total am fost vreo 15 studenți. Prisăcaru a povestit întâmplarea cu lovirea colportorului și rupearea unei părți din ziare. Vorbea de jidani că au rupt ziarul românesc. De la internat n-am plecat toți odată. La „Astra” făceam repetiții corale. Când am plecat de la internat după cină n-am știut nimic. A ieșit din cafeneaua „Varșovia” un grup de jidani și au început a striga și a brânci. Geamurile nu știu cine le-a spart.

Declarația st. Bacalu Constantin: Nu știu nimic în chestiunea incidentului din 11 februarie a.c.

Declarația st. Moliavin Gheorghie: Am plecat pe rând la cor la „Astra”. Prisăcaru a spus că evreii au atacat pe colegii noștri. Stud. Năchescu Gh. n-a spus nimic la internat.

Declarația Comitetului Centrului Studențesc „Chișinău”: Membrii actuali ai comitetului nu au luat parte la manifestație. Fostul președinte Năchescu Gh. a demisionat imediat după manifestație. Întâmplarea s-a produs astfel: În seara de 11 februarie a.c., un grup de 15 studenți coriști au plecat la „Astra”. În acel grup intra și Năchescu și Huștiu I. St[udentul] Prisăcaru Vasile povestea întâmplarea cu lovirea colportorului „Opiniei Chișinăului”; în convorbirea dintre studenți a intervenit un grup de studenți, după ce a început scandalul.

Decan
Ioan Gh. Savin

Secretar
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității din Iași

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1299, f.210-211)

Domnule Rector,
Onorat Senat Universitar

Studentimea clujană, prin reprezentanții ei oficiali, cu onoare vă aduce la cunoștință următoarele:

În seara zilei de 11 martie a.c., studenții Universității din Cluj au fost maltratați în modul cel mai barbar de către organele executive ale autorităților clujene. În această seara fiind o întrunire a blocului românesc în Piața Unirii, un grup de studenți, printr-o demonstrație demnă și pașnică, în număr de vreo 50-80, intonând imnuri naționale, și-au manifestat simpatia față de această grupare românească.

Deodată însă, fără ca să fi existat vreo provocare din partea manifestanților, jandarmeria condusă de căpitanul Scriban și poliția condusă de inspectorul Clonța, sub conducerea supremă a procurorului general Biriescu, a șarjat atât asupra manifestanților, cât și asupra celorlalți studenți care se aflau în Piața Unirii și care ieșeau în acea oră de la cursuri, lovind crunt studente și studenți, care n-aveau nimic comun cu manifestanții, arestând un număr de 14 dintre ei.

Jandarmii, conduși de susnumitul căpitan, au lovit cu patul puștilor studentimea cu atâta putere încât avem martori care pot declara la nevoie că au văzut pături de puști sfărâmate, iar polițiștii care de astă dată, și pentru motive ușor de cunoscut, nu aveau numărul de ordine pe mantale au bruscat și lovit studentimea cu bastoane de gumă, producând grave contuziuni și leziuni corporale colegilor trecuți pe lista alăturată.

Adânc jigniți în sentimentele noastre de cetățeni universitari pașnici și disciplinați, venim înaintea d-voastră pentru a vă ruga să luați măsurile necesare ca studentimea, care azi, în imensa ei majoritate înțelege să se dedice studiilor, să nu mai sufere fără motiv și fără rost maltratarile autorităților și să interveniți la cei în drept pentru sancționarea autorităților vinovate, în interesul liniștii ce trebuie să domine între studenți.

Greva demonstrativă de o zi, hotărâtă de delegațiile societăților studentești pe facultăți și regionale, a fost îndreptată ca un semn de protest numai împotriva autorităților care au dat naștere regretabilului incident de aseară și nicidecum împotriva profesorilor noștri pe care îi asigurăm de toată stima și devotamentul nostru.

Cluj, la 12 martie 1930

Președintele Societății Studenților în Drept: Ciolvea Emil

Președintele Societății „Petru Maior”: Anderco Artur

Președintele Societății Studenților în Filosofie și Litere: Tudor Bugnariu

Președintele Societății în medicină: Petre Bruda

Președintele Societății Studenților în Științe: Iustin German

D-sale, d-lui rector al Universității

[Anexa 1]

Domnii colegi care au suferit maltratări în seara zilei de 11 martie 1930: 1) d-nul Tămaș Mihail, medicină, martori Pârjol Petru și Nandriș; 2) d-nul Păcescu, med., martor d-nul loct. Petculescu, Reg. 83 Infanterie; 3) d-nul Pușcariu Victor, drept, martor Pop Eugen, drept; 4) [d-nul] Popa Emil, drept, [martor] Atanasescu A., drept; 5) [d-nul] Roth Gheorghe, med., leziuni oculare; 6) [d-nul] Albu Emil, med., martori Buta Ion și Rusu V.; 7) [d-nul] Stănescu Emanuil, leziuni corporale; 8) [d-nul] Preda Cornel, med., [leziuni corporale]; 9) [d-nul] Costov Boris, leziuni la cap, martor Albu Emil; 10) But I. Ion; 11) Bordeanu Eremie, med.; 12) Bumbăcescu Nicolae, med.; 13) Cristocea Ioan, martor Nemeș Ioan; 14) Preda Cornel, med.; 15) Mihăilaș Grigore, Acad[emia Comercială]; 16) Coca Elisabeta, litere, martor Pop Eugen, drept; 17) Mătieș Ion, științe, martor Săsărman; 18) Sălăgeanu Anton; 19) Alexandru Iacobela.

[Anexa 2]

Declarație

Subsemnatul, victimă a barbariilor incalificabile ordonate de autoritățile acestui oraș, cu ocazia manifestării pașnice cu caracter național a studențimii române în seara zilei de 11 ale lunii curente, am de declarat următoarele:

Plimbându-mă pe Corso așa cum se obișnuiește, în compania a doi colegi, Ionescu Constantin și Pană Dumitru, ne-am văzut obligați la un moment dat să fim împinși de mulțime într-un gang, având ocazia să văd în felul acesta cum unul din colegii de Universitate a încasat o lovitură cu patul armei acompaniată de o înjurătură din partea militarului român.

Am rămas mai mult decât surprins, neștiind absolut nimic din cele ce se petreceau în stradă. După câteva minute am ieșit din gang cu gândul de a pleca, nevoind să fiu expus la lucruri de care nu am scăpat. În colț la Cartea Românească am văzut cum pe trotuarul opus era maltrat mai barbar decât un făcător de rele Bodianu Erimia. Pentru acest lucru nu am avut timpul să fac prea multe considerații, fiindcă un grup de sergenți de stradă, repezindu-se ca acei ce altă dată au jefuit Dacia Traiană către trotuar am fost luat la bătaie fără măcar să fi strigat, cântat sau să fi făcut un alt mijloc de manifestare. Nefiind în curent cu cele întâmplate am crezut că într-o țară ca a noastră, unde cetățenii fără pată sunt protejați de brutalități, am gândit că nu este necesar să fug.

Pentru că nu am fugit din față acelora ce aveau ordin să lovească, după ce mai întâi li se luaseră numerele pentru a nu fi identificați, am luat bătaie ale căror urme se constată prin prezentul certificat medical, fiind de față mulțimea care a rămas indignată de acest procedeu barbar, care nu se poate închipui pentru secolul al XX-lea.

Pe lângă certificatul constatator al leziunilor menționez mărturia colegului Ionescu, a domnilor Lobonț Nicolae, Dumitrescu Ioan, Motoiu Vasile.

Cluj, 12.III.1930

Cu stimă,
Nic. Bumbăcescu

Martori: Cons. Ionescu, Motoiu V., I. Dumitrescu, N. Lobonț

[Anexa 3]

Declarație

Subsemnatul Ioan Cârstova, stud. anul IV la facultatea de medicină din Cluj, referitor la cele întâmplate în seara zilei de 11 martie 1930 declar:

Am plecat din str. Regală no. 3 la ora zece fără un sfert, cu gândul de a pleca spre casă. Atras de zgomotul din Piața Regele Ferdinand am plecat într-acolo.

Mă găseam în societatea unui grup de colegi compus din d-șoarele: Marieta Bodeanu, O. Câmpeanu, M. Căprioară și d-nii V. Mihalca, Bejan, V. Popa, care au fost martorii sălbăticiiei îndreptate contra mea. În strada Iorga, lângă magazinul „Kristal”, din mijlocul străzii s-a repezit la mine un sergent de oraș și fără nici o vorbă mi-a aplicat cu bastonul de cauciuc două lovituri peste cap și umăr. I-am cerut să mă urmeze la un ofițer de poliție pentru a-mi lua satisfacția cuvenită. Răspunsul acestui descreierat a fost încă câteva lovituri date cu toată puterea de care dispunea.

Remarc că acest sergent de oraș ce mă ataca la fel ca un apaș de mahala, nu purta numărul reglementar. Lovit de el, m-am îndreptat spre grupul în care se găseau autoritățile ce asistau impasibile la acest act mișelesc, când am fost înconjurat de șapte jandarmi care au început să mă lovească în spate cu paturile de armă. La țipetele d-șoarei Bodeanu, brutele m-au lăsat liber. Cerând explicare unui domn lt. din jandarmerie, acesta mi-a răspuns că „bine ți-au făcut, pleacă dacă nu vrei să te arestez”, iar un funcționar de poliție, îmbrăcat civil, mi-a răspuns la protest: „Păi dacă traği cu revolverul”, aveam impresia că acest individ nu este la locul lui. Acestea au fost răspunsurile date de cei chemați să fie exemple de purtare civică.

Deși eram îmbrăcat cu pardesiul, totuși loviturile mi-au cauzat contuziuni.

Acestea le am de spus asupra sălbăticiiei la care s-au dedat jandarmii și sergenții de oraș.

Cluj, 12 martie 1930

Ioan Cârstova, stud. med. IV

[Martori:] Câmpeanu Octavia, Popa Virgil, Căprioară Maria, H. Columb, Vas. Mihalca, st. med. an. II, Traian Bejan, Marieta Bodeanu

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 38, dos. 1706/1929-1930*)

225

Telegramă

Prezentată la Iași, no. 1935. 38. [data:] 18/3 [ora] 22.20

[Primită la] Camera de Petiții la M.S. Regele, no. 599 din 19 martie 1930

Înaltei Regente

Respectos vă comunicăm: Studenții evrei sunt crunt bătuti zilnic la ieșirea din universitate. Autoritățile respective complet pasive. Frecventarea cursurilor imposibilă. Rugăm interveniți urgent.

Asociația Studenților Evrei Iași
Pincus Zadonaiski

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.15)

226

Regatul României
Poliția Orașului Bârlad
Serv. Siguranței
Nr. 4704/1930 mar. 18

Confidențial

Domnule Ministru,

Avem onoare a vă raporta că în ziua de 10 martie a.c., cu ocazia descoperirii în localitate de către organele noastre a unor periculoși comuniști ce s-au găsit asupra lor manifeste cu caracter incendiar, la cercetări s-a stabilit că au strâns legături și cu Sara Wainberg din acest oraș, str. Paloda, studentă în anul al II-lea la științe de stat din București. Ea a făcut mărturisiri că în adevăr face parte din Blocul Muncitoresc pe care îl simpatizează și nutrește ideile lui.

Numita în complicitate cu comunistul Ciucă Enache, turnător în fontă, și Șmilovici Avram, funcționar comercial din localitate, au tipărit un număr de 500 manifeste incendiare dăunătoare ordinii și siguranței statului ce au fost confiscate de noi și împreună cu indivizii arătați mai sus cu adresa noastră no. 4543 din 15 martie a.c. au fost înaintați Parchetului local care a dispus menținerea lor sub stare de arest până la judecare, depunându-i în arestul preventiv local unde se găsesc și astăzi.

Cum în contra studentei Sara Wainberg s-au găsit că sunt destule probe de culpabilitate, dovedindu-se că este o înfocată comunistă, a cărei acțiune pe care o desfășoară este dăunătoare statului, pentru aceste motive vă rugăm respectuos domnule ministru ca să binevoiti a dispune măsurile contra numitei cele ce veți găsi de cuviință.

Șeful Poliției
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice. București.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.8)

[Rezoluție: „28.III.930. Să se ceară dir. școalei eliminarea din toate școalele pentru că este împotriva organizării de stat, activând contra ordinii publice”. Semnat indescifrabil]

227

România

Ministerul Justiției

Direcțiunea Judiciară

[Nr.] 25493/21 mar. 1930

Domnule Ministru,

Am onoare a vă trimite aici alăturat, în copie, rapoartele no. 3083 și 3109/930 ce am primit de la Parchetul Tribunalului Cluj cu privire la manifestațiile studențești ce au avut loc la Cluj în zilele de 11 și 12 martie a.c., chestiunea interesând și acel departament.

Ministru
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

Domnului ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

[Anexa 1]

Copie de pe raportul Parchetului Tribunalului Cluj no. 3083/930 către Ministerul Justiției

Avem onoare a vă raporta următoarele:

Aseară – 11 martie crt. – orele 18, un grup de cetățeni [de] circa 400-500, dintre care majoritatea studenți, s-au adunat în fața primăriei municipiului Cluj, unde prin cântece patriotice și antisemite au manifestat pentru „Blocul Românesc”, fluierând și huiduind autoritățile municipiului Cluj, pe motiv că acestea au refuzat eliberarea cărților de alegători.

Până ce manifestații erau în fața primăriei nu au fost conturbați de organele polițienești.

De aici însă au pornit înspre hotelul „New-York”, cântând cântece antisemite. Pentru a împiedica eventualele spargerii de prăvălii – la care se îndeletnicesc studenții – s-a luat măsura de a se pune un cordon de jandarmi și sergenți în fața hotelului sus zis și librăriei „Ellenzék” [Opoziția].

Aici au fost somați personal de noi de a se împrăștia, punându-le în vedere că întrunirea și manifestația n-au fost autorizate.

Din Piața Unirii au smuls fiare din grădina acesteia și au aruncat asupra sergenților de stradă lovind și pe comisarul Vertan Alexandru, aruncând apoi și cu bolovani în mai multe rânduri.

Cu ajutorul jandarmeriei au putut fi împrăștiați abia la orele 23 seara.

Au fost arestați studenții agresivi Georgescu Constantin, Atanasescu Alexandru și Chiser Eugen, care au lovit pe comisarul Vertan și au refuzat să se împrăștie.

[Anexa 2]

Copie de pe raportul Parchetului Tribunalului Cluj no. 3109/930 către Ministerul Justiției

Ca urmare la raportul nostru no. 3083 din 12 martie crt. avem onoare a vă raporta următoarele:

În ziua de 12 martie, orele 10, s-au adunat la Universitatea din Cluj un număr de circa 1000-1500 studenți și cetățeni, unde au cuvântat pentru Blocul Românesc. De aici au pornit pe strada universității înspre Piața Unirii. În fața hotelului „New-York” au fost oprți de către cordoanele de jandarmi și sergenți de poliție. O parte dintre studenți s-au înapoiat la universitate, de unde au aruncat cu pietre și sticle asupra jandarmilor și poliștilor, descărcând un foc de armă.

Au fost somați de noi de a se împrăștia, punându-li-se în vedere că adunarea nu le-a fost permisă. Ne-au făcut promisiunea că până la 11.1/2 se vor împrăștia dacă se va lăsa loc liber de a trece în Piața Unirii pentru a manifesta. Fiind lăsați în Piața Unirii s-au adunat în fața primăriei, unde prin cântece au manifestat pentru Blocul Românesc, rupând placardele Partidului Național-Țărănesc puse în vederea alegerilor comunale. De aici au pornit pe strada Regina Maria și ajungând în fața redacției ziarului „Patria” au manifestat ostil rupând și aici placardele guvernului, dându-le foc.

Au continuat de a manifesta și în Piața Cuza Vodă și Calea Victoriei, unde au fost somați din nou să se împrăștie oprindu-se de a mai înainta. S-a ivit un conflict între manifestanți și cordoanele de jandarmi, în urma căruia s-au făcut 3 arestări. Rupând cordoanele militare au ajuns din nou în Piața Unirii, unde după câteva cuvântări s-au împrăștiat către casele lor.

Seara la orele 19 s-au adunat din nou în același număr în Piața Unirii, ținând cuvântări în fața Lupoacei, după ce în grup s-au dus în strada Regală, făcând manifestații de simpatie d-lui profesor Cătuneanu, apoi în strada Elisabeta, unde de asemenea au manifestat simpatic la locuința d-lui profesor Pușcariu și pe urmă în Piața Mihai Viteazul la locuința d-lui Gh. Sion.

Pe la orele 10.1/2 seara s-au reîntors din nou în Piața Unirii, unde după o cuvântare s-au împrăștiat.

Avem onoare a vă raporta că cu ocaziunea aceasta s-au arestat studenții: Păunescu Ioan, Păunescu Virgil și Ticușean Eugen, în contra cărora am dresat acte, trimitându-le d-lui jude instructor, cab. III, cu concluzii de arestare, deoarece s-au făcut vinovați de violență împotriva autorităților.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.12-14)

România
Universitatea din Iași

Rectoratul
No. 753/22.III.1930

Domnule Ministru,

Răspund la telegrama domniei voastre no. 41852/930.

Este adevărat că studentul Panaite și un fost student N. Petrașcu au fost agresivi cu un grup de studenți și studente evreice în antretul Rectoratului, când aceștia fuseseră chemați ca să fie cercetați de Comisia disciplinară, deoarece erau învinovați că au luat parte la dezordini comuniste.

Pe diferite căi am luat cunoștință că fostul student Olteanu împreună cu alții ar fi bătut grav pe unii studenți evrei pe strada Carol, urmărindu-i pe porțiunea de la deal de universitate, de asemenea la capătul de jos al străzii Carol spre cofetăria „Vlădescu”. Unul din studenții evrei, plin de sânge, s-a refugiat la căminul de studente și a fost pansat în infirmeria căminului.

Din ziare se vede că au fost bătuți și alți studenți.

Studenții bătuți n-au reclamat la Rectorat, dar o delegațiune a studenților evrei, pe care am primit-o acasă, mi-a comunicat și ea cazuri de bătăi pe stradă, în afară de universitate. De asemenea am luat informații și de [la] dl. [O.] Măcelaru, șeful Siguranței.

Purtarea autorităților lasă în adevăr impresia de *pasivitate*.

Totuși, prezentându-mă la Parchet, mi s-a comunicat că domnii Panaite și N. Petrașcu sunt dați în judecată.

Prin adresa no. 748 din 21 martie am cerut d-lui prim-procuror [al] Tribunalului Iași să-mi comunice situația tuturor studenților dați în judecată, unii chiar condamnați la o primă instanță, ca să-i putem deferi Senatului universitar pentru aplicarea de sancțiuni. Imediat ce vom avea răspunsul, vom proceda conform regulamentului.

În momentul de față cercetez o încercare de bătaie, făcută joi 20 martie la cursul de fizică experimentală.

Am mai fost informat că unii studenți, în grupe, provoacă neorânduiri la cinematografe.

În aceste condiții, singurii care vă pot da informații precise sunt autoritățile polițienești și parchetul. De două zile nu am mai înregistrat nici un incident.

Rector
P. Bogdan

Secretar general
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.16)

229

Chestura Poliției Iași*Personal-confidențial*

No. 4348/1930, luna III, ziua 25

Domnule Rector,

Am onoare a vă aduce la cunoștință că studentul Leib Nahman din anul [a] 3-lea al facultății juridice din Iași a fost condamnat de către Tribunalul Iași sc. II-a la patru ani închisoare corecțională, 30.000 lei despăgubiri civile și 10 ani interdicție.

Studentul Avram Marcovici de la facultatea de medicină a fost condamnat de același Tribunal la un an închisoare corecțională, 10.000 lei despăgubiri civile și 10 ani interdicție.

Studentii Cogan Avram și Hecht Sigmund, primul de la chimia industrială, iar al doilea de la facultatea de medicină, precum și studentele Șneiberg Elvira și Zilberg Estera, ambele de la fizico-chimice, sunt în curs de cercetare la Cabinetul d-lui judecător de instrucție Scriban, fiind trimiși cu rechizitoriul d-lui prim-procuror al Tribunalului Iași pentru delictul de rebeliune.

Chestorul Poliției Municip. Iași
[indescifrabil]

Șef Bir. Pol. Ad-tive
[indescifrabil]

D-sale, domnului rector al Universității Iași

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”.Rectorat, dos. 1299, f.257)

230

[Martie 1930]

Copie după raportul nr. 5133/930 al Chesturii Poliției Iași către Inspectoratul Regional de Poliție Iași.

În legătură cu agitațiile de natură antisemită din ultimul timp, avem onoare a înainta mai jos o notă de studenții care s-au dedat la acte izolate de violență.

După cum se constată, un infim număr de membri ai A.S.C. se erijează ca inițiatori ai acestor manifestări compromițătoare pentru prestigiul studențimii și dăunătoare ordinii publice.

Chestor
Col. Dumbravă

NOTĂ

Studentii [Traian] Varzaru și E. Manoliu au bătut în ziua de 29 martie pe strada Lăpușneanu pe studentul Mendel de la Politehnică.

În ziua de 30 martie, cu ocazia unei premiere la Teatrul Național, studentul Olteanu a pământ pe studentul Zeilicovici de la facultatea de medicină. Aceste cazuri au fost reclamate.

În ziua de 31 martie, Varzaru și Ciofu au bătut pe Segal, cazul s-a cercetat și actele au fost înaintate Parchetului. La 1 aprilie, orele 18, la facultatea de medicină s-a adunat un grup de aproximativ 80 studenți de la alte facultăți, în special de la drept, în frunte cu Olteanu și Crânganu, cu intenția de a se deda la acte de violență la ieșirea de la curs a evreilor, datorită însă intervenției noastre la timp nu s-a înregistrat nici un incident.

Studentii Bejan și Iliescu au fost la ziarul „Lumea” în ziua de 3 aprilie cu un grup de încă 20 și au amenințat la redacție.

Studentii Pătrașcu și Panaite, în ziua de 11 martie, au lovit pe studentul Marcovici Leon, Sfartz Isac și Kisler Șmil, s-au dresat acte de d-l procuror Mocănescu.

Huna Talic Avram din strada Vasile Conta nr. 6, student, a fost lovit de studentii Popovici de la facultatea de drept și Totu din strada Toma Cozma nr. 34, în ziua de 25 martie. Actele la Parchet.

Studentii Manole V. de la facultatea de științe, Murse Benedict de la facultatea de drept, Corneanu D. Mihai de la litere au lovit pe Albert Romeo, funcționar de bancă pe strada Lăpușneanu la ora 12 noaptea. Cazul la Parchet.

P[entru] conformitate: M. Berezeanu

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1299, f.473*)

231

[1 aprilie 1930]

Declarație,

Subsemnatul, Ciofu P. Nicolai, student anul I al facultății de medicină, declar următoarele cu privire la incidentul de ieri 31 martie 1930:

Stăteam de o jumătate de oră disecând în picioare, din cauză că nu se ajungeau scaunele. Lângă mine era studentul Iancu Solomon care avea două scaune. Ducându-mă să-i cer un scaun, el mi-a spus că e ocupat de o domnișoară care este afară. De o jumătate oră însă scaunul era liber și atunci am vrut să iau eu scaunul. Iancu Solomon s-a opus înjurându-mă totodată în mod ordinar; eu am cedat, n-am luat scaunul și am adus imediat la cunoștința domnului asistent Nicolae David și doamnei Gaube.

Domniile lor au spus că aceasta e o chestiune personală și s-o tranșez cum cred de cuviință. M-am dus imediat la Solomon Iancu și i-am cerut să-și retragă cuvin-

tele. El însă mi-a repetat injuria ordinară; în această situație eu am fost iarăși calm și nu am vrut să tulbur deloc liniștea sălii de disecții.

La ora 6 seara, când am ieșit, la poartă era un grup de studenți evrei, între care și Solomon Iancu. Văzându-l, m-am dus la el și din nou i-am cerut să-și retragă cuvintele, însă el pentru a treia oară m-a înjurat în același mod. Simțindu-mă ofensat și peste măsură de revoltat de obrăznicia acestuia, *l-am lovit cu o singură palmă*. Imediat m-am văzut înconjurat de vreo 15-20 evrei care mă loveau din toate părțile; unii mă țineau de mijloc, alții mă loveau, iar o studentă evreică mi-a smuls pălăria din cap și m-a tras de păr.

Colegii mei creștini au sărit de m-au salvat din această situație critică din care am ieșit aproape fără cunoștință din cauza loviturilor și îmbulzelii. Între timp, studenții evrei s-au dus de au reclamat cazul domnului profesor [Gr.T.] Popa. M-am dus și eu pentru același motiv și atunci domnul profesor, fără să-mi asculte măcar un cuvânt, mi-a spus că nu mai am ce căuta la disecție și m-a dat afară cu un ton foarte revoltat.

Am martori că m-a înjurat în sala de disecție studentul evreu Solomon Iancu pe următorii studenți: Bodeanu, Atanasiu, Voloacă, Rotaru, Hăulică an II, Bălănescu an II, Zamfir an II, Stoian, Pascal Emil, Samborski Constantin, Georgescu etc.

Martori că nu am lovit decât cu o singură palmă sunt înșiși studenții evrei care au recunoscut la urmă că nu trebuia să se amestece cu toții, acesta fiind un conflict personal petrecut în stradă și nicidecum în interiorul institutului sau în curte măcar, din care ar fi ieșit tulburarea ordinii.

Vă rog cu insistență stimate domnule rector să luați măsuri contra studentului Solomon Iancu, rugându-vă totodată să binevoiți a interveni pe lângă domnul profesor Popa să mă reprimească la disecție, în caz contrar fiind expus să pierd anul.

Drept care dau prezenta declarație.

Ciofu Nicolai
Student medicină

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1299, f.385*)

232

Domnule Rector,

Subsemnatul, Varzaru Traian, student anul I med., ieșind ieri 31 martie 1930 la ora 6 (șase) de la disecție, am văzut pe colegul Ciofu Nicolai înconjurat de o ceată în număr de 10-15 studenți evrei și două studente care vociferau și îl insultau pe Ciofu Nicolai, deodată se produce o învălmășeală și toți evreii au început să-l lovească cu pumnii și picioarele. Eu, care veneam singur și încet, m-am apropiat cu pași mai repezi să văd ce se întâmplă. Văzându-l pe Ciofu Nicolai cuprins brățis de un evreu voinic peste brațe, încât brațele îi erau imobilizate și toți cei dimprejur îl loveau, mai ales studenta Grünspan din anul II îl smulgea de cap și îi trăgea palme, profitând de ocazie că brațele lui Ciofu Nic. îi erau imobilizate.

Atunci am venit în ajutorul lui Ciofu Niculai, căutând să-l desfac din brațele lui Iancu Solomon, student anul II, în timp ce căutam să-i descleștez brațele un alt student evreu pe care nu-l cunosc după nume, dar pot să-l recunosc după înfățișare, m-a tăiat cu bisturiul la mâna dreaptă, zgârâindu-mă de asemenea foarte rău și la mâna stângă. Simțind înțepătura de bisturiu, l-am lăsat pe Ciofu mai departe în brațele lui Iancu Solomon și am început să mă apăr pe mine numai cu pumnii, dar s-au repezit asupra mea vreo șase studenți evrei din anul II, care mă loveau cu pumnii, între care recunosc pe Pisarevici, care m-a lovit cu piciorul în testicule, încât eram aproape să cad, în acest timp strig și alți studenți creștini și de la studentul creștin Hăulică Niculai am smuls un bastonaș imitație de trestie și cu mănunchi prins cu un inel, cu acest slab bastonaș am început să mă apăr de cei ce tăbărau asupra mea, dar cu toate că aveam baston, studentul Segal, anul II, s-a repezit la mine trântindu-mă jos, toți ceilalți au sărit cu picioarele pe mine, cu greu am scăpat printre picioarele lor, refugiindu-mă la secretariatul facultății de medicină, unde am reclamat în scris pe studenții evrei agresori, aici m-a găsit și d-nul prefect de poliție și studenții evrei care au venit ulterior, după ce au fost sfătuiți în curte asupra declarațiilor mincinoase ce aveau să depună în contra mea.

Rog a adevări spusele mele prin martorii care au văzut aceste lucruri, stând sus, sau au venit ulterior și au intervenit de l-au scăpat pe Ciofu, aceștia sunt următorii: 1) Zamfir Radul, anul II; 2) Bălănescu, anul II; 3) Reis Victor, anul II; 4) Dărăngă Mih., anul I; 5) Popovici Mih., anul I; 6) Bodea, anul I; 7) Predescu Ioan; 8) Georgescu și alții.

Cu profund respect,
Varzaru Traian

1 aprilie 1930

D-sale, d-lui rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1299, f.386*)

233

Universitatea din Iași
Facultatea de Medicină
Institutul de Anatomie
No. 59/2 aprilie 1930

Domnule Rector,

Cu privire la ultimele incidente studențești petrecute în zilele de 31 martie și 1 aprilie la facultatea de medicină, vă pot relata următoarele:

1. Incidentele au avut loc în stradă, în fața Institutului de Anatomie.
2. Am primit o plângere a studentului Segal David, student în anul II de medicină, prin care se plânde că a fost bătut de studentul Varzaru din anul I.

3. Am cercetat plângerea și am căutat pe vinovați. Cum mărturiile se contrazic și incidentele au fost în stradă, fără să le fi văzut noi, nu pot stabili nimic precis.

4. Totuși, având în vedere repetatele plângeri ale asistenților împotriva purtării nedisciplinate în sălile de lucru a studenților Varzaru și Ciofu din anul I, și având în vedere că și ultimele incidente – după reclamațiile primite – au fost provocate tot de studenții mai sus pomeniți, pe baza unor neînțelegeri puerile în sala de disecție, am luat dispoziția – în calitate de director al Institutului de Anatomie –, ca studenții Varzaru și Ciofu să fie eliminați de la lucrările practice din anul acesta, pentru a garanta astfel liniștea interioară în Institut.

5. În ziua de 1 aprilie c., pe la orele 5 p.m., un grup de indivizi tineri, care s-au dat drept studenți, înarmați toți cu bastoane, au intrat pe culoarul institutului sub pretextul căutării unui coleg (Bălănescu din anul II). Luați din scurt, nu s-au putut identifica și au părăsit institutul. Unul din ei, întrebat, a susținut că se cheamă Popescu. Am cerut comisariului, care era prezent, să-l aresteze, dar nu știu dacă asta a fost făcută și dacă individul a fost identificat.

6. Am cerut d-lui prefect de poliție pentru pază un pluton de soldați care să stea în facultate până la sfârșitul lucrărilor.

7. Părerea mea cu privire la astfel de incidente este că rolul principal al nostru ca factori de ordine în interiorul universității este contrabalansat și strict dependent de rolul poliției ca factor de ordine în stradă. În interiorul sălilor de lucru eu pot garanta ordinea și în tot cazul pot găsi pe culpabili; dar dacă autoritățile obligate să sancționeze dezordinile publice nu o fac prompt și în spiritul dreptății, este cu totul inutil și chiar primejdios ca să facem noi operă de poliție. S-a stabilit un cuvânt de ordine printre studenți, încurajat chiar de forța publică, anume: „bateți în universitate”, căci acolo nu intră poliția.

Eu cred că ar trebui începută o campanie de luminare a tineretului, căruia să i se atragă atenția că bătaia, oriunde ar fi săvârșită, este ceva degradator. Dar dacă starea noastră de civilizație nu se poate încă despărți de „bătaie” ca factor de promovare a ideilor sociale (!), atunci cei predestinați de natură să bată, să-și exercite puterea în stradă, ori unde aiurea, numai *nu în universitate*. Să încercăm domnule rector să scoatem universitatea din mijlocul agitațiilor, *s-o facem local sacru* și să nu ne amestecăm deloc în activitatea studenților în afară. Trebuie să răsturnăm dictonul politicienilor și al reprezentanților forței publice: „*bateți-vă la universitate, nu pe stradă*”; în formula de necesitate (oricât ar fi de repugnantă și ea): *bateți-vă pe stradă, nu în universitate*. Cu chipul acesta, cei care de obicei se fac instrumentele diverselor coterii politice își vor exercita meseria, vor cerca să stârnească curente publice, treaba lor; dar masa celor care vor să lucreze vor lucra în universitate, și universitatea își va păstra nivelul ei onorabil. Și aiurea se petrec excese, și aiurea grupe de studenți se amestecă unde nu le fierbe oala, dar universitatea își vede de lucru; în ea reflexele agitatorilor nu pătrund. Așa ceva să facem și noi dacă se poate. Să nu ne amestecăm în rosturile pe care și le dau studenții în afară de universitate, cu o singură condiție: universitatea să fie pusă într-o stimă pur religioasă, ca biserica în alte timpuri. Și după cum dușmanii cei mai neîmpăcați în biserică nu se iau la bătaie, așa nici în universitate să nu o facă grupurile de studenți.

Acest lucru îmi pare posibil numai printr-o prealabilă învoire între toți profesorii, și în urma unui legământ de onoare între ei toți, pentru ca în fața studenților să putem apărea ca un singur om, și ca un singur om să cerem scoaterea univer-

sității din mijlocul oricărei agitații de orice fel ar fi ea, cu deplină libertate pentru membrii ei de a se manifesta în afara universității cum socotesc ei de cuviință, în cadrele legilor dominante.

Cred că problema asta ar trebui pusă în discuție în viitorul Mare Colegiu Universitar.

Director
Prof. dr. Gr.T. Popa

D-sale, domnului rector al Universității din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1299, f.383-384*)

234

Camera de Petițiuni

A.M.S. Regele

No. 691 din 2 aprilie 1930

Prea Înaltă Regentă,

În urma congresului studentesc de la Oradea Mare, ce s-a ținut în decembrie 1927, Senatul universitar din București a hotărât excluderea mea din toate universitățile din țară, pe motiv că am luat parte la tulburări.

Mi-a fost greu în împrejurările de atunci să dovedesc partea mea de vină și timp de 3 ani am suferit această pedeapsă, umilit de societate și familie, cu speranța că se va reveni asupra eliminării mele.

Am rugat universitatea să fiu reintegrat în drepturile mele dând astfel posibilitatea unui student sărac și fără nici un sprijin să-și urmeze cursurile asigurându-și prin aceasta viitorul, pentru care a muncit atâta vreme și cu mari sacrificii; dar Senatul universității a refuzat să mai ia în discuție acest caz, sfărâmându-mi toate speranțele.

Negăsind la nimeni iertare și singur fără de nici un ajutor sau sfat, mi-am îndreptat toate speranțele către Prea Înalta Regentă și cu lacrimi în ochi o rog să facă un act de clemență, iertând pe un biet student care de trei ani suferă așteptând să fie reprimat în universitate.

Prea supus
Arsenescu Dumitru

Prea Înaltei Regente

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.3*)

Domnule Rector,

Relativ la atacul suferit de mine în ziua de sâmbătă 29 martie 1930, pe str. Carol, vă pot relata următoarele:

Sâmbătă 29 martie am ieșit din amfiteatrul de fizică împreună cu doi colegi: Vladimir Ivanov, student la electrotehnică an I, și Andriescu, student la chimie tehnologică an I, unde am avut un curs de fizică de la orele 10 ½ – 12.

În fața universității, în colțul unde începe trotuarul de pe str. Carol, am observat un grup de 4-5 tineri, cred că erau studenți, între care am recunoscut numai pe dl. Emil Manoliu, student la electrotehnică an I, care se uitau foarte atenți la mine. Am trecut înainte împreună cu cei doi colegi ai mei, fără a da vreo importanță acestui fapt. Vladimir Ivanov îmi povestea ce s-a ascultat joi după amiază la colocviul de fizică la care am lipsit.

În dreptul statuii lui Eminescu mă oprește cineva din spate, spunându-mi: „Domnule”. Cum am întors capul am căpătat o palmă pe obrazul stâng. În fața mea stătea grupul pe care l-am observat mai înainte stând lângă felinar. Cei doi colegi cu care eram s-au pus înaintea mea spunând celor din grup să-mi dea pace, pentru că nu le-am făcut nimic. Au fost însă dați la o parte de Emil Manoliu, care le-a spus: „Voi să nu vă amestecați”.

În acest timp, primul care mi-a tras palma și pe care *nu-l cunosc* mi-a mai tras încă două palme. Deodată a apărut lângă noi un sergent de poliție. Acela care mi-a tras palmele s-a depărtat. Sergentul s-a dus după el. Atunci Emil Manoliu, fără să-mi spuie nimic, mi-a tras trei sau patru pumni în față. Loviturile au fost de așa natură încât mi-a crăpat buza superioară și mi-a rupt un dinte incisiv de sus, dinte pe care l-am arătat și sergentului. Timp de două zile am fost complet desfigurat, buza de sus atârându-mi peste cea de jos din cauza umflăturii, iar în jurul ochiului drept am avut un cearcăn vânăt.

Aceasta este relatarea exactă a faptelor petrecute sâmbătă 29 martie 1930.

Țin să vă mai aduc la cunoștință faptul că eu nu am avut niciodată nimic cu E. Manoliu. La începutul anului numai, mi-a spus să mă retrag de la universitate, căci altfel mă va bate. De atunci și alți colegi mi-au spus în nenumărate rânduri că Emil Manoliu se laudă că are să mă bată. Eu însă nu am dat nici o importanță acestei amenințări care în cele din urmă s-a realizat.

Primiți vă rog asigurarea stimei mele.

Iași, 7 aprilie 1930

Jean Mendel

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1299, f.387-388)

Domnule Rector,

Subsemnatul, Teodor Rotaru, student al facultății de medicină din anul I-iu preparator, în urma tulburărilor petrecute pe ziua de 16 d[ecem]brie 1929, fiind reclamat de studenții evrei că am luat și eu parte, din cauza aceasta am suferit pe de o parte trimiterea în judecată înaintea instanțelor judecătorești, iar pe de altă parte Senatul universitar și facultatea ne-au pedepsit cu împiedicarea de a urma cursurile mai bine de o lună de zile și pe lângă aceasta și amânarea la o sesiune a tuturor examenelor din acest an.

Cum pentru același fapt suntem expuși să luăm două pedepse, atât aceea a instanțelor judecătorești, cât și a celor școlare, pe care în parte – excluderea de la cursuri – am și suferit-o și a rămas doar amânarea de la sesiunea de examene de iunie, ca unul ce doresc cu tot sufletul să-mi urmez regulat cursurile, pentru aceasta din urmă pedeapsă școlară – amânarea examenelor de la o sesiune – vin a vă ruga cu cea mai mare stăruință să reveniți asupra ei, cu atât mai mult cu cât procesul fiind în curs, dacă vom fi găsiți vinovați, vom fi pedepsiți juridicește conform legii și deci pentru același fapt ar fi să suferim mai multe pedepse.

Cu atât mai mult pedeapsa va fi și mai grea când instanțele judecătorești ne vor găsi nevinovați și ne vor achita. Cum sper că mă găsesc în această categorie, vă rog domnule rector a dispune să mi se ridice pedeapsa amânării și a fi lăsat liber a da examenele în mod obișnuit.

În speranța, domnule rector, că veți ține seamă de rugămintea ce vă adresez, vă mai rog a-mi comunica rezultatul cererii și a primi și încredințarea profundului respect ce vă păstrez.

7 mai 1930

Teodor Rotaru
Iași, str. Sărării no. 50

Domniei sale, domnului rector al Universității din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I. Cuza” Rectorat, dos. 1299, f.467*)

[Înregistrat la 14 mai 1930]

Domnule Rector,

Subsemnații Goldstein Paul și Grumberg <Grimberg> Z. Mislin, studenți anul I ai facultății de științe, secția tehnologie, venim să ne plângem că în ziua de 9 mai a.c. am fost loviți pe str. Carol, pe când ne întorceam de la laboratorul de fizică, de studentul Manoliu Emil din anul I fac. de științe, secția electrotehnică.

Acest student nu ne atacă pentru prima oară. În ziua de 18 martie a.c., pe când ne întorceam de la universitate, am fost atacați de un grup de studenți care ne-au

bătut cu sălbăticie până la sânge, în prezența de altfel a sergentului de stradă care însă era pus în imposibilitate de a interveni. Unul din agresori a fost identificat de sergent de a fi studentul Olteanu, iar altul pe care-l cunoșteam din vedere de la cursurile de fizică experimentală, am aflat ulterior că se numește Manoliu Emil, același care ne-a atacat și a doua oară în ziua de 9 mai.

Aceste agresiuni ne fac imposibilă și siguranța de a frecventa cursurile, mai cu seamă că unul din noi, studentul Grümberg, este de constituție slabă, având și brațul drept anchilozat, încât o nouă agresiune îi poate fi fatală. Din această cauză am fost nevoiți a ne abține de la cursuri de la 18 martie până la vacanța Paștelor. În urma acestei a doua agresiuni, care ne face iarăși imposibilă frecventarea cursurilor, vă rugăm să cercetați cazul și să interveniți pentru a nu fi puși în situația de a pierde anul[1].

Primiți vă rog domnule rector asigurarea profundului nostru respect.

Goldstein Paul, Bul. Ferdinand 15
Grümberg Z. Mislin, Șos. Arcu 4

D-sale, domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1299, f.623*)

[1] Mislin Grimberg (alias Grümberg) și Paul Goldstein vor dobândi licența în chimie în 1934 (cf. *Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 782bis, f.83, 85*), însă în mai 1932 Consiliul de Război a deschis o acțiune penală contra acestora, dar și împotriva altor doi studenți evrei de la medicină, D. Meicinic și Iacob Levit (*Ibidem, dos. 2398, f.786*).

238

România **Președinția Adunării Deputaților** No. 2410/23 mai 1930

Domnule Ministru,

Dl. deputat A.C. Cuza, în ședința de la 23 mai a.c., a făcut următoarea interpellare:

„Am onoare a interpela pe d-nii miniștri de Interne, Justiție și Instrucțiune Publică asupra următoarelor:

Atitudinea provocatoare a jidanilor jefuitori ai creștinilor și atentatori la viața lor a creat o stare de revoltă a populației creștine împotriva jidăniei parazitare, care o exploatează și o insultă, și din rândul căreia este firesc să se producă mișcări de apărare individuale, care s-au înmulțit după atentatul jidanilor de la Târgu Frumos și după incidentele din Maramureș.

Rog pe d-nii miniștri de Interne, Justiție și Instrucțiune Publică să cerceteze aceste cauze de neliniștire a creștinilor de către jidani, care tulbură ordinea publică neconținut, pentru a le înlătura.

Cer să mi se fixeze o zi pentru dezvoltarea acestei interpelări, în conexare imediată cu interpelările de aceeași natură”.

Subsemnatul vă comunică textul acestei interpelări care s-a făcut cunoscut și d-lor miniștri de Interne și Justiție, și d-lor subsecretari de stat C. Angelescu și Valer Moldovan.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 557/1930, f.15*)

239

24 mai 1930

Domnule Rector,

În urma incidentelor de la 16 decembrie 1929 de la facultatea de medicină au fost trimiși în fața instanțelor judiciare 21 studenți din anul I. În același timp, onor. Senat universitar ne-a pedepsit cu luarea sesiunii iunie a.c.

Procesul fiind încă în curs, studenții evrei neputând dovedi acuzațiile ce ne aduc, au retras procesul intentat, după cum dovedește alăturatul certificat eliberat de Jud[ecătoria] Ocol II Urban Iași.

Cum Senatul universitar în ultima ședință din 12 mai cor. a ridicat pedeapsa colegilor Rotaru și Gheorghief până la pronunțarea justiției, aceasta nemaiavând a se pronunța, vă rugăm a ne susține în Senat spre a ni se ridica și nouă pedeapsa, pentru a putea depune examenele în iunie, obligându-ne a respecta în totul regulamentele universitare[1].

Cu încredere în sentimentele d-voastră părintești și cu sentimentele binevoitoare ale onor. Senat universitar, primiți vă rugăm asigurarea respectului nostru.

[Printre cei 21 semnatari pot fi descifrați: Ciofu Nicolai, Popovici Mihai, Baldovinescu Aurel, Hoge Constantiu, Holban Adrian, Voloacă Mihai, Vasiliu FL., Găină D., Bodeanu Vladimir, Varzaru Traian, Catana Constantiu, Niculiță Alex., Pascal Emil, Predescu Ioan, Dărănga M., Gheorghită Ioan, Fedorciuc, Țațomir Al.]

D-sale, d-lui rector al Universității din Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1299, f.502*)

[1] Situația acestora va fi luată în discuție în cadrul ședințelor Senatului universitar din 4 și 5 iunie 1930 (procesele verbale nr. 34 și 35).

Copie de pe raportul Prefecturii Poliției Capitalei cu no. 111897 din 31 mai 1930 către Ministerul de Interne.

Alăturat am onoare a înainta raportul d-lui chestor V. Daschievici, referitor la agresiunea petrecută în seara zilei de joi 29 mai a.c., în fața căminului studenților în medicină, unde se află și localul centrului studentesc București.

Această agresiune a fost săvârșită de un grup de peste 50 studenți purtând insigna Uniunii Studenților Creștini și care au uitat cu desăvârșire că religia creștină are la bază cu totul alte principii decât acelea ale bătăii și barbariilor și mai mult acești studenți creștini au săvârșit agresiunea în ziua de Înălțarea Domnului.

Gravitatea constă însă în următoarele fapte:

În mai puțin de două luni, de la centrul studentesc, precum și de la căminul studenților în medicină s-au săvârșit:

a) Aruncarea cu fiare, lemne, apă etc contra trupelor care mențineau ordinea pe cheiul Dâmboviței și b-dul Schitul Măgureanu.

b) Lovirea în jurul acestei clădiri a d-lor Răducanu și Moscovici săvârșită de către studenții Bughianu Luca, Herghilighiu și Emilian.

c) Lovirea unui alt individ pe b-dul Elisabeta înspre podul Sf. Elefterie.

În urma tuturor acestor agresiuni s-a instalat din ordinul dvs. puternice patrule în jurul acestei clădiri, deoarece s-a constatat că agresorii ieșeau pentru săvârșirea acestor fapte din clădirea arătată mai sus, iar după se refugiau acolo. Cât timp au funcționat aceste patrule, agresiunile au încetat.

În urma angajamentelor luate de către președinții societăților studentești față de dvs., patrulele au fost ridicate rămânând numai gardienii din posturi și patrule de agenți. Angajamentul luat a fost călcat în primele zile după ridicarea patrulei de către un grup de studenți care au lovit pe rabinul Catz[1].

De un alt grup, care a provocat scandalul de la Clubul Social Democrat și de ultimul în seara de joi, când au fost maltratați doi bărbați și două femei ale căror rochii au fost rupte.

Am înființat din nou patrule de jandarmi și raportându-vă toate acestea, am onoare a vă ruga să binevoiți a hotărî măsurile ce trebuie luate contra societății de studenți care se adăpostesc în acea clădire, care le servește și de punct de adunare, de unde participanții săvârșesc faptele de mai sus.

Copie după acest raport a fost trimisă și d-lui profesor N. Iorga, rectorul Universității din București.

Prefect
General Nicoleanu[2]

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.25)

[1] Este vorba de Rabi Iosef Hirsch Zwi ben Reb Șlomo Katz, care a condus vreme de aproape trei decenii o Sinagogă particulară din București, Sinagoga Katz, până la decesul său, în 1943.

[2] În legătură cu tematica volumului de față și semnatarul acestui document vezi și Pamfil Șeicaru, *Febra universitară*, în „Cuvântul”, II, 1925, nr. 92 (27 februarie), p.1, ce concluzionează: „Nu mai există *autoritatea catedrei* la Universitate și nu câteva plutoane de soldați cu generalul Pestalozzi Nicolaeu pot reda autoritatea catedrei”.

241

[Înregistrat: 31 mai 1930]

Domnule Rector,

Subsemnații, studenți în anul I ai facultății de medicină, cu respect vă aducem la cunoștință următoarele:

În urma incidentelor din 16 decembrie 1929, de la cursul d-lui prof. dr. [C.] Șumuleanu, unui număr de 8 studenți evrei ni s-a luat dreptul de a depune examenele în sesiunea iunie, pentru faptul că n-am redactat declarațiile cu mai multă atenție. Apoi, când în urma însărcinării ce am avut-o de la un număr de 200 (două sute) studenți, ne-am prezentat o delegație de 5 studenți evrei cu un memoriu prin care în mod respectuos ceream revenirea asupra pedepsei aplicată colegilor noștri, ni s-a răspuns cu aceeași pedeapsă a suspendării de la o sesiune de examene.

Binevoii domnule rector a lua în considerație starea de spirit în care ne aflăm atunci când redactăm declarațiile noastre, spiritul pașnic și lipsa totală de intenție de a aduce vreo ofensă d-lui prof. dr. Șumuleanu și veți ajunge la convingerea că vinovăția noastră este cu totul redusă.

Am respectat întotdeauna și vom respecta în viitor regulamentele școlare. Atunci când ni s-au cerut declarații am fost printre primii care le-am iscălit, convinși de necesitatea liniștii pentru bunul mers al universității.

Pe temeiul acestor considerațiuni și având deplină încredere în înaltul domniei voastre spirit de înțelegere și dreptate, îndrăznim să facem apel la bunăvoința domniei voastre, rugându-vă să binevoiiți a interveni pentru revenirea asupra pedepsei aplicată nouă[1].

Convinși fiind că veți da curs favorabil rugămintii noastre, vă rugăm d-le rector să binevoiiți a primi asigurarea deosebitei stime și considerații ce vă păstrăm.

Zuckermann Mauriciu, Horovitz N., Blumenfeld Iacob, Braunstein H., Goldner Aron, Croitoru Herșcu, Herșcovici Iosif, Segall A. Ștrul, Ghelbert Golda

D-sale, domnului rector al Universității Iași

(*Arh.St.Iași, Universitatea „A.I.I. Cuza” Rectorat, dos. 1299, f.509*)

[1] Situația acestora va fi luată în discuție în cadrul ședințelor Senatului universitar din 4 și 5 iunie 1930 (procesele verbale nr. 34 și 35).

242

Universitatea din IașiCăminul Studenților
No. 23/3 iunie 1930

Domnule Rector,

La adresa domniei voastre no. 1523 din 2.VI.1930 am onoarea a vă comunica cele ce urmează. În ziua Eroilor, pe la ora 13, coborându-mă de la universitate spre căminul din Păcurari, am observat că în dreptul farmaciei „Căpățână” – deci nu în poarta căminului –, staționau liniștiți circa cincisprezece tineri în cea mai mare parte studenți de la „Căminul Asociației Studenților Creștini”, și după aspect și tineri ce nu au nimic comun cu universitatea. Între aceștia nu am observat nici un student din căminul universității.

Am aflat mai târziu că s-au molestat evreii care treceau pe stradă în dreptul farmaciei „Căpățână”. Am cercetat desigur în cămin să aflu dacă nu cumva au participat și studenții din acest cămin. Rezultatul cercetărilor este că studenții din căminul universitar nu au participat la această foarte regretabilă molestare. De altfel de atâtea ori studenții căminului au fost serios făcuți atenți asupra consecințelor grave la care se expun și personal și instituția în care își duc viața participând la manifestațiuni profund regretabile.

Director
Mihail David[1]

D-lui rector al Universității din Iași

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1299, f.576)

[1] Mihail D. David (1886-1954) era profesor de geografie și geologie la facultatea de științe din Iași. Între 1922-1933 a avut și funcția de director al căminului studentesc, contribuind la îmbunătățirea semnificativă a condițiilor de cazare și masă a tinerilor, profitând de faptul că o vreme a fost administrator al universității.

243

Regatul României
Decanul Corpului de Avocați din
Bucovina în Cernăuți

No. 261/1930 luna iulie ziua 22

Domnule Ministru,

Am onoare a vă înainta spre știință pe lângă aceasta Motiunea Baroului avocaților din Bucovina, privitoare la mișcările și devastările cuziste, votată

în Adunarea Generală Extraordinară în 18 iulie 1930 în Palatul de Justiție din Cernăuți.

Primiți vă rog, domnule ministru, asigurarea stimei și considerațiunii mele cele mai alese.

Profesor universitar
Decan [indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor, București.

[Anexă]

Moțiunea

Baroului Avocaților din Bucovina

votată în Adunarea Generală Extraordinară din 18 iulie 1930 în
Palatul de Justiție din Cernăuți, camera 201

Având în vedere tulburările antisemite, mișcările și devastările ce au avut loc în Maramureș și în orașele și satele Suceava, Câmpulung, Vama, Bosancea, Bălăceanca etc din Bucovina, perspectivele generalizării și degenerării lor în plină revoluțiune, cum și timorarea sub care trăiește nu numai Bucovina, ci întreaga țară;

Având în vedere că această stare de fapt este și acum tot opera agitatorilor cuziști, cum bine dovedit este prin urmărirea și arestările flagrante a capilor și agenților lor provocatori;

Având în vedere că deși starea de spirit și economică generală din țară, din cauza crizei mondiale și a relelor gospodăririi ale statului, este condamnată și ambiant apăsătoare deopotrivă pentru toate clasele și breslele sociale, totuși blânda și înțeleapta pătură țărănească, ca și întregul popor românesc, nu ar fi capabilă de asemenea tulburări și devastări care mai ales în situațiunea noastră geografică, cu starea de spirit ce agită o parte a Europei, cu vecini care ne provoacă în afară, cu dușmani care ne pândesc înăuntru, să expuie siguranța și poate chiar existența regatului nostru la o revoluțiune sângeroasă ca aceea din 1907[1], dacă nu ar fi întreținut endemic și provocat de agenții cuziști;

Având în vedere că agitațiunea cuzistă care neliniștește continuu țara și îi compromite iremediabil în afară prin actele sale creditul și prestigiul ei, departe de a fi o doctrină care să poată servi vreodată ca instrument politic, este din contra o idee stearpă, sedicioasă și chiar criminală față de tradițiunea tolerantă a poporului nostru, de tratatele existente, de principiile și libertățile garantate de Constituțiune și mai ales de Legea Mârzescu, art. 11 și 15 modificate în 1927.

Că deși textul sever al citatei legi a fost votat tocmai în contra agitatorilor care nu s-au mulțumit numai până azi să devasteze, să profaneze și să suprime atâtea vieți omenești, dar expune acum însăși reputațiunea civilizatoare a țării noastre la disprețul general al popoarelor, cât și existența statului, totuși printr-o condamnată îngăduință a tuturor guvernelor de până acum s-a evitat a se urmări și aplica în contra lor rigoarea acestei legi.

Dacă cuzismul nu ar fi fost reînviat din tactici criminale politice, prin alegerea recentă de la Roman, atât pretinsa lui doctrină, cât și agenții lui provocatori ar fi fost înmormântați în indiferența și uitarea publică.

Din nenorocire însă pentru România Mare, interesele meschine politice ale partidelor, care nu cruță pentru ajungerea la putere nici pericolul existenței statului, găsind astăzi prielnică ambianța de la 1907, l-au reînviat, provocând spectacolul și anarhia din Maramureș și Bucovina, amenințând Basarabia și agitând spectrul revoluțiunii generale, preludiu poate al pieirii neamului nostru.

Să nu se uite că agitatorii de la 1907 au urmărit și realizat același scop politic ca și azi, și că armatele austriece, astăzi poate cele bolșevice, erau gata să pătrundă în Vechiul Regat dacă nu ar fi fost marele prestigiu al înțeleptului Rege Carol I.

În fața acestor catastrofale perspective, este timpul ca întreaga conștiință dezinteresată, inteligentă și luminată din această țară să pronunțe față de cuzism imperativul „destul” și să ceară tuturor guvernelor de azi și viitoare urmărirea și aplicarea severă a art. 11 și 15 modificate ale legii din 1927, în contra tuturor agitatorilor și agenților lor provocatori.

În acest scop, Baroul bucovinean, martor îndurerat și timorat al tulburărilor și devastărilor frumoasei Bucovine și sub dogoarea incendiului revoluționar care amenință întreaga țară, se adresează tuturor barourilor, tuturor instituțiilor și tuturor corpurilor constituite, tuturor corporațiilor și asociațiilor, ca și tuturor cetățenilor patrioți, să condamne prin atitudinea și protestările lor agitațiunea cuzistă și să ceară cu aceeași energie stârpirea lui prin prevenirea, urmărirea și aplicarea severă a legilor penale în ființă.

Prezenta Motiune se va supune de către domnul decan Majestății Sale Regelui și se va prezenta și domnilor prim-ministru, ministru de Interne și ministru de Justiție.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.27-29)

[1] Răscoala din 1907 a constituit un moment important în exacerbara antisemitismului la noi. Atmosfera fusese însă pregătită „ideologic” ceva mai devreme, de pildă în 1906 unii studenți români, capacitați de N. Iorga, au trecut deja la manifestări publice violente împotriva reprezentațiilor teatrale ne-„naționale” la București, în această categorie fiind inclusă și piesa lui M. Ronetti-Roman, *Manasse*, publicată încă din 1900, care avea ca subiect dragostea dintre un român creștin și o evreică, piesă ce cunoscuse un mare succes pe scenele altor teatre. Mai apoi, în 1925, a fost realizat și un film artistic în regia lui Jean Mihail (care a fost și scenograful), părți din film fiind realizate la Fălticeni, de unde era eroul principal al dramei, Manasse Cohen, tatăl tinerei evreice. La 1907 însă, toate păcatele sociale au fost abil dirijate de guvernanți și de naționaliști spre evrei, aceștia intruchipând arendașii spoliatori, cărciumarii, negustorii etc. Nu întâmplător, în vremea acestei răzmerițe, Teatrul Național din capitală a început un turneu cu piesa lui Vasile Alecsandri, *Lipitorile satelor*, în care cămătarul, Moise, este prezentat într-o manieră îngrozitoare, prin gesturi și limbaj, prin atitudine față de creștini. Când reprezentația a ajuns la Brăila, bunăoară, bande de „studenți” (universitari, dar mai ales liceeni), au luat cu asalt barierele ridicate de militari și au pătruns în localitate, devastând tot ce întâlneau în cale ca fiind „evreiesc” (case, prăvălii etc), maltratându-i pe israeliții prinși etc. Printre cei mai agresivi se pare că s-a aflat și fratele lui Nae Ionescu, Constantin Ionescu. (cf. Arnold Schwefelberg, *Amintirile unui intelectual evreu din România*, ed. Leon Volovici, București, Edit. Hasefer, 2000, p.37). Și nu întâmplător, tot pe atunci a apărut la Brăila gazeta „Liga antisemită”.

[Iași, octombrie 1930]

Majestate !

Gândul și speranța unui student evreu care crezând că prin muncă și adevăr se poate trăi, se îndreaptă către Măria Voastră.

Student în anul I-ii al facultății de medicină din Iași, a avut curajul să spuie în fața Consiliului de disciplină, unde era chemat ca informator, cine este autorul tristelor incidente antisemite din anul trecut[1], care au adus atâta rău țării peste hotare. Deși Consiliul a găsit adevărate dovezile, totuși pentru că și-a permis să le spuie chiar în fața autorului, a fost condamnat fără nici o altă vină la două sesiuni de examen pierdute. Iar profesorul acuzat, un cunoscut agitator care învrajbă la cursul său de chimie sufletele tinerilor ce-i sunt dați spre învățatură[2], nu i-a iscălit frecvența, deși i-a urmat cursul, așa că studentul, cu toate frecvențele celorlalți domni profesori, minus a acestuia, și-a pierdut anul, fiind nevinovat.

Nemaiputând urma cursurile acestei universități, fiindu-i primejduită situația, după spusele însuși a celorlalți domni profesori, se adresează Măriei Voastre ca fiul unic al unui părinte sărac lipit pământului, care totuși a adus imense servicii Țării Românești, îndurând temnițele rusești și salvând viața părintelui Măriei Voastre, defunctul mare rege Ferdinand, fapt pentru care a fost decorat. Ca cetățean umil al acestei țări vă roagă să-i veniți în ajutor ca să-și poată continua studiile în alt loc și prin muncă și adevăr să-și ajute părinții săraci la bătrânețe și să aducă servicii Țării și Tronului.

Având speranța că Măria Voastră îi veți îndeplini umila-i dorință, rămâne al Măriei Voastre prea supus cetățean.

Carol H[aim] Braunștein

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 513/1930, f.34-35*)

[1] Se referă la incidentele studentești din 16 decembrie 1929.

[2] Este vorba de Corneliu Șumuleanu.

ROMÂNIA

Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor

Direcția Învățământului Superior

Nr. 656 [3 ianuarie 1931]

Domnule Rector,

În ultimul timp, studenții universităților desfășoară o activitate de agitațiuni și manifestații, care a ajuns până la tulburarea ordinii publice.

Pentru acțiunea în afară de universități, guvernul va lua măsuri severe spre a suprima aceste manifestații dăunătoare țării.

În ce privește activitatea înăuntrul universităților, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a aviza la măsurile necesare pentru ca toți agitatorii să fie îndepărtați din universități și să se garanteze liniștea necesară unei munci serioase.

Vă rugăm totodată a pune în vedere tuturilor celor care prin atitudinea lor încurajează agitațiile studențești, să înceteze a mai continua să dea concurs prin publicații, conferințe etc. în această direcțiune.

Măsurile ce veți lua, vă rugăm să binevoiți a le comunica Ministerului în vederea unei colaborări armonice pentru stabilirea ordinii necesare în aceste momente grele prin care trece țara.

Ministru
Al. Borza

Director
[indescifrabil]

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos.523/1931, f.2*)

246

România
Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj
Rectoratul
No. 1235-1930/1931

12 ianuarie 1931

Rectorul Universității din Cluj
Către domnul ministru al Instrucției Publice și Cultelor București

La adresa d-voastră no. 656 din 3 ianuarie 1931, am onoarea a vă aduce la cunoștință că studențimea universității noastre în prezent este liniștită. Se observă o agitație, deocamdată mai pașnică, pe chestia reducerii burselor[1] – despre care însă Rectoratul până acum nu a primit nici o informație din partea Ministerului. Și se mai aud ultimele ecouri ale Congresului studențesc organizat cu aprobarea guvernului.

În ceea ce privește menținerea ordinii în universitate, cred că numai prin o educație continuă și părintească a studențimii se pot obține rezultate. Această educație numai atunci va intra în cadrele dorite, dacă studențimea se va preocupa cu probleme pur studențești. În vederea atingerii acestui scop, am făcut un apel către toată studențimea universitară, ca în cadrele societăților studențești să discute o serie de probleme studențești și să propună soluțiile cele mai bune. Pentru ca studențimea să-și păstreze liniștea și să lucreze e nevoie ca universitatea să funcționeze în bune condiții, ceea ce ne pare foarte greu cu bugetul redus. Senatul universitar, animat de cele mai bune gânduri, va face tot posibilul ca anul acesta să fie un an de reculegere și muncă productivă.

Astfel fiind, studentimea clujeană e liniștită și având părerea că nu prin legi și măsuri de represiune se poate modula o activitate, facem cele mai mari eforturi pentru educația integrală a studentimii.

Rector
Dr. Iuliu Hațieganu[2]

Secretar general
C. Jurcan

[Anexă]

Domnule președinte, onorat comitet, iubiți studenți

Cu ocazia dării de seamă asupra activității unei Societăți Studențești, în vorbirea mea am accentuat necesitatea *reintrării în universitate* atât a profesorilor, cât și a studenților. Nu vedem o altă posibilitate de însănătoșire a vieții universitare decât prin respectarea principiului confirmat: „fiecare la locul și la datoria lui”. Împlinirea acestui postulat este condiția elementară a funcționării ritmice a oricărei colectivități. Acest principiu trebuie să se prefacă în sânge prin o educație continuă și superioară. Azi în toate țările se dă aceeași importanță educației ca și instrucției. Numai prin educație se formează omul caracter, de care are nevoie țara.

Pentru a face posibilă o educație integrală trebuie să dăm mâna profesori și elevi, ca împreună să lucrăm la pregătirea aceluia teren, la crearea acelei atmosfere care va permite o valorizare a tuturor energiilor intelectuale, morale și fizice, care se găsesc în universitate. Viața universitară numai atunci va revărsa cu belșug binefacerile sale asupra națiunii, dacă profesorii vor rămâne la misiunea lor sfântă, iar studenții vor rămâne studenți, se vor ocupa numai cu probleme studențești, intervenind în lupta vieții de stat numai când națiunea le cere ajutorul, pe care nu-l poate da decât o studentime plină de sănătate, de vigoare intelectuală, morală și fizică.

Societățile studențești alegându-și noi comitete, în funcția mea de rector al acestui an, consider de o datorie sfântă față de țară – ai cărei fii devotați suntem toți –, față de universitate – ai cărei slujitori neobosiți suntem toți –, față de studentime – ai cărei călăuzitori iubitori trebuie să fim noi profesorii toți –, zic, consider de o datorie sfântă ca să atrag atențiunea studentimii asupra problemelor studențești, care nu pot fi neglijate pe mai departe fără primejduirea însăși a națiunii. Cred că este timpul suprem ca studentimea noastră, în locul preocupărilor care n-au nimic cu viața studențească – taxe de export, credit, agricultură, creșterea vitelor, colonizare, aviație, comunism, presă, legea cumulului, problema muncitorească, proletariatul intelectual, starea economică-financiară a țării, românizarea orașelor (vezi Congresul de la Brăila din anul 1930[3]) –, să se ocupe cu acele probleme care sunt ale studentimii, și a căror punere la punct este imperioasă pentru o viață normalizată studențească. Dacă vrei să dai sfaturi altuia, atunci se impune măturarea înaintea casei tale. Studentimea doritoare de bine numai atunci va putea interveni cu reușită în marile chestiuni ale țării, dacă va da ea mai întâi pildă trăitoare de disciplină, de corectitudine, de prezență la datorie. Fără a dispune de aceste calități, prin amestecul în politica țării nu

face altceva decât aduce o confuzie în năzuințele spre bine ale neamului, și astfel opera sa pornită dintr-un elan sincer, însă fără bază solidă, în loc să fie constructivă, devine distructivă.

În toate țările cu tradiție universitară studențimea reprezentând o colectivitate bine conturată și cultă, este organizată și duce o luptă foarte sistematică pentru soluționarea justă și perfectă a intereselor studențești. Între zidurile protectoare și pașnice ale cetății universitare se pregătește pentru ziua de mâine, se înarmează cu toate armele științei, își oțelește caracterul și-și fortifică musculatura, ca să devină soldatul din primele șiruri ale armatei naționale în ziua când „Alma Mater” va încununa fruntea omului pregătit cu lauri. Numai o astfel de studențime reprezintă o energie creatoare, de la care națiunea întreagă așteaptă o regenerare, o renaștere a vieții colective. Acea studențime, care se agită pe chestiuni politice și neglijează marile interese studențești, devine mai curând sau mai târziu obiect de pradă și de manevrare a tuturor curentelor politice și anarhice. Se descompune prin sine – roasă de viermii neînțelegerii, dezordinii, parvenirii, brutalității, pesimismului, decepționismului –, devine un cadavru viu, din a cărui sucuri încă sănătoase se nutresc toți aceia care vreau să zidească marele edificiu al statului pe imoralitate și pe minciună. Dorința mea sinceră de român și iubirea mea izvorâtă din inimă de dascăl mă îndeamnă ca să viu din nou în mijlocul studențimii și să indic câteva probleme care numai prin studenți se pot cristaliza și apoi realiza.

Studențimea din Cluj a găsit deja drumul pe care trebuie să înainteze. Pentru ca să nu se abată de la acest drum – linie – este nevoie să se oprească și să studieze temeinic mijloacele cele mai potrivite pentru a ajunge la ținta ideală. Propun prin urmare pentru o discuție și pentru aducerea de soluții la următoarele probleme:

1. *Armamentul igienei universitare* (asigurările pentru boală, dispensarul antitubercular, antiveneric, sanatoriul antitubercular, stațiunea climaterică);
2. *Care este cea mai bună organizare de educație fizică în Universitate;*
3. *Opere sociale studențești* (ajutorarea studenților absolut săraci, Case studențești, cantine pentru studenți, opere de statistică completă);
4. *Studențimea și răspândirea culturii la sate;*
5. *Studențimea și studiul în străinătate.*

Colaborarea la soluționarea acestor probleme vitale pentru colectivitatea studențească ar face posibilă o educație în direcție socială și astfel studentul ar părăsi universitatea pregătit pentru a conduce societatea, națiunea. Studențimea nu poate continua în acea ideologie paralizantă, că este o pătură socială privilegiată – cu drepturi supraomenești –, ci trebuie să se încadreze cu puterile ei tinere în lupta vieții, luptând pentru sine și prin sine. Numai ducând la bun sfârșit opera studențimii universitare, numai stând singuri pe picioarele noastre ne vom putea avânta și în alte domenii, în dorința sinceră de-a crea și în acele domenii aceeași ordine, aceeași armonie, aceeași disciplină. Prin soluționarea problemelor studențești, studențimea română va contribui în mod hotărâtor la inaugurarea epocii de renaștere a neamului românesc.

Iubiți studenți,

Doresc ca comitetele d-voastră în lunile ianuarie, februarie, martie să se ocupe serios cu aceste chestiuni. Iar după ce vor fi bine studiate, având și asentimentul întregii studențimi, să fie prezentate Senatului universitar pentru aprobare și realizare.

În speranța acestei colaborări între profesori și elevi doresc ca studențimea să lucreze cu deplină izbândă sub drapelul cu inscripția: „Prin prosperitatea intelectuală, morală și fizică a studențimii la renaștere națională”.

Cluj, 8 ianuarie 1931

Rector
Dr. Iuliu Hațieganu

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 523/1931, f.7-9; Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 43, dos. 1235/1930-1931*)

[1] Vezi în acest sens și *Studențimea clujeană protestează împotriva reducerii bursei*, în „Națiunea”, Cluj, V, 1931, nr. 13 (18 ianuarie), p.4, și nr. 14 (20 ianuarie), p.3, unde se află Memoriul studenților din 17 ianuarie înaintat primului ministru și ministrului Instrucțiunii. De asemenea, I. Munteanu, *Nu sacrificăți studențimea*, în „Națiunea”, V, 1931, nr. 15 (21 ianuarie), p.1, prin care se cere să nu fie „sacrificată studențimea” prin reducerea bursei, deoarece 90% din ei sunt de la țară, săraci; se apreciază că „sunt măsuri luate în vederea unui *numerus clausus* deghizat”.

[2] Iuliu Hațieganu (1885-1959), profesor de medicină internă, al cărui nume este purtat astăzi de Universitatea de medicină și farmacie din Cluj, extrem de influent în epocă. Asupra lui vezi Florea Marin, *Iuliu Hațieganu. Monografie*, Cluj, Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu”, 1999. Pe la începutul anilor 20, Hațieganu privea cu simpatie mișcarea antisemită, încă din primul număr al publicației „Acțiunea Românească” contribuind cu texte pe această temă, cum ar fi și *Studențimea în mișcarea națională de acum*, (I, 1924, nr. 1 din 1 noiembrie, p.7), unde scria că: „acești jidani pripășiți prezintă a doua minoritate, *minoritatea paraziților*, care sugerează sângele neamului nostru”; sau „mișcarea studențească nu se prezintă ca o mișcare cu caracter religios, ci ca o mișcare națională care cere purificarea vieții noastre de stat”.

[3] Este vorba de Congresul General Studentesc din 30 noiembrie-3 decembrie 1930, de la Brăila.

247

ROMÂNIA

MINISTRUL DE INTERNE

Direcțiunea Ad-ției G-rale și Locale

Nr. 0729A/13 ian. 1931

Domnule Ministru,

Avem onoarea a vă trimite, aici alăturat, însoțită de o anexă, în copie, scrisoarea d-lui general H. Cihoski[1], din 24 decembrie 1930, către directorul „Buletinului Anti-Iudeo Masonic” din București, precum și răspunsul primit, din care rezultă că autorul articolului *Acțiunea Francmasonilor*, apărut în zisul buletin no. 12 din decembrie 1930, pag.332-336, semnat Dr. Justus, este d-l M. Prăjescu, redactorul Buletinului (student la teologie și funcționar la Regia Autonomă a Monitorului

Oficial), rugându-vă să binevoiti a dispune să se ia cuvenitele măsuri împotriva redactorilor studenți[2].

Totdeodată vă încunoștințăm că am intervenit la Ministerul Justiției, spre a vedea dacă nu este cazul a se deschide acțiune publică contra autorului sus citat, având în vedere că se atacă un Înalt Demnitar al Armatei.

Ministru
[I. Mihalache]

Director
[indescifrabil]

Domnului ministru al Instrucțiunii Publice

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 523/1931, f.3*)

[1] Henri Cihoski (1872-1950), erou al luptelor de la Mărășești, în primul război mondial, când comanda Divizia 10 Infanterie, ca general de brigadă. Din 10 noiembrie 1928 până în 5 aprilie 1930 a fost ministru de Război, fiind astfel implicat în afacerea Škoda, mult mediatizată în epocă. În 1945 a fost arestat și închis la Sighetul Marmăției, unde și-a aflat sfârșitul la 17 mai 1950 (asupra lui vezi D. Preda, *Generalul Henri Cihoski – un erou al României Mari*, București, Edit. Militară, 1996).

[2] Este de reținut – în afara celor prezentate deja în Studiul introductiv (nota 166) – faptul că – național-extremiștii români nu acceptau nici francmasoneriile „naționale”, pentru că acestea ar fi fost creații evreiești, și „oricât s-ar numi de *națională*, este prin esență, prin doctrină, prin ultimă tendință *totdeauna totdeauna internațională* și în această ultimă expresie, singura hotărâtoare, este totdeauna *condusă de jidani*” („Înfrățirea Românească”. Organul central al „Ligii Apărării Naționale Creștine”, IV, 1927, nr. 4 din 15 decembrie, p.10). Este explicația pentru care n-au fost acceptate nici acele creații autohtone, cum ar fi Loja masonică „Înfrățirea neamului” din Cluj, sub conducerea ing. Vasile Roată, fiind mereu invocată broșura lui Erich Luddendorf, *Vernichtung der Freimaurerei durch Enthüllung ihrer Geheimnisse*, apărută la München în 1927, lucrare profund antisemită.

Pe de altă parte, trebuie subliniat că francmasoneria a contribuit profund la dezvoltarea gustului pentru gândirea liberă, pentru știință, promovând dintotdeauna învățătura, toleranța religioasă, opunându-se oricărei porniri dictatoriale și extreme, propovăduind puterea, prudența, dreptatea și cumpătarea. Totodată, ea a fost atractivă și datorită ritualurilor și a ceremoniilor ce caracterizează Lojele francmasonice, chiar ținuta vestimentară impusă, conferind membrilor acestora sentimentul „misterios” al apartenenței la un grup elitist și solidar. Nu întâmplător, dintre profesorii universitari de la noi au făcut parte din francmasonerie: B.P. Hasdeu, Titu Maiorescu, Vasile Pârvan, Petre Andrei, Constantin Balmuş, Dan Bădărău, L. Blaga, Gh.I. Brătianu, G. Călinescu, Onisifor Ghibu, O. Goga, G. Ibrăileanu, Iorgu Iordan, Scarlat Lambrino, Alexandru Lapedatu, Ilie Minea, Anton Naum, Ion Nistor, Ion Petrovici, Alexe Procopovici, Sextil Pușcariu, Mihai Ralea, C. Rădulescu-Motru, Andrei Oțetea, Al. Rosetti, Teofil Simenschi ș.a., ca să-i menționăm doar pe cei de la facultățile de litere. Totodată, gesturile filantropice în domeniul culturii ale marilor noștri bancheri și industriași (Auschmitt, Malaxa, Blank ș.a.) trebuie și ele corelate cu statutul lor de masoni în Loja „Meșterul Manole”, care cu certitudine a stat în spatele creării editurii Fundațiilor Regale și a revistei acesteia, conduse de altfel de doi masoni, Al. Rosetti și Camil Petrescu. Însă apartenența unor profesori la francmasonerie a contribuit și mai mult la polarizarea corpului universitar românesc, cu implicații în cam tot ceea ce a însemnat la noi viață politică și culturală. De pildă, în 1936, când Ștefan Ciobanu l-a propus în cadrul Academiei ca membru plin pe Ilie Bărbulescu – ce era corespondent de 28 de ani –, s-a opus mai ales Mihail Sadoveanu, „care se știe că este venerabil frate gradul 33 și șef al Marii Loji Francmasonice Naționale”, acestuia asociindu-i-se C. Rădulescu-Motru, Al. Brătescu-Voinești, G. Murnu și Sextil Pușcariu (cf. I. Bărbulescu, *Iarăși despre d. Moses Gaster în știința românească*, în „Arhiva”, XLIV, 1937, nr.1-2, p.93). De altfel, se pare că Academia Română a fost mai mereu „infestată” de francmasoni, multe din cooptările în cadrul acestui for având adeseori ca teme și această apartenență.

ROMÂNIA

Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor

Direcția Învățământului Superior

Nr. 8776/27 ian. 1931

Domnule Rector,

Avem onoare a vă face cunoscut că din constatările făcute de autoritățile administrative și confirmate prin cercetările organelor de control școlar, s-a dovedit că studenții Stelescu Mihail [1], Drăgoi Ana, Crânganu, Popa Dumitru, Furnică Gh., Tașcă Pavel, Lefter D. și Mazilu Alexandru sunt capi de „cuiburi” ai Societății „Arhanghelul Mihail” din Galați.

Aducându-vă la cunoștință cele ce preced, avem onoarea a vă ruga să binevoiti a comunica decanatelor lista studenților de mai sus spre a face cercetări și a aplica sancțiunile potrivite.

Ministru
Al. Borza

Director
[indescifrabil]

Domnului rector al Universității. Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I.” Rectorat, cutia 43, dos. 1399/1930-1931; o adresă aproape identică, dar pentru învățământul secundar, la Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos.523/1931, f.11*)

[1] Mihai Stelescu (1907-1936) era originar chiar din Galați, înregimentându-se în Legiunea Arhanghelului Mihail încă de pe băncile liceului și afirmându-se printr-o mare agresivitate. De altfel, a și fost decorat cu cea mai înaltă distincție legionară, „Crucea Albă”, pentru ca în vara lui 1932 să fie ales ca deputat în Parlamentul României. După asasinarea lui I.G. Duca (când a fost anchetat și judecat alături de alți legionari, fiind însă achitați), Stelescu se disociază de Corneliu Zelea-Codreanu înființându-și propria organizație, „Vulturii Albi”, rebotezată „Cruciada Românișmului”, fiind acuzat de trădare de către vechii camarazi susținători ai Căpitanului, care de altfel îl vor asasina bestial în 16 iulie 1936, pe când se afla internat în Spitalul Brâncovenesc din capitală.

România

Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale

Serviciul Secretariatului

Nr. 6548 S 10 feb. 1931

Personal-confidențial

Domnule Ministru,

Am onoare a vă aduce la cunoștință că în seara zilei de 21 ianuarie a.c., un grup de studenți creștini au demonstrat și au spart geamurile la localul redacției și tipografiei

ziarului „Vorwärts”, din Cernăuți[1], din cauza publicării unui articol, prin care critică atitudinea studenților față de artista Ana Kapustin, de la Teatrul Național.

În urma cercetărilor făcute, au fost identificați următorii studenți: Bilous Modesti, anul I la fizică; Beju Ioan, anul IV teologie; Popescu D., anul II științe naturale; Rarencu, anul III drept; Plămadă Nicolae, anul II chimie; Oresciuc Amfilochie, anul III științe naturale; Costache Ioan, anul IV teologie; Hristea, anul III științe naturale; Stan Liviu, anul II teologie; Cancer, anul II drept; Boca Ilie, anul II litere; Dardan Gh., anul I chimie; Rotaru Gh., anul III drept; Macre niuc Gh., anul II chimie; Mandino, anul I drept; Buscocean Aurel, anul I fizică; Seserman, drept; Mihalaș Traian, litere; Socaci Pavel, anul III științe naturale; Popescu M., chimie.

Ministru
Cristescu

Director general
Negulescu

Domnului ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 523/1931, f.22*)

[Rezoluție marginală: „11/II 931. D. III. Se va comunica Rectoratului pentru a supune Senatului pentru măsuri”.]

[1] „Vorwärts” era un cotidian social-democrat ce apărea la Cernăuți. La acest ziar a fost redactor pe la începutul anilor 20 Lothar Rădăceanu (numele real de familie fiind Wurtzer), ce a avut o excelentă ascensiune în perioada de debut a regimului comunist din România.

250

Faculté de Médecine
Cabinet du Doyen

Université de Paris
Paris le 15 février 1931

Mon cher collègue et ami[1],

Je voudrais exposer la situation des roumaines à la Faculté de Medicine de Paris et vous demander votre avis.

Il y a, en ce moment, 511 étudiants roumains à la Faculté de Médecine de Paris, dont 436 réclament le diplôme d'Etat. Cette situation n'est plus possible, car sur ces 436, plus de 400 s'instaleront en France d'ici cinq ans. Nous sommes donc menacés d'une loi qui mettra une barrière a l'exercise de la médecine en France par les étrangers, loi qui englobera les roumains. Je voudrais instamment, comme Sergent, que l'on respectât le privilège roumain. Pour cela il faut le limiter pour qu'il ne soit pas abusif. Comment faire?

Il falait se rendre compte d'abord de l'origine de nos étudiants roumains. J'ai depouillé les dossiers et j'ai constaté:

Sur 436 roumains, 20% environ sont originaires de la nouvelle Roumanie. Ce n'est donc pas à l'acroissement du territoire qu'est du l'afflux chez nous.

Mais sur ces 436 roumains, 25,2% sont des Juifs. J'ignore le motif de cette sélection, qui doit cesser.

Quelq'un m'a dit que la plupart de ces israélites ne sont pas citoyens roumains, qu'ils ne sont pas electeurs et ne font pas de service militaire. Est-ce exact? S'il en était ainsi, il serait facile de les refuser et tout rentrerait dans l'ordre.

Mais à la Legation, on ne m'a pas confirmé cette indication. On m'a dit que tous les juifs, même autrefois, ont été astreints au service militaires. On m'a dit que depuis 1919, la plupart de ces juifs jouissent de tous les droits des citoyens roumains.

S'il en est ainsi, je ne vois qu'une solution. Etablir à la Faculté de Médecine de Paris un *Numerus Clausus* pour les étudiants roumains qui veulent postuler le diplôme d'Etat français. Par exemple on prendrait chaque année un maximum de 30 étudiants roumains, dont 20 à Paris. La selection serait faite par une comision franco-roumaine, qui comprendrait à coté d'agents diplomatiques, des professeurs de nos deux Facultées.

Je vous serais obligé, mon cher ami, de me dire votre pensée, car je ne veux rien faire sans etre parfaitement d'accord avec vous.

Bien cordialement a vous,
Balthazard[2]

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj*, fond 650, pachet 13, dos. 66, doc. 1167/1930-1931)

[1] Epistolă trimisă ministrului Instrucțiunii Publice de la București.

[2] Este vorba de Victor Balthazard (1872-1950), profesor de medicină legală la Universitatea din Paris, ales la 11 iunie 1919 membru de onoare al Academiei Române. Pentru a contextualiza documentul trebuie să reținem faptul că la facultatea de medicină din Paris, în 1922 – de exemplu – erau înscriși 131 de studenți români, din aceștia 94 fiind de religie mozaică. Numărul tinerilor de la noi a crescut mereu, pentru ca în 1930 – de pildă – unul din nouă studenți să fie român (dintr-un total de 436) sau, mai nuanțat, din trei studenți străini unul provenea din România – este drept, în mare parte israeliți (trei evrei la un creștin). Astfel, adresând o cerere de înscriere decanului facultății de medicină din Paris în 1923, Moise Taner îi motiva acestuia dezideratul: „Sunt un student evreu din România. În aceste puține cuvinte se află o întreagă tragedie. Nu ignorați – sper – persecuțiile împotriva evreilor din țara noastră. Vreau să vin la Paris ca să-mi continui studiile, de altfel cu greutate începute (primul an de medicină). [...] Ajutați un om pierdut care nu are nici o speranță“ (*apud Bruno Halioua, Blouses blanches, étoiles jaunes. L'exclusion des médecins juifs en France sous l'Occupation*, Paris, Édit. Liana Levi/Piccolo, 2002, p.27, 30-31). Iar explicații ca ale acestuia au invocat mulți alți evrei de la noi, care beneficiind de cetățenia română acordată la finele primei conflagrații, dar mereu supuși în patria lor provocărilor antisemite, s-au îndreptat îndeosebi spre Franța, generând o problemă de supra-reprezentare. Nu întâmplător, proaspăt numitul decan al facultății din Paris, Victor Balthazard – semnatarul epistolei de mai sus –, a însărcinat în iunie 1931 o comisie care să analizeze acest aspect și care a redactat un raport intitulat *La pléthore médicale*, pe care l-au înmănat rectorului, atrăgându-i atenția asupra problemelor generate de numeroasa cohortă de studenți evrei din România care nădăjduia să obțină diploma de stat și să profeseze în Franța. Și nu înainte de a încheia raportul, cei cinci profesori semnatori adresau retorica și dilematica observație, dacă pentru această „legiune de israeliți“ a acordat guvernul francez românilor, în 1857 și 1866, „privilegiul“ echivalării bacalaureatului și mai ales dreptul de a obține o diplomă de stat. Iar în acest context, nu s-au putut abține să nu adauge faptul că acest privilegiu „se aplica vechilor

români ai Moldo-Valahiei și nu israeliților, care sunt doar cetățeni români de dată recentă“ (cf. Bruno Halioua, *Op. Cit.*, p.31. Vezi și Jean Pecout, *L'Etude et l'exercice de la médecine par les étrangers*, Paris, Librairie du Recueil Sirey, 1939; Ralph Schor, *L'Antisémitisme en France pendant les années trente. Prélude à Vichy*, Bruxelles, Complexe, 1992).

Momentul coincide de altfel cu tendința de radicalizare a discursului xenofob din Franța, dar mai ales în mediul universitar al anilor 1930, sindicatele studentești și profesionale autohtone punând în discuție libertatea de admitere a străinilor în universitățile franceze, nu în ultimul rând al acelora proveniți din România, evrei îndeosebi, predispuși a se stabili ulterior în hexagon (Donna Evleth, *The 'Romanian Privilege' in French Medicine and Anti-Semitism*, în „Social History of Medicine”, vol. XI, 1998, no. 2, p.216-226; vezi și Bénédicte Vergez, *Le monde des médecins au XXe siècle*, Paris, Edit. Complexe, 1996, care scoate în evidență trei categorii de „indezirabili” printre medicii: străinii, femeile și evreii). Astfel, la începutul anului 1935 s-a introdus și în Franța o selecție a străinilor pe temeiul „preferinței naționale”, nemaifiind admiși ca „interni” decât pe baza unei riguroase selecții. Însă acest „protectionism” aproape că nu a fost sesizabil, Franța continuând să rămână principala gazdă a tinerilor studioși străini, îndeosebi la medicină și drept. Nu întâmplător, în 1939 este chiar prezentată o disertație doctorală la Paris, a lui Jacques Boudard, intitulată sugestiv: *De l'envahissement du corps médical français par certains éléments „nés” en Pologne et Roumanie*, Paris, Impr. de L. Cario, 1939, 86 p. (Thèse de médecine, Paris, 1939, no.157). De altfel, toată această atmosferă, ca și împrejurările politice europene, au dus la promulgarea în Franța a legii din 16 august 1940, ce inaugura excluderea medicilor evrei și interzicerea exercitării medicinei de către practicienii străini, a celor care au dobândit cetățenia franceză după 1927, printre aceștia numărându-se și numeroși israeliți din România, precum și a „Statutului evreilor” din 18 octombrie 1940 și din 11 august 1941, ce impunea un *numerus clausus*, fixând la 2% numărul medicilor evrei. În lumea medicală franceză cu atitudini antisemite, deosebit de activă în procesul de eliminare a concurenței reprezentată de evrei, cei de la noi – alături de practicienii originari din Polonia – erau desemnați ca „d'immigrés qui avaient ouvert boutique comme dans un bazar d'Orient” (Apud Bruno Halioua, *La xénophobie et l'antisémitisme dans le milieu médical sous l'Occupation vus au travers du „Concours Médical”*, în „Médecine sciences”, Paris, vol. 19, 2003, nr.1, p.109).

251

U.N.S.C.R.

CENTRUL STUDENȚESC TIMIȘOARA
Societatea Studenților Școlii Politehnice

Timișoara, 9 martie 1931

Domnule Rector,

În adunarea generală a Centrului Studentesc ținută în ziua de 7 martie a.c., luându-se în discuție cazul studenților Rusu I. Liviu din anul II și Tăruș Valentin din anul II, care din proprie inițiativă au dat un articol în ziarul „Dimineața”, prin care blamau întreaga studentime, afară de grupul restrâns pe care aveau pretenția să-l reprezinte și întrucât atitudinea d-lor a fost socotită ca o insultă adusă întregului centru studentesc, pe care au căutat să-l compromită în fața opiniei publice printr-un ziar cotidian, *adunarea generală a hotărât să-i excludă cu desăvârșire din mijlocul ei și să-i boicoteze, în consecință, să-i excludă din cantină și cămin.*

Aceeași sancțiune s-a aplicat și studentului Rudenko Th. din anul preparator, care în cererea de retragere din centrul studentesc Timișoara aduce insultă întregii studentimi românești, calificând acțiunile noastre de „antagoniste și de distrugere”.

Deoarece studentul Rusu este bursier al școlii, vă rugăm să binevoiți a lua o hotărâre care să satisfacă sentimentele grav jignite ale întregii studențimi.

În speranța că dvs. veți înțelege situația creată prin această împrejurare și veți da curs doleanțelor noastre, vă rugăm să binevoiți a primi asigurarea distinsei noastre considerații.

Președinte
Ion I. Davidescu
Societatea Studenților
Școlii Politehnice Timișoara

Secretar
Const. Calapod

D-sale domnului rector al Școlii Politehnice Timișoara

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 523/1931, f.60*)

252

ROMÂNIA PREȘEDINȚIA ADUNĂRII DEPUTAȚILOR No. 2172-20 martie 1931

Domnule Ministru,

Dl. deputat A.C. Cuza, în ședința de la 19 martie a.c., a făcut următoarea interpelare:

Am onoarea a interpela pe d. ministru al Instrucțiunii Publice cu privire la conflictul de la Școala Politehnică din Timișoara, dintre rectorul I. Victor Blajian și studenți, care au declarat grevă în unanimitate, până la soluționarea, în mod favorabil, a doleanțelor lor.

Motivele care au determinat declararea grevei sunt arătate în memoriul studențimii timișorene, în 12 puncte, cele mai multe referitoare la administrația intereselor studențești. Din aceste motive, sunt 3 de o gravitate excepțională, de interes general, pe care le reproduc textual după memoriu, în sarcina rectorului:

„4. Încercarea de a corupe conștiința studențimii făcută de către jidanii din Timișoara prin rectorul școlii Victor Blajian, promițând o subvenție anuală de 1.000.000 lei dacă studenții renunță la idealul național.

„6. Propaganda de idei internaționaliste, făcută de rectorul V. Blajian la curs, în cantină și în cabinetul rectoratului, printre studenți.

„10. Nesatisfacerea cererii îndreptată contra studenților socialiști și comuniști, care caută să propage comunismul și internaționalismul în sânul studențimii timișorene”.

Acestea sunt cele 3 acuzații cu deosebire grave în sarcina rectorului d. Victor Blajian care, pe lângă celelalte, au determinat pe studenții timișoreni să declare grevă, refuzând a mai lua parte la cursuri.

În cazul când aceste acuzații s-ar adevăra, rectorul d. Victor Blajian nu ar mai putea rămânea un singur moment în fruntea Școlii Politehnice din Timișoara, fiind o adevărată primejdie pentru educația tinerimii și pentru ordinea Statului.

Rog dar pe domnul ministru al Instrucțiunii Publice să orânduiască, de urgență, o cercetare severă a conflictului de la Școala Politehnică din Timișoara, ca să stabilească adevărul, anexând aici memoriul studențimii, care cere o cât mai urgentă anchetă.

Aștept să mi se comunice rezultatul anchetei și cer să mi se fixeze o zi pentru dezvoltarea interpelării mele.

Subsemnatul vă face cunoscut textul acestei interpelări, care s-a făcut cunoscut și d-lui subsecretar de stat Gh. Pop. Totodată, vă înaintăm în original anexa depusă de dl. deputat la Biroul Adunării.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar General
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 523/1931, f.39)

253

[22 aprilie 1931]

Domnule Rector [al Universității din București]

Aflu că la București s-a ținut un Congres al studenților sioniști[1], trimitându-se telegrame șefilor din străinătate ai mișcării.

Am cea mai firească înțelegere pentru orice idee națională, dar nu pot admite ca studenți ai minorităților noastre să ignoreze că există o autoritate școlară, să se adune fără autorizație și să se gândească numai la personalități străine în prezentarea omagiilor lor.

Nu prin asemenea manifestații se poate restabili buna înțelegere între studenți, care trebuie să dovedească legături cu aceeași Patrie.

De aceea, vă rog ca împreună cu Senatul universitar să chibzuiți sancțiunile care sunt de aplicat manifestanților.

Primiți etc.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 523/1931, f.56)

[1] Între 18-20 aprilie 1931 a avut loc în capitală Congresul Studenților Sioniști din România, la inițiativa organizației „Hașmonea”, la care au participat 29 delegați ai diverselor societăți studențești afiliate Executivului Sioniste din România. La finalul lucrărilor s-au adoptat mai multe rezoluții, din care se cuvin a fi amintite: federalizarea studențimii sioniste; elaborarea unei cercetări statistice riguroase în ceea ce privește starea economică și socială a evreilor din România; înființarea unei școli normale ebraice finanțată de către stat etc.

254

[29 aprilie 1931]

Domnule Ministru,

Subsemnatul, Ion Milcoveanu, cu onoare vă aduc la cunoștință că fiul meu Milcoveanu I. Dan împreună cu alți patru colegi elevi ai Școlii Politehnice din Timișoara au fost eliminați de la cursuri până la 15 septembrie crt., deci cu pierderea examenului din sesiunea iunie. Motivul este că au luat parte la manifestațiunea antisemită a studenților făcută în luna februarie crt. la Timișoara, cu ocazia de principii naționaliste și cu protestare pentru afacerea „spirtului negru”, cu această ocazie s-a întâmplat ciocniri între studenți și evrei și acești elevi au fost eliminați de Consiliul profesoral al Școlii Politehnice ca o măsură însă, nu că ei au fost principalii autori.

Sunt părinte și vă rog printr-o decizie ministerială să reveniți asupra deciziei Consiliului profesoral al Școlii Politehnice din Timișoara, deoarece acești elevi sunt copii, fiul meu având doar 18 ani, și adevărații vinovați nu sunt decât copiii, care sunt unii și profesori după cum știți și care îmbolnăvesc spiritul acestor tineri.

Cu onoare vă rog, domnule ministru, să reveniți telegrafic, deoarece copiii sunt pe drumuri și fiind eliminați sunt siguri că vor pierde dorința de învățatură demoralizându-se în așteptarea sesiunii de septembrie.

Vă rog să primiți asigurarea înaltei mele stime.

I. Milcoveanu

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice. București

[Rezoluție: „Având în vedere starea de spirit specială în care au fost acești tineri, rău sfătuiți de alții mai bătrâni, precum și împrejurările particulare de agitație locală, rugăm călduros onor. Cons. profesoral a ierta pedeapsa, or măcar a o îndulci. 29 aprilie 1931”. Semnătură indescifrabilă]

[Anexă]

România
Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
 Școala Politehnică din Timișoara
 No. 1010

Timișoara, la 15 mai 1931

Domnule Ministru,

La adresa dv. no. 55767 din 29 aprilie a.c. avem onoarea de a vă raporta următoarele:

Consiliul profesoral și Comitetul de Direcțiune (Senatul), în urma adresei dv., luând din nou în cercetare sancțiunile date studenților din anul pregătitor pentru tulburările făcute în Școală și afară de Școală, în special cazul Milcoveanu I. Dan și consortii, care au bătut până la sânge pe colegii lor de confesiune evrei și după ce au fost odată pedepsiți tot pentru [o] faptă similară;

Având în vedere mai departe că înainte de a se aplica sancțiuni s-a încercat pe toate căile de a abate studențimea de la aceste agitații;

Având în vedere că suprimarea acestor mișcări este dictată de toate interesele neamului și este dorită de însuși dl. prim-ministru,

Comitetul de Direcțiune a aflat că nu este cazul ca să se revie asupra sancțiunilor deja luate.

Rector
 Victor Blajian

Secretar
 [indescifrabil]

Domnului ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 523/1931, f.71, 65)

255

ROMÂNIA
Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
 Direcțiunea Învățământului Particular
 Secțiunea Culturală a Românilor de Peste Hotare
 Nr. 49359/[2 iunie] 1931

Domnule Director,

Avem onoarea de a vă face cunoscut următoarea parte din raportul pe care dl. inspector general Al. Pteancu l-a adresat d-lui ministru, cu privire la agitațiile comuniste din Oradea, în care au fost amestecați și unii studenți de la Academia de Drept din Oradea.

„Se constată că mare parte din conducători și membri sunt studenți ai Academiei de Drept din Oradea, câțiva sunt stagii aproape să devină avocați.

Astfel: a) Sunt studenți în drept: Davidovici Andrei, Freiburger Ladislau, Rosinger Adalbert, Osvath Gheorghe, Heretz Gheorghe.

Păreră mea este că cei de sub a) să fie eliminați de la toate școlile superioare din țară, pentru totdeauna.

Decanatul Academiei de Drept din Oradea să fie invitat a pune în vedere studenților că acei care vor face parte din organizațiuni ilegale sau din acțiuni subversive imediat vor fi eliminați din toate școlile superioare din țară”.

În rezoluția pusă pe acest raport, dl. ministru a aprobat propunerile din raport.

V-am făcut deci cunoscut aceasta, urmând ca dvs. să luați măsurile necesare[1]. Se alătură copie de pe raportul d-lui insp. Pteancu.

Director
A. Călianu

Șeful Serviciului
Traian G. Stoescu

Domnului director al Învățământului Superior din Minister

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 523/1931, f.46*)

[Rezoluție: „Se aprobă. Se va executa. 4 iunie 1931”. Semnat: indescifrabil]

[1] Vezi și circulara Ministerului Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, nr. 49359/9 iunie 1931. Dintre toți studenții evrei menționați mai sus n-au fost eliminați decât doi, Gh. Heretz și Gh. Osvath, pentru așa-zisă participare la mișcarea comunistă. Cu toate acestea, în urma procesului instrumentat la Tribunalul din Oradea, toți studenții acuzați au fost achitați definitiv în noiembrie 1931. (cf. *Ibidem*, f.107). În legătură cu acești studenți evrei vezi și *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 47, dos. 3249/1930-1931.*

256

ROMÂNIA
Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Direcțiunea Învățământului Superior

Nr. 49359/9 iun. 1931

Domnule Decan,

Am onoarea a vă face cunoscut că ministerul a dispus eliminarea pentru totdeauna din toate școlile superioare din țară a următorilor studenți ai Academiei[1]: Davidovics Andrei, Freiburger Ladislau, Rosinger Adalbert, Osvat Gheorghe, Heretz Gheorghe, care sunt vinovați de agitații comuniste în Oradea.

Totodată vă rugăm a pune în vedere studenților de la acea Academie că cei dovediți că fac parte din organizațiuni ilegale sau din acțiuni subversive vor fi eliminați din toate școalele superioare din țară.

[pentru] Ministru
[C. Kiriteșcu]

Director General
[indescifrabil]

Domnului decan al Facultății de Drept, Oradea

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 109, f.14*)

[1] Este vorba de facultatea de drept din Oradea.

257

ROMÂNIA
Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Direcțiunea Învățământului Superior

Nr. 174158/24 oct. 1931

Domnule Rector,

Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune ca studentul Moise Abramovici, originar din Roman, să fie eliminat din oricare facultate, ca unul ce a fost arestat și cercetat la Cabinetul II Instrucție al Trib. Iași, ca membru în organizația comunistă din Tg. Frumos.

[pentru] Ministru
[C. Kiriteșcu]

Director General
[indescifrabil]

Domnului rector al Universității. Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 48, dos. 278/1931-1932*)

România
Universitatea din Iași

Iași, 18 XI 1931

Rectoratul
No. 2427

Domnule Ministru,

Am fost sesizați de către Inspectoratul Regional de Poliție Iași, prin adresa no. 25639/1931, că în contra Regulamentului au loc adunări studențești neautorizate în localul Căminului Cultural Creștin, de la Râpa Galbenă.

Senatul universitar, în ședința de la 13 noiembrie 1931, luând în cercetare chestiunea întrunirilor studențești, constată că unii studenți se adună într-o asociație numită Asociația Studenților Creștini, Centrul studențesc Iași, fără ca această asociație să fie recunoscută de Senatul universitar și în același timp se pregătește ținerea unui congres într-o localitate din țară, mi se pare la Sibiu.

Asemenea congrese s-au ținut și-n anii precedenți cu autorizația guvernelor și fără să se fi consultat Senatul universitar.

Totdeauna în urma acestor congrese ordinea și disciplina în universitate au avut de suferit și ele culminează cu mișcări și tulburări cu caracter grav, care aveau totdeauna loc în ziua de 10 decembrie.

Pentru a preveni asemenea eventualități în anul acesta, Senatul universitar roagă să binevoiți a dispune să nu se dea autorizație unor asemenea congrese în cursul anului: pe lângă tulburări, constatăm o pierdere de vreme inutilă, în tot acest timp o parte din studenți neurmând cursurile.

Rector
P. Bogdan

Secretar General
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 477/1931, f.58*)

Copie după telegrama nr. 1833 din 24/I/1932 a Inspectoratului Regional de Poliție Iași către Direcțiunea Generală a Poliției.

În referire la ordinul dvs. telegrafic nr. 2908/932 raportează că cercurile comuniste din localitate și regiune nu au încercat să protesteze contra sărbătorilor Unirii de astăzi 24 ianuarie prin demonstrații de stradă și împărțire de manifeste.

După terminarea în liniște a festivalului studențesc care a avut loc la ora 17 la Căminul Cultural Creștin pentru comemorarea unirii, președintele Asociației Stu-

denților Creștini, Theodor Mociulschi, a comunicat studenților participanți în număr de aproximativ trei sute că patronii cinematografului „Trianon” au micșorat astăzi numărul biletelor cu reducere în zilele de sărbători de la 60 la 20. Această comunicare a supărat pe studenți, care au hotărât să se ducă în corpore la „Trianon” pentru a cere lămuriri.

Grupul de studenți în frunte cu conducătorii s-au îndreptat imediat spre localul cinematografului, unde fiind întâmpinați de personalul polițienesc destinat cu paza preventivă i-au oprit deoarece încercau să intre în bloc în local.

Grupul de manifestanți nemaiputând fi împrăștiat cu numărul prezent în acel moment de polițiști, s-a convenit ca numai studentul Teodor Mociulschi, președintele A.S.C. să intre în localul cinematografului și să ia contact cu patronul.

Neputându-se învoi din primul moment, când fratele patronului era intrasigent, Mociulschi comunicând dinăuntru de la fereastră acest lucru grupului de studenți de afară, aceștia au spart șase ochiuri mici de geam și șapte panouri cu fotografii reclame de filme care erau afară în fața locului.

În urma acestui fapt, fratele patronului declarând că admite să se acorde același număr de bilete cu reducere fără nici o restricție în zile de sărbători și duminici, Mociulschi a ieșit între studenți, i-a oprit de la alte acte de stricăciuni și devastări, retrăgându-se cu tot grupul spre Căminul Cultural Creștin, de unde s-au răspândit.

Am dispus ca să se drezeze acte de constatarea stricăciunilor, luându-se și declarația președintelui T. Mociulschi, care a avut inițiativa acestei acțiuni, pentru a fi înaintate Parchetului[1].

În acest timp, sosind și d-rul Haimovici, patronul și unul din coproprietarii cinematografului, a declarat că față de cele petrecute nu va mai acorda nici o reducere studenților cu riscul de a i se devasta și distruge întreg imobilul cinematografului.

Am anunțat pe d-l procuror general care a dispus ca în astă seară să fie la fața locului d-l prim-procuror pentru a se preveni noi dezordini din partea studenților față de hotărârea proprietarului de a desființa reducerile ce acordase până acum.

Inspector Regional
O. Măcelaru

P. conformitate
Maria Botez

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1394, f.140-141*)

[1] În urma cercetărilor efectuate au fost identificați 9 studenți, ce s-au dovedit mai agresivi, și care au fost trimiși în justiție: T. Mociulschi, Gh. Stamate, Savel Velciu și V. Crăciunescu (pentru ultraj cu lovire și provocare la distrugere); D. Cozmiuc, C.H. Mircea, I. Dobrin, Al. Stan și D. Crânciulea (*Ibidem, f.143*).

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Generală a Poliției
Inspectoratul Regional de Poliție Iași
No. 2569/1932 febr. 4

Confidențial

Domnule Rector,

Avem onoare a comunica că în cursul lunii ianuarie a.c. fiind arestați în localitate mai mulți muncitori, prinși pe când răspândeau prin cartierele muncitorești manifeste comuniste, în urma cercetărilor Regionalei comuniste a Moldovei, este studentul Mendel Iuster din anul IV de la facultatea de medicină din localitate, care finanța procurarea manifestelor comuniste și a steagurilor roșii, cu care comuniștii ieșeau la diferitele manifestațiuni și demonstrațiuni de stradă, pentru care motiv atât el, cât și concubina sa Sprinta Sclarnic, licențiată în chimie a facultății de științe, mai având de făcut practica pedagogică, fiind înaintați Parchetului Tribunalului local, Mendel Iuster a fost depus în închisoarea Galata și deferit pentru cercetări Cabinetului II Instrucție Iași, iar Sprinta Sclarnic a fost lăsată în libertate, urmând a se continua cercetările.

Numiții, în calitatea lor de studenți, putând propaga comunismul în sânul studențimii, cu onoare vă rugăm să binevoiiți a dispune.

Inspector regional
[indescifrabil]

Șeful Poliției de Siguranță
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității Iași

(Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1394, f.270)

[15 februarie 1932]

Declarație

În dimineața zilei de sâmbătă 13 februarie, la ora 9, am intrat la coaforul „Ambrozie”, spre a-mi face unghiile. Domnișoara lipsea. Am întrebat dacă este cineva înaintea mea. Domnul Ambrozie, care păstrează rândul fiecăruia, mi-a răspuns că eu sunt primul. Am așteptat în încăperea de jos a magazinului.

În timpul acesta s-au suit la etaj, unde se face coafura și manichiura, câteva persoane. La ora 10, sosind manichiurista, dl. Ambrozie i-a spus acesteia că eu sunt la rând. M-am suit cu ea la etaj, unde a început să-mi lucreze. Nimeni n-a protestat, de-abia după un oarecare timp aud o doamnă vociferând că i-aș fi luat

rândul[1]. Atunci i-am spus foarte politicos că nu este adevărat că i-am luat rândul, că se poate convinge de aceasta chiar de la patron.

Doamna, pe un ton răstit, mi-a spus: „va să zică sunt mincinoasă, se cunoaște că-ți lipsesc cei șapte ani de acasă”.

Eu: „N-am să iau lecții de bună cuviință de la dumneata”.

Ea: „Mucosule, se cunoaște rasa pe care o reprezinți, jidan scârbos”.

La aceste insulte am căutat să mă stăpânesc, răspunzându-i să facă bine să termine odată și să nu bată capul.

Doamna a continuat să-mi spuie: „scârbă, jidan scârbos”. Țin să remarc că în acel moment se aflau în magazin aproape numai clienți evrei[2]. Doamna a mai amenințat că va merge până în pânzele albe, c-o să-mi distrugă cariera, că nu știu cine este ea, c-ar cunoaște pe d-nii profesori de la facultatea de drept, așa că n-o să-mi mai trec nici un examen.

Iosy Haimovici

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”.Rectorat, dos. 1394, f.390*)

[1] Este vorba de Constanța Cortez, care l-a reclamat rectorului pe Iosef Haimovici (f.389)

[2] Printre aceștia: Beatrice Rosenthal, care a depus și mărturie (f.391).

262

Uniunea Națională a Studenților Creștini Români Centrul Studențesc „Petru Maior” Universitatea Cluj

No. 43/1932

Cluj, 26 martie 1932

Domnule Rector,

Ieri, vineri 25 martie a.c., a avut loc o întrunire studențească la care s-a votat următoarea moțiune, ce se va trimite forurilor de conducere ale statului.

Moțiune

Studențimea clujeană, întrunită într-o mare adunare, azi, în ziua de 25 martie a.c., își exprimă indignarea împotriva brutalităților comise de către autoritățile publice din Capitală față de colegii noștri bucureșteni.

Suntem adânc dezolați că atunci când țara e condusă de omul care cerea în permanentă dreptate și dorea binele, d. Nicolae Iorga, se permite autorităților publice să brutalizeze într-un mod inadmisibil pe cei care duceau o acțiune îndreptătită pentru apărarea intereselor noastre studențești.

Centrul Studențesc Cluj cere pedepsirea tuturor acelorora care iau astfel de dispoziții, de a se maltrata studențimea. Față de amenințarea cu închiderea forțată a universi-

tătilor, replica noastră nu poate fi decât o profundă revoltă. Se poate admite că atunci când vezi că se votează o lege care prejudiciază interesele studențimii și ale țării[1], căci această lege va avea drept consecință înmulțirea elementelor anarhice, se poate ca să se închidă universitățile? Nu, noi vrem să continuăm a sta pe băncile universitare, noi vrem să frecventăm cursurile, dar nu putem permite să ni se calce drepturile.

Doleanțele noastre în chestiunea legii învățământului superior sunt specificate în memoriile speciale ale fiecărei Societăți pe facultate.

Ca doleanțe comune:

- 1) Cerem ștergerea articolului 68 din lege.
- 2) Cerem acordarea unei sesiuni de examene între 1-15 februarie (articolul 60).
- 3) Cerem reducerea taxelor școlare. Unificarea lor și fixarea prin lege a unei cote maxime, nu ca acum, când suntem forțați să plătim până la 8000 (opt mii) lei[2].
- 4) Recunoașterea U.N.S.C.R. și a centrelor studențești prin noua lege.
- 5) Cerem ca atunci când se votează o lege în legătură cu învățământul superior să fie consultați și profesorii universitari din centrele universitare din provincie și să fie date spre studiu și societăților studențești, reprezentantele autorizate ale studențimii.

Apreciind justețea cauzei pentru care luptăm, cerem deplina satisfacere a doleanțelor noastre.

Primiți, domnule rector, asigurarea deosebitelor noastre considerațiuni.

Președinte
Oct. Stanca

Secretar general
Roșu Emil

Domniei sale, domnului rector al Universității Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 51, dos. 1706/1931-1932*)

[1] Este vorba de Legea pentru organizarea învățământului universitar (în „Monitorul Oficial”, nr.96 din 22 aprilie 1932, reprodusă și în *Anuarul Universității din București, 1931-1932*, Vălenii de Munte, Așezământul Tipografic „Datina Românească”, 1932, p.36-67), care aduce câteva modificări semnificative sistemului, după ce la 15 iulie 1931, același inițiator – Nicolae Iorga – elaborase și o lege privitoare la autonomia universitară. Prin noua lege din 1932, care relua totuși principiile anterioare (ale Legii din 1898), se ține seama de creșterea rețelei universitare naționale cu cele două stabilimente din Cluj și Cernăuți, care beneficiau de o organizare ușor diferită față de București și Iași, la care se mai adăugau o Academie de drept la Oradea și o facultate de teologie la Chișinău; învățământul tehnic superior și Politehnica revin sub tutela Ministerului Învățământului etc. Totodată sunt definite scopurile universității, de a promova știința, de a forma elita instruită a statului și de a produce și răspândi cultura în mase. În afara reafirmării autonomiei universitare în chestiunile legate de organizare și programă școlară, universitățile și facultățile capătă personalitate juridică. În același timp, se instituie un Consiliu interuniversitar, alcătuit din toți rectorii și decanii, care trebuia să se pronunțe asupra diverselor probleme ale învățământului superior, în chestiunea bugetului etc. De asemenea, se proclama ideea că învățământul universitar românesc „constituie o singură entitate”.

[2] Mai ales de prin anii 1932-1933 studenții cer tot mai insistent reducerea taxelor școlare. De altfel, multe din greve au avut ca motiv tocmai acest aspect, fără a se invoca ceva de natură antisemită. Însă este adevărat că aceleași cercuri studențești „creștine” au organizat așa-zisele greve „sociale” (cf. „Cuvântul”, IX, 1933, nr.2787 din 27 ianuarie). În realitate, motivele „sociale” existau, pentru că cel mai adesea se făceau abuzuri. La facultatea de drept, de pildă, în ianuarie 1933, se încasau taxe mai mari decât la alte facultăți similare din țară, fără nici o justificare, o așa-numită taxă „de regulament”, de 60 lei pentru fiecare student. La facultatea de științe din Cluj, ca să mai dăm un exemplu, în anul universitar 1931/32 cheltuielile unui student cuprindeau taxa de înscri-

ere (în fiecare an), taxele de laborator, taxele de frecvență, taxele de examene. Acestea erau plătite în fiecare an, în acea perioadă durată studiilor având între patru (matematică, fizică-matematică, fizică, fizică-chimie) și cinci ani (chimie, științe naturale, geografie-matematică, geografie-științe naturale, geografie-istorie), la care se adaugă și anul preparator. De regulă, anul pregătitor și cel final erau cei mai scumpi. De pildă, la secția de fizică-matematică, în anul pregătitor: taxa de înscriere – 605 lei; taxa de laborator – 3000 lei; taxa de frecvență – 3000 lei; taxa de examene – 600 lei. Totalul pe anul preparator – 7205 lei. Până la final, fără taxă de licență, se plăteau de către un student: an pregătitor – 7205 lei; an I – 3105 lei; an II – 3400 lei; an III – 3150 lei. La facultatea de medicină și farmacie în același an, 1931/1932, se plăteau: taxe de studii – 50 lei ora; taxă de laborator – 250 lei pe semestru; taxă de examen, fără lucrări practice – 100 lei; taxă examen, cu lucrări practice – 150 lei; taxă de specializare în stomatologie – 10.000 lei anual; taxă pentru susținerea tezei de doctorat – 500 lei; taxă de licență în farmacie – 2000 lei; taxa de înscriere la farmacie – 1000 lei. Iar la facultatea de litere și filosofie: taxa de frecvență o ora de curs – 50 lei; taxa de frecvență seminar 1 ora – 20 lei; examene parțiale – 100 lei; taxa de licență – 1600 lei, iar în caz de respingere se achită 400 lei președintelui comisiei; taxă de doctorat – 3500 lei. Trebuie reținut totodată că taxele unui an de studiu se achitau integral, la înscriere, neadmitându-se plata în rate.

263

Uniunea Națională a Studenților Creștini Români
Centrul Studentesc „Petru Maior”
 Universitatea Cluj

No. 44/932

Cluj, 26 martie 1932

Domnule Rector,

Vă aducem la cunoștință că Centrul nostru studentesc, începând de azi, sâmbătă, ora 8 dimineața, a declarat o grevă pașnică și demnă de 48 ore, drept semn de protest împotriva brutalităților comise de către autoritățile publice față de colegii noștri de la București și Iași. Dorim ca această atitudine a noastră să nu fie interpretată ca având vreo legătură cu autoritățile noastre universitare, pentru care nu avem decât sentimente de dragoste și respect.

Deci, această grevă fiind numai de natură de solidarizare cu colegii noștri din celelalte centre universitare, față de conflictele recente, vă rugăm să luați act de ea.

Primiți, vă rugăm domnule rector, asigurarea deosebitelor noastre considerațiuni [1].

Președinte
Oct. Stanca

Secretar general
Roșu Emil

Domniei sale, domnului rector al Universității Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”.Rectorat, cutia 51, dos. 1706/1931-1932*)

[1] Alături de studenții Centrului „Petru Maior” au intrat în grevă de 48 ore și cei din cadrul Societății Studenților în Medicină din Cluj.

Uniunea Națională a Studenților Creștini Români
Centrul Studențesc „Petru Maior”
Universitatea Cluj

No. 49/1932

Cluj, 28 martie 1932

Domnule Rector,

În ziua de sâmbătă 26 martie a.c. s-au răspândit în interiorul universității manifeste subversive care purtau semnătura: „Organizația Studenților Săraci”. Vă aducem la cunoștință că noi nu știm de existența unei astfel de organizații, mai mult, din manifestările de acum constatăm că în dosul acestui titlu se ascund elemente anarhice și indezirabile care caută să se folosească de orice prilej pentru a infiltra o acțiune destructivă și favorabilă intereselor acestor inconștienți.

Deoarece în parte se cunosc aceste elemente, care au fost arestate[1], cerem:

- 1) Excluderea lor din universitatea noastră.
- 2) Excluderea lor din toate universitățile și școlile superioare ale acestei țări.
- 3) Facerea unei anchete minuțioase printre studenți pentru găsirea acestor indivizi, cărora să li se aplice aceleași sancțiuni.
- 4) Toate aceste elemente să fie date pe mâna justiției.

Primiți, vă rugăm domnule rector, asigurarea deosebitelor noastre considerațiuni.

Președinte
Oct. Stanca

Secretar general
Roșu Emil

[ANEXĂ]

Colegi și colege

Evenimentele ultimelor zile ne privesc pe noi toți în întregime și ne obligă la o atitudine deschisă și hotărâtă. Regulamentele privitoare la învățământul superior aduse de guvernul actual privesc toată studențimea, fără deosebire de națiune și religie. Îndeosebi *aceste măsuri ating interesele studenților săraci*, care nu pot să-și urmeze studiile decât cu cele mai mari eforturi. Regulamentele aduse în anul școlar prezent au închis porțile universității înaintea majorității studențimii sărace. Vina nu e a guvernului actual și a nici unui guvern, ci a sistemului social de astăzi, care s-a dovedit incapabil de a asigura mijloace de existență pentru majoritatea omenirii.

Ultimele dispoziții nu sunt decât o verigă din lanțul de regulamente și legi asemănătoare care au de scop fără excepție excluderea studenților săraci din învățământul superior. Vor să monopolizeze posibilitățile studiului pentru studenții bogați și pentru aceia în care văd garanția conservării sistemului de astăzi. Trebuie să ne opunem energic tuturor dispozițiilor de felul acesta !

Trebuie să protestăm din răspunerii întrebându-ne toate posibilitățile și mijloacele. Numai atunci putem să ajungem la un rezultat dacă vom lupta în mod unitar pentru revendicările noastre. Studențimea din București ne-a arătat drumul care trebuie să-l urmăm și noi.

Să convocăm ședințe plenare, să organizăm greva generală și manifestații:
 Contra legii avocaților, pentru reducerea timpului de studiu;
 Contra proiectului de lege a învățământului superior, pentru ușurarea studiilor;
 Contra taxelor mari de frecvență, laborator și examene, pentru învățământul universitar gratuit;
 Pentru înființarea burselor noi și pentru împărțirea lor de către studenți;
 Contra îngreunării examenelor, pentru înființarea noilor sesiuni;
 Pentru autonomia căminurilor și cantinelor.

Colegi și colege !

Organizați-vă într-un front unic pentru a împiedica atacurile îndreptate contra studențimii sărace!

Declarați grevă și manifestați energic pentru satisfacerea revendicărilor noastre!

Organizația Studenților Săraci
 din Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 51, dos. 1929/1931-1932; Anexa se află în Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 14, dos. 74, doc. 1721/1931-1932*)

[1] Vezi documentul 265 din acest volum, datat 29 martie 1932.

265

Chestura Poliției Municipiului Cluj

Biroul Poliției de Siguranță
 No. 533 Conf. din 29 martie 1932

Domnule Rector,

Avem onoarea a vă comunica că în ziua de 26 martie a. cor. ne-au fost semnalati, respectiv predați studenții Salamon Ernest, Hertstein Samoilă, Resch Victor, Danzig Tiberiu, Iosepovics Reghina și Hertz Clara, învinuți cu răspândirea de manifeste comuniste în incinta universității și a Bibliotecii Universitare.

Introducând cercetări pentru verificarea informațiilor servite de către studenții denunțatori, precum și stabilirea vinovăției celor reclamați, n-am obținut nici un rezultat în defavorul celor mai sus relați.

La percheziționarea corporală a bănuților nu s-a găsit nimic compromițător.

Continuând cercetările în direcția spre a stabili dacă nu fac parte din vreo organizație comunistă locală, am constatat că nicicând n-au figurat și nici n-au acționat. Actele încheiate de noi le-am înaintat Parchetului Tribunalului Cluj. Binevoii a lua la cunoștință rezultatul cercetărilor noastre.

Chestor
[indescifrabil]

Șeful Bir. Pol. de Sig.
[indescifrabil]

D-sale d-lui rector al Universității din Cluj

[ANEXĂ]

România
Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Rectoratul Universității „Regele Ferdinand I” Cluj

No. 1721/7 apr. 1932

Domnule Decan,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că în ședința sa din 5 aprilie 1932, Senatul universitar, pus în cunoștință că studenții universitari evrei, care erau bănușiți cu distribuire de manifeste cu conținut comunist, sunt împiedicați a lua parte la cursuri, a hotărât că această chestiune trebuie tranșată de Consiliul facultății fiindcă, după cum vi s-a comunicat cu adresa noastră cu no. de mai sus, din 30 martie 1932, autoritățile au constatat că această bănuială este neîntemeiată.

Vă rugăm deci să binevoii a lua măsurile ce veți crede de cuviință pentru ca acești studenți să nu fie opriiți de la cursuri.

Rector
N. Drăganu

Secretar general
C. Jurcan

D-sale d-lui decan al Facultății de Medicină.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 51, dos. 1721/1931-1932*)

266

Domnule Decan,

Subsemnatul, Klein Alfred, stud. în medicină an III, vin în fața dv. cu următoarea plângere:

În ziua de 29 l.c., intrând în sala de lucrări a Institutului de Biochimie, am fost somat de mai mulți colegi să părăsesc imediat sala, apostrofându-mă că sunt „comunist” și ca atare n-am ce căuta acolo.

Fiind surprins și voind să cer lămuriri mi s-a spus: „să părăsesc sala fără nici o discuție”. În astfel de împrejurări agitate am văzut de bine să plec, după ce am anunțat cazul șefiței de lucrări.

Cu onoare vă rog domnule decan să binevoiți a interveni cât de urgent în această chestiune, căci sunt în situația de a nu putea frecventa cursurile și sunt condamnat a suporta o calomnie jignitoare de care vreau să scap.

În așteptarea stimabilei dispozițiuni, al dvs. rămân.

Cu profund respect
Klein Alfred

Cluj, la 31/III. 1932

D-sale, d-lui decan al Facultății de Medicină și Farmacie Cluj

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 14, dos. 74, doc. 1235/1931-1932*)

267

Domnule Decan,

Subsemnații studenți și studente în medicină anul III, cu onoare expunem în fața dv. următoarele:

În ziua de 29 martie 1932, voind să intrăm în Laboratorul de chimie biologică, am fost somați de colegi să părăsim imediat Institutul și să nu mai îndrăznim să venim la vreun curs, spunând că „jidanii comuniști n-au ce căuta aici”, „nu suferim între noi jidani comuniști”.

Studentul Hartstein voind să clarifice situația creată în urma părerilor eronate, n-a fost lăsat să vorbească. Văzând atmosfera agitată la maximum, ne-am retras din Institut.

Incidentul acesta are următorul precedent: În ziua de sâmbătă 26 l.c. s-au împărțiat în edificiul Universității și în toaleta Bibliotecii Universitare niște manifeste comuniste. Noi, Hartstein S. și Danzig T. am fost somați de câțiva studenți să mergem la Chestura Poliției, fiind suspectați de către ei că noi am fi răspândit manifeste.

Făcându-se cercetările necesare, fiind nevinovați, am fost puși imediat în libertate. În aceeași chestiune au fost citate la Chestură – pentru a da informațiuni – colegele Iosepovics R. și Hertz Cl.

Domnule decan, suntem nevinovați, ceea ce s-a dovedit și prin cercetările Poliției. Însă colegii noștri duși în eroare prin informații tendențioase – la care au contribuit și știrile neadevărate ale unor ziare din capitală – susțin și în prezent contrariul.

Venim în fața dv. și vă rugăm să dispuneți ca să fie asigurată participarea noastră la cursuri și lucrări, iar absențele provenite în acest interval din cauza incidentului vă rugăm să binevoiți a ni le motiva.

Pentru o clarificare precisă a chestiunii stăm la dispoziția oricărei anchete.

Cu încredere în spiritul de dreptate al dv. primiți vă rugăm domnule decan asigurarea considerațiilor ce vă purtăm.

În așteptarea rezoluțiunii urgente rămânem.

Cluj, la 31 martie 1932

Cu deosebit respect

Danzig Tiberiu, Hartstein Samuil, Hercz Clara, Iosepovics Regina
stud. med. an III

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj*, fond 650, pachet 14, dos. 74, doc. 1234/1931-1932)

268

Societatea Stud. în Medicină

Persoană morală. Cluj

No.95

Domnule Decan,
Onorat Consiliu Profesoral,

Societatea Studenților în Medicină, în ședința plenară din 2 aprilie a.c., luând în discuțiune chestiunea studenților implicați în răspândirea manifestelor subversive și arestați de poliție în ziua de 26 martie a.c., anume: Hartstein Samuil, Dantzig Tiberiu, Iosepovici Reghina și Hertz Klara, toți în anul trei de medicină, și Ernest Solomon, Reisch Victor de la drept anul doi, a hotărât în unanimitate înaintarea prezentului memoriu.

Având în vedere gravitatea faptelor inculpaților, prin care se compromite orice acțiune studentească justificată prin necesitatea de a ne apăra drepturile și viitorul nostru, prin care se amenință de asemenea însăși existența statului nostru, pentru care și-au vărsat sângele strămoșii, părinții și frații noștri, noi cerem:

1. Facerea unei minuțioase anchete, examinarea tuturor declarațiilor scrise survenite decanatului în această chestiune și spre mai mare precizie ascultarea verbală a martorilor.

2. Studențimea e ferm convinsă că cei implicați în această chestiune sunt vinovați și că la mensele evreiască e un focar comunist și deoarece spiritele sunt foarte agitate, noi cerem suspendarea de la cursuri a acuzaților, până la completa elucidare a faptelor, pentru a evita orice tulburări.

3. Având în vedere că toți cei implicați fac parte dintr-o nație parazitară, pe care noi cu bunăvoința noastră îi adăpostim în sânul nostru și care drept recompensă ne sug vraga și în taină complotază la siguranța statului pregătind comunismul, noi cerem aplicarea celor mai drastice pedepse vinovaților, fiind convinși că și Parchetul, care a fost sesizat de această chestiune, își va face datoria.

4. Deferirea cazului Senatului universitar, pentru a fi excluși din toate universitățile din țară și pentru totdeauna, pentru a nu mai fi pusă universitatea noastră în situațiuni neplăcute, cum e cu cazul studentului de la științe Bretter Emanuil,

condamnat de justiție la închisoare pentru crimă contra siguranței statului și căruia universitatea încă nu i-a aplicat pedeapsa cuvenită.

5. Cerem domnule decan ca toate acestea să se facă în timpul cel mai scurt posibil.

Primiți domnule decan și onorat Consiliu profesoral asigurarea deosebitei noastre stime.

Cluj, 5 aprilie 1932

Președinte
Ion N. Opreanu

Secretar general
Liviu Modran

Domniei sale, domnului decan al Facultății de Medicină și Farmacie Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 14, dos. 74, doc. 1236/1931-1932*)

269

România
Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Rectoratul Universității „Regele Ferdinand I” Cluj

No. 1537/9 iulie 1932

Domnule Decan,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că în ședința ținută la 6 iulie 1932, Senatul universitar a ratificat hotărârea Comisiei de disciplină de la facultatea de filosofie și litere, consemnată în procesul verbal din 26 mai 1932 al aceleia, ca Bretter Emanuel să fie definitiv exclus din universitatea noastră și de a fi șters din matriculă pentru motivul că a răspândit în universitate manifeste care conțin provocări la comitere de crime și îndemnând la revoluțiune, condamnat pentru aceasta de Tribunalul Cluj la 5 luni închisoare corecțională și excludere de la funcțiuni și pierderea drepturilor politice pe timp de 5 ani[1].

Rector
N. Drăganu

Secretar general
C. Jurcan

D-sale, d-lui decan al Facultății de Științe

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 51, dos. 1537/1931-1932*)

[1] Prin sentința Tribunalului Cluj nr. 2777/1931, Emanuel Bretter avusese o condamnare mult mai mare, redusă însă la 5 luni de către Curtea de Apel. Alături de acesta fusese arestată pentru răspândirea de manifeste și Rozalia Mozes – ambii fiind evrei –, care a fost însă eliberată după mai multe săptămâni de închisoare preventivă, fără a avea o condamnare.

Confidențial

Ministerul de Interne
Direcțiunea Generală a Poliției
Direcțiunea Poliției de Siguranță
Serviciul de Informațiuni

80223 S 28 nov. 1932

Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor

Avem onoare a vă înainta o notă privitoare la studenții comuniști din Cluj, de cuprinsul căreia vă rugăm să binevoiți a lua cunoștință și a dispune să se ia măsuri disciplinare contra acestor studenți care au fost semnalati și Rectoratului universității din Cluj.

Ministru
Cristescu

Director General
Negulescu

[Notă marginală: „Se va transmite în original d-lui rector al Universității din Cluj pentru Senatul universitar. 5.XII.932”. Semant indescifrabil]

[Anexă]

Notă

Studenții comuniști dezvoltă o activitate tot mai mare în cadrele studențimii, pentru formarea de nuclee la Universitate, Academia Comercială și Căminurile studențești.

Între studenții unguri propaganda se face de către studenții Csűrös Ștefan, an II științe, Apor Nicolae, an II istorie, Prelics Iuliu, an III matematici, și Demeter Ioan, fost ziarist la gazeta „Ellenzék” [Opoziție], în prezent redactor la revista „Falvak Népe” [Locuitorii satelor], organ comunist[1]. Prelics Iuliu în prezent face serviciul de curier comunist între Cluj-Arad-Timișoara.

Numărul studenților unguri comunizați ar fi atins până în prezent cifra de 20.

La studenții evrei care au sediul în Piața Mihai Viteazul nr. 6, va avea loc în curând alegerea unui nou comitet cu care ocazie se va da o luptă între studenții comuniști și sioniști.

Studenții comuniști sunt conduși de către Gonda Nicolae, Fruchter Nicolae, Roth Alexandru, Millstein Moise, Shapira Moise, Klein Maurițiu, Klein Gizi, Braun Klara, Berger Eliza și Orenștein Alexandru.

Studenții Salamon Iosif, Komlos Desideriu și David Maurițiu, membri în Ajudatorul Roșu, au plecat la Praga, unde își continuă studiile. În locul lor activează studenții Millstein Moise, Shapira Maurițiu, Klein Maurițiu, Breger Luiza[2].

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”:Rectorat, cutia 55, dos. 750/1932-1933*)

[1] János Demeter (1908-1988) a fost unul din membrii fondatori ai revistei „Erdélyi Fiatalok” (1930-1940). Absolvent al facultății de drept din Cluj, doctor în științe juridice, a activat în mișcarea comunistă încă din perioada interbelică (a fost și redactor al ziarului „Falvak Népe”, organ al PCR, în ilegalitate). După război a fost unul din liderii de marcă ai Uniunii Populare Maghiare, avocat și profesor universitar la Cluj, deputat în Marea Adunare Națională. Aflat în strânse relații cu grupul Lajos Jordáky, J. Demeter este condamnat politic în 1950, pentru ca în 1956 să fie reabilitat. Între 1969-1976 a fost președintele filialei clujene a Consiliului Muncitorilor de Naționalitate Maghiară. Pentru acest personaj vezi „Erdélyi Múzeum-Egyesület Levéltára” [Arhivele Societății Muzeului Ardelean], Fondul György Nagy, arhiva János Demeter; János Demeter, *Századunk sodrában* [La cumpăna secolului], Bukarest, Edit. Kriterion, 1975; *Joó Rudolf beszélgetése Demeter Jánossal. A nemzetiségék egyenjogúságának útján*. [Convorbirea lui Rudolf Joó purtată cu János Demeter. Pe calea egalității în drepturi a naționalităților] Budapest, Edit. Kossuth, 1983.

[2] Printr-o altă adresă (nr. 18465 S), Direcția Poliției de Siguranță informează că până la data Notei de mai sus „a fost judecat și condamnat numai Breter Emanoil la 5 luni închisoare, pe care a și executat-o în închisoarea Tribunalului Cluj”. În curs de judecare sunt studenții Roth Gavrilă, Fruchter Nicolae, Czitrom Pavel, Gonda Nicolae și Princz Tiberiu (cf. *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat*, cutia 55, dos. 750/1932-1933). Pe de altă parte, Apor Nicolae, Berger Luiza și Ornstein Alexandru nu erau studenți la Universitate (vezi și *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat*, cutia 57, dos. 1304/1932-1933). Peste puțin timp vor mai fi arestați și alți studenți evrei; vezi *Căminul evreiesc din Piața Mihai Viteazul, cuib de comuniști*, în „Dacia nouă”, Cluj, II, 1933, nr.32 (11 februarie), p.4; *Cercetările în chestia studenților comuniști din Cluj*, în „Dacia nouă”, II, 1933, nr.38 (19 februarie), p.2.

271

Ministerul de Interne

Directiunea Generală a Poliției
Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara
No. 13685/1932 luna XII ziua 14

Domnului Chestor al Poliției, loco

Suntem informați că studenții din localitate au hotărât în ziua de 10 decembrie a.c. că la viitoarele reprezentațiuni ale trupelor străine, în special ale celor maghiare și evreiești, să se prezinte în corpore la teatru, unde să facă demonstrațiuni și să împiedice reprezentațiile acelor trupe.

Comunicându-vă cele ce preced vă rugăm să binevoiti a lua măsurile necesare pentru a preveni demonstrațiunile puse la cale de studenți.

Inspector regional
[indescifrabil]

Șef Serv. Sig.
[indescifrabil]

(*Arh.St.Timișoara, Chestura Poliției Municipiului Timișoara*, inv. 1196, dos. 1/1931-1934, f.33)

Chestura Pol. Municip. T-șoara
Biroul de Siguranță
Nr. 927 conf. 1932 decembrie 15

Confidențial

Domnule Șef,

Vi se trimite mai jos în copie ordinul Inspectoratului Regional de Pol. Timișoara nr. 12.732/932 spre executare.

Chestor
[indescifrabil]

Șeful Bir. de Siguranță
[indescifrabil]

D-sale, d-lui șef al Circa I-V Poliție, loco.

*

Copie

În conformitate cu ord. Dir. Gen. al Pol. nr. 77806 din 16 noiembrie 1932, vă facem cunoscut că sub auspiciile diverselor instituțiuni evreiești de asistență ale cercurilor studentești evreiești și ale ziarelor minoritare se organizează, la intervale de timp, în orașele principale din țară un fel de conferințe publice sub denumirea de procese literare, care se desfășoară după modelul proceselor juridice cu jurați, juriu, inculpat, acuzator, apărători, martori și experți, durând mai multe ședințe în șir.

Se ia ca subiect o chestiune oarecare, de obicei în legătură cu viața evreilor, și se discută în contradictoriu, în fața unui public extrem de numeros din toate păturile sociale evreiești, pronunțându-se la sfârșitul discuțiunilor un verdict, după ce mai întâi cei 12 jurați, aleși din public, au răspuns la întrebările juriului.

S-a putut constata că aceste procese literare, foarte frecvente în Basarabia și în Moldova, au un substrat comunist bine pronunțat și ca întotdeauna participă la discuții elemente fără pregătire și fără responsabilitate, în majoritate dintre aceia cu principii comuniste.

Aducându-vă la cunoștință cele de mai sus, avem onoare a vă ruga să binevoiți a ne anunța din timp subiectele ce urmează a fi dezbătute pe viitor la aceste procese literare evreiești ce se vor organiza în sectorul dvs., arătându-ne de asemenea cine sunt vorbitorii și avizul dvs. personal spre a se putea decide de la caz la caz asupra opririi sau autorizărilor.

Inspector regional
Porumb

Șeful Serv. Sig.
[indescifrabil]

(Arh.St.Timișoara, Chestura Poliției Municipiului Timișoara, inv. 1196, dos. 1/1931-1934, f.22)

273

Personal Confidențial

Ministerul de Interne
Direcțiunea Generală a Poliției
 Direcțiunea Poliției de Siguranță
 Serviciul de Informațiuni

Nr. 4654 S 21 ian. 1933

Domnului
 Ministru al Instrucțiunii Publice

Avem onoare a vă înainta, în copie, raportul nr. 606/933, al Chesturii de Poliție T[urnu] Măgurele, cuprinzând ancheta făcută asupra devastării Sinagogii din Turnu Măgurele de către mai mulți studenți, de cuprinsul căruia vă rugăm să binevoiți a lua cunoștință și a dispune.

Ministru
 Cristescu

Secretar General
 Negulescu

[Anexă]

Copie de pe raportul nr. 606/933 al Chesturii de Poliție T. Măgurele

Domnule Director General,

Ca urmare a rapoartelor acestei Chesturi nr. 466 și 468 de ieri, avem onoare a aduce la cunoștința dvs. că, din cercetările făcute la această Chestură, reiese că studenții care au spart geamurile în acest oraș, pe strada Victoriei, la templul israelit și un geam la comerciantul Isidor Nuremberg în noaptea de 9-10 ianuarie a.c., au fost identificați în persoanele d-lor: Buță I. Teodor zis Doru, student anul II la drept București; Danciu Șt. Aurel, student anul I Academia Comercială București; Niculescu I. Mircea, student anul II Academia Comercială București; Popescu I. Tudor, student anul II drept București; Drăgulin R. Ion, student anul I drept București și Stănescu A. Teodor, student anul preparator Academia Comercială București, primii patru domiciliați în T. Măgurele, al 5-lea în comuna Segarcea din Vale-Teleorman și al 6-lea în București, b-dul Elisabeta nr. 56, care aduși la oficiul Chesturii, cu actele dresate, s-au înaintat Parchetului Trib. Teleorman cu adresa acestei Chesturi nr. 466 din 10 ianuarie a.c.

Susnumiții studenți luându-și angajamentul să puie geamurile sparte, Parchetul i-a pus în libertate, deschizându-le acțiune publică pentru distrugere conf. Art. 352 c.p.

Cu ocaziunea cercetărilor s-au dovedit a fi luat parte la spargerea geamurilor și următorii: Manea Lica, președintele cercului studentesc Teleorman, de fel din comuna Beciu, jud. Olt, licențiat în drept, avocat înscris în baroul de Ilfov; Elek Paul, student anul I electrotehnică București, din Turnu Măgurele; Constantinescu Al. Alexandru, student anul I litere București, din T. Măgurele; Beca I. Raul, student

anul I electrotehnică București, din T. Măgurele; Adimacopol Eracle, student anul I Academia Comercială București, din T. Măgurele; Marango Emanuel, student anul I Academia Comercială București, din Turnu Măgurele; Stancu I. Ioan, student anul I electrotehnică București, din comuna Măgurele, Teleorman, și Modrea C. Gheorghe, student anul III teologie București, din comuna Saele-Teleorman, care neputându-se găsi la timp pe la domiciliile lor au rămas a fi citați și audiați de instanțe de judecată.

Chestor
Georgescu

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 605/1933, f.1, 3*)

274

România
Ministerul de Interne

Direcțiunea Generală a Poliției
Inspectoratul General de Poliție Iași
No. 1845/1933 luna ianuarie, ziua 29

Domnule Chestor,

Direcțiunea Generală a Poliției ne comunică telefonic că este informată că studenții naționaliști intenționează să atace Căminul Studenților Basarabeni din str. Sărărie, precum și Căminul Studenților Evrei din casele Teitler, strada Arcu, pe motiv că în aceste căminuri se găsesc numai studenți comuniști.

În consecință, vă rugăm să binevoiți a dispune cuvenitele măsuri preventive, de pază, și menținerea liniștii și a ordinii, mai ales că și conducătorii acestor căminuri sunt avizați despre aceasta și vor căuta să reacționeze în cazul unui eventual atac[1].

Inspector Regional
[indescifrabil]

Șeful Poliției de Siguranță
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului chestor al Poliției Municipiului Iași

(*Arh.St.Iași, Chestura de Poliție Iași, dos. 52/1933, f.10*)

[Rezoluție: „29.1.33. Cunoscut. Luat măsuri. Subcom. Epure și Sprânceană cu 20 jandarmi”]

[1] Informația a fost corectă, pentru că într-adevăr, pe 2 februarie 1933, la căminul studenților din Cetatea Albă (pe str. Sărăriei 2), a avut loc o întâlnire a tinerilor creștini cu cei evrei din Basarabia, pentru a se pune bazele unei organizații a studenților din această provincie. În timpul întrunirii au apărut studenții cuziști și gardiști, ce au generat o încăierare în toată regula, cu câțiva răniți, pe motiv că acolo erau și comuniști. Intervenția poliției a împiedicat amplificarea violențelor (cf. „Cuvântul”, IX, 1933, nr.2795 din 4 februarie).

275

[13 februarie 1933]

Domnule Ministru,

Sesizat de o cerere înaintată Rectoratului de 7 profesori ai acestei universități privitoare la diverse dezordini provocate de studenți în afară de universitate, cerere pe care o anexăm în copie, Senatul acestei universități a dezbătut din nou chestiunea aceasta în ședința sa din 13. II. [1]933 și referindu-se și la adresa no. 185.030/932 a Ministerului Instrucțiunii și la răspunsul ce s-a hotărât și dat atunci cu no. 3239/932 a decis următoarele:

Întrucât organele însărcinate cu paza ordinii publice au manifestat totdeauna cel puțin ezitare și îngăduință, dacă nu chiar lipsă de energie și oarecare timiditate în asemenea ocaziuni de tulburări provocate de studenții antisemiți, arhanghești, din „garda de fier” etc.

Întrucât chiar organele judiciare, care au sarcina de a priveghea asupra ordinii publice, au avut totdeauna o atitudine analoagă;

Întrucât nici chestura, nici parchetul nu au făcut în nici o ocazie cercetări, care să stabilească pe vinovați, și constatând că sunt studenți, niciodată nu au sesizat universitatea, comunicându-i numele lor pentru a lua sancțiuni, ci în diferite ocazii păreau a aștepta ca universitatea să identifice pe studenții turburători ai ordinii publice în afară de universitate.

Întrucât chiar cu ocazia ultimelor tulburări (devastarea de la Societatea de Gimnastică, dărâmarea caselor de lângă Biserica Sf. Nicolae Domnesc, bătaia din str. Sărării), la care se referă cererea celor 7 profesori, Chestura în conversații particulare recunoaște a ști pe vinovați și a promis că le va comunica numele împreună cu copii de pe acte, dar n-a făcut aceasta nici sesizată de o adresă confidențială a Rectoratului.

Senatul universitar, declinând din nou orice răspundere, vă roagă domnule ministru să binevoiți a interveni pe lângă domnii miniștri de Interne și de Justiție să dea ordine severe organelor respective să-și îndeplinească datoria așa cum o cere legea, ca vorbele „stat de ordine” și „legalitate” să nu ajungă a fi vorbe deșarte, fără de conținut.

Rector
Traian Bratu

Secretar General
[indescifrabil]

D-lui ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor

[Anexă]

Domnule Rector,

Subsemnații profesori ne permitem a atrage atenția domniei voastre și a Senatului universitar asupra unei stări de lucruri pe care o credem dăunătoare și primejdi-oasă atât pentru instituția noastră, cât și pentru atmosfera generală din țară.

În ultimul timp un număr de studenți s-au făcut vinovați de fapte extrem de grave. Înainte de Crăciun au dărâmat casele Aronovici, care erau în curs de construcție, iar acum zece zile lucrurile s-au repetat cu altă clădire, din aceeași regiune. Autoritățile se pare că n-au luat nici o măsură; altfel nu s-ar fi petrecut cel puțin dărâmarea celei de-a doua case, care fusese oarecum prevăzută sau măcar bănuită.

Mai mult decât atât: chestorul poliției a dat, asupra isprăvii de la 29 ianuarie, un interviu așa de favorabil (ca să nu zicem altfel) pentru studenții vinovați încât aceștia s-au simțit datori să răspundă, chiar a doua zi, cu aceeași ... amabilitate. Această atitudine a încurajat, bineînțeles, pe agresori, căci îi vedem îndreptându-și forțele și împotriva colegilor care-și iau voia să gândească altfel decât dânsii.

Într-adevăr, acum câteva zile un grup de studenți „creștini”, în general aceiași care au dărâmat cele două clădiri, în orice caz conduși de același „președinte”, găsesc de cuviință să meargă la sediul cercului studențesc de Cetatea Albă, din stradela Sărării, și nu numai împiedică întrunirea care avea scopul foarte frumos de a strânge la un loc pe toți camarazii din același județ, indiferent de religie, ci și rănesc (probabil cu armele, căci jurnalele spuneau că conducătorii atacului erau înarmați) pe câțiva studenți, dintre care pe unul, Novicov, de la matematici, cât se poate de grav[1]. Firește că și de astă dată autoritățile au stat cu brațele încrucișate, mai ales că motivul invocat de agresori era ... patriotic în cel mai înalt grad cu putință: printre studenții adunați în str. Sărării se aflau ... comuniști!

De asemenea, nu putem trece cu vederea faptul că spre deosebire de tratamentul acesta extrem de binevoitor, deci direct încurajator, autoritățile se poartă față de altă categorie de studenți surprinzător de aspru. Vom cita, între altele, cazul unui student care, pentru că a îngrijit de tipărirea unei gazete studențești, incomparabil mai cumințe și mai blajină în ton decât jurnalul „asociației creștine”, a fost arestat la Huși și după ce parchetul l-a pus în libertate, fiindcă nu găsise nimic ilegal în fapta lui, a fost trimis la Siguranța locală, unde iarăși a stat închis o bucată de vreme.

Dacă autoritățile civile nu înțeleg să procedeze conform legii și echității, noi n-avem nici căderea, nici puterea să schimbăm lucrurile. Dar avem datoria să cerem autorității universitare luarea măsurilor prevăzute în regulamentul de disciplină. Chiar admitând că universitatea n-a fost sesizată de toate faptele amintite mai sus, suntem de părere că Senatul universitar trebuie să intervină cu toată energia spre a pune odată capăt tuturor acestor scandaluri. Lucrul se poate face cu atât mai ușor cu cât se știe cine pune la cale și dirijează agitațiile. Să nu neglijăm amănuntul că „activitatea” aceasta începe să se întindă și în universitate: pe peretii culoarelor s-au lipit afișe prin care studenții sunt ... invitați să vorbească numai românește. Înțelege oricine ce scop urmăresc aceste „apeluri” patriotice.

Am crezut că, pentru prestigiul celei mai înalte instituții de cultură, intervenția de față era absolut necesară.

Primiți vă rog, domnule rector, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Iași, 8 februarie 1933

I. Jordan, R. Cernătescu, C. Motaș, A. Myller, Octav Mayer, S. Sanielevici, Ioan G. Botez

Domniei sale, domnului rector al Universității. Loco.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1596, f.32-34*)

[1] Este vorba de Mihai Novicov (1914-1992), care pe atunci frecventa facultatea de științe din Iași (din 1930), ale cărei cursuri le încheie în chiar acest an, 1933, însă fără a mai susține licența, pentru că a fost arestat pentru „propagandă comunistă” și încarcerat din 1934 până în 1944. După eliberare s-a afirmat în publicistică, devenind în cele din urmă un reputat critic și teoretician literar, dar și prozator, șeful catedrei de literatură rusă la Universitatea din București. Totodată, a ocupat importante funcții politice, îndeosebi în aparatul de propagandă.

276

Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Universitatea din Iași
Rectoratul

No. 418, Iași 27 februarie 1933

Confidențial-Personal

Domnule Ministru,

Sesizat de o cerere înaintată Rectoratului de 7 profesori ai acestei universități privitoare la diverse dezordini provocate de studenți în afară de universitate – cerere pe care o anexăm în copie[1] –, Senatul acestei universități a dezbătut din nou chestiunea aceasta în ședința sa din 13.II.1933 și referindu-se și la adresa no. 185030/932 a Ministerului Instrucțiunii și la răspunsul ce s-a hotărât și dat atunci cu no. 3239/932 a decis următoarele:

Întrucât organele însărcinate cu paza ordinii publice au manifestat totdeauna cel puțin ezitare și îngăduință, dacă nu chiar lipsă de energie și oarecare timiditate în asemenea ocazii de tulburări provocate de studenții antisemiți, arhanghești, din „garda de fier” etc.

Întrucât chiar organele judiciare, care au sarcina de a priveghea asupra ordinii publice, au avut totdeauna o atitudine analoagă;

Întrucât nici chestura, nici parchetul nu au făcut în nici o ocazie cercetări care să stabilească pe vinovați și, constatând că sunt studenți, niciodată nu a sesizat universitatea, comunicându-i numele lor pentru a lua sancțiuni, ci în diferite ocazii păreau a aștepta ca universitatea să identifice pe studenții tulburători ai ordinii publice în afară de universitate.

Întrucât chiar cu ocazia ultimelor tulburări (devastarea de la Societatea de Gimnastică, dărâmarea caselor de lângă Biserica Sf. Nicolae Domnesc, bătaia din str. Sărării), la care se referă cererea celor 7 profesori. Chestura, în conversații particulare, recunoaște a ști pe vinovați și a promis că le va comunica numele împreună cu copii de pe acte, dar n-a făcut aceasta nici sesizată de o adresă confidențială a Rectoratului.

Senatul universitar, declinând din nou orice răspundere, vă rugăm domnule ministru să binevoiiți a interveni pe lângă domnii miniștri de Interne și de Justiție să dea ordine severe organelor respective să-și îndeplinească datoria așa cum o

cere legea, ca vorbele „stat de ordine” și „legalitate” să nu ajungă a fi vorbe deșarte, fără de conținut.

Rector
Traian Bratu

Secretar General
[indescifrabil]

D-sale, d-lui ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 605/1933, f.6*)

[1] Întrucât conținutul cererii este rezumat în documentul de față, nu am mai inclus aici anexa, care se află de altfel reprodușă mai sus (vezi doc. 275).

277

Domnule Rector,

Subsemnații, Törökfalvi Ștefan, stud. în drept anul IV, și Fekete Gheorghe, stud. în drept anul III, în calitatea noastră de reprezentanți ai studenților evrei în drept de la Universitatea Regele „Ferdinand I”, cel dintâi ca președinte, iar cel de-al doilea secretarul general al Cercului Studenților Evrei în drept, în formațiune înaintăm în numele acelora pe care îi reprezentăm următorul

Memoriu,

rugându-vă să binevoiți a ne asculta și după cercetarea celor susținute a aduce o hotărâre.

La cererea Uniunii Studenților Creștini din România, Societatea Studenților în Drept, cu ocazia adunării generale ținute în luna decembrie, anul 1932, a modificat statutele Societății în titlul I, în sensul că numai studenții creștini fac parte din Societate.

Din cauza spiritului care domina în anii ulteriori în această Societate, noi deja am fost excluși în mod tacit, deoarece atmosfera ședințelor față de noi nu era tocmai cordială, așa că *de fapt* în acești ani noi n-am frecventat ședințele și nici vreun sprijin material n-am obținut.

De drept însă eram considerați membri ordinari, plătind la secretariatul facultății taxa pentru Societate, pe care de altfel o plătim și acum și în toate chestiunile de ordin general studentesc ni s-a cerut și chiar și am avut o atitudine care nu contrazicea calității noastre de membri de drept ai acestei Societăți.

Ultimele alegeri au confirmat cele cuprinse în aliniatele anterioare. Deoarece frecventarea ședințelor pentru noi a devenit imposibilă din motivele anterioare, iar Societatea Studenților în Drept nu ne oferă nici o modalitate pentru educarea și îmbogățirea cunoștințelor noastre profesionale și nici ajutor material nu ne oferă, de altă parte fiind *chiar excluși*, cu onoare vă rugăm să binevoiți a ne permite să ne formăm într-un

Cerc separat cu scopul educării profesionale și al ajutorului material și să binevoști a recunoaște existența și personalitatea acestui Cerc, de altă parte să binevoști a șterge pentru noi achitarea taxei de 20 lei pentru Societatea Studenților în Drept.

În speranța rezolvării favorabile a cererii noastre, luând în considerare cele enumerate, asigurându-vă și pe mai departe de profundul nostru respect, semnăm cu deosebită stimă.

Cluj, 13 martie 1933

Președinte
Törökfalvi Ștefan

Secr. General
Fekete György

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 57, dos. 1849/1932-1933*)

278

Chestura Poliției Oradea

Biroul Poliției de Siguranță
No. 1842 din 4.IV.1933

Confidențial

Domnule Decan,

Avem onoare a vă face cunoscut că duminică 2 aprilie a.c. un număr de 18 studenți, sub conducerea studentului Bozântănu[1], toți de la facultatea ce cu onoare conduceți, au pătruns în sălile Halei de comerț din localitate, voind să provoace scandal, ei fiind greșit informați că la acea dată se va ține o întrunire evreiască de protest contra Germaniei[2].

Cu această ocazie au fost puși în situația de a fi loviți și evacuați din Hală de către evrei, fapt ce credem că diminuează foarte mult prestigiul atât al studenților, cât și al Academiei. Intervenind poliția, au putut fi scăpați din mâinile lor și ordinea a fost restabilită.

La plecare au aruncat cu pietre, spărgând două geamuri[3].

Aducându-vă cele de mai sus la cunoștință, cu onoare vă rugăm să binevoști a lua măsurile ce le veți crede de cuviință contra celor vinovați.

Chestor
[indescifrabil]

Șeful Bir. Pol. de Siguranță
[indescifrabil]

D-sale, domnului decan al Facultății de Drept din Oradea

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Oradea, Fond 798, inv. 1375, dos. 139, f.2*)

[1] Este vorba de Iosif Bozântănu, care a petrecut mai mulți ani prin pușcării pentru activitatea sa legionară, fiind executat în noaptea de 21-22 septembrie 1939, ca represalii pentru asasinarea lui Armand Călinescu.

[2] Acțiunea n-a fost singulară în acele zile. Vezi *Minoritățile naționale din România, 1931-1938. Documente*, coord. I. Scurtu, București, Arhivele Naționale ale României, 1999, p.19-20.

[3] Într-adevăr, pe 2 aprilie 1933 a avut loc o întrunire de protest contra hitlerismului. Chiar la sfârșitul întrunirii, vreo 20 studenți au pătruns în sală strigând „Jos jidani, sus Hitler“, timp în care au început să-i lovească pe protestatari cu scaune și bastoane. Publicul s-a apărut, rezultând răniți de o parte și de alta. Apoi studenții „creștini“ au demonstrat pe străzi, manifestațiile antisemite continuând și în ziua următoare, cerându-se excluderea evreilor din Academia de drept din Oradea.

279

Domnule Rector,

Societatea Studenților în Farmacie Cluj are onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

În ziua de 6 aprilie a.c. a fost prins în flagrant delict studentul Lazar Rudolf din anul III, pe când împărțea manifeste între studenții evrei, manifeste pentru boicotarea elementului studentesc creștin.

Având în vedere că Societatea a fost foarte loială față de studenții evrei în toate ocaziile și având în vedere că ei au fost chiar invitați la ședințe, gestul lor constituie o provocare directă față de studenții creștini.

Totodată rugăm a avea în vedere că ei s-au constituit în societate aparte clandestină, care are de scop numai și numai interesele lor pur evreiești, pentru a submina pe toate liniile elementele creștinești.

Noi, studenții în farmacie, cerem absolută satisfacție, pentru a pune o dată capăt atacurilor evreiești[1].

Cluj, la 21 aprilie 1933

Langa Petru
președinte

D-sale, domnului rector al Universității Cluj

[Anexă]

Traducere autentică din limba maghiară

Cluj, 1933 ian. 25

Domnule Farmacist !

Societatea Studenților Farmaciști Evrei din Cluj funcționează de 3 ani pentru ridicarea nivelului științific al colegilor farmaciști și cu scopul de a ajuta pe colegii demni de sprijin.

În criza economică grea de azi se ivesc din toate părțile probleme grele, a căror rezolvare a devenit o chestiune de importanță de existență în ce privește studenții farmaciști evrei. Nu se poate rezolva altfel decât întrunind toate puterile. Drept pentru care ne adresăm d-voastră așa, ca unui evreu, cât și farmacistului, ca să stați în ajutorul nostru în ora 12-a cu dragoste frățească și colegială evreiască și să ajutați cu puteri unite edificarea unui frumos viitor al studenților farmaciști evrei.

Vă încunoștiințăm deodată că societatea noastră va ales de membru sprijinitor și ca atare vă rugăm ca să binevoiți cu toate puterile și posibilitățile care vă stau la dispoziție a sprijini societatea noastră, ca scopurile comune a căror rezolvare este atât în interesul d-voastră, cât și al nostru, să le putem realiza.

Vă aducem la cunoștința d-voastră că întrucât aveți nevoie de vreo informațiune d-voastră ori practicantul d-voastră, societatea noastră oricând în termenul cel mai scurt vă satisface dorința d-voastră.

Întrucât vi se aduce la cunoștință vreo vacanță de serviciu, binevoiți a anunța societatea noastră, căci conform părerii noastre fiecare farmacist evreu are datoria elementară de a ajuta pe colegii lui evrei. În consecință, vă rugăm ca să binevoiți a rezerva orice serviciu eventual devenit vacant în farmacia d-voastră, chiar și de practicant, pe seama membrilor societății noastre.

Domnule farmacist! Considerăm că avem atare colegi care sunt avizați la sprijinul societății noastre, de altă parte biblioteca noastră de specialitate trebuie să se augmenteze necondiționat, vă rugăm ca în calitate de membru sprijinitor al societății noastre să binevoiți a trimite societății noastre lunar lei 70, în două rate. Vă rugăm pe urmă să binevoiți a rezolva o problemă aleasă de d-voastră și a ne-o trimite, ca în ciclul conferințelor care se vor ține de către societatea noastră să se citească lucrarea d-voastră.

Sperăm că d-voastră, d-le farmacist, veți însuși pe deplin această inovație, pătruns fiind de ideea că este interesul nostru comun a ține pas cu dezvoltarea profesională.

În speranța că veți pătrunde cu simpatie cele expuse de noi, vă salutăm cu dragoste evreiască frățească.

Cu stimă
Lazar Rudolf, președinte

Adresa: Lazar Rudolf, Cluj
Piața Mihai Viteazul no. 6
Menza Academică Iudaică

No. 104/1933 trad.

În baza autorizației no. 21.634/923 al Ministerului de Justiție, Directoratul General Cluj, certific oficial că prezenta traducere este din cuvânt în cuvânt conformă cu textul original maghiar aici sigilat și șnuruit.

Cluj la 25 douăzecișicinci aprilie 1933 omienouăsutetreizecișitrei.

Dr. Ioan Pordea, notar public

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2210/1932-1933*)

[1] La 28 aprilie 1933 s-a întrunit comisia de disciplină a facultății de medicină, sub președinția decanului G. Martinescu, încheindu-se un proces verbal prin care s-a concluzionat următoarele: „1) Din traducerea autentică a manifestului, comisiunea nu găsește nici o dovadă a unei intențiuni de a jigni studențimea creștină sau instituția universitară; 2) Traducerea manifestului prezentată de studentul Langa Petru nu corespunde în totul traducerii autentice și deci nu poate servi ca bază a anchetei. În consecință, comisiunea nu găsește că este cazul să se ia vreo măsură disciplinară contra autorilor manifestului; 3) În ce privește constituirea și funcționarea nelegală a soc. stud. farmaciști evrei, rămâne ca Senatul să ia măsurile ce va crede necesare”. (*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj*, fond 650, pachet 15, dos. 77, doc. 1263). În schimb, vezi *Sentința studenților creștini de la farmacie contra studenților evrei*, în „Dacia nouă”, Cluj, II, 1933, nr. 88 (28 aprilie), p.2, ce susține aplicarea lui „*numerus clausus*”, chiar mai mult, un „*numerus nullus*”.

280

Societatea Studenților în Medicină

Cluj, 1 mai 1933

Persoană morală
Cluj, str. Babeș 13
No. 126/1933

Domnule Decan,
Onorat Consiliu Profesoral,

Societatea Studenților în Medicină, în urma acțiunii iredentiste a studenților evrei de la farmacie și de boicot față de studenții români, a hotărât în ședința plenară din 29 aprilie a.c. următoarele: neadmiterea participării studenților evrei de la medicină la cursuri timp de o săptămână (de la 1-7 mai a.c.), aceasta drept acțiune demonstrativă față de cele petrecute la facultatea de farmacie, cât și pentru a înlătura orice fel de tulburări, având în vedere că spiritele sunt agitate, pentru bunul mers al învățământului.

În legătură cu acest fapt avem onoare a înainta și dezideratele următoare, însoțite de motivarea lor, expresiunea hotărârii aceleiași ședințe plenare.

În urma liniștirii spiritelor în ultimii ani pe chestiunea antisemită, în loc ca aceste mișcări să servească drept cuminenție studenților evrei, s-a constatat tocmai contrariul, mai ales în ultimii 2 ani, permițându-și nu numai să sfrunteze pe studenții creștini, dar să militeze în mod periculos la existența statului român, prin înregimentarea lor unanimă sub flamura comunistă.

Atât anul trecut, cu ocazia împărțirii manifestelor comuniste, au fost arestați de poliție câțiva studenți evrei dintre care unii erau de la facultatea de medicină. De asemenea, anul acesta au fost arestați 12 studenți evrei pentru propagandă comunistă, care au fost predați parchetului și închiși la închisoarea civilă din Cluj. Dintre aceștia 3 au fost de la medicină: Czitron, Fruchter și Gonda.

După aceasta, ca altă acțiune de propagandă comunistă, au fost arestați alți 2 studenți evrei de la Academia Comercială. Poliția din Cluj de altfel are bănuieli bazate că la mensa evreiască e centrul nucleului comunist studentesc și care lansează și ziarul „Studentul revoluționar”, care în timpul orelor de curs e băgat în buzunarele paltoanelor și pardesiurilor studenților. E simptomatic de altfel cazul petrecut la Institutul Pasteur în timpul orei de igienă de sâmbătă 29/IV a.c., când s-au trezit

colegii la ieșirea de la curs cu nr. 4 din acest ziar în buzunarele pardesiurilor; iar vreo 3 studenți evreice au intrat la acea oră după intrarea profesorului la curs, încât evident bănuiala e bazată asupra celor care împrăștie și redactează acest organ al biroului celei comuniste de la Universitatea din Cluj, după cum se intitulează.

Având în vedere aceste motive probatorii pentru pericolul reprezentat de elementul evreiesc în universitate și numărul lor crescând catastrofal din an în an la medicină, venirea lor din străinătate în anii mai înaintați într-o proporție [oarte] mare, făcând ca numărul lor din anul I uneori să fie dublu în anii din urmă, de asemenea marele număr al practicanților evrei la Clinica stomatologică și dermato-venerică, vă rugăm a ne lua în considerare următoarea dorință:

Introducerea lui „*numerus clausus*” la examenul de admitere în anul I de medicină, aceasta nu într-un spirit de persecuție, ci de dreptate pentru elementul românesc în țara lui, de asemenea și la cursurile de specializare în dentistică. O cât mai riguroasă stavilă față de elementele străine care vin din străinătate și intervenția ca nostrificarea diplomelor de doctor în medicină să fie cât mai severă și nu o simplă afacere financiară, cum e în ziua de azi, aceasta în interesul și pentru prestigiul facultății noastre.

Realizarea acestor deziderate fiind singura formulă în actuala stare pentru preîntâmpinarea oricăror mișcări studentești pentru anul școlar viitor.

În urma argumentelor aduse în acest memoriu și cu rugămintea de a aproba dezideratele noastre vă exprimăm profundul nostru devotament.

Președinte
[Liviu Modran]

p. Secretar general
[Nic. Albu]

D-sale, d-lui decan al Facultății de Medicină și Farmacie din Cluj[1]

[Anexă]

Proces Verbal

Subsemnații, membri ai Comisiunii de disciplină a facultății de medicină din Cluj, întruniți astăzi, 8 mai 1933, în localul decanatului, pentru a ancheta cazul deferit nouă de Consiliul profesoral, cu privire la memoriul adresat de Societatea Studenților în Medicină și înregistrat la no. 1218, după ce am studiat acel memoriu și am ascultat și declarațiile făcute de președintele Societății Studenților în Medicină, dl. Modran, am ajuns la următoarele concluziuni:

1) Societatea Studenților în Medicină a depășit atribuțiunile ei statutare, luând în discuție chestiuni care nu sunt de competența ei. Pe de altă parte, hotărârile ce a luat cu acest prilej reprezintă o gravă ilegalitate.

2) Comisiunea constată că felul redactării memoriului de mai sus e de natură a jigni autoritatea universitară căruia este adresat.

3) Președintele Societății, dl. Modran, declară că a redactat personal acel memoriu, nefăcând altceva decât să se supună voinței celor peste 200 de membri ai Societății, care au luat parte la ședința de la 29 aprilie. D-nea sa caută să explice și să justifice cele cuprinse în memoriu, afirmând însă că nu a vroit a jigni Consiliul profesoral.

4) Comisiunea e de părere că deși vina Societății și mai ales a președintelui ei e gravă, Consiliul să nu aplice o penalitate în raport cu această vină, pentru următoarele motive:

a) În plină liniște a studențimii a existat o provocațiune, care dacă nu justifică, explică însă o stare de spirit anumită și reprezintă deci o circumstanță atenuantă.

b) Este în interesul universității și în general a bunei reputațiuni a țării noastre ca asemenea incidente să fie repede potolite și jugulate în fașă, ceea ce s-ar obține mai ușor prin dojană părintească și persuasiunea luminată a profesorilor, decât printr-o rigoare excesivă a penalităților, cu atât mai mult cu cât a existat și există și o operă de instigare, care aceea ar trebui mai întâi reprimată.

Președinte: D. Negru

Membri: [indescifrabil]

Cluj, 9 mai 1933

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 59, dos. 2425/1932-1933*)

[1] Consiliul profesoral din 5 mai 1933 a luat în discuție Memoriul de mai sus și „a reprobabil atitudinea și hotărârea luată de Societatea Studenților în Medicină și a hotărât trimiterea înaintea Comisiei Disciplinare pe semnatarul Memoriului și pe toți ce se vor dovedi că au luat parte la această acțiune” (*Ibidem*).

281

Comunicat

Senatul universitar, în ședința sa extraordinară din 3 mai 1933[1], deliberând asupra incidentelor ivite între studenții universitari creștini și evrei, în urma manifestelor răspândite de către studenții farmaciști evrei, a adus următoarea hotărâre:

1) Excluce pentru totdeauna de la universitățile din țară pe d-l Lazar Rudolf, președintele Societății Studenților Farmaciști Evrei din Cluj;

2) Dizolvă Societatea Studenților Farmaciști Evrei din Cluj, precum și Societatea Studenților Evrei în Drept din Cluj, care a funcționat în mod clandestin, fără autorizarea Senatului universitar;

3) A deschis ancheta disciplinară în contra conducătorilor acestor Societăți. Care nu se vor prezenta la invitație, vor fi judecați în lipsă.

Cluj, 3 mai 1933

Rector

Fl. Ștefănescu-Goangă

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2210/1932-1933*)

[1] Procesul verbal al ședinței în *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2394/1932-1933*.

Domnule Rector,

Subsemnații, studenți evrei în farmacie, cu onoare vă rugăm să binevoiți a lua la cunoștință pe această cale că noi nu am știut nimic de lansarea apelului către farm. evrei din Transilvania.

După cum reiese din declarația stud. făptaș și din declarația noastră anterioară, și că ne desolidarizăm complet de cele conținute în acest apel, cât și de acțiunea întreprinsă de acest coleg fără știrea și încuviințarea noastră.

Primiți vă rugăm, domnule rector, asigurarea deosebitei noastre stime.

Cluj, 4 mai 1933

Studentii evrei în farm. [urmează 33 semnături, din care putem descifra:]
Glück, Siegler M., Balázs Andrei, Landau Bertha, David Zoltán, Löwi Elemér, Stern Ludovic, Fuchs Magda, Szilágyi, Hirsch Iosefina, Szilágy Magda, Róth Iuliu, Hajdú Emeric, Fuchs Ștefan, Kelemen Klara, Reiner Alex., Reisner Margareta, Farkas Viorica, Grosz Andrei, Forkos <Farkas> Eugen, Fekete Emeric, Grósz Emeric, Hönig E., Vida Nicolae [ș.a.]

[Anexa 1]

Declarație

Subsemnatul, văzând perturbarea adusă între relațiile dintre studenții creștini și evrei datorită unui apel adresat de mine farmaciștilor evrei din Transilvania, în care n-am avut intenția de a jigni pe cineva și neputând exprima onoratului Consiliu de disciplină universitar faptele așa cum au fost, declar pe această cale că Apelul adresat este conceput și tipărit de mine fără aprobarea colegilor mei, care n-au aflat despre el decât după izbucnirea conflictului.

Fac aceasta pentru ca ei să nu sufere de pe urma faptei mele, atrăgând încă o dată atenția că singurul vinovat de conceperea lui sunt eu.

Cu toată stima
Lazar Rudolf

[Anexa 2]

Declarație

Cu mult regret și părere de rău am aflat după întoarcerea noastră din vacanța Paștelui că studenții creștini se agită pe chestia publicării unui Apel adresat farmaciștilor evrei din Transilvania și pe care ni-l atribuie nouă tuturor studenților evrei în farmacie.

Declarăm pe această cale că n-am știut nimic despre conceperea și publicarea acestui apel.

Studenti evrei în farmacie

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2210/1932-1933*)

283

Avocatul

Dr. Eugen Kertész

Cluj, Piața Cuza Vodă 5

Telefon: 11-55

Cluj, 1933.5.5[1]

D.S. d-lui Rector al Universității Reg[ele] Ferdinand, Cluj

Mult stimat domnule Rector Magnificus !

Pentru a vă economisi timpul, mă servesc de această cale spre a vă lumina chestiunea studenților evrei, mâhniți și enervați într-o măsură că îți doară inima. Îmi iau îndrăzneala de a mă califica drept îndrituit, deoarece – fără vreo megalomanie sau din lipsa excesivă de modestitate – de două decenii sunt cunoscut îndeobște ca atare, care își poartă pe inimă soarta generației noi și lucrează întotdeauna unde e lipsa cea mai ardentă. Sunt cunoscut ca un intelectual puritan, care nu am câștigat pe lângă un prestigiu destul de considerabil nici o avere, deși nu duc o viață modernă, ba chiar numai ziare indigene și străine, cărți, reviste mă preocupă afară de profesiunea mea. Am făcut parte din Consiliul Baroului și sub regimul vechi, fac parte din Comisiunea de examinare a avocaților, sunt președinte al organizației a Partidului Evreiesc Român din Cluj. Numai pe acest titlu de drept vă deranjez cu câteva rânduri, rugându-vă să binevoiți a le citi și a vă forma opiniunea definitivă numai după citirea lor.

Sunt informat de calitățile dvs. și de felul cum ați primit nenorociiții noștri tineri, exact ca un tată bun și provident. Sunt convins că dacă odată „Zeilor le e sete”[2], numai cu o tactică potrivită se poate proceda. Așa a căzut de victimă nenorocitul de Lazar [Rudolf], care n-a avut decât 2 luni să-și termine studiile și acum, fără vreun ban – în sensul adevărat al cuvântului – are să-și ia lumea în grumaz, cum spune ungurul. Ceva grozav, dacă cineva cade în calea unei serii de ghinioane. Că a fost ușurel la minte, că a comis o măgărie crasă căreia i se poate atribui și dezlănțuirea acestui vifor, afară de litigiu.

Dar ce a comis în fond? Cazul mielului cu lupul, dacă nu vă supărați, căci un savant niciodată nu poate fi preocupat, pasionat. Durere, că cei din Germania încep „bosch”-ismul din nou. Cred că după trecerea pasiunii și a actualității se va putea îndulci cumva. Căci orice senzație durează numai o zi.

Că vă scriu – în loc să cer din nou audiență, căci odată de 4-5 zile degeaba am încercat – este motivat numai de interesul celor 14 copii, care săraci ca niște miei

înebuniți de groază și-au pierdut orice cumpăt. Nu dorm, nu mănâncă și sunt gata la orice nenorocire.

Săracii de ei, tineri, frumoși, sârguincioși și cu o rană săpată în fundul conștiinței lor de om și de cetățean. Credeți-mă d-le rector, noi așa-numiți bătrâni, noi suntem de vină că ei sunt lăsați pradă vremurilor. Că după 4 ani în liniște relativă din nou au început înjosirile *intra muros* al Almei Mater și afară. Noi, creștini adevărați, creștini falși și evrei, toți, toți suntem de vină. Cu mare înduioșare am auzit cuvintele dvs. către băieții noștri. Da, un intelectual de frunte a înțeles că asuprirea minoritară și mai cu seamă de evreu și tragedia intermondială a tineretului unde poate să aducă. Prima dată am auzit din gura unui savant român că de ce se găesc între tinerii noștri și comuniști. Dacă nu vă răpesc timpul, o să ne oprim nițel aici.

Ce înseamnă a fi comunist? Nici atâta ce a însemnat până la 1914 să fii socialist. Căci azi dacă cineva nu e naționalist ardent, excesiv, imediat este calificat de bolșevic. Or, în vreme de pace a mai existat și o altă nuanță: burghezul radical fără să părăsești orizontul burghez, capitalist. Azi oricine se gândește este comunist și dacă începe ceva este infractor. Credeți-mă că în cazurile cunoscute abia a fost prins vreun comunist adevărat, care lucrează sub pământ, la comandă străină, cu bani de acolo. Cine poate dovedi, ba chiar a produce cel puțin un început de dovadă, că aceștia nu sunt simpli „freulăufer”, care cred că au ceva cu organizația mondială. Ba cred că în majoritatea cazurilor agenții provocatori ai Siguranței produc astfel de „celule”, cum am văzut și în Cărăbuș, unde toți participanții s-au demascat că sunt de la Siguranță. Repet: acești băieți nu fac politică și care face, nici el nu este comunist, ci numai un visător. Afirm conștient de urmări că între evrei cota este mai mică decât în celelalte națiuni. Că numai aceștia sunt arestați, alt motiv. Dar chiar acum, de câteva zile, am citit în „Ellenzék” că episcopul reformat Makkay[3] – un intelectual de rangul I, tânăr, modern – încearcă a convinge tineretul maghiar că nu numai chestiuni sociale sunt a se cerceta, ci și trecutul și națiunea au un vreun rol. Vedeti, vă rog, nu numai la noi evreii, și chiar în public se vorbește.

Dealtcum, să-mi dați voie să vă citez o anecdotă istorică:

Aveam în Budapesta un prof. univ. – mare comercialist –, baronul Lang, fost ministru, consilier secret efectiv regal etc[4]. Odată se întâlnește în bătrânețe la Paris cu un domn, care după câteva clipe se destăinuiește că și el a făcut parte din comitetul executiv de 15 al Comunei din 1871, unde Lang Ludovic a reprezentat Ungaria revoluționară. Firește că un tablou original îi face reproșuri, francezul socialist – căci comunismul de azi încă nu exista –, cum se poate că a primit titlul de baron etc? Îi răspunde baronul Lang: „Fiecare tânăr cinstit și cuminte este socialist și fiecare bătrân cu minte și cinstit este burghez”.

Lăsați băieții, căci vor trece valurile roșii și cei câțiva – o minoritate de maximum 3-5% – vor deveni de burghezi.

Noi, mai cu seamă eu, am făcut și fac tot posibilul să îi conving să nu facă parlamentarism cu societăți, cu președinți etc. În urma unei lupte de peste 2 ani, în fine, în sept. 932, mi-a reușit de a detroniza Căminul Studentesc Evreu și a întrona în întregime regimul bătrânilor, adică a Asociației pt. Ajutorarea Studenților Evrei, cu personalitate juridică. Nici un băiat nu are nici un rol! Vedeti, vă rog, că suntem de acord în această privință.

Nu mă laud, dar în privința persoanei mele veți binevoi a vă interesa la dl. secr. gen. al dvs., dl. dr. Jurcan, care mă cunoaște încă de la primărie, unde de la început am participat în delegația perm. a municipiului și am devenit de un temut adversar al afacerilor, al pașalismului și un amic fidel al funcționarilor. Am jucat un rol politic în trecut, devenind consilier ministerial în 1918, în fruntea unui resort al Guvernului Maghiar pt. Ardeal, de atunci însă nu vreau să fac politică regnicolară, ci numai în politică locală lucrez. Nu am primit să fiu ales deputat, deși mi s-a oferit – un fapt îndeobște cunoscut –, căci nu vreau să fac politică pe lângă împrejurările atât de pasionate și preocupate. Am fost și am rămas democrat, departe de orice extremități și îmi puteți crede, dacă vă rog, să procedați cu acești băieți cu clemență.

Ce au făcut de fapt? S-au jucat de-a societatea. Copii buni, frumoși și măhniți. Cunosc între ei pe unii care până acum toate examenele exact la timp au trecut și cu un succes foarte bun și acum părinții ei să fie pedepsiți?

Sub regimul maghiar am apărut pe românii încarcerati, cu o convingere recunoscută în public de d-nii dr. [Al.] Vaida [Voievod], [Iuliu] Maniu, [Șt.] Pop-Cicio, adică conducătorii de atunci ai românilor. Nu am cerut nici o răsplată și nu cer decât să-mi fie permis a spune adevărul: s-a comis o mare nedreptate, pe motivul că zeilor le e sete, celor cu drapelul negru, cu cruce cârligată, denaturându-se textul în traducere.

Domnule Rector Magnificus,

Vă rog cu insistență să nu vă supărați pentru rândurile de mai sus și, dacă aveți nevoie de mine, dați-mi un telefon. Vă stau la dispoziție în interes public. Singura rugămintă ce am: să fiți cu clemență și să mă avizați, dacă e posibil. Căci până ce se așează hotărârea, chinurile cele mai grozave le îndură ei.

Cu devotament,
E. Kertész

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2210/1932-1933*)

[1] În această zi a apărut și articolul lui C.C. Șerbu, *Cerem „numarul clausus”*, în „Dacia nouă”, Cluj, II, 1933, nr. 93 (5 mai), p.4.

[2] Referință la romanul lui Anatole France, *Les Dieux ont soif*, apărut în 1912, ce descrie doi ani de Teroare – 1790 și 1791 - ai revoluției franceze.

[3] Sándor Makkai (1890-1951), profesor universitar, scriitor și episcop reformat din 1926. În această ultimă calitate, devine senator în Parlamentul României. În 1936 se stabilește în Ungaria, funcționând ca profesor la Universitatea din Debretin, după care se va muta la Budapesta. În perioada petrecută în România s-a remarcat printr-o activitate deosebită în câmpul literaturii, iar o parte a prelegerilor și discursurilor sale au fost publicate sub titlul *Magunk reviziója* [Autorevizuirea noastră] (1931), pentru ca studiile lui să fie adunate în: *Erdélyi szemmel* [Cu ochi de ardelean] (1932) și *Harc a szobor ellen* [Lupta împotriva statuii] (1933), reunite apoi în volumul *Egyedül. Tanulmányok* (Kolozsvár, Erdélyi Szépmíves Céh [1931]). Două din textele sale, în traducere românească, în vol. *Maghiarii din România și etica minoritară (1920-1940)*, ed. Lucian Nastasă și Levente Salat, Cluj, CRDE, 2003.

[4] Este vorba de Lajos Láng (1849-1918), doctor în drept, profesor de economie, de statistică, finanțe și drept financiar la Universitatea din Budapesta. Ca membru al Partidului Liberal a fost în mai multe rânduri deputat, începând cu 1881. Între 1889-1893 a fost secretar de stat la Finanțe, iar în 1902-1903 ministru al Comerțului. În 1883 a fost ales membru corespondent al Academiei Ungare de Științe, iar din 1892 titular. Rangul de baron l-a primit în 1911.

[Înregistrat: 8 mai 1933]

Domnule Rector,
Onorat Senat Universitar,

Subsemnații, Törökfalvy Ștefan, Schwartz Wilhelm, Fekete Gheorghe, Tevjovits Andrei, Spitzer Pavel, Fendrich Ernest și Weisz Arthur, studenți în drept, în contra cărora onoratul Senat universitar a deschis ancheta disciplinară, avem onoare a vă înainta cu deosebit respect următorul

Memoriu

Cu privire la începuturile cercului declarăm că încă din anul 1929 s-au ținut la noi conferințe autorizate de domnul decan al facultății de drept și referindu-ne la cele declarate în fața domnului rector accentuăm că noi am fost aleși conducători ai cercului numai în luna februarie 1933 și îndată am făcut pașii necesari pentru obținerea autorizațiunii de la onoratul Senat universitar, înaintând un memoriu în acest scop domnului rector.

După alegerea noastră am ținut două consfătuiri asupra activității ce am desfășurat-o după obținerea autorizațiunii, am proiectat a ține conferințe juridice, obținând chiar promisiunea domnului prof. univ. dr. Valer Moldovan de a ne ține o conferință după vacanța de Paști și ne-am ocupat cu diferite chestiuni administrative, ca îngrijirea caietelor de cursuri, înscrieri la facultate, încunoștiințarea colegilor din provincie despre termenele de examen, termenul de plata taxelor și alte asemenea.

Cercul nostru a avut caracter pur profesional, având la bază asistența amicală și caritativă.

Noi nu am avut scopul de a ne separa de ceilalți colegi ai noștri și de a forma o societate cu acest scop, ei fiind excluși din sânul „Societății Studenților în Drept” din care fac parte de drept toți studenții în drept, eram nevoiți de a cere autorizarea unui cerc al studenților evrei în drept, în scopul rezolvării problemelor noastre studentești, profesionale și administrative.

Noi am fost și suntem pentru colaborarea cu colegii noștri creștini și nutrim nădejdea unei bune și armonice conviețuiri între toți studenții universității.

Fiind îngrijorați, chiar sperați de viitor, am vrut să ne îndreptăm către oameni în măsura de a ameliora situațiunea noastră mizerabilă. Asta ar fi fost menirea scrisorii, care este o deviație regretabilă, nenorocită și scuzabilă omește.

În urma aluziunilor făcute de unele ziare, credem necesar a accentua în fața onoratului Consiliu universitar că noi ne-am ocupat exclusiv cu chestiuni profesionale, cu excluderea oricărei politici și chestiuni de concepții. Nu ne-am ocupat nici chiar cu chestiuni privitoare la sionism, fiindcă nici de altfel nu credem în succesul unei colonizațiuni asiatice. Urmăm tradițiile părinților noștri, care și-au îndeplinit întotdeauna atât moralmente, cât și materialicește datoriile lor față de Țară și Suveran. Învinuirea ridicată de unele ziare, că cercul nostru ar fi avut

caracter extremist, este dezmințită prin chiar activitatea și scopul susmenționat al cercului dizolvat, care a exclus cu desăvârșire posibilitatea desfășurării oricărei activități politice. Căci din faptul că cineva nu e sionist, el voiește a trăi și pe mai departe pe pământul unde au trăit strămoșii săi, a concluda la o concepție extremistă este o prezumție cu totul arbitrară și deplasată.

Dacă s-au găsit și între studenții evrei extremiști orbiți, noi i-am dezavuat și-i dezavuăm, neavând nimic comun cu ei.

Încât privește participarea unora dintre noi în conducere, remarcăm cu tot respectul că Schwartz Wilhelm încă în luna martie a.c. și-a înaintat demisia și declarația respectivă se găsește la dosar, iar Fendrich Ernest și Weisz Arthur au fost numai aleși ca membri ai Comisiei de disciplină, fără ca aceasta să funcționeze efectiv și neavând nici chiar calitatea de a lua parte în conducere, iar Tevjovits A. a fost denumit ulterior.

Domnule Rector,
Onorat Senat Universitar,

Vă rugăm respectuos să binevoiți a lua în considerare cele expuse mai sus în hotărârea domniilor voastre.

Primiți vă rugăm, domnule rector și onorat Senat universitar, asigurarea deosebitelor noastre respecte și considerațiuni ce vă păstrăm.

Cu profundă stimă: Törökfalvi Ștefan, Schwartz Wilhelm, Fendrich Ernest, Fekete Gheorghe, Weisz Arthur, Tevjovits Andrei, Spitzer Paul[1]

Domniei sale, domnului rector al Universității „Regele Ferdinand I”, Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”:Rectorat, cutia 58, dos. 2368/1932-1933*)

[1] În cadrul ședinței Senatului universitar din aceeași zi (8 mai 1933), au fost pedepsiți cu pierderea unei sesiuni de examen Törökfalvi Ștefan și Fekete Gheorghe, iar cu muștrare și avertisment: Schwartz Wilhelm, Tevjovits Andrei, Spitzer Paul, Fendrich Ernest și Weisz Arthur.

Facultatea de Medicină
Institutul de Anatomie
Descriptivă și Topografică
No. 53/933

Domnule Decan,

Azi, luni 8 mai, ora 8 dimineata, s-a prezentat o delegație de studenți evrei ai anului II, care mi-au reclamat că studenții creștini ai acestui an i-au împiedicat de a intra la curs.

Față de acest act de insubordonare, am trimis pe d-l dr. Rusu Gabriel, asistentul institutului să arate studenților creștini că, potrivit hotărârii Consiliului profesoral, studenții evrei au dreptul de a participa la cursuri. Imediat însă după plecarea domnului asistent și până la intrarea mea la curs, studenții evrei au fost alungați.

În asemenea condițiuni, socotind o imposibilitate morală ținerea cursului, l-am suspendat pentru ziua de azi, rugându-vă a lua măsurile dictate de urgența împrejurărilor.

Primiți vă rog, domnule decan, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Cluj, la 8 mai 1933

Director
Prof. [Victor] Papilian

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 15, dos. 77, doc. 1321*)

286

Înștiințare

Senatul universitar, în ședința sa din 8 mai 1933, luând în cercetare dezordinea studențești ivite la facultatea de medicină, a luat următoarea hotărâre pe care o aduce la cunoștința studenților, pentru strictă conformare:

Senatul dezaproabă hotărârea ilegală a studenților creștini în medicină și farmacie de a opri pe colegii lor evrei de la cursuri, trecând peste autoritatea universitară, singura care are dreptul să decidă în astfel de chestiuni.

Invită pe studenți să intre în legalitate și le interzice a împiedica pe colegi să intre la cursuri. Cei ce vor fi dovediți că nu respectă această hotărâre a Senatului universitar vor fi aspru sancționați.

Cluj, 9 mai 1933

Rectoratul

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2393/1932-1933*)

287

România
Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor
Rectoratul Universității „Regele Ferdinand I” Cluj

Adresa poștală:
Str. M. Kogălniceanu no. 1

Telefon: 3/75

ad. 2210-1932/33

11 mai 1933

Domnule Decan,

Senatul universitar, deliberând asupra cazului cu manifestul răspândit de studenții universitari evrei înscriși la facultatea de medicină și farmacie, secția farmacie, în ședința sa din 8 mai 1933 a luat următoarea hotărâre[1]:

1. Pedepsește cu *pierderea a două sesiuni de examen* (iunie, octombrie 1933), pe d-șoara Hirsch Iosefina, pentru că în calitate de secretara Asociației Studenților Farmaciști evrei a funcționat într-o asociație care nu era autorizată de Senatul universitar și nu s-a opus ca președintele acestei societăți să trimită un manifest adresat farmaciștilor evrei, din Ardeal[2].

2. Pedepsește cu *pierderea unei sesiuni de examen* (iunie 1933) pe Siegler, controlor, Löw Paul, apărător, Farkas Ernest, vicepreședinte, Grosz Ferdinand, casier, Landau Berta, bibliotecară, pentru motivul că fac parte din Comitetul unei asociații neautorizate de Senatul universitar.

Cu aceeași pedeapsă pe d-șoara Szilágyi Ana, pentru că a primit mai multe manifeste *pentru a le răspândi*.

D-l decan este rugat să aducă această hotărâre a Senatului la cunoștința celor vizati și a aplica sancțiunile susmenționate.

Rector
Fl. Ștefănescu-Goangă

Secretar General
C. Jurcan

D-lui decan al fac. de medicină Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat*, cutia 58, dos. 2210/1932-1933; *Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj*, fond 650, pachet 15, dos. 77, doc. 1349)

[1] Stenograma acestei ședințe în *Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat*, cutia 59, dos. 2508/1932-1933.

[2] Vezi în acest volum și documentul nr. 279.

288

[11 mai 1933]

Domnule Rector,

Conformându-ne avizului rectoratului apărut în ziua de 9 mai a.c., prin care on. rectorat ne invita să participăm la cursurile universității, am satisfăcut acest aviz și în ziua de 11 mai a.c., ora 8 dimineata, ne-am prezentat la cursul de drept civil ținut de dl. prof. Camil Negrea.

Imediat ce ne-am instalat în băncile sălii de curs, un coleg român al cărui nume nu-l cunoaștem, în numele colegilor români, ne-a somat să părăsim sala, deoarece în caz contrar vor părăsi ei sala de curs. Noi neavând intenția de a provoca spiritele colegilor noștri români, am părăsit imediat sala.

Vă rugăm respectuos d-le rector să binevoiați a lua la cunoștință această stare de fapt și să ne asigurați liberul acces la cursuri.

Vă rog primiți d-le rector asigurarea deosebitelor noastre considerațiuni.

Törökfalvi Ștefan, Grosz Sándor, Fodor L. Alexandru, Resch Victor, Orenstein Alexandru, Pisena Vasile, Fekete Gheorghe, Simon Meinhart

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”.Rectorat, cutia 58, dos. 2368/1932-1933*)

289

Domnule Rector,

Subsemnații studenți și studente, conformându-ne avizului on. rectorat din 9 mai 1933, azi ne-am prezentat la cursurile d-lui prof. Gh. Leon[1]. Abia ne-am așezat în bănci când colegii noștri români au început să strige în cor: „Afară cu jidanii din sală!”

Deoarece am fost la cursuri în număr redus și nevoind a ne expune unor maltratări, totodată nevoind a provoca spiritele colegilor noștri români, am părăsit sala de curs.

Vă rugăm binevoiați a lua la cunoștință cele întâmplate și deoarece cazul nostru nu este izolat, întâmplându-se acest caz și cu colegii noștri din anul III, vă rugăm binevoiați a lua măsurile necesare ca să putem frecventa cursurile.

În speranța rezolvării favorabile a cererii noastre, asigurându-vă de profundul nostru respect, semnăm cu deosebită stimă:

Laufer E., Ligeti Ecaterina, Fux Margareta, Goldfried Irina

Cluj, la 11 mai 1933

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”.Rectorat, cutia 58, dos. 2368/1932-1933*)

[1] George N. Leon (1888-1949) era titularul catedrei de Finanțe și statistică, iar nu demult fusese și secretar general al Ministerului de Industrie și Comerț. Ulterior, în guvernul condus de Ion Gîgurtu (în vara lui 1940) a fost titularul ministerelor de Finanțe, Comerț Exterior, Economie și Agricultură, motiv pentru care va fi arestat și înțemnițat de către comuniști.

290

România
Universitatea din Cluj
Institutul de Anatomie Patologică
No. 71/1933.V.12

Domnule Decan,

Vă înaintez copia raportului d-lui dr. Rubin Popa, șef de lucrări la Institutul de anatomie patologică[1], în care se relatează faptele petrecute ieri, joi 11 mai. În aceeași zi, la orele 6, urma să aibă loc cursul de Parazitologie cu anul I farmacie. În urma incidentelor din străzile alăturate institutelor noastre, unde gărzi de studenți fac o adevărată goană contra unora dintre colegii lor, împiedicându-i să vină la cursuri și continuând cu atacurile brutale chiar și în sălile de cursuri (cum s-a întâmplat la Inst. de anatomie și igienă), am hotărât să nu fac cursul de ieri. În aceste împrejurări, cu spiritele tulburate, nu se pot face lecțiuni care cer și o dispoziție sufletească, profesorii nefiind numai aparate de vorbire.

Dacă această stare de lucruri dăinuiește, nu voi putea să țin cursurile indicate în program, rugându-vă să-mi comunicați dispozițiunile luate de on. Senatul universitar. Un raport în același sens a fost înaintat și rectoratului.

Directorul Inst.
Prof. Titu Vasiliu

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 15, dos. 77, doc. 1367*)

[1] Vezi documentul următor.

291

Domnule Rector,

În conformitate cu dorința dv., am onoare a vă relata asupra incidentului petrecut ieri pe strada Pasteur între studenții creștini și evrei următoarele:

Ieri, la orele 4.50 p.m., mergeam spre Institutul „Pasteur”, având a mă prezenta d-lui prof. I. Moldovan[1]. Mi s-a părut neobișnuit faptul că în fața clinicii psihiatri-

ce și pe ambele părți ale străzii Pasteur staționau cam 20-30 studenți de la fac. de medicină, judecând după insignele de pe chipiurile unora.

Părăsind Institutul „Pasteur”, în spatele meu scoborau scările studenții evrei din anul IV medicină, iar în urma lor studenții creștini din același an. Ajunși în stradă, studenții evrei s-au îngrămădit în jurul meu, spunând că le e frică că vor fi bătuti. Într-adevăr, înainte de a ajunge la clinica psihiatrică, studenții creștini au năvălit din spate asupra lor, luându-i la bătaie. În busculadă, am fost lovit și personal, cu pumnii, din spate. Evreii au luat-o la fugă spre cele patru străzi ce se deschid în fața clinicii psihiatrice, românii după ei, în urmărire. În jurul meu au rămas 4-5 studenți, care nu luau parte la urmărire, necunoscuți mie, deci inferiori anului III medicină, de la care an în sus îi cunosc personal. Unul dintre aceștia s-a prezentat cu numele de Bumbei și ca fiind student în anul II medicină, indicând ca agresor asupra mea un student din anul I, al cărui nume afirmativ nu-l cunoaște. Acesta s-a prezentat însă în persoană la mine la Institut, cerându-și scuze, și însoțit fiind de studentul Gaței <Găftoiu Mihail> din anul III medicină.

De asemenea, vicepreședintele Societății, stud. med. dl. Gârbea, însoțit de un coleg, s-a prezentat la mine, exprimându-și regrete pentru accidentul întâmplat. Toți aceștia ar putea să vă dea informațiuni asupra incidentului de mai sus.

Vă rog domnule rector să binevoiți a lua măsurile ce veți crede de cuviință.

Cluj, la 12 mai 1933

Dr. Rubin Popa
Șef de lucrări la Inst. de
Anat. Patolog.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 61, dos. 3942/1932-1933; în copie vezi și Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 15, dos. 77, doc. 1367*)

[1] Iuliu Moldovan (1882-1966) era directorul Institutului de igienă și igienă socială, cel care a promovat cursurile de eugenie și biopolitică la Universitatea din Cluj, formând chiar o „școală” în această ultimă direcție.

Stoenescu Mircea

Subsemnatul, Stoenescu I. Mircea, student anul I de medicină, declar prin aceasta următoarele:

În ziua de 11 mai a.c., între orele 16.30-16.45, pe când urcam spre strada B.P. Hasdeu, am văzut în fața Institutului Pasteur o busculadă produsă de studenții creștini contra studenților evrei, care venind la cursuri, au călcat hotărârea centrului studentesc „Petru Maior”, care le-a interzis participarea lor la cursuri.

Amestecându-mă și eu în busculadă, am îmbrâncit din spate pe un d. asistent dr. Popa Rubin, șef de lucrări la Inst. de Anat. Patologică, pe care nu l-am cunoscut. Fiind informat de marea greșeală pe care am făcut-o, am plecat imediat la Inst. de

Anat. Patologică pentru a-mi cere scuze. Prezentându-mă d-sale i-am expus situația așa cum a fost și i-am exprimat profundul meu regret pentru cele întâmplate. D-sa văzând nevinovăția mea m-a iertat.

Regret încă o dată cele întâmplate și asigur pe d-l rector încă o dată că n-am cătuși de puțin intenția de a brusca pe studenții evrei care au participat la cursuri.

La întrebarea d-sale d-lui rector, de ce n-am respectat hotărârea Senatului universitar, am răspuns că am respectat hotărârea Centrului Studentesc „Petru Maior” de a nu primi pe studenții evrei la cursuri, hotărâre intervenită ulterior celei a onor. Senatului universitar. Am crezut că Senatul universitar a luat cunoștință de hotărârea Centrului Studentesc „Petru Maior”.

Mircea I. Stoenescu

13 mai 1933
Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2393/1932-1933*)

293

Cluj, 14 mai 1933

APEL

IUBIȚI STUDENȚI

Cu cea mai adâncă părere de rău a trebuit să constat că repetatele apeluri pe care vi le-am adresat prin reprezentanții voștri, de a păstra ordinea, în propriul vostru interes, n-au fost ascultate, cu toate motivele de ordin universitar și național pe care vi le-am comunicat.

N-ați vrut să țineți seama nici de decizia Senatului universitar, afișată în ziua de 9 mai, prin care sunteți invitați să intrați în legalitate și să nu mai împiedicați pe colegii voștri evrei să frecventeze cursurile și lucrările la care sunt obligați să participe.

În loc să intrați în legalitate, ați agravat, prin hotărârile și măsurile ce ați luat, ilegalitatea.

În loc să reintronați ordinea, ați mărit dezordinea, căci o parte din voi s-a dedat în ultimele zile la tulburări grave, care au degenerat în scene brutale, nedemne de un cetățean academic[1].

E momentul suprem să vă reculegeți. Sunteți în preajma examenelor și aveți nevoie de liniște. Dați dovadă că sunteți capabili de o ținută legală și civilizată, spre cinstea universității și țării noastre.

În numele meu și al Senatului universitar fac un ultim apel la cumințenia voastră și vă invit din nou să vă liniștiți, să frecventați cursurile în cea mai deplină

ordine, fără a împiedica pe nici unul din colegii voștri de altă credință religioasă de a lua parte la cursurile și lucrările universitare.

Dacă și acest ultim apel va fi nesocotit, Senatul universitar va lua imediat cele mai severe măsuri pentru a restabili ordinea și legalitatea, va închide universitatea și va exclude din ea pe cei vinovați și răzvrățiți.

Florian Ștefănescu-Goangă
Rectorul Universității

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2393/1932-1933*)

[1] Pentru aceste incidente vezi *O moțiune de protest a studențimii româno-creștine din Cluj*, în „Dacia nouă”, Cluj, II, 1933, nr.100 (14 mai), p.1, prin care se cere suspendarea ziarelor evreiești „Mai Világ” și „Új kelet”, dar și exmatricularea studenților evrei etc.

294

Institutul Farmaceutic al Fac[ultății] Med[icină] și Farmacie
15 mai 1933

Domnule Decan,

După cum v-am comunicat verbal la Inst. Farmaceutic, cu ocazia ieșirii de la cursul de chimie la anul I med. și farmacie, am onoare a vă comunica și în scris următoarele, spre a le transmite d-lui rector, pentru a se lua în discuție în Senatul universitar de azi.

1) Înainte de începerea cursului am făcut catalogul și am găsit că din 218 studenți înscriși au fost absenți toți *evreii*, iar dintre creștini 33 înși – în total 71 absenți – la medicină. De la anul I-iu farmacie s-au petrecut lucrurile la fel. Din 68 studenți înscriși au fost absenți toți *evreii* și dintre creștini 10 – în total 26 absenți.

2) După facerea catalogului, văzând că *evreii* sunt încă împiedicați să fie la cursuri, am citit apelul d-lui rector Fl. Ștefănescu-Goangă, nr. 2393 din 14 mai 1933, la care au început unele murmure.

Cerând ca în mod deschis să spună, declarând personal fiecare, dacă înțelege să se continue tulburările, au avut curajul să declare că țin cont numai de ce se hotărăște la Soc. Stud. în Medicină – și deci pentru continuarea împiedicării studenților evrei – următorii studenți: 1) Mogâldea Emil; 2) Tătaru Doru; 3) Stoenescu Mircea; 4) Vuță Grigore; 5) d-na Gavrileanu Maria; 6) Jula Victor – toți 6 sunt din anul I-iu medicină.

3) Pe când erati și dv., d-le decan, în biroul meu la Inst. Farmaceutic, întorcându-se soția mea din oraș, a trecut să-mi comunice că un grup de studenți grupați pe str. Babeș, când soția mea a trecut pe lângă ei, a strigat în mod demonstrativ: „*Măi, să-i tragem o bătaie prof. Pamfil, soră cu moartea!*”

Aceste fapte regretabile vi le comunic și în scris și vă rog să binevoiți a le transmite d-lui rector.

Primiți vă rog, d-le decan, asigurarea deosebitei stime colegiale ce vă păstrez.

Prof. dr. Gh. P. Pamfil

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 57, dos. 1359/1932-1933*)

295

Universitatea Regele „Ferdinand I” din Cluj

Rectoratul

No. 2393-1932/1933

Cluj, 15 mai 1933

Comunicat

Senatul universitar, întrunit în ședința extraordinară din ziua de 15 mai 1933 spre a delibera asupra gravelor abateri de la dispozițiunile Regulamentului de ordine și disciplina studenților universitari, comise de studenții de la fac. de medicină și farmacie, a adus următoarea hotărâre:

1. Suspendă imediat toate cursurile de la facultatea de medicină și farmacie, până la sfârșitul anului școlar în curs;

2. Suspendă sesiunea de examene din luna iunie 1933, la cea dintâi abatere ce s-ar săvârși de studenții acelei facultăți, atât înlăuntru, cât și afară de universitate;

3. Aplică pedeapsa eliminării pentru totdeauna din universitatea din Cluj a următorilor studenți: Găftoiu Mihail, anul III medicină; Stoenscu Mircea, anul I medicină, care s-au făcut vinovați de abateri grave contra disciplinei universitare;

4. Aplică pedeapsa pierderii a două sesiuni de examene (iunie și octombrie 1933) următorilor studenți care au fost prinși în flagrant delict de dezordine la Clinica Medicală în ziua de 15 mai 1933: 1) Ranta Vasile, stud. în med., III; 2) Klein P. Eduard, anul III [medicină]; 3) Târnoveanu M.B., I [medicină]; 4) Crișan Mircioiu, III [medicină]; 5) Ivancenco Alex., IV [medicină]; 6) Crețoiu Mihail, III [medicină]; 7) Danciu D-tru, III [medicină]; 8) Kalmanhelyi Nic., II [medicină]; 9) Stoica Virgil, IV [medicină]; 10) Ilea Teodor, V [medicină]; 11) Cioban Iuliu, III [medicină]; 12) Cora Robert, II [medicină]; 13) Tusciuc C-tin, III [medicină]; 14) Daneș C-tin, V [medicină]; 15) Greceanu Gr. (neînscriș pe a.c.); 16) Veseli Paul, stud. în med., III; 17) Dumitrescu Gh., IV [medicină]; 18) Lengyel Iuliu, III [medicină]; 19) Haiduc Victor, litere, prep.; 20) Jura R. Victor, med., I; 21) Cipău Tiberiu, IV [medicină]; 22) Stanciu Aurelian, an III, medicină; 23) Munteanu Iuliu, IV [medicină]; 24) Ciocrioianu Fulvius, II [medicină]; 25) Neagoș Petru, IV [medicină]; 26) Stoenscu Mircea, V [medicină]¹; 27) Sedan Emil, III [medicină]; 28) Mărăscu Ioan, III [medicină]; 29) Duca G. Ioan, III [medicină]; 30) Deac Valeriu, III [medicină]; 31) Mihăescu Gavril,

1 Numele acestuia este tăiat.

I [medicină]; 32) Doboș Cornel, III [medicină]; 33) Dimoftache Gh., III [medicină]; 34) Ioniță Pompiliu, I [medicină]; 35) Vidic Aurel, I [medicină]; 36) Tomuș Coriolan, VI [medicină]; 37) Apostolescu V., III [medicină]; 38) Popa Pavel, III; 39) Comănescu Aurel, V [medicină]; 40) Bondoc G. Asan, I [medicină]; Maer Victor, III farmacie.

5. Aplică pedeapsa pierderii a două sesiuni de examene (iunie și octombrie 1933) pentru hotărârea ce au luat ca membri ai comitetului Societății Studenților în Medicină de a opri pe studenții evrei de la cursuri, contra dispozițiunii luate de Senatul universitar, următorilor studenți: Modran Liviu, anul VI, președinte; Măcelariu Arman, anul II, membru în comitet; Stoicovici Silviu, an IV [membru în comitet]; Frățianu Eusebiu, an IV [membru în comitet]; Albu Nicolae, anul II [membru în comitet].

6. Aplică pedeapsa eliminării pentru totdeauna de la Universitatea din Cluj studenților notați mai jos, pentru că la 15 mai 1933 în ora de curs a d-lui profesor [Gh.P.] Pamfil, după ce li s-a citit apelul rectorului și al Senatului universitar, au declarat că ei nu înțeleg să se supună acestor hotărâri și nu respectă decât hotărârile Societății Studenților în Medicină: Mogâldea Emil, Tătaru Doru, Vuță Grigore, Julia Victor și domnișoara Găvrileanu Maria – toți anul I medicină.

7. În ce privește stabilirea celorlalți vinovați, Senatul va continua ancheta.

Cluj, 15 mai 1933

Rector

Florian Ștefănescu-Goangă

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat*, cutia 51, dos. 2393/1932-1933 [documentul este eronat așezat în această cutie])

296

Copie după raportul telegrafic nr. 10779/[15 mai] 933 al Inspectoratului Regional de Poliție Iași către Direcțiunea Generală a Poliției.

Urmare telegramelor noastre nr. 10565 din 13/V a.c., raportăm că astăzi 15 curent Senatul universitar a chemat pe studentul Virgil Gavrilăscu, președintele A.S.C.-ului de nuanță cuzistă, și întrebându-l dacă a redactat, a semnat și dacă-și ia răspunderea apelului în care cerea „numerus nullus” la universitate, acesta răspunzând afirmativ a fost eliminat pentru totdeauna din universitate. Stop.

Această pedeapsă disciplinară dată numitului de Senatul universitar a produs mare agitație în rândurile studenților creștini.

O delegație de studenți în frunte cu Teodor Mociulșchi, președintele L.A.N.C., a voit să se prezinte d-lui rector, pentru a-l ruga să revină asupra eliminării lui Gavrilăscu, însă nu l-au găsit.

Teodor Mociulșchi a fost de părere să se redacteze un memoriu în scopul menționat, cu cât mai numeroase semnături de studenți, însă alții au hotărât ca să se înceapă violențele contra studenților evrei, și pentru a nu fi stingheriți de autorități, acest plan să se pună în aplicare chiar de mâine dimineață 16 curent. Stop.

Pentru prevenirea oricăror dezordini și acte de violență, precum și pentru luarea de măsuri represive contra agresorilor, am dispus ca la universitate să fie prezent înainte de începerea cursurilor un d-n Comisar Regal, iar posturile formate din organele de poliție și jandarmi, însărcinate cu paza la instituțiile universitare, să fie mărite. Stop.

Am comunicat aceasta Rectoratului, Corpului IV Armată și d-lui prefect de județ. Stop.

Inspector regional
O. Măcelaru

Chestorul Poliției
Pavelescu

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1342, f.24*)

297

Societatea Stud. în Drept, Palatul Universității
No. 51/1933

Cluj, la 16 mai 1933

Domnule Rector,

Prin prezenta, cu onoare vă aducem la cunoștință că în ședința plenară extraordinară din 16 mai 1933, societatea stud. în drept, constatând că incidentele studențești din ultimul timp se datoresc exclusiv atitudinii provocatoare a studenților jidani pe care îi face răspunzători de aceste incidente, în unanimitate a luat următoarele hotărâri:

1. Studenții jidani vor fi împiedicați pe termen nelimitat de a participa la cursurile facultății noastre.

2. Cuvântul „Creștini” rămâne mai departe înscris în Statutele societății noastre, iar calitatea de creștini drept un indiciu pentru a fi membru în Societate.

Amănunte și precizări vom da cu prilejul audienței ce o vom avea la onor. rectorat.

În numele Societății Stud. în Drept

Răulea, președinte; I. Janota, secr. gen.; Paica; Ștefan Octavian; Pompiliu Peculea; N.V. Ilieșiu; Felician Docea; M. Pop; Emil Pope; I. Țuța

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 58, dos. 2516/1932-1933*)

România
Universitatea din Cluj
Institutul de Anatomie Patologică
No. 75/1933.V.16

Domnule Rector,

Pentru judecarea pe mai departe a incidentelor studentești[1], vă raportează cele petrecute:

Ieri, 15 mai, orele 5 după masă, au venit studenții anului IV, urmând să facă ultimul colocviu scris pentru care fuseseră anunțați. Înainte de a da tema, am întrebat pe studenții prezenți dacă ei împiedică sau nu pe unii dintre camarazi de a veni la cursuri. Răspunsul a fost în masă că nu consimt să-i admită. Le-am vorbit, sfătându-i încă o dată să nu se lase duși de unii colegi care au greșit și greșesc, și să dea curs bunelor sentimente din ei, punându-le în vedere care va fi atitudinea Senatului în caz contrar. Cheamați nominal, după catalog, să declare dacă consimt să nu împiedice pe nimeni de a lua parte la cursuri, primul, minoritar, timid, ocolind întrebarea, s-a declarat solidar cu restul studenților.

După această mică explicare, lăsând cuvântul dintâi românilor, aceștia au răspuns că nu consimt și sunt solidari și consecvenți hotărârilor luate în Societate; nici unul nu s-a ridicat să ia cuvântul pentru tema contrară și au părăsit sala, spunând că vor aștepta hotărârile Senatului.

Ce se deduce din aceste fapte este că clasa a fost solidară tot prin sugestia Societății Studenților în Medicină, care exercită o presiune mare asupra lor, dându-le – prin avantajele și prestigiul de care cred că se bucură Societatea – speranța că vor fi ocrotiți de conducătorii acestei Societăți, după dânsii singura autoritate în cuprinsul universității.

Am observat în același timp că rolul celor din „gardă” este mare, ei fiind aceia care au condus, prin intermediul comitetului Societății, la întreținerea mișcării, invocând în fiecare zi alt pretext pentru continuarea ei.

Dau lista studenților din anul IV care fac parte din gardă: Stoica, Buzdugan, Bujîța, Dumitrescu Gh., Cipoiu, d-șoara Rădășan, Preda Cornel, Munteanu I., Ionescu Gh.

Doi din ei au fost abia ieri prinși și fac parte din aceia pedepsiți, rămâne a se cerceta și restul dintre ei.

D-șoara Rădășan este vădit o agitatoare.

Directorul Inst.
Prof. Titu Vasiliu

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 59, dos. 2499/1932-1933; Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 15, dos. 77, doc. 1373*)

[1] Vezi și „Cuvântul”, IX, 1933, nr.2894 din 18 mai.

Declarație

Fiind chemat la Rectorat în 16 mai 1933, pentru a răspunde la acuzele ce mi s-au adus de către onor. Senat universitar, am onoare a declara următoarele:

La adunarea generală, convocată și condusă de mine, la cinematograful „Select” în 7 mai ora 12 nu s-a hotărât împiedicarea studenților evrei de a participa la cursuri. Dovadă este moțiunea care s-a votat și publicat și în care nu este trecută chestiunea de mai sus.

La 11 mai ora 12 am convocat în Piața Unirii o întrunire și nu o adunare generală în care să se poată hotărî și vota o moțiune. Singurul scop pentru care am convocat această adunare a fost acela de a protesta contra ziarului „Mai Világ”, care în 9 mai publicase comentariul asupra zilei de 10 mai, pe care domniile voastre îl cunoașteți.

Deoarece la ora 1 eu trebuia să plec la campionatele sportive interuniversitare de la Timișoara, n-am putut prezida adunarea și am lăsat de președinte al adunării pe dl. Răulea, președintele soc. stud. în drept. De tot ceea ce s-a vorbit și hotărât acolo răspunde d-lui, împreună cu d-nii președinți pe facultăți, care au vorbit acolo: d-nii Langa, Roșu, Valea și Gârbea.

Eu la deschiderea adunării am arătat scopul pentru care s-a convocat întrunirea și fiindcă conducătorii adunării susamintiți n-au respectat dispoziția convocării, centrul studentesc „Petru Maior” nu recunoaște nici o hotărâre ce s-a luat în susnumita întrunire și nu se poate nicidecum solidariza cu cei care înțeleg să înfiereze atitudinea și hotărârile luate de onor. Senat al Universității din Cluj.

Cluj, 16 mai 1933

Alexandru Buia[1]

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 59, dos. 2516/1932-1933*)

[1] Alexandru Buia (1911-1964) era student la Academia de Înalte Studii Agronomice, președinte al Asociației Studenților din Centrul Universitar Cluj. După finalizarea studiilor a rămas asistent la catedra de Botanică și Fitopatologie a lui Iuliu Prodan, cu care și-a pregătit și doctoratul, pentru ca din 1940 să devină profesor de botanică sistematică, anatomie și fiziologie vegetală. Și-a continuat activitatea profesională și în anii regimului comunist, fiind rectorul Institutului Agronomic din Craiova, unde a pus bazele grădinii botanice care astăzi îi poartă numele.

**Societatea
Studentilor în Medicină**

Fondată în 1919
Cluj, strada Babeş no.13
Persoană morală
No. 139/1933

Cluj, 17 mai 1933

Domnule Rector,
Onorat Senat Universitar,

Studentimea medicinistă întrunită în şedinţă plenară extraordinară în ziua de 16 mai a.c. la sediul societăţii, dorind să pună capăt unei situaţii în care s-a văzut antrenată de evenimente, prin prezentul memoriu vă supune spre o obiectivă şi justă apreciere desfăşurarea acestor evenimente care au dus la aplicarea de sancţiuni unui număr apreciabil cu studenţi.

1) Considerăm atitudinea studenţilor evrei care s-au dovedit agenţi ai comunismului şi răspânditori ai manifestelor de boicotare a elementului creştin ca singurul motiv al revoltei legitime, care a dat naştere la incidentele cunoscute.

Studentimea română în repetate rânduri, legitim şi legal, a cerut introducerea unui criteriu de selecţionare proporţională prin formularea unui „numerus clausus” dovedit ca o necesitate inexorabilă pentru compoziţia păturii conducătoare de mâine a societăţii româneşti. Acest deziderat a fost totdeauna considerat drept o utopie. Vă rugăm să reexaminaţi acest deziderat al nostru.

În faţa acestei situaţii a intervenit hotărârea ocultă, dar perseverent executată, a minorităţii evreieşti, care prin societăţi clandestine cerea pentru elementul autohton românesc „numerus nullus”.

2) Cerem respectuos ridicarea pedepsei aplicată comitetului Societăţii Studenţilor în Medicină, întrucât acest comitet a adus la îndeplinire hotărârile şi dezideratele plenului respectiv, întrucât acesta este exponentul societăţii, iar dezideratele fiind expresia voinţei aceluiaşi plen şi în şedinţa plenară sus amintită s-a aprobat integral şi unanim fondul şi forma memoriului înaintat on. Cons. Profesorat al fac. noastre. Ţinem deci să precizăm încă o dată că iniţiativa acestor hotărâri a plecat din sânul plenului şi nicidecum din partea comitetului.

3) Cerem respectuos – în lumina faptelor şi consideraţiunilor de mai sus – ridicarea pedepselor aplicate atât colegilor exmatriculaţi de la facultate, cât şi ale acelor arestaţi în ziua de 15 mai a.c. în curtea clinicilor. Cei dintâi întrucât n-au făcut decât să aducă la îndeplinire hotărârile tuturor studenţilor întruniţi în adunare generală la 7. V. a.c.; iar cei din urmă pentru că au fost arestaţi fără nici un motiv decât acela de-a se fi găsit în curtea şi sălile clinicii medicale, atunci când forţa publică în mod samavolnic şi provocator a efectuat arestarea lor.

4) Cerem pedepsirea tuturor studenţilor evrei dovediţi ca membri ai societăţilor secrete comuniste, întrucât comitetul n-a fost decât expresiunea plenului acelei societăţi, ales şi susţinut de el.

5) Vă rugăm să interveniţi ca studenţii arestaţi aflători actualmente în greva foamei să fie eliberaţi.

6) Deschiderea cursurilor facultății întrucât dorința noastră nu este a ne sustrage îndatoririlor noastre școlare și însăși hotărârea noastră din 29 aprilie a.c. a fost tot în vederea evitării tulburărilor studentești și pentru bunul mers al cursurilor.

7) În cazul când aceste deziderate, în special cele de la punctele 2 și 3 nu pot fi satisfăcute, cerem dintr-un elementar principiu de echitate ca pedeapsa colegilor noștri să se răsfrângă asupra noastră a tuturor, întrucât toți avem aceeași culpabilitate, dacă există.

În credința că dezideratele expuse în lumina adevărului vor primi o soluționare favorabilă care constituie pentru noi angajamentul de-a restabili liniștea, vă rugăm să primiți asigurarea devotamentului nostru.

Președinte
Liviu Modran

Secretar General
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității și onor Senat universitar, Cluj.

[Anexă]

Domnule Profesor

Studentimea Română Creștină din Cluj se găsește astăzi sancționată în urma unor incidente care au fost considerate dezordine atentatoare la liniștea și bunul mers al învățământului superior al universității noastre.

Pentru a pune în lumina adevărului faptele, așa cum s-au petrecut, și pentru a stabili responsabilitățile, spre a nu plana asupra unor colegi de-ai noștri învinuiri ce nu sunt juste, prezentul memoriu are menirea să lămurească acest adevăr.

Crescută în frământările cataclismului mondial, generația tânără în care studentimea de azi se încadrează, prin excelență se găsește în fața unui viitor ce nu-i surâde din cauza unui angrenaj în care fatal trebuie să se angajeze.

Posesori ai unor diplome, certificate ale muncii depuse pentru formarea unei cariere, ne găsim aruncați în societatea în care ne așteaptă șomajul sau în cel mai bun caz ni se dă posibilitatea de-a îngroșa rândurile clientelei politice pentru obținerea unei mizerabile bucăți de pâine, în urma abdicării de la tot ce constituie demnitate și personalitate omenească.

Una dintre principalele cauze care rezidă la baza acestei situațiuni este numărul disproportionat de mare al elementelor străine de aspirațiile acestui neam.

În repetate rânduri Studentimea Română Creștină a cerut o proporțională reprezentare a elementelor, după naționalități, în pătura conducătoare, prin formularea unui NUMERUS CLAUSUS în toate ramurile de activitate socială, începând cu introducerea lui în universitate.

Acest deziderat din diferite motive nu a putut să devină fapt real.

Studentimea Română Creștină, convinsă de necesitatea ordinii și a disciplinei pentru consolidarea Patriei pe care o iubește fanatic, se părea că a abdicat de la acest imperativ așa cum a fost el formulat încă din 1922, în speranța că pe cale pașnică va fi realizat.

În timp ce noi așteptam de la cei în competența cărora cădea rezolvarea acestei probleme care este pentru generația tânără o chestiune vitală, o minoritate din sânul nostru, și anume studenții evrei, au împins provocarea până la a cere pentru elementele creștine *numerus nullus* într-o ramură de activitate.

La această nemaîntâlnită provocare s-a produs o reacționare care nici de astă dată n-a depășit cea mai pașnică formă de-a protesta împotriva felului cum înțelege această minoritate să fie recunoscutoare de modul egalitar – dacă nu de multe ori favorizat – în care este tratată de către statul român.

Studenții evrei de la Universitatea din Cluj, constituiți în societăți clandestine, militează comunismul – fapt dovedit și sancționat de către forurile superioare –, colaborând la opera de subminare a unui stat burghez, care cu sacrificiul cetățenilor săi înțelege să întrețină universități, focare de cultură prin care studențimea să-și asigure un quantum de cunoștințe necesare formării unei cariere.

Societatea Studenților în Medicină, în semn de protest asupra atitudinii provocatoare a studenților evrei, a înaintat un memoriu prin care cerea sancționarea severă a tuturor evreilor ce fac parte din aceste societăți clandestine și a luat hotărârea de a invita pe studenții evrei ca timp de o săptămână să nu se prezinte la cursuri. Prezența lor la cursuri în acel timp constituia un permanent element de iritațiune a spiritelor.

În urma acestui fapt, revolta studenților creștini a găsit o legitimare a violenței și s-au produs incidentele pe care nu le-am dorit, dar care nu se puteau evita. Studenții creștini au fost sancționați pentru că au avut loialitatea – când s-a făcut apel la aceasta – să-și mărturisească internă lor părere față de studenții evrei. Eliminarea celor 6 studenți din anul I constituie victimele tăriei lor de caracter, ale curajului de-a fi afirmat ceea ce conștiința noastră ne-a dictat la toți.

În ziua de 15 mai, în curtea și pe sălile Clinicii medicale, forțele polițienești și armate s-au năpustit asupra studenților ce se găseau acolo, arestând 43 de studenți, care au fost imediat sancționați, fără deosebire, cu pierderea a două sesiuni de examene, ceea ce constituie pierderea unui an de studii, cunoscut fiind că la facultatea de medicină sunt numai două sesiuni de examene.

Membrii comitetului de conducere al Societății Studenților în Medicină au fost sancționați cu pierderea dreptului de-a se prezenta la două sesiuni de examene pentru vina de-a fi înaintat în numele membrilor societății acel memoriu de protestare împotriva provocărilor evreiești.

Comitetul fiind organul executiv al Societății Studenților în Medicină a avut obligațiunea să aducă la îndeplinire hotărârile acestei societăți.

În urma acestor fapte, studențimea medicinistă a înaintat un memoriu onor. Senatului universitar, în care face rugămintea de-a se ridica pedepsele studenților creștini în urma angajamentului de-a întrona liniștea în institutele și clinicele noastre, liniște pe care o dorim în interesul bunului mers al învățământului, precum și redeschiderea cursurilor facultății de medicină, pentru a dovedi că nu înțelegem să ne sustragem de la îndatoririle noastre școlare.

Expunerea evenimentelor așa cum s-au petrecut, precum și urmările pe care le-au avut, a fost făcută în fața întregii studențimi mediciniste într-o adunare generală extraordinară, ținută în ziua de 18 mai 1933.

Întreaga studențime medicinistă, înțelegând că vina – dacă aceasta există – pe care o au colegii noștri sancționați constituie vina tuturor și deosebirea care

este astăzi între unii și alții se datorește numai unui concurs de împrejurări, se solidarizează cu aceștia și prin angajament de cuvânt de onoare și în scris cere ca pedepsele acordate unora să fie împărțite de toți.

Numărul lor de 650 dovedește că această solidaritate este aproape unanimă, considerând că din numărul total de studenți ai facultății de medicină (cca 870) sunt aproape 200 de studenți evrei.

Domnule profesor,

Apelul pe care astăzi studențimea medicinistă îl face către domnia voastră este ca în mod obiectiv și just să fie privite evenimentele ce de 3 săptămâni se petrec la această universitate și prin prisma unei părintești bunăvoințe ce o așteptăm de la domnia voastră să interveniți întru soluționarea grabnică și favorabilă a doleanțelor noastre.

Studențimea Medicinistă din Cluj

Domniei sale, domnului profesor ..... Cluj

(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 59, dos. 2578/1932-1933)

301

România
Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor
Rectoratul Universității „Regele Ferdinand I” Cluj

Ad. 2516 – 1932/1933

19 mai 1933

Domnule Decan,

Senatul universitar, în ședința sa din 17 mai a.c., a hotărât să se deschidă acțiune disciplinară contra membrilor comitetului Soc. Stud. în Drept și v-a delegat să faceți cuvenita cercetare.

Membrii acestui comitet sunt puși sub acuzare pentru următoarele abateri disciplinare:

1) În calitate de membri ai comit. soc. stud. în drept au luat parte la întrunirea studenților care a avut loc în ziua de 7 mai 1933 în sala „Select”. Această întrunire n-a fost autorizată de Senatul universitar, conform art. 35 din regul. de ordine și disciplină: „Studenții nu pot vorbi în asemenea întruniri în calitate de studenți sau în numele studenților, fără autorizarea Senatului universitar”. În această întrunire s-a hotărât, contrar dispozițiilor Senatului universitar, ca studenții evrei să fie împiedicați să ia parte la cursuri.

2) Au luat parte la o întrunire neautorizată de Senatul universitar în Piața Unirii, în ziua de 11 mai, și președintele comitetului a condus această întrunire – în lipsa președ. Centrului studențesc –, după însuși declarația înscrisă a acestuia, aci anexată în copie. Mai mult, în această întrunire, sub președ. d-lui Răulea, s-a votat o moțiune prin care s-a hotărât ca studenții evrei să fie oprți să intre la cursuri, și ceea ce este foarte grav în această moțiune, la punctul 4, „se înfierează hotărârile luate de Senatul universitar”.

Iată cuprinsul moțiunii:

„Studentimea română creștină de la Universitatea și Academii din Cluj, întrunită în ziua de 11 mai 1933, în Piața Unirii, cere: 1. Suspendarea imediată a ziarelor insultătoare minoritare evreiești *Mai Világ* și *Új Kelet*, iar redactorilor și personalului de administrație a susnumitelor ziare aplicarea sancțiunilor legale de insultă la adresa statului; 2. Pedepsirea prin exmatricularea tuturor studenților evrei de la facultățile din Iași, pentru felul lor de comportare față de studentimea română creștină, care i-a tolerat până acum; 3. Nici o pedeapsă studenților creștini, care au înțeles să fie străjeri ai idealului național, făcându-și datoria în mod cavaleresc; 4. Înfierăm cu toată energia pedepsirea președintelui soc. studenților în drept, Andronic Răulea, cu pierderea a două sesiuni de examene și cerem imediată suspendare a acestei pedepse”[1].

3) Au convocat fără autorizarea Senatului universitar și contra hotărârii Rectoratului o întrunire a studenților fac. de drept, în sala cantinei universitare, în ziua de 12 mai cor.

În această întrunire s-a protestat contra hotărârilor luate de Senatul universitar, față de tulburările provocate de studenți și s-a hotărât ca să nu se respecte deciziile luate de Senat.

4) Pentru că au permis studenților de la medicină, care nu erau membri ai societății, nu numai să vină la ședința societății din ziua de 16 mai cor., dar să ia parte la dezbateri și să voteze.

5) Au prezentat rectoratului un memoriu, aci anexat în copie[2], prin care aduc la cunoștința Senatului universitar că societatea condusă de ei a hotărât contrar deciziei Senatului universitar.

1. Să împiedice pe stud. evrei să intre la cursuri, până la infinit.

2. Să nu șteargă din statutul societății modificarea pe care au introdus-o contrar hotărârii Senatului universitar, deși Senatul le dăduse un termen de intrare în legalitate până la 1 mai 1933.

Rector
[indescifrabil]

Secretar general
[indescifrabil]

D-sale, d-lui decan al facultății de drept, Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 59, dos. 2516/1932-1933; Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Cluj, Fond 798, inv. 1374, dos. 430, f.7*)

[1] Vezi și *O moțiune de protest a studențimii româno-creștine din Cluj*, în „Universul”, din 14 mai 1933.

[2] Vezi în acest volum doc. 300.

302

**Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj
Rectoratul**

No. 2522-1932/1933

Cluj, 19 mai 1933

COMUNICAT

Întrucât *Senatul universitar* este informat că unii studenți universitari fac parte din *asociațiuni secrete* și din *societăți cu scopuri anarhice*, atrage atențiunea studențimii universitare că acei care vor fi dovediți că fac parte din aceste asociații și societăți vor fi pedepsiți în conformitate cu dispozițiunile art. 18 și 40 din Regulamentul pentru ordinea și disciplina studenților universitari, care prevăd *excluderea* lor din universitate.

Rector
Florian Ștefănescu-Goangă

Secretar General
Constantin Jurcan

D-sale d-lui ..... Loco

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 59, dos. 2522/1932-1933*)

303

Domnule Rector,

Subsemnatul, Doboșiu Cornel, student în anul III de medicină, vă rog să-mi reduceți pedeapsa pe care mi-ați dat-o în urma arestării mele în curtea Clinicilor din ziua de 15 mai anul curent, bazându-mă pe faptul că sunt nevinovat.

Am ieșit de la cursul domnului profesor [Ioan] Goia și m-am oprit cu majoritatea colegilor să văd ce se va întâmpla, pentru că vedeam că vor fi incidente între studenții creștini și evrei. La 30-40 de minute a sosit poliția cu armata. N-am plecat pentru că n-am auzit nici o somare și am intrat în cordoane pentru că s-a spus ca să intrăm, că și așa ne va lua pe toți care ne aflăm în curtea clinicilor.

Ca o dovadă de nevinovăția mea am purtarea mea anterioară. Chiar colegii evrei, pentru care am fost arestat, s-au mirat când au auzit aceasta. Eu înțeleg să lupt contra lor, dar pe altă cale.

Vă rog încă o dată să-mi reduceți pedeapsa și vă promit că nu voi mai lua parte la manifestațiuni studențești.

Cluj, la 19.V.1933

Cu deosebită stimă
Doboșiu Cornel

Către onor. domnul rector al Universității din Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 59, dos. 2527/1932-1933*)

304

Domnului Rector al Universității Cluj

Instituțiunea farmaciei române, cu 3 facultăți de farmacie la Iași, București și Cluj, produce un număr prea mare de personal farmaceutic titrat și chiar peste necesitățile cerute de practica farmaciei în țară. Surplusul de personal neputându-se plasa șomează și primejduiește în același timp evoluția liniștită a farmaciei.

Pe de altă parte, subvenționarea azi din partea statului ale acestor 3 facultăți este o sarcină bugetară prea mare, așa că toate aceste trei facultăți sunt în grea suferință și fără sprijinul necesar pentru ca să poată funcționa potrivit chemării lor.

Considerând și faptul că majoritatea studenților în farmacie sunt minoritari, nu-și pot însuși la perfecție limba românească decât într-un mediu curat românesc, cum e capitala țării.

În consecință, respectuos venim a vă ruga să binevoiți a interveni locului în drept pentru strămutarea facultății de farmacie de la Cluj la București, aducându-se prin această strămutare soluționarea cea mai fericită a problemelor de care depinde evoluția și prosperitatea instituțiunii noastre profesionale[1].

Cluj, 20 mai 1933

Director General
[indescifrabil]

Cu stimă
Președintele Asociațiunii
Farmaciștilor din Ardeal și Banat
[indescifrabil]

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 59, dos. 2551/1932-1933; un document identic, adresat decanului facultății de medicină și farmacie, în Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 15, dos. 77, doc. 1385*)

[1] Inițiativa este susținută și de Uniunea Farmaciștilor Neproprietari din România, cu sediul la Sibiu, printr-un memoriu din 21 mai 1933, semnat de vicepreședintele acesteia, László Eugen (*Arh. St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 15, dos. 77, doc. 1393*). Ulterior, în temeiul dispozițiilor Legii pentru concentrarea învățământului farmaceutic (publicată în „Monitorul Oficial”, nr.156 din 10 iulie 1934, p.4500), secțiile farmaceutice de pe lângă facultățile de medicină din Cluj și Iași încetează de a mai funcționa de la 1 octombrie 1934.

305

România
Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor
Rectoratul Universității „Regele Ferdinand I” Cluj

Adresa poștală:
Str. M. Kogălniceanu no.1

Telefon: 3/75

No. 2594-1932/33

29 mai 1933

Domnule Ministru,

Referindu-ne la adresa d-voastră cu no. 64784 din 20 mai a.c., avem onoare a vă aduce la cunoștință că Senatul universitar, în ședințele sale (din 1, 3, 8, 15 și 17 mai a.c.) a luat măsuri contra celor ce tulbură liniștea tinerii cursurilor și a pedepsit pe cei aflați vinovați, și anume prin hotărârile din 1 și 3 mai 1933 a pedepsit cu excluderea pentru totdeauna și din toate universitățile din țară a studentului în farmacie Lazar Rudolf, pentru motivele indicate în hotărârea din 3 mai 1933 (dosarul no. 2210-1932/33 etc)[1], și anume:

a) Fiindcă a funcționat ca președintele unei societăți studențești neautorizată de Senat; această Societate funcționa în mod clandestin și fără să ceară măcar să fie autorizată de Senat;

b) Fiindcă a redactat și răspândit un manifest (apel) adresat tuturor farmaciștilor (patroni) evrei din Ardeal, prin care cere acestora să nu primească în serviciul lor decât numai pe evrei[2];

c) Fiindcă prin acest apel (manifest) Societatea (președintele) se obligă să stea la dispoziția farmaciștilor evrei pentru orice fel de informațiuni.

d) Fiindcă prin toate aceste acte a provocat o mare dezordine în mersul normal al învățământului universitar din Cluj, dând ocazie unei serii de conflicte cu caracter grav între studenții creștini și evrei.

Prin hotărârea din 15 mai 1933 (dosarul no. 2393-1932/33) s-a aplicat pedeapsa excluderii pentru totdeauna din Universitatea din Cluj a studenților în medicină: Gaftoiu Mihail (an. III), Stoenescu Mircea (an. I), pentru că s-au făcut vinovați de abateri grave contra disciplinei universitare.

Senatul a mai luat și alte măsuri: a suspendat cursurile facultății de medicină și farmacie, până la sfârșitul anului școlar; a aplicat pedeapsa pierderii a două sau o sesiune de examene mai multor studenți etc.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Rector
N. Drăganu

Secretar General
C. Jurcan

D-sale, d-lui ministru al Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor. București.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 605/1933, f.23)

[1] *Vezi Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”.Rectorat, cutia 58, dos. 2210/1932-1933; cutia 59, dos. 2594/1932-1933.*

[2] *Vezi documentul de mai sus, nr. 279, din 25 ianuarie 1933.*

306

Onor. Senat Universitar,

Subsemnata Hirsch Iozefina, stud., cu onoare viu a vă ruga să binevoiți a reveni asupra pedepsei ce mi-ați aplicat, învinuindu-mă cu următoarele:

Am luat parte ca secretară la un cerc clandestin și ca atare n-am împiedicat fostul președinte al cercului, Lazar Rudolf, în răspândirea scrisorilor.

Rugându-vă pentru a reveni din nou asupra cazului, vă comunic următoarele împrejurări, care și în ochii d-voastră trebuie să-mi ușureze vina:

1) Ca studentă în anul I, nefiind în clar cu disciplina universitară, am intrat în cercul deja de 3 ani existent al stud. evrei în farmacie.

2) Activitatea cercului, precum se putea vedea din procesele verbale, nu s-a ocupat decât cu pregătirea profesională, prin bibliotecă și conferințe științifice în domeniul științei farmaceutice. Deci eu, până ce societatea n-a fost declarată clandestină, n-am știut că sunt membrul unui astfel de cerc.

3) Dacă aș fi știut starea de fapte, desigur nu mă înscriam și nu desfășuram nici o activitate, căci sunt dintr-o familie foarte săracă, am vrut ca să mă pregătesc cât mai temeinic pentru cariera ce mi-am ales. M-am înscris în societate și am acceptat postul de secretar pt. că astfel credeam [că] voi putea să învăț din cărțile oferite de biblioteca cercului.

4) Ca studentă în anul I, neavând nici o experiență în ceea ce privește conducerea, activitatea unui cerc, am acceptat totul fără ca să am o atitudine critică, mai ales că m-au preocupat numai studiile mele. Singura mea vină este deci lipsa de experiență.

Onor. Senat Universitar,

Vă înaintez deci cu onoare cererea mea pt. ca să vă rog a-mi ușura pedeapsa aplicată, pierderea a 2 sesiuni, luând în considerare afară de cele expuse mai sus și faptul că sunt dintr-o familie săracă și deci pierderea unui an școlar ar fi catastrofal pt. mine. Apelând la bunăvoința d-voastră, vă cer ușurarea pedepsei.

Cu profund respect
Hirsch Iozefina, stud. în farm. an. I

Cluj, la 30 mai 1933

(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”.Rectorat, cutia 58, dos. 2210/1932-1933)

[Rezoluție: „Nu se poate reveni”. Semnat: Fl. Ștefănescu-Goangă. Documentul mai are ca însemnare marginală: „S-a dat răspuns verbal la o colegă cu petiționara. 17/6/933”]

307

Chestura Pol. Municip. T-șoara
Biroul de Siguranță
Nr. 954 conf. din 30 mai 1933

Domnule Șef,

Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara, cu ordinul nr. 7878/933, ne aduce la cunoștință că Direcțiunea Generală a Poliției, cu ord. nr. 32564-S/933, face cunoscut că este informată că evreeii din întreaga țară strâng fonduri bănești cu care intenționează să cumpere arme și munițiuni pe care să le distribuie populației evreiești în scop de a lupta și a se apăra contra organizației Gărzii de Fier și organizațiilor hitleriste.

Aducându-vă la cunoștință cele de mai sus, vă rugăm să binevoiți a lua măsuri de verificarea celor arătate, raportându-ne la timp rezultatul.

Chestor
[indescifrabil]

Șeful Bir. de Siguranță
[indescifrabil]

D-sale, d-lui șef al Circ. Poliție I-V și Lipova, loco.

(*Arh.St.Timișoara, Chestura Poliției Municipiului Timișoara, inv. 1196, dos. 1/1931-1934, f.15*)

308

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Administrației de Stat

No.6577 A 1 iun. 1933

Domnului Ministru al Instrucțiunii, Cultelor și Artelor

Avem onoare a vă trimite aici alăturat un exemplar din manifestele ce se trimit de organizațiile Gărzii de Fier intelectualilor din județe, semnate de I.V. Bozântan[1], student la Academia de Drept din Oradea și funcționar la P.T.T., în Oradea, Ion Bușită, profesor la liceul român unit, și I.N. Cruceanu, învățător în Săldăbagiul de Barcău, rugându-vă să binevoiți a dispune cele ce veți crede de cuviință față de persoanele care depind de acel departament.

Ministru
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

[Rezoluții: „Se va face cunoscut Academiei de drept din Oradea cazul studentului I.V. Bozântan. De asemenea se va comunica și la Ministerul Comunicațiilor, unde este funcționar. În ceea ce privește studentul prof. I. Bușită se va face anchetă, precum și pentru înv. I.N. Cruceanu”; semnat Petre Andrei]

[Anexă]

Români !

Neamul românesc străbate momente grele și hotărâtoare pentru soarta lui. De-a lungul granițelor dușmanii noștri de totdeauna jinduiesc la pământul țării și se pregătesc de revanșe, în timp ce străinii oploșiți în sânul nostru subminează cele mai vitale instituții naționale.

Gubernanții noștri, constituiți în bande politicianiste, jăcmănesc avutul țării și-l risipesc fără rușine, sfidând sărăcia și mizeria unui popor întreg. În locul virtuților noastre strămoșești, ei cultivă și propagă cu cinism necinstea și desfrâul, destrămand sufletele și încrederea în misiunea poporului nostru.

O întreagă națiune se înăbușe în atmosfera otrăvită și plină de imoralitate creată de democrația înstrăinată și aservită a scursorilor iudeo-levantine.

A sosit momentul ca tot ce este sănătos și cu grijă de viitorul acestei țări să-și spună răspicat cuvântul și să pășească cu hotărâre la lupta salvatoare începută de către „*Garda de Fier*”.

Ce este Garda de Fier?

Este reacțiunea hotărâtă a tuturor conștiințelor românești, care nu consimt să moară în mod laș și netrebnic. Este organizația de fier solid înmănunchiată de instinctul de conservare al unui popor care vrea să trăiască; este nădejdea tuturor obidiților de la brazdă, cei batjocoriți și spoliați rând pe rând de către bandele politicianiste.

Ce vrea Garda de Fier?

Întâi de toate regenerarea morală a vieții noastre publice, pentru a putea păși apoi la:

1. Emanciparea poporului român în toate domeniile de activitate, făcându-l stăpân în casa lui.
2. Ridicarea morală și materială a tuturor claselor producătoare, atât de nedreptățite și speculate prin actualul sistem de organizare a statului, pus în serviciul celor care nu muncesc.
3. Consolidarea definitivă a statului național prin crearea *României a românilor*.

În vederea acestor realizări, Garda de Fier:

1. Va desființa toate focarele de conspirație din cluburile politice și hrubele masonice.
2. Va decreta pedeapsa cu moartea pentru toți jefuitorii banului public.
3. Va confisca averile făcute prin furt, trimitând pe vinovați la pușcărie.

4. Va organiza și stimula producțiunea punând ordine în anarhia și haosul ce domnește în toate ramurile de activitate economică, dând întâietate muncii și producțiunii naționale.

5. Toate aceste măsuri preliminare vor pregăti terenul pentru durarea statului legionar, a cărui misiune va fi să valorifice la maximum energiile și inteligențele românești, asigurând totodată un regim de cinste, dreptate și echitate.

De aceea, *Garda de Fier* are nevoie în lupta pe care o duce numai de suflete viguroase, de inimi entuziaste, de caractere oțelite și gata de jertfă.

De oameni care dau totul fără a cere nimic pentru ei. Pe toți aceștia îi cheamă la luptă conducătorul Gărzii de Fier, Corneliu Zelea-Codreanu, căpitanul nostru și nădejdea neamului.

Cei demni și dornici de mai bine să vie cu noi !

Credința noastră va învinge ! Pășim spre biruință.

Trăiască Corneliu Zelea-Codreanu !

Trăiască Garda de Fier !

Români !

Înrolați-vă în oastea mântuitoare a Gărzii de Fier pentru apărarea familiei, proprietății, Bisericii și Tronului. Cereți informațiuni pe adresele: I.V. Bozântan, str. Vla-huță nr.62, Oradea; Ioan Bușîța, prof. Beiuș; I.N. Cruceanu, Săldăbagiu de Barcău.

Gardul de Fier

Semnul cu care se prezintă în alegeri

Gruparea politică „Corneliu Zelea-Codreanu”.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 605/1933, f.28-30*)

[1] Iosif Bozântan este unul din așa-ziii „decemviri” care îl vor asasina pe Mihail Stelescu în data de 16 iulie 1936.

Maiestate,

Fruntașul T.R. art. 71 din Regimentul 4 Pionieri Cernăuți, doctor în litere, Rappaport Avram, depun la picioarele Tronului întregul meu devotament și dragostea mea pentru Țară, Neam și Tron.

Îmi iau cu deplină încredere permisiunea de a înainta Majestății Sale acest Memoriu al meu, pe care am dorit să-l predau încă cu ocazia vizitei Majestății Sale la Cernăuți, dar fiind în gardă n-am putut împlini această dorință a mea care constituie și unica mea speranță.

Maiestate,

Născut în județul Bacău, dintr-o modestă familie de meseriași, am reușit prin mari sacrificii din partea părinților să absolv Liceul „Ferdinand I”. Soarta părea că mă urmărește și în ajunul terminării liceului, când întrezăream zorii unei vieți mai fericite poate, focul năprasnic din 16 mai 1926 a mistuit 500 de case și gospodării și printre ele și cea a părinților mei.

În astfel de împrejurări îmi începusem studiile universitare. Dacă starea materială a fost atât de dezastroasă, idealismul puternic încolțit pe băncile liceului n-a șovăit și cariera dorită încă de prin clasa V am început s-o realizez cu un bun augur. La Cernăuți am norocul să găsesc la secția istorică profesori care au înțeles situația mea. Am dus o luptă aproape titanică, dar am reușit pentru că lucrasem cu cinește și încredere. În 1929 am reușit să petrec câteva luni la Institutul de arheologie de pe lângă facultatea de litere din Strassbourg, sub direcția profesorului Albert Grenier[1] și a d-lui Forrer[2], un prieten al României. Anul 1931/32 a fost un nou popas de mizerie, dar cu muncă și încredere am reușit după nouă luni de ședere la Florența să trec doctoratul în litere cu 108/110 puncte.

Maiestate,

Încă ca student am putut constata că noi lucrăm prea puțin în domeniul istoriei antice și mult mai puțin în cel al orientalisticeii. Trăim vremuri de complet materialism, dar nu trebuie să uităm că și alte popoare trec prin aceste momente, totuși ele nu uită că sunt și domenii idealiste care trebuie cultivate. Gândul dedicării arheologiei și orientalisticii a putut da roade abia în 1931/32, când am avut ocazia să fiu elevul iluștrilor profesori Pavolini[3], Giuseppe Furlani[4], Umberto Cassuto[5].

Întors din Florența, am căutat să pot obține un mic ajutor necesar pentru călătorie, taxe și o masă submediocră. Doream să plec pentru un an fie la Lipsca, fie la Paris, fie la Cairo, pentru a mă specializa în arheologie și studii orientale. Am început să vorbesc cu iubitul meu profesor [Theofil Sauciuc-] Săveanu, am scris d-lui profesor [Ion] Andrieșescu, părintelui Gala Galaction, d-lui ministru [D.] Gusti, d-lui subsecretar de stat [Petre] Andrei. Numai d-nul profesor Andrieșescu a răspuns cu o sinceră mângâiere, că trăim în vremuri grele și nu se pot acorda burse de studii.

Maiestate,

Nu vreau să fac pe denunțătorul, dar chiar în anul 1932/33 s-au acordat burse și nu îndeplineau condițiunile legii, dar nu acest lucru îl cer eu și nici nu e misiunea mea de a arăta protecționismul învingător.

Maiestate,

Dorul de a trezi și la noi interesul pentru studii orientale mă face să înaintez azi acest memoriu. Nu vreau să reiau drumul urmat anul trecut. Eu cer un mic ajutor calculat așa încât să acopere călătoria, taxele și un trai mai mult decât modest.

Cer acest mic ajutor în baza:

- 1) Certificatelor mele de studii și lucrărilor de seminare din Cernăuți,
- 2) Certificatului din Strassbourg,
- 3) Certificatelor din Florența,

- 4) Diplomei din Florența, și
- 5) A celor 3 lucrări ale mele (în manuscris)
  - a) „Limes Rhenanus”
  - b) „Claudius și Alexandrinii”
  - c) „Critica Pentateuchului”, cu o prefață de ilustrul profesor Vasile Tarnavski.

Maiestate,

Dacă condițiunile de aprobare a unei burse sunt mult mai severe și eu nu le îndeplinesc, atunci cu resemnare voi primi respingerea cererii mele, dacă îndeplinesc condițiile legale rog ca să se acorde pe anul 1933/34, pentru 12 luni, o mică bursă pentru Cairo.

Maiestate,

Sunt convins că voi lucra apoi pentru interesul statului și pentru propășirea sa, sunt convins că mi se va face dreptate.

Rămân al dvs. prea plecat și supus servitor.

Să trăiți!

Fr. T.R. art. 71, Reg. 4 Pionieri, Cernăuți

Avram Rappaport

Dr. A. Rappaport

Str. Mareșal Foch no. 5

Cernăuți

[Rezoluție: „16.VI.933. Ministerul Instrucțiunii. Nu am nici o bursă și nici vreo posibilitate de a da ajutor sub vreo formă”. Semnat indescifrabil]

[Anexa 1]

[iulie 1933]

Maiestate,

Subsemnatul, dr. A. Rappaport, actualmente fruntaș în Reg. 4 Pionieri din Cernăuți, am înaintat Majestății Sale un Memoriu pe ziua de 7 iunie. La acest memoriu d-nul director al învățământului superior, dl. [C.] Kiriteșcu, îmi răspunde în numele d-lui ministru următoarele: „No. 81019 II avem onoare a vă face cunoscut că fondul bursei și ajutoarelor fiind suprimat din bugetul anului în curs ...”[6]

Maiestate,

N-am încredere în această frază stereotipă care se repetă tuturor ce fără intervenții politice cer ajutor.

N-am încredere pentru că în 1929 eu am cerut un mic ajutor și nu l-am primit, dar o rudă a unui domn ministru a fost trimisă pentru un an la Londra.

N-am încredere pentru că la Școala Română din Roma se trimit oameni ce n-au nici o legătură cu specialitatea arheologiei și filologiei, dar au rude mari politicieni.

N-am încredere pentru că chiar în anul în curs – d-nul [C.] Kirițescu poate nu știe – la Berlin d-nul Ion Fintescu[7], împreună cu soția d-sale, primește 800 mărci pe lună.

N-am încredere pentru că datorită acestor fraze unele familii primesc câte două lefuri și altele mor de foame.

Am încredere în Majestatea Voastră și Vă cer un mic ajutor, extrem de mic, pentru continuarea unui studiu extrem de greu. Majestate, nu am nici un sprijin politic, cer sprijinul Măriei Voastre și Vă rog a mă primi în audiență pentru a vă putea lămuri de situația mea și a vă convinge că cererea mea e justă și se bazează pe muncă sinceră.

Să trăiți!

Al Măriei Voastre supus și devotat servitor.

A. Rappaport

Fr. T.R. art. 71, Reg. 4 Pionieri

Cernăuți

[Anexa 2]

[decembrie 1933]

Domnule Ministru,

Subsemnatul A. Rappaport, doctor în litere, domiciliat în Cernăuți, strada Mareșal Foch nr. 5, vin cu respect a vă înainta această cerere, care o fac azi după citirea manifestului adresat țării.

Originar din Bacău, am absolvit în 1926 liceul, deși vremuri nespuse de grele se arătau pe orizont, deși focul năprasnic din 16 mai 1926 a mistuit întreaga gospodărie a părinților mei, totul, și cu desăgii în spinare m-am îndreptat spre Cernăuți. Aici am avut fericirea de a găsi la secția istorică maeștrii care m-au ajutat nu numai în cariera științifică, ci chiar prin recomandările lor am reușit a avea meditații cu ajutorul cărora mi-am agonisit pâinea zilnică.

În vara anului 1929 am plecat la Strassbourg, la Institutul d-lui profesor Albert Grenier și am început a aduna materialul necesar pentru problema Limesului.

În anul 1931/1932 am fost la Florența, pe lângă maeștrii de istorie antică și arheologie am avut fericirea de a urma cursuri de babiloneză, arabă și ebraică.

În anul 1932/1933 am făcut stagiul militar și am căutat a-mi pregăti un sprijin pentru continuarea studiilor de arheologie și limbi orientale.

Am adresat o cerere Majestății Sale, cererea a fost trimisă ministrului de Instrucție Publică – nu știu cu ce aviz –, dar răspunsul a fost un regret că nu mă poate ajuta, fondul burselor fiind suprimat.

După lungi eforturi am reușit în mod particular a primi o ridicolă sumă cu care mă avânt și plec la Cairo spre a lucra la Institutul Francez de Arheologie și a urma cursurile de limbi orientale. Nu știu dacă voi putea acoperi traiul mai mult decât 3 luni.

Vă rog, dacă credeți că cererea mea e justă și dacă mai luați informațiuni de la maestrul meu dl. profesor [L.] Nistor, vă veți convinge că merit să fiu ajutat.

Binevoii a aprecia că această specialitate e așa de puțin reprezentată la noi.

În sprijinul cererii mele aduc: 1) certificatele de studii din Cernăuți; 2) lucrările de seminar din Cernăuți; 3) certificatul din Strassbourg; 4) certificatele și diplomele din Florența.

Lucrări personale manuscrite: 1) *Limes Rhenanus* în limba italiană; 2) *Studii privitoare la vechiul testament*, cu o prefață de Sfântia sa profesor dr. Vasile Tarnavski (în limba franceză, germană și română); 3) *Josephus Flavius și concepția sa religioasă* (în limba română și franceză); 4) *Claudius și scrisoarea către Alexandrii* (în limba română și franceză); 5) *Inscripții ebraice preexilice* (în limba română și franceză); 6) lucrări mărunte.

Cu respect vă rog a aprecia munca mea și dragostea de a lucra în acest domeniu care nu aduce nici o mulțumire practică materială.

În speranța că veți aprecia cererea mea și Memoriul înaintat în cursul acestui an Majestății Sale, vă exprim cele mai calde mulțumiri și rămân îndatorat de a lucra tot ce veți voi.

Cu profund respect,
A. Rappaport
Cernăuți, str. Mareșal Foch

D-sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice, București

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 586/1933, f.142-144, 247*)

[Rezoluție: „Să se răspundă că ministerul nu dispune de fonduri, nici de burse”. Semnat indescifrabil]

[1] Albert Grenier (1878-1961) a fost profesor de antichități gallo-romane și renane la facultatea de litere din Strasbourg între 1919 și 1932, pentru ca mai apoi să ocupe catedra de Istoria antichităților naționale la Collège de France (până în 1948), între 1947 și 1952 fiind directorul Școlii Franceze de la Roma.

[2] Este vorba de Robert Forrer (1866-1947), de origine elvețiană, stabilit la Strassbourg, reputat arheolog ce s-a bucurat de un excepțional prestigiu în mediul alsacian, fiind printre altele fondatorul periodicului „Revue Alsacienne Illustrée” și al Muzeului Alsacian.

[3] Aici se referă la Paolo Emilio Pavolini (1864-1942), profesor de sanscrită la Universitatea din Florența, al cărui fiu însă, Alessandro Pavolini (1903-1945), s-a implicat în mișcarea fascistă, devenind liderul filialei din Florența a acestui partid (1929-1934), ilustrând îndeosebi partea intelectualilor, între 1939-1943 fiind de altfel ministrul Culturii Populare.

[4] Giuseppe Furlani (1885-1962), semitolog, care între 1924 și 1926 a inițiat la Florența studii de arabă și babilonică, pentru ca apoi să devină profesor de asiriologie și arheologie orientală la Roma (până în 1955).

[5] Umberto Cassuto (1883-1951), șef rabin al Florenței între 1914-1925 – cunoscut sub numele de Moshe David Cassuto –, devine din 1925 profesor de limbă și literatură ebraică la Universitatea din Florența, pentru ca mai apoi să treacă la Universitatea „Sapienza” din Roma, iar odată cu promulgarea legislației antisemite în Italia s-a mutat la Universitatea Ebraică din Ierusalim.

[6] Adresa sub nr. 81019/1933 sună astfel: „La petiția dvs. primită de la Serviciul petițiilor al Casei M.S. Regelui, avem onoare a vă răspunde că fondul burselor și ajutoarelor pentru străinătate fiind în întregime suprimat pe exercițiul anual 1933-1934, Ministerul Instrucțiunii nu găsește nici o posibilitate de a vă acorda ajutorul solicitat”.

[7] Ion Fintescu s-a specializat în Germania în dreptul comercial. Ulterior a devenit ministru al Economiei Naționale în vremea guvernului condus de mareșalul Ion Antonescu (doar între 1942-1943), fiind de altfel condamnat mai apoi la 8 ani închisoare alături de – printre alții – Mircea Vulcănescu.

310

Chestura Poliției Municipiului Cluj

Biroul Poliției de Siguranță

No. 15938/1933 luna VI, ziua 10

Către Rectoratul Universității

În conformitate cu ordinul Inspectorat. Regional IV Cluj, no. 9294-933, avem onoare a vă semnala pe următorii studenți comuniști de la acea universitate: Bretter Emanoil, Fruchter Nicolae, Sefer Vasile, Prinț Tiberiu, Eugen Vogel și Klein Maximilian, care fiind prinși în flagrant delict au fost deferiți justiției.

Studentii Schäfer Vasile, Rozenfeld Tiberiu, Iosif Glanzman, Ernster Samoil, Harnstein Samoilă, Schapira Izidor, Gotlieb Lili, dr. Foris Ludovic și Farkas Tiberiu, toți aceștia vizitează sălile de lectură ale Bibliotecii Universității, pe unde răspândesc revista „Studentul revoluționar”, până în prezent însă nu au putut fi prinși.

Chestor
[indescifrabil]Șef Bir. Poliț. de Sig.
[indescifrabil]*(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 60, dos. 2863/1932-1933)*

311

România**Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor**

Rectoratul Universității „Regele Ferdinand I” Cluj

[Nr.] 4220/1933, 22 noiembrie 1933

Confidențial

Domnule Decan,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că în ședința sa 17 noiembrie 1933, Senatul universitar a aplicat studentei în drept, anul II, Roth Viorica, pedeapsa excluderii pentru totdeauna din toate universitățile din țară.

MOTIVARE

Având în vedere că d-șoara Roth Viorica a fost surprinsă că a răspândit manifeste comuniste în interiorul universității pentru a determina studențimea universitară să declare grevă;

Având în vedere că în urma cercetării făcute de dl. rector, d-șoara Roth Viorica a recunoscut faptul ce i s-a imputat;

Având în vedere că conform adresei Chesturii Poliției municipiului Cluj s-a constatat vinovată prevederilor art. 7 din Legea pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștii publice, prin răspândirea unor manifeste comuniste în incinta universității, fapt săvârșit în dimineața zilei de 11 noiembrie 1933, pentru care fapt a fost predată Parchetului Tribunalului Cluj, Senatul universitar a trebuit să-i aplice pedeapsa excluderii pentru totdeauna din toate universitățile din țară. Această hotărâre s-a adus cu unanimitatea celor 6 membri prezenți ai Senatului universitar (3 au fost absenți, din 9).

Vă rugăm domnule decan să binevoiți a ne comunica datele personale ale d-șoarei Roth, pentru ca să putem face cunoscut aceasta atât ministerului, cât și celorlalte universități.

Rector
Fl. Ștefănescu-Goangă

Secretar general
C. Jurcan

D-sale, d-lui decan al Facultății de Drept Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Facultatea de drept din Cluj, Fond 798, inv. 1374, dos. 431, f.1*)

312

România **Chestura Poliției Municipiului Cluj**

Biroul Poliției de Siguranță
No. 4828 din 5 februarie 1934

Domnule Rector,

Avem onoare a vă comunica următoarele:

Suntem informați că în sălile de cursuri ale facultății de drept de la Universitatea din Cluj sunt făcute cu creta și foarte vizibil semnele Gărzii de Fier „svastica”. Binevoiți a dispune prin organele din subordine ale d-voastră ștergerea acestor semne, ce au caracterul să agite spiritele studențești.

Chestor
Pulca

Șeful Bir. Pol. de Sig.
[indescifrabil]

D-sale, d-lui rector al Universității Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”.Rectorat, cutia 65, dos. 435/1933-1934*)

Domnule Rector,

Către Judecătoria Urbană Cluj s-au înaintat sub nr. 16.777/933, nr. 16.778/933, nr. 21.628/933, nr. 21.629/933, nr. 1339/934, în numele universității noastre românești din Cluj, acțiuni în materie de evacuare[1], fiind reprezentată universitatea ca reclamantă prin un anumit avocat evreu Eugen Krausz din Cluj.

Faptul că universitatea noastră românească este reprezentată printr-un avocat evreu a cauzat o consternare foarte regretabilă, având noi românii din Cluj, în afară de avocații statului, o pleiadă de avocați români distinși și vrednici de toată încrederea.

Din procurile aflătoare la dosarele sus menționate reiese că acestea au fost iscălite probabil în alb de către domnii profesori universitari dr. Ioan Lupaș, dr. [N.] Drăgan și d-l [Fl.] Ștefănescu-Goangă.

Acest fapt regretabil nu poate avea altă explicație decât aceea că administratorul imobilului în chestiune cu numele [Armin] Horváth, fiind evreu, a abuzat de iscăliturile primite în alb, necinstind universitatea prin încredințarea proceselor unui avocat străin, evreu.

„Acțiunea Patriotică” din Cluj, sesizându-se de acest caz, crede că servește reputația universității noastre, aducând acest fapt la cunoștința noastră.

Primiți vă rugăm domnule rector asigurările deosebitei noastre considerații.

Cluj, la 6 martie 1934

Președinte
Papp

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 66, dos. 961/1933-1934*)

[1] Este vorba de evacuarea a trei familii din clădirea Institutului de Istorie Națională, situată în Cluj, pe str. N. Iorga, nr. 11 (astăzi str. Napoca 11). Vezi „Țara Noastră”, 4 aprilie 1934; „Lumea și Țara”, XII, 1934, nr. 15 (15 aprilie), p.2: „E un lucru cu totul rușinos ca o universitate românească, din care ies an de an sute de avocați români, să-și încredințeze procesele sale unui avocat jidan, când în Cluj mor de foame zeci de avocați români”.

Declarație

Subsemnatul, Olteanu I. Ioan, student în litere, anul preparator, secția filologiei moderne, declar modul cum am fost condamnat la 3 luni închisoare de către Consiliul de Război[1].

Sunt fiu de țăran, prin liceu am trecut ca premiant, iar diploma de bacalaureat am obținut-o cu nota „foarte bine cu distincție”. N-aș fi avut niciodată posibilitatea ca să mă înscriu la facultate dacă n-aș fi fost luat ca reporter la ziarul „Patria”, din

localitate. În fiecare zi trebuia ca să iau de la Chestura Poliției știri. Totdeauna d-nii comisari de la Poliție deschideau discuțiuni politice. Mă întrebau și pe mine actualități, le răspundeam că nu fac politică, fiindcă zilnic muncesc încordat, pentru a mă putea susține, meditănd.

Odată, pe când eram la Chestura Poliției, unde se găseau mai mulți ziaristi minoritari, d-nii comisari au început o discuție despre dizolvarea „Gărzii de Fier”. Toată lumea își dădea părerea dacă dizolvarea „Gărzii” este ilegală și inoportună. După ce au vorbit toți, am spus și eu că nu trebuia ca să dizolve Garda, fiindcă național-tărăniștii nu au dizolvat-o. Atunci, d-nii comisari au ripostat spunând că studenții umblă prin toate murdăriile, să nu facă politică, ci să-și vadă de carte.

După aceasta, un d-n comisar, pentru a-și atrage simpatia ziaristilor minoritari, a spus că ceea ce leagă un popor strâns între el este religia. Când toți au terminat de vorbit, eu am spus că nu religia unește un popor, ci dragostea de patrie, sentimentul național. Le-am dat exemplu Elveția.

Dl. comisar Chendi, după ce am plecat fără ca să-mi spună ceva, mi-a făcut proces de dare în judecată pentru conturbare de liniște și apologia atentatului de la Sinaia. La dezbateri, martorii oculari, în număr de 7, au depus favorabil, dovedind nevinovăția mea. Singur dl. Chendi a spus că sunt vinovat. Consiliul de Război, fondându-și acuzarea pe spusele d-lui Chendi, m-a condamnat la 3 luni închisoare. Din 18 februarie până în 16 mai.

Neavând părinți în localitate, s-au rudenii, am suferit f. mult, nevinovat.

Rog onorata Comisie și pot certifica că nu sunt înscris și nici n-am făcut niciodată politică, indiferent de care natură[2]. Pedepsa care mi s-a aplicat am ispășit-o, trecând printr-un vâl negru de mizerie[3].

Cluj, la 19.V.1934

Ioan I. Olteanu
student, anul preparator
secția filologiei moderne

Către onorata Comisie disciplinară a facultății de litere și filosofie din Cluj

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Facultatea de Litere, cutia 30, dos. 361/1933-1934*)

[1] Este vorba de sentința nr. 95 a Consiliului de Război al Corpului VI Armată, pronunțată la 17 februarie 1934, studentul I.I. Olteanu fiind „culpabil de delictul de a fi lăudat fapte calificate crime, prevăzute și pedepsite de art. 9 și 28 din Legea Liniștei Publice”.

[2] Studenților li se interzisesese a mai face politică. Contra unei asemenea prevederi vezi Gh. Valahul, *Studenții și politica*, în „Dacia nouă”, Cluj, III, 1934, nr. 87 (20 aprilie), p.1.

[3] În ședința din 22 octombrie 1934, Consiliul facultății de litere din Cluj a decis excluderea studentului Ioan Olteanu de la examenele parțiale până la 1 octombrie 1935, datorită condamnării la trei luni de închisoare.

315

Regatul României

Chestura Poliției Municipiului Timișoara
 Biroul Poliției de Siguranță
 No. 1886/12 iulie 1934

Către Comisariatul Circ. IV Poliție. Loco

În conformitate cu ord. Inspec. Reg. de Pol. T-șoara nr. 10.513/934 vă facem cunoscut că toți foștii membri ai organizației Garda de Fier se vor înrola într-o nouă asociație camuflată sub denumirea de „Șoimii Carpaților”, căutând să activeze după vechile metode. În această asociație vor atrage și pe nemulțumiții de la organizația cuzistă.

Unii membri afirmă că în toamna anului acestuia întreaga mișcare codrenistă va fi reorganizată și vor porni o luptă aprigă pentru a lumina pătura orășenească și în special cea de la țară, arătându-le că națiunea română a fost îngenunchiată de către toate partidele politice, intereselor evreiești.

S-a trimis din București o circulară conducătorilor centrelor din diferite orașe, ca atunci când se va anunța oficial căderea actualului guvern să facă manifestație ostilă contra membrilor acestui guvern care au lucrat împotriva Gărzii, precum și contra autorităților care l-au bruscat cu ocazia arestărilor.

S-a mai primit informațiunea că unii membri ai organizației merg din oraș în oraș pentru a aranja cu anumiți depozitari de ziare să primească și reprezentanța ziarului „Cuvântul”, ce urmează să apară în curând.

Aducându-vă la cunoștință cele de mai sus, veți urmări această chestiune, raportându-ne constatările făcute.

Chestor
 [indescifrabil]

Șeful Bir. de Siguranță
 [indescifrabil]

(Arh.St.Timișoara, Chestura Poliției Municipiului Timișoara, inv. 222, dos. 17/1935, f.15)

316

Regatul României

Confidențial

Chestura Poliției Municipiului Timișoara
 Biroul Poliției de Siguranță
 No. 2001/conf./27 iulie 1934

Către Comisariatul Circ. IV Poliție. Loco

În conformitate cu ord. Inspec. Reg. de Pol. T-șoara nr. 19776/933<934>, din 25 iulie 1934, vă facem cunoscut că atât studenții cuziști, cât și cei gardiști, pe timpul vacanței vor face propagandă în cercurile lor din localitățile de origine

pentru organizațiunile din care fac parte. Studenții ambelor organizațiuni își vor aduce acuzațiunile reciproce. Cei din Garda de Fier vor căuta să demonstreze ilegalitatea actului guvernamental prin care a fost dizolvată organizația lor și vor afirma că totuși această organizațiune va continua să existe și să-și mărească forțele.

Totodată vor căuta să scoată în evidență că Liga A.N.C. este vândută guvernului și face naționalism pentru profit material.

Veți lua măsurile necesare pentru a se urmări și supraveghea îndeaproape activitatea ce se desfășoară pe timpul vacanței de studenții ambelor organizațiuni, raportându-ne la timp constatările făcute.

Chester
[indescifrabil]

Șeful Bir. de Siguranță
[indescifrabil]

(*Arh.St.Timișoara, Chestura Poliției Municipiului Timișoara, inv. 222, dos. 17/1935, f.64*)

317

Regatul României

Confidențial

Chestura Poliției Municipiului Timișoara
Biroul Poliției de Siguranță
No. 2073/conf./3 august 1934

Către Comisariatul Circ. IV Poliție. Loco

În conformitate cu ord. Inspec. Reg. de Pol. Timișoara, nr. 12125/934, vă facem cunoscut că Comunitatea israelită din România a lansat un manifest, în care preconizează boicotul produselor germane și implicit și pe cetățenii români care le comercializează.

Manifestul este prelucrat și adaptat situației din acel oraș, conform instrucțiunilor centralei sioniste din București.

În vederea desăvârșirii acestei acțiuni, suntem informați că centrala sionistă a subscris o subvenție și a trimis instrucțiuni comunităților evreiești respective de a multiplica acest manifest după nevoile evreimii locale și a lansa liste de subscripție pentru a se colecta bani pentru propagandă și a stânjeni debușeurile mărfurilor germane. Manifestul amintește că în Germania evreii au fost scoși din toate slujbele, că sunt boicotați în comerț și industrie. Întreabă cu ce inimă pot evreii să frecventeze cinematografele care reprezintă filme germane, când se găsesc filme americane, franceze, engleze, mult mai bune și frumoase. Între ei și Germania prăpastia se adâncește din ce în ce Hitler merge atât de departe cu ura încât vrea să zădărnicească chiar opera lor în Palestina.

Îndeamnă pe evrei să fie demni să supravegheze pe vecinii lor, pe rude, cunoscuți, să-i oprească de a cumpăra marfă germană și de a se duce la cinematografele cu filme germane. Le cere să răspândească cele cuprinse în manifest și să facă

astfel ca populația evreiască din România să se trezească din amorteala în care a căzut.

Veți lua măsuri pentru urmărirea acestei chestiuni, raportându-ne constatările făcute.

Chestor
[indescifrabil]

Șeful Bir. de Siguranță
[indescifrabil]

(Arh.St.Ți-mișoara, Chestura Poliției Municipiului Ți-mișoara, inv. 222, dos. 17/1935, f.64)

318

România

București, 9 aug. 1934

Ministerul Regal al Afacerilor Străine

Direcțiunea Afacerilor Administrative și Consulare
Nr. 37009

Domnule Ministru,

Legatiunea Franței îmi aduce la cunoștință că dl. Iulius Zissu, cetățean român, domiciliat în Bârlad, strada Regală 146, a obținut diploma de chirurg dentist al Institutului dentar din Nancy. Dorind să profeseze în România, a cerut Ministerului Instrucțiunii Publice, prin scrisoarea nr. 273.317/933 din 16 februarie 1933, echivalarea diplomei. Se pare că cererea sa ar fi fost respinsă pe motivul că Institutul dentar din Nancy ar fi un institut privat.

Legatiunea Franței ne comunică, pe baza unui certificat eliberat d-lui Zissu de secretarul general al Misiunii Universitare Franceze în România că:

1) Institutul dentar din Nancy aparține Facultății de Medicină din acel oraș și se bucură de aceleași regulamente și privilegii.

2) Studiile pentru obținerea diplomei de chirurg dentist durează cinci ani.

3) Diploma d-lui Zissu a fost înregistrată la Ministerul francez al Instrucțiunii Publice cu nr. 6051.

Am onoarea a vă ruga să binevoiti a dispune să se cerceteze cazul în vederea obținerii echivalării, în conformitate cu regulamentele în vigoare, informându-mă totodată de rezultat, spre a-l putea comunica zisei Legatiuni.

Ministru
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 546/1934, f.181)

319

Regatul României

Foarte urgent

Chestura Poliției Municipiului Timișoara

Biroul Poliției de Siguranță

No. 2443/conf./19 sept. 1934

Către Comisariatul Circ. IV. Loco

În conformitate cu ord. Inspect. Reg. de Pol. T-șoara nr. 14861/934 vă înaintăm mai jos în copie nota privitoare la instrucțiunile de organizare trimise de la centrul L.A.N.C. tuturor organizațiilor județene, de cuprinsul căruia veți lua cunoștință, luând măsuri personal pentru verificarea celor arătate, raportându-ne cât mai urgent posibil rezultatul.

Chestor
[indescifrabil]

Șeful Bir. de Siguranță
[indescifrabil]

*

Copie

De la centrul organizației L.A.N.C. s-a trimis ordin tuturor organizațiilor de județ de a se aduna fiecare în consiliu și a-și fixa punctul de vedere în care ar trebui reorganizată L.A.N.C. Fiecare va avea să se pronunțe asupra felului cum sunt organizate acum frățiile de cruce, tineretul universitar L.A.N.C. și cămășile albastre și cum ar crede că trebuie organizate de viitor. De asemenea, să se pronunțe dacă trebuie modificat Statul Major al L.A.N.C.

Toate aceste organizații vor înainta opiniile lor în termen de 20 zile, întrucât conform hotărârii Marelui Consiliu al Ligii ținut la Iași, urmează ca începând din luna sept. L.A.N.C. să se organizeze.

Timișoara, la 19 septembrie 1934

Pentru conformitate
M. Petroiu Imp.

(Arh.St.Timișoara, Chestura Poliției Municipiului Timișoara, inv. 222, dos. 17/1935, f.142)

320

Direcțiunea Generală a Poliției

Nr. 962/6 martie 1935

Notă

Consfătuirea grupului parlamentar maghiar

Grupul parlamentar al Partidului Maghiar, de sub conducerea contelui [György] Bethlen, a avut în capitală în zilele de 27-28 februarie și 1 martie a.c. o consfătuire

intimă la sediul secretariatului general din Calea Victoriei, luând în dezbateri toate doleanțele minorității maghiare și intențiile guvernului în legătură cu punerea în aplicare a legii pentru protecția muncii naționale.

S-a arătat că grupul parlamentar este complet înarmat pentru a se opune anumitor tendințe particulare, care tind spre nimicirea morală și materială a ungarilor (acțiunea *numerus valachicus*)[1].

Într-un memoriu adresat guvernului, partidul maghiar arată că minoritatea maghiară din România este profund impresionată de acțiunea guvernului îndreptată împotriva funcționarilor maghiari, care sunt îndepărtați din serviciile statului; închiderea și transformarea școlilor profesionale maghiare în școli de stat și acțiunea lui Vaida-Voievod în legătură cu *numerus valachicus*.

Partidul Maghiar a cerut totdeauna și cere și în prezent guvernului proporționalitatea în toate domeniile statului pentru minoritatea maghiară, însă se ridică împotriva intenției ca, în întreprinderile particulare minoritare întemeiate cu capital minoritar maghiar, să se introducă elemente majoritare (adică români), care nu au contribuit cu nimic – nici moral, nici material – la ridicarea acestor instituții particulare.

Partidul Maghiar se ridică în numele „drepturilor omului” și este gata, pentru apărarea intereselor minorității maghiare, să se adreseze chiar străinătății[2].

Grupul parlamentar hotărăște că întrucât cu toate discursurile și interpelările făcute în Parlament nu s-a ajuns la nici un rezultat practic, în legătură cu satisfacerea doleanțelor, hotărăște ca în viitor toate plângerile ce vor surveni în sânul minorității maghiare să fie supuse spre soluționare direct domnului prim-ministru.

Un punct de onoare în activitatea grupului parlamentar maghiar va fi pensionarea tuturor funcționarilor unguri concediați din serviciile Statului.

(*Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției, dos.106/1935, f.21*)

[1] La Universitatea din Iași s-a și creat un „Comitet de acțiune pentru *numerus valachicus*”; ce urmărea „trezirea conștiinței proporționalității etnice, lupta hotărâtă și susținerea acțiunii *numerus valachicus* în toată țara” (cf. „Glasul studentimii”, Iași, II, 1935, nr.22 din 28 aprilie, p.4). De altfel, la 15 iunie 1935 a avut loc o mare demonstrație a studentimii la Iași pentru *numerus valachicus*, la care a participat și prof. Petre Dragomirescu, președintele „Frontului românesc” („Glasul studentimii”, II, 1935, nr. 25 din 18 iunie, p.3).

[2] Vezi pentru comparație studiul lui Zvi Hartman, *Az Erdélyi Lapok ideológiája. Zsidókérdés, katolikus antiszemitizmus és nemzetiszocializmus Erdélyben (1932–1940)* [Ideologia publicației „Erdélyi Lapok”. Problema evreiască, antisemitismul catolic și național-socialismul în Ardeal], în „Regio”, 2004, no.3, p.101-141.

RAPORT INFORMATIV

Uniunea Studenților Creștini a redactat aseară o adresă către toate asociațiile studențești, prin care le cere să întocmească de urgență tablouri de studenții care vor să participe la congres.

După centralizarea lor, aceste tablouri vor fi înaintate cel mai târziu mâine, 6 aprilie, rectoratului, pentru a căpăta aprobarea. Studenții legionari au ordin să participe la congres în număr cât mai mare. Se crede că numai din București vor participa circa 1000 legionari, plus 1000 studenți nelegionari, deși numărul fixat de consiliul de rectori e cu mult mai mic.

Centrul studentesc crede că va putea îngloba un număr de circa 300-400 studenți în corpul său, pentru care intenționează să capete autorizație separată de participare. Astă seară, Centrul și Uniunea vor întocmi programul pentru congres.

Chestiunile care urmează să fie înscrise nu diferă prea mult de cele dezbătute la întrunirea de la Gib, cu ocazia sărbătoririi zilei de 10 decembrie. Biletele de participare se vor elibera săptămâna viitoare.

*

6 aprilie

Astăzi la ora 15 un grup de circa 250 studenți mediciști au prezentat d-lui decan respectiv un memoriu prin care solicitau deschiderea cursurilor. Cererea lor a fost respinsă, cursurile rămânând închise până la 10 aprilie.

Un grup de circa 30 studenți, în timp ce prezentau memoriul, întâlnind un evreu pe splaiul Independenței, l-au molestat, producându-i câteva leziuni fără gravitate. Cei din grup s-au împrăștiat imediat, fără a se fi putut identifica.

La ora 17 un grup de aproape 200 studenți s-au strecurat într-o sală de cursuri a facultății de drept, la etajul 4. Acolo au găsit pe câțiva studenți evrei, pe care i-au scos afară cu forța, molestându-i. Dl. secretar g-ral al universității cerând concursul forței publice, ordinea a fost restabilită imediat, iar studenții evacuați fără alte incidente.

*

6 aprilie

Studenții mediciști nemulțumiți cum Consiliul profesoral a înțeles să rezolve memoriul prezentat de ei – prin care se solicita redeschiderea cursurilor –, au ținut aseară o consfătuire la care au hotărât ca mai multe echipe să încerce a pătrunde în cursul zilei de astăzi la universitate și celelalte facultăți, pentru a cere solidarizarea studenților creștini și a aplica câte o corecție evreilor.

Potrivit acestei hotărâri, astăzi la ora 11.1/2 o echipă de 15 studenți mediciști au intrat la universitate și au molestat un student evreu pe care l-au găsit în holul rectoratului. Au părăsit apoi imediat imobilul, îndreptându-se pe bulevard către căminul studenților în medicină, deoarece la acea oră nu au mai găsit nici un student la universitate.

La ora 12.1/2 un alt grup de circa 40 mediciști au ieșit de la cămin și au pornit spre centru. În drumul lor au legitimat pe trecătorii ce păreau a nu fi creștini, lovind pe acei dovediti că sunt evrei.

Astfel de incidente – fără importanță – s-au petrecut în fața Ministerului de Comunicații, la poarta grădinii Cișmigiu și s-au continuat pe bulevard până la Cercul Militar. Trecătorii evrei au fost acostati – fie că se găseau pe jos, fie în autobuze sau

taxiuri – și molestați. Intervenind autoritățile, grupul de mediciști a fost împrăștiat înainte de a se fi putut deda la dezordine.

După amiază, un alt grup de studenți mediciști a ieșit în stradă la ora 14.1/2 și postându-se la diferite puncte din apropierea podului Izvor, au legitimat pe trecători și au molestat pe evrei. Intervenția autorităților a determinat împrăștierea lor, incidentele reducându-se la câteva bruscări fără importanță. La puțină vreme după aceasta, o parte din mediciști s-au regrupat în fața Cișmigiului, unde barând intrările dinspre bulevard, au făcut uz de același sistem; a fost din nou nevoie de intervenția autorităților care i-au risipit. La ora 20.15 un număr de circa 50 mediciști plecând de la cămin, s-au îndreptat spre calea Griviței, unde timp de câteva minute au făcut același lucru. Poliția i-a risipit, iar ei s-au împrăștiat. La ora 21 mediciștii vor avea o adunare la cămin, cu privire la redeschiderea cursurilor.

*

1935 aprilie 7

În cursul dimineții de astăzi studențimea nu a provocat nici o dezordine. Toate întrunirile convocate de partidele politice s-au desfășurat în completă liniște.

La orele 14.30 un grup de studenți ce luaseră masa la cantina Casa Femeii, ieșind de acolo s-au postat în jurul podului Izvor, unde legitimau pe trecători și molestați pe evrei. Autoritățile polițienești luând măsuri, turbulenții au fost împrăștiate.

Până la ora 18 nu s-a mai semnalat nici un incident. La această oră, un grup de circa 80 studenți, în majoritate mediciști, au intrat în Parcul Carol, provocând busculade cu trecătorii și lovind pe evrei. Și aici a fost nevoie de intervenția forței publice, care a restabilit în scurt timp ordinea. Cu acest prilej a fost arestat de Circ. 22 numitul Petrache Marin, funcționar la „Curierul judiciar” și domiciliat în Calea Văcărești nr. 440.

La ora 19 mai multe grupuri de studenți – în total aproximativ 150 – s-au postat în diferite puncte de pe b-dul Elisabeta, în special în fața cinematografelor „Capitol” și „Regal”, unde au legitimat pe trecători, fără a produce însă incidente, deoarece nu au găsit nici un evreu. Aceasta pentru scurt timp, fiindcă după câteva minute au plecat, intrând în grădina Cișmigiu. Nici aici nu s-au produs incidente.

După ce au trecut prin Cișmigiu, studenții s-au îndreptat către căminul mediciștilor din b-dul Schitu Măgureanu, unde în acel moment avea loc un ceai dansant. Odată ajunși acolo, grupul s-a mărit până la circa 200, deoarece celor veniți din centru li s-a mai adăugat o parte din cei ce se aflau la serată. Acest nou grup a pornit pe cheiul stâng al Dâmboviței, intenționând să demonstreze la Teatrul „Regina Maria”, unde se juca piesa *Nădejde* de Bernstein.

Fată de măsurile luate, ei au renunțat și schimbând traseul, s-au îndreptat spre librăria „I.G. Hertz”, unde au spart un geam. Au trecut apoi prin fața Poștei Centrale – str. Stavropoleos-Lipscani-Sf. Gheorghe. În str. Lipscani au spart geamurile la Cafeul „Expres” și restaurantul Herdan, iar în Piața Sf. Gheorghe au molestat pe un trecător evreu și soția sa. Autoritățile polițienești au intervenit și împrăștiat grupul – care între timp se micșorase –, restabilind ordinea.

Au fost arestați cu această ocazie: Dumitrescu D.Gh., Vasilescu Ion, Negruțu Ion, Bran Stănică, studenți; Schneltzer Carol, funcționar comercial, Ranca Aurel,

croitor, Rotaru Ilie, șofer, Constantinescu Alexandru, elev de liceu cl. VII, Răduțoiu Constantin, funcționar comercial, și Nicoară Vasile, tâmplar. Susnumiții se află în curs de cercetare și urmează să fie înaintați Consiliului de Război.

La ora 21.45 un grup de circa 20 studenți care se aflau pe bd. Elisabeta au plecat spre Teatrul Comedia, unde au încercat să pătrundă înăuntru. Personalul teatrului opunându-se, ei au spart marchiza și două geamuri de la intrare, după care s-au risipit imediat.

*

8 aprilie 1935

În cursul nopții de 7/8 aprilie crt., pe la orele 12.15, un grup de studenți – pornit de la căminul mediciniștilor din b-dul Schitu Măgureanu – a urcat pe str. Uranus-13 Septembrie și ajungând în dreptul cârciumii „Niță Stere” a oprit un vagon de tramvai, legitimând pe călători.

În cursul acestei manifestări a fost spart geamul de la o vitrină, de la prăvălia unui negustor evreu din str. 13 Septembrie. Nu au fost însă molestați trecători.

Revenind spre centru, grupul a coborât pe str. Cazărmii și în dreptul str. Banul Mihalcea văzând lumină și petrecere în casa de la nr. 2 – unde erau adunați mai mulți evrei – a spart geamurile, cu care ocazie unul dintre locatari a fost ușor lovit la cap.

Grupul pe măsură ce înainta spre centru se fărâmița, astfel că la podul Senatului studenții se împrăștiară. Spre preîntâmpinarea oricăror eventualități, autoritățile au format totuși patrulle, care au circulat prin cartierele evreiești. Până dimineața, începând de la orele 1.30, nu s-a mai semnalat nici un incident.

De dimineață, începând de la orele 8.30, studenții creștini de la facultatea de drept au constituit mai multe echipe care intrând în toate sălile de cursuri, au legitimat pe studenții evrei, pe care apoi i-au scos afară, fără însă a se produce incidente sau loviri.

Odată îndeplinită această misiune, studenții de la drept au plecat la Academia Comercială, spre a face același lucru, deoarece colegii lor de la acea facultate încercaseră să facă aceasta la intrarea la cursuri, însă intervenind secretarul general al Academiei au renunțat deoarece au fost amenințați cu eliminarea.

Ajunși la Academia Comercială, pe la orele 10.45, studenții au intrat pentru a evacua pe evrei, ceea ce a dat naștere la serioase busculade, studenții evrei fiind molestați. Au intervenit autoritățile, care au împrăștiat pe turbulenți.

Grupul plecat de la facultatea de drept – după cum am arătat mai sus – fiind împrăștiat de la Academia Comercială s-a scindat: o parte a pornit pe str. Nicolae Bălcescu-Franklin, unde au molestat pe un trecător evreu, după care și-au continuat drumul către sediul L.A.N.C. din str. Știrbey Vodă; celălalt grup s-a îndreptat către Școala Politehnică, unde până în acest moment – ora 12.00 – încă nu au ajuns.

În același timp, în centru, pe la orele 11.00, un grup pornit de la căminul studenților mediciniști din b-dul Schitu Măgureanu a venit până în str. Brezoianu, unde întâlnind pe un trecător evreu Weinberg Solomon, supus U.S.A., l-au lovit, fără gravitate. Continuându-și drumul pe str. Sărindar, în dreptul Cercului Militar au molestat un alt trecător.

Intervenția autorităților a restabilit liniștea.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 556/1935, f.24-29*)

România
Prefectura Poliției Municipiului București
 Serviciul Poliției Sociale și al Informațiilor
 No. 4361/4 mai 1935

Domnule Ministru,

Spre satisfacerea celor cerute de dvs. cu adresa nr. 69821/935, avem onoare a vă comunica ce anume fapte se pun în sarcina studenților cercetați la Prefectura Poliției Municipiului București și înaintați apoi Consiliului de Război al Corpului II Armată.

Serafim Alexandru și Stroescu Alexandru au fost arestați în ziua de 6 aprilie ca făcând parte din grupul ce a maltratată o serie de trecători în Cișmigiu, Bulevardul Elisabeta-Cercul Militar.

Alexandrescu Florin, Weinreb Eugen, Pfletschinger Eugen au fost arestați în noaptea de 6/7 aprilie, întrucât au provocat scandal și dezordine pe str. Lipsani.

Dumitrescu D.Gh., Vasilescu Ion, Negruzzi Ion, Bran Stănică, Constantinescu Alex. au fost arestați din grupul ce a manifestat și devastat mai multe prăvălii de pe str. Lipsani în seara zilei de 7 aprilie.

Dejanu C-tin, Zamfirescu Ion, Crăciunescu Florian, Constantinescu Florian[1], Corlățeanu Gh., Cosmoiu Aurelian, Ștefănescu Nicolae, Dumitrescu N., Berindei Stelian, Marcovici Nicolae, Marcovici Simion, Voinescu Romulus, Tănăsescu Gh., Rădulescu I.C., Gheorghiu C. Ion au fost arestați întrucât au devastat intrarea Teatrului „Comedia” în seara zilei de 7 aprilie.

Cucu C. Nicolae, Diaconu Ion, Varjoghie Nicolae, Dragomir Nicolae, Bădescu Ion, Ioniță Ilie, Lascu Polifron, Negulescu Nicolae, Constantinescu Benedict, Carabaș Olariu Gh., Ionescu Vasile au făcut parte din grupul ce – mai întâi la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, apoi la Școala Politehnică – a încercat să împiedice intrarea studenților la cursuri, provocând busculade și dezordine[2].

Prefect
[îndescifrabil]

Șeful serviciului
[îndescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii. Direcțiunea Învățământului Superior.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 556/1935, f.8*)

[1] Acesta fusese elev al Școlii de Conducători de Lucrări Publice din București, în anul I, însă a fost exmatriculat de la 1 aprilie 1935 din cauza absențelor.

[2] Studenții menționați în acest document sunt repartizați astfel pe facultăți: Serafim Alexandru, Stroescu Alexandru, Negruțiu Ion, Bejenaru C., Corlățeanu Gh., Cosmoiu Aurelian, Ștefănescu Nicolae, Berindei Stelian și Rădulescu I.C. – studenți la teologie; Alexandrescu Florin, Zamfirescu Ion, Marcovici N., Voinescu Romulus, Tănăsescu Gh., Gheorghiu I. Ion – studenți la drept; Vasilescu Ion – Institutul Electrotehnic; Bran Stănică – student la medicină veterinară.

323

Prefectura Poliției Municipiului București

Serviciul Poliției Sociale și al Informațiilor
No. 48678/20 mai 1935

Domnule Ministru,

Avem onoare a vă face cunoscut că de această Prefectură cu adresa nr. 48675/935 au fost înaintați Consiliului de Război C. II. A., studenții Carp Teodor din anul III facultatea de științe, secția Electrotehnică, și Varzaru Aurel din anul III Academia Agricolă, ce s-au făcut vinovați pentru faptul de lovire a individului Vilner din str. Dr. Sion 5, cu ocazia manifestației de stradă săvârșită în ziua de 16 mai 1935.

Prefect
[indescifrabil]

Șeful serviciului
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 556/1935, f.12)

324

Societatea Studenților în Medicină

Cluj, 20 mai 1935

Cluj
Str. V. Babeș no. 13
No. 205/935

Domnule Decan, Onorat Consiliu,

Studenteimea medicinistă din Cluj, întrunită în adunare plenară în amfiteatrul Institutului de fiziologie, sâmbătă 18 mai a.c., și discutând împrejurările vitrege în care se găsește, vine să vă roage a aproba abținerea de la cursuri și lucrări practice – a studenților – până la realizarea doleanțelor pe care le consideră juste și și le însușește întru totul:

1. Să se țină seamă la înscrierile în facultate de procentul pe minorități.
2. Să se revizuiască nostrificările diplomelor de doctori din ultimii 10 ani.
3. Anularea pedepselor aplicate colegilor de la București.

Studenteimea medicinistă din Cluj asigură pe domnii profesori ai facultății de medicină de întregul devotament și profundul respect ce i-l păstrează, și-i roagă să nu considere greva de azi ca acțiune de sabotare a studențimii contra operei constructive de colaborare de până acum, ci ca o renunțare definitivă de a mai răbda concurența ilegală – în profesiunile libere, ca și în funcțiunile de stat – din partea unei

minorității, străină de suferințele trecutului neamului nostru și cu totul dușmană năzuințelor la mai bine a țării.

Recunoaște că rezolvarea celor cerute este o chestiune ce nu depinde direct de domniile voastre, *căci am fi avut demult fericirea să ni se facă dreptate*, introducerea *numerus-ului clausus-ului* este o chestiune de guvernământ, însă înțelegându-ne durerile în care ne zbatem, și prin importanța covârșitoare pe care domniile voastre reprezentați în angrenajul social al țării, veți influența hotărâtor factorii în drept a legifera necesitatea asigurării condițiilor optime de viață a elementului românesc. Avem înaintea exemplul corpului profesoral universitar de la Budapesta, care în frunte cu rectorul lor au impus guvernului ungar această măsură.

Studentimea medicinistă din Cluj își leagă toate nădejdlile de spiritul de înțelegere și protecția pe care ați binevoit întotdeauna a le acorda aceluia care se găsește azi la o grea răscruce.

Președinte
Tiberiu Cipă

Secretar general
[indescifrabil]

D-sale, domnului decan al Facultății de Medicină din Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 17, dos. 83, doc. 1506*)

325

Direcțiunea Generală a Poliției

No. 1894/22 mai 1935

Notă

Memoriul Centrului Studentesc și al Societății Studentilor în Medicină

Potrivit hotărârilor luate în ședința comitetelor reunite ale Uniunii Naționale a Studentilor Creștini Români și Centrul Studentesc București, atât Societatea Studentilor în Medicină, cât și Centrul Studentesc au întocmit câte un memoriu pe care să-l supună Consiliului interuniversitar, care ține mâine dimineață ședință, sub președinția d-lui dr. [C.] Angelescu, ministrul Instrucțiunii Publice.

Memoriul Societății Studentilor în Medicină, apărut ieri în „Frontul Românesc”, expune pe larg dezideratele studentimii mediciniste și cere profesorilor să fie alături de ea, „în frontul doctrinei naționaliste, care din 1922 s-a situat pe linia milenară a românismului”.

Memoriul Centrului Studentesc a fost lansat în cursul zilei de ieri, sub formă de manifest și va fi supus de asemenea consiliului interuniversitar de mâine.

Prin acest manifest, Centrul Studentesc se solidarizează cu studentimea medicinistă. Protestează împotriva pedepselor aplicate și cere ridicarea lor imediată. De semnalat următorul pasaj: „În același timp însă, (Centrul Studentesc) se declară

hotărât împotriva conflictelor de stradă, ele nerezolvând nimic din ceea ce se urmărește, ci numai transformând în mod vizibil studențimea în masă de manevră, pentru servirea unor calcule politicianiste infame”.

„Centrul Studențesc București, care a asistat la provocările dinaintea de Paști, *dovedite a fi fost dirijate de cercurile guvernului și ale Partidului Liberal*, pentru a doua oară atrage atenția studențimii creștine de a nu se lăsa atrasă pe căile provocațiunilor politice și crede că însăși eliminarea studenților medici și ridicarea sesiunilor de examene este nu o pedeapsă, ci o provocare la scandal a studenților”.

Manifestul este iscălit de Gh. Furdui, președintele Centrului Studențesc Român.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 603/1935, f.3*)

326

Direcțiunea Generală a Poliției

No. 1897/22 mai 1935

Notă

Consiliul Facultății de Medicină [București] n-a hotărât
redeschiderea cursurilor

Câțiva profesori ai facultății de medicină, după sugestiile decanului [I.] Bălăcescu, doresc să provoace deschiderea facultății de medicină și reluarea cursurilor și examenelor, pentru a potoli spiritele.

În acest sens s-a convocat un Consiliu pentru luni, 20 mai a.c., ora 18.

Hotărârile acestui Consiliu sunt neclare, părerile au fost împărțite și o poziție unitară nu s-a putut lua.

Se crede însă că decanul Bălăcescu, dacă îi va fi posibil, va trece peste hotărârea Consiliului și va deschide facultatea.

Însă chiar dacă facultatea va fi deschisă, tulburările vor reîncepe, întrucât Societatea Studenților în Medicină nu înțelege să abdice de la principiile ei.

Astfel, în cazul deschiderii facultății, evreii vor fi din nou împiedicați de a lua parte la cursuri. Aceasta cu atât mai mult cu cât nu se ridică sancțiunea de exmatriculare aplicată comitetului Societății Studenților în Medicină.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 603/1935, f.4*)

Societatea Studenților în Medicină din București

MEMORIU

Înaintat d-lui ministru la Instrucțiunii Publice și Consiliului Interuniversitar din 23 mai 1935[1]

Studentțimea medicinistă din București, de comun acord cu studentțimea medicinistă din Cluj și Iași și cu solidaritatea Centrului Studențesc București și Uniunii Naționale a Studenților Creștini Români, roagă pe domnul ministru al Instrucțiunii Publice și membrii Consiliului Interuniversitar, întrunit în zilele de 23 și 24 mai 1934[2], să ia cunoștință de situația elementului românesc în profesiunea medicală, cauză a acțiunii studentimii mediciniste, și înțelegând situația să lupte pentru românizarea profesiunii medicale.

I. Situația actuală a elementului românesc în profesiunea medicală după statistici oficiale

1. În România sunt 2670 medici de plasă plătiți de stat, din care 50% români și 50% minoritari: unguri, ruși și jidani. În unele județe procentul medicilor minoritari de plasă este următorul: Arad 73%, Bălți 84%, Câmpulung-Bucovina 88%, Cetatea Albă 94%, Cahul 74%, Cernăuți 85%, Ciuc 80%, Dorohoi 72%, Durostor 71%, Hotin 84%, Someș 67%, Soroca 88%, Storojineț 88%, Suceava 93% și Tutova 81%.

2. În armata română sunt medici ofițeri de rezervă 1400 români, 1460 jidani și 460 alți minoritari; iar farmaciști ofițeri de rezervă 248 români, 402 jidani și 54 alți minoritari.

3. În specialitatea medicală dentistică sunt doctori în medicină 17% români și 83% minoritari, iar tehnicieni fără titlu de doctor 5% români și 15% minoritari.

4. În medicina liber profesionistă nu avem statistici oficiale, dar proporția este 20% români și 80% minoritari, în afară de cei care practică clandestin medicina.

5. În facultățile de medicină din țară sunt studenți 40% români, 36% jidani și 24% alți minoritari.

6. În funcțiile de stat, mai ales spitalele Casei Asigurărilor Sociale și Universitate, minoritarii au pătruns adânc, mai ales jidanii.

7. În ultimii 10 ani, de la 1924 până la 1934, s-au echivalat 1251 diplome străine, din care 7% români, 69% jidani și 24% alți minoritari.

Facultățile de unde provin marea majoritate a acestor diplome sunt minuscule facultăți din Italia și Austria, facultăți cu renume științific dubios și existând aproape numai studenți străini.

Se cunosc existența unor oficine care, în timpul războiului mondial la Odesa, dădeau diploma de doctor în medicină în schimbul unei sume de bani oricui, fie chiar potcovar sau bărbier.

Pregătirea profesională, ca să nu mai vorbim de cea socială și națională, este cât se poate de mediocră și perfect sintetizată în răspunsul negativ al unui doctor la examenul de echivalare, care n-a știut cine a descoperit bacilul tuberculozei.

Majoritatea acestor medici nu cunosc limba română și în străinătate în timpul studiilor au defăimat România și au făcut propagandă comunistă și revizionistă.

Se cunosc cazuri de certificate de frecvență eliberate de facultăți italiene unor persoane care n-au părăsit niciodată România. Cât despre diplomele în dentică luate prin corespondență, aceasta este ceva curent.

Examenul de echivalare astăzi în vigoare este o ficțiune, fiindcă de 10 ani nu a existat nici o diplomă străină care să nu fi fost echivalată, fiindcă candidatul poate da examenul ori de câte ori vrea și poate vagabonda de la o facultate la alta, până trece.

Cea mai mare parte din acești medici veniți din străinătate sunt foști studenți ai facultăților din țară care au fost respinși la examenele riguroase de aici, deci considerați neapți pentru medicină, însă care, având mijloacele financiare pe care nu le au studenții români, se duc în străinătate și se întorc medici înaintea colegilor lor din țară, fiindcă la noi medicina se face în 7 ani și în Italia în 5 ani.

Procesul acesta cu diplome în medicină străine este în plină desfășurare. Actualmente, după statisticile ministerului de război, sunt 1642 studenți din România în străinătate care și-au cerut amânarea încorporării pentru studii, din aceștia 1002 sunt numai medici. Aceasta face un procentaj anume de 120 diplome străine, adică jumătate din numărul dat de facultățile noastre din București, Cluj și Iași la un loc.

Cu cele 1251 diplome străine în 10 ani, socotind numai 8000 lei lunar, s-au aruncat peste graniță 175.000.000 lei, pierduți pentru economia națională.

II. Dezideratele naționaliste ale studențimii mediciniste

Studențimea medicinistă, împreună cu solidaritatea întregii studențimii din România, cere urgenta aplicare a următoarelor măsuri pentru profesiunea medicală.

I. Intrarea în facultățile de medicină din țară să se facă pe baza unui concurs cu admisibilitate și reglementată pe baza principiului „Numerus nullus”; până la recuperarea de către elementul românesc a pozițiilor pierdute printr-un complex nenorocit de împrejurări survenite de la război încoace, după care să se aplice „Numerus clausus.”

II. Să se oprească orișice echivalare de diplome străine de acum înainte, așa cum a făcut Polonia recent, pentru o perioadă de 10 ani, iar diplomele echivalate în trecut să fie revizuite începând cu 1918, întrucât multe sunt ilegale. Să se facă excepție pentru eliminările disciplinare ale facultăților din țară, care pot continua studiile în străinătate. Pentru studenții care actualmente își fac studiile în străinătate, să se aplice la examenul de echivalare o mai mare severitate, să se ceară cunoașterea corectă a limbii române și echivalarea să se facă numai la facultatea de medicină corespunzătoare regiunii de unde este originar candidatul. Desăvârșirea studiilor în străinătate, atât de necesară, să se facă prin burse, numai după terminarea studiilor de bază în țară, fiindcă numai în acest moment poate fi realmente folositoare.

III. Să se interzică accesul minoritarilor în fundațiile medicale de stat: spitale, școală și administrație, fiindcă statul român este un stat național și aparatul de stat trebuie să fie românesc.

Aceste măsuri cerem să fie impuse și nu discutate cu reprezentanții oficiali sau plătiți ai minoritarilor, fiindcă statul român nu este un obiect de târguială cu minoritarii.

Aceste măsuri cerem să fie aplicate chiar din toamna lui 1935, fiindcă suntem pe cale să pierdem medicina ca profesiune românească.

Toate argumentele ce se aduc împotriva acestor cereri sunt nelogice și ireale. Se spune că suntem o țară mică; însă Ungaria aplică *numerus clausus* la intrarea în universități.

Se spune că nu trebuie să supărăm Franța, însă niciodată Franța adevărată n-a spus că ține mai mult la minoritari decât la români.

Se spune că nu ne permite dependența noastră de finanța internațională jidano-francmasonică, însă nimeni nu trage la răspundere pe cei care ne-au adus în această și nimeni nu încearcă să o îndrepte. Totuși Germania, țară industrială fără materii prime și capital, este mult mai dependentă de finanța internațională decât România, țară bogată și cu posibilități de autarhie, și cu toate acestea a satisfăcut toate dezideratele naționaliste.

Se spune că nu permite Constituția noastră; însă juriști eminenti au demonstrat că dezideratele naționaliste sunt perfect constituționale și că tot ceea ce s-a acordat până acum minoritarilor a fost prin decrete ministeriale. Cândva s-a legiferat un *numerus clausus* în industrie și comerț, însă nu s-a aplicat niciodată. În universități studenții vor ști să vegheze stricta aplicare a acestui principiu.

Acțiunea studențimii mediciniste, care are aprobarea întregii opinii românești și care a mobilizat sufletește întreaga studențime română, demonstrează că „sistemul tăcerii” al oficialității de stat față de dezideratele drepte ale studențimii române trebuie să înceteze.

Starea precară a elementului românesc în profesiunea și învățământul superior medical solicită *măsuri urgente și radicale*, iar nu tergiversări și *măsuri paliative*.

Ceea ce cerem profesorilor noștri, întruniți în consiliul interuniversitar, și d-lui ministru al Instrucțiunii Publice este ca să înțeleagă durerea noastră, care este a națiunii, *să nu se condamne frământările noastre, care izvorăsc din îndemnul unui neam care voiește să trăiască și să nu moară*.

Ceea ce cerem profesorilor noștri este ca să decidă o dată pentru totdeauna în acest moment de tragică răscruce a conștiinței românești în propria țară și în același timp de sublimă redeșteptare a conștiinței românești, adânc îndurerată, dacă locul lor nu este alături de noi, în frontul doctrinei naționaliste, care din 1922 s-a situat pe linia milenară a românismului?

Șerban Milcoveanu[3]
Președintele Soc. Stud. Medicină – București
Intern al Spitalelor Eforiei Civile

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 603/1935, f.n.)

[1] Exemplar tipărit.

[2] Eroare provenită din *lapsus calami*. În realitate este 1935.

[3] Șerban Milcoveanu (1920-2009) a fost unul din reprezentanții de seamă ai mișcării legionare, între 1937-1940 devenind chiar președinte al Uniunii Naționale a Studenților Creștini din România. Nu demult, cu puțin înainte de decesul său, a publicat un volum de *Memorii (1929-1989)*, București, Edit. Pământul, 2008.

Disciplină la Universități Încheierea no. 2

Consiliul interuniversitar, în ședința sa de la 25 mai 1935, sub președinția d-lui ministru dr. C. Angelescu, constată că activitatea universitară este tulburată de câțeva vreme de manifestări violente ale unei părți din studențime, care reclamă satisfacția unor revendicări dintre care unele sunt de ordin școlar, iar altele de ordin politic și social.

Revendicările de ordin școlar, tinzând la modificări înăuntrul organizării și vieții universitare, sunt de competența Universității și își pot găsi soluționare prin acțiunea organelor ei.

Revendicările de ordin politic-social depășesc însă puterea de acțiune a acestor organe. Universitatea nu are atribuția de a le da soluțiuni practice, cu atât mai puțin dreptul de a aplica în mod unilateral, în cuprinsul ei.

Aceste revendicări constituie o problemă a politicii de stat. Ele intră în cadrul preocupărilor de învățământ, ca probleme de cercetare științifică, ce pot deveni izvoare de directive culturale și naționale. Aplicarea lor în universitate, în viața socială și de stat nu se poate face însă decât pe bază de dispozițiuni legislative elaborate de forurile constituționale.

Consiliul constată că cele mai frecvente și mai grave dezordini se petrec tocmai din cauza acestor revendicări, în susținerea cărora unii studenți se dedau la adevărate acte de terorism și sabotaj în universitate și la violente tulburări ale ordinii publice în afara ei. Această atitudine este cu atât mai regretabilă cu cât se știe că ideile cele mai drepte pier când sunt susținute prin mijloace reprobabile și ajung să provoace tocmai sentimente opuse celor ce se urmăreau. Întărirea elementului național trebuie urmărită prin muncă disciplinată și constantă, iar nu prin acte de terorism.

Hotărâște:

1. Universitățile, din partea lor, vor lua toate măsurile prevăzute în legi și regulamente pentru a asigura ordinea în interiorul lor. Organele universitare, după competența lor, vor examina cu bunăvoință revendicările de ordin universitar și vor căuta să le dea soluțiile cele mai juste. În același timp însă vor aplica sancțiunile cele mai riguroase împotriva tulburărilor disciplinei universitare.

2. Universitățile nu pot face deosebiri între tulburările care au cauză universitară și cele provocate de cauză de ordin social, politic sau național. Orice infracțiune la ordinea universitară va fi sancționată după aceeași măsură.

3. Consiliul Interuniversitar este de părere ca să impună și autorităților însărcinate cu menținerea ordinii în stat să aibă aceeași atitudine și, prin măsurile pe care le iau, să dea impresia că consideră pe studenți ca o categorie de cetățeni care se bucură de privilegiul nerespectării dreptului comun.

4. Autoritățile universitare nu pot asigura ordinea și nu-și pot asuma răspunderea ei decât dacă autoritățile de stat tratează cu studenții numai prin intermediul organelor legale ale universității.

5. În timpul studiilor universitare, studenții nu pot face parte decât din asociații studentești, constituite în conformitate cu legile și regulamentele universitare.

Este interzis studenților să facă parte din asociațiuni nerecunoscute, precum și din societăți și partide politice, deoarece aderențele politice sunt cauza cea mai frecventă a tulburărilor din viața studentească.

6. Consiliul Interuniversitar cere ca autoritățile de stat să aducă la îndeplinire hotărârile luate de organele universitare în privința asociațiilor studentești și să nu aibă contact, cu atât mai puțin să dea concurs, asociațiilor nerecunoscute sau dizolvate de autoritățile universitare.

7. Oricare ar fi autoritatea de stat, județ, comună sau altă instituție publică dispusă să acorde ajutoare studenților, fie sub formă de alocațiuni bugetare permanente, fie sub cea de ajutoare ocazionale, acestea nu pot fi date decât prin intermediul Rectoratelor universităților. Se impune ca autoritățile de stat să acorde o atenție deosebită asistenței sociale a studenților, acordând universităților fondurile necesare.

8. La înscrierea în universitate, fiecare student va da sub iscălitura sa o declarație pe un formular unitar, prin care-și exprimă solemn obligația de onoare de a se supune legilor și regulamentelor universității, precum și dispozițiilor pe baza lor de autoritățile universitare, știind că nerespectarea lor îi va atrage aplicarea de sancțiuni, mergând până la exmatriculare.

(Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”, Fond 798, inv. 946, dos. 279, f.20-22)

329

Personal confidențial

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Generală a Poliției
Direcțiunea Poliției de Siguranță
Serviciul de Informațiuni
[Nr.] 57859 S 19 aug. 1935

Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că numitul Nemeth Adolf Rudolph, zis Anti, fiul medicului de circumscripție M. Dentsch, din comuna Chișineu-Criș, județul Arad, de naționalitate evreu, supus român, student în chimie la Universitatea din Brno, cunoscut ca înfocat filomaghiar, în toamna anului 1934 fiind în mijlocul mai multor studenți unguri din Brno a adus insulte statului român.

Ca să-și manifeste mai mult sentimentele de ură contra românilor, a făcut un denunț autorităților polițienești din Brno, în care a arătat că studentul român Iuliu Moldovan, coleg de clasă și din aceeași comună, face spionaj în favoarea României, denunț care s-a constatat neîntemeiat.

Tot acest student împreună cu alții, de naționalitate unguri, au colectat apoi diferite sume de bani în scopul de a alcătui un fond pentru organizația iredentistă maghiară.

Este un fotograf amator foarte pasionat și în fiecare an vine în comuna sa natală pentru a-și petrece vacanța la părinți.

Aducând la cunoștința dvs. cele ce preced, avem onoare a vă ruga să binevoiți a interveni la Banca Națională să nu-i mai acorde susnumitului valută.

Ministru
[indescifrabil]

Director general
Negulescu

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 556/1935, f.35*)

330

România
Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor
Direcțiunea Învățământului Superior
Nr. 150225/4 sept. 1935

Domnului Rector al Universității din Cluj

Avem onoarea a vă trimite în copie adresa Ministerului Justiției cu nr. 79352/935, împreună cu raportul parchetului Satu Mare, rugându-vă să binevoiți a ne comunica avizul dvs. în privința congresului proiectat a se ține la Satu Mare[1], în conformitate cu dispozițiunile art. 116 din Regulamentul legii învățământului universitar.

Ministru
Dr. Angelescu

Director
[indescifrabil]

[Anexă]

Copie de pe Raportul parchetului Satu Mare nr. 15220 din 5 august 1935, către Ministerul Justiției.

Respectuos avem onoarea a vă raporta că după informațiunile noastre, la începutul lunii septembrie urmează să se țină în municipiul Satu Mare un congres al studenților universitari din Cluj.

Considerând că în municipiul Satu Mare locuiesc foarte mulți evrei, este de prevăzut că se vor produce cu această ocazie tulburări antisemite cu eventuale consecințe grave.

Având în vedere și situația geografică a acestui municipiu, situat în imediata apropiere a frontierelor ungare și cehoslovace, socotim că și din acest motiv nu este potrivit pentru ținerea unui congres studentesc. În sfârșit, la data de 14-15 septembrie urmează să țină în acest municipiu congresul general pe țară al Societății culturale „Astra”, deci în cazul unui congres studentesc ce s-ar ține în prealabil și care ar ocaziona eventuale tulburări cu caracter antisemit, credem că reușita congresului Asociațiunii culturale „Astra” ar fi îndoielnică.

În baza motivelor arătate mai sus, rog a ne permite să vă rugăm respectuos ca să binevoiți a interveni locului în drept pentru interzicerea congresului studențesc ce se proiectează în acest municipiu pentru primele zile ale lunii septembrie 1935.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 80, dos. 2707/1935-1936; Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 516/1935, f.18*)

[Rezoluție: „12/VIII/935. Conf. Se va comunica în copie ministerelor de Interne și Instrucțiune Publică. V. Pop”]

[1] Prin adresa 2707/1935, Rectoratul nu este de acord cu acordarea unei autorizații pentru ținerea unui congres studențesc la Satu Mare.

331

Regatul României

7 octombrie 1935

Universitatea din București
Facultatea de Farmacie
No. 1020

Domnule Ministru,

Am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Mai mulți studenți în farmacie ne aduc la cunoștință că în anul școlar 1934-1935 au urmat la facultatea de medicină din Iași cursurile și lucrările pentru învățământul farmaceutic și cer transferarea la facultatea de farmacie din București, cu recunoașterea frecvenței și a examenelor trecute la Iași.

Consiliul facultății noastre examinând această chestiune a hotărât următoarele:

Deoarece prin Legea pentru concentrarea învățământului farmaceutic acest învățământ a fost suspendat la Iași pe ziua de 1 octombrie 1934 și deoarece cursurile făcute în anul școlar 1934-1935 nu au o bază legală, cererile studenților nu pot fi aprobate.

Primiți vă rog, domnule ministru, asigurarea înaltei stime ce vă păstrez.

Decan
I. Bălăcescu

Secretar
Maria Lazarovici

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 512/1935, f.84*)

Domnule Rector,

Subsemnații studenți evrei ai universității ce cu onoare o conduceți, vă rugăm să binevoiți a admite înființarea și funcționarea Asociației Generale a Studenților Evrei din Cluj, pe baza statutelor alăturate, a căror aprobare v-o cerem.

Scopurile Asociației ar fi pur profesionale și înființarea ei este impusă studențimii evreiești de vitregia împrejurărilor, care îngreunează zi cu zi situația tineretului studios în general, al tineretului studios evreu în special.

Tot acum ne permitem a vă menționa că astfel de asociații ale studențimii evreiești există în toate celelalte centre universitare din țară (Iași, București, Cernăuți). Asociația din Iași e recunoscută de către onor. Senat universitar prin hotărârea no. 828 din 1919 și reaprobată prin cea cu no. 1726/1934, de asemenea și celelalte.

În speranța unei rezoluții favorabile, vă asigurăm de deosebita noastră considerație[1].

Cluj, la 28 oct. 1935

Pincu L. Pincu, drd. med.; Pollak Ernest, stud. med.; Ronay Ladislau, stud. în drept; Boros Andrei, stud. lit.; Varadi Carol, abs. med.; Schwartz Gheorghe, stud. științe; Crișan Ionel, stud. med.

D-sale, d-lui rector al Universității „Regele Ferdinand” Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat, cutia 81, dos. 3433/1935-1936*)

[1] În cadrul ședinței Senatului universitar din 27 noiembrie 1935 nu s-a admis cererea de înființare a Asociației Generale a Studenților Evrei din Cluj, invocând art. 162-176 din regulamentul de aplicare a Legii învățământului universitar.

ÚJ KELET

Cluj, telefon: 9-77

Cluj, 30 ianuarie 1936

Domnului prof. Fl. Ștefănescu-Goangă
Rector al Universității Cluj

Mult Onorate Domnule Rector !

Vă cunoaștem domnule rector ca un om al dreptății, care țineți la prestigiul instituției ce o conduceți.

De aceea, în loc să publicăm în ziar diferite plângeri ce ne vin din partea unor domni studenți evrei, care simt nedreptatea ce li se face cu respingerea de la înscriere la facultatea de medicină, socotim mai just să ne adresăm domniei voastre, în credința fermă că simțul dv. de echitate va găsi modalitatea unei soluțiuni mulțumitoare.

Vă prezentăm aici două cazuri de studenți de la medicină, care au studiat în Italia, la facultatea din Padova. Deși au înaintat încă în noiembrie cererile lor de înscriere, în decembrie alte cereri, au fost respinși sub diferite motive, că nu au prezentat toate actele în regulă – cu toate că le-au depus apoi toate –, au fost respinși de la înscriere, deși erau gata să piardă *un an* din studiile din Italia, numai să fie primiți.

De ce, domnule rector, nu li se spune mai bine răspicat: *Fiindcă sunteți jidani, nu vă putem primi la Universitatea din Cluj?* În loc de aceasta, se invocă insuficiența de acte.

Or, în cazul studentului Tiberiu Rosenfeld, d. secretar Ștefănuț de la facultatea de medicină a declarat că-n ședința Consiliului profesoral de la 11 decembrie cererea lui a fost respinsă fiindcă lipsesc: certificatul de naționalitate și certificatul pe primii doi ani de studii de la Universitatea din Cluj.

Fapt e însă că la data de 2 decembrie toate aceste acte erau deja depuse la secretariatul acestei facultăți, fiind acolo și un certificat colectiv eliberat de Universitatea din Padova, care conține și examenele depuse la Cluj în primii doi ani, certificatul din Cluj fiind reținut de Universitatea din Padova.

Cu puțină bunăvoință se putea controla chiar în registrele facultății de medicină din Cluj, că acest student a urmat 2 ani la această facultate cu examene depuse.

Cazul celui al doilea student Nicolae Balkány este asemănător. *Cu 2 luni înainte a prezentat cererea lui de înscriere.* Și sub diferite motive a fost respins – deși adevăratul motiv este *că-i jidan*, deși e gata să piardă un an de studii.

Cum de când universitatea e sub conducerea dv., această instituție a fost ferită de tulburări antisemite și nu aveți nici un interes ca tocmai acum să meargă faima în străinătate că studenții evrei nu sunt primiți la Universitatea din Cluj.

Vă rugăm cu marea dv. autoritate să interveniți la facultatea de medicină ca aceste cazuri să se rezolve în spiritul european de care sunteți animat.

Primiți, domnule rector, încredințarea profundului nostru respect.

Redacția ziarului „Új Kelet”

[Anexă]

România

Ministerul Instrucțiunii Publice

Rectoratul Universității „Regele Ferdinand I” Cluj

No. 302-1936

Cluj, 5 martie 1936

Onor. Redacției ziarului „Új Kelet” Cluj

Răspunzând întâmpinării d-voastre din 30 ianuarie 1936, avem onoarea a vă face cunoscut că am întreprins cercetările necesare, în urma cărora am constatat că neadmiterea studentului Rosenfeld Tiberiu se datorește exclusiv

faptului că numitul nu și-a completat actele nici până astăzi, deși i s-a pus în mod repetat în vedere acest lucru, după cum ne comunică decanatul facultății de medicină.

În ce privește chestiunea relevată de d-voastră, vă facem cunoscut că studenții evrei sunt primiți la această universitate într-o proporție cu mult mai mare decât reprezintă situația lor demografică. Într-adevăr, la universitatea noastră procentul evreilor este 10%, în timp ce al populației de 5%.

Rector
Fl. Ștefănescu-Goangă

Secretar general
C. Jurcan

(*Arh.St.Cluj, Universitatea „Regele Ferdinand I”. Rectorat, cutia 84, dos. 302/1936*)

334

România
Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor
Direcțiunea Învățământului Superior

Confidențial

23847/936
11 febr. 1936

Domnule Decan,

Inspectoratul General al Jandarmeriei, prin nota informativă nr. 63 din 7 februarie 1936, ne aduce la cunoștință că la facultatea de teologie și cea de agronomie din Chișinău a luat ființă o organizație cu numele „Blocul pentru apărarea libertăților democratice”, urmând a se organiza și o gardă care să reacționeze la eventuale atacuri din partea organizațiilor de dreapta.

După cum se știe, această organizație este de nuanță comunistă.

Aducându-vă acestea la cunoștință, vă rugăm să binevoiiți a lua cuvenitele măsuri cerute de regulamentele universitare.

Ministru
[indescifrabil]

D-lui decan al Facultății de Teologie – Chișinău
[D-lui decan al Facultății de] Științe Agronomice [– Chișinău]

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 617/1936, f.2*)

335

Prefectura Județului Timiș-Torontal

No. 17 cabinet
1936 [februarie 19]

Confidențial

Domnule Rector,

În ședința Consiliului de Colaborare din 6 februarie 1936 ni s-a arătat că studenții de la Școala Politehnică din Timișoara, care fac parte din Partidul „Totul pentru Țară”, merg în grupuri prin comune și țin discursuri cu caracter politic, care agită spiritele populației de la sate.

Observăm că acești studenți, afară de propaganda pe care o fac în comune, se întrunesc săptămânal în localul Școalei Politehnice și țin consfătuiri politice, iar la un moment dat una dintre aceste ședințe a fost prezidată de cunoscutul conducător din Cluj, dl. dr. Banea.

În urma celor arătate mai sus, cu onoare vă rugăm să binevoiti a lua măsurile ce le veți găsi de cuviință.

Timișoara, la 19 februarie 1936

Prefect
[indescifrabil]

[Anexă]

D-sale, d-lui prefect al jud. Timiș-Torontal
Timișoara

No. 369/25.II.936

Domnule Prefect,

Primind adresa dv. no. 17 cabinet din 19 februarie 1936, cu onoare vă aducem la cunoștință că autoritatea școlii este gata a lua toate măsurile ce se impun pentru respectarea ordinii. Avem însă nevoie să ni se dea numele celor vizați pentru a putea face cercetări.

Studenții Școalei Politehnice, grupați în diferite asociațiuni, țin ședințe cu autorizarea rectorului și la multe din aceste ședințe participă și profesori ai școlii. Entuziasmul tineresc vede multe din chestiuni sub aspectul național, și sunt mulți studenți care au și active păreri politice, dar aceste manifestări au rămas până acum în cadrul studentesc și numai când au fost provocați din afară, sau persoane politice din afară i-au solicitat, au ajuns să se manifesteze în slujba acestora.

În ceea ce privește propaganda pe care ar face-o în comune, credem că prin autoritățile județene și prin jandarmerie sunteți totdeauna în măsură a cunoaște numele și calitatea diverșilor propagandiști. Când ei calcă dispozițiile legale sau turbură ordinea urmează ca autoritatea să ia măsuri contra lor. Ori de câte ori veți

aduce la cunoștință numele unor studenți care s-ar face vinovați de abateri bine dovedite, vom aplica și noi cele mai severe sancțiuni de ordin școlar.

Rector
[indescifrabil]

Secretar
Bârsescu

(*Arh.St.Timișoara, Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, dos. 4/1936, f.19-20*)

336

No. 15310
1936, luna II, ziua 20

Confidențial

Legiunea Jand. Ilfov către
Școala Politehnică Timișoara

Am onoare a vă comunica următoarele:

Studentul Țigănilă Marin din cadrele acelei Școli, în vacanța de Crăciun, pe care a făcut-o la domiciliul părinților săi din comuna Chirnoși, județul Ilfov, s-a ocupat cu distribuirea unor calendare cu portretul lui Zelea-Codreanu și al d-lui general Cantacuzino (Grănicerul), cu scopul de a recruta adherenți.

În comuna sa natală amintită mai sus, se urmărește activitatea atât a părinților, cât și a rudelor sale.

În vederea celor de mai sus, vă rugăm să binevoiti a dispune cele ce veți crede de cuviință.

Comandantul Legiunii Jandarmi Ilfov
Căpitan Mihăescu Gheorghe

(*Arh.St.Timișoara, Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, dos. 4/1936, f.21*)

337

România
Ministerul Regal al Afacerilor Străine
Direcțiunea Politică
Nr. 12615

București, 14 mart. 1936

Domnule Ministru,

Pentru informarea d-voastre am onoarea a vă face cunoscut, pe baza unei comunicări a Legațiunii noastre din Varșovia, că în acel oraș s-au produs manifestări studențești. Sub motiv că taxele școlare sunt prea ridicate, studenții au refuzat să

le plătească, dedându-se totodată la excese antisemite, aruncând bombe cu gaze lacrimogene și spărgând geamurile universității.

În urma acestor incidente, rectorul a dispus închiderea universității pe timp nelimitat. Se vorbea chiar de pedepsirea studenților cu pierderea întregului trimestru. Cercurile profesionale consideră că Ministerul Instrucțiunii trebuie să fie un om de mână tare, care să inspire teamă studențimii.

Primiți vă rog, domnule ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Ministru
Al. Crețianu

Director
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 620/1936, f.21*)

338

Copie de pe Raportul Legației Române la Praga nr. 434/C din 18 martie a.c. către Ministerul Afacerilor Străine, înregistrat sub nr. 16286 cu data de 23 martie 1936.

Anexe: 1
Confidențial

Domnule Ministru,

Am onoarea a transmite Excelenței Voastre aici alăturat o listă a studenților români din Brno care au o activitate comunistă, listă transmisă de Direcțiunea Poliției din Brno consulatului nostru general din acel oraș. Toți cei 12 studenți supuși români în chestiune sunt evrei. Rog pe Excelența Voastră să binevoiască a dispune ca această listă să fie transmisă autorităților noastre polițienești și comisiunii pentru aprobarea de devize pentru studenți.

În chestiunea studenților supuși români din Cehoslovacia, referindu-mă la rapoartele mele nr. 577/10 din 23 martie 1935 și nr. 768/10 din 16 aprilie 1935, am onoarea a comunica în baza informațiilor ce primesc de la Banca Națională Cehoslovacă că pe când în ianuarie a.c. numărul acestor studenți ce primeau devize prin Banca Națională Română era de 50, în februarie a.c. numărul lor crescut la 73.

Am intervenit și pe lângă Poliția din Praga spre a mi se comunica lista studenților supuși români ce-i sunt cunoscuți ca având o activitate comunistă.

Primiți vă rog, domnule ministru, încredințarea prea înaltei mele considerațiuni.

Emandi

P[entru] conformitate
C.Z. Brăileanu

[Anexă]

Anexă la no.434/C din 18 martie 1936

Confidențial!

Lista

Studentilor supuși români din Brno care au o activitate comunistă

1) Katz Martin, născut la 20.XII.1910 în Cernăuți de religie mozaică, student la Politehnica germană, este bănuțit că este în legătură cu organizațiile revoluționare din România.

2) Gruberger Mihail, născut la 18.I.1910 în Brăila, de religie mozaică, student la Politehnica germană, a fost arestat în anul 1932 cu ocazia unei demonstrații comuniste.

3) Schachter Goldine, născută la 8.II.1913 în Dorohoi, de religie mozaică, studentă la Școala textilă, este bănuțită că are legături cu comuniștii.

4) Goldenberg Iosif, născut la 23.X în Odesa, de religie mozaică, student la Politehnica germană, a fost arestat în anul 1934 pentru activitate comunistă și expulzat din Republica Cehoslovacă.

5) Goldenberg Keila, născută Verla, de religie mozaică, fostă supusă polonă, măritată cu Goldenberg Iosif, este o comunistă care, sub un nume fals, a activat aici ca celulă comunistă și din această cauză a fost anchetată în anul 1933, din lipsă de dovezi însă a fost eliberată, dar i s-a mărginit durata șederii. Goldenberg Keila se găsește actualmente încă în Brno și va fi expulzată după expirarea permisului de ședere.

6) Grossmann Clara, născută la 18.VI în Cernăuți, de religie mozaică, studentă la Politehnica germană. Este indicată de colegii ei ca fiind comunistă.

7) Steiner Andrei, născut la 28.VII.1912 în Oradea, de religie mozaică, student la Politehnica germană, a fost expulzat la 16.VI.1933 pentru activitate ilegală.

8) Katz David, născut la 24.II.1911 în Milice, de religie mozaică, student la Politehnica germană, i s-a refuzat de către poliție la 17.X.1932 permisiunea de ședere.

9) Semmel Jancel, născut la 17.IX.1914 în Cernăuți, de religie mozaică, student la medicină veterinară, a scăpat în 1933 de expulzare prin plecarea benevolă. Legația cehoslovacă din București a fost sesizată să nu mai acorde viza de intrare în Cehoslovacia numitului Semmel.

În aceeași categorie se găsesc:

10) Mozes Francisc, născut la 24.VI.1913 în Satu Mare, de religie mozaică, student la Politehnica germană.

11) Wassermann Herman, născut la 28.I.1913 în Moldovița, de religie mozaică, student la Politehnica germană, în urma intervenției Direcției Poliției din Brno nu mai primește viza de la Legația Cehoslovacă din București.

12) Neulaender Ernest, născut la 7.X.1913 în Oradea, de religie mozaică, student la Politehnica germană, a fost expulzat în 1933 pentru activitate ilegală comunistă.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 620/1936, f.26-28)

Uniunea Națională a Studenților Creștini Români

Centrul Studentesc „Petru Maior” Cluj

1862

No. 83/936

Cluj, 6 mai 1936

Domnule profesor,

În urma Congresului studentesc de la Tg. Mureș[1], aprobat și admirat de întreaga suflare românească cinstită pentru manifestarea de înaltă ținută morală, demnitate și disciplină de care a dat dovadă, a pornit împotriva corpului nostru studentesc o incalificabilă campanie de calomnie și provocare.

Prin colportarea de zvonuri tendențioase, insulte și insinuări lansate și întretinute sistematic de oficine oculte și politicieni ale căror interese vizează scopuri în afară de rosturile și idealurile nu numai ale studențimii, ci ale întregului Neam Românesc, se tinde astăzi la compromiterea studențimii și a celor mai scumpe sentimente ale sale.

Pentru vina de a fi avut curajul să spună față țării întregi ceea ce toată țara știe și freamătă în șoaptă; pentru vina de a fi demascat în fața istoriei opera de subminare a patrimoniului național, corupția, rolul nefast și dezonorant pentru neamul nostru al anumitor forțe, vrăjmașe de moarte ale românismului; pentru vina de a-și apăra cu hotărâre prestigiul și onoarea sa de corp și a neamului său, studențimea română creștină a devenit ținta atacurilor mișeștești ale acestor forțe, iar conducătorii săi întemnițați.

În fața acestei situații, studențimea română creștină afirmă categoric că este gata și pe mai departe a-și apăra cu orice preț existența morală la care se atentează atât de laș astăzi, *preferând să moară eroic, decât să trăiască în dezonoare.*

În semn de protest și mai ales ca un ultim avertisment dat celor ce cred că pot batjocori elita tinerimii acestei țări și crezurile sale, studențimea română creștină din întreaga țară *a hotărât declararea grevei demonstrative pe timp de 3 zile, începând de joi 7 mai.*

Această grevă nu este îndreptată deci împotriva forurilor universitare și cu atât mai puțin împotriva profesorilor noștri care – suntem siguri – chiar de nu ne aprobă, ne înțeleg în adâncul sufletului lor de buni români.

Această grevă este ultimul mijloc pașnic prin care studențimea își poate striga durerea și indignarea înăbușită, în fața tuturor, pentru ca cei în cauză să audă și să ia aminte cât mai este timp.

Este ultima cale ce ne-a mai rămas pentru a preveni pe calomniatorii de profesie și exponenții oculte antinaționale, că studențimea abia își mai poate stăpâni revolta legitimă și nu mai poate răbda.

În speranța că atitudinea noastră va fi apreciată în lumina acestei înțelegeri, vă rugăm să primiți domnule profesor expresiunea deosebitului nostru respect.

Președinte
Gh. FurduiSecretar general
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului profesor dr. Titu Vasiliu.

[Anexă]

Colegi de la toate universitățile[2],

Comitetul Uniunii Naționale a Studenților Creștini Români, rămas nearestat, aduce la cunoștința celor care mai au conștiință românească, că studentimea română pornește lupta definitivă pentru salvarea onoarei corpului studentesc și a nației grav atinsă de către presa din Sărindar și o parte dintre politicienii țării.

Deocamdată lăsăm să vorbească numai acei din închisoare.

În fața Tribunalului din Tg. Mureș și a marelui pretoriu al conștiinței naționale urmează să se judece un *proces istoric*.

Este procesul prin care un neam, prin fiii lui cei mai buni – studenții – își afirmă și vrea să i se recunoască dreptul la o viață în *onoare*.

Atunci când din 10 răspântii suntem atacați mișelește în ființa noastră fizică și morală; atunci când veneticii, trădători și corupători scuipă de atâta amar de vreme în obrazul supt de suferințe ale acestui neam; atunci când preacurvia este atotstăpânitoare în țara noastră; atunci când lașitatea și trădarea sunt cultivate și prea-mărite – *studentimea română declară solemn și răspicat, pentru prima oară în istorie, că este gata să moară pentru apărarea onoarei ei și a neamului*.

Gest de nebuni desigur, pentru o lume de lași și netrebniți.

Gest ale cărui nobile și puternice resorturi trebuie să se irosească pe cimentul și umezeala închisorilor.

Noi însă strigăm ca să audă toată lumea:

Neamul nostru are o soartă mai bună de împlinit decât aceea de a fi târg al corupției, lașității și trădătorilor.

Noi, șirul acesta de oameni, pe umerii cărora apasă răspunderea viitorului unui Neam, *ne-am săturat de rușinea de a mai șterge scuipatul veneticilor de pe obraji Nației*.

Ne-am săturat să lăsăm, neputincioși și lași, onoarea și sufletul nostru spânzurate cu ștreangul preacurviei.

Dincolo de sentința – oricare ar fi ea – ce se va da, conform legilor de „apărare a statului”, pentru fapta, hotărârile și simțămintele noastre, noi vrem să supunem judecății generației noastre și a istoriei, tentativele și opera de destrămarea sufletului și societății românești săvârșite de: Elena Lupescu, Victor Iamandi, Gabriel Marinescu, Virgil Madgearu, Armand Călinescu, Ion Mihalache – cu toții unelte ale jidovimii și masoneriei, din pricina atacurilor nedrepte ale cărora noi apărem ca vinovați în fața justiției.

Pentru lămurirea acestui proces, pentru această operă de salubritate națională, noi suntem bucuroși să îndurăm și 10 ani de temniță grea.

Gh. Furdui, *președintele Uniunii Naționale a Studenților Creștini Români, întemnițat la Tg. Mureș*.

Alexandru Cantacuzino, *directorul departamentului externelor din UNSCR, întemnițat la Târgul Mureș*.

Ion Antoniu, *președintele Centrului Studentesc București, întemnițat la Brașov*.

Teodor Todoși, *președintele Centrului Studentesc Iași*.

T. Vereș, *președintele Centrului Studentesc „Petru Maior” Cluj*.

Filon Lauric, *președintele Centrului Studentesc Cernăuți*.

Gh. Arghiropol, *președintele Centrului Studențesc Chișinău.*

Gh. Bica, *președintele Centrului Studențesc Sibiu.*

Paul Craja, *președintele Soc. Studenților în Medicină București, întemnițat la Tg. Mureș.*

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 19, dos. 88, doc. 1489*)

[1] Asupra acestui eveniment vezi Daniel Citirigă, *Congresul studenților de la Târgu-Mureș (3-5 aprilie 1936). Ideologie, propagandă și antisemitism*, în „*Revista istorică*”, XVIII, 2007, nr. 3-4, p.353-366.

[2] Text imprimat. Vezi și Motiunea publicată în vol. *Minoritățile naționale din România, 1931-1938. Documente*, coord. I. Scurtu, București, Arhivele Naționale ale României, 1999, p.413-415.

340

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Generală a Poliției
Direcțiunea Poliției de Siguranță
Serviciul de Informații

[Nr.] 46616 S 31 iul. 1936

Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice

Avem onoare a vă semnala în alăturatul tablou pe studenții români care au fost înscriși în cursul anilor de studii 1935-1936 la facultățile din Cehoslovacia, cunoscuți că desfășoară o activitate comunistă în străinătate și vă rugăm să binevoii a dispune să se aibă în vedere la avantajele de valută.

Ministru
Negulescu

Director General
[indescifrabil]

[Anexă]

Tablou

De studenții români care sunt înscriși în cursul anilor de studii 1935/1936 la facultățile din Cehoslovacia, cunoscuți că desfășoară o activitate comunistă în străinătate

No. crt.	Numele și prenumele	Pașaportul ce posedă	Diploma de bacalaureat	Locul nașterii	Religia
Școala superioară tehnică cehă din Brno					
1	Bilmayer Gheorghe	847650 elib. Chișinău	Liceul M. Eminescu	Chișinău	Ev. Luth.
2	Zeigher Simon	96303 elib. Chișinău	Liceul din Chișinău	[Chișinău]	mozaică
Școala superioară tehnică germană din Brno					
3	Schneider Leo	945628 elib. Suceava	Liceul din Suceava	Vicov	mozaică
4	Schor Paul	916989 elib. Leg. Praga	Tehnica din Cernăuți	Cernăuți	[mozaică]
5	Talisman Elias	894403 elib. Cernăuți	Idem	Jucica Nouă	[mozaică]
6	Wender Siegfried	872333 elib. Cernăuți	Liceul real din Viena	Cernăuți	[mozaică]
Școala Industriei de textile de stat din Brno					
7	Jurgrau Bernard	51692 elib. Câmpulung	4 cl[ase] liceu	Câmpulung	[mozaică]
Școala Tehnică a orașului din Bodenbach					
8	Andor Francisc	157051 elib. Min. Interne	4 cl. Liceu Brașov	Poeni, jud. Brașov	mozaică
Facultatea de medicină a Universității „Carol” cehă din Praga					
9	Tiperfal Betty	909249 elib. Cernăuți	Liceul din Ismail	Romanovka	mozaică
Facultatea de filosofie cehă din Praga					
10	Crânjală Dumitru	17477 elib. Tulcea	Liceul din Tulcea	Tulcea	gr[eco-] or[todox]
Facultatea științelor naturale din Praga (cehă)					
11	Bronstein Lev	152038 elib. Leg. Praga	Liceul Hotin	Tiraspol, Ucraina	mozaică

Universitatea germană (Facultatea de medicină) din Praga					
12	Brender Iuliu	160534, 18.XI.1935, Min.	Liceul din Cernăuți	Cernăuți	mozaică
13	Fischer Salo	111511 elib. Leg. Praga la 15.III.1935	Liceul din Suceava	Teodorești	mozaică
14	Melzer Nathan	101361 elib. Chestura Jucica la 22.XI.1936	Liceul din Cernăuți	Cernăuți	[mozaică]
15	Peisach Schmul	158007 elib. Min. Int. la 7.X.1935	Liceul din Cernăuți	Cernăuți	[mozaică]

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 600/1936, f.72-74)

341

Patriarhia Română
Sfântul Sinod

No. 1524/luna august, ziua 17, anul 1936

Domnule Ministru,

Regretabilul act al uciderii lui Stelescu de către acei studenți[1] a scos și mai mult în evidență faptul că tineretul nostru universitar, în loc să se ocupe numai de studii spre a se pregăti cât mai temeinic, se amestecă în viața politică a țării, încadrându-se în diferite organizații politice.

Suntem cu toții de acord ca tineretul nostru universitar să fie idealist și să mențină trează în inimi flacăra iubirii de patrie, însă nimeni nu poate admite ca în slujba idealismului și ideilor patriotice să pună crima, așa cum au procedat acei tineri.

Biserica, păstrătoare și învățătoare a poruncilor evanghelice, dintre care „să nu uciți” este între primele, n-are cuvinte îndeajuns să înfiereze fapta acelor tineri.

Durerea pentru noi este cu atât mai mare cu cât printre acești tineri se află și câțiva studenți de la teologie, care în calitate de viitori preoți aveau menirea și chiar datoria să împiedice rătăcirea colegilor lor de la celelalte facultăți. N-au făcut-o. Ba s-au asociat cu ei, și pentru aceasta vina lor este cu atât mai mare.

Nu ne putem închipui cum au ajuns ei pe calea aceasta a crimei, călcând poruncile Evangheliei pe care urmau s-o propovăduiască, sacrificându-și viitorul și speranțele părinților. Și nici nu putem afla, prin vreo cercetare oarecare la facultatea de teologie, dată fiind autonomia universitară, care nu permite amestecul Bisericii, cu toate că acest amestec ar fi de mult folos pentru controlul și educația

tinerilor viitori preoți. Ba nici la numirea profesorilor, care pregătesc elementele cu care Biserica activează între credincioși – preoții –, cuvântul Bisericii nu este luat; iar când ea își spune cuvântul, cum a fost cazul profesorului Constantinescu-Iași, când Noi ne-am opus la numirea lui, nu este ascultat și atunci se întâmplă cele știute de toată lumea: un profesor comunist la o facultate de teologie[2]. Ca în cazul numitului profesor și acum al acestor studenți, opinia publică necunoscând situația condamnă tot Biserica, că nu-și face datoria. Cum să și-o facă dacă nu are posibilitatea?

Dar din experiența trecutului, chiar tristă fiind, trebuie să luăm învățăminte pentru viitor. Deci, din cele două cazuri – al profesorului Constantinescu-Iași și al studenților teologi care au participat la uciderea lui Stelescu – credem că se desprinde necesitatea ca în facultățile noastre de teologie, Biserica să aibă cuvânt hotărâtor atât în ceea ce privește numirea profesorilor, cât și în ceea ce privește instrucția și educația studenților teologi, viitorii ei soldați de mâine în opera pastorală.

Pentru aceasta trebuie modificată Legea Învățământului universitar cu regulamentele ei și nu Ne îndoim că o veți face Domnule Ministru, dată fiind importanța problemei educației tineretului teologic, căruia știm cât de mare interes îi păstrați atât în calitate de ministru al Culturii Naționale, cât și de fiu credincios al Bisericii dominante.

Primiți vă rugăm, domnule ministru, asigurarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări.

Președinte
+ Veniamin

Director
Pr. Gh. Vintilescu

Domniei sale, domnului ministru al Instrucțiunii.

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 620/1936, f.41*)

[1] Este vorba de asasinarea lui Mihai Stelescu la 16 iulie 1936, pe când se afla internat în Spitalul Brâncovenesc din București. Acesta a fost unul din cei mai activi membri ai Legiunii Arhanghelului Mihail încă din perioada studiilor liceale la Galați (era născut în 1907), om de încredere și apropiat al lui Corneliu Zelea-Codreanu. În urma alegerilor din iulie 1932 a devenit chiar deputat. În urma asasinării primului ministru I.G. Duca, Stelescu este arestat alături de Zelea-Codreanu, Nichifor Crainic ș.a., dar în urma procesului a fost achitat. În cadrul luptei pentru putere din interiorul Legiunii, Mihai Stelescu își organizează propria formațiune, „Cruciada Românismului”, intrând în polemică cu Corneliu Zelea-Codreanu, motiv pentru care un grup de 10 legionari l-au asasinat pe Stelescu în condițiile amintite. Acești *decemviri* au fost: Ion Caratânase, Iosif Bozântan, Ștefan Georgescu, Ion Pele, Ion Trandafir, Ion Atanasiu, Radu Vlad Bogdan, Ion Gavrilă – toți aceștia studenți –, Grigore State și Ștefan Curcă, ambii muncitori. Dintre studenți, Ștefan Georgescu, Ion Atanasiu și Radu Vlad Bogdan erau la Teologie, de unde au fost eliminați pe 12 ianuarie 1937 (cf. *Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Învățământul Superior, dos.721/1937, f.1-3*). Pentru asasinarea lui Stelescu, cei 10 au fost condamnați la muncă silnică, fiind mai apoi asasinați alături de C. Zelea-Codreanu în cadrul simulacului de lângă pădurea Tâncăbești din noaptea Sfântului Andrei (29/30 noiembrie 1938).

[2] Petre Constantinescu-Iași (1892-1977) fusese numit încă din toamna lui 1926 la conferința de Istoria artei creștine la facultatea de teologie din Chișinău. A devenit apoi profesor agregat la catedra de Arheologia creștină și istoria artei bisericești (de la 1 ianuarie 1928). Era un cunoscut militant comunist, în 1933 participând la constituirea Comitetului Național Antifascist, motiv pentru care a și fost arestat. Cu acest prilej, de pildă, în decembrie 1934 a avut loc la Paris

(sala Bullier) o întrunire de protest contra arestării lui P. Constantinescu-Iași, convocată de „Amicii Uniunii Sovietice” din Franța și prezidată de André Gide și Albert Mallraux, cerându-se eliberarea lui imediată (cf. „A.B.C.”, I, 1934, nr. 49 din 29 decembrie, p.5; *Procesul Constantinescu-Iași. Declarațiile scriitorilor André Malreaux și John Strachey*, în „Dimineața”, XXXI, 1935, nr. 10.265 din 25 iulie, p.7). În 1936 a fost condamnat la doi ani și jumătate închisoare, pe care i-a executat la Doftana. Asupra lui vezi, în epocă, selectiv: Toma Vlădescu, *Despre Brânzovenescu-Iași...*, în „Porunca vremii”, IV, 1935, nr. 147 (3 iulie), p.1-2; *Studentii ieșeni cer ca prof. Constantinescu-Iași să fie condamnat*, în „Glasul studențimii”, II, 1935, nr. 26 (7 iulie), p.4; *Rectorul Universității din Praga intervine pentru prof. P. Constantinescu-Iași*, în „Dimineața”, XXXI, 1935, nr. 10285 (14 august), p.10; *Cazul Constantinescu-Iași. Comunism și teologie*, în „Viitorul”, XXVIII, 1936, nr. 8464 (29 martie), p.1.

342

România

Chestura Poliției Municipiului Cluj

Biroul Poliției de Siguranță

No. 895 Conf./1936 luna XI ziua 19

Domnule Rector,

La cererea verbală a d-lui profesor dr. Ioan Drăgoiu, președinte al comisiei de examinare de la facultatea de medicină, avem onoare a vă comunica că în dimineața de 19 noiembrie 1936 studenții în medicină Apostolescu Victor, Bărbulescu Pantelimon, Vucu Ioan, Ioniță Pompiliu, Iorgu Costin, acostând pe stradă colegii lor de facultate, i-au sfătuit să nu se prezinte la cursuri, în semn de protest contra măsurilor disciplinare aplicate de către d-voastre studenților Ioan Vucu și Gheorghe Dumitrescu, tot asemenea și pentru atitudinea d-lor profesori de la facultatea de medicină, care nesocotind cererea studențimii creștine, au admis totuși, pe lângă asistență polițienească^[1], examinarea studenților necreștini la Institutul de fiziologie.

Binevoiiți a dispune măsurile care le veți găsi de cuviință.

Chestor
[indescifrabil]

Șeful Bir. Pol. de Siguranță
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității „Regele Ferdinand I” Cluj

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj*, fond 650, pachet 20, dos. 94, doc. 10)

[1] Prezența forțelor polițienești fusese necesară datorită faptului că examenul de admitere în anul I la facultatea de medicină – ce avea loc la Institutul de fiziologie – fusese programat pentru data de 16 noiembrie 1936, dar nu s-a putut ține din cauza dezordinilor provocate de liderii Societății Studenților în Medicină, care doreau să împiedice participarea „minoritarilor” la admitere. La București, de pildă, se cerea încă înainte cu doi ani boicotarea înscrierilor la examene până când se va aplica *numerus clausus* la anul I (cf. *Un apel al studenților de la Facultatea de medicină [București, 14 septembrie]*, în „Glasul studențimii”, II, 1935, nr. 27 din 22 septembrie, p.4).

Chestura Poliției Municipiului Cluj

Biroul Secției de Siguranță
No. 958 conf./1936.XII.11

Domnule Director,

Ca urmare a convorbirii avute în chestia Centrului Studentesc „Petru Maior”, în legătură cu ziua de 10 decembrie cor., avem onoare a vă aduce la cunoștință cele ce urmează:

În ziua de 5 decembrie cor., președintele Centrului „Petru Maior”, d-l Tiberiu Vereș, a depus la această Chestură o cerere prin care solicită aprobarea sărbătoririi zilei de 10 decembrie de către studențimea universitară, conform unui program alăturat.

Această cerere, împreună cu ordinul Direcțiunii Generale de Poliție no. 75416 din 4 dec. cor., am înaintat-o cu adresa no. 49193/936 Comandamentului Corpului VI Armată Cluj spre a decide, fiindu-i de competență.

În ziua de 8 dec. cor., prin adresa no. 950 conf./936, am cerut Comandamentului Corp VI Armată Cluj să nu elibereze autorizație de întrunire Centrului „Petru Maior” fără avizul favorabil al Rectoratului, deși aceasta numai ca o prevedere, deoarece din ordinul Direcției Generale de Poliție no. 75416/936 rezultă clar că Ministerul de Interne condiționează aprobarea cererii studențimii de avizul favorabil al Rectoratului.

Comandamentul Corp VI Armată Cluj neținând socoteală de adresele noastre și ordinul Direcției Generale de Poliție, trimis în copie, a eliberat autorizația solicitată și fără avizul dvs.

Alăturăm în copie corespondențele noastre no. 49193/936 și no. 950 conf./936, adresate Comandamentului Corp VI Cluj, precum și copia ord. telegraf no. 75416/1936 a Dir. Gen. de Poliție, ca piesă doveditoare asupra celor afirmate.

Chestor
[indescifrabil]

Șeful Bir. Poliț. Sig.
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului rector al Universității „Regele Ferdinand I” Cluj

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 660/1937, f.7*)

Personal Confidențial

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Generală a Poliției
Direcțiunea Poliției de Siguranță
Serviciul de Informațiuni

Nr. 3890 S 25 ian. 1937

Domnului
Ministru al Educației Naționale

Centrul studențesc Timișoara a primit de la Uniunea Națională a Studenților Creștini circulara nr. 28 din 18 ianuarie a.c., privitoare la ținerea procongresului în acea localitate în zilele de 30-31 cor., al cărui text îl redăm mai jos, cu rugămintea să binevoiti a lua cunoștință de conținut și a ne comunica avizul dvs. asupra măsurilor ce urmează a se lua:

Domnule Președinte,

Comitetul Executiv al Uniunii Naționale a Studenților Creștini Români a hotărât a ține anul acesta procongresul studențesc la Timișoara în zilele de 30 și 31 ianuarie 1937, în consecință vă veți deplasa împreună cu comitetul și consilierii Centrului dvs. pentru acea dată la Timișoara, astfel ca să fiți sosiți înainte de dimineața zilei de 30, când conducătorii studențimii se vor împărtăși la biserică în vederea luptelor pentru obținerea congresului general studențesc din acest an. D-nii președinți și consilierii vor posti în prealabil două zile. Insist a vă atrage atenția că nu trebuie să lipsească consilierii, pentru a ne găsi în condamnabila situație a neîntrunirii în număr legal. Deplasarea o veți face pe cont propriu al Centrului dvs. la fel ca și anul trecut.

Președinții vor veni cu eșarfe. Totdeodată, pentru o cât mai armonioasă și originală reușită a congresului general, vă rugăm cu titlu de propunere să aduceți la procongres două liste: una cu subiectul ce credeți că va trebui dezbătut la congres și alta cu vorbitorii Centrului dvs. ce-i credeți capabili de a face cât mai onorabil față. Anul acesta congresul trebuie să se prezinte sub formă impecabilă și cu un fond mai dinamic, față de cele din anii trecuți. S-a ales Timișoara pentru ținerea procongresului pentru faptul că anul acesta, pentru prima oară, avem aici comitetul în întregime naționalist intransigent și fiindcă niciodată în Timișoara nu s-a produs o reuniune studențească din toate Centrele.

La Timișoara vă veți adresa d-lui Manolescu, elev inginer, președintele Centrului Studențesc Timișoara la căminul Școlii Politehnice.

Primiți salutările noastre camaraderești.

Președinte
Șerban Milcoveanu

D-sale, domnului președinte al Centrului Studentesc Timișoara.

Dacă înmormântarea este la București la 30[1] și veți primi de la mine o telegramă, se ține procongresul la București. Dacă nu primiți nimic de la noi, mergeți direct la Timișoara. Trăiască Legiunea și Căpitanul.

Ministru
[indescifrabil]

Director General
[indescifrabil]

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 660/1937, f.14*)

[1] Este vorba de înmormântarea lui Ionel Moța

345

România
Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor
Direcțiunea Învățământului Superior

[28 ianuarie 1937]

Domnului Ministru de Interne

Delegații Societății Studentești ne-au cerut autorizarea să poată lua parte în orașul Timișoara la o consfătuire intimă la care vor participa maximum 30 de delegați ai lor, pentru a stabili modalitățile funeraliilor fostului lor camarad I[onel] Moța.

Nefiind vorba deci de un congres, ci de o reuniune foarte restrânsă, Ministerul Educației Naționale își dă asentimentul său, cu atât mai mult cu cât delegații studenților și-au luat angajamentul să păstreze cea mai severă disciplină și ordine[1].

Ministerul Educației Naționale
C. Angelescu

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 660/1937, f.11*)

[1] Consfătuirea a avut loc în cantina Politehnicii din Timișoara.

Asociația de Ajutorare
A Studenților Evrei din Transilvania

[Cluj, 16 aprilie 1937]

Prea Stimat Domnule Decan !

Tabloul studenților în medicină ajuturați de noi, pe care vi l-am înaintat spre cuvenita aprobare, ne-a fost retrimis cu decizia că dintre cei 58 numai 5 stud. au dreptul la ajutoare. Cei 53 neaprobați au fost respinși cu motivul că n-au obținut media notelor 7 și prin urmare n-au drept de *bursă*.

Menționăm că acești studenți neaprobați nu primeau de la noi subvenții în sensul în care statul acordă „burse”, ci ca studenți săraci și silitori beneficiau contra unei sume proporționate sau chiar gratuit de vipt. Acest lucru l-am menționat și pe tablourile înaintate anticipativ onor. decanat, imediat deasupra iscăliturilor, sub semn de stea, dar probabil nu destul de explicit și astfel l-ați trecut cu vederea. În tabloul înaintat dvs. am întrebuițat definiția „bursă lunară” pentru ajutorul ce-l dăm sub formă de masă numai pentru că modelul oficial al onoratului Rectorat o reclama astfel.

Criteriul nostru de ajutorare este situația materială și silința studentului, dar noi nu ajutorăm numai pe cei excepțional de buni, ci pe toți acei care, fiind cu studiile în regulă, n-au rămas repetenți. La sfârșitul anului însă, dacă bugetul nostru nu e epuizat, afară de vipt mai acordăm și ajutoare în bani pentru câțiva studenți excepțional de merituoși pentru achitarea taxelor de frecvență și de examene. Ținem să vă asigurăm de la început că în cazul dacă în acest an vom fi în stare să acordăm asemenea ajutoare, ne vom conforma întru totul dispozițiilor onor. Rectorat.

După cum suntem informați, nici primirea în căminurile și cantinele universitare sau ale statului nu se consideră „bursă”, prin urmare nici beneficierea la vipt în schimbul unei sume proporționate sau chiar gratuit la unica Cantină evreiască din Cluj nu este a se considera „bursă”. Viptul lunar pentru un student (masă-cină) costă 750 lei. Studenții menționați cu lei 750 primesc viptul gratuit, iar cei cu sume mai mici o completează până la lei 750. Toți studenții noștri au semnat declarațiile cerute de lege, iar noi înainte ne-am conformat tuturor condițiilor cerute de onor. rectorat.

Ținem să vă atragem atenția dvs. binevoitoare asupra împrejurării reale că în lipsa aprobării dvs., studenții neaprobați neavând mijloacele materiale necesare traiului, li s-ar distruge existența fiind expuși celei mai negre mizerii.

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a examina din nou lista înaintată[1] și a aprecia cele de mai sus cu solitudinea obișnuită de dvs., aprobând ajutorarea tuturor studenților noștri.

În speranța rezolvării favorabile a cererii noastre, primiți vă rugăm, domnule decan, asigurarea deosebitelor noastre considerațiuni ce v-o păstrăm.

Cu distinsă stimă, Asociația de Ajutorare a Studenților Evrei din Transilvania.

Președinte
[indescifrabil]

Secretar
[indescifrabil]

Domniei sale, domnului decan al Facultății de Medicină, Cluj.

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 21, dos. 95, doc. 1506*)

[Rezoluție: „Se aprobă”. Semnat: decan Dumitru Michail]

[1] Lista se află la aceeași cotă arhivistică indicată pentru document.

347

**Proces-verbal
No. 1001**

Astăzi 27 iulie 1937

Noi, jand. plot. Ciomârtan Gh., șeful postului jand. Vicovul de Sus din Leg. Jand. Rădăuți.

Constatăm prin prezentul proces-verbal că ieri 26.VII.1937 am fost informați că studenții Gavril a Damian Nistor și Nițu Gheorghe cu Nicolai Coroamă a Ilie, toți din comuna Vicovul de Sus, fiind turmentați de băutura, studentul Gavril Nistor l-a lovit cu o piatră pe evreul Alter Haitner din Vicovul de Sus, care are și cârciumă, în urmă forțat au intrat în locuința evreului de mai sus și fără voia acestuia s-au urcat în podul casei, făcându-i percheziție domiciliară, după care toți trei l-au mai înjurat pe comerciantul Alter Haitner cu amenințarea că-i vor da foc casei dacă nu va pleca din Vicovul de Sus.

Fapta susnumiților bănuți constituind delictul de violare de domiciliu conf. art. 496 C.P. și 497.

Față de cele de mai sus am dispus cercetarea cazului și rezultatul este după cum urmează:

Vrând a aresta pe susnumiții indivizi, nu s-a putut, pe motiv că au dispărut de la domiciliu, văzându-se urmăriți de jandarmi, începând cercetările cu părțile în cauză rezultă următoarele:

1) Reclamanta: mă numesc Nettie a Alter Haitner, evreică de 39 ani, căsătorită, am 2 copii, născută și domiciliată în com. Vicovul de Sus, Rădăuți, de profesie cârciumăreasă, declar: În ziua de 26 iulie 1937, pe când am venit cu cursa de la Brodina, pe la ora 18-19, am găsit în drum înaintea casei mele pe studenții Gavril Nistor, Nițu Gheorghe și locuitorul Nicolai Coroamă, toți din Vicovul de Sus, iar ușa casei încuiată. Am strigat la ușă și în urmă mi s-a dat drumul de către soțul meu, care a închis ușa pe motiv că studenții de mai sus l-au fugărit cu pietre pe soțul meu care stătea închis de frica lor într-o cameră. La intrarea mea în

cârciumă a intrat odată cu mine și studenții Gavril Nistor, Nițu Gh. și locuitorul Neculai Coroamă, care au căutat înăuntru pe soțul meu, toți trei au mers la ușă la dormitor unde era încuiat soțul meu și au început a răzni ca să iasă soțul meu afară, izbindu-se în ușă. Au cerut de la mine cheia ca să le descui ușa, ca să intre la soțul meu, eu le-am spus că n-am nici o cheie și cu soțul se pot întâlni și-n alte zile, nu numai acum. În acest timp, fără voia mea, Gavril Nistor s-a urcat în podul casei mele, de unde i-a strigat și pe Gh. Nițu și Niculai Coroamă ca să se urce în pod să-mi facă percheziție, că el a găsit lucruri de furat, anume: ham și alte lucruri casnice ale mele.

Gavril Nistor s-a dat jos din pod și forțat m-a urcat și pe mine în pod, arătându-mi lucrurile ce le aveam, spunându-mi că hamul este furat de la tatăl său.

După aceasta cu toții s-au scoborât din pod, iar Gavril Nistor a intrat singur și mi-a făcut percheziție și în beciul unde țineam băuturi.

De bătut nu m-au bătut, decât înainte de a veni eu de la Brodina l-au fugărit cu pietre pe soțul meu, și intrând după el în cârciumă l-au bătut pe copilul Zede Haitner, de 12 ani, pentru a le spune de frică unde este ascuns soțul meu.

Studentul Gavril Nistor s-a exprimat către mine și soțul meu că-mi dă foc la casă și face pârjol din toată gospodăria noastră și că pe soțul meu îl va jupui de piele și-l va arunca în prund. Martor propun pe Ilie a Moisă Patraș din com. Bilca, care a fost de față când cei de mai sus, fără voia mea și forțați, mi-au făcut percheziție. Atâta declar, carte știu și semnez propriu: Netty Haitner.

2) Martorul: Mă numesc Ilie a Moisă Patraș și Maria, rom. de 33 ani, de profesie comerciant, căsătorit, am un copil, născut și domiciliat în com. Bilca, Rădăuți, declar:

În ziua de 26.VII.1937, orele 18.30, mă aflam în com. Vicovul de Sus, în care timp am băut ½ kg. rachiu, în cârciuma lui Gh. Breabăn, cu studenții Gavril Nistor, Nițu Gh. și locuitorul Nicolai Coroamă, toți din Vic[ovul] de Sus.

După cum stam la masă, la un moment dat am văzut că cei de mai sus s-au strecurat pe rând ieșind afară din cârciumă, fugărindu-l cu pietre pe Alter Haitner, care s-au luat după el și au intrat în cârciumă la Haitner, eu atunci, ca să nu fie ceva între ei mai rău, am mers și eu la cârciuma susnumitului reclamant și am văzut cum că cei de mai sus îl căutau pe cârciumarul Haitner prin casă, care s-a ascuns de frica lor.

În acel moment am văzut cum că Gavril Nistor, fără voia nimănui, s-a urcat în podul casei comerciantului, făcându-i percheziție, strigând după el sus ca să-i ajute, și pe Gh. Nițu și Nicolai Coroamă, care s-au urcat și au făcut percheziție, urcând-o forțat în pod și pe soția cârciumarului, spunând că au găsit lucruri de furat. Curios, m-am suit și eu și am văzut un ham de piele și mai multe lucruri casnice de ale comerciantului.

După aceasta, văzând că nu mai au ce face, negăsindu-l pe comerciant, au ieșit în drum, iar eu am plecat spre casă. Altceva nu știu. Atât declar, susțin și semnez propriu. Patraș Ilie.

Drept care am dresat prezentul proces-verbal.

Șeful postului
Jand. Plut. Ciomârtan

A. Plamadă
I. Nistor

[Anexă]

Proces-verbal**No. 1001**

Astăzi 28.VII.1937

Jand. plot. Ciomârtan Gh., șeful postului jand. Vicovul de Sus, Leg. Jand. Rădăuți.

Urmare procesului verbal dresat din ziua de 27.VII.1937 relativ la delictul de violare de domiciliu la comerciantul Haitner din com. V[icovul] de Sus de către studentii Gavril Nistor, Gh. Nițu, cum și locuitorul Nicolai Coroamă, toți din comuna Vicovul de Sus. Am dispus cu continuarea cercetărilor și rezultatul este după cum urmează:

1) Reclamantul mă numesc Alter Haitner al lui Moti și Tire, evreu de 54 ani, de profesie cârciumar, căsătorit, am 2 copii, născut și domiciliat în comuna V[icovul] de Sus, Rădăuți, declar:

În ziua de 26.VII.1937, pe când veneam spre casă, pe șosea, prin dreptul cârciumii lui Gh. Breabăn, am văzut cum a ieșit din cârciumă Gavril Nistor și după el Gh. Nițu și cu locuitorul Niculai Coroamă, toți din Vicovul de Sus, care erau cam turmentați de băutura, s-au luat după mine, iar Gavril Nistor a început a mă fugări cu pietre, până când eu am intrat în casă și m-am încuiat într-o cameră. În acest timp, Gavril Nistor și cu ceilalți m-au căutat pe mine prin toate camerele, dar n-au putut intra, a întrebat pe copilul meu de mine, unde sunt ascuns, pe care l-a luat și la bătaie cu palmele.

Tot în acest timp, Gavril Nistor a luat o sticlă cu vișinac din cameră și a golit siropul din ea, dând de băut la cine era în cârciumă; ca martor propun pe Ștefan Păduche zis Epure din Vicovul de Sus.

După aceasta au ieșit cu toții din cârciumă, în șosea, și așteptau ca să apar eu de undeva. În acest moment, cam pe la orele 18.30, a venit cu cursa soția mea Neti Haitner de la Brodina și s-a oprit în dreptul casei; când s-a dat jos, indivizii Gavril Nistor, Gh.I. Nițu și Niculai Coroamă, care așteptau în fața cârciumii, au intrat înăuntru în cârciumă, Gavril Nistor striga cât putea ca să-l dau afară, cuvintele dresate soției mele, adică eu să ies afară de unde m-am ascuns. În acest timp, văzând că nu dau peste mine, Gavril Nistor s-a urcat în podul casei fără voia nimănui și a făcut percheziție, dând de un ham de piele și mai multe lucruri casnice de ale mele, strigând după el și pe Gh. Nițu și Niculai Coroamă, care s-au urcat și aceștia la facerea percheziției, în urmă Gavril Nistor forțat a urcat-o și pe soția mea Neti Haitner în pod, arătându-i lucrurile ce le aveam eu în pod. După aceasta s-au dat cu toții jos din pod în casă, iar Gavril Nistor a făcut percheziție și în beci, unde țin băuturi.

Eu în acest moment am ieșit pe din dos afară, vroind a merge la postul de jand. și văzând că vin jandarmii m-am întors în casă, iar Gavril Nistor și ceilalți doi m-au amenințat că-mi vor da foc casei și că mă vor jupui de piele și arunca în lunca Sucevei. Studentul Gh. Nițu a venit de mai multe ori la mine în cârciumă fugărindu-mi pe consumatori. Gavril Nistor cu pumnul a sfărâmat un cuier ce-l aveam în cârciumă. După aceasta indivizii de mai sus au plecat.

Propun ca martor pe locuitorul Vasile Mleşniță a Ioan din Straja. Cer pedepsirea vinovaților și mă constitui parte civilă cu suma de 500 lei.
Atât declar, carte știu și semnez propriu.

A. Haitner

Șef post
J. plot. Ciomârtan

Drept care am dresat prezentul proces-verbal care rămâne în continuarea cercetărilor pentru a doua zi.

Șef post jand. plot. Ciomârtan
[Martori:] A. Plamadă, I. Nistor

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 721/1937, f.189-190*)

348

România
Ministerul Educației Naționale
Școala Politehnică Regele Carol II, București

[Nr.] 3676/28 sep. 1937

Domniei Sale, Domnului Ministru al Educației Naționale
Dir. Învățământului Superior

Domnule Ministru,

Am onoare a vă face cunoscut că în ziua de 15 septembrie a.c., după prânz, între orele 14.1/2-15, au pătruns neobservați în localul acestei Politehnici un grup de studenți de la facultatea de medicină și de la Academia Comercială și au bătut pe o parte din elevii evrei ai acestei școale care sunt candidați la admitere în ciclul I, împiedicându-i să intre în sălile de examen.

În urma acestui fapt am cerut ajutorul Prefecturii Poliției care – pentru menținerea ordinii în școală – ne-a trimis o secție de jandarmi pedestri sub conducerea d-lui comisar Bucur Georgescu de la Circ. 33.

Elevii bătuți au recunoscut între acei studenți mediciști pe d-nii Tonitza N. Petru, anul IV medicină, și Pavelescu Mihai, [anul IV medicină].

În ziua de 22 septembrie a.c., dimineța, înainte de sosirea jandarmilor, un grup mai mare de studenți mediciști s-au strecurat în școală prin altă poartă decât cea de intrare a elevilor și postându-se pe scările care conduc la sălile de examen, au început a lovi – pentru a doua oară – pe elevii arătați în alăturatul

tablou[1], provocând scandal și panică în școală. Întrebuințând forța armată, am putut prinde în local și am identificat persoanele arătate în alăturatul tablou; acestea au fost transportate sub pază la Prefectura Poliției chiar în aceeași zi; după o nouă identificare făcută acolo, o parte dintre aceste persoane tulburente a fost lăsată liberă de prefectură, iar altă parte a fost reținută sub arest, pentru cercetări.

Comisarul de serviciu delegat aici la școală a raportat în scris Prefecturii cele întâmplate și ne-a comunicat apoi că întregul grup arestat va fi dat în judecata Consiliului de Război pentru tulburarea produsă în Politehnică.

Acești studenți de la facultatea de medicină și de la alte facultăți au pătruns în școală conduși fiind de vreun grup de elevi de la această Politehnică cu care se află în legătură pe tema națională a neadmiterii elevilor studenți evrei la alte facultăți sau la această școală.

În sprijinul acestei afirmațiuni vin comunicările ce ni s-au făcut la timp de către d-ra Moscuna, studentă la drept, sora elevului Moscuna Octav, și de către alți elevi ai școlii, printre care se află și un ofițer activ.

Supunându-vă acestea la cunoștință, cu onoare vă rog, domnule ministru, a dispune luarea măsurilor necesare pentru menținerea ordinii și pedepsirea studenților vinovați.

Rector
[indescifrabil]

Chestor
[indescifrabil]

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 721/1937, f.197*)

[1] Tabloul se află la f.198.

349

România
Ministerul Educațiunii Naționale
Direcțiunea Învățământului Superior

No. 196.241/23 nov. 1937

Domnului Rector al Școlii Politehnice Timișoara

Avem onoare a vă face cunoscut că ministerul a fost informat că echipe de studenți fac propagandă electorală pentru diferite partide politice și iau parte la manifestări cu caracter politic.

Pentru a evita gravele sancțiuni prevăzute de art. 15 din Legea pentru completarea unor dispozițiuni din legea învățământului universitar, vă roagă să binevoiti a dispune să se atragă atenția studenților asupra dispozițiunilor legii care le „interzice să facă parte din partide și asociații politice și să participe la acțiuni și manifestări cu caracter politic”.

Totodată, vă rugăm a dispune să se amintească studenților de declarația ce au dat pe cuvânt de onoare, că atâta vreme cât vor fi studenți, nu vor face politică și că neîmplinirea angajamentului luat atrage după sine exmatricularea din universitate[1].

Vă rugăm, domnule rector, să aplicați cu toată severitatea sancțiunile prevăzute de lege acelor studenți care vor fi dovediți că au contravenit dispozițiilor ei.

Ministru
Fl. Ștefănescu-Goangă[2]

Director general
[indescifrabil]

(*Arh.St.Timișoara, Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, dos. 9/1937, f.28*)

[1] „Declarația” invocată suna astfel: „Subsemnatul, student în anul ... la Școala Politehnică din Timișoara, mă oblig în mod solemn să respect legile și regulamentele țării, precum și toate dispozițiile luate de autoritățile școlare. Declar pe onoare și conștiință că nu fac parte și nici nu voi face parte atât cât voi fi student din nici o societate sau asociație studentescă neautorizată de școală, nici dintr-un partid sau organizație politică de orice natură, și știu că în caz de contravenire voi fi exmatriculat din școală fără altă formalitate”. Semnătura era pusă în fața rectorului.

[2] În fapt, Fl. Ștefănescu-Goangă era doar subsecretar de stat la Ministerul Educației Naționale (cf. „Monitorul Oficial”, nr. 204 din 2 septembrie 1936).

350

Copie după raportul telefonic nr. 27799/1937 al Inspectoratului Regional de Poliție Iași către Direcțiunea Generală a Poliției.

Urmare raportului nostru telefonic nr. 27747 din 2/XII a.c. primit la direcțiune de dl. comisar de serviciu Curelea, raportăm că astăzi dimineața 3 cor. studenții greviști de la institutele tehnice, baricadați în universitate, au încuiat atât ușile de la intrarea principală, cât și cele laterale, nepermițând accesul studenților și nici al profesorilor, funcționarilor și oamenilor de serviciu.

Pentru ora 11, studenții greviști care nu erau baricadați convocaseră la universitate pe toți colegii și pe studenții de la facultățile de drept, litere și medicină, care au aderat la acțiunea lor, pentru a obține o întrunire.

Nepermițându-li-se însă de către organele Chesturii și ale Parchetului Militar, s-au adunat în hall-ul facultății de drept un număr de circa 400-450 studenți, unde de către studenții Coman de la institutele tehnice și Remizovschi de la drept li s-au explicat motivele grevei cerând concursul tuturor colegilor de la celelalte facultăți.

Dl. decan [Petru] Dragomirescu i-a asigurat că studenții de la drept sunt de partea greviștilor, dar că nu le poate permite adunarea la facultatea de drept și atunci studenții s-au mutat la facultatea de litere, unde au continuat întrunirea.

Între timp dl. decan [Ștefan] Grașoșchi, prorectorul universității, a vorbit la telefon cu dl. ministru [C.] Angelescu și a mers apoi la universitate pentru a comunica greviștilor că dl. ministru al Educației Naționale le-a aprobat cererile lor și ca atare să înceteze greva, însă studenții baricadați nu i-au permis intrarea în universitate, nevoind să stea de vorbă.

Pe la orele 12, studenții Coman și Graur, conducători ai greviștilor, au fost chemați la telefon la Rectorat de către delegații plecați la București, Popinciuc și Maximiuc, precum și de dl. profesor [Cristea] Otin, care le-au confirmat că s-a aprobat funcționarea politehnicii și că s-au dat și sumele necesare în acest scop.

Studenții Coman și Graur au transmis această comunicare studenților aflați la întrunirea de la facultatea de litere, care s-au retras în liniște, urmând ca astă-seară, orele 20, să se adune din nou la universitate. Studenții baricadați însă în universitate au refuzat să plece, urmând să rămână baricadați până astă-seară la orele 21, când vor sosi delegații Popinciuc și Maximiuc de la București să le confirme aceasta, cu care ocazie va avea loc și o adunare cu manifestații de simpatie pe sala Pașilor Pierduți. Chestura Poliției menține măsurile luate, urmând a nu li se permite manifestații de stradă. De urmare vom raporta.

Inspector regional
Gh. Leahu

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1673, f.38*)

351

România
Universitatea din București
Nr. 6656 – 8 dec. 1937

Domnule Ministru,

Am onoarea a vă trimite în copie adresa înregistrată la universitate sub nr. 6656/937 și semnată de președinții a 6 societăți studențești recunoscute. Semnatarii acestei adrese afirmă că, pentru sărbătorirea zilei de 10 decembrie (sărbătoare oficială?), au obținut „aprobarea autorităților polițienești și militare”, că „neîntrerupt, de la 1922 încoace, ziua de 10 decembrie a fost sărbătorită *cu* autorizație sau *fără* autorizație”, așa încât nu pot refuza nici eu învoirea mea.

Pe baza art. 170 din regulamentul legii din 1932, întrunirile studențești de orice fel nu pot avea loc decât cu autorizațiunea rectorilor. Eu unul am refuzat această autorizațiune și am comunicat hotărârea mea președinților societăților care veniseră să aștepte rezultatul cererii lor în ziua de 8 decembrie a.c., ora 10. Imediat după plecarea delegaților mi s-a înmănat de personalul universității un exemplar din afișele ce fuseseră lipite în localul nostru. În acest afiș veți putea constata că întrunirea e anunțată fără a se fi cerut încuviințarea rectorului, că semnatarul este dr. Șerban Milcoveanu care, deși nu mai este student, se intitulează „președintele Uniunii Naționale a Creștinilor Români” și că se indică și sediul uniunii în b-dul Schitu Măgureanu nr. 2.

Vă rog deci, domnule ministru, să binevoiți a lua de urgență măsurile necesare pentru ca această întrunire să nu aibă loc și a ordona cele de cuviință pentru ca în căminul mediciniștilor, centrul atâtor agitațiuni, să nu se mai adăpostească societăți dizolvate.

Rector
C. Stoicescu

Secretar General
G. Ianul

Domnului ministru al Educației Naționale

[Anexă]

6 decembrie 1937

Domnule Rector,

Subsemnații, reprezentanți legali ai Societăților studențești din Universitatea București, vă rugăm să binevoiți a da convenita aprobare pentru sărbătorirea de către noi a zilei de 10 decembrie 1937.

Vă aducem la cunoștință, domnule rector, că ziua de 10 decembrie este conființită drept sărbătoare oficială a studențimii române creștine și că timp de 15 ani, neîntrerupți, de la 1922 încoace, a fost sărbătorită, cu autorizație sau fără autorizație.

De asemenea, vă aducem la cunoștință că autoritățile polițienești și militare și-au dat aprobarea, rămânând numai d-voastră să subscrieți, ceea ce nu puteți refuza întrucât societățile noastre sunt recunoscute de Rectorat.

Programul sărbătoririi este: slujbă religioasă dimineata la ora 9 și apoi ședință festivă la ora 11 în sala Eforiei – Cinema Vox.

Primiți, domnule rector, considerația noastră.

Societatea Studenților în Medicină din București. Președinte: Valentin Neagoe; Secretar general: Voinescu Muscel.

Societatea Studenților în Filosofie și Litere. Președinte: Anton Pițu; Secretar: N. Dacovescu.

Asoc. Studenților Academiei Comerciale și Industriale. Președinte: Mircea Popa; Secretar general: Anastase Eftimie.

Societatea Stud. în Medicină Veterinară. Președinte: Șt. Datcu; Secretar: I. Cornescu.

Federația Soc. Elevilor Ingineri, Școala Politehnică. Președinte: Mircea Matoc; Secretar D. Bolfar.

Societatea Studenților Ingineri Agronomi. Președinte: Gh. Popescu; Secretar: D. Ciobanu.

Domniei sale, domnului rector al Universității din București

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 660/1937, f.78-79)

No. 2766/10.XII.1937

[Către] Ministerul Educațiunii Naționale, București

Urmare la telegrama noastră no. 2764/937, referitor la tulburările din ziua de 10 dec., avem onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Acum câteva zile, președintele Societății studenților de la școala noastră a solicitat rectoratului aprobarea pentru ținerea unei ședințe festive în amfiteatrul „Traian Lalescu”, pentru comemorarea studențească a zilei de 10 dec. Această ședință urma să aibă loc în după amiaza zilei de vineri, zi liberă în program, destinată exercițiilor premilitarilor. Ulterior, serbarea a fost aranjată pentru ora 20, în sala cantinei. La această serbare urma să țină o conferință dl. dr. ing. I. Vlădescu, conferențiar de metalurgie. Cum serbarea era condusă de un membru al corpului didactic, și președintele dăduse toate asigurările de ordine, rectoratul a aprobat serbarea.

În legătură cu aceasta, societatea studenților a vrut să facă și un serviciu religios dimineața. Cum aceasta depășea cadrul școlar, studenții au fost îndrumați să solicite autorizația poliției, ca pentru toate manifestările de acest fel. Cum această manifestare era dimineața, s-a atras atenția studenților că cursurile trebuie respectate și nu pot fi întrerupte sub nici un motiv.

Autoritățile au refuzat aprobarea acestei manifestațiuni. Totuși studenții s-au abținut de la cursuri și în ziua de vineri 10 dec. profesorii prezenți au menționat în condica de prezență lipsa studenților.

Constatând aceasta, am chemat la rectorat pe președintele studenților, care s-a prezentat la ora 10, și atrăgându-i atenția asupra acestei abateri i-am cerut intrarea la cursuri. A promis, dar nu a realizat promisiunea.

Între timp, un grup important de studenți, în frunte cu președintele, s-a strâns în biserica din cartierul Iosefin, parohia preotului I. Imbroane, unde s-a oficiat un serviciu religios. Față de abaterea studenților de la dispozițiile autorităților, ei refuzând să părăsească biserica după serviciul divin, am fost chemat la ora 13, de către dl. general, comandantul diviziei, și comisarul regal, care erau prezenți la fața locului.

Chemând pe președintele studenților, i-am atras atenția asupra datoriei de a respecta dispozițiunile autorităților, după discuțiuni acesta a declarat că studenții nu părăsesc biserica, rămânând să se roage acolo până seara.

În urma acestor tulburări am retras aprobarea serbării, care a fost suspendată, luând măsuri de ordine în școală. Nu a fost o tulburare de alt fel. Restul studenților au luat masa în ordine la cantină.

Autoritățile au luat măsuri pentru paza bisericii și pentru identificarea studenților, precum și a persoanelor străine de Politehnică, care se vor găsi acolo.

Vă vom ține în curent cu măsurile ce vom lua mâine.

Rector
[indescifrabil]

(Arh.St.Timișoara, Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, dos. 9/1937, f.20)

Asociațiunea Generală**A****Medicilor din România**

Recunoscută ca persoană juridică

București I – B-dul Brătianu, 11

Telefon 3.75-42

No. 403

București, 14 decembrie 1937

Domnule Ministru,

Avem onoare a vă prezenta următoarea motiune votată de Marele Consiliu al Asociației Generale a Medicilor, cu rugămintea de a binevoi să admiteți dreptele cereri ce formulează.

Motiune cu privire la echivalarea diplomelor

Asociația Generală a Medicilor, constatând că în ultimii ani au fost admiși în profesiunea medicală un mare număr de străini, cu diplome străine, cere stăruitor tuturor autorităților competente să supună echivalarea diplomelor la toate rigorile legilor.

Dacă legile existente sunt insuficiente pentru a opri invaziunea periculoasă a străinilor în medicina românească, Asociația Generală a Medicilor cere modificarea legilor, mergându-se până la suprimarea echivalărilor.

Deoarece mare parte din medicii străini care au obținut dreptul de liberă practică de după război pun în pericol sănătatea publică prin nepregătirea lor și compromit profesiunea medicală prin comportarea lor, Asociația Generală a Medicilor cere să se procedeze cât mai grabnic la o revizuire generală a tuturor diplomelor echivalate de la 1920 până în prezent[1].

Primiți, vă rugăm domnule ministru, expresiunea distinsei noastre considerațiuni.

Președinte

Dr. Tomescu

Domniei sale, domnului ministru al Sănătății Publice. Loco.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 755/1938, f.154)

[1] La facultatea de medicină din Iași, de pildă, între 1920-1937 au fost echivalate 881 diplome obținute la universități din străinătate, în proporție de aproximativ 90% fiind vorba de medici israeliți. (Tabelul nominal al acestora în *Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Învățământul Superior, dos.755/1938, f.10-39*).

Copie după Raportul nr. .../1937 al Inspectoratului Regional de Poliție către Direcțiunea Generală a Poliției.

Urmare notei noastre telefonice nr. 28687 din 15/XII a.c. primită la direcțiune de dl. comisar de serviciu Sterian, precum și comunicărilor făcute d-lui director Negulescu, avem onoare a raporta că în ziua de 17 decembrie a.c., în vederea înmormântării profesorului universitar Corneliu Șumuleanu, fost membru marcant în partidul „Totul pentru Țară”, a sosit la Iași venind de la București Corneliu Codreanu, însoțit de o gardă de 4 legionari.

Corneliu [Zelea-] Codreanu a fost primit în gară de un grup de 130 legionari care conform consemnului avut nu i-au făcut nici un fel de manifestație.

De la gară Corneliu Codreanu a plecat direct la Laboratorul de chimie din strada Săulescu, unde erau așezate pe catafalc rămășițele pământești ale profesorului Șumuleanu.

La orele 13, după programul stabilit, studenții s-au adunat la facultatea de medicină în număr de circa 300, de unde în corpore au venit la Laboratorul de chimie pentru a lua parte la înmormântare.

La orele 14, coșciugul a fost scos afară în fața Laboratorului, unde s-a oficiat serviciul religios de către un sobor de 14 preoți.

După terminarea serviciului religios s-au ținut cuvântări. Primul a vorbit I.P.S.S. Mitropolitul Nicodim al Moldovei și Sucevei, care a arătat meritele profesorului Șumuleanu din punct de vedere științific, cât și național, aducând în același timp cuvinte de mângâiere d-nei Șumuleanu.

Dl. profesor universitar Petre Bogdan, prorector, a exprimat condoleanțe în numele Universității din Iași, subliniind în același timp originalitatea și meritele științifice ale defunctului.

Părintele Iosef Țincoca a făcut elogiul funebru al defunctului, arătând că profesorul Șumuleanu a iubit Iașul și Moldova la ale cărei mișcări culturale, politice și naționale a lucrat cu o râvnă vitejească.

Dl. Bărcănescu, inspector în Ministerul Cooperației, a exprimat regrete în numele d-lui ministru [Mihail] Negură. Dl. general Schina a adus defunctului ultimul salut al d-lui profesor Iorga și al Ligii Culturale. Părintele Valeriu Iordăchescu a elogiât pe profesorul Șumuleanu în numele Ligii Culturale secția Iași.

În numele Baroului de Iași a vorbit dl. decan Petre Pogonat, arătând că prin moartea profesorului Șumuleanu pierd un mare tovarăș, un mare izvor de înțelepciune, un mare exemplu de statornicie, de idealism și dezinteresare.

Țara științifică pierde un mare învățat care, stăpânind toate elementele specialității, aducea zilnic în laborator spor științei. Studenții au pierdut un mare profesor și un suflet sfânt care forma caractere. De acum cursul pe care l-a făcut el va putea fi științific, dar făclia care n-ar trebui să lipsească de pe nici o catedră care formează cetățeni va fi găsită cu greu; sufletul tineretului se va forma numai de la acei ce sunt pe lângă mari savanți și patrioți ai neamului.

Au mai vorbit apoi d-nii: profesor Ioan Nubert, în numele Societății Medicilor și Naturaliștilor; I. Claudatus, conferențiar universitar, în numele colaboratorilor defunctului de la Laboratorul de chimie medicală; Nițu Octavian,

în numele studenților în medicină din Iași; Valer Neagoe, în numele Societății Studenților în Medicină de la Universitatea din București; inginer Ionică Eugen, în numele Asociației „Prietenii Legionarilor”, printre conducătorii căreia a fost și defunctul.

După terminarea cuvântărilor, cortegiul funebru s-a alcătuit astfel: O echipă de 30 legionari deschidea drumul, urmau apoi praporii și circa 30 coroane purtate de studenți și studente. Urmează apoi „crucea vie” legionară, formată din 50 de studenți îmbrăcați toți în negru sub conducerea legionarului Finichi. Vine apoi soborul preoților și carul funebru urmat de familia defunctului și profesorii universitari, apoi un cordon de studenți și Corneliu Codreanu în fruntea legionarilor încolonați. Cortegiul este închis de circa 200 studenți mediciști și lume străină, circa 500 persoane.

Pe parcurs, până la cimitir, erau circa 10.000 de persoane, care erau curioși să asiste la procesiunea înmormântării. La orele 17 ½ cortegiul a ajuns la cimitir, majoritatea participanților retrăgându-se treptat, astfel că au rămas circa 700 persoane care au luat parte la înhumare.

La cimitir comandantul legionar avocatul Nicolae Beuran a vorbit în numele lui Corneliu Zelea-Codreanu și al Partidului „Totul pentru Țară”, arătând că profesorul Șumuleanu s-a supus legilor morții, însă el continuă să trăiască prin opera sa. Știința a suferit o mare pierdere prin dispariția celui care a fost profesorul Corneliu Șumuleanu. Moartea l-a răpus tocmai când era în tranșeele cele mai înaintate în lupta dintre lumina naționalismului și întunericul lui Iuda. În numele Partidului „Totul pentru Țară” și al Căpitanului aduce un pios omagiu d-nei profesor Șumuleanu.

La sfârșit, studentul Vucu Martin, comandantul Centrului Studentesc Iași, a comandat pentru onor, iar cei prezenți luând poziția de dreptți cu salutul legionar au cântat „Imnul legionarilor căzuți”.

La orele 18 terminându-se ceremonia înhumării, participanții s-au împrăștiat în liniște. Corneliu Zelea-Codreanu, însoțit de garda sa, s-a înapoiat la București cu trenul accelerat de orele 21.40.

Măsurile de ordine au fost luate prin Chestura Poliției locale și în colaborare cu celelalte autorități, astfel că în tot timpul nu s-a produs nici un incident.

Inspector regional
[indescifrabil]

Șeful Poliției de Siguranță
[indescifrabil]

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”. Rectorat, dos. 1673, f.20-22*)

Copie după nota telefonică nr. 28881/1937 a Inspectoratului Regional de Poliție Iași către Direcțiunea Generală a Poliției.

Urmare raportului nostru nr. 28361 din 12/XII a.c. raportăm că astăzi 18 cor., orele 12.20, pe sala Pașilor Pierduți de la universitatea locală a avut loc o adunare la care au luat parte circa 150 studenți pentru a se protesta că nu li s-a aprobat

călătorii nelimitate pe timpul vacanțelor la carnetele de reducere pe CFR, după cum au cerut.

Adunarea s-a amânat în continuare pentru orele 18 astă-seară, când urmează a se hotărî asupra modului cum se va declara greva. Studenții independenți ar fi pentru grevă cu ieșire în stradă, legionarii însă se mențin în rezervă.

Se preconizează expedierea unei telegrame d-lui ministru al Educației Naționale, prin care se arată că luând cunoștință de răspunsul Direcțiunii Generale CFR, referitor la acordarea călătoriilor nelimitate pe timpul vacanțelor, au hotărât o adunare generală în care să protesteze urgent contra acestei măsuri nedrepte.

S-au luat măsuri de ordine prin Chestura Iași și de urmare vom raporta.

Inspector regional
Gh. Bârzescu

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1673, f.28*)

356

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Generală a Poliției
Direcțiunea Serviciul Pașapoartelor

12897/21 febr. 1938

Ministerul Educației Naționale
Învățământul Superior

Referindu-ne la adresa dvs. no. 209.373 din 23 dec. 937, avem onoare a vă înainta alăturat cererea numitului Leibovici Herș, însoțită de adresa Inspectoratului Reg. Școlar, Regiunea VII Galați, no. 31.562/937, înregistrată la no. 883/938, care solicită pașaport pentru continuare de studii în străinătate, rugându-vă să binevoiti a ne comunica avizul dvs. odată cu restituirea taxelor.

Anexăm și cererea de pașaport a susnumitului înreg. la no. 292/938.

Director general
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 803/1938, f.138*)

357

Facultatea de Medicină din Cluj

Nr. 2255/1936-37

AVIZ

Se pune în vedere studenților Haș Abram, Sferdlic Tuba și Garber Lipa că li se menține exmatricularea pentru că au executat condamnări pentru crime contra siguranței statului sau pentru că fac parte din organizațiile comuniste, până când vor prezenta dovezi de la Direcțiunea Generală a Poliției, Serviciul de Siguranță din București, prin care să se arate că nu sunt culpabili de cele de mai sus.

Dovezile vor purta dată recentă.

Prezentul aviz se dă în urma adresei rectoratului universității cu nr. 4150/1937.

Cluj, 23. II. 1938

Decan
Dumitru Michail

Secretar
Mircea Ștefănuț

(*Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 21, dos. 95, doc. 2255*)

358

5 martie 1938
Nr. 1026

NOTĂ

Studentimea din Iași a început să se agite pe chestiunea bursei. Se găsesc în a doua lună cu bursele neachitate, deși studenții din București le-au primit de mult. Ei au ajuns la concluzia că fără scandal nu primesc dreptul lor.

Studenții cred că vinovatul este rectorul și decanul universității, pentru că nu intervin la timp să li se trimită bani. Se vorbește de o manifestație ostilă contra acestora.

Ca primă măsură studenții au hotărât că dacă până luni, 7 martie a.c., bursele nu vor fi achitate, toți bursierii vor intra cu forța la masă, la cantina Căminului Central din strada Păcurari, aceasta ca o demonstrație că nu au ce mânca.

Organele polițienești au luat măsuri preventive și s-au anunțat rectoratul universității și cei în drept.

(*Arh.St.Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Rectorat, dos. 1673, f.46*)

359

Politia oraşului reşedinţă de judeţ Alba Iulia
Nr. 185-938. Conf./12 aprilie 1938

Către Comisariatul de Poliţie

În conformitate cu ordinul Dir. Gen. a Pol. nr. 22603-938, avem onoare a vă aduce la cunoştinţă că în ziua de 15 februarie a.c. Senatul universitar din Bucureşti a respins cererea de a i se prelungi autorizaţia de funcţionare Asociaţiei Generale a Studenţilor Evrei din România, cu sediul în capitală.

În consecinţă, vă rugăm să binevoiti a lua măsurii în circumscripţia dvs. ca studenţii evrei să nu mai desfăşoare vreo activitate sub această firmă.

Menţionăm totodată că această asociaţie, care de fapt avea fiinţă încă din anul 1930, s-a mai folosit şi de denumirea „Tribuna studentească”, titlu sub care edita şi un ziar al cărui conducător era studentul C. Nathanson.

Şeful Poliţiei
[indescifrabil]

Şeful Bir. Pol. Sig.
[indescifrabil]

(Arh.St.Cluj, Inspectoratul de Poliţie Cluj, Fond 209, inv. 399, dos. 258, f.69)

360

Uniunea Avocaţilor din România

Palatul Justiţiei Bucureşti
Nr. 2109/7 iulie 1938

Domnule Ministru,

Răspunzând adresei dvs. f.n. din 28 iunie 1938, prin care ne cereţi să vă trimitem toate datele statistice privitoare la numărul avocaţilor minoritari din România şi la repartizarea lor în diferitele barouri ale ţării, avem onoare a vă comunica următoarele date ce avem în această chestiune:

Numărul total pe ţară al avocaţilor este de circa 12.000 dintre care circa 3.000 sunt avocaţi minoritari. Majoritatea acestora (1.800), cum este şi natural, o întâlnim în Ardeal. Găsim aici barouri în care elementul minoritar întrece chiar pe cel românesc. În Bucovina sunt 867 avocaţi minoritari, dintre care 726 evrei, iar avocaţi români sunt 234. În barourile din Basarabia sunt aproximativ 360 de avocaţi minoritari. În fine, în barourile dobrogene avem circa 63 avocaţi minoritari. În barourile din Vechiul Regat se găsesc aproximativ 50 avocaţi minoritari răspândiţi în diferite barouri.

Anexat vă înaintăm un tablou de felul cum aceştia sunt răspândiţi în barouri. Priimiţi asigurarea înaltei noastre consideraţii.

Preşedinte,
[indescifrabil]

Secretar general,
[indescifrabil]

[Anexă]

Tablou

de felul cum avocații minoritari sunt răspândiți în barouri pe regiuni

Barourile din Ardeal

Baroul	Numărul avocaților minoritari	Din care numărul avocaților evrei	Numărul avocaților români
Brașov	127	21	101
Ciuc	74	12	35
Maramureș	41	30	21
Mureș	101	41	48
Odorhei	52	7	8
Oradea	219	139	176
Sălaj	94	44	45
Satu Mare	98	58	55
Sighișoara	45	7	40
Timișoara	289	151	186
Alba	34	8	72
Arad	132	27	197
Caraș	12	6	37
Cluj	188	107	190
Făgăraș	8	1	44
Hunedoara	62	28	85
Năsăud	29	6	49
Severin	27	18	57
Sibiu	84	15	95
Someș	50	20	57
Turda	31	4	51

Barourile din Basarabia

Baroul	Numărul avocaților minoritari	Din care numărul avocaților evrei	Numărul avocaților români
Bălți	69	43	52
Cahul	15	6	24
Cet. Albă	40	23	24
Hotin	20	55	31
Ismail	32	14	24

(Arhiva Ministerului de Externe, fond 71/1920-1944, vol. 374, f.223-224)

361

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Generală a Poliției
Direcțiunea Serviciul Pașapoartelor

56506S/13 aug. 1938

Ministerul Educației Naționale
Direcția Învățământul Superior

Avem onoare a vă înainta în original petițiunea numitului Scharf Camillo din Rădăuți, care solicită pașaport pentru studii în Palestina, împreună cu certificatul nr. 81/937, primite pe lângă raportul Prefecturii județului Rădăuți nr. 568/938, de cuprinsul cărora vă rugăm să binevoiti a lua cunoștință și a ne comunica avizul dvs., odată cu restituirea anexelor.

Director general
[indescifrabil]

Director
[indescifrabil]

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 804/1938, f.20)

362

Clinica Chirurgicală din Cluj

Cluj, la 11 noiembrie 1938

Director: prof. Al. Pop
Nr. 683/1938

Domnule Decan,

Azi la ora 12 și 5 minute, când intram în amfiteatru la cursul meu de Semiologie chirurgicală, am fost întâmpinat de vreo 20 de studenți evrei care mi-au raportat că au fost alungați de către colegii lor de la curs. Alții dintre ei, între care două studente, mi-au raportat că au fost lovite ca să părăsească amfiteatrul. Pentru a evita scandalul și până la depunerea prezentului raport am rugat pe studenții evrei să nu intre la curs.

Rog, domnule decan, a lua la cunoștință aceste lucruri și a lua măsurile pe care le credeți de necesare.

Primiți, domnule decan, asigurarea deosebitei mele stime.

Directorul Clinicii Chirurgicale
Prof. dr. Al. Pop

D-sale, d-lui decan al Facultății de Medicină Cluj.

(Arh.St.Cluj, Institutul de medicină și farmacie din Cluj, fond 650, pachet 24, dos. 102, doc. 3532)

363

[noiembrie 1938]

Domnule Ministru,

Subsemnatul Albert Hirschensohn, cu domiciliul ales în București, la dl. av. Octav Goliger, str. Daniil Barceanu no. 23, am onoarea a depune prezenta cerere, ca urmare la adresa dv. No. 210.369 din 14 noiembrie 1938 către Direcțiunea Generală a Siguranței Statului, arătându-vă următoarele:

1) Am depus la Siguranța Generală odată cu cererea mea pentru obținerea unui pașaport și certificatul de absolvire a 8 clase secundare, eliberat de către direcțiunea Liceului Mihail Kogălniceanu, Iași.

2) Intenționez să plec în Franța, să urmez cursurile speciale ale școlii „Institut Technique Roubaisien” Roubaix, în specialitatea țesătorie, în care scop anexez două prospecte, solicitându-vă un aviz favorabil.

Primiți vă rog, domnule ministru, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Albert Hirschensohn

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 804/1938, f.465)

364

„Coloranil”
Societate Anonimă
Pentru Comerțul cu Colorante de Anilină și Produse Chimice

București, 5 decembrie 1938
Calea Moșilor 25

Domnule Ministru,

Subsemnatul Alphonse Jean Singer, administrator delegat al Soc. Coloranil din București, Calea Moșilor nr. 25, am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune ca pe cererea Prefecturii Poliției Capitalei predată la Registratura Generală a Ministerului Educației Naționale, înreg. la nr. 230.881 din 3 dec. a.c., să se facă un referat favorabil pentru fiul meu Jean Singer, român, bacalaureat al Liceului Lazăr, care a cerut eliberarea unui pașaport, care urmează Școala de Chimie Superioară la Mulhouse, Franța, specialitate în chimie textilă, boiangerie și apretură, de unde iese cu gradul de inginer chimist în industria textilă, o școală similară care să acorde gradul de inginer chimist în textile, școală care nu există încă în țară.

Cum chiar societatea la care funcționez, când este nevoie de a da instrucțiuni tehnice clienților săi, boiangii și industriași, trebuie să se servească de tehnicieni

străini, cred ca Ministerul va avea acest lucru în vedere și va acorda fiului meu dreptul de a urma școala superioară mai departe.

Primiți vă rog, domnule ministru, asigurarea deosebitei mele stime și considerațiuni.

Alphonse Singer

Domniei sale, domnului ministru al Educației Naționale.
Direcțiunea Învățământului Sup. Serviciul Relațiilor Internaționale. Loco

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 804/1938, f.513*)

[Rezoluție: „S-a dat aviz favorabil cu no. 230.881/1938”]

365

[Școala Politehnică Timișoara]
No. 3083/14.XII.938

[Către] Ministerul Educației Naționale. București

Referindu-ne la întrebarea făcută telefonic de către dl. secretar general cu privire la numărul studenților de naționalitate evreiască la Școala Politehnică din Timișoara, avem onoare a vă aduce la cunoștință că nu avem nici un student evreu în școală.

Situația pe anii trecuți este următoarea:

Anul	[Număr evrei]	[Observații]
1932/33	1 evreu	admitere
1933/34	2 evrei (unul înscris prin diferență anul Ib)	
1934/35	2 evrei	1 candidat respins la examenul de admitere
1935/36	1 evreu (unul exmatriculat)	
1936/37	- (unul exmatriculat)	1 candidat retras la examenul de admitere
1937/38	-	2 candidați retrași la examenul de admitere
1938/39	-	1 candidat retras la examenul de admitere

Cazurile de exmatriculare au fost motivate de nedarea la termen a examenelor și depășirea a trei ani de repetență. Candidații pregătiți nesuficient s-au retras în genere în cursul probelor scrise la examenul de admitere.

Rector
[indescifrabil]

Secretar
[indescifrabil]

(*Arh.St.Timișoara, Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, dos. 14/1938, f.19*)

366

Chestura Poliției Municipiului Alba Iulia

Nr. 14892-938/22 decembrie 1938

Către Comisariatul de Poliție Aiud

Conform ordinului nr. 68574 S din 14 decembrie 1938, al Direcțiunii Generale a Poliției, avem onoare a vă ruga să luați măsuri pentru urmărirea și prinderea numitului Bestea Gheorghe, licențiat în teologie al facultății din Cernăuți, născut în comuna Bloici, județul Argeș, la 14 decembrie 1913, care a fost identificat ca fiind cel care a dat ordinele pentru incendierea proprietăților evreiești din Bucovina.

În caz de aflare să fie arestat, înștiințând despre aceasta imediat această Chestură de Poliție. Vă înaintăm alăturat și 1 fotografie a susnumitului.

Comandantul Legiunii de Jandarmi
Maior [indescifrabil]

Șeful Bir. Pol. Sig.
[indescifrabil]

(*Arh.St.Cluj, Inspectoratul de Poliție Cluj, Fond 209, inv. 399, dos. 266, f.53*)

367

Ministerul pentru Minorități

Secția de Studii și Informații

[mai 1939]

Problema evreiască

Populația evreiască din România s-a bucurat de o situație excelentă sub toate raporturile, statul român aplicând fără deosebire principiul egalității de drepturi între toți cetățenii săi, indiferent de origine etnică, de religie sau de limbă.

Mișcarea antisemită

Cum însă această populație evreiască a acaparat într-un foarte scurt timp viața economică a țării într-o proporție îngrijorătoare, amenințând dezvoltarea economiei românești, s-a produs în sânul populației românești o mișcare de ostilitate împotriva evreilor, mișcare care a mers crescând, luând proporții și amenințând liniștea publică.

Venirea la guvern a Partidului Național-Creștin, care era prin programul său antisemit, a produs o și mai mare tensiune între populația românească și cea evreiască, făcând să crească și mai mult curentul antisemit. Guvernul național-creștin înțelegea să rezolve pe cât posibil problema evreiască în România printr-o serie de măsuri care, în cadrul legilor existente, să întărească elementul românesc pe pozițiile economice și politice ale țării, pentru a-l opune cu succes ofensivei economice și sociale a evreilor. Măsurile luate de acel guvern, în sensul restabilirii unui just echilibru între elementul românesc și cel evreiesc, au fost însă depășite în unele părți ale țării de zelul partizanilor din provincie care, interpretând greșit ordinele și măsurile guvernului, au creat abuzuri și arbitrării ce loveau în drepturile populației evreiești și contraziceau litera legii.

Firește, nu acestea erau intențiile guvernului național-creștin. Judecând însă cu obiectivitate, acest guvern, dat de Partidul Național-Creștin, nu putea rezolva problema evreiască decât în spirit antisemit, fiindcă era foarte greu să înfrâneze un curent pe care el îl dezvoltase și îl sprijinise în opoziție. De aici și abuzurile și nedreptățile săvârșite de unele organe administrative din țară în dauna populației evreiești.

Noul regim politic

Odată cu noua așezare constituțională și cu instalarea unui guvern în afara partidelor politice, situația s-a schimbat însă cu totul. Noul guvern a luat toate măsurile pentru anularea abuzurilor săvârșite împotriva evreilor și intrarea în ordine legală a administrației de pe tot întinsul țării.

S-au anulat și reparat toate nedreptățile ce putuseră fi săvârșite împotriva unora dintre evrei în scurta guvernare a Partidului Național-Creștin, fiind revocate destituirile sau transferările abuzive de funcționari evrei și toate măsurile ce loviseră, împotriva legii, pe unii dintre comercianții evrei în unele părți ale țării.

Printr-o dreaptă aplicare a legilor, noul guvern a reușit să reducă simțitor curentul antisemit, tinzând la rezolvarea problemei evreiești pe cale pașnică, prin măsuri de încurajare și sprijinirea elementului românesc în economia țării, pentru a crea o contrapondere elementului evreiesc și a da astfel satisfacția cuvenită românilor.

Legea revizuirii

Cât privește legea revizuirii cetățeniilor, guvernul se găsea în fața unor constatări precise de fraude săvârșite de către un important număr de evrei, intrați în țară după 1918 și trecuți în listele cetățeniei, fără a avea nici un drept la aceasta, fie din neglijența organelor însărcinate cu aceste operații, fie prin coruperea acestora și fraudarea legilor în vigoare.

S-a putut astfel constata că sunt înscrși în listele de naționalitate română peste 200.000 de evrei refugiați din statele vecine sau din Germania în ultimii zece ani și care nu puteau beneficia sub nici o formă de legile de încetățenire din 1918 și 1919 sau potrivit prevederilor Constituției din 1923. În afară de aceștia, s-a găsit un număr destul de însemnat de evrei înscrși în listele de naționalitate pe baza decretului-lege din 28 mai 1919 și a legii din 26 septembrie 1920, care de asemenea nu aveau dreptul la cetățenia română ca unii ce intraseră în țară fie în timpul războiului, fie după terminarea acestuia, din pricina stărilor tulburi din Rusia, Ungaria și Polonia.

În felul acesta, beneficiau de cetățenia română – fără nici un drept și împotriva prevederilor legii – circa 250.000 de evrei veniți de peste hotare și care au contribuit într-o mare măsură la înăsprirea raporturilor dintre populația românească și cea evreiască prin infiltrarea lor în toate categoriile de profesiuni libere, în comerțul și în industria țării.

Situația numerică

La recensământul făcut în 1930, numărul tuturor evreilor din România a fost, potrivit statisticii făcute pe baza acestui recensământ, de 758.222 de suflete, adică 4,2% din populația totală a țării. De remarcat că acest procent de 4,2% este calculat după religia declaranților, fiindcă după neam acest procent a fost numai de 4%. Deci un procent de 0,2% din evrei s-au declarat de altă origine etnică. Luăm deci numărul evreilor după procentul maxim stabilit de recensământul din 1930, potrivit religiei declaranților, și el este de 758.222 de suflete.

Cu ocazia revizuirii cetățenilor, statistica judiciară a Ministerului de Justiție a stabilit că s-au înregistrat 208.217 cereri de revizuire, prezentând tot atâția capi de familie evreiești, care cereau revizuirea pentru 962.270 de evrei – membrii ai familiilor lor. S-ar părea deci că populația evreiască a crescut vertiginos de la 29 decembrie 1930 până în februarie 1938 – adică în curs de 7 ani – dând un surplus de peste 200.000 de suflete.

Se întâmplă însă că Institutul Central de Statistică al statului a constatat că populația evreiască a fost în descreștere în cursul ultimilor ani, că în ceea ce privește situația migrațiunilor, numărul emigranților evrei este mult mai mare decât al imigranților pe același interval (datele „Buletinului demografic al României”), iar procentul mediu de creștere al populației României în cei 7 ani (1 ianuarie 1931-1 ianuarie 1938) este de 12,1 pe an la mia de locuitori.

Dacă am acorda deci – împotriva tuturor datelor statistice stabilite de Institutul Central de Statistică – acest procent și populației evreiești, am vedea că în cei 7 ani populația evreiască ar fi crescut cu 64.225 de suflete, ceea ce ar da pentru anul 1938 un total de 822.447 suflete, deci cu 139.823 de suflete mai puțin decât s-au prezentat la revizuire. Și trebuie bine notat că, în afară de faptul că statisticile oficiale stabilesc o descreștere a populației în ultimii ani – după numărul nașterilor și al deceselor, ca și prin emigrarea evreilor de cetățenie română –, procentul de 12,1‰ pe an, aplicat populației evreiești, este o absurditate, fiindcă procentul mediu de creștere al populației României este, în acești 7 ani, de 14,2‰ pe an pentru mediul rural și numai de 2,7‰ pe an pentru mediul urban. Or, recensă-

mântul din 1930 a stabilit că din totalul populației evreiești din România, o porție de 90% se găsește la oraș.

De unde atunci această neexplicabilă creștere a populației evreiești? Fiindcă, chiar dacă luăm pe bune toate exagerările ce s-ar putea face, se dovedește totuși că există un surplus de 139.823 de evrei, a căror existență pe teritoriul României nu-și poate afla nici o explicație în afară de aceea că s-au introdus prin fraudă. Și această fraudă s-a săvârșit odată cu înscrierea în listele de cetățenie și a doua oară cu prilejul recensământului din 1930, când toți cei intrați în țară prin fraudă și înscrisi în listele de cetățenie în același mod, nu s-au declarat la recensământ deloc, sau s-au dat de altă naționalitate, de teamă ca nu cumva numărul prea mare de evrei să deștepte vigilența autorităților românești. Dar, în afara faptului că acest număr apare cu mult mai mare prin aceea că procentul de creștere al populației evreiești a fost exagerat până la absurditate, se mai adaugă și acela că, în afară de cei 962.270 evrei supuși revizuirii, mai sunt în România și un număr de evrei cărora nu li s-a cerut revizuirea, ca unii ce au fost încetățeniți individual, pe cale de lege, și care n-au fost supuși revizuirii. Dacă stabilim și numărul acestora la un minim de 70.000 de suflete, reiese că avem astăzi pe teritoriul țării circa 250.000 de evrei intrați în România și încetățeniți în mod fraudulos.

Verificarea acestor cetățenii era deci absolut necesară și, în afară de faptul că statul român este în drept să caute a constata fraudele împotriva legii pentru a le anula și sancționa – nimeni și nimic neputând să-i impună a tolera vădita încălcare a legilor țării –, măsura aceasta a revizuirii cetățenilor este în însăși interesul cauzei evreiești, ea având menirea să aplaneze conflictul dintre populația românească și cea evreiască prin excluderea de la beneficiile cetățeniei române a celor introduși prin fraudă și care, prin proporția lor numerică însemnată, au fost cauza principală a acestui conflict.

Populația evreiască din cuprinsul României cu drepturi reale de a se prevala de cetățenia română, pe care a căpătat-o în baza legilor țării, nu are nici un interes să intervină în favoarea cetățenilor frauduloși făcând cauză comună cu ei, fiindcă și-ar crea ea însăși o situația nefavorabilă față de națiunea dominantă. De altfel, majoritatea evreilor din România privesc măsura aceasta a revizuirii cetățenilor în adevărata ei lumină și se arată bucuroși să fie întăriți în drepturile lor printr-o nouă verificare care nu are alt scop decât acela de a înlătura pe beneficiarii frauduloși ai cetățeniei române și de a se ajunge la o destindere între populația majoritară a țării și cea evreiască.

Cei ce s-au agitat și se agită în jurul legii revizuirii sunt numai o mică minoritate din totalul populației evreiești din România, și anume aceea ce stă într-o permanentă legătură cu asociațiile evreiești internaționale care au interesul de a agita continuu problema evreiască în forurile internaționale.

Modificări în legea revizuirii

Pentru a da o cât mai largă posibilitate evreilor de a-și apăra drepturile lor, guvernul a venit cu unele modificări și interpretări a legii revizuirii cetățeniei. Astfel, prin decretul-lege nr. 1107 din 7 martie 1938, termenul de 20 de zile, prevăzut de art. 6 din legea revizuirii cetățenilor pentru depunerea actelor de dovedire a

drepturilor pe baza cărora s-a obținut cetățenia, a fost prelungit la 50 de zile de la data afișării tabloului de revizuire și s-a îngăduit prezentarea prin procurator în fața instanțelor de judecată. De asemenea, regulamentul legii, publicat la 9 martie 1938, completând prevederile legii, arată că sunt socotite registre privitoare la cei cărora li s-au acordat drepturi cetățenești numai registrele ținute de tribunale ori judecătorii în temeiul art. 3 al decretului-lege nr. 2085, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 33 din 28 mai 1919 (art. 84 din regulament).

Această specificare în completarea legii scoate de sub regimul revizuirii pe evreii încetățeniți pe baza decretului-lege din 30 decembrie 1918 și anterior acestui decret, mărginind revizuirea numai la aceia încetățeniți conform decretului-lege din 28 mai 1919, care potrivit prevederilor acestui decret au fost încetățeniți pe temeiul unei simple declarații, fără obligația de a depune acte doveditoare a drepturilor lor în sprijinul cererii de încetățenire. De altfel, această verificare a titlurilor de cetățenie obținute pe baza decretului-lege din 1919 nu este altceva decât aplicarea prevederilor însăși ale acestui decret care cerea această verificare ce nu s-a făcut totuși până în prezent.

Prin urmare, noul regim înțelege să verifice numai încetățenirile care s-au făcut fără o hotărâre dată în baza cercetării actelor necesare asupra drepturilor de cetățenie ale solicitanților. Verificare absolut trebuitoare în urma constatărilor făcute asupra numeroaselor fraude săvârșite în listele de cetățenie.

În același timp guvernul studiază, potrivit rezultatelor obținute prin aplicarea legii revizuirii, posibilitățile de a veni cu noi măsuri pentru repararea nedreptăților ce s-ar fi putut săvârși împotriva unora dintre cetățenii evrei revizuiți, fie prin faptul că nu au putut depune la timp actele necesare, fie prin acela de a nu și le fi putut procura din pricini independente de voința lor.

Plângerile evreiești

Secretariatul General al Societății Națiunilor a primit următoarele plângeri adresate de către asociațiile evreiești internaționale, cu privire la situația evreilor din România:

1. Plângerea din 13 ianuarie 1938 a „Comitetului executiv al Congresului evreiesc mondial”.

2. Plângerea din 13 ianuarie a „Alianței israelite universale” și a „Societății evreiești din Franța”.

3. Plângerea din 14 ianuarie 1938 a lui „Joint Foreign Committee of the Board of Deputies of British Jews and Anglo-Jewish Association”.

Toate aceste plângeri se referă la măsurile administrative luate de guvernul Octavian Goga împotriva evreilor și citează cu lux de amănunte toate cazurile de evrei îndepărtați din serviciu, de retragere de brevete de băuturi spirtoase, de suspendări și suprimări de ziare și altele. În plus, se discută în aceste plângeri drepturile de băștinași ale populației evreiești din România, încercându-se a se demonstra că evreii sunt tot atât de vechi pe pământul românesc ca și românii.

Deosebit de aceste plângeri, s-au mai adresat Secretariatului General al Societății Națiunilor alte trei plângeri care se referă la legea revizuirii cetățeniei și la măsurile luate de autoritățile românești în legătură cu această lege.

Astfel avem:

1. Plângerea din 23 ianuarie 1938 a „Comitetului pentru apărarea drepturilor izraeliților în Europa Centrală și Orientală”.

2. Plângerea suplimentară din 12 februarie 1938 a „Comitetului executiv al congresului evreiesc mondial”.

3. Plângerea suplimentară din 5 septembrie 1938 a „Comitetului pentru apărarea drepturilor izraeliților din Europa Centrală și Orientală”.

Toate aceste plângeri căutau să dovedească anume că legea pentru revizuirea cetățeniei este numai un mijloc de a deposeda pe evrei de cetățenia română, arătându-se că termenul scurt îngăduit pentru procurarea actelor necesare și greutatea ce se pun în eliberarea acestor acte fac aproape imposibilă dovedirea drepturilor de cetățenie pentru majoritatea evreilor din România. Chiar prima prelungire a termenului, acordată de guvernul român, era considerată ca nesuficientă dat fiind numărul mare de evrei care solicitau autorităților eliberarea de acte întru dovedirea drepturilor lor.

Pe de altă parte, asociațiile evreiești internaționale căutau să ne creeze o atmosferă cât mai nefavorabilă în cercurile internaționale, prin articole de presă și în convorbiri particulare și oficiale cu personalitățile din lumea diplomatică. Se arată că numărul evreilor respinși de la cetățenia română ar fi mai mult de jumătate din totalul celor ce locuiesc în România – afirmându-se că cifra ar fi de 400.000 dintr-un total de 758.000 constatată pe baza recensământului din 1930 – și că toți aceștia vor fi trecuți peste graniță ca străini.

Decretul-lege nr. 3253 din 15 septembrie 1938, prin care cei șterși din listele de cetățenie pe baza legii revizuirii cetățeniei sunt supuși prevederilor legii pentru controlul străinilor, a fost folosit ca o dovadă de continuare a politicii antisemite de către guvernul român și ca un argument că toți cei respinși de la beneficiul cetățeniei române de către prima instanță sunt deposedați de toate drepturile lor.

De remarcat că această agitație defavorabilă României s-a făcut cu deosebire peste granițele țării, evreii mărginindu-se la o atitudine rezervată în țară și mulțumindu-se să înainteze autorităților române câteva proteste semnate de dl. dr. W. Filderman, cu privire la problema încetățenirii, a situației evreilor din barouri și la unele măsuri ce priveau populația evreiască. La Geneva, în urma explicațiilor date d-lui director al Secțiunii Minorităților, Comitetul de Trei a dat o rezoluție prin care se declară satisfăcut cu spiritul de înțelegere de care a dat dovadă guvernul român în aplicarea măsurilor pentru revizuirea cetățeniei și își exprimă speranța că și în viitor va fi animat de același spirit în rezolvarea situației evreilor cărora li s-a retras cetățenia.

În februarie 1939, dl. dr. N. Goldman, în numele „Comitetului Executiv al Congresului Mondial Evreiesc”, a adresat o scrisoare d-lui ministru al Afacerilor Străine, prin care se plânge că deși la Geneva s-au dat asigurări în ceea ce privește ușurarea situației evreilor din România, totuși până în prezent nu s-a făcut nimic în acest sens. Scrisoarea afirmă că nici o măsură nu a fost luată pentru a se reduce asprimea legii de revizuire a cetățeniei; că nu s-a revenit asupra suspendării avocaților evrei din unele barouri din țară; că un mare număr de medici evrei este supus unor noi examene; că se refuză înscrierea firmelor evreiești de către Camerele de Comerț; că se refuză evreilor din străinătate viza de intrare în țară, deși nu sunt cetățeni români; că legea pentru protecția muncii naționale ar duce la excluderea evreilor din întreprinderi; că noul statut al minorităților nu se aplică și evreilor în măsura în care se aplică pentru celelalte minorități și, în concluzie, își exprimă speranța că guvernul român

va lua măsurile necesare pentru soluționarea acestei probleme într-un spirit de înțelegere mutuală și fără a mai fi nevoie de intermediul forurilor internaționale.

În același sens, evreii continuă să se plângă de acțiunea barourilor din unele orașe și de rigorile legii revizuirii împotriva cărora ridică următoarele obiecții:

1. Că potrivit decretului-lege de revizuire a cetățeniei și decretului-lege de aplicare a legii pentru controlul străinilor celor respinși la revizuire, cei care și-au pierdut cetățenia prin decizia primei instanțe își pierd dreptul de muncă, sunt lipsiți de pensii etc.

2. Că în multe cazuri decizia de ștergere din registrele de naționalitate se întemeiază pe motive lipsite de importanță, ca: o greșită ortografie a numelui; o prea strictă aplicare a dispozițiilor legale privitoare la actele doveditoare prezentate de interesați și altele.

3. Că legea de revizuire ar fi anulat în mod virtual dreptul Parchetului General de a introduce recursuri împotriva comisiilor de apel care funcționau în baza art. 64 în legea pentru dobândirea și pierderea naționalității române din 1924.

4. Că recursurile introduse de Parchetul General s-ar judeca fără citarea interesatului și fără ca acesta să poată depune actele necesare pentru dovedirea dreptului său de cetățenie.

5. Că în ceea ce privește radierea avocaților evrei din unele barouri din țară, printr-un vot al adunărilor generale deliberative și prin deciziile consiliilor de disciplină, hotărârile ar fi ilegale pe motivul că date fiind atribuțiile de care adunările generale deliberative dispun în baza art. 164 din legea avocaților, ele ar fi incompetente să ia decizii de natura celor privitoare la radierea avocaților evrei.

Deosebit de aceste plângeri formulate prin petiții adresate de dl. dr. Filderman și de avocații evrei radiati de unele barouri din țară autorităților noastre, populația evreiască se abține de la orice manifestare publică împotriva dispozițiilor legii revizuirii sau hotărârii barourilor, activitatea ei mărginindu-se la o stăruitoare acțiune în cadrul organizației sioniste mondiale și al diverselor asociații încadrate în această organizație. Această activitate este îndreptată mai cu deosebire în sensul adunării fondurilor de sprijinire a acțiunii sioniste mondiale, dându-se o mare importanță așa zisului „Fond Național Evreiesc” (Keren Hayessod) și fondului evreiesc „Keren Kayemeth”, ambele cu organizații centrale în Ierusalim.

S-ar părea că evreii din România nu au alte preocupări decât acelea de a susține mișcarea sionistă și a întări poziția evreilor în Palestina. Toate asociațiile încadrate în „Executiva Sionistă din România”, de sub prezidenția rabinului șef dr. [Iacob] Niemerower, își concentrează activitatea lor în sprijinirea rezistenței evreiești în Palestina și pentru organizarea imigrației în Țara Sfântă. Ele urmăresc cu mare interes politica guvernului britanic în problema palestiniană și cer, în întruniri organizate în toată țara, respectarea angajamentului luat prin declarația Balfour. O serie de manifestații și întruniri de protest împotriva „Cărții Albe” au avut loc în diferite centre din România, adresându-se moțiuni de protest diferitelor guverne și telegrame de a evreilor din Palestina.

Situația economică

În ceea ce privește situația economică a populației evreiești din România, ea prezintă în adevăr caracterul unei grave probleme pentru apărarea patrimoniului economic național în statul român.

După statistica întocmită de „Uniunea Camerelor de Comerț și Instruire din România” asupra firmelor comerciale și industriale individuale înscrise în Oficiul Central al Registrului Comerțului de pe lângă această Uniune, până la 22 iulie 1938, situația este următoarea, din punct de vedere al naționalității proprietarilor acestor firme:

Totalul firmelor individuale din România: 229.043

Acest total se repartizează astfel din punct de vedere al originii etnice:

Proprietari de origine etnică română 111.056

Proprietari evrei 71.336

Proprietari de altă origine etnică (minoritari) 46.651

Așadar, evreii – care reprezintă un procent de 4,2% din totalul populației țării – dețin 31,1% din totalul firmelor comerciale și industriale individuale din România, iar românii care reprezintă un procent de 80% din populația țării dețin numai 45,5% din totalul lor, restul de 20,4% revenind celorlalți minoritari, care împreună cu evreii dau un procent de 51,5%, deci o majoritate absolută, față de procentul de 20% al tuturor minoritarilor din România.

Mai grav este însă când facem acest procentaj pe provincii. Astfel, în Bucovina, din 10.600 de firme individuale, 8.163 sunt deținute de evrei, deci un procent de 77%. În Basarabia, din 29.576 de firme, 18.683 sunt deținute de evrei, deci un procent de 63,2%. În Moldova, din 28.476 de firme, 15.979 sunt deținute de evrei, deci un procent de 56,1%. În Crișana și Maramureș, din 20.251 de firme, 5751 sunt deținute de evrei, deci un procent de 28,4%. În Transilvania, din 33.239 de firme, 8901 sunt deținute de evrei, deci un procent de 26,7%. În Muntenia, din 64.641 firme, 9636 sunt deținute de evrei, deci un procent de 14,9%. În Banat, din 15.453 de firme, 3043 sunt deținute de evrei, deci un procent de 19,7%.

Numai în două provincii evreii au în proprietatea firmelor o proporție apropiată de procentul lor ca populație: în Dobrogea, unde dețin un procent de 5,2%, adică 630 de firme dintr-un total de 12.020, și în Oltenia, unde au un procent de 3,7% și dețin 550 de firme dintr-un total de 14.787.

Dacă la aceste date, care arată că o treime din comerțul și industria țării sunt în mâinile evreilor, adăugăm faptul că o imensă majoritate din firmele în nume colectiv (societăți anonime și în comandită) care nu sunt prevăzute în statistica Uniunii Camerelor de Comerț și Industrie, neputându-se stabili cine sunt adevărații lor proprietari, este de asemenea în mâna evreilor, măsurile de naționalizare a comerțului și industriei românești apar ca o necesitate imperioasă de apărare a drepturilor autohtonilor și de restabilire a echilibrului economic în sânul populațiilor țării.

Situația politică

Din punct de vedere al politicii interne, evreii din România se bucură și astăzi ca și în trecut de liberul exercițiu al drepturilor politice în cadrul stabilit de noul regim constituțional. La înființarea Frontului Renașterii Naționale, evreii s-au înscris individual în această organizație. Chestiunea constituirii lor într-o colectivitate politică în cadrul F.R.N. nu se poate pune întrucât evreii nu au calitate de minoritate etnică, ei având comunitatea lor numai în scopuri religioase, culturale și de opere sociale, comunitate care n-a fost desființată cu prilejul desființării partidelor, ca una ce nu avea scopuri politice.

La alegerile din 1 și 2 iunie 1939 evreii nu au prezentat candidaturi, însă au votat alături de ceilalți cetățeni, fără de nici o restricție.

Aceasta este în linii generale situația evreilor din România în momentul de față, problema evreiască fiind încă în curs de rezolvare.

Directorul Secției de Studii și Informații,
Petru Bănescu

(*Arhiva Ministerului de Externe, fond 71/1920-1944, vol. 375, f.155-170*)

368

[Iunie 1939]

Domnule Ministru,

Subsemnatul dr. Moscovici Samoil, doctor în medicină și chirurgie de la Universitatea din Pavia (Italia), repartizat de Ministerul Educației Naționale, cu adresa no. 35760/1937, facultății de medicină din Iași, pentru echivalarea diplomei mele, cu onoare vă aduc la cunoștință că, potrivit hotărârilor Comisiei de echivalare a facultății din Iași din data de 7 dec. 1937 și 18 mai 1938, am susținut examenele de Clinică neuropsihiatrică și Clinică Oculistică la facultatea de medicină Iași, drept examene de diferență, conform art. 41 din Reg[ulamentul] facultății de medicină Cluj, care se aplică de către fac[ultatea] de medicină din Iași, și potrivit hotărârilor Comisiei de echivalare din 13.XII.938 am susținut examenele de Clinică medicală-terapeutică, Clinică chirurgicală, Clinică obstetrică, Clinică infantilă, Clinică dermato-sifiligrafică, Igienă drept examene de echivalare a diplomei.

Am onoare a vă alătura certificatul facultății de medicină din Iași, care arată întreaga activitate ce am depus la Iași pentru echivalarea diplomei mele.

Cu toate că am trecut la Iași opt examene de clinică, cu toate că am satisfăcut în totul cerințele art. 150 din Regulamentul legii învățământului superior și ale art. 41 din Regulamentul facultății de medicină din Cluj (regulament ce se aplică în prezent de către facultatea de medicină din Iași), Comisiunea de echivalare din Iași refuză echivalarea diplomei mele.

Întrucât am satisfăcut în întregime cerințele legale pentru echivalarea diplomei mele de doctor în medicină și chirurgie, și întrucât diploma mea are „deplină valabilitate” în statul care mi-a eliberat-o (art. 150 Reg. Înv. Sup.), după cum probez cu alăturatul certificat al Legației Italiei, cu onoare vă rog domnule ministru a dispune echivalarea diplomei mele, în conformitate cu legea[1].

Primiți vă rog, domnule ministru, asigurarea respectului meu.

Samoil Moscovici

Domniei sale, domnului ministru al Educației Naționale. București

(*Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 963/1939, f.286*)

[1] Trebuie să menționăm faptul că încă din 9 februarie 1938 fusese promulgat Decretul-Lege pentru revizuirea titlurilor și autorizațiilor de liberă practică a medicilor și farmaciștilor cu diplome în străinătate echivalate în țară, care prevedea printre altele: Art. 1. „Se vor revizui toate autorizațiile de liberă practică a medicinei și farmaciei, acordate de la 1 ianuarie 1919 până la 31 decembrie 1937, pe bază de diplome obținute la facultățile din străinătate”. În acest scop se instituie o comisie din 5 membri, pe lângă Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale: un magistrat, membru al Curții de Apel din București (care va fi președinte); doi medici, un farmacist și un jurist, numiți de Ministerul Muncii. Membrii vor fi confirmați prin Decret Regal. Art. 3: Comisia verifică și se pronunță asupra tuturor actelor și titlurilor pe baza cărora s-a acordat libera practică a medicinei și farmaciei, precum și asupra actelor pe baza cărora s-a obținut echivalarea diplomelor străine. Comisia decide valabilitatea documentelor și dacă corespund cu cerințele legii. Art. 6: După publicarea în „Monitorul Oficial”, în termen de 20 zile toți medicii și farmaciștii cu diplome străine care au diplomă de liberă practică trebuie să depună la comisie, printre altele: extras act naștere; act de cetățenie română; certificat că n-a avut nici o pedeapsă penală; diplomă de baccalaureat; diploma de doctor în medicină; certificatul de echivalare a diplomei; „Monitorul Oficial” în care s-a publicat acordarea liberei practici ș.a. Art. 13: Cei care pierd dreptul de practică din cauza diplomelor (a materiilor), îl vor putea recâștiga după ce vor frecventa cursurile și lucrările practice la facultățile din țară și vor trece examene. Nu au voie să se prezinte la examene decât o singură dată. Art. 14: Sunt scutiți de examene medicii și farmaciștii care au practicat profesiunea înainte de 1 ianuarie 1919 în teritoriile alipite, dar trebuie să facă dovada că sunt cetățeni români și au diplomă universitară. Art. 16: Pierd dreptul de liberă practică cei șterși din registrele de naționalitate (cf. Decretul Lege 169, în „Monitorul Oficial”, 18 din 22 ianuarie 1938). Pentru acoperirea cheltuielilor, fiecare medic și farmacist va depune 500 lei.

369

[Decembrie 1939]

Subsemnatul Iosif Goldberger, domiciliat în Cluj, str. Francisc David nr. 18, respectuos viu a vă spune următoarele:

Cu recipisa poștală nr. 16459 din 28 oct. 1939, am înaintat on. Ministerului Educației Naționale Buc[urești] o cerere însoțită de actele prin care se adeverește că fiul meu este student în Elveția, la Geneva, și studiază inginerie, secția orologiei, și solicităm a mi se admite remiterea sumei de 350 fr. elv. lunar, ceea ce necesită întreținerea lui la acea școală, cum mi s-a admis și anii anteriori, deoarece acum este în anul III.

La data de 14 nov. 1939 am revenit din nou cu o cerere și nici de data aceasta n-am primit nici un răspuns.

Vă rog respectuos domnule ministru, cu lacrimile în ochi de părinte, să binevoii a dispune să mi se aprobe remiterea sumei ce solicit, deoarece se află în cea mai neagră mizerie, lipsit de hrană, adăpost, haine, cărți, îmi scrie scrisori disperate și nu știu ce se poate întâmpla cu el. Cum poate învăța fiind lipsit de cele mai elementare și mai necesare în viața lui de student, acolo, departe de casă și de familie?

Fiul meu a fost un element de valoare cât a absolvit liceul „Gh. Barițiu” din Cluj și s-a distins fiind apreciat de profesorii lui, de unde a primit și o medalie.

Aștept cu lacrămile în ochi rezolvarea favorabilă și părinteasca dv. dreptate[1].

Cu deosebită stimă.

Iosif Goldberger

D-sale, domnului ministru al Educației Naționale, Direcția Învățământului Superior, Serv. Relațiilor cu Străinătatea. București.

(Arh.St.București, Ministerul Instrucțiunii Publice. Direcția Învățământului Superior, dos. 968/1939, f.10)

[1] La 20 decembrie 1939 i s-a aprobat doar 250 franci elvețieni (f.16).

>> Abstract

University anti-Semitism in Roumania (1919–1939)

The end of the First World War has brought to the Ancient Kingdom, on the statal level, the achievement of its greatest desire of national unity, regaining some territories that had belonged to the Habsburgic Empire and to Russia (Transylvania, Bassarabia and Bukovina). The act of union has confronted the new state, which doubled its area and population, with extremely complex problems inherent to any fact of such a greatness and socio-political importance. It is manifested new not only a great diversity concerning the ethnic and confessional structure but also strong regional inequalities from the social, economical and cultural point of view.

Although far back in time, the statistics of 1899 and 1930 (to use the most competent documents) are relevant for the evolution of the ethnic and confessional structure of Romania after the Great Union. If, in the year of 1899, from a total population of 5956690, the confessional distribution was the following: Orthodox Christians 91.5%, Mosaics 4.5%, Roman-Catholics 2.5%, Mohammedans 0.7%, Protestants 0.4% and others 0.4%, in 1930, at a population of 18057028 people, the proportions become as follow: Orthodox-Christians 72.59%, Greek-Catholics 7.9%, Roman-Catholics 6.83%, Mosaics 4.19%, Reformed 3.93%, Lutheran-Evangelists 2.2%, Mohammedans 1.02%, others 1.34%, from which 71.7% were ethnic Romanians and the rest of 28.1% were minorities (That means 5,069,000 inhabitants, almost the population of Romania in 1899). Each of the newly added regions brought with it some specificities very difficult to cope with those of the Ancient Kingdom, a fact that made necessary, at the level of the decisional political elements, the elaboration of the “national dominion”, of some strategies of integration into a united statal space, a Romanian one. The matter of alterity becomes one of the dominant preoccupations growing in close connection with the theory of the “social domination” through which the ethnical minorities have to bear a triple alienation: political, economical and cultural.

The present study intends to show some elements that can characterise the existence of the anti-Semitism in inter-wars Romania, in the place where it appeared most clearly: the University. This is the space in which the anti-Semitic faction became an important force, generating a climate that expressed itself through agitation and violence, a climate that was cultivated and sustained by the so-called “nationalistic” student corporations and that will degenerate into a political action

under the flag of such organisations or parties as the Social Christian League, the Romanian Action, the National-Romanian Fascia, the National-Christian Defence League, the Archangel Michael Legion, All For the Country, the Iron Guard etc. In order to clear up the eventual circumstances of the anti-Semitic “crisis” after the First World War, we must evoke some very diverse socio-historical realities, sometimes impossible to be controlled in an optimal manner. In the sociological practice the difficulty of the explanations resides in the fact that we don’t have those indispensable studies yet, concerning the distribution of the anti-Semitic potential in the social space.

One of the main explanatory elements of the tension between the *dominant nation* and the Jews was the economic and social disequilibrium. The Jews have manifested, always and almost everywhere in Romania, a great competitive force on the economical market and in the modern professions, offering the local inhabitants the motif to refulate their unfulfillments and social failures. That’s why the anti-Semitic discourse has developed in close connection with the economic element, becoming a problem for the sociology even since the last quarter of the 19th century, giving birth to inter-confessional tensions and animosities favourizing the practice of a restrictive legislation that continued till the end of the first World War, when it was stopped by the conjugated action of the international organisations and by the adoption, in 1923, of a Constitution that consented to the new realities. Although the emancipation had to lead to a harmony between the Jews and the non-Jews, the specificities of the Romanian society after 1918 and the events that took place in the neighbourhood – the “Commune” of the Budapest and then the “White Terror” the Bolshevik Revolution in Russia – could not eliminate the distance between the two groups (on the contrary, it became more profound) as well as in the case of the Romanian-Hungarian relations.

Despite all the constitutional provisions concerning the problems of the ethnical minorities, in the terms of the religions’ alterity, the confessional discrimination continued as a legislative principle. Through the Article 22 of the Romanian Constitution that proclaimed the Orthodox Church as “dominant”, the marginal conscience has become a fact. Although during the inter-wars period there didn’t exist a restrictive legislation, in order to stop the social immobility of the Jews, Romania was one of those countries governed by the national elites, in which the public functions remained, more or less, inaccessible to the strangers, especially to the Jews. From this perspective, the analysis of the degree of openness towards them would be a good measure regarding the attitude towards the Jews’ institutional integration and an indispensable basis for future discourses.

In this context, of “obscure” stopping by means of law articles towards the year of 1938, the Jews elaborated a series of compensatory mechanisms that gave them a chance in the branches where the indigenes’ competition was weaker, this ones preferring the “markets” already reserved for them, such as the public administration, army, education. That’s why some economic sectors, liberal or intellectual professions, unprotected by the state in the favour of the Romanian “clientele”, gain an over-representation of the Jew element. That’s why, and not by chance, important economic fields have been considered to be made especially for them, as well as it was always recognised their ability to invest in branches leading to progress and modernism such as the cultural industry, the press, publishing hoses,

cinemas etc. If to all these we add the sum of their collective spiritual performances and their modern intellectual methods in political, cultural-esthetic, literary, philosophical, scientific fields, we have to image of a well-defined community, not only through its faith and religions convictions but mostly through a great over-representation and over-qualification. This emancipation of the Jews after the First World War, their coming into a competition for social achievement on equal chances with the indigene element, was perceived by a part of the Romanian society as an unrestricted meed of domination on behalf of the Jews. That's why the main social bases of the anti-Semitism coas given by those groups whose situation diminated in the new condition of after-war crisis and which were very often in a more or less direct competition with their Jew partners.

In Romania, the greatest users of the educational system were the Jews. The process of education meant for them one of the most important strategies to deal with their ethnical and religious identity, it represented a direct compensatory function to the social disadvantages inherent to their marginal situation.

The generation of Jews after the First World War gives gradually up the idea of activity in small traditional commercial and industrial enterprises, aiming higher on the social and professional scale through the University investment. For these Jews, to attend the secondary and the superior school could contribute to the improvement of the social integration, to eliminate the remains of their old status of stigmatised strangers. In spite of the society's sensitivity towards them, the Jews valued on a high price their personal success in the new united Romanian state.

From another perspective, their path to the superior education was enlarged, after 1918, for the entire Romanian population, by the extension of the "market" where a University diploma could find a great utility through the addition of new territories to the state. Under the aspect of chances of access to the "middle class", by doubling the effective of jobs susceptible to be occupied on the basis of academic titles, the Great Union generated a great effervescence in the spirit of the after-war Romanian generation. It is obvious that the aspiration to the "Romanisation" of the new provinces (especially Ardeal and Bukovina) required the elimination of the ancient administrative system and its replacing with an indigene one. The study of S. Manuila, *Les problemes démographique en Transylvanie* clearly underlines the rhythm and greatness of the romanization in the Transylvanian towns: if in 1910 there were 62% Hungarians and 19.6% Romanians here (an almost unchanged proportion for 1918), in 1930 the ratio becomes equal, 38.4% and, respectively, 35.3%. Or in the case of Bukovina, at a population of 794.869 inhabitants in 1910, the distribution was the following: Romanians 34.36%, Rutenians 38.12%, Jews 12.94%, Germans 8.58%; and regarding the representation of the high officials, from a total of 4941, the Romanians represented 23.88%, the Jews 19.53%, others 56.58% (especially Germans). Under the aspect of the urbanisation, in Cernauti the proportions were the following: Jews 43.43%, Poles 18.76%, Rutenians 18.34%, Germans 9.65%, while the Romanians were only 9.07%; and, in Suceava, Romanians 32.4%, Jews 37.12%, Germans 19.87%. In this context, the great movement of the young people toward universities is very understandable, they being aware of the existence of some professional "debouchees" but, at the same time, being obsessed by a political discourse regarding the change of the force proportion in the elites' field, favourable to the Romanian element.

So, during the first years after the war, the situation seemed to be favourable and full of expectations for the young generation. To this we can add the extension of the university network, two new provincial centres of superior education entering the circuit in Cluj and Cernauti, a fact that contributed to the doubling of these institutions compared with the previous period. Obviously, the effectives of the public potential increased but also the number of those looking for post-universitarian jobs. Related to this we can add a specific situation after the war, at least from the demographic point of view. The return to normality was accompanied by the return to the Universities of all the promotions of students that were forced to interrupt their studies because of the war. This effect of “recuperation”, very easily to be statistically noticed, was accompanied by a great number of girls toward the universities. If, for the previous period, there was an abyss between the two sexes, because of the women’s exclusion from the social life, the years of war and the women’s implication in the most diverse fields of activities, socially organised in order to replace the men on the front, have changed their attitude and their social importance. The women appears in a great measure dealing with jobs reserved only for men till then. And the effect is noticed also in the universitarian life. If in the 1903/1904 school year, in Bucharest, from the whole effective, the girls represented only 6.24%, after the great conflagration the ratio increased to 21.88% in 1924/1925 and to 30.66% in 1934/1935, a noticeable growth for all the university centres.

Along with these motivations for the effectives growth we must take into consideration the important modification of the image on school investment, a phenomenon that seems to be specific to a profound logic of the collective behaviours during crises or prolonged disturbances. The investments on long term have appeared, in such cases, to be the best. Not by chance, we notice considerable increases in the secondary and superior school during the immediate period after the war as well as during the economic crisis of 1929-1933.

In order to better notice the profound reasons for the anti-Semitism’s evolution and for the dramatic situation existing inside the Romanian universities during the inter-war period (the intimidation of the Jew partners, the organising of comandos, violences that often determined the closing up of these institutions, etc.), we must review some other elements that came across, either political ones or closely linked to the modification of the universitary system, or conjunctural ones and specific to one centre or another.

In the political field the changes were really spectacular. However, in spite of the large autonomy given to the universities, in spite of the effort to conciliate the so-called “liberty” in education with the state’s control, the latter has reserved for itself all the levers of power in order to finance, develop and control the network (even ideologically). Besides the modernising task, this interventionist attitude proved to be often clientelar either at the students body’s level or, mostly, at the professor’s one, depending on the ideological options and the membership to some political parties. Not few were the cases of voluntaristic implication, of manipulation of the professors’ and senates’ councils, especially in the case of nomination to a university chair. As an example, and in close connection with this subject was the tentative to nominate the professors Eugen Ehrlich and Adolf Last at the University of Cernauti, a fact that initiated a great press-campaign based on the

nationalistic and anti-Semitic discourse. On the other hand, even if only under a budgetary aspect, the inter-universities' discriminations were more than obvious. While the University of Bucharest and, especially, that of Cluj, profited by investments, that placed them among the most endowed institutions in the Central and South-Eastern Europe, those of Iasi and Cernauti were frustrated and forced to bear a marginal status, as a first step towards the others, especially for the university politicians. That's why in the analysis of anti-Semitism we must take into consideration these restrictions that interfered after the war and their immediate or on long term impact.

Although, at that time, there didn't exist restrictive measures as regards the access to education, nor a preferential or discriminatory social recruitment (we can talk about "democratisation"), the disharmonies among the university centres and the inter-regional economic inequalities (especially in the case of Bassarabia, economically backwarded, but also of Moldavia, if we compare it with Transylvania), contributed in a particular way to the artificial distribution of the inequity of the chances of access among the different sections of the people.

Especially Iasi, old capital of Moldavia, imposed, after 1918, a special situation to the new generation of students. Having been for two years in a demographic over-crowd due to the war refuge that left it almost resourceless the town found itself, after the Great Union, in an extremely special situation. The hopes for a "new glamour" of which it had dreamt during the war years of misery, the "millions" given for rebuilding and modernising were scattered away by a bad finance on the background of an after-war political effervescence. For an uninformed observer, Iasi and, generally speaking, Moldavia, seemed to be, at the beginning of the 20th century, a territory mostly populated by Jews. Although in 1899 the population of this region was Orthodox in a proportion of 84.2% and Israelite in only 10.6%, the essentially urban character of the latter, which formed an active and enterprising group, has created the false image of a space where the Jews were the majority. In towns like Iasi, Botosani, Piatra Neamt, Bacau, Dorohoi, the Jews were in a proportion of 50-56%, while in Barlad, Focsani, Roman and Husi, the ratio was of 25-45%.

On this background, the adding of Bassarabia has brought more heterogeneity with it. The young Bassarabians, Romanians but especially Israelites, went to the University of Iasi, because of its geographical proximity, as well as for the powerful Jewish environment existent here. So, the Israelites over-educated, have formed the majority of the students supplied by this province, being advantaged in enjoying the facilities offered by the Romanian state and the University at that time: "The Bassarabian students' support for education fund", priority for lodging and scholarships, most of them having *certificates of pauperism* (the people of this region being, generally speaking, very poor and mostly rural) etc. This exodus of the Jews from the former czarist "gubernia" to the University was one of the most significant forms of reaction of this confessional group towards the marginal situation that had been imposed to them, more than in the ancient Kingdom of Romania. This exodus took place at the same time with the Civil War of Russia, among the refugees at the University of Iasi, in 1919, existing a considerable number of students from Odessa (a centre with a powerful Jewish community), taking advantage of the facility with which all kinds of diplomas were accepted and equvalued.

As always in such cases, there appeared a lot of irregularities and false papers in the equivalence of the school documents, in giving the certificates and school identification acts, money being able to buy almost anything. Not fortuitously, in 1921, in Iasi, the whole staff of the University professors' room was removed and the "copyist" Louis Stifler (who had been discovered to possess blank documents with the equivalence seal of the Rectorate) was sued to court.

So, there existed a confused atmosphere, augmented by the Communist propaganda, especially by the new comers. Anyway, the whole Romanian press of that time was full of hints at the "Communist danger", with large descriptions from the Soviet Russia and about the events that took place in the autumn of 1918 in Hungary (the Revolution and the Proclamation of the Republic), in which the Jews had had an important part. They were more and more associated with expressions such "Masons", "Jewish-Bolsheviks" etc., so increasing the old animosities, generating distrust, passions and intolerance. Almost all the political trials of the first after-war years exposed the Bassarabian Jews as Communists, and the confidential reports of the Romanian secret services have often referred to the students' activity in this direction. In an address from the chief of the Major State of the 4th Body of Army, on the 1st of March 1920, it was shown that, in the University of Iasi, there were 32 students that "had been in the Russian Bolsheviks' service, as propaganda agents" and that they went on with their activity. Otherwise, the Bassarabian students' club was permanently kept in attention by the secret services, as being a propagandist of the Communism in the University environment, and not only there, and a student like Gh. Zane – later on a University professor – was considered to belong to the "Socialist Bolshevik Camarila" of one of the students' homes. In conformity with an informative report of the same 4th Body of Army, the security services had discovered in Iasi "Bolshevik and Communist nests that possessed secret printing houses, having as members especially Bassarabian Jew students"; most of them had false identification documents and didn't attend the University. "The Bassarabian students' home and especially that of the Jews – concluded the report – are nothing else but powerful centres of Communist propaganda, and the fact that all of them wear the Russian cap shows clearly that they are fare from having Romanian feelings".

The Bassarabian students were also those who initiated the strike at the University of Iasi in March 28-30, 1921, because of the arrestation of their colleagues Timotei and Elisei Marin, Liuba Elbert s.a., notorious Communist, after they had tried to give this action a great amplitude, through association with the students of Bucharest. And examples like these can be unnumerable. That's why the Association of the Christian Students of Iasi wrote, in 1924, December 11th, a *Memoir*, in which they asked for the "dismembering of the great Bassarabian groups of students in their placing in the Ancient Kingdom, in small groups, in student's homes. Only in this way the fire-box with Marxist theories could be destroys (...) Only in this way *the light from the East* could not penetrate through the obscurantism of our nationalist-conservative ideas".

We must not omit, from the reproducing of the after-war atmosphere, the effects of the "White Terror" and the anti-Semitic movements in Hungary, facts that determined an exodus of the Jews, more numerous to the West but also to Transylvania, where it could be noticed even in the University statistics. But here, in

opposition with the Ancient Kingdom, the situation was somehow different, from specifications of other nature. Although the Jews were considered by the Romanians to be unassimilable, in the old Hungary, where there almost didn't exist a field of affirming the modernisation in which the Jews didn't hold an important function, even a preponderant one, they succeeded a profound cultural and of identity hungarization, which was preserved, with few renounces during the whole inter-war period. Due to the demographic proportion between the Romanians and the minority, to the guiding of the nationalistic discourse towards the Transylvanian Magyars especially, although, in fact, the relations between the two people at the unpolitical level, were tolerant and cordial, made the anti-Semitic manifestations not so violent as in the Kingdom. Centuries of common living, the accustomedness with the confessional alterity (there were at least ten confessions), a certain degree of modernism and civilisation, have imposed a more decent behaviour, which didn't change into violent forms but very rarely and only because of the instigations made by those political factors in search of electoral capital. That doesn't mean that the mechanism of the *Romanisation* didn't exist and function, on the contrary, but it was generalised to the whole non-Romanian population that was susceptible not to have been identified with the interests of the national state. Then the efforts that have accompanied the creation of the "Superior Dacia's University", the exceptional care of the institution's administration in order to provide good conditions of study, lodging and food for the students, at a time when the town of Cluj was over-crowded, the great prestige that the professors were enjoying and many other things made the inter-confessional and inter-ethnic frictions not to become violent.

At the same time, the end of the first World-War, the fulfilment of the national aspirations, besides the general enthusiasm, loosened the passions, the intolerance, even inside the same ethnic body. According to the 441 Royal decree from January 21st, 1919, for example, all the professors that had had an "anti-national attitude" have been suspended from the educational process, being politically neutralised. So, even at the level of the intellectual elites, the revengeful spirit, the politicianism, the forming of new groups of pressure, the side-scene games and the occult actions, passions and animosities, couldn't have had but only negative influences over the student's body which, preparing to go on with the aspirations of the old elites – and in the name of the war-time sacrifices hoped for more respect and consideration – saw itself neglected and kept away on behalf of the same pre-war conduct. Not fortuitously, after 1918, the idea of generation is omnipresent, consisting itself in an obsessive discourse and in close connection with the nationalistic one. The notion of generation, always used and invoked, was intended to give significance and image to a destiny common with those of the same age, to some aspirations – others than the Great Union – that the "old" politicians could no longer assume.

The optimism of the heroic generation (to quote the title of a press article) was far from being accomplished. Always seeking for *models*, the studying young people from the inter-war's period had in front of them the spectrum of a society tormented by convulsions and searchings. More than anything, "the moral crisis of ideal, the crisis of orientation" was very serious. As the periodical *The Voice of the Students* noticed, "the nowadays generation hasn't had a childhood. Its psychology is built

on the war's dead people, having in its heart only disgust and hostility to the war profiteers". The answers to the questions "What are we doing? Where are we going?" were very unoptimistic; "The disorientation of the young people and, especially, of the university youth increase because they are lured by Fascism, from the West, by Communism, from the East, and in the country we take part to a most disgusting show". Perhaps Mircea Eliade has best surprised, in 1927, the basis, the "foundation" of his generation: "the plurality of the soul's experiences", that not everyone was prepared to assume in a convenient way and without soul torments. From this point of view, we can talk about the existence of a crisis of the young people in search of other political formulas, of new philosophical and cultural grounds. And this confusion of the values was ideologically exploited by a few characters of the Romanian public life. Anti-Semitism, even if only a piece of foundation for the ideology of the right-wing radicalism, has contributed essentially to the fulfilment of some group cohesions, especially in the University environment, to the development of a powerful community spirit-specific to periods of socio-cultural crisis.

The arsenal used by the anti-Semites came from the pseudo-scientific discourses that put into relation the traditional opposition between the Semite and the Arian races, between two confessions that could never find points of convergence. And, as in Romania any religious problem got an important political connotation, the nationalist-Christian doctrine has found a great ally in the mystical aspect. "The Christianity – in a combative meaning – an article titled *Nationalism in School* intended an explanation – is the fight against the other religious trends that deny it. So, it is also anti-Semitism". "Taking into account that all the Communists are Jews – concluded the author – it is obvious that the most dangerous enemies of the Romanian state are the Jews". Besides the mystical and anti-Communist aspect of the anti-Semitic movement, it was always invoked the Romanian Jews' lack of civic spirit, their not taking part in the effort of the war; they did nothing but take advantage of it, making fortunes (through military supplies, fraudulent business, etc.).

However, more than anything, in the University environment, the anti-Semitism remained a numerical problem – as it was already suggested – through the ethnical dimension of the relative over-education of the Jews. Although the Great Union should have opened large possibilities of affirmation for the young generation, this one has found itself in front of the perspective of a less assured life. Especially after the economic crisis of 1929-1933, the situation seemed to be totally compromised. The growing of the "intellectual proletariat", a class formed by the University graduates, unable to make themselves a situation according to their education and ambitions, had become an insurmountable problem, always present in the debates of the thirties. In spite of this, the student status still offered the only practical way to preserve a moderate statute, yet the anti-Semitic discourse has become harsher, headed against the competition mostly manifested among the liberal professions (juridical careers, journalism, medicine, pharmacy, etc.) that attracted considerably the young Jews. If in the years before the war the Faculties of Law and Philology were hegemonic from the numerical point of view, in the years that followed there occurred a considerable change of options for all the University attendants, a growing interest especially for the medical and technical studies and above all, obviously, for the juridical ones.

Under the aspect of the University branches' analysis, the divergent strategies of investment between the Romanians and the Jews reveal the difference of attitudes regarding certain professions. It was not fortuitously that the Jews resented the hostility mostly in the professional faculties. On the occasion of opening the University year 1920-1921 in Cluj, the rector Sextil Puscariu noticed the worrying numerical disproportion among different faculties. At Laws and Medicine, most of the students "have taken into consideration a more secure and profitable career (...) as the lack of physicians and administrative officials or magistrates in the new Romanian state excludes the competition for the graduates of these faculties". Especially the over-effectives at the Medicine have determined the University Senate to discuss over the introducing of a *numerus clausus*, in order to stop the affluence of the Jew students from Hungary, where the entering the faculties on the basis of ethnical affiliation was limited by the Law XXV from September 1st, 1920. This idea, an anti-democratic one, couldn't be used by the University forum, at a moment when a new juridical concept, that of the minorities' rights, had been imposed by the Peace Conference of Paris.

Therefore, the Romanian students that were preparing themselves for the liberal professions were hoping of an improvement of their economical condition by getting rid of the Jewish competition. This idea, together with the major carelessness of the political power for the young generation will make the anti-Semitic student movement evolve to its own political organisation – from the student corporation to a political party ("The Archangel Gabriel Legion") – and to the elaboration of a totalitarianist ideology, as its own possibility to impose its wishes. The Iron Guard doctrine, besides the annihilation of the Jews, also elaborated an anti-politicianist discourse, for the moral renovation of the society through the expulsion of those powerful parties that were lead by a Jewish "occult camarila", dominant in the Romanian financial system. This aspect was first talked about in Iasi (23-25 of August, 1923), when the Congress of the students' movement leaders took place, an occasion when it was decided, among others, this new orientation: the fight against those political parties "alienated from the nation", that didn't support the wishes of the young students.

As it has been already shown, the anti-Semitic movements had their roots especially in Iasi and Bucharest, where the socio-economical frustrations, augmented by the nationalistic discourses, had an echo among large categories of the Romanian society.

For those that entered the University system immediately after 1918, most of them ex-service-men, the years of fear and misery spent in the trenches required immediate and direct compensation no matter of the after-war poverty. Many of them had experienced the wars' tragedies, they enjoying a great prestige in the students' corporations and others were endowed with an immense power of political agitation and pressure, in other words, they constituted true models for young people of a modest origin that hadn't experienced the war. The appearance of leaders, their anti-Semitic (and not only) activism, as part of the students' societies and outside them, with the series of persecution that they were submitted to (their expelling from the University, police inquests, trials, etc.) have generated an extremely prolific cult of the personality: Corneliu Zelea-Codreanu, I.I. Mota, V. Marin and others (become martyrs) entered the Iron Guard "mythology", wor-

shipped even after their physical disappearance. When the Senate of the University of Cluj dissolved, in November 4th, 1937, the Society of the students in Letters and Philosophy, for “political activity” within an academic institution (a fact forbidden by the regulations), as well as for the presence, at the Society’s headquarters, of signs that demonstrated their affiliation to the Iron Guard movement, the members protested against these accusations, the incriminated fact being, in their opinion, only the worshipping of I.I. Mota and V. Marin’s memory.

Otherwise, the cult of the personality was one of the always used ideological levers, benefitting, in all their manifestations, by a carefully elaborated and excessively mystical stage-design, which attracted large masses of people. That doesn’t mean that the whole Romanian student body was anti-Semitic. Generally speaking, they were heterogeneous, from different regional, social and political environments, that made impossible their getting closer and consensus. However, the great mass of anti-Semites consisted of that school population of a modest origin, mostly rural and without material possibilities. In fact, in the exposure of the motifs that accompanied the request of recognition of the Law student’s Society of Iasi (March 3rd, 1919), the most active through its anti-Semitic manifestations, it was specified the existence of this heterogeneity: “There are differences between the students from the provinces and those in the kingdom and, on this matter, we can not write as much as we can say”, and this had, in the opinion of the signatories, “a great importance; it is dangerous – they asserted – for the Romanian state, a chaotic outlook, the lack of a leading principle and of a unique ideal of those who, tomorrow, dispelled in administration, free professions, justice and politics, would find themselves strangers”.

Accordingly, the Society has given a “national character” and it was decided “as an ultimate ideal, the maintaining of a conscience of brotherly solidarity among the Romanian students of everywhere”.

Although in the inter-wars period there didn’t exist an anti-Semitic legislation and the government authorities hindered any encroaching of the Constitutional principles, the university space has known, during all these years, manifestations that had as purpose not only the limitation, but even the expelling of the Israelites from the superior institutions of education. The attitude of the extremists has evolved from the attempt to impose a *numerus clausus* (*numerus valachicus*) to the radicalism of a *numerus nullus*. Any malfunction in the relations between the Romanians and the Jews has always been speculated and bidden over in order to impose the principles of limitation or expelling of the Jews. If, for example, the contractor Solomon Grunberg hasn’t discharged, in 1919, his obligation to provide fuel to the schools of Iasi, all of them being closed for the whole month of February, if the newspaper “Lumea” (“The World”) property of the brothers Alfred and Jean Hefter, has published an article titled *The Epoch of the Exams*, in which the professors of the Faculty of Law of Iasi were offended for their facility in giving the exams and diplomas – and the examples could go on for the whole period – all these events pushed the students towards an anti-Semitic direction.

Definitely, in the University space, these manifestations have found a propitious field of action at the faculties of Medicine, where, beyond any other pretext, there existed an important disproportion between the Romanians and the Jews. The incidents that started in Cluj at first and violently continued especially in Iasi

and Bucharest, have had as a cause the matter of the dissections, having been required a parity regarding the didactic material (Christian and Jewish corpses). Beginning with December 1922, there has been more often discussed the matter of the inter-confessional separation and the application of a *numerus clausus*, violence becoming a state of fact at the initiative of some students' corporations that called themselves "Christian" but that were almost always outside the law by their unbeing recognised by the University Senates. The situation went so far that, through the decision given by the head-master of the Institute of Anatomy of Iasi (nr.76/November 15th, 1923), the Jews were expelled from the dissection rooms, being thus established a confessional discrimination in a discipline where the practice was essential. This attitude persisted and, later on, in 1924, June 26th, for example, the Dean of the Faculty of Medicine has informed the rectors' office that the Jewish students would have the possibility to pass the exams of descriptive anatomy on corpses only after "the Christians" had passed the practical tests and if there would remain available pieces. In Bucharest, in order to step this situation, the leader of the Romanian Jews, doctor W. Filderman, has made the commitment, in February 1925 – when the students' agitations had reached maximum points – to secure the necessary corpses for dissections from the different communities all over the country.

The discriminatory practice towards the Israelites has extended to all the faculties, very often being placed "guards", consisting in anti-Semitic students, at the entrance of the University, the Jews being hindered, by violence, to attend the courses, a fact that brought about the intervention of the police forces and the closing of the educational institutions. As it was shown in the protest of the Jewish students in Law, "this abnormal situation, tending to be perpetuated as the Christian students systematically prevent us from attending numerous university courses" put them unjustly and arbitrarily in a position of inferiority. Yet, motivations existed. The Memoir of the Christian students' Association, of November 28th, 1924, gave the reasons of such an attitude: On the day of 10th of December, 1924, we celebrate three years since the Romanian students have started a struggle for the *numerus clausus*, in order to defend the ruling class against the foreign elements that have invaded it and which, through their superior material conditions and through other specific features, tend to annihilate it so as they could become the leaders of the Romanian nation". For this reason, as "at these times when the despairing students can't find a solution as, wherever they go with complaints, they find only indifference, blasphemy, even beating", they will continue their actions so that "the Romanians could see that the conscious students defend the ruling class, struggling, through hard work and sacrifice, to reconquer it from the foreigners' hands and to keep it, in future, from invasions.

In the absence of an anti-Semitic legislation that could have satisfied the nationalists, the students' agitations have continued during the whole period of the third decade, in close connection with the Iron Guard – organised as a political force that has functioned, temporarily, legally or illegally. It was succeeded, thus, through an atmosphere of violence, the "tacit" imposing of the proportional exclusion's principle. If the radicalism of the *numerus nullus*, proposed in Iasi by the president of the Students' Centre (Virgil Gavrielescu) in 1933, couldn't have been put into practice but much later, the principle of the ethnical proportionality be-

gan to function discreetly, through regulations regarding the number of students enlisted in the first year, even if they didn't refer to discrimination. However, the boycott of the courses and exams, the organising of strikes, etc., all these led to a diminishing of the Jewish students' number. For instance, in Cluj, as well as in the other centres, the students' associations were carefully watching the numerical weight of the foreigners, having been obtained, in 1936, the "Optimum" proportions: Magyars 24%, Saxons 10% and Jews 3%. More than that, in order to calm down the always tensioned situation in Iasi and Cluj, the Board of Education has decided, in 1934, to abolish the provincial faculties of Pharmacy and to concentrate them in Bucharest.

And the exposure of reasons was based on the "growing number of the graduates" as well as on the excessive weight of the "minorities". In spite of the opposition of the professors of Iasi and Cluj ("we must not upset our educational institution in order to fight with the minority people") the abolishing of the provincial pharmaceutical institutions led to the considerable diminishing of the Jews in the two University centres.

Many of the Jew graduates or students will choose the emigration, as it is indicated by the great number of passports released after 1935 by the police agencies, an archival source of great importance for the sociological study of the effectives that have been forced to a temporary or final exile. The analysis of this aspect would deserve a great attention, of course, as it marks an important mutation in the socio-economical and intellectual field, an almost unprecedented transfer of symbolic capitals.

Therefore, without insisting upon the numerous factual details that have marked the evolution of the university anti-Semitism in the inter-wars period, this constituted one of the major features that conferred specificity to the Romanian superior education, generating numerous disfunctionalities at the statal level and facilitated, in the 40-es, the connection to the policy of racial purification that was promoted in Europe at that time.

»» Indice de nume

- Abramescu, Nicolae – 107, 132, 217
Abramovici, Cadiș Ithoc Abramov – 173
Abramovici, Emanuil – 104, 130, 173
Abramovici, Moise – 487
Aburel, Eugen – 196, 304
Adam, Marcel – 324
Adimacopol, Eracle – 504
Adler, Iosef – 379
Adler, Samuel – 375-377
Aftalion, Haim – 352
Agape, maior – 434
Aizman – 433
Alba Iulia – 127, 128, 153, 161, 277, 394, 416, 604, 609
Albert, Romeo – 458
Albescu, pictor – 385
Albu, Emil – 451
Albu, Nicolae – 513, 529
Alecsandri, Vasile – 24, 471
Alerva, Nicolae – 416
Alexa, Doina – 42
Alexandrescu, C. – 198, 338
Alexandrescu, Dimitrie – 267, 269, 272, 290, 293-295
Alexandrescu, Florin – 561
Alexandrescu, Gh.C. – 338
Alexandrov – 351
Alissandrescu, N. – 196
Alperin, Heinrich – 380
Alsacia – 548
Alter Haitner, Nettie a – 590, 592
Alvarez-Pereyre, Fr. – 52
Amândruloaei, Gh. – 167
Ambrozie – 490
Ament, L.G. – 349-351
America de Sud – 97
Amzăr, D.C. – 73
Anastase, Eftimie – 597
Anca, student – 286, 287
Ancel, Jean – 16
Anderco, Artur – 450
Andrei, Liviu – 315
Andrei, Petre – 234, 430, 477, 543, 545
Andrei, Silviu – 288
Andrei, student – 286, 287
Andriescu – 463
Andrieșescu, Ion – 545
Andronic, N. – 324
Andronic, Raulea – 537
Angelescu, Constantin – 205, 219, 233, 253, 269, 295, 335, 359, 398, 416, 466, 563, 568, 570, 588, 595
Anghel, D. – 192
Anghel, Florin – 44
Anghel, P. – 113, 138, 234, 315, 327, 328, 338
Anglia – 29, 313
Antal, Paul – 341
Antip, Felicia – 52
Antonescu, Ion – 15, 296, 549
Antonescu, Matei D. – 311
Antoni, Ion – 580
Antonovici, Nicolae – 448, 449
Apáthy, István – 61
Apor, Nicolae – 500, 501
Apostolescu, Victor – 529, 585
Apreutesei, I. – 167
Arad – 222, 500, 565, 569, 605
Ardeleanu, Șt. – 228
Ardos, Géza – 296
Argentina – 97
Arghiropol, Gh. – 581
Arion, Virgil – 440
Arman de Caillavet, G. – 192
Arnăutescu, Dumitru – 422
Aron, B. – 346
Aroneanu, Herșcu – 86
Arpașul de Jos – 254
Arsenescu, Dumitru – 462
Asan, Bondoc G. – 529
Asandului, Gabriel – 83
Astratinei, N. – 91
Atanasescu, Alexandru – 451, 455
Atanasiu – 459
Atanasiu, Gheorghe – 428
Atanasiu, Ion – 584
Atar, Rabi Haim Ben – 52
Auschnitt, Max – 91, 477
Ausländer, Rosalie – 43
Austria – 37, 54, 107, 133, 228, 228, 231, 253, 384, 565
Averescu, Al. – 10, 255, 346, 347, 415
Avram, Huna Talic – 458
Avram, Ioan – 385
Avram, Iosub – 422, 430, 433, 434
Avram, S. – 196

Babeș, Victor – 90, 91, 246
Babici, Moise – 421, 428, 444
Bacaloglu, C. – 218, 234, 238-241, 243, 262, 268, 301, 304, 305
Bacalu, Constantin – 449
Bacău – 21, 115, 117, 140, 143, 374, 379, 416, 417, 545, 547, 625
Bachain, Imi – 380
Bacinschi, Al. – 283
Bacinschi, Ilie – 274, 275

- Bădărău, Dan – 477
 Bădărău, Gabriel – 14
 Bădescu, căpitan – 358
 Bădescu, Emil – 232
 Bădescu, Ion – 561
 Bălăceanca – 470
 Bălăcescu, I. – 403, 404, 564, 571
 Bălănescu – 346, 433, 459-461
 Balázs, Andrei – 515
 Balcani, Andrei – 296
 Baldovinescu, Aurel D. – 422, 428, 429, 432, 433, 436, 466
 Balint, servitor – 216
 Balkány, Nicolae – 573
 Balmuș, Constantin – 185, 477
 Balogh, Ion – 288
 Baltag – 252
 Balthazard, Victor – 480
 Bălți – 363, 390, 565, 605
 Bănăteanu, B. – 322
 Bandac, I. – 283
 Bănescu, Nicolae – 221, 273, 276
 Bănescu, Petru – 617
 Bărbat, Virgil – 212
 Bărbulescu, Constantin – 308
 Bărbulescu, Ilie – 158, 477
 Bărbulescu, Pantelimon – 585
 Bărcănescu – 600
 Bardoși, Caius – 275
 Baril, Sofia – 318
 Bârlad – 21, 106, 118, 132, 144, 198, 202, 203, 453, 555, 625
 Barnac, Aron – 428
 Bartal, George – 283
 Basarabia – 8, 30, 32, 34, 39, 42, 85, 87, 101, 103, 104, 127, 164-166, 173, 177, 179, 220, 222, 289, 299, 307, 326, 349-351, 390, 406, 447, 471, 502, 504, 604, 605, 616
 Basilescu, N. – 403, 404
 Baumgarten, Jean – 43, 86
 Beca, Raul I. – 503
 Beciu (jud. Olt) – 503
 Beerl, Benő – 270
 Beișliu, Const. – 320
 Beiu-Paladi, Luminița – 47
 Bejan, Grigore – 422
 Bejan, Traian – 452, 458
 Bejenaru, C.D. – 324, 561
 Beju, Ioan – 479
 Belciugățeanu, Anita – 47
 Belgrad – 220
 Benderski – 316
 Benet, Mordechai – 76
 Benjamin, Lya – 27, 262, 346, 380
 Bensimom – 225
 Bentwich, Norman – 49
 Beral, Avram – 199
 Berariu, Gheorghe – 258
 Bercovici, I. – 104, 266
 Bercovici, M. – 130, 266
 Bercovici, Marcus – 180
 Bercu, Dănilă – 428
 Berezeanu, M. – 458
 Berger, Eliza – 500, 501
 Bergmann, A. – 159
 Berindei, Stelian – 561
 Berlin – 45, 48, 49, 174, 219, 246, 286, 547
 Bernard, Maurice – 13
 Bernáth, Albert – 105, 130, 182
 Bernea, Ernest – 73
 Bernhard, A. – 167
 Bernstein, S. – 27-29
 Berovna, Sura-Ghinda – 173
 Berza, M. – 356
 Bestea, Gheorghe – 609
 Bethlen, György □ 556
 Beuran, Nicolae – 601
 Béznay, dr. – 306
 Bianu, I. – 403, 404
 Bibescu, M. – 229
 Bibiri, I. – 14
 Bica, Gh. – 581
 Bicevschi – 257
 Bichel, Lazăr – 338
 Bichis, Rodica – 15
 Bicleanu, Mihai – 330, 332, 338, 387
 Bidean, Augustin – 248
 Biedl, Desideriu – 305
 Bihor, jud. – 343, 358, 362, 363, 365, 366, 372
 Bilca (jud. Suceava) – 591
 Bilmayer, Gheorghe – 582
 Bilous, Modesti – 479
 Bines, Carol – 16
 Birr, Eugen – 279
 Blaga, Lucian – 477
 Blajian, Victor – 482, 483, 485
 Blank, Mauriciu – 175, 312, 313, 477
 Blobaum, Robert – 37
 Bloici (jud. Argeș) – 609
 Blum, Carol – 273-275
 Blum, Eugen – 341
 Blumenfeld, Iacob – 421, 423, 428, 429, 431, 436, 437, 468
 Blumenfeld, Ichil – 437, 439, 440
 Blumer, L. – 185
 Boambă, I. – 313
 Boariu, Silviu – 232
 Boboc, R. – 283
 Boca, Ilie – 479
 Bocicoi (Maramureș) – 52
 Bocskó – vezi Bocicoi (Maramureș)
 Bodea – 460
 Bodeanu, Marieta – 452
 Bodeanu, Vladimir – 422, 428, 429, 459, 466
 Bodianu, Erimia – 451
 Boeriu, Octavian – 232
 Boeriu, Olimpiu – 247, 248, 254
 Bogdan, Dragoș – 220
 Bogdan, Gh. – 234, 236-238, 241, 268
 Bogdan, Petre – 234, 239, 241-243, 268, 289, 355, 381, 418, 430, 444, 445, 456, 488, 600
 Bogdan, Radu Vlad – 584

- Bogdan, Virgil – 73
 Bogrea, Vasile – 212
 Boia, Lucian – 88
 Boilă, familia – 229
 Bolfár, D. – 597
 Bolliac, Cezar – 24
 Bonn (Germania) – 160, 286
 Borcea, I. – 234-238, 290, 291, 293-295, 309
 Bordeanu, Eremie – 451
 Bordeianu, Ion – 324, 443
 Boros, Andrei – 572
 Bortiş, Petre – 385
 Bosancea (jud. Suceava) – 470
 Botez, Gh.I. – 238, 241, 245, 334, 336, 337, 506
 Botez, Maria – 489
 Botezat, Eugen – 230
 Botoşani – 21, 34, 106, 132, 198, 202, 204, 311, 625
 Botz, Gerhard – 228
 Boudard, Jacques – 481
 Bozânlân, Iosif – 509, 510, 542-244, 584
 Braeşter, Aron – 267
 Braicu, Ioan – 258
 Brăila – 436, 471, 474, 476, 578
 Brăileanu, C.Z. – 577
 Brăileanu, Gh. – 167, 477
 Brăilescu, B.M. – 167
 Brălănescu, Gh. – 422
 Bran, Stănică – 559, 561
 Braşov – 215, 222, 370, 580, 582, 605
 Braşoveanu, M. – 180
 Brătescu-Voineşti, Al. – 477
 Brătianu, Gheorghe – 45, 269, 283, 477
 Brătianu, I.I.C. – 42, 313, 332
 Brătianu, Ion – 10, 304
 Brătianu, Vintilă – 10
 Bratu, Elian S. – 47
 Bratu, Gh. – 211, 212,
 Bratu, Traian – 122, 147, 158, 174-176, 188,
 234, 235, 284, 290, 291, 293-295, 301,
 307, 505, 508
 Braun, David – 279
 Braun, Helmut – 43,
 Braun, Klara – 500
 Braunştein, Haim – 421, 428, 430-437, 468, 472
 Brazilia – 97
 Breger, Luiza – 500
 Breiman, Şloim – 428, 444
 Brender, Iuliu – 583
 Breslau – 174
 Bretter, Emanoil – 498, 499, 549
 Briceni (jud. Hotin) – 105, 131, 188
 Brill, Frieda – 253
 Brill, Marcel L. – 252, 253
 Brill, Sonia – 253
 Brno – 125, 126, 151, 569, 577, 578, 582
 Brodina – 590-592
 Brodner – 225
 Bronstein, Lev – 582
 Bronstein, Motrd. – 104, 130, 178
 Bruce, Pauley F. – 228
 Brück, Frederic – 305
 Bruda, Petre – 450
 Brüll, Ioan – 341
 Brustein, William I. – 353
 Bruter, O. – 223
 Bucovina – 8, 23, 30, 31, 34, 41-43, 45, 53,
 77, 120, 128, 145, 153, 161, 231, 255, 257,
 273, 345, 348, 396, 469-471, 565, 604,
 609, 616
 Bucurescu, Ionel – 324
 Bucureşti – *passim*
 Budapesta – 11, 39, 86, 90, 163, 169, 182, 183,
 210, 373, 377, 517, 518, 563
 Bughianu, Luca – 467
 Bugnariu, Tudor – 450
 Buhâr, Sigler – 346
 Buia, Alexandru – 123, 149, 532
 Buiţa – 531
 Bujor, Paul – 234, 235
 Bulbuc, Emil – 385
 Bumbăcescu, Nicolae – 451
 Buptea, Gh. – 296
 Burd, Gh. – 267, 272
 Burd, Herş – 267
 Bürgerher, acrită – 192
 Buscocean, Aurel – 479
 Buşiţa, Ioan – 542-544
 Buta, Ion – 451
 Buţă, Teodor I. – 503
 Butaru, Lucian – 276
 Butnariu, Alex. – 232
 Butuc, I. – 252
 Butureanu, V. – 234, 298, 299, 302, 305, 311
 Buza, Ieronim – 232
 Buzdugan – 531
 Buzoianu, C. – 387-389
 Caciulcova, Nădejda – 316
 Caen (Franţa) – 117, 142, 409-411
 Cahul – 446, 565, 605
 Cairo (Egipt) – 49, 124, 150, 545, 546, 548
 Calapod, Constantin – 482
 Călăraşi (Basarabia) – 347
 Calceff, dr. – 352
 Calianu, A. – 486
 Calica, Moise – 421, 428, 430
 Călinescu, Armand – 510, 580
 Călinescu, George – 477
 Călinescu, Graţia – 45
 Călugăreanu, Dimitrie – 187, 211, 212, 258
 Camariano-Cioran, Ariadna – 14
 Cambridge – 49
 Camil, Victor – 333, 338
 Câmpeanu (fost Caner), Nicolae – 247
 Câmpeanu, Octavia – 452
 Cămpina – 410
 Cămpulung (jud. Suceava) – 346, 470, 565, 582
 Cămpulung Muscel – 34, 410
 Canada – 97
 Căndea, Romulus – 44

- Candrea, I.A. – 47
 Cantacuzino, Alexandru – 580
 Cantacuzino, Matei B. – 234, 236-238, 241, 271, 294, 295
 Cantacuzino-Grănicerul, general – 576
 Cantemir, Șandru – 308
 Capră, C. – 309
 Căprioară, Maria – 452
 Carabaș Olariu, Gh. – 561
 Caragiale, Ion Luca – 45, 353
 Caraman, M. – 252
 Caraman, V. – 196
 Caratânase, Ion – 584
 Carbonell, Charles Olivier – 20, 53
 Cărbune, Constantin – 324
 Cărlan, Gheorghe – 255, 257
 Cărlan, N. – 45
 Carol I de Hohenzolern – 24
 Carol II – 251
 Carp, Horia – 10, 114, 139, 357, 363, 365
 Carp, Teodor – 562
 Cărstova, Ioan – 452
 Cassuto, Moshe David – 548
 Cassuto, Umberto – 545, 548
 Castano, Eduard – 370
 Catană, Aurel V. – 297
 Catană, Constantin – 422, 428, 429, 432, 436, 439, 466
 Cătuneanu, I.C. – 248-250, 271, 412, 455
 Catz – *vezi* Katz
 Cavaropol, căpitan – 400
 Ceaglocov, G. – 402
 Cehoslovacia – 126, 577, 578, 581, 582
 Celan, E. – 304
 Celan, M. – 252
 Celan, Olga – 252
 Celan, Paul – 43
 Cepescu – 232
 Cernăuțanu, E. – 180
 Cernăuți – *passim*
 Cernetcki, Th. – 252
 Cetatea Albă – 399, 504, 506, 565
 Charle, Ch. – 353
 Chelaru, G.I. – 329, 335, 403
 Chendi, comisar – 552
 Chesim, procuror – 167
 Chioveanu, Mihai – 91
 Chiricută, I. – 212
 Chiricută, Petre – 57
 Chirilă, Teodor – 204
 Chiriță, Ioan – 448
 Chirot, Daniel – 228
 Chiser, Eugen – 455
 Chișinău – 36, 82, 103, 113-118, 129, 139-142, 144, 164-166, 179, 180, 220, 326, 347-351, 370-372, 374, 375, 378, 390, 400, 402, 403, 406-408, 411, 419, 446, 448, 449, 492, 574, 581, 582
 Chișineu-Criș (jud. Arad) – 569
 Chiz, Coriolan – 288
 Christescu, Ștefan – 105, 131, 190
 Cihoski, Henri – 476, 477
 Cincora, Ioan – 273, 276, 298, 302, 303, 385, 386
 Cioban, Iuliu – 528
 Ciobanu, D. – 597
 Ciobanu, I. – 252
 Ciobanu, Ștefan – 477
 Ciobanu, V. – 370, 371, 419
 Ciochină, Ioan – 167
 Ciofu, Nicolai P. – 422, 428, 429, 433, 434, 439, 458-461, 466
 Ciolac – 390
 Ciolvea, Emil – 450
 Ciomârtan, Gh. – 590-593
 Cioran, Emil – 73
 Cioroianu, Fulvius – 528
 Cipău, Tiberiu – 528
 Cipoiu – 531
 Cireșoiaia – 45
 Citirigă, Daniel – 681
 Ciuc – 565, 605
 Ciuc, Maxim – 175
 Ciucă, Enache – 453
 Ciucanu, Corneliu – 447
 Ciucea – 365, 367, 407
 Ciurba, Leontin – 280
 Claudatus, Ion – 427-429, 431, 436, 442, 443, 600
 Clinciu, Ion – 10, 115, 140, 382, 383
 Clos, Eugeniu – 167, 315, 337
 Cluj – *passim*
 Coca, Elisabeta – 451
 Coca, Wittner – 196
 Codreanu, Mihai – 195, 196
 Cogan, Avram – 457
 Cogan, Tovie – 267
 Cohen, Jeremy – 19
 Cohen, Manasse – 471
 Cojocna – 248, 325
 Colescu, Leonida – 21, 22, 34
 Collea, Gh. – 283
 Collins, Catherine – 253
 Columb, H. – 452
 Coman, Constantin – 167
 Comănescu, Aurel – 529
 Comarnescu, Petru – 73
 Comșa, Ioan – 275
 Constanța – 215, 344, 347, 351, 377, 491
 Constantinescu, Alexandru – 503, 560, 561
 Constantinescu, Benedict – 561
 Constantinescu, Elena – 324
 Constantinescu, Florian – 561
 Constantinescu-Iași, Petre – 180, 584, 585
 Conta, Vasile – 24
 Copenhaga – 27
 Cora, Robert – 528
 Cordon, Cécile – 43
 Cordonski, Isac – 338, 339
 Corlățeanu, Gh. – 561
 Corlățeanu, N. – 324

- Corneanu, Mihai D. – 458
 Cornescu, I. – 597
 Cornlăuți, Ghiga – 199
 Coroamă, Nicolai – 590-592
 Coroi, Ioan – 267, 269, 272, 286, 287
 Cosmoiu, Aurelian – 561
 Cosmovici, Eusebia – 324
 Costache, Ioan – 479
 Costăchescu, Constantin – 422
 Costăchescu, N. – 234, 314, 416, 430
 Costea, Ion – 225
 Costin, Ioan – 167
 Costin, Iorgu – 585
 Costin, Miron – 232
 Costin, Miron – 232
 Costinescu, E. – 229
 Costov, Boris – 451
 Cotișel, Nicolae – 275
 Covurlui – 34
 Cozmiuc, D. – 489
 Crăciunescu, Florian – 561
 Crăciunescu, V. – 489
 Cracovia – 93
 Craig, John E. – 166
 Crainic, Nichifor – 24, 584
 Craiova – 67, 532
 Craja, Paul – 581
 Crânganu – 458, 478
 Crânjală, Dumitru – 489, 582
 Crâșmariu – 247
 Crețoiu, Mihail – 528
 Crețulescu, frații – 332, 338
 Crețulescu, Ion – 346
 Crețulescu, Vasile I. – 338
 Crișan, Ionel – 572
 Crisicu – 347
 Cristea, Otin – 596
 Cristian, profesor – 201
 Cristocea, Ioan – 451
 Croitor, Eugen – 283
 Croitoru, Herșcu – 421, 428, 430, 431, 444, 468
 Croitoru, I. – 272
 Cron, Carol – 270
 Cruceanu, Haralamb – 246, 542-544
 Cruceanu, I.N. – 542-544
 Crupenschi, Constantin – 311
 Csűrös, Ștefan – 500
 Cucu, Nicolae C. – 561
 Curcă, Ștefan – 584
 Curelea, comisar – 595
 Curmei, D. – 304
 Cuza, A.C. – 9, 11, 22-25, 85, 105, 109, 116, 117, 119, 120, 131, 135, 141, 143, 145, 146, 197, 235, 236, 241-244, 249, 268-270, 283, 286, 295, 300, 301, 311, 325, 331, 346, 348, 414, 415, 465, 482
 Cuza, Gheorghe (George) – 197
 Cuza, Grigore – 197, 300
 Czitrom, Pavel – 501
 Dacovescu, N. – 597
 Dagan, Henri – 19
 Dahmen, Wolfgang – 43
 Damian, C. – 324
 Danciu, Aurel Șt. – 503
 Danciu, Dumitru – 528
 Daneș, Constantin – 528
 Dănilă, Victor – 324
 Dănulescu, C. – 397, 408
 Danzig, Tiberiu – 495, 497, 498
 Darabani – 21
 Dărăngă, Mihai – 422, 429, 433, 439, 460, 466
 Dardan, Gh. – 479
 Dăringu, Mihai – 428
 Dăscălescu, student – 249
 Daschievici, V. – 467
 Datcu, Șt. – 597
 Daudet, Leon – 398
 David, Alter – 421
 David, Daniel – 346
 David, I. – 198, 199, 201-203
 David, Iancu – 421, 428, 444
 David, Maurițiu – 500
 David, Mihail D. – 234, 237, 469
 David, Nicolae – 458
 David, Zoltán – 515
 Davidescu, Ion I. – 482
 Davidovici, Andrei – 486
 Davidovici, Șmil – 167
 Davidsohn, Moritz – 421, 433
 Deac, Valeriu – 528
 Debrecen – 90, 377, 379, 518
 Dejanu, Constantin – 561
 Delapoiană, Ion – 332
 Deleanu, N. – 234, 403, 404
 Delescu, I. – 198
 Deleu, Victor – 161
 Demeter, János – 500, 501
 Dentsch, M. – 569
 Derevici, Ipolit – 179, 180, 304
 Derevici, Mihai – 179, 180, 252, 304, 305
 Dermer, A. – 338, 339
 Deșliu, George – 385
 Deva – 109, 134, 257
 Diaconu, Ion – 561
 Diamandi – 393
 Dima, Gheorghe A. – 107, 133, 189, 224, 234
 Dimitriu, M. – 160
 Dimoftache, Gh. – 529
 Diner, Ita – 180
 Dinescu, I.M. – 22
 Djuvara, Mircea – 357
 Doba, Teodor – 232
 Dobocan, Victor – 275
 Doboș, Filaret – 44, 116, 141, 392, 394
 Doboșiu, Cornel – 529, 538
 Dobrin, I. – 489
 Dobrințu, Dorin – 100
 Dobrogea – 22, 34, 275, 616
 Dobrogeanu-Gherea, Alexandru – 176

- Dobsevage, George – 49
 Docea, Felician – 530
 Doliscinski, Z. – 252
 Dominti, I. – 45
 Dordea, I. – 351, 362, 363
 Dorian, Emil – 25, 72, 77, 97
 Dorian, Marguerite – 25, 72, 97
 Dorohoi – 21, 34, 443, 565, 578, 625
 Douglas, Frantz – 253
 Draganci, Elisa – 252
 Drăghiciu, Ion – 258, 414
 Drăgoi, Ana – 478
 Drăgoiu, Ioan – 585
 Dragomir, Flora – 269
 Dragomir, Nicolae – 561
 Dragomir, Silviu – 212, 269
 Dragomirescu, Mihail – 167
 Dragomirescu, Petre – 168, 234, 235, 420, 557, 595
 Drăguliu, Ion R. – 503
 Drumont, Edouard – 66
 Duca, I.G. – 124, 150, 365, 396, 478, 584
 Duca, Ioan G., student – 528
 Dumbravă, colonel – 457
 Dumbrăveni (jud. Soroca, Basarabia) – 173
 Dumitrescu, Dumitru I. – 405
 Dumitrescu, Gabriela – 15
 Dumitrescu, Gh. D. – 528, 531, 559, 561, 585
 Dumitrescu, Ioan – 451
 Dumitrescu, N. – 561
 Dumitriu, Ion I. – 324
 Dumitru, Michail – 590
 Duret, Pascal – 13
 Durkheim, Émile – 45
 Durostor – 565
 Duzinkievici, Gheorghe – 356
- Eberwain, Alexandru – 349
 Ebner, Mayer – 344, 345, 348, 415
 Efrimescu, Constantin – 229
 Eger (Ungaria) – 377
 Ehrlich, Eugen – 44-46, 624
 Eidelman, M. – 213
 Einstein, Albert – 105, 131, 190
 Eisler, Mátyás – 376-378
 Elbert, Liuba – 87, 180, 626
 Eliade, Mircea – 73, 628
 Elișcu, Solomon – 399
 Elveția – 128, 548, 552, 618
 Emilian – 467
 Eminescu, Mihai – 24, 210, 353
 Enculescu, Lucian – 167
 Ene, Ion – 283
 Enescu, George – 351,
 Enescu, Gheorghe dr. – 417
 Enescu, Ion – 443
 Eraclide, C. – 364, 383, 393
 Erbstein, Ladislau – 341
 Eremia, Aurel – 258
 Erhel, Catherine – 13
 Eșanu, Leon – 86, 160
- Evleth, Donna – 481
- Faerștein, S. – 481
 Făgăraș – 605
 Făget – 407
 Fainblat, Bendit – 272
 Fălcoianu – 317
 Faliboga, D. – 324
 Falik, David – 113, 139, 345, 346, 347
 Falk, Avner – 19
 Fărcășianu, Ioan – 232
 Farkas, Ernest – 522
 Farkas, Tiberiu – 549
 Farkas, Viorica – 515
 Fedorciuc, Traian – 428, 429, 437, 466
 Fehér, Andrei – 341
 Feig, reb Dovid (Dodie) – 52
 Feiler, Pavel – 221-223
 Fekete, Emeric – 515
 Fekete, György/Gheorghe – 508, 509, 519, 520, 523
 Felberbaum, Lajos – 222
 Feldman, A. – 196
 Feldman, David M. – 71
 Feller, Herș – 267
 Fendrich, Ernest – 519, 520
 Fenerstein, David – 180
 Ferdinand I, rege – 56, 472
 Feuerwerker, Adolf – 305
 Ficker, Johannes – 166
 Filderman, Wilhelm – 9, 10, 93, 106, 114, 116,
 117, 132, 139, 141, 143, 215, 261, 162, 344,
 357, 365, 392, 408, 415, 416, 614, 615, 631
 Filimon, R. – 92, 94
 Filip, Mihai – 324
 Filon, Lauric – 580
 Filotei – 252
 Finchelstein, Sulim – 71
 Finckelstein, Gh. – 160
 Finichi – 601
 Finkelstein, Florin – vezi Lazăr, Florin
 Fintescu, Ion – 547, 549
 Fintși, Alexandru – 192
 Fischbach, Hermann – 221, 222
 Fischer, Ernest – 306
 Fischer, Iosif – 376, 378, 379, 430, 442
 Fischer, Salo – 583
 Fischman, Sarah – vezi Fișman, Sarah
 Fișler, Marcel – 270
 Fișman, Sarah – 179, 180
 Flers, Robert de – 192
 Florea, Marin – 476
 Florea, Virgiliu – 48
 Florența – 124, 545-548
 Florescu, colonel – 182
 Florescu, Sergiu – 299
 Floru, C. – 73
 Focșani – 21, 49, 112, 137, 325, 326, 346, 625
 Fodor, Alexandru L. – 523
 Foris, Ludovic – 549
 Forkos, Eugen – 515

- Forrer, Robert – 545, 548
 Fotino, Ani – 193
 Fotino, M. – 193
 Franasovici, Richard – 255, 257
 Franche – 196
 Francisc, Andor – 582
 Franke, Oscar – 315, 317, 318
 Franța – 10, 29, 54, 61, 66, 96, 117, 124, 127,
 128, 165, 261, 393, 410, 411, 480, 481, 567,
 585, 607, 613
 Frântu, Nicolae – 308
 Frățianu, Eusebiu – 529
 Freiburger, Ladislau – 486
 Freiburg – 246, 286
 Frenkel, P. – 160
 Freud – 46
 Freudenthal, Gad – 71
 Fried, Andrei – 234
 Friedman, Max – 199, 201
 Fruchter, Nicolae – 500, 501, 512, 549
 Fuchs, Benjamin – 343, 344
 Fuchs, Magda – 515
 Fuchs, Mór – 344
 Fuchs, Ștefan – 515
 Furdui, Gh. – 564, 579, 580
 Furlani, Giuseppe – 545, 548
 Furnică, Gh. – 478
 Fussu, Pimen – 422
 Fusu, Pimen – 428, 429, 434
 Fux, Margareta – 523

Gaftei – vezi Găftoiu
 Găftoiu, Mihael – 525
 Găină, Donig – 428, 429, 437, 466
 Gal, Iosif – 232
 Gala Galaction – 545
 Galați – 120, 145, 170, 215, 344, 478, 584, 602
 Galiția – 23, 30, 31, 33
 Galland, Olivier – 40
 Găman, Gh. – 399
 Gane, Emil – 441
 Garber, Lipa – 603
 Gărcineanu, Victor Puiu – 195
 Gárdonyi, Ștefan – 305
 Gârneață, Ilie – 195, 196, 443, 444
 Gaster, Moses – 48, 202, 477
 Gaube – 458
 Găvănescul, Ion – 268, 269, 301
 Gavrielescu, Virgil – 94, 631
 Gavrilă, Ion – 584
 Găvrileanu, Maria – 527, 529
 Gelbert, Golda – 445
 Geneva – 128, 153, 393, 614, 618
 Georgescu, Bucur – 593
 Georgescu, Constantin – 205, 455, 459, 460
 Georgescu, M. – 403, 404, 504
 Georgescu, Ștefan – 409, 584
 German, Iustin – 450
 Germania – 37, 54, 56, 160, 165, 167, 176, 196,
 209, 228, 384, 516, 549, 554, 567, 611

 Ghelber, W. – 160
 Ghelbert, Golda – 468
 Ghelner, Herz – 159, 160
 Gheorghie, Ioan – 324, 356
 Gheorghiaș, Traian – 167, 239
 Gheorghiasa, Mihai P. – 422
 Gheorghief – 466
 Gheorghiev, Paraschiv – 428, 429
 Gheorghită, Ioan V. – 422, 428, 429, 437, 439, 466
 Gheorghiu, Aurel – 111, 136, 303, 305, 434, 443
 Gheorghiu, Ion C. – 271, 272, 561
 Gheorghiu, Traian – 356
 Gheorghiu-Dej, Gh. – 180
 Gherner, H. – 159
 Gheron, Aron – 352
 Gherșensohn, Gherș – 428
 Ghetție, Bubi – 412
 Ghetție, Ion – 228, 229
 Ghibu, Onisifor – 166, 269, 477
 Ghibu, Venturia – 269
 Ghica, Grigore – 196, 298
 Ghica, Grigore Al. – 44
 Ghidighici – 407
 Ghimeș – 407
 Ghitta, Maria – 84, 249, 254
 Ghiulea, C.R. – 184, 185, 187
 Gidali, Alexandru – 411
 Gigurtu, Ion – 524
 Givulescu, Iuliu – 385
 Glantz, Haim – 399
 Glanzman, Iosif – 549
 Glazner, Akiva – 379
 Glinberg, A. – 272
 Glück, Ernest – 278, 279, 285, 288
 Glück, Leopold – 221, 222, 279
 Glück, Ludovic – 279
 Gluck, Mary – 33
 Goga, Octavian – 11, 24, 269, 348, 477, 613
 Goldenberg, Iosif – 267, 578
 Goldenberg, Keila – 578
 Goldfried, Irina – 523
 Goldghamer, M. – 223
 Goldiș, Alexandru – 279, 315
 Goldman, N. – 614
 Goldner, Aron – 468
 Goldner, Max H. – 105, 131, 188, 189
 Goldstein, I. – 188
 Goldstein, Ignați – 213
 Goldstein, Iosef S. – 103, 129, 157, 158
 Goldstein, Max – 347
 Goldstein, Paul – 197, 464, 465
 Goldstein, Sigismund – 421
 Goldstein, Țicu – 9, 20
 Goliger, Octav – 607
 Gonda, Nicolae – 500, 501, 512
 Gong, Alfred – 43
 Gorj – 34, 226
 Gotcu, Ioan – 167
 Gotlieb, Lili – 549
 Göttingen – 216

- Grașoschi, Ștefan – 595
 Grămadă, Ion – 45
 Graur – 596
 Greceanu, D. – 347
 Greceanu, Gr. – 528
 Grecu, Vasile – 45
 Grecu, Victoria – 45
 Gregorian, Alexandru – 416
 Grenier, Albert – 545, 547, 548
 Grigorescu, Gh. – 264, 265
 Grigoriu, Elena – 14
 Grigoriu, M. – 167
 Grigoroviță, Mircea – 45
 Grimabisky, Val. – 252
 Grimberg (alias Grümberg), Mislin – 464, 465
 Grimberg, G. – 266, 270
 Grimberg, Itic – 407
 Grimberg, Mislin Z. – 464, 465
 Grobocoptel, Riva – 160
 Gross, Friges – 376
 Grossi, Al. – 71
 Grossmann, Clara – 578
 Grósz, Andrei – 515
 Grósz, Emeric – 515
 Grósz, Ferdinand – 522
 Grósz, Friges – 378
 Grósz, Martin – 296
 Grósz, Sándor – 523
 Gruberger, Mihail – 578
 Grün, Ernest – 279
 Grünberg, Solomon – 92, 630
 Grünfeld, Eugen – 221, 222
 Grünspan – 331, 459
 Gura Humorului – 255, 256
 Gusti, Dimitrie – 46, 47, 56, 158, 545
 Gutmann, Marcu – 167
 Gyarmati, Emerich – 279, 280, 288
- H**
 Haga, Constantin – 422
 Hagen, William – 37, 353
 Haiduc, Victor – 528
 Haifet, Boris – 428, 430
 Haimovici, Bercu – 346
 Haimovici, Iosef – 491
 Haiș, Ion – 288
 Haitner, Alter – 590, 591-593
 Haitner, Netty – 591, 592
 Haitner, Zede – 591
 Hajdú, Emeric – 515
 Halioua, Bruno – 480, 481
 Halmagjan, Teodor – 278, 279
 Hamburger, A. – 399
 Hamilton, David – 13
 Hammer, Desideriu – 221, 222
 Hâncu – 198, 200
 Harda, Burbea I. – 422
 Haret, Spiru C. – 17
 Häring, Eugen – 305
 Harkov – 220
 Harnstein, Samoilă – 549
- Hartman, Zvi – 557
 Hartstein, Samuil – 497, 498
 Haș, Abram – 603
 Hasdeu, B.P. – 24, 48, 477, 525
 Hațieganu, Emil – 212
 Hațieganu, Iuliu – 120, 145, 474, 476
 Hăulică – 459, 460
 Hausleitner, Mariana – 43
 Havos, Francisc – 341
 Hayek, Friedrich von – 46
 Hazay, Samu – 39
 Hecht, Sigmund – 445, 457
 Hefter, Alfred – 167, 168, 169, 630
 Hefter, Jean – 92, 167, 168, 630
 Heifet, Boris – 421
 Heinen, Armin – 91
 Helmen, Socrat – 430
 Hennecke, Hans Jörg – 46
 Heretz, Gheorghe – 486
 Hergheliegiu – 346
 Hermeli, Moritz – 270
 Heroveanu, Eugen – 272
 Herșcovici, I. – 223
 Herșcovici, Iosif – 421, 428, 430, 431, 434, 468
 Herșcovici, Lucian Zeev – 380
 Herșcu, Malca Sender – 399
 Hertstein, Samoilă – 495
 Hertz, Klara – 495, 497, 498
 Herzog, Elizabeth – 52
 Heschel, Abraham Joshua – 52
 Heymann, Florence – 43
 Hillel, Levine – 19
 Hincu, D. – 27, 262
 Hirsch, Iozefina – 515, 522, 541
 Hirschensohn, Albert – 607
 Hogeia, Constantin – 428, 429, 434, 439, 466
 Holban, Adrian – 422, 428, 429, 466
 Holban, elev – 199
 Holban, student – 423, 429, 432, 436, 439, 440
 Hönig, E. – 515
 Horoviț, Natan – vezi Horovitz, Nathan
 Horovitz, Nathan – 428, 431, 468
 Hortolomei, Nicolae – 234, 263, 315, 327, 328
 Horváth, Armin – 551
 Horváth, Coloman – 221, 222
 Horváth, István – 100
 Hotin – 105, 131, 188, 565, 582, 605
 Hristea – 479
 Hritcu, Dim. – 252
 Hritcu, P. – 252
 Hudici – 346
 Huedin – 10, 115, 140, 365, 367, 376, 381, 383, 407
 Hunedoara – 605
 Hurmuzachi, I. – 283
 Huși – 21, 106, 132, 198-201, 506, 625
 Huștiu, Ioan – 448, 449

- Iacob, Caius – 277
 Iacob, Ghiță – 249
 Iacob, Jenin – 411
 Iacob, Levit – 465
 Iacobela, Alexandru – 451
 Iacobi, Emil – 114, 139, 357, 363, 366
 Iacobi, Ițic – 346
 Iacobi, Pincu – 346
 Iacobovici, Iacob – 91, 108, 134, 211, 212, 233, 247, 248, 250, 251
 Iahnis, A. – 223
 Iamandi, Victor – 580
 Iancovici, H. – 344
 Iancu, Alter – 430, 433, 444
 Iancu, Carol – 3, 5, 11, 20, 24, 27, 53
 Iancu, Șmil – 333, 338
 Iarda, Ștefan – 211, 212
 Iași – *passim*
 Ibrăileanu, Aurel – 195
 Ibrăileanu, Garabet – 158, 234, 237, 238, 477
 Ierusalim – 379, 548, 615
 Ifrim, C.N. – 55
 Ilchievici, Nicolae – 399
 Ilea, Teodor – 528
 Iliescu – 458
 Iliescu, Paul P. – 345, 346
 Iliescu, Tony – 364, 393
 Ilieșiu, N.V. – 530
 Andrei, Ioan – 232
 Ioanide, Teofila S. – 222
 Ioanițescu, D.R. – 419, 420, 422, 447
 Ioil, Avram – 315, 316
 Ionescu, Bogdan – 278, 280, 281
 Ionescu, Constantin – 451, 471
 Ionescu, D. – 447
 Ionescu, Elvira – *vezi* Ionescu-Gârneață Elvira
 Ionescu, Gheorghe – 107, 133, 167, 223, 417, 531
 Ionescu, Nae – 73, 471
 Ionescu, Nelu – 167
 Ionescu, P. – 269
 Ionescu, Take – 66
 Ionescu, Th. I. – 104, 130, 181
 Ionescu, Vasile – 561
 Ionescu-Gârneață, Elvira – 265, 283, 324, 443, 444
 Ionescu-Sisești – 393
 Ionică, Eugen – 601
 Ioniță, Ilie – 561
 Ioniță, Nicolae – 449
 Ioniță, Pompiliu – 529, 585
 Iordăchescu, Constantin – 283
 Iordăchescu, Valeriu – 600
 Iordan, Iorgu – 269, 477, 506
 Iorga, N. – 10, 24, 25, 45, 46, 107, 133, 192, 227, 248, 311, 353, 467, 471, 491, 492, 600
 Iosepovics, Regina – 495, 497, 498
 Iosifescu, Marcel Pincu – 428, 430
 Iosub, Solomon – 421, 428, 430
 Isăceanu, Vasile – 238, 301, 324
 Istrati, N. – 24
 Italia – 96, 128, 402, 548, 565, 566, 573, 617
 Ițicovici, Moise – 421
 Iuga, Gheorghe – 167
 Iuster, Mendel – 490
 Ivancenco, Alex. – 528
 Ivanov, Vladimir – 463
 Ivanovici, Simion – 255
 Ivanovschi, S. – 283
 Iványi, Emeric – 305
 Jabotinski, Vladimir – 411
 Jacinski – 160
 Jacobovitz, Ch. – 37
 Janota, I. – 530
 Jászai, Oszkár – 39
 Jellea, Tr. – 160
 Joseph, Samuel – 97
 Julia, Victor – 527, 529
 Jurcan, C. – 474, 496, 499, 518, 522, 538, 540, 550, 574
 Jurgrau, Bernard – 582
 Justus, dr. – 476
 Kalmanhelyi, Nicolae – 528
 Karady, Victor – 31-33, 53, 61, 66, 83, 87, 88, 90, 353
 Katz, Bruno – 409, 411
 Katz, David – 578
 Katz, Martin – 578
 Katz, Max – 578
 Katz, Rabi Iosef Hirsch Zwi ben Reb Șlomo – 467
 Katz, Ștrul – 71
 Katzburg, Nathaniel – 87
 Katzman, Adela – 160
 Kaufman, Otto – 411
 Kecskeméti, Leopold – 343, 344, 379
 Keiner, E. – 353
 Kelemen, Klara – 515
 Keller, I. – 266
 Kemény, István – 33, 87
 Kern, Heim – 338, 340
 Kertész, Eugen – 122, 148, 516, 518
 Kertész, Ladislau – 279
 Kertész, Tiberiu – 278, 279, 280, 288
 Kertész, Vasiliu – 279
 Kiev – 37, 167, 220
 King, Ryan D. – 353
 Kipail, M. – 196
 Kirițescu, Constantin – 56, 94, 487, 546, 547
 Kis, Isac – 267
 Kisler, Șmil – 458
 Kissman, Iosef – 395, 396
 Klein, Alfred – 496, 497
 Klein, Armin – 232
 Klein, Eduard P. – 528
 Klein, George – 278, 279
 Klein, Géza – 278, 279, 285
 Klein, Gizi – 500
 Klein, I. – 344
 Klein, Ludovic – 341
 Klein, Maurițiu – 500

- Klein, Maximilian – 377, 549
 Klein, Nicolae – 305
 Klück, Koloman – 234
 Klüger, Karl – 348
 Kőbánya – 377
 Kogălniceanu, M. – 23
 Kohn, Andrei – 278-280, 288
 Kohn, Hillel – 391
 Komlos, Desideriu – 500
 Kottek, Samuel – 71
 Kraemer, Markus – 30
 Kramer, Johannes – 43
 Krammer, Marcus – 348
 Krausz, Eugen – 551
 Krausz, Maximilian – 341
 Kresge, Stephen – 46
 Krovetchi, B. – 252
 Kuemer, Iosif – 183
 Kulczykowski, Mariusz – 66
 Kusdat, Helmut – 43
- Ladányi, Andor – 87
 Lalene, Odile de – 13
 Lambelin, Roger – 254
 Lambrino, Scarlat – 477
 Lampel, Eduard – 279
 Landau, Berta – 515, 522
 Láng, Lajos/ Ludovic – 517, 518
 Langa, Petru – 510, 512, 532
 Lapedatu, Alexandru – 477
 Lapedatu, I.I. – 269
 Lăpușner, Leizer – 402
 Lascăr, C. – 14
 Last, Adolf – 44, 45, 624
 László, Eugen – 539
 Laufer, E. – 523
 Lazăr, Florin – 190
 Lazăr, Iacob – 110, 135, 276-281, 287, 303, 343
 Lazăr, Isaicu – 38, 385, 386
 Lazar, L. – 266
 Lazar, Rudolf – 510, 511, 514-516, 540, 541
 Lăzărescu, Victor – 385
 Lazarovici, Idel – 421
 Lazarovici, Ilie – 421, 428
 Lazarovici, Maria – 571
 Leahu, Gh. – 596
 Lefter, D. – 478
 Lefter, M. – 324
 Lehrman – 331
 Leibovici, Avram – 346
 Leibovici, Florica – vezi Vianu, Florica
 Leibovici, Hert – 602
 Leibovici, Leiba – 71
 Leibovici, Leon – 346
 Leibovici, Mendel – 346
 Leibovici, Sami – 346
 Leipzig – 45, 47, 48, 209, 286
 Lej, Walter – 213
 Lengyel, Iuliu – 528
 Lenin, V.I. – 289, 299
- Leon, George N. – 523, 524
 Leon, Herman D. – 338
 Leon, N. – 524
 Leroy-Beaulieu, Anatole – 19
 Leta Mare – 249
 Letonia – 37
 Létourneau, Charles – 19
 Levenco, V. – 252
 Lewin, I. – 333, 338
 Lichtblau, Leon – 347
 Licverman, E. – 188
 Liège (Belgia) – 410
 Ligeti, Ecaterina – 523
 Lihaciu, Ion – 77
 Lipova – 542
 Litman, C. – 20
 Livescu, N. – 402
 Livet, George –
 Livovsky, Gr. – 283
 Lobont, Nicolae – 451
 Lobonțiu, Emil – 358, 362
 Londra – 49, 547
 Longinescu, Ștefan Gh. – 244
 Lovasy, Francisc – 279
 Lövi, Nicolae – 105, 131, 185
 Löw, Paul – 522
 Löwi, Elemér – 515
 Lucinescu – 316
 Luddendorf, Erich – 477
 Lüder, Elsa – 48
 Lupaș, Ioan – 104, 129, 168, 169, 551
 Lupescu, Elena – 580
 Lupu, Leopold – 266
 Lupu, Nicolae – 357
- Măcelariu, Arman – 529
 Măcelariu, Eugen – 232
 Măcelaru, O. – 456, 489, 530
 Macreniuc, Gh. – 479
 Mădărjac, C. – 189, 196
 Madgearu, Virgil – 114, 139, 366, 580
 Maer, Victor – 529
 Magda, Al. – 206, 247
 Magder, Adolf – 201-204, 215, 261
 Maier, Aron – 186, 197
 Maiorescu, Titu – 48, 167, 477
 Makkai, Sándor – 518
 Malaxa, Nicolae – 477
 Mancaș, Mircea – 356
 Manciu, Constantin – 112, 137, 263, 264, 281,
 296, 308, 325, 326
 Mandino – 479
 Manea, Lica – 503
 Maniu, familia – 229
 Maniu, Iuliu – 415, 416, 518
 Mannheim, Emeric – 306
 Manoilescu, M. – 269
 Manole, V. – 458
 Manoilescu – 340, 587
 Manoliu, Emil – 458, 463-465

- Manuilă, Sabin – 21, 35, 54, 56, 623
 Maramureș – 86, 465, 470, 471, 605, 616
 Marango, Emanuel – 504
 Mărăscu, Ioan – 528
 Mărăscu, V. – 89
 Marcovici, Avram – 457
 Marcovici, Leon – 458
 Marcovici, Nicolae – 561
 Marcovici, Simion – 561
 Marcovits, Samoil – 412
 Marcu, N. – 283
 Mărgineanu, Ioan – 232, 265
 Mărgineanu, Sava – 195
 Marian, Ion – 356
 Marin, Elisa – 86, 180, 626
 Marin, Florea – 476
 Marin, Ion – 225
 Marin, Petrache – 559
 Marin, Timotei – 174, 176, 180, 181, 304
 Marin, V. – 91, 92, 629, 630
 Marinescu, Gabriel – 580
 Marinescu, I.M. – 298, 299, 302, 305, 311
 Marmorosch, Iacob – 313
 Márton, Ernő – 391
 Márton, Pavel – 305
 Marx, Karl – 46
 Mârza, Traian – 198, 232
 Mârzescu, G. – 260
 Mătă, Dan Constantin – 286
 Matei-Nastasă, Irina – 95
 Mateiu, Sanda D.I. – 168
 Mătieș, Ion – 451
 Matoc, Mircea – 597
 Mavrodin, profesor – 285
 Mavrojani, Alex. P. – 113, 138, 341, 342
 Maxim, Gh. – 283
 Maximciuc – 596
 Mayer, Bercu – 298, 333, 338
 Mayer, Lazăr – 428, 430, 431, 434, 437, 438, 444
 Mayer, Octav – 506
 Mayer, Thenen – 379
 Mazilu, Alexandru – 478
 McCagg Jn., William O. – 31, 39, 85
 McLean, Brian – 87
 Medrea, Victor – 412
 Meicinic, D. – 465
 Meilic – 416
 Meinhart, Simon – 523
 Meirovici, Șloim – 200
 Melzer, Nathan – 583
 Mendel, Jean – 463
 Mendelson, B. – 266
 Mercea, Gheorghe – 278, 280, 281
 Mesinger, Ernest – 71
 Mezincescu, D. – 339
 Mibashan, A. – 391
 Micu – 439
 Mihăescu, Gavril – 528
 Mihăescu, Gheorghe – 576
 Mihail, Jean – 471
 Mihailaș, Grigore – 451
 Mihăilescu, Cristache – 225, 339
 Mihalache, Ion – 477, 580
 Mihalăș, Traian – 479
 Mihalca, Vasile – 452
 Mihălcescu, I. – 403, 404
 Miklosich, Franc – 276, 281
 Milcoveanu, Dan I. – 484, 485
 Milcoveanu, Ion – 484
 Milcoveanu, Șerban – 567, 596
 Millstein, Moise – 500
 Minea, Ilie – 234, 238, 299, 477
 Minea, Ion – 211, 212, 213, 238
 Minovici, Mina – 330, 403, 404
 Mircea, C.H. – 489
 Mircioiu, Crișan – 528
 Miron Cristea, patriarh – 169
 Miron, Paul – 48
 Misir, Emanuel – 432, 439
 Mitro, Ed. – 447
 Mizrahy, Dan – 77
 Mleșniță a Ioan, Vasile – 593
 Mocănescu – 458
 Mocanu, Isac – 247, 248, 250, 254, 283
 Mociulschi, Theodor – 489, 529
 Modran, Liviu – 499, 513, 529, 534
 Modras, Ronald – 353
 Modrea, Gheorghe C. – 504
 Mogâldea, Emil – 527, 529
 Moisă Patraș, Ilie – 591
 Moisă Patraș, Maria – 591
 Moisă, Gabriel – 362
 Moise, Solomon – 346
 Moisescu, Octavian – 228
 Mojneagu – 252
 Moldovan, Ioan – 212, 232
 Moldovan, Iuliu – 90, 213, 524, 525, 569
 Moldovan, Valer – 466, 519
 Moldovan, Virgil – 232, 248, 254
 Moldovița – 578
 Moliavin, Gheorghe – 449
 Molnár, Miklós – 31
 Mora, Virgil – 354
 Morar, N. – 252
 Morariu, Alexandru (Leca) – 44, 45, 274, 275
 Morariu, Aurel – 44, 45
 Morariu, Constantin – 44
 Morariu, Elvira – 45
 Morariu, Gr. – 283
 Morariu, Victor – 44, 45
 Moraru, Pavel – 289
 Moscova – 164, 313
 Moscovici – 467
 Moscovici, Samoil – 617
 Moscuna, Octav – 594
 Moses, Emanuel – 421
 Moșoiu, George – 280, 288, 315
 Moșoiu, Traian – 358, 362
 Moța, Ioan – 254
 Moța, Ion (Ionel) I. – 40, 91, 92, 126, 152, 254, 269, 283, 332, 588, 629, 630
 Motogna, Victor – 229

- Motoiu, Vasile – 451
 Mototolescu, Dumitru – 110, 111, 136, 137, 286, 287, 288, 303, 311
 Moulinier, Pierre – 97
 Mozes, Francisc – 578
 Mozes, Rozalia – 499
 München – 477
 Munteanu, Iuliu – 196, 476, 528, 531
 Mureșan, Victor – 232
 Mureșanu, Gheorghe – 232
 Murnu, George – 477
 Murse, Benedict – 458
 Muscel – 34
 Muștescu, Mihai – 410
 Myller, Alexandru – 111, 136, 234, 235, 237, 238, 268, 269, 293, 294, 297-300, 309, 311, 506
 Myller, Vera – 234, 298-300
- Năchescu, Gheorghe – 448, 449
 Naftali, Nicolae – 412
 Naftalisohn, avocat – 345
 Nahman, Leib – 457
 Nancy – 555
 Nandriș, Grigore – 43, 451
 Nastasă, Lucian – 11, 16, 40, 42, 45, 53, 66, 95, 391, 518
 Nastase, D. – 324
 Nathanson, C. – 604
 Naum, Anton – 477
 Neaga, N. – 283
 Neagoie, Liviu – 101
 Neagoie, Valentin – 597, 601
 Neagoș, Petru – 528
 Neamț – 34
 Neamțu, B. – 266
 Neculai, Tică – 167
 Neculau, Lazăr – 265
 Neculau, Virgil – 252
 Neculescu, maior – 309
 Negru, D. – 514
 Negrutiu/Negrutziu, Ion – 559, 561
 Negulescu, A. – 278
 Negulescu, Ioan – 283, 324
 Negulescu, Nicolae – 561
 Negură, Mihail – 600
 Nemeș, Ioan – 451
 Nemeș, Simion – 312, 313
 Nemeth, Adolf Rudolph – 569
 Neulaender, Ernest – 578
 Nichita, Al. – 269
 Nicoară, Vasile – 560
 Nicodim, Mitropolit al Moldovei și Sucevei – 600
 Nicola, Octavian – 232
 Nicolae, Victor – 254
 Nicolau, C. – 317
 Nicolau, Lazăr – 262
 Nicoleanu, Pestalozzi – 467, 468
 Nicolescu, Emil – 168
 Nicolescu, George D. – 66
- Nicorescu, Eusebiu – 275
 Niculescu, Mircea I. – 503
 Niculiță, Alexandru – 422, 428, 429, 432-434, 436, 466
 Niemirower, Iacob Ithac – 380, 381
 Nimicentizer, Lazar – 445
 Nistor, Damian – 590
 Nistor, Gavril – 590-592
 Nistor, Ion I. – 42, 44, 178, 477, 548, 591, 593
 Nistru – 165
 Nițu, Gheorghe – 590-592
 Nițu, Octavian – 600
 Noica, Constantin – 73
 Noveanu, Vasile – 273, 276, 412
 Novic, Dumitru – 317
 Novicov, Mihai – 506, 507
 Nubert, Ioan – 600
 Nuremberg, Isidor – 503
 Nürnberg – 344
- O**ctav, Aurora – 422
 Odesa – 85, 104, 164-166, 177, 220, 265, 578
 Odobescu, Alexandru – 48
 Olteanu, Ioan I. – 456, 458, 465, 551, 552
 Oltenia – 22, 34, 616
 Onișor, V. – 211, 212
 Oprea, Virgil – 160
 Opreanu, Ion N. – 499
 Oprișan, I. – 47, 49
 Oradea – *passim*
 Orenștein, Alexandru – 500, 523
 Oresciuc, Amfilochie – 479
 Ormos, Mária – 87
 Ornea, Zigu – 167
 Osias, Saul – 347
 Ostrogovich, Adrian – 208, 211, 212
 Osvath, Gheorghe – 486
 Oțetea, Andrei – 269, 477
 Oxaal, Ivar – 228
- P**ăcescu – 451
 Pachter, Calman – 338, 339
 Padova – 573
 Păduche (zis Epure), Ștefan – 592
 Paeker, D. – 160
 Pahnutie, V. – 167
 Paiaschi, N. – 283
 Paica – 530
 Paisie, Constantin – 167
 Palestina – 9, 82, 96, 97, 127, 197, 253, 345, 375, 397, 403, 554, 606, 615
 Pamfil, Gh.P. – 123, 149, 527-529
 Panaite, student – 420, 456, 458
 Panaitescu, Iancu – 28
 Pandrea, Petre – 73
 Pangrați, E.A. – 329, 335, 369, 403, 404
 Panu, Mihai – 101
 Panu, Vasile Gh., procuror – 297, 300, 308
 Pap, Constantin – 160
 Papilian, Victor – 103, 122, 129, 148, 162, 213, 521

- Papuc, Liviu – 45
 Paraschiv, Vasile Șt. – 283
 Pârâu, Vellaerian E. – 224
 Parhon, C.I. – 111, 136, 234, 236, 237, 293, 299, 302-305, 308, 315, 317, 318, 328
 Paris – 97, 116, 120, 141, 146, 190, 215, 216, 254, 281, 303, 311, 392-394, 397, 398, 400, 403, 407-411, 479-481, 517, 545, 584, 629
 Pârjol, Petru – 451
 Pârvan, Vasile – 477
 Pârvănescu, Gh. – 409-411
 Pascal, Emil – 422, 428, 429, 432-434, 436, 459, 466
 Pașcani – 21, 406
 Pașcanu, V. – 409, 411
 Pascariu, Tudor – 421
 Pascu, Gorge – 234, 268, 269
 Pascu, N. – 104, 130, 170-172
 Păsculescu, N. – 198
 Patai, Raphael – 39
 Patron, C.M. – 167
 Paul, Elek – 503
 Paul, Ioan – 168
 Paulescu, N.C. – 9, 24
 Pauley, Bruce F. – 228
 Păunescu, Ioan – 412, 455
 Păunescu, Virgil – 455
 Pavel, Emil – 283
 Pavelescu, A. – 315, 318
 Pavelescu, chestor – 530
 Pavelescu, Mihai – 593
 Pavolini, Alessandro – 548
 Pavolini, Paolo Emilio – 545, 548
 Pecout, Jean – 481
 Pele, Ion – 584
 Pelivan, Ion G. – 32
 Pernerle, Didier – 52
 Pereli, Isaac – 266
 Peru – 97
 Petculescu, locotenent – 451
 Petliura, Simon – 398
 Petrașcu, Nicu N. – 420, 441, 456
 Petreanu-Lucinescu, Eugenia – 443, 444
 Petrescu, Camil – 477
 Petrescu, Cezar – 56
 Petrișor, V. – 258
 Petrovan, Gh. – 315
 Petrovanu, Alice – 160
 Petrovici, Gh. – 278-280, 288
 Petrovici, Ion – 15, 17, 158, 241, 243, 244, 290, 291, 294, 295, 300, 309, 353, 477
 Pfletschinger, Eugen – 561
 Philippide, Al. – 47-49, 158
 Piatra Neamț – 21, 345, 346, 625
 Pincu, Pincu L. – 572
 Pineles, Jacques – 159, 160
 Pipergal, Moise – 333, 338
 Pițu, Anton – 597
 Pitul, Constantin – 255, 257
 Plamadă, A. – 591, 593
 Plămadă, Nicolae – 479
 Platzman, M. – 160
 Pleșu, C. – 160
 Ploiești – 67, 410
 Pogany, George – 341, 342
 Pogany, Iuliu – 113, 138, 342, 343
 Pogonat, Petre – 600
 Polak, N. – 160
 Polek, Avram – 346
 Polgar, Ștefan – 279
 Poliacu, Spiridon – 262, 264, 265
 Poliakov, Léon – 19
 Policrat, Nicolae – 107, 133, 225, 226
 Polifron, Lascu – 561
 Pollak, Ernest – 572
 Pollak, Michael – 228
 Polocușer – 255, 257
 Polonia – 37, 93, 228, 351-353, 481, 566, 611
 Polonschi, S. – 223
 Pompiliu, Ioniță – 529, 585
 Pompiliu, Peculea – 530
 Pop Moldovan, Iuliu – 232
 Pop, Alexa – 385
 Pop, Eugen – 451
 Pop, Gavril – 280
 Pop, Gh. – 483
 Pop, Iacob – 258
 Pop, M. – 530
 Pop, Virgil – 315
 Popa, Dumitru – 478
 Popa, Emil – 451
 Popa, Gavril – 315
 Popa, Gr.T. – 119, 144, 429, 443, 444, 459, 462
 Popa, Ioan – 315
 Popa, Iulian – 385
 Popa, Mircea – 162, 597
 Popa, Octavian B. – 248
 Popa, Pavel – 529
 Popa, Rubin – 123, 148, 524, 525
 Popa, Victor Ion – 192, 194
 Popa, Virgil – 452
 Popa-Lisseanu, Gh. – 166
 Pop-Cicio, Șt. – 518
 Pope, Emil – 530
 Popea, L. – 252
 Popescu, Corneliu – 167
 Popescu, D. – 255, 257, 424, 479
 Popescu, Gh. – 597
 Popescu, I. – 198, 200, 222
 Popescu, Lorin – 402
 Popescu, M. – 479
 Popescu, Marcu – 449
 Popescu, Stelian – 167, 185
 Popescu, student – 249
 Popescu, Tudor I. – 503
 Popescu, Tudose – 320, 324
 Popescu-Mălăești, I. – 403, 404
 Popescu-Teiușan, Ilie – 14
 Popescu-Voitești – 212
 Popinciuc – 596

- Popoi, Ecaterina – 427, 428
 Popoi, Eliza – 442, 443
 Popoi, Gheorghe – 423, 427-429, 432, 442-444
 Popov, Michaela – 215, 262
 Popovici, Alexandru – 103, 129, 160, 174, 239, 241, 243, 289-291, 295
 Popovici, Constantin – 234, 237
 Popovici, I. – 249, 252
 Popovici, J. – 411
 Popovici, Liviu – 229, 232
 Popovici, Mihai N. – 283, 324, 422, 428, 429, 433, 458, 460, 466
 Popovici, Victoria – 43
 Popovici-Puiu, Dorin – 283
 Popxin, Constantin – 167
 Pordea, Ioan – 511
 Porojnicu – 324
 Porumbescu, Ciprian – 44
 Potopin, Ion – 61
 Poznan – 353
 Praga – 45, 126, 220, 286, 448, 500, 577, 582, 583, 585
 Prăjescu, M. – 476
 Preda, Cornel – 451, 531
 Preda, D. – 477
 Predeal – 370
 Predescu, H. – 283
 Predescu, Ioan R. – 422, 428, 429, 433, 460, 466
 Predeteanu, Al. – 283
 Prelics, Iuliu – 500
 Prelipceanu, Vasile Tit. – 196, 229, 240
 Pricop, Emanoil – 204
 Princz, Tiberiu – 501
 Print/Printz, Tiberiu – *vezi* Printz, Tiberiu
 Prisăcaru, Vasile – 448, 449
 Procopovici, Alexe – 46, 477
 Procopovici, I. – 274
 Prodan, Iuliu – 532
 Prodan, Petru – 167
 Prujani (Basarabia) – 173
 Prut – 21, 84
 Pteancu, Al. – 485, 486
 Pușcariu, Emil – 315
 Pușcariu, Sextil – 46, 90, 269, 455, 477, 629
 Pușcariu, Victor – 451
 Pușcaru, Val. – 185
- R**abinovici, Beila – 318
 Rabinovici, F. – 266
 Rabinovici, Feiga – 180
 Rabinovici, Israel – 266
 Racoveanu, Gh. – 73
 Rădăceanu, Lothar – 479
 Rădășan – 531
 Rădăuți – 42, 127, 153, 590-592, 606
 Radu, Cornel – 288
 Radu, Demetriu – 347
 Radu, Ioan – 288, 315
 Răducanu – 467
 Rădulescu, C.I. – 561
 Rădulescu, Mihai Sorin – 398
- Rădulescu-Motru, C. – 15, 477
 Răduțoiu, Constantin – 560
 Raifmann, R. – 266
 Rainer, Francisc – 112, 137, 323
 Rakovsky, Christian – 176
 Ralea, Mihai – 47, 477
 Ramban – 52
 Râmneantu, Petre – 275, 276
 Ranca, Aurel – 559
 Ranki, Vera – 88
 Ranta, Vasile – 528
 Rapaport, Debora – 421
 Rappaport, Avram – 124, 150, 544, 546-548
 Rarencu, student – 479
 Rășcanu, D.I. – 356
 Rășcanu, general – 260
 Rășcanu, Vasile – 234, 420, 423, 443, 444
 Ratiu, Cornel – 277, 278, 286, 287, 312
 Răulea, Andronic – 530, 532, 537
 Războieni – 370
 Rehbinder, Manfred – 45
 Reid, Anthony – 228
 Reiner, Alex. – 515
 Reisch, Victor – 460, 498
 Reischer, Margareta – 515
 Reszler, André – 31
 Reznic, A. – 266
 Rezzori, Gregor von – 43
 Riegler, Paul – 403, 404
 Ritenberg, E. – 333, 338
 Riven, Avram – 428, 430
 Roată, Vasile – 477
 Roisenberg, Echil – 177
 Roma (Italia) – 303, 386, 547, 548
 Roman – 21, 417, 471
 Romanelli, Raffaello – 387
 Ronay, Ladislau – 572
 Ronetti-Roman, M. – 192, 471
 Rosei, Cleopatra – 160
 Rosen, Avram – 81
 Rosen, Moses – 50
 Rosenberg, Emil – 160
 Rosenberg, Nicolae – 279
 Rosenberg, Paulina – 180
 Rosenfeld, Tiberiu – 573
 Rosenhaupt, avocat – 349, 350
 Rosenthal, Beatrice – 491
 Rosetti, Al. – 43, 477
 Roșianu, Valeriu – 232
 Rosinger, Adalbert – 486
 Rosner, Fred – 71
 Rössler, Robert – 276, 279, 280, 281
 Roșu, Haim – 199, 201
 Roșu, Levi – 201
 Roșu, Șmil – 201
 Rotaru, Gh. – 479
 Rotaru, Ilie, șofer – 560
 Rotaru, Mihaela – 380
 Rotaru, Teodor – 422, 428, 429, 433, 437, 459, 464, 466
 Roth, Alexandru – 500

- Roth, Eugen – 341
 Roth, Gavrilă – 501
 Róth, Iuliu – 515
 Roth, Paul – 409-411
 Roth, Viorica – 549, 550
 Rotman, Liviu – 23, 50, 71
 Roxin, Cornel – 315
 Rozemberg, Solomon – 118, 144, 446
 Rozenfeld, Tiberiu – 549
 Rudenko, Th. – 481
 Rusciuk – 352
 Rusia/URSS – 28, 30, 32, 37, 39, 42, 85, 86, 165, 176, 177, 248, 289, 299, 326, 384, 398, 611
 Rusu, Emil – 232
 Rusu, Gabriel – 521
 Rusu, Liviu I. – 481, 482
 Rusu, V. – 451
- S**
 Sachter, T. – 267
 Saif, Michel D. – 421
 Șaimovici, Milu – 199, 267, 272
 Șăineanu, Lazăr – 48, 49
 Sălăgeanu, Anton – 451
 Sălaj – 362, 605
 Salamon, Ernest – 412, 495
 Salamon, Iosif – 500
 Salamon, Juliska – 76
 Salat, Levente – 518
 Săldăbăgiul de Barcău – 542
 Salokai – 339
 Salonta Mare – 222
 Samborski, Constantin – 459
 Sami, Daniel – 346
 Samohina, Lidia – 222
 Samoil, Ernster – 549
 Samoil, Israel – 340
 Samson, Emil V. – 338
 Samsonov, Leonid – 283
 Samuil, Ernest – 279
 Samuil, Iosif – 197
 Samuil, Leon – 197
 Sandor, Elena – 234
 Sándor, József – 106, 132, 210
 Săndulescu, Radu – 48
 Sanie, Șeiva – 423
 Sanielevici, Simion – 234, 290, 309, 311, 506
 Șapira, Pincu – 200
 Șapira, S. – 213
 Șapirin, Mindha – 333, 338
 Șaraga, Elias – 114, 139, 354
 Șaraga, student – 225
 Sârbu, C. – 238, 324
 Sârbu, Eugen – 252
 Sârbu, Iulian – 111, 136, 195, 282, 297-301, 315, 317, 318, 324,
 Sârbu, Maria – 252
 Sârbulescu, Gheorghe – 389, 397, 405
 Sârbulescu, P.Gh. – 387-389
 Satu Mare – 125, 151, 570, 571, 578, 605
- Săuceanu, G. – 330
 Sauciuc-Săveanu, Theofil – 545
 Sava, Ion Gr. – 111, 136, 282, 284, 285, 289, 300, 302, 324
 Savel, Ochs – 160
 Savel, Velciu – 489
 Săvescu, Toma – 407, 422
 Savin, Ioan Gh. – 448, 449
 Savini, Emil – 315, 316, 318
 Sberea, Partenie – 283
 Sbiera, I. – 324, 348
 Scaletchi, V. – 238
 Schaari, David – 44
 Schachter, D. – 344
 Schachter, Goldine – 578
 Schäfer, Vasile – 549
 Schapira, Izidor – 549
 Schapira, Maier – 186
 Scharf, Camillo – 606
 Scharf, Michel – 428, 444
 Schechter, Solomon – 49
 Schein, ing. – 344
 Scherzer, Rosalie – *vezi* Ausländer Rosalie
 Scheuch, Erwin K. – 13
 Șchiopu, M. – 324
 Schlesinger, Iosif – 341
 Schmidt, Erika – *vezi* Bratu, Erika
 Schmul, Peisach – 583
 Schneider, Leo – 582
 Schneider, Reinhart – 13
 Schneiderman, Harry – 49, 97
 Schneltzer, Carol – 559
 Schnitzler – 228
 Schönblum, Arthur – 270, 272
 Schor Al. – 204
 Schor, Idol – 346
 Schor, Paul – 582
 Schor, Ralph – 481
 Schriewer, J. – 353
 Schtössel, student – 161, 162
 Schuler, Aron – 338
 Schuler, Mina – 338
 Schuller, profesor – 183
 Schulmann, F. – 21
 Schultzer, Franz Josef – 276, 281
 Schutz, Iosif – 296
 Schwartz, Dionisie – 341
 Schwartz, Gheorghe – 572
 Schwartz, Wilhelm – 519, 520
 Schwartzbard, Șolom – 398
 Schwarz, Mihai – 306
 Schwefelberg, Arnold – 25, 37, 52, 471
 Schwimmer, Vasile – 279
 Scolnic, Bercu – 402
 Scriban – 315, 450, 457
 Scurtu, Ioan – 65, 351, 362, 363, 510, 581
 Sdrobiș, Dragoș – 101
 Sebastian, Mihail – 56, 57
 Sedan, Emil – 528
 Sefer, Vasile – 549

- Segal, David – 460
 Segal, Leon – 201, 213, 248
 Segall, Ștrul A. – 445, 458, 468
 Segarcea (Teleorman) – 503
 Șeicaru, Pamfil – 468
 Șeinberg, Marcu – 315, 316
 Seinfeld, Leopold – 186
 Seleş – 248
 Semmel, Jancel – 578
 Sendroiu, Vasile – 404
 Serafim, Alexandru – 561
 Șerb, Florica – 37
 Șerb, Ioan – 37
 Șerban, Aureliu – 315
 Șerban, Neculai – 420
 Șerbănescu, Ion – 210, 345, 362, 363
 Șerbu, Cezar – 252, 518
 Șeremet, Dionisie C. – 422
 Seserman – 479
 Sever, Ageu – 385
 Sever, Dan – 312, 313
 Sfart, Isac – 422, 458
 Sfartz, Isac – *vezi* Sfart, Isac
 Sferdlic, Tuba – 603
 Shapira, Maurițiu – 500
 Shapira, Moise – 500
 Sibiu – 44, 169, 488, 538, 581, 605
 Sidor, P. – 324
 Siegler, M. – 515, 522
 Sighetul Marmăței – 52, 477
 Sighișoara – 605
 Sigmond, Andrei – 278, 280, 281
 Signori, Elisa – 96
 Silaghi, Ioan – 248, 249, 254, 302
 Silaghi, Victor – 283, 315
 Silber, M.K. – 88
 Silberbusch, Iulian – 391
 Șiler, Iancu – 346
 Șiler, Ițic – 346
 Simanovici – 333, 338
 Simenschi, Teofil – 477
 Simion, Grigore – 232
 Simionescu, I. – 201, 234, 235, 237-242, 245, 269
 Șimleul Silvaniei – 161
 Simon, Zalman – 159
 Simonovici Meilichsohn, Aizic – 299
 Singer, Alphonse – 608
 Singer, Ilie – 410, 411
 Singer, Jean – 607
 Sion, Florin – 298, 299, 302, 305, 311
 Sion, Gh. – 455
 Sirban, Aurel – 280
 Siupiur, Elena – 65
 Skultéty, Ladislau – 76
 Slătineanu, Alexandru – 269, 289, 290, 294, 300, 301, 303, 308, 334, 336, 337
 Șloimovici, A. – 196
 Smadu, Nicolae – 349, 351
 Șmilovici, Avram – 453
 Șmilovici, Ghizela – 160
 Smith, James V. – 13
 Smochină, N. – 298, 299, 302, 305, 311, 381
 Șneiberg, Elvira – 457
 Socaci, Pavel – 479
 Sofia – 220, 347, 351
 Șoifer, Rubin – 346
 Sokolow, Nahum – 420, 423
 Solomon, Ernest – 498
 Solomon, Iancu – 458-460
 Someș – 9, 565, 605
 Sontag, M. – 421
 Șor, Diana – 266
 Soreanu – 247
 Șoricani (jud. Cluj) – 365
 Soroca – 104, 130, 173, 565
 Spania – 254, 269
 Spiner, Aron T. – 315-319
 Spîrea, Gheorghiu – 347
 Spitzer, Pavel/Paul – 519, 520
 Spivac, Samuil – 354, 355
 Sprinta, Sclarnic – 490
 Șraer, Avram – 333, 338
 Stahl, Henri H. – 73
 Stamate, Gh. – 489
 Stan, Al. – 489
 Stan, Liviu – 479
 Stanciu, Aurelian – 528
 Stanciu, Măriuca – 24
 Stancu, Ioan – 504
 Stănculescu, Romulus – 416
 Stănescu, Aurel – 358
 Stănescu, Emanuil – 451
 Stănescu, Teodor A. – 503
 State, Grigore – 584
 Ștefan, Octavian – 530
 Ștefănescu, Constantin – 283, 324
 Ștefănescu, G. – 160
 Ștefănescu, Marin – 168, 169
 Ștefănescu, Nicolae – 561
 Ștefănescu, Sabba – 403, 404
 Ștefănescu-Galați, M. – 234, 235, 290, 293, 295, 387
 Ștefănescu-Goangă, Florian – 123, 148, 168, 514, 522, 527, 529, 538, 541, 550, 551, 572, 574, 595
 Ștefanuț, Mircea – 603
 Stein, Solomon – 222
 Stein, Victor – 160
 Steiner, Andrei – 578
 Stelescu, Mihail – 126, 152, 478, 544, 583, 584
 Stern, Adolphe – 9, 209
 Stern, Ludovic – 515
 Stiffler, Louis – 85, 626
 Stoenescu, Mircea – 525-528, 540
 Stoenescu, Traian G. – 486
 Stoianov, V. – 252
 Stoica, Virgil – 528, 531
 Stoicovici, Silviu – 529
 Stoinov, S. – 252
 Stoleru, Dimitrie – 324

- Storojinet – 565
 Stössel, student – *vezi* Schtössel
 Straja – 593
 Strasbourg – 150, 165-167, 548
 Straucher, Benno – 9, 10, 108, 112, 116, 133, 137, 141, 230, 231, 329, 394, 395
 Strauss, Herbert A. – 228
 Stroescu, Alexandru – 561
 SUA – 29, 45, 49, 97, 113
 Suceava – 109, 110, 126, 134, 135, 152, 255-257, 273-275, 393, 446, 470, 565, 582, 583, 623
 Sucher, H. – 47, 49
 Suci, Inocențiu – 232
 Șumuleanu, Corneliu – 107, 118-120, 127, 133, 143-145, 152, 218, 219, 268, 298, 299, 302, 305, 311, 328, 423, 427, 428, 430-442, 444, 445, 468, 472, 600, 601
 Susan, Ioan I. – 422, 428, 429, 435
 Suțu, R. – 184
 Suțu, Zaharia – 160
 Szeged – 42, 220
 Székely, E. – 341
 Szenszky, Alexandru – 278-280
 Szilágy, Magda – 515
 Szilágyi, Ana – 522
 Szilágyi, Dezideriu – 305
 Szintar, Vasile – 234
 Szűcs, Coloman – 305
- Tabacovici, Gheorghe C.** – 268, 269
 Tafrali, Orest – 239, 241, 243
 Talisman, Elias – 582
 Talpalar, Solomon – 428, 435
 Tămaș, Mihail – 451
 Tănăsescu, Gh. – 561
 Tănăsescu, I. – 234, 235, 237-241
 Tâncăbești – 584
 Tane, Marcu – 315, 318
 Taner, Moise – 480
 Țăranu, student – 171, 172
 Târgu Frumos – 465
 Târgu Ocna – 10, 115, 140, 180, 365, 367, 378, 381, 383, 407
 Tarnavschi, Vasile – 174, 186, 546, 548
 Târnoveanu, M.B. – 528
 Tarnovsky, general – 446
 Tașcă, Pavel – 478
 Tătărăscu, Gh. – 395, 400
 Tataru, Coriolan – 414
 Tătaru, Doru – 527, 529
 Țațomir, Alexandru – 422, 428, 433, 435, 437, 444, 466
 Tăzlaşoan, N. – 229
 Tecuci – 21
 Tederacki, preot – 299
 Teleagd – 365
 Teodorciuc – 433
 Teodorescu, Andrei – 405
 Teodorescu, Sebastian – 340, 349
- Teodorescu, Silvia – 281
 Teodorescu, Traian – 422, 434
 Teodoru, Eugen – 356
 Tevjovits, Andrei – 519, 520
 Theodoru, G. – 54, 67, 85
 Ticușean, Eugen – 455
 Țigănilă, Marin – 576
 Tighina – 351
 Tihani, Lazăr – 234
 Tihman, Aron – 402
 Tiktin, Heimann (Hariton) – 47, 48
 Timiș (jud. Brașov) – 370
 Timișoara – *passim*
 Țincoca, Iosef – 600
 Tiperfal, Betty – 582
 Țirelsohn, Yehuda Leib – 137, 325, 326, 349-351
 Tiron, Maria – 324
 Tischler, J. – 211
 Tischler, Mór – 106, 132, 211
 Tocilescu, Gr.G. – 48
 Todani, student – 247, 248
 Todoși, Teodor – 580
 Toffler, Iosif – 305
 Tolpolar, Solomon – 444
 Toma, T. – 185
 Tomescu Bălțești, Al. – 91
 Tomescu, dr. – 599
 Tomida, Eugenia – 160
 Tomuș, Coriolan – 529
 Tonitza, Petru N. – 593
 Topolaru, Solomon – 422
 Törökfalvy, Ștefan – 519
 Torouțiu, Ilie E. – 45
 Totu, Ion – 163
 Totu, Nicolae – 113, 139, 345, 346
 Trancu-Iași, Gr. – 269
 Trandafir, Ion – 584
 Transnistria – 181, 296
 Treschin, Nicolae – 252
 Trichter, Paul – 186
 Trofinova – 318
 Tromp, Noortje Berte – 40
 Troțki, Lev – 289
 Trumpeldor, Josef – 411
 Tsirelson, Yehuda Leib – *vezi* Țirelsohn, Yehuda Leib
 Țucherman, Mauriciu – 428
 Tudor, Alina – 89
 Tudorică, Nae – 90
 Turnu Măgurele – 122, 147, 503, 504
 Turnu Severin – 190, 326, 346
 Tusciuc, Constantin – 528
 Țuța, I. – 530
 Tutova – 565
 Tzigara-Samurçaș, Al. – 37
 Tzirelson, Leib – *vezi* Țirelsohn, Yehuda Leib
- Ucraina** – 32, 37, 85, 384, 398, 582
 Ungaria – 11, 33, 37, 39, 54, 61, 85-87, 90, 129, 141, 147, 150, 182, 210, 228, 351, 352, 353, 397, 403, 517, 518, 567, 611

- Ungureanu, M.N. – 356
 Uran, Ladislau – 296
 Urechia, C. – 106, 132, 211, 212, 214, 216, 222
 Urechia, V.A. – 48
 Ursachi, Petre – 407
 Ursu, I. – 211, 212
 Uruguay – 97
 Urziceanu, Constantin – 324
 Urziceanu, Gh. – 331, 332
 Urziceanu, M. – 282, 284, 285, 418
 Usatiuc, Elinor – 283, 356
- Vaida-Voevod, Al. – 92, 412, 416, 518, 557
 Vainberg, Alexandru – 47
 Vaisndler, M. – 266
 Valaori, Iuliu – 253
 Vâlcea – 34
 Vâlcovici – 322
 Văleanu, Aurel – 258
 Valjan, I. – 61, 66
 Vama (jud. Suceava) – 470
 Varadi, Carol – 572
 Varady, Ernest – 279
 Varga, Petru – 288, 312
 Vari, St. – 83
 Varjoghie, Nicolae – 561
 Vartic, E. – 160
 Varvara, Jamba – 324
 Varzaru, Aurel – 562
 Varzaru, Traian – 422, 428, 429, 432-439, 458-461, 466
 Văscăuțan, T. – 185
 Vasilciuc, Vasile – 390
 Vasilescu, Ion – 559, 561
 Vasilescu, Vasile – 225
 Vasilescu-Valjan, Despina – 61
 Vasiliu, C.Z. – 290, 296, 307, 308, 311,
 Vasiliu, Fluor – 422, 428, 429, 433, 466
 Vasiliu, Titu – 108, 134, 213, 246, 524, 531, 579
 Vasiu, Nicolae – 168
 Vaslui – 21
 Vasserman, Lazăr – 421
 Vatman, Paul – 252
 Vatmanu Ioan V. – 422
 Vázsonyi, Vilmos – 39
 Verbițchi, A. – 252
 Vereș, Tiberiu – 580, 586
 Vergez, Bénédicté – 481
 Verla, Keila – *vezi* Goldenberg Keila
 Vermeșan, V. – 44
 Vertan, Alexandru – 454, 455
 Veseli, Paul – 528
 Vexler, Iancu – 200
 Vianu, Alexandru – *vezi* Vainberg, Alexandru
 Vianu, Florica – 47
 Vianu, Tudor – 47
 Vicovul de Sus (jud. Suceava) – 126, 590-592
 Victor, Ioan – 194, 232
 Vida, Nicolae – 515
 Vidic, Aurel – 529
- Viena – 31, 37, 42, 43, 45, 46, 49, 107, 108, 174, 220, 228, 252, 253, 274, 582
 Vindican, D. – 273
 Visternicenii – 406
 Vlahuță, Alexandru – 168, 353
 Vlaicu – 175
 Vogel, Eugen – 549
 Voinea, Aurel – 163
 Voinescu, Muscel – 597
 Voinescu, Romulus P. – 386, 561
 Voinov, D. – 403, 404
 Volf, Ghidali – 346
 Voloacă, Mihai – 428, 429, 433, 434, 459, 466
 Volovici, Leon – 25, 37, 52, 89, 471
 Vrâncianu, Vasile – 167
 Vucu, Ioan – 585
 Vucu, Martin – 601
 Vulcănescu, Mircea – 73, 549
 Vulpe, Anatolie – 402
 Vută, Grigore – 527, 529
- Wachtel, Beno – 159
 Wachtel, Elias – 196
 Wachtel, Moritz – 204, 378
 Wainberg, Sara – 453
 Waldman, Felicia – 24
 Waldman, Ludovic – 279
 Waldstein, Mauriciu – 338
 Wassermann, Herman – 578
 Weber, Max – 45
 Weinberg, Solomon – 560
 Weinberger, Andrei – 279
 Weinreb, Eugen – 561
 Weinreich, Max – 43
 Weinstein, Ștefan – 279
 Weintraub, Alexandru – 338, 340
 Weismann, Haim – 411
 Weiss, cantor – 379
 Weißglas, Immanuel – 43
 Weisz, Arthur – 519, 520
 Weisz, Mendel – 234
 Weisz, Nicolae – 222
 Wenar, Leif – 46
 Wender, Siegfried – 582
 Wexler, Max – 304, 305
 Wexler, Teodor – 215, 262
 Wiener, Sigismund – 305
 Wiesbaden – 48
 Wiesel, Elie – 52
 Wiesel, Șlomo – 52
 Wilno – 353
 Wilson, Humbert – 333, 338
 Winkler, Markus – 43
 Winter, A. – 333, 338
 Wrocław – *vezi* Breslau
 Wurtzer, Lothar – *vezi* Rădăceanu Lothar
- Xenopol, A.D. – 24, 353

- Zadonaiski, Pincus – 453
Zaharovitz, Samuel – 285
Zambilovici, Ștrul – 421
Zambor, Francisc – 213
Zamfir, Radul – 459, 460
Zamfirescu, Ion – 561
Zane, Gh. – 104, 130, 170, 172, 269, 626
Zarifopol, P. – 47, 48
Zarzar, Leonid – 252
Zborowski, Mark – 52
Zeigher, Simon – 582
Zeilicovici – 458
Zeldin, Th. – 13
Zelea-Codreanu, Corneliu – 9, 91, 104, 105,
112, 126, 127, 130, 131, 137, 151, 152, 169,
170, 172, 174, 175, 179, 183-185, 187, 240,
283, 296, 302, 325, 326, 332, 348, 446,
478, 544, 576, 584, 600, 601, 629
Zelea-Codreanu, I. – 198, 199, 202, 203
Zelea-Codreanu, Iridenta – 283
Zelea-Codreanu, Silvia – 283
Zelicovici, Zigmul – 421
Zelțer-Sărățeanu, M. – 408
Ziegler, Theobald – 166
Zilber, Leiba – 218
Zilberg, Estera – 457
Zilbermann, Iosif – 222
Ziroș – 286
Zissu, Iulius – 555
Zivanovici, E. – 400
Zola, Émile – 26
Zoltur – 180
Zota, Constantin – 167
Zuckerman, Mauriciu – 468
Zuckermann, Moshe – 88

